UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 12 19 08 017 3

ספר

פני משה

על מסכת פסחים

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BM 506 P83S48
Shapira, Moses ben Joshua Isaac
Pene Mosheh

56/2122/7

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/penemoshehalmase00shap

ספר

פני משה

על מסכת פסחים

מיוסד לבאר שיטת רש״י ותוספות ע״פ פלפול עמוק וסברות ישרות דכל או״א לשיטתייהו אזלי · ויתבאר ג״כ כמה ענינים והלכות עמוקות בכ״מ בש״ס · אשר חברתי בעזה״י :

אני הצעיר

משה באאמו״ר הרב הגאון האמתי כו׳ מוה׳ יהושע אייזיק נ״י החונה בק״ק וועקשנה

ווילנא

בדפוס ר׳ ש״י פין, ור׳ א״צ ראזענקראנץ, ור׳ מ״מ שריפטזעטצער.

שנת יתברך לפ״ק

תרל״ב

הסכמה

מאאמו"ר הרב הגאון הגדול אמתי עמוד התורה רשכבה"ג כקש"ת מוהר"ר

יהושע אייזיק נ"י האבדק"ק **סלאנימא** ·

בעהמ"ח ספר **עמק יהושע** וספר **נחלת יהושע** וספר **אבי הנחל** וספר **שפת הנחל** וספר **עצת יהושע** וארבעה ספרי **נועם ירושלמי** על כל הש"ס **ירושלמי** וספר **מרבה עצה** וספר **מרבה תבונה** ·

לדידי חזי לי האי ספר **פני משה** אשר חיבר בני חביבי יקירי הרב הגאון המפורסם חריף ובקי סיני ועוקר הרים כש"ת מוהר"ר **משה** נ"י על מסכת פסחים · והנה בן חכם ישמח אב חכמת אדם תאיר פניו אפוי נהירין ונהירין שמעתתי' משה שפיר קאמר ושפירן שמעתתי' חכם בני ישמח לבי גם אני · ובריך רחמנא דחמי לי פירין כו' וטוב פריו מחרוץ ומפז · חריף ומקשה מתון ומסיק דייק וגריס וגמיר וסביר ומראה פנים לפרש שיטת רש"י ותוס' בפנים מסבירות דכל חד לטעמי' ולשיטתי' אזלי ומסמיך לה מאתרין סגיאין מענין לענין באותו ענין ע"כ ראוים הדברים לקובעם בדפוס וכל הני מילי מעליתא יתאמרון משמי' בשערים המצויינים בהלכה ולהיות שמעתתי' מבדרן בעלמא תן לחכם ויחכם עוד ישמע חכם ויוסיף לקח:

דברי הכותב לכבוד התורה ולומדיה יום א' כ"ב ימים לחודש תמוז תרל"ב לפ"ק

נאום הק' **יהושע אייזיק** בלא"א הרב מוהר"ר **יחיאל** זצ"ל החונה פ"ק **סלאנימא**

BM
506
P83S48

לזכרון עולם !

הקדושים והטהורים יוצאי חלציו של הרה"ג המחבר זצ"ל
ובני משפחתינו אשר נספו על קדושת השם בשנות השואה
ולא זכו לבא לקבורת ישראל. הי"ד:

אבינו היקר מוה"ר אליעזר חנוך
קולפניצקי ב"ה יוסף ברוך ז"ל.

אמנו היקרה מרת גיטל קולפניצקי
בת הרה"ג המחבר ר"מ שפירא ע"ה.

אחותינו היקרה מרת אסתר קולפניצקי
בת ר' אליעזר חנוך - וגיטל ע"ה.

אחינו היקר ר' אייזיק קולפניצקי
בן ר' אליעזר חנוך - וגיטל ז"ל
נפטר בתל-אביב תשכ"ב

בן אחינו היקר ר' משה קולפניצקי
בן ר' אייזיק - וסניה ז"ל.

בעלי היקר ר' אברהם גורדונוביץ
בן ר' יצחק והיה ז"ל.

בת דודנו היקרה מרת אלטע בת הר"ר
שבתאי שפירא מגורד'ז. ובני משפחתה.

בת דודנו היקרה מרת ראשל בת הר"ר
שבתאי שפירא מגורד'ז. ובני משפחתה.

דודנו הרב הגאון מוהר"ר שלום מנדל
אורין זצ"ל חתנו של הרב הגאון המחבר
ובני משפחתו.

דודנו הרב
ר' יחיאל יוסף בן הרב הגאון המחבר
ר' משה שפירא מריגה. זצ"ל.
ובני משפחתו.

ת . נ . צ . ב . ה .

הונצחו ע"י נכדות המחבר

מרת גולדה גורדינוביץ - ומרת פניה רולניצקי.

הקדמה

מהולל שם ה' · אשר נתן לנו תורת אמת · וחונן לאדם דעת · יהב חוכמתא לחכימין · ומנדעא לידעי בינה · אשר חנני מדע ונתן לי מהלכים בין העומדים · עמודי התורה ותומכי' · לדעת להבין ולהורות · לסתת בהרים · ולשדר בעסק · והנחילני נחלת אבות · והטעימני מאבי הנחל פרי חמד אשר על שפתו בעצה ותושי' · דרכי' דרכי נועם · להרבות עצה ותבונה · לצלול במים אדירים ולהעלות פנינים ומרגניתא טבא מאירות עינים ומשמחי לב :

ובזה אבא להפיץ ראשית תבואתי ולבדרן בעלמא לחוק בספר ולקבוע בדפוס מעט מח"ת אשר אתי בכתובים על מס' פסחים ע"ד העיון בנוי כמו רמים על יסודות נאמנים לבאר בכ"מ אשר דרש"י ז"ל ובעלי התוס' מחולקים דכל חד וחד לשיטתייהו אזלי משולב בלולאות החוב"ק בפלפולא חריפתא דבר דבור על אופניו · גם הצגתי בסוף חבורי חילוק א' מן החילוקים אשר חנני ה' · והכל בסברות נכונות ומוצקות והנחות ישרות וחזקות · יעירו ויאירו את עיני כל תופשי התורה להעמיק ולחפור בשדי העיון לזרוע זרע אמת ולהשקות מים נאמנים לציץ ציץ ולהוציא פרחים נחמדים למראה וטובים להשכיל · ואפס לאשר כי כבר עלי הוצאת הדפוס לא הדפסתי רק על ג' פרקים הראשונים ואמינא נקוט מיהא פלגא בידך · יואל ה' אשר חפצי בידי יצליח להוציא בקרוב לאור על יתר הפרקים ·

וברכה לראש משביר חד מן קאמיא רברביא אביר הרועים ה"ה כבוד אאמו"ר הרב הגאון אמתי שר התורה רשכבה"ג בקש"ת מוהר"ר **יהושע אייזיק** נ"י הרב ואב"ד דק"ק **סלאנימא** הוא המשביר לעדת צאן קדשים בר ולחם מלחמה ש"ת ותבו כיין הטוב בחבוריו היקרים אשר נתקבלו בכל תפוצות ישראל דולה ומשקה כרם ה' צבאות ממעין המתגבר רבים שתו וכו' יאריך ה' ימיו ינוב בשיבה טובה דשן ורענן שקט ושאנן עד ביאת ינון ·

ואני תפלה יפקוד ה' אלהי הרוחות עלי ועל זרעי רוח חכמה ובינה · יאר פניו אלינו לטובה וישם בלבנו אהבתו ויראתו ולא נבוש ולא נכלם מאבותינו · ולא ימוש ס' התורה מפינו ושלמא רבא ובריות גופא לנא כירח יכון עולם · כנפש המעתיר · **משה** באאמו"ר הגאון האמתי כו' מוהר"ר **יהושע אייזיק** נ"י בהרב המופלג ושנון הצדיק המפורסם העובד ה' עבודה תמה כקש"ת מוה' **יחיאל** זצללה"ה נין ונכד להרב הגאון הגדול רשכבה"ג איש קדוש יאמר לו אשר הי' לו עשר ירות בנגלה ונסתר שמו נודע למשגב ומפורסם כקש"ת מוה' יחיאל זצללה"ה בעהמ"ח ס' סדר הדורות ועה"כ בהרב הגאון הגדול מוה' שלמה זצללה"ה בהרב הגאון החסיד המפורסם מוה' כתריאל זצללה"ה נכד הגאון הגדול רשכבה"ג מוהר"ר שלמה זצללה"ה בעהמ"ח ס' מהרש"ל ויש"ש בן הגאון המפורסם מוה' יחיאל נין ונכד מאור הגולה רבינו רש"י זצלה"ה נצר היוצא מהתנא ר' יוחנן הסנדלר דור רביעי לרבן גמליאל הזקן זי"ע ·

ועל הטוב לזכר עולם אזכיר את שם אמי מורתי נ"ע הרבנית הצדקת צנועה ומפורסמת בכשרון מעללי' מרת **חיה** ז"ל תנצב"ה בגנזי מרומים ·

תשואות חן וברכה מאלהי המערכה לכל בני עירי ק"ק **ווע**קשנה אשר אנכי שוכן בקרבם וישביעוני רצון הבעה"ב הנגירים אשר המה בתמכין דאורייתא להרביץ תורה ואשר היו לי לעזור וסעד בהדפסת ספרי ולהלומדים המופלגים אנשי השם יא"ב אוהבי הגאמנים ,היוצר יחד לבם יגמל עליהם בטובו ברכת ה' תחול במעשי ידיהם ויזכו לראות בטוב ה' ·

ומברכתי יבורך הגביר המפורסם נדיב לב מוה' לוי לעווינשטיין מקאפייאן אשר תמך את ידי בסך מסוים להדפסת ספרי ישלם ה' פעלו ובכל אשר יפנה יצליח ·

פתח השער

גרסינן בשבת (ד' פ"ח) ואמר ריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מה לילוד אשה בינינו · אמר להם לקבל תורה בא אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבו"ד מה אנוש כי תזכרנו כו' תנה הודך על השמים א"ל הקב"ה למשה החזיר להם תשובה אמר לפניו רבש"ע מתירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם אמר לו אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה כו' אמר לפניו רבש"ע תורה שאתה נותן מה כתיב בה אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים א"ל למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם שוב מה כתיב בה כו' קנאה יש ביניכם יצה"ר יש ביניכם כו' · מיד כל או"א נעשה לו אוהב ומסר לו דבר שנאמר עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם כו' אף מה"מ מסר לו דבר שנאמר ויתן את הקטורת ויכפר על העם ואומר ויעמוד בין המתים ובין החיים וגו' אי לאו דא"ל מי הוי ידע · ואריב"ל בשעה שירד משה מלפני הקב"ה בא שטן ואמר לפניו רבש"ע תורה היכן היא כו' הלך אצל משה א"ל תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא א"ל וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה א"ל הקב"ה משה בדאי אתה אמר לפניו רבש"ע חמודה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי · א"ל הקב"ה למשה הואיל ומיעטת עצמך תקרא ע"ש שנאמר זכרו תורת משה עבדי עכ"ל הגמרא :

ועתה נבאר מה שיש לנו לדקדק בדברי הגמרא הקדושה א) מה היה השאלה מה לילוד אשה בינינו וכי לא ידעו שבא לקבל התורה ואם נאמר דזאת היה כוונתם מה לילוד אשה בינינו שהוא יקבל התורה א"כ למה לא שאלו תיכף חמודה גנוזה לך כו' אתה רוצה ליתנה לבו"ד · ועוד דא"כ מה היה התשובה לקבל תורה בא · ב) מה הוא דדייקי בלשונם חמודה גנוזה לך · ג) מה הוא שדייקי קודם שנברא העולם · ד) ועוד היכי לא ידעו המלאכים התשובה של מרע"ה כי אין שייך להם קיום התורה כמו דהשיב להם תורה למה תהא לכם ועוד שלא כתיב בכל התורה כולה צו את ב"י דבר אל ב"י וכמו דאיתא במ"ר (בראשית פ' י"א) ר"ה כו' אמרו מחשבתן של ישראל קדמה לכ"ד משל למלך שהיה נשוי למטרונה אחת ולא היה לו ממנה בן פ"א נמצא המלך עובר בשוק אמר טלו מלנין וקלמין (פי' דיו וקסת הסופר) לבני והיה הכל אומרים בן אין לו והוא אומר טלו מלנין וקלמין לבני חזרו ואמרו המלך אסטרולגוס (פי' חוזה בככבים) גדול הוא אילולי שצפה המלך שהוא עתיד להעמיד ממנה בן לא היה אומר טלו מלנין וקלמין לבני כך אילולי שצפה הקב"ה שאחר כ"ו דורות עתידין ישראל לקבל את התורה לא הי' כותב בתורה צו את ב"י דבר אל ב"י וא"כ האיך לא ידעו המלאכים שהתורה שייך לישראל · ה) ועוד כשאמר הקב"ה למשה החזר להם תשובה אמר מתירא אני פן ישרפוני בהבל שבפיהם וצריך להבין למה הוא מתירא מפני המלאכים אם ישיבם ע"פ ציווי הקב"ה · ועוד דלאחר שאמר לו אחוז בכסא כבודי שוב לא היה מתירא · ו) מהו דהשיב להם תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה אנכי וכו' למצרים ירדתם תורה למה תהא לכם כו' דבר זה צריך ביאור הלא מה דכתיב אנכי ה' וכו' הוא רק לסימן שהתורה הוא לישראל וא"כ הלא יכול לומר להם תורה מה כתיב בה צו את ב"י דבר אל ב"י וא"כ מהו הגלות בזה יותר שהתורה הוא לישראל · ז) ועוד מה דאמר תורה למה תהא לכם היה צ"ל להם לבסוף אחרי אשר אמר להם תורה מה כתיב בה לא יהיה לך כו' ואז היה שייך לומר להם תורה למה תהא לכם · ח) עוד מה דאיתא דבא שטן ושאל תורה היכן היא הלא מפורש (בב"ב ט"ז) דהוא השטן הוא המה"מ וא"כ הלא המה"מ בעצמו הודה לו ונתן לו מתנה וא"כ היאך שאל אח"כ תורה היכן היא · ועיין בתוס' שם שהקשו וכי שטן לא היה יודע מ"ת ותירצו ע"פ מדרש שטרדו הקב"ה בשעת מ"ת כו' אך לפי מה דאיתא בגמרא דהמה"מ נתן לו מתנה וא"כ עדיין קשיא כנ"ל · ט) צריך ביאור מה דאמר משה וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה כו' · י) עוד מה שהשיב משה רע"ה רבש"ע חמודה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי כו' · וג"ז צריך להבין מהו מספיק התשובה על מה שאמר מקודם שלא קבל התורה דהא מ"מ קבל התורה והוא אמר שלא קבל :

ולבאר כל זה מוכרחין אנו להקדים אשר דברינו יתבאר ע"פ מה דנבאר עד היכן מגיע מעלת ישראל ע"י התורה שנתן להם הבורא ית"ש · א) ראשית שמאותו יום שנתנה התורה לישראל נתן להם כח שהם יכולים לדרוש בה וכמו דמבאר אאמו"ר הגאון נר"י לתרץ קושיות המג"א באו"ח (סי' תצ"ד) דהקשה דלפי מאי דקיי"ל כר"י דבז' בסיון נתנה תורה וא"כ האיך אמרינן בשבועות יום מתן תורתנו ומבאר אאמו"ר נר"י באריכות והקיצור מדבריו שאע"פ שקבלת התוה"ק הי' ביום השביעי דהא הוסיף משה יום א' מדעתו היינו קבלת התורה של ישראל לקבל התורה אבל מכיון שאמר הקב"ה היו נכונים ליום השלישי ואי לאו דדרש משה הי' התורה נתנה ביום השלישי א"כ מאותו יום נתנה תורה לישראל שתהא התורה שלהם שיכולים לחדש וע"כ דרש משה היום ומחר מפני שהתורה ניתנה לדרש · וא"כ הי' ביום הששי מתן תורה דהיינו שהתורה ניתן לישראל לדרש כו' · וע"כ אנו אומרים יום מתן תורתינו פי' שנתנה התורה לישראל לדרש וזה הי' מאותו יום · וע"ז אמר רב יוסף אי לאו ההוא יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא דהא כמה שכתוב בתורה הכל יכולין אבל מחמת ההוא יומא שהוסיף משה יום א' מדעתו וע"כ כל חכם יכול לדרוש ע"פ דרש או ע"פ סברא לחדש הלכה בתורה וזה הי' מההוא יומא שהוסיף משה יום א' מדעתו עכ"ל · וכן נבאר לקמן הירושלמי פ"ד דתענית דאיתא שם רשב"ן בשם ר' יונתן הלוחות הי' אורכן ששה טפחים כו' והי' משה תפוס בטפחים

בטפחים

בטפחים והקב"ה בטפחים וטפחים באמצע · כיון שעשו ישראל אותו המעשה ביקש הקב"ה לחוטפן מידו של משה וגברה ידו של משה וחטפן ממנו · והוא שהכתוב משבחו ואומר ולכל היד החזקה · יפה שלמה על ידא דגברית לי מנאי · (פי' דהקב"ה משבחו ואומר יפה שלמא ליד דגברת לי מנאי) · ונבאר לקמן פי' הירושלמי דמרע"ה חידש דין מחודש בהתורה שהקב"ה לא מצי לחזור מנתינת התורה · והוא משום שמאותו רגע שנתן הקב"ה התורה למשה נתן לו כח שיוכל לחדש בהתורה וע"כ חידש דלא מצי הקב"ה לחזור וכמו שנבאר לקמן באריכות · וכן איתא בר"ה (ד' ח') שאין ב"ד שלמעלה נכנסין לדין אלא א"כ קדשו ב"ד את החודש · וכן איתא במדרש (פ' בא) אמרו מ"ה לפני הקב"ה רבון העולמים אימתי אתה עושה את המועדות כו' אמר להם אני ואתם כו' לשעבר היו בידי שנאמר (ת' ק"ד) עשה ירח למועדים אבל מכאן ואילך הא אמרתם כן הן אם אמרתם לאו לאו · וכן איתא במדרש דברים (פ' ב') אר"י כשמתכנסין מ"ה לפני הקב"ה לומר אימתי ר"ה אימתי יוה"כ הקב"ה אומר להן לי מה אתם שואלים אני ואתם נלך אצל דין של מטה כו' ונבאר לקמן באריכות · וכן אמרינן בב"מ (ד' נ"ט) יצתה ב"ק ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכל מקום עמד ר"י כו' לא בשמים היא כו' ואין אנו משגיחין בב"ק כו' אשכחי' ר"נ לאלי' א"ל מאי עביד קוב"ה בההיא שעתא אמר לי' כו' ואמר נצחוני בני נצחוני בני [ועיין ע"ז ביאור נחמד מאאמו"ר הגאון נ"י בס' א"ה (ד' ע"ו) [וכן איתא בברכות (ד' נ"ב) ועיין שם בתוס' ד"ה ור"י · ובעירובין (ד' ו') ובתוס' ד"ה כאן ובפסחים (ד' קי"ב) ובתוס' ד"ה ואמר וביבמות (ד' י"ד) ובתוס' ד"ה ור"י ובחולין (ד' מ"ד) ובתוס' ד"ה ור"י ע"ש] וכן איתא בב"מ (ד' פ"ו) קא מיפלגי במתיבתא דרקיע אם בהרת קדמה כו' הקב"ה אמר טהור וכולהו מתיבתא דרקיע אמרו טמא ואמרו מאן נוכח נוכח רבה בר נחמני שדרו שלוחי' בתרי' כו' וכן איתא בתמורה (דף ט"ז) א"ל לפנחס שאל א"ל לא בשמים היא :

עוד נבאר כמה גבוה מדרגתן של ישראל שניתעלו יותר ממדרגת מ"ה וכמו דאיתא בירושלמי יומא (פ' הוציאו לו) ארבעים שנה שימש שמעון הצדיק בכהונה גדולה ובשנה האחרונה אמר להם בשנה הזאת אני מת אמרו לו מהיכן אתה יודע אמר להם בכל שנה ושנה שהייתי נכנס בבית קה"ק הי' זקן א' כו' נכנס עמי ויצא עמי ובשנה הזאת נכנס עמי ולא יצא עמי (וכן איתא ביומא ד' ל"ט) ופריך בירושלמי קומי ר' אבוה והא כתיב וכל אדם לא יהיה באוהל מועד לכפר בקודש עד צאתו אפילו אותן שכתוב בהן (יחזקאל א') ודמות פניהם פני אדם (ופי' הק"ע א"כ כיון שאין מלאך רשאי לכנוס בשעת הקטרה מי היה הזקן שהי' עמו) ומשני מאן אמר לי' דהוא בר נש אמי הוא דהקב"ה בעצמו היה עמו ולקמן נבאר באריכות · וא"כ הרי חזין דבאוהל מועד שימש הכה"ג לא היה רשאי אף מלאך לכנוס שם · וכן נבאר לקמן באריכות מה שאמר הקב"ה למשה אחוז בכסא כבודי שזה הי' להראות למלאכי השרת שיכול להגיע למקום אשר אף מ"ה ושרפים ואופנים אינם יכולים להגיע והוא עד כסא כבודו וכמ"ש לקמן באריכות · עוד יבואר לקמן באריכות שאף הזמן והטבע מסור ת"י ישראל ושכן גזר הקב"ה על הטבע והזמן שיסכימו כפי מה שישראל דורשים בתורה · עוד יבואר עד היכן מגיע קדושת ישראל · ועל פי דברים הללו יבואר הגמרא הנ"ל בטוב טעם :

ועתה נקדים לבאר איזה מאמרי חז"ל ויתבאר כל הנ"ל כמין חומר · ובראשית נקדים לבאר הירושלמי שהבאתי רשב"ל בשם ר' יונתן הלוחות הי' ארכן ששה טפחים ורחבן שלשה והי' משה תפוש בטפחים והקב"ה בטפחים וטפחים באמצע כיון שעשו ישראל אותו מעשה בקש הקב"ה לחוטפן מידו של משה וגברו ידיו של משה וחטפן ממנו · הוא שהכתוב משבחו בסוף ואומר (דברים ל"ד) ולכל היד החזקה יפה שלמה על ידה דגברית לי מנאי · פי' דהקב"ה משבחו ואומר הא שלמא ליד דגברה יותר ממני · עוד איתא במ"ר (שמות פ' כ"ח) אמר ר' ברכי' הלוחות היה ארכן ששה טפחים כביכול הי' ביד מי שאמר והי' העולם שני טפחים ובידו של משה טפחים ושני טפחים היו מפרישין בין יד ליד · ד"א עלית למרום שבית שבי בנוהג שבעולם כו' שבית שבי יכול שבבה אותה חנם ת"ל לקחת מתנות באדם בלקיחה נתנה לו יכול הייב ליתן דמים ת"ל מתנות במתנה נתנה לו כו' והנה המדרש הזה תמוה ומבאר אאמו"ר הגאון נר"י דהנה מצינו ג' ענינים דהיינו שבי' שהקנין הוא מצד כח הקונה כמו דאמרינן בגיטין (ד' ל"ח) ואימא ה"מ כספא אבל חזקה לא כו' דכתיב וישב ממנו שבי ופי' בתוס' דמיירי בחזקה של כיבוש מלחמה וא"כ החזקה הוא מצד הקונה ולא מצד כח המקנה דהא אין כאן מקנה · אך במכירה יש ב' כוחות כח הקונה וכח המקנה · ויש עוד ענין דהיינו מתנה שהוא מצד כח המקנה ע"ש באריכות · ובזה מבאר המדרש דהנה שבתורה יש ג' ענינים כמו דאיתא במדרש ריש פ' בראשית ר' הושע' רבה פתח ואמר ואהי' אצלו אמון כו' אמון פדגוג אמון מוצנע אמון מכוסה כו' והענין שיש בתורה נגלית שהוא כמו פדגוג להנהיג את האדם בתורה ובמצות · והב' אמון מכוסה היינו טעמי התורה · והג' אמון מוצנע דהיינו ע"פ סודות התורה · וע"ז אמר המדרש הלוחות היו ארכן ששה טפחים שני טפחים בידו של משה דהיינו התורה הנגלית שע"ז אמרינן בתמורה (ד' ט"ו) אמרו לפינחס שאל א"ל לא בשמים היא · ועיין בב"מ (ד' נ"ט) והוא שהתורה היא של ישראל ואיך שישראל דורשין כך היא ההלכה למעלה וע"כ בפלוגתא דפליגי במתיבתא דרקיע אמרו מאן נוכח נוכח רבה בר נחמני והוא שהתורה של ישראל והשני טפחים שביד הקב"ה הוא סודות התורה והב' טפחים שבאמצע הם טעמי התורה דפליגי בזה ר"ש ורבנן אי דרשינן טעמי' דקרא אי לא פי' אם ההלכה נקבעת כפי הטעם · וע"כ איתא במדרש ע"פ עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם · בשני טפחים הראשונים הוא בבחינת שבי דכח הקונה הוא עיקר וזה ניתנה לישראל · והענין לקיחה הוא שיש כח הקונה וכח המקנה דהיינו לדרוש טעמי התורה הנגלית אשר אין זה נוגע להלכה למעשה אעפ"כ כיון דאפשר שלפעמים נשתנה הדין לפי הטעם א"כ כח הקונה עיקר ולפעמים אין הטעם שייך לדין א"כ כח המקנה עיקר · אבל סודות הצפונים בתורה שזהו רק בידו של הקב"ה דהיינו סתרי תורה כמו מע"ב ומעשה מרכבה דאמרינן בחגיגה אין מוסרין ס"ת אלא למי שיש בו חמשה דברים כו' וזה נקרא בבחינת מתנה שאין בזה רק כח המקנה וזהו הטפחים שהם בידו של הקב"ה · אבל התורה הנגלית הם בידו של משה וזהו דאמר ושני טפחים בידו של משה דהוא העיקר דיש לו כח לומר ולפסוק ההלכה וכפי שיפסוק כך הוא ההלכה למעלה כו' · ועפ"ז אפשר לבאר הא דאמרינן שם דריש ההוא גלילאה בריך רחמנא דיהיב אוריאן תליתאי כו' ופירש"י תורה נביאים וכתובים · ולפי מ"ש אפ"ל דקאמר אוריאן תליתאי דהיינו תורה נגלית וטעמי התורה וסודות התורה עכ"ל :

והנה אמרינן בע"ז (ד' ב') אמר ר"י מלמד שהחזירה הקב"ה על כל אומה ואומה ולא קבלוה עד שבא אצל ישראל וקבלוה כו' אלא כך אומרים לפניו רבש"ע כלום כפית עלינו הר כגיגית ולא קבלנוה כמו שעשית לישראל דכתיב ויתיצבו בתחתית ההר ואמר רב דימי ב"ח מלמד שכפה הקב"ה הר כגיגית על ישראל ואמר להם אם אתם מקבלים את

התורה

התורה מוטב כו' מיד אומר להם הקב"ה הראשונות ישמיעונו כו' שבע מצות שקבלתם היכן קיימתם · ולכאורה צריך להבין אמאי לא השיב הקב"ה · דהרי ישראל אמרו נעשה ונשמע קודם כפיית הר כגיגית וכמו שהקשו התוס' (שם בשבת) אמאי צריך לכפות הר כגיגית הא ישראל אמרו נעשה ונשמע ותירצו שלא יהיו חוזרים מחמת האש הגדולה וכן מצאתי במ' תנחומא פ' שופטים דאיתא שם אמר להן הקב"ה והלא ישראל אמרו מתחילה נעשה ונשמע אך באמת זה ניחא דהנה כבר הוכיח הקצה"ח ות' רע"א מהתוס' ב"מ (ד' ע"א) דבכל זכי' ושליחות אמרינן דיש בו כח מצד המשלח והשניה או מהמקנה והקונה והיכא דלא יכול לזכות מכח מי ששלחו לו או הקונה אזי הוא זוכה כח מצד השני של המשלח או המקנה · וא"כ לפ"ז מצי אמרי עובדי כוכבים אע"ג דהם לא קבלוה יען דלא הבינו דזכות הוא להם אך מ"מ אמאי לא כפה עליהם הר כגיגית דאע"ג דלא הי' להם זכות מצד הזוכה מ"מ מצד המזכה היו יכולים לזכות דהרי הקב"ה ידע דזכות הוא להם וא"כ אע"ג דלא אמרו מקודם נעשה ונשמע מ"מ כיון דהקב"ה ידע דזכות הוא להם אמאי לא כפה אותם ועי"ז אמרו כלום כפית עלינו הר כגיגית ועי"ז השיב להם הקב"ה הראשונות ישמיעונו כו' ז' מצות שקבלתם היכן קיימתם וא"כ הרי חזינן דאינם זוכרים לקיים המצות וא"כ איך מצי לומר דזכות הוא להם וע"כ לא כפה עליהם הר כגיגית · אך בישראל הי' זכי' מצד המזכה והזוכה דהרי אמרו מקודם נעשה ונשמע:

ובזה יובן הירושלמי שהבאתי דהנה הרמב"ם בגיטין (ד' י"א) הביא הא דכתב הרב אלפס וה"מ דלאחורה לא מצי למיהדר בי' אבל עבדי' לא נפיק לחירות עד דמטא גיטא לידיו וכדתנן האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי לא יתנו לאחר מיתה דאין גט לאחר מיתה ושמעינן מינה דלאחורה הוא דזכין לעבד אבל למיפק לחירות לא נפיק עד דמטא גיטא לידו ואשכחן זכי' בכה"ג דאמרינן לקמן (שם ד' י"ד) הילך מנה לפלוני שאני חייב לו א"ר חייב באחריות ואם בא לחזור אינו חוזר · ואומר הרמב"ם דמלתא דתמי' הוא דהרי החזרה והחירות דבר א' הוא והא בהא תלי' פי' דאי לא הוי כאילו בא לידו למה לא יחזור בו כ"ז שלא נגמר הדבר כו' · ומתרץ אאמו"ר הגאון נ"י טעמו של הרי"ף כמו דמבאר הקצה"ח דבכל זכי' ושליחות יש בו מצד המזכה והזוכה וע"כ בזכות השחרור א"כ בבחינת האדון שהוא המקנה הוי זכי' מפני שהוא ישראל ויודע שהשחרור הוא זכות שיתחייב עי"ז בתורה ובמצות וע"כ לגבי דידי' הוי זכות ומש"ה לא מצי למיהדר בי' · אבל לגבי העבד דהוא הקונה הוי חוב משום דזילא לי' שכיחא לי' כו' וע"כ לא הוי גיטא עד דמטא לידו של עבד כו' · ועז"א בירושלמי כשראה הקב"ה את המעשה אשר עשו בקש לחוטפן מידו של משה פי' דרצה למיהדר משום דהרי חזינן דחוב הוא להן התורה והמצות · אך גברו ידיו של משה וחטפו ממנו פי' דמשה אמר דאף אי נימא דחוב הוא להם מ"מ לא מצי למיהדר משום דמצד המזכה הוי זכות דהרי הקב"ה יודע דזכות הוא להם וע"כ לא מצי למיהדר כמו שהבאתי דברי הרי"ף ועז"א וגברו ידו של משה פי' דהקב"ה הסכים לדינא שהידם דלא מצי למיהדר יען דמצד המזכה הוי זכות ובכל זכי' יש בו מצד המזכה ומצד הזוכה וכמ"ש:

אך מ"מ צריך להבין דכל זה הוא אליבא דרב דמצינו לדידי' זכי' לחצאין כמו שהביא הרי"ף הא' מהא דא"ר דחייב באחריות ואם בא לחזור אינו חוזר אבל לשמואל דס"ל (שם בגיטין) דמתוך שחייב באחריות אם בא לחזור חוזר בוודאי מסתמא ס"ל דליכא למימר זכי' לחצאין וא"כ לדידי' לא מצינו לבאר הירושלמי כמ"ש · וע"כ נבאר באופן אחר ונקדים מה דאמרינן בכתובות (דף י"א) ג"ק מטבילין אותו ע"ד ב"ד · ואע"ג דאינו מכוין אך שכיון שאחר שיגדיל ויתוסף עליו קדושה יתירה, יבין שזכית הוא לו · וכ"ת הא מ"מ י"ל הא עדיין לא ידע דזכות הוא לו · אך ז"א דהא בלא"ה קשי' קושית התוס' והרי זכי' מצד שליחות ואין שליחות לקטן כו' · ועוד דאכתי נ' הוא כו' ותירצו דה"נ דזכין לי' מדרבנן כדאמרינן התם דקטן אית לי' זכי' מדרבנן אע"ג דאכתי נ' הוא מ"מ הא אתי לכלל שליחות וא"כ כיון דבכך זכי' נעשה ישראל ה"ל כישראל גמור לענין זכי' · וא"כ מזה מוכח דתפסינן הסוף בתחילה (פי' כיון דלבסוף יהיה בר שליחות ע"כ מקרי בר שליחות מעיקרא) וע"כ ה"נ אף דכעת אינו מבין דזכות הוא לו אך מ"מ דכיון דכשיגדיל יבין דזכות הוא לו ע"כ אמרינן אף כעת דזכות הוא לפניו והוא משום דתפסינן הסוף בתחילה · ובזה ניחא מה דהקשו התוס' שם אמאי לא מסתייע מדרבנן דלא ס"ל עבדא בהפקרא ניחא לי' וס"ל דזכות הוא לו · דמצינו לומר דהגמרא הקשה רק לר"מ משום דלר"מ מוכח בהדי' דס"ל דלא תפסינן הסוף בתחילה והראי' מדס"ל דאינו משוחרר ואע"ג דלאחר שישתחרר יהי' ישראל ויבין שזכות הוא לו מ"מ כיון דלע"ע אינו מבין ע"כ לא אמרינן דזכות הוא לו וע"כ הוה קס"ד גבי ג"ק נמי לא תפסינן הסוף בתחילה וע"כ מחלק בגמרא בין עבד גדול לעבד קטן אך מדרבנן לא מצי להוכיח איפכא ולסתייע מיני' דאמרינן דתפסינן הסוף בתחילה דז"א דמצינו לדחות חדא דיכול לומר דטעמייהו כמו שכתבו התוס' דרבנן נמי ס"ל דחוב הוא לו משום דזילא לי' שכיחא לי' אך ס"ל דמ"מ גבי עבד זכות הוא לו דניחא לי' בהשיחרור יותר מעבדות אע"פ שיש בזה קצת חוב וא"כ ה"ה דבג"ק נמי ס"ל דחוב הוא לי' · עוד דיכול לומר ולדחות דדוקא גבי שיחרור אמרינן דתפסינן הסוף בתחילה דאל"כ לא מצי לשחרר כיון דקנה לידי' ויד עבד כיד רבו דמי אלא וודאי דגיטו וידו באין כאחד:

ובזה יובן מאי דאמרינן שם בשבת אמר ר"א בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצאת ב"ק ואמר מי גילה לבני רז זה שמה"ש משתמשין בו שאמרו נעשה ונשמע · ויש לדקדק הא דקאמר מי גילה לבני רז זה מאי סוד שייך בזה דאמרו נעשה ונשמע ועוד יש להבין מאי דתירצו התוס' שם על מה שהקשו א"כ אמאי צריך לכפות הר כגיגית הא אמרו נעשה ונשמע ותירצו שלא יהי' חוזרין מחמת האש הגדולה כו' · הרי אדרבא דיכול לומר להפך דמחמת האש הגדולה בוודאי יקבלו התורה אך הענין הוא דקודם שקבלו התורה הי' צריך לכפות הר כגיגית יען שלא היו מבינים עדיין מתיקות התורה אך ישראל אמרו באופן נעשה ונשמע פי' שלע"ע עדיין אין אנו מבינים מתיקות התורה אך זאת מבינים אנו שאם נעשה ונקבל התורה אז נשמע וע"כ קבלו עליהם התורה והמצות ועי"ז אמר הב"ק מי גילה לבני רז זה כיון שאומרים בעלמא שעדיין אינם מבינים מתיקות התורה אלא זאת ידוע להם שנעשה ונשמע פי' שלאחר שנעשה נשמע משום דאז נבין מתיקות ועריבת התורה והמצות ועי"ז אמר ר"ח ב"ח מאי דכתיב כתפוח בעצי היער וכו' למה נמשלו ישראל לתפוח מה תפוח זה פריו קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע וידעו הסוף קודם המעשה פי' שידעו שאח"כ יתוסף עליהם קדושה · ועי"ז אומר מי גילה לבני רז זה פי' מנין יודעים סוד זה שלאח"כ יבינו ויתענגו בתורה ובמצות שזה רק מלאכי השרת יודעים ועז"א כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים מה תפוח זה פריו קודם לעלין אף ישראל הרגישו תחילה הפרי קודם גידול צמיחת העלים · וע"כ כיון שאמרו נעשה ונשמע דהבינו דלאחר שיעשו בוודאי ישמעו משום דאז יבינו היטב וירגישו תענוג התו"מ וע"כ כפה עליהם הר כגיגית משום דתפסינן הסוף בתחילה וזכית הוא להם (ועיין בקצה"ח (סי' ר') דמסתפק אי נימא דתפסינן הסוף בתחילה

אך

פתח השער

אף בכל הקניות עכ"ל) וזהו ביאור הירושלמי שבראה הקב"ה את המשכה אבר עשו בקש להושפן מידו של משה פי' דרצה להיבדל יען דהוב הוא להם קבלת התורה · אך גברו ידיו של משה וחטפו ממנו פי' דמשה אמר דלא מצי להיבדל יען דאמרינן דתפסינן הסוף בתחילה והם בעצמם אמרו שלאחר בנעשה ונשמע דלאחר שיקבלו את התורה יהיו זוכות הוא להם ועי"כ לא מצי להיבדל · [והמעי"א ביארנו בדברי הג"ל עד"א מה דאיתא בפסחים (דף ס"ח) אמר רב יוסף אי לאו ההוא יומא כמה יוסף איכא בשוקא והוא ע"פ מה שביארנו דתוקף השקיל מרע"ה התורה הידם דין מתורת דים שליטות להגזין או דאמרינן דתפסינן הסוף בתחילה כמ"ש אך עכ"ז צריך להבין דהא תינח אי נימא דהקב"ה לא מצי להדר ועי"כ אזי יכול מ"ר להתם אבל אי נימא דהקב"ה מצי להדר וא"כ ממילא דלא יכול מ"ר להתם האי דינא ואי לא מצי להדם מתילא דמצי להדר וא"כ האי ספק · אך באמת נימא דהאי ספיקא הוי ספיקא דדינא אם הדין כמו דאמר משה וא"כ מ"מ מועיל תפיסה דהש' דדינא מצי לתפוס מה' וכיון דמהני התפיסה ממילא הדין כן · אך מ"מ קשי' אמאי מהני התפיסה הא הוא נגד חזקת מ"ק אך בזה הידם נמי מ"ר דהיכא דהוי ס' דדינא לא אוקמינן על חזקת מ"ק והוא דהש"ך חזקה לא ישתנה הדין כמו דהאריך בזה האמו"ר הגאון נ"י בש' ג"י ע"ש · והנה אמרינן בגיטין (ד' מ"ח) אמר רב יוסף אי לאו דאמר ר"י ק"פ כקה"ג דמי לא מצא כו' בבהמ"ד דאר"א אר"י האחין שחלקו כו' וכתבו התוס' הקשה ר"ת דהא"ך מצינו ידינו כו' דקיי"ל כר"ל דלאו כקה"ג דמי וקיי"ל דבדאורייתא אין ברירה כו' ומתרץ האמו"ר הגאון נ"י ע"פ מ"ש הש' דדינא לא אמרינן אוקי אחזקת מ"ק וכמו שכתבו התוס' בב"ב (דף ל"ב) והנה המהרש"ל הקשה כיון דאנן מספקינן אי יש ברירה אי א"כ ובדאורייתא פסקינן לחומרא וא"כ למה מחזירין ביובל נימא המוציא מחבירו עליו הראי' ותירץ הכ"ח דאמרינן קרקע בחזקת בעלים עומדת ואין להם חזקה בזה ועומדת בחזקה בעלים הראשונים ממי שירשו · ומבאר האמו"ר נ"י בש' א"ה וז"ל דהאי אמרינן דקרקע בחזקת יורשים קיימא היינו כמו דאמרינן אוקי בחזקת מ"ק והוי כמו חזקה המכרעת וכבר ביארתי דבספקא דדינא לא אמרינן אוקי בחזקה מ"ק פי' דלא אמרינן היכא דקיימא ארעא תיקום והשתא ניחא שפיר הא דאמר רב יוסף אי לאו דאמר ר"י ק"פ כקה"ג דמי לא מצא ידיו ורגליו בבהמ"ד דאר"א אר"י האחין שחלקו כו' ומחזירין זל"ז ביובל וא"כ כיון דס"ל לר"י דהלכה אין ברירה א"כ לא ידעינן אם הגיע לחלקו וא"כ הוי כמו ספק דמגילות וע"כ צריך נימר דארעא בחזקת בעלים עומדת ומחזירין זל"ז ביובל · אבל נדיקן דס"ל דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן י"ב א"כ הוי כמו ספיקא דדינא אם י"ב או א"ב וכיון דהוי ספיקא דדינא ע"כ לא אמרינן אוקי אחזקת מ"ק דהוי חזקה המכרעת אלא צריך שמר דארעא היכא דקיימא תיקום וע"כ אין מחזירין והממע"ה · וע"כ אמר רב יוסף רק על ר"י אי לאו דאר"י כו' דלדידי' שפיר קשיא דלא מצא ידיו כו' שבה"מ אבל באמת לדידן נ"ק כלל דלדידן הוי ספיקא דדינא ובס' דדינא ל"א אוקי אחזקת מ"ק · וזה ההידם מצינן למילף מתפיסת מרע"ה כמ"ש לעיל וע"כ אמר ר"י אי לאו ההוא יומא כמה יוסף איכא בשיקא דמההוא יומא דנתן לנו התורה תפסה דמצינן להדם הידושין והא דאמר אי לאו דאמר ר"י כו' הוא משום דילפינן מההוא יומא דבס' דדינא ל"א אוקי אחזקת מ"ק וכמ"ש וע"כ אמר עבדי לי עגלא תלתא הוא כנגד תלתא חלקי התורה דתפס מרע"ה וכמו שביארתי לעיל] :

ונקדים עוד הקדמה לדברינו מה דאיתא ביבמות (ד' מ"ט) א"ל משה רבך אמר כי לא יראני האדם וחי ואת אמרת וארא' את ה' יושב על כסא רם ונשא כו' אמר ישעי' ידענא בי' דלא יקבל מאי דאימא לי' ואי אימא לי' לשווי' מזיד · (ופי' התוס' בשם הר"ח דרצה להשיבו דכתיב ויראו את אלקי ישראל) ופריך בגמרא מ"מ קשי קראי אהדדי כו' ומשני כדתניא כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה ומרע"ה הי' מסתכל באספקלרי' המאירה ופי' המהרש"א דלכאורה קשיא דהכי מ"מ תי' הר"ח לא יתיישב אמאי לא קשיא למנשה קראי אהדדי ותי' דהערוך ערך אספקלריא פי' הא דאמר ידענא דלא מקבל דהוי בעי למימר לי' והלא אותן העומדים עם משה נאמר בהן ויראו את אלקי ישראל כו' וכתיב כי לא יראני האדם וחי וכתיב כי לא ראיתם כל תמונה אלא כבודו ראו גם כבודו ראיתי אני בית כבוד למעלה מכבוד והכבוד שהוא הכבוד שהוא קרוב לשכינה לא ראה אדם כי כל הנביאים ראו כבודו מתוך אספקלריא שאינה מאירה שאיר כחום ונדמה כו' ומרע"ה נסתכל בכבוד והוד השכינה באספקלריא המאירה מאחורי הוד השכינה ובקש יותר כו' עכ"ל · וכן מבואר הרמב"ם בפ' ז' מהל' יסודי התורה דכל הנביאים ראו בחלום או במראה ומרע"ה מתנבא כשהוא ער ועומד שנאמר ובבא משה אל אה"מ לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו כל הנביאים ע"י מלאך לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידה ומרע"ה לא ע"י מלאך שנ' פה"פ אדבר בו ונאמר ודיבר ה' עם משה פנים אל פנים וג' ותמונת ה' יביט כלומר כו' אלא רואה הדבר על בוריו וכו' · (ולכך כל הנביאים לא נתנבאו רק בל' כה אבל מרע"ה נתנבא בל' זה הדבר משום שראה כל דבר על בורי' כמש"ל ועי"כ בעת חטא העגל דדרשי הז"ל על הא דקאמר לך רד רד מגדולתך ועי"כ אמר נמי אחר זה הנבואה בל' כה כדכתיב בפ' תשא · כה אמר ד' עברו ושובו ולאחר שנתרצה הקב"ה חזר מרע"ה למעלה הראשונה ועי"כ כתיב בפ' ויקהל זה הדבר אשר צוה ה' וכו') · ובזה דביארנו דמרע"ה ראה הדבר על בוריו באספקלריא המאירה יבואר מה דאמרינן במגילה (ד' י"ט) ואמר ר"ח ב"א אמר ר' יוחנן אלמלא נשתייר במערה שעמד בו משה ואלי' כמלא נקב מחט סדקית לא היו יכולים לעמוד מפני האורה · ועיין במהרש"א וז"ל דלגבי משה מפורש בהסתירו הקב"ה שלא יראה כבוד ה' כמ"ש והיה בעבור כבודי ושמתיך בנקרת הצור ושכותי כפי עליך אבל באלי' כתיב לא ועמדת בהר לפני ה' והנה ה' עובר כו' ואינו מפורש בו בהסתירו הקב"ה ולהכי כיון דמפורש בי' בהיה בנקרת הצור של משה כדכתיב ויבא שם אל המערה בה"א הידיעה הוא המערה של משה משמע הסתירו הקב"ה כו' ולפי דברינו הנ"ל ניחא דגבי אליהו לא היה צריך ליסתר כיון דלא ראה רק באספקלריא שא"מ · ורק גבי משה שראה באספקלריא המאירה וראה הדבר בעצם בלי התלבשות וראה הוד שכינתו ועי"כ הוצרך להסתירו שלא יראה יותר כמו שאמר לו הקב"ה כי לא יראני האדם וחי פי' כי לא יראני האדם הוא מלאכים אבר פניהם דמות אדם כמ"ש לעיל הירושלמי דפי' על הא דכתיב וכל אדם לא יהיה באה"מ דאף מלאכים אינם רשאים ליכנס שם וחי היינו אף חיות הקודש וכן איתא במדרש רבה (פ' י"ד) רע"א כי לא יראני האדם וחי דאף חיות הקודש הטעונים את כסא הכבוד אינן רואות את הכבוד ועי"כ כתיב ישעי' ו' בשתים יכסה פניו מיראתו שלא יסתכל בזיו השכינה · ועי"כ כשרצה הקב"ה להראות למלאכי השרת עד היכן מגיע מדרגת קדושת משה א"ל הקב"ה למשה אחוז בכסא כבודי פי' דעיין ברש"י ותוס' חולין (ד' צ"א) כי החיות מכסא הכבוד עצמו והאופנים והשרפים בתר חיות גרירי · וכ"כ הרמב"ם בה' יסודי התורה (פ"ב) דלפיכך נקראים חיות הקודש דהם למעלה מן הכל כו' ועי"כ הראה בזה במה שאמר אחוז בכסא כבודי להראות שכחו ומעלתו יותר ממעלת המלאכים שיכול להגיע עד כסא כבודו יתברך שהוא מקום החיות הק' למעלה מן השרפים ואופנים ומלאכי השרת וכמו שנבאר לקמן באריכות היוצא מדברינו הנלרך לענייננו נתבאר לנו עד כמה הגיע מעלת אדון הנביאים מרע"ה · וביאור מאמר אחוז בכסא כבודי שהיא מדרגה גבוה מעל גבוה שלא הגיע זולתו · [ובזה יבואר מה דכתיב בסיום התוה"ק ולא קם נביא עוד בישראל כמשה וגו' עוד כתיב לכל האותות והמופתים אשר שלחו ד' לעשות בה"מ עוד כתיב ולכל היד החזקה כו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל והקשו מפרשי התורה מהו שייכות הכתובים זה לזה ע"ש ובדברינו יתבאר היטב והוא כי התוה"ק ספרה לנו עד כמה הגיע מעלת מרע"ה אדון הנביאים ראשית דלא קם נביא כו' כמשה פי' דהוא ראה באספקלריא מאירה כמ"ש · וזהו דאמר אשר ידעו ה' פנים אל פנים · עוד שהי' מדרגתו גבוה ממ"ה ועי"ז הכיא ראיה לזה לכל האותות והמופתים כו' אשר שלחו ד' לעשות ולא שלח ע"י מלאך והוא כמו דנבאר לקמן ע"פ זוה"ק שלא היה יכול לבואה אף מלאך לה"מ · עוד כתבה לנו התוה"ק לכל היד החזקה כו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל והוא כמו שהבאתי לעיל הירושלמי דהקב"ה משכהו ואמר יהא שלמה על ידא דנגריה לי מגלי וכמו שביארתי לעיל] :

והוא

ועוד נבאר עד כמה הגיע מעלת הכה"ג שהורשה ליכנס למקום שאין מה"ש יכולים ליכנס שם כמ"ש ונקדים המדרש (פ' א"מ) בשביל ד' דברים מתו בני אהרן וכולם כתיב בהו מיתה כו' וע"י שהי' מחוסרי בגדים שכתיב בו מיתה ומה היו חסרים המעיל שכתוב בו מיתה כו' והביאו הי"מ תשובת הרא"ש בשאלותיו והלא כהנים הדיוטים היו משמשים רק בד' בגדים ואין בתוכם מעיל ותירץ הרא"ש שלפי טעותם שהקריבו לפני ולפנים הי' להם ללבוש נמי ח' בגדים (ועיין בס' נחלת יהושע מאאמו"ר הגאון נ"י (ד' ו') ביאור נחמד ע"ז) ואפשר לומר דזהו מאי דאמרינן בסנהדרין (ד' נ"ב) ותאכל אותם · אותם ולא בגדיהם שזה הי' להראות שכל החטא שלהם הוא מחמת שמחוסרי בגדים היו ובמק"א הארכנו בזה · אך צריך להבין דהא עכ"ז אינו מספיק דלמה לו להמדרש לומר מה שלפי טעותם היה להם ללבוש המעיל ע"כ משמע דכל שאר השמונה בגדים לבשו רק שהיו חסרים המעיל א"כ היה להמדרש לומר שחטאו במה שהיו מיותרי בגדים דכיון שלפי האמת לא היה להם ללבוש רק ד' בגדים ככהן הדיוט · וע"כ מבאר אאמו"ר הגאון נ"י ע"פ מה דאיתא בסנהדרין (ד' נ"ב) מלמד שהיו משה ואהרן הולכים בתחלה ואח"כ נדב ואביהו מהלכין אחריהם וכל ישראל אחריהם ואומרים כו' ואני ואתה ננהיג הדור וכן איתא במדרש ואמרינן (שם) ר"י בשם ר' אבהו אמר בפיהם אמרו זה לזה ר"פ אמר בלבם הרהרו כו' ותמה שם הי"מ שלא מצא שום רמז בפסוק מהא אם בפיהם דברו או בלבם הרהרו כו' ומבאר אאמו"ר הגאון נ"י ע"פ מאי דאמרינן ערכין (ד' ט"ז) על ששה דברים נגעים באין על לה"ר ועל ש"ד כו' ופריך והא"ר ענני ב"ש למה נסמכה פ' בג"כ לפ' קרבנות לומר לך מה קרבנות מכפרין אף בג"כ מכפרין כו' מעיל מכפר על לה"ר אמר הקב"ה יבא דבר שבקול ויכפר על מעשה קול (פי' אלמא דמעיל מכפר על לה"ר והאיך אמרי הנגעים וכו') ומשני ל"ק הא דאתי מעשיו הא דלא אתי מעשיו ופריך והא"ר סימון שני דברים לא מצינו להן בקרבנות כפרה בד"א מצינו להן כפרה ש"ד ולה"ר ש"ד בעג"ע ולה"ר בקטרת דתני ר"ח למדנו לקטרת שמכפרת דכתיב ויתן את הקטורת ויכפר על העם ותנא דבי ר"י על מה קטורת מכפרת על לה"ר אמר הקב"ה יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי כו' לה"ר על לה"ר לא קשי' הא בצינעה הא בפרהסיא · והנה נדב ואביהוא ידעו שחטאו בלה"ר כמו שהבאתי הגמרא והמדרש דאמרו מתי וכו' ואני ואתה ננהיג את הדור וכיון שחטאו בלה"ר רצו לתקן את החטא ולהקטיר קטורת כדי שיהי' הקטורת מכפרת על לה"ר · ובזה מיושב המדרש מה היו חסרין המעיל פי' דלפי טעותם מה שרצו לתקן על עון לה"ר הי' להם ללבוש המעיל דהא הם דברו בפרהסיא וכמו דאמרינן משה ואהרן היו מהלכין ונדב ואביהוא מהלכין אחריהם וכל ישראל אחריהם וא"כ כיון שחטאו בלה"ר בפרהסיא היה להם לפי טעותם ללבוש המעיל ויבא דבר שבקול ויכפר על מעשה קול · ור"פ אמר בלבם הרהרו פי' שלא דברו בפרהסיא וכמו דאמרינן בברכות (ד' ע"ו) אלא הא דתני לא יברך אדם בהמ"ז בלבו ואם בירך יצא ופירש"י שלא השמיע לאזנו · וע"כ כיון שדברו בחשאי ע"כ הקריבו קטורת כדי שיבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי :

ובזה מבאר הא דכתיב (ישעי' ו') ואומר אוי לי כי נדמיתי כי איש טמא שפתים אנכי ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב וכו' ויעף אלי אחד מן השרפים ובידו רצפה במלקחים לקח מעל המזבח ויגע על פי ויאמר הנה נגע זה על שפתיך וסר עונך וחטאתך תכופר ופירש"י שלקח מעל המזבח כנגד כסא שמים נקח שכסא שמים מכוון כנגד מזבח שבהיכל ולפי מה שביארתי אפ"ל שהקטורת מכפרת על עון לה"ר דהא הכתוב מדבר בענין הקטורת כמו דאמרינן ביומא (ד' נ"ג) נתן בה עיקר מעלה עשן הי' מתמר ועולה כמקל עד שהגיע לשמי קורה היה ממשמש ויורד בכותלים עד שנתמלא הבית עשן שנ' והבית ימלא עשן והקטורת היו ניתנים על הגחלים וע"כ לקח גחלת מעל המזבח על שאמר כי איש טמא שפתים אנכי ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב שכולם נכשלים בעון לה"ר · וכמו דאמרינן בב"ב (ד' קס"ה) כלם באבק לה"ר · ע"ז לקח הגחלת מעל המזבח ויאמר הנה נגע זה על שפתיך וסר עונך וחטאתך תכופר במה שאמר על ישראל ובתוך עם טמא שפתים וכו' וגם שהקטורת מכפרת על עון לה"ר וע"כ אין ישראל עם טמא שפתים וכמ"ש יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי עכ"ד :

ויבואר עוד ביתר ביאור מה שהקטירו כדו"א קטורת · בהקדם מה דאיתא במדרש · אשרי נשוי פשע כסוי חטאה אתה מוצא ביוה"כ בא שטן לקטרג על ישראל ופורט עונותיהם של ישראל כו' והקב"ה פורט זכיותיהם של ישראל · מה הוא עושה נוטל קנה של מאזנים ומעיין העונות כנגד הזכיות והם שקולים אלו כנגד אלו וב' הכפות של מאזנים שוות כו' · מה הקב"ה עושה נוטל את העונות מן הכף ומטמינן תחת פורפירא שלו כו' כיון שהשטן [illegible] כן אמר לפניו רבון העולמים נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה ואמרו נבאר המדרש על כמה אופנים באריכות ואכ"מ · אך בקיצור מבאר אאמו"ר הגאון נ"י · דהענין הוא דמה שנוטל עונות בשעה שהשטן יוצא כדי שלא יהיה ידוע שחטא וע"כ יוה"כ מכפר וכמו דאמרינן בכריתות (ד' כ"ו) אלא מעתה ספק סוטה שעבר עלי' יוהכ"פ לא תיתי אשם תלוי דהא כיפר עליה יוה"כ · אמר אביי בועל מכיר בו כו' אלא מעתה עגלה ערופה שעבר עליה יוה"כ לא תיתי כו' דהא כיפר עליה יוה"כ כו' אמר אביי הורג מכיר בו אלמא דיוה"כ אינו מכפר רק בחטא שאינו מכיר בו אלא המקום וע"ז אומר המדרש כתיב וכסה ענן הקטורת את הכפורת כיסוי הזה אין אנו יודעים מה הוא · עד שבא דוד ופירשה נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה · דהיינו דהקב"ה יכסה החטא בכדי שיהא החטא שאין מכיר בו אלא המקום ויהיה יוה"כ מכפר וזהו כוונת המדרש שהקב"ה מטמינן כביכול תחת פורפירא שלו כדי שיהיה החטא שאינו מכיר בו אלא המקום ויהיה יוה"כ מכפר עכ"ד :

וע"כ נ"ל לומר שע"כ היו מקטירין דווקא לפני ולפנים במקום שאין רשות למלאכי השרת ליכנס שם וכמו דאיתא בירושלמי (יומא פ' הוציאו לו) מ' שנה שמש שמעון הצדיק בכה"ג ובשנה האחרונה אמר להם בשנה זאת אני מת · אמרו לו מהיכן אתה יודע אמר להם בכל שנה ושנה שהייתי נכנס בבית קה"ק היה זקן א' לבוש לבנים ועטוף לבנים נכנס עמי ויצא עמי ובשנה הזאת נכנס עמי ולא יצא עמי (וכן איתא ביומא ד' ל"ט) ופריך בירושלמי קומי ר' אבוה הא כתיב וכל אדם לא יהיה באה"מ לכפר בקודש עד צאתו אפילו אותן שכתיב בהן (יחזקאל א') ודמות פניהם פני אדם כו' (ופי' הק"ע א"כ כיון שאין מלאך רשאי להיות בשעת הקטרה מי היה הזקן שהיה עמו) ומשני אמר לי' מאן אמר לי דהוא ב"נ אני אומר דהקב"ה היה עמו פי' מאן אמר לך שהיה אדם או מלאך אני אומר שהקב"ה בעצמו היה · והוא כמ"ש דהענין כיסוי הקטורת היה בכדי שלא יהיה מכיר בו אלא המקום וע"כ לא היה רשות אף למה"ש ליכנס שם וע"כ היה צריכין לעשן בפנים בכדי שיהיה מכסה ענן הקטורת את הכפורת · ובזה ניחא במה דהורו נדו"א הלכה בפני רבן כמו דאמרינן (ביומא ד' נ"ג) ומאי דרשי דאע"פ דאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט · הנ"ל דמוכרחין

פתח השער

היו לדרוש כן משום דרצו שיהיה מעלה עשן בכדי שיהיה כמו דכתיב וכסה ענן הקטורת את הכפורת וע"כ מוכרחין היו להביא אף מן ההדיוט דאמרינן ביומא (ד' כ"ב) חמשה דברים נאמרו בשאב כו' ואינו מעלה עשן וא"כ האיך אמר (שם) דהוי עשן במערכה ומשני כי קא אמריך בהדיוט כדתניא ונתנו בני אהרן אש על המזבח אע"פ שאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט · וע"כ הוכרחו לדרוש הלכה בפני רבן ומש"ה ס"ל להנך תנאי (דמייתי התוס' מת"כ) דנענשו מחמת ד"א ע"ש · ור"א דס"ל דנענשו מחמת דהורו הלכה בפני רבן אפ"ל דטעמא הוא משום דסובר דכל הקטורת היה מיותר והוא משום שיסבור דכפיהם דברו וא"כ שוב אין הקטורת מכפרת כמש"ל · ואין להקשות על דברי הא מהש"ס דילן משמע דיש רשות למלאכים ליכנס בקה"ק דאמרינן ביומא (ד' י"ט) מעשה בצדוקי א' שהתקין מבחוץ והכניס וביציאתו היה שמח שמחה גדולה פגע בו אביו וא"ל בני כו' א"ל כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה כי בענן אראה על הכפורת ואמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו עכשיו שבא לידי לא אקיימנו וכו' וי"א ביציאתו ניגף דתני ר"ח כמין קול נשמע בעזרה שבא מלאך וחבטו על פניו ונכנסו אחיו הכהנים ומצאו כפף רגל עגל בין כתפיו שנ' ורגליהם רגל ישרה וכו' וא"כ הרי חזינן דיש רשות למלאכים ליכנס בקה"ק אך באמת י"א דאיתא בירושלמי ע"ז קומי ר' אבהו והא כתיב וכל אדם לא יהיה באה"מ כו' אף אותן שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם · א"ל בשעה שהוא נכנס כדרכו פי' ומקיים מצות עבודה כתיקונה הוא דאסור נמ"ה ליהות שם אבל זה שלא עשה כתיקונו מותרים ליהות שם · היוצא מדברינו הנלך לענינינו נתבאר לנו עד כמה הגיע מעלת מרע"ה אדון הנביאים · וביאור מאמר שהגיע למדרגה גבוה מעל גבוה שלא הגיע זולתו · ועד כמה הגיע מעלת הכה"ג שהורשה ליכנס למקום שאין מה"ש יכולים לבוא שם כמ"ש:

ועתה הנני לבאר הקדמה ג' בהקדם המדרש פ' בא אמרו מלאכי השרת אימתי אתה עושה את המועדות כו' א"ל הקב"ה לישראל למעבר הי' בידי שנ' (תהלים ק"ד) עשה ירח למועדים אבל מכאן ואילך הרי מסורה בידכם ברשותכם · אם אמרתם הן הן ואם אמרתם לאו לאו מ"מ יהא החודש הזה לכם ולא עוד אלא אם בקשתם לעבר את השנה הריני מסכים עמכם לכך כתיב החודש הזה לכם · והנה זה פשוט דקידוש החודש תלוי רק בישראל וכמו דאמרינן בר"ה (ד' ח') שאין ב"ד ש"מ נכנסין לדין אא"כ קידשו ב"ד של מטה את החודש וכן איתא במדרש (דברים פ' ב') · א"ר י' כשמתכנסין מלאכי השרת לפני הקב"ה לומר אימתי ר"ה אימתי יוה"כ הקב"ה אומר להם לי מה אתם שואלים אני ואתם נלך אצל דין של מטה כו' וכמו כן איתא בר"ה (ד' כ') והא שלח ר"י נשיאה לר"א הוו יודעין שכל ימיו של ר' יוחנן הי' מלמדנו מאיימין על העדים על החודש שלא נראה בזמנו לקדשו אע"פ שלא ראוהו יאמרו ראינו כו' · וזהו דאמר המדרש דמכאן ואילך הרי הוא בידכם · אך מה דמסיים ולא עוד אלא אם בקשתם לעבר השנה הריני מסכים עמכם ולכך כתיב החודש הזה לכם צריך להבין מהו שייכות להחודש הזה לכם · ונקדים מה דמבאר אאמו"ר הגאון נ"י מה דאיתא במדרש שם ויש מהם אומרים מקדש ישראל שאם אין ישראל מקדשין אותו אין אותו קידוש כלום ואל תתמה ע"ז שהקב"ה קידש את ישראל שנאמר (ויקרא כ') והייתם קדושים כי קדוש אני ה' ולפי שהם מיקדשים מן השמים לכך מה שהם מקדשים הוא מקודש · ולענך לידע זאת ולמוד מכלי שרת כו' ומבאר אאמו"ר נ"י דכמו דאמרינן דכלי שרת מקדשין שלא מדעת כן ה"נ בקה"ח דאמרינן בר"ה (ד' כ"ה) אתם אפי' שוגגים אתם אפי' מזידים · אתם אפי' מוטעים · אך לכאורה קשיא הא דאמרינן ביומא (דף כ"ט) דכ"ש אינו מקדש אלא בזמנו ופרש"י דדבר שאין זמנו היום רק למחר נקרא מחוסר זמן וא"כ מה הוא הפעולה אם ישראל מקדשין את החודש ביום שלשים ואח"כ נמצא בטעות והיה צריך לקדש ביום ל"א ואמרינן דאעפ"כ מקודש החודש מפני שכתב כו' ואפי' מוטעין וכמו דכ"ש מקדש שלא מדעת דהא קשיא דהרי מ"מ כ"ש אין מקדשין שלא בזמנו וא"כ היאך מקודש החודש ע"י משל של כלי שרת · אך אם נאמר בהיפוך כיון שאם נאמר שמקודש החודש וא"כ הוי יום שלשים זמנו וע"כ הוי מקודש וע"כ נתקדש ע"י ישראל ואפי' שוגגים וכמו דכ"ש מקדש אפי' שלא מדעת נמי אך קשיא מנ"ל לומר כן והאריך בזה בס' נ"י והביא תבילות ראיות ואחד מהן מהא דאמרינן בב"ק (ד' ס"ז) הגנב והגזלן כו' הקדישן הקדש ותרומתן תרומה כו' והוא משום דהוי יאוש ושינוי השם וא"כ לכאורה קשה דאדרבה נימא להיפך דההקדש לא חל מפני שהוא ביאוש גרידא וא"כ ממילא שינוי השם לא הוי כיון שלא חל ההקדש או המעשר אלא בודאי דהפסוק הלך השני ואמרינן דחל ההקדש והמעשר משום דהשם יחול הוי יאוש ושינוי השם וע"כ חל וה"נ אמרינן לענינינו הכין שאם נאמר שהוא מקודש הוי בזמנו וע"כ החודש מקודש והוי לכ"ש שמקדש אף שלא מדעת וא"כ ממילא קדוש רק שהקדש יהי' ע"י ידי ישראל · ויש עוד להביא ראי' לזה מהא דאמרינן בירושלמי דכל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן מכאן ואילך עבודתן מחנכתן · אלמא הכלי מתקדש ע"י הקודש ואח"כ מתקדש בקדושת כלי אלמא שזה גורם לזה וע"כ נתקדש ג"כ אותו הדבר בקדושת הכלי · ולכאורה כיון שכל עיקר קדושת הכלי הוא רק מן הקודש שמונח בתוכו וא"כ היך יתוסף הקדושה בהקודש שיהי' קדוש ע"י קדושת כלי ועכ"ז אמרינן בירושלמי שקודשין ומתקדשין כאחת וע"כ נמי בקידוש החודש אמרינן דמתקדש החודש וא"כ הוי זמנו ומתקדש נמי על ידי קדושת ישראל כמו הכ"ש שמקדש בזמנו · ובזה יתבאר המדרש הנ"ל לפי שהן מוקדשין לשמים לכך מה שהם מקדישים הוא מקודש וע"ז אומר רצונך לידע כו' פי' אם תרצה להבין היאך קודשין ומתקדשין כאחת וכמ"ש דע"י שהם מתקדשים ע"כ הוי כמקדש בזמנו ע"ז אומר צא ולמד מכ"ש משה קידש המשכן כו' מה היה עושין הכהן מקבל בו דבר של קודש והכלי מתקדשת עאכו"כ ישראל שהם קדושים ומקדשין את החודש וע"כ אינו ממשיל לכלי שרת שהם שמקדש הדבר שמניחים בו משום דהמדרש רוצה להביא ראיה שהם קדושים ומתקדשים כאחת וה"נ כיון שישראל מדומים לכ"ש וע"כ מקדשין אפי' בשוגג אפי' בטעות ואף דכ"ש מקדשין דווקא בזמנו אך מכיון שישראל אומרים שמקודש החודש הוי כזמנו והחודש מקודש כמו כ"ש שמקדשין בזמנו וע"כ הביא המשל מהכלי שמתקדשת ע"י הקמח עכ"ל · וע"כ כיון שביארנו דבקידוש החודש שנתקדש אפי' שלא בזמנו ואפי' לא הגיע העת וכמו דאמרינן בר"ה (ד' כ"ה) ר"ח חזי לסיהרא דהוי קאי בצפרא דעשרים ותשעה שקל קלא פתק בי' אמר לאורתא בעינן לקודשי כך ואת קיימת הכא זיל איכסי וכן אמרינן מאיימין על העדים אע"פ שלא ראו אומרים ראינו והטעם לזה משום שנתן לנו הקב"ה בתורתו שמסר לנו שאנו יכולים לקדש אף שלא הגיע העת והזמן והוא משום דהזמן מסור אלינו ואנו יכולים לעקור הזמן למפרע וכמו שנתבאר:

ויבואר ביתר ביאור ע"פ מה דאיתא בירושלמי (פ"ק דמגילה) אדר הראשון הוספה או אדר השני תוספות (פי' דמבעי לי' איזו מהחדשים הוס' חודש הראשון או השני) מה ביניהון (פי' למאי נ"מ) ר"ב בר ר"י אמר ב' כבשי עצרת ביניהן עולה בתמ"ע באדר בשנה שאינה מעוברת וניכנס לשנה שהיא מעוברת אין תימר אדר הראשון תוס' שנה תקופה היא (פי' שאותו חודש אינו נחשב כלל וכשמגיע ע"ו אדר שני כלתה לו שנה) אין תימר שני תוס' אין לו אלא עד ע"ו אדר ראשון

פי'

(פי' שהרי קודם שהגיע תשרי כבר הגיעה השנה שני') אמר ר' הונא בר נתן מתניתין אמרה כן אדר ראשון הוא' דתנן תמן קן העידו שמעברין את השנה כל אדר שהיו אומרים עד הפורים קן העידו שמעברין את השנה על תנאי (פי' שירצה הנשיא) הדא אמרה אדר הראשון הוא' אין תימר אדר השני תים' לא קיים על שעתו ומעבר לי' (פי' דאם ס"ד אדר השני תוס' א"כ ביום אחרון של אדר הראשון לא נשאר דבר לקיים על שנה שעברה והיאך יוסיפו עליו אלא וודאי דראשון הוא הנוסף ונמצא שבסוף החדש יום א' מוסיפין על השנה) ולריך להבין דמה ראי' לזה מה דהביא הירושלמי העידו דמעברין על תנאי · אך הענין הוא דאמרינן בירושלמי (פ' קמא דכתובות) א"ר אבין אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי בת שלש שנים ויום א' ונמנו ב"ד ועברו כו' וא"ל אין תולין ופי' הפ"מ שהקב"ה מסכים עם ב"ד של מטה כו' ואף הטבע מסכמת ע"י גזרת הבורא ית"ש וכן נוכל להביא ראי' מהש"ס דילן בשבת (ד' פ"ו) מנין לפולטת כו' ביום השלישי שהיא טמאה שנאמר והיו נכונים לשלשת ימים · ועתה נחזי אנן דהרי הקב"ה אמר רק היום ומחר אל תגשו ורק משה הוא דהוסיף יום ומחר דבעי שלימות וא"כ מוכרחין אנו לומר דלאחר שגזר משה נשתנה הטבעיות וע"כ ביום השלישי נמי אינה טהורה כמו שפירש"י שם והוא שאף הטבע מסכמת לקיים גזירת הבורא ית"ש במה שנתן לנו את התורה לחדש בה כמ"ש וא"כ נתבאר דישראל יכולים לשנות השתנות למפרע אע"ג שהזמן כבר עבר :

ולכאורה לריכין אנו לבאר זאת הלא כיון שכבר עבר הזמן היאך אנו יכולים לשנות אך הענין הוא שישראל הם למעלה מהזמן וכמו דאמרינן בשבת (ד' קנ"ו) אמר ר"י א"ר מנין שאין מזל לישראל שנאמר (בראשי' ט"ו) ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע בן ביתי יורש אותי א"ל לאו כי אם אשר יצא ממעיך וגו' אמר לפניו רבש"ע נסתכלתי באצטגנינות שלי ואין אני ראוי להוליד בן אמר לי לא מאצטגנינות שלך שאין מזל לישראל כו' ופירש"י (בחומש) דהוציא את אברהם מחללו של עולם והגביהו למעלה מהכוכבים · וזהו ל' הבטה מלמעלה למטה ר"ל שהראה לו בזה שהוא ובניו אינם תחת הילוך הכוכבים והמזלות וע"כ יש כח ביד ישראל לשנות הזמן אף שכבר עבר וכמו שאמרתי בדרוש א' לשב"ת כשישראל עושין תשובה אזי נמחל החטא מעיקרו והוי כאילו לא חטא כלל · וכמו שהאריך בזה אאמו"ר הגאון נ"י בחיבוריו היקרים שע"כ כתיב חטא עון שבתחילות חטא ובמחילה דומה כאילו קדמה לעון ונמחל החטא מעיקרו · אך הקשיתי דלכאורה לריך להבין האיך מהני תשובה על מ"ע דבשלמא על ל"ת נוכל לומר שהקב"ה מוחל הוי כלא עבר אך במ"ע האיך נוכל לומר שע"י תשובה יהי' חשוב כמו שקיים המ"ע הרי מ"מ לא קיים · וכל מה שברא הבורא ית"ש את העולם ע"כ הוא רק בשביל קיום מ"ע והוא דאם מחמת מצות ל"ת לא היה לריך לברוא את העולם דהרי אף אם לא נבראו לא היו עוברין על הל"ת (ועיין בהקדמת נ"י מאאמו"ר הגאון נ"י דבר נחמד בזה הענין) אע"כ מוכרחין אנו לומר דע"י תשובה עוקרין הזמן למפרע ולא מחשבינן לי' הזמן העבר ונותנים לו זמן מחדש וע"כ יוכל לקיים בשנים הנוספות נגד הזמן שעבר בלא קיים והבאתי כמה ראיות ע"ז :

וזהו חד מנהון מה דאמרינן ביבמות (ד' מ"ט) את מספר ימיך אמלא אלו שני דורות זכה משלימין לו לא זכה פוחתין לו דברי ר"ע ורבנן אמרי זכה מוסיפין לו לא זכה פוחתין לו והקשו רבנן לר"ע והא כתיב והוספתי על ימיך חמש עשרה שנה ומשני משלו הוסיפו תדע שהרי כתיב הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו ועדיין לא נולד מנשה · והקשו התוס' הא אפי' לר"ע אם לא היה מתפלל חזקיה ע"כ היה מת והיתה הנבואה בטלה אלא ע"כ אין הנביא מתנבא אלא מה שראוי להיות אם לא היה חוטא וא"כ היכי מוכח מכאן דמשלו הוסיפו לו אפילו לא הוסיפו לו משלו וחיה כל שנותיו שנגזרו לו מה שלא נתקיימה הנבואה לפי שחטא ואילו לא חטא ונשא אשה בשנים הראשונות היה מוליד והאומר ר"י דשמא הדורות נגזרו להולד באותו הזמן ובאותו הפרק שהם נולדים ובשני התוספת נגזר לו להוליד מנשה · ולריך להבין מה אמרינן בברכות (ד' י"ד) דחזקיה ראה ברוה"ק דנפקי מיניה בנין דלא מעלי וא"כ קשיא האיך חזי על הזמן של הט"ו שנים הנוספות כיון שהנבואה אינה מגדת רק לפי העת ולא על הוספה · ע"כ נ"ל דכיון שביארנו שע"י תשובה נמחל החטא מעיקרו והוי כמו שלא חטא כלל א"כ ה"ה הזמן שעבר נמי אין מחשבין ליה · וזהו מה דאמרינן ביומא (ד' פ"ו) אמר רשב"ל אמר ר"י גדולה תשובה שמארכת ימיו ושנותיו של אדם שנאמר ובשוב רשע מדרכו חיה יחיה פי' כיון שעושה תשובה א"כ כל ימיו שעברו וחטא בהן אינם נחשבין לו הזמן שנקצב לו ונותנים לו ימים מחדש וע"ז כתיב השיבנו כו' חדש ימינו כקדם פי' כמו שנקצבו לו בשעת לידה כדי שיהיה יכול לקיים המ"ע שהיה עליו לקיים וא"כ ניחא מה שהקשיתי לעיל דהא תינח דמהני מחילה על מצות ל"ת אבל מאי תקנה יש למ"ע דז"א דכיון דעושה תשובה לא חשבינן ליה גם הזמן שעבר וא"כ הרי יכול לקיים באותן שנים הנוספות נגד הזמן שעבר מה שלא קיים :

ועתה נבאר מה דכתיב מלכים (ב' כ') בימים ההם חלה חזקיה למות כו' ויבך חזקי' בכי גדול ויבואר ע"פ מה דאמרינן בגמרא (שם) דשאל מאי כולי האי א"ל משום דלא עסקת כו' וע"כ בכה בכי גדול דהוי סבר דע"ז לא מהני תשובה כי האיך יוכל להועיל תשובה על מ"ע · אך באמת כיון שעושה תשובה נותנים לו זמן מחדש נגד הזמן שעבר שיוכל לקיים באותו הזמן מה שלא קיים המ"ע בזמן העבר ונתן לו הט"ו שנים שעברו ובאותן הט"ו שנים גופא הוליד מנשה והכפיל לו הזמן מחדש · וע"כ כשאמר ישעיה הנביא לחזקיה שמע ד' תפלתך הנני יוסף לך חמש עשרה שנה והיה כבד הדבר מאוד להאמין זאת שיחי' עוד כיון שנשלם לו הקלבה וא"כ האיך הוסיפו לו · אך באמת כיון דלא חשיב לו הזמן שעבר ניחא וזאת היה חזקיה חפץ לדעת וע"כ כתיב שא"ל חזקיה לישעי' מה אות כי ירפא ה' לי ויאמר ישעי' זה לך האות מאת ה' כו' הלוך הצל עשר מעלות אם ישוב עשר מעלות ויאמר חזקיה נקל לצל לנטות עשר מעלות לא כי ישוב הצל אחורנית עשר מעלות פי' דחזקיה בקש להראות לו האות ע"ז לא להעמיד החמה רק שישוב החמה ואז יהיה מזה סימן שעקר הזמן למפרע ואז יוכל להיות שיוסיפו לו הט"ו שנים שעברו וע"ז הראה לו הקב"ה אות שחזרה החמה אחורנית עשר מעלות שיחזור לו אותן השנים שעברו והוא שהזמן ביד הקב"ה שאעפ"י שעבר נותן הזמן גופא מחדש וע"ז אמרינן בפסחים (ד' נ"ד) שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם תורה תשובה וכו' פי' שקדם לעולם היינו שאינם תחת הזמן שע"י התורה והתשובה נשתנה הזמן למפרע וע"כ ישראל ע"י התורה שנתן להם יש בידם כח לעבר השנה עד סוף אדר · והרי לכאורה כיון דכבר נשלם השנה כמו דכתיב החודש הזה לכם ראש חדשים וא"כ הרי כבר נשלם השנה וא"כ האיך יכולים לשנות למפרע אלא בוודאי דישראל יש להם כח לשנות הזמן למפרע והאיך דישראל עושים ע"פ התורה גם הקב"ה מסכים וזהו שאמר במדרש ולא עוד אלא שאם רוצים לעבר

השנה

השנה מעברין פי' שמעברין ושובין השנה תוספת למפרע דהא אלהבא אינם יכולים לעבר דהרי כבר נגלה השנה וע"ז הביא ראיה בירושלמי מן העידו שמעברין על תנאי (פי' כשיבא נביא) וכשבא הנביא ואמר רוצה אני מקודם למפרע וא"כ מוכח דיש כח ביד ישראל לשנות הזמן למפרע וזהו רק ע"י כח תוה"ק שנתן לנו הבורא ית"ש ומסר לנו אף סתרי תורה כמ"ש ועי"ז אנו יכולים לעקור הזמן למפרע ועל כן נוכל לעבר השנה אפילו עד סוף השנה ועל כן נקרא סוד העבור :

ובזה יבואר מה דאיתא במדרש שמות (פ' ג') וכי הוציא את ב"י ממצרים מה זכות יש בידם שאוכל להוציאם א"ל הקב"ה כו' בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את אלקים על ההר הזה מה שאמרת באיזה זכות אוציאם ממצרים הוי יודע שבזכות התורה שהן עתידין לקבל על ידך בההר הזה הם יוצאים משם · וצריך להבין מהו דמדייק שהם יקבלו ע"י דלמאי נ"מ הוא זה אם יקבלו ע"י מרע"ה או לא כי מה זכות יש לפניהם בזה במה שיקבלו התורה ע"י מרע"ה ונקדים לבאר מה דאיתא במדרש ש"ה קול דודי הנה זה בא בשעה שבא מרע"ה ואמר בחודש הזה אתם נגאלים אמרו ליה משה רבינו האיך אנו נגאלים והלא א"ל הקב"ה לאברהם אבינו ועבדום ועינו אותם ד' מאות שנה ועדיין אין בידנו אלא מאתים ועשר אמר להם הואיל וחפץ בגאולתכם אינו מביט בחשבונותיכם כו' מדלג על החשבונות והקיצין ועבורין ובחודש הזה אתם נגאלים שנאמר החודש הזה לכם ראש חדשים וצריך להבין מה הוצרך לומר ולחזור ובחודש הזה אתם נגאלים הלא זאת אמר להם בתחילה רק הם שאלו שעדיין לא נשלם הזמן · וע"ז הוי לי' לומר לכן הואיל וחפץ בגאולתכם אינו מביט בחשבונותיכם · עוד איתא שם ר' נחמיה אומר בשעה שאמר להם לישראל בחודש הזה אתם נגאלים אמרו לו משה רבינו האיך אנו נגאלים והלא אין בידינו מע"ט אמר להם הואיל וחפץ בגאולתכם אינו מביט במעשיכם הרעים כו' ובחודש הזה אתם נגאלים · ובזה יש לדקדק נמי מה הוא דחזר ואומר ובחודש הזה כו' הלא בתחלת הדברים אמר להם ובחודש הזה אתם נגאלים · ונקדים מה דאמרינן בברכות (ד' יו"ד) א"ל משום דחזאי ברוה"ק דנפקי מנאי בנין דלא מעלי כו' דלכאורה צריך להבין כיון דחזא ברוה"ק דה"ל בנין דלא מעלי אמאי לא חזי נמי דלבסוף יחזור בתשובה ומבאר הגאון מהר"י בס' יע"ד דזה וודאי דאף דנגלה לנבואה וכן למלאכי מעלה היותו איש צדיק או רשע כמ"ש התוס' דלדיק ורשע לא נאמר אבל בנבואה נאמר · אך אם ישוב בתשובה א"א להשיג כי זה נגד שורת הדין רק הקב"ה ברוב רחמיו וחמלתו הותר התירה אחת מתחת כסא כבודו לב"ת וזהו בדרך נסתר לבל יקטרגו מלאכי השרת כו' ולכך קאמר במדרש וישמע אלקים את קול הנער קטרגו מלאכי השרת כו' אמר הקב"ה רואה אני מה שאתם אינכם רואים כי כבר אמרו כי ישמעאל חזר בתשובה וזאת לא ידעו מלאכי השרת וידעו רק מרשעתו אבל לא השיגו שישוב בתשובה כן הדבר בחזקי' כי ראה ברוה"ק שמנשה יהיה רשע אבל שיחזור בתשובה לא השיג ע"י נבואה וע"ז אמר לו ישעיה בהדי כבשי דרחמנא למה לך (פירש"י מה לך בנסתרים של הקב"ה) והוא שעתיד לעשות תשובה וזהו מן הנעלמות והנסתרות מה שלא יוכל להשיג אף ע"י רוה"ק עכ"ל · והנה שי"ל קיטרג נמי מדה"ד על ישראל ואמר הללו כו' והללו כו' והוא מה שיחזרו בתשובה לא ידעו אף מלאכי השרת אבל הקב"ה ראה מה שהן עתידין לקבל התורה וע"כ אמר ראה ראיתי וע"כ היה הגאולה רק ע"י הקב"ה בעצמו ובכבודו וזהו דאמר הקב"ה למשה וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם תעבדון כו' פי' דזה לך האות כי אנכי שלחתיך מה שאני אומר לך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את אלקים פי' שיעשו תשובה וזהו נעלם וסתום מכל רק גלוי וידוע להקב"ה :

וביתר ביאור יתבאר בהקדם מה דמבאר הנ"ל בפרשת דרכים על המדרש ויאמר ד' ראה ראיתי כו' הד"ד כי הוא יודע כו' וירא און ולא יתבונן כו' אר"ש בקשו מה"ש לקטרג ואמרו לפניו רבש"ע אדם שעתיד כו' א"ל איני דן את האדם אלא בשעתו כו' וכן כשהיו ישראל במצרים ראה הקב"ה מה שהם עתידין לעשות כו' אעפ"כ לא נמנע מלגאלם והיינו דכתיב וירא און ולא יתבונן נמצא למדין מזה שאף שהקב"ה יודע שעתידין לחטוא אעפ"כ לא נמנע מלהטיב לפי שאינו דן את האדם אלא בשעתו · ויש לדקדק ע"ז ממאי דאמרינן (שם) הוי יודע שבשביל התורה שהן עתידין לקבל ע"כ הם נגאלים וא"כ הרי מוכח ממאמר זה כי הקב"ה דן את האדם על העתיד ואף שלא היו ראוים לגאולה בשעה שהיו במצרים אך גאל אותם בשביל שיקבלו ישראל את התורה · וא"כ האיך קאמר שאינו דן את האדם אלא כפי שעתו ותירץ שהסברא ית"ש ברחמיו ובחסדיו מתנהג עם בריותיו ע"ז האופן שאם עתידין להיות צדיקים הוא מסתכל על העתיד ומטיב עמהם ואם עתידין לחטוא אינו מסתכל במה שעתידין לחטוא ואינו דן את האדם אלא בשעתו והיינו דכתיב וירא און ולא יתבונן (פי' דווקא און לא יתבונן אבל מה שעתידין להיטב מטיבהם בזה יתבונן) ומש"ה הסתכל במה שהן עתידין לקבל התורה ולא הסתכל במה שהן עתידין לחטוא במדבר לפי שלהרע אינו דן את האדם על העתיד ע"ש מה שהאריך :

ול"נ לבאר דלא סתרי אהדדי מ"ש לא הביט און ביעקב וא"כ משמע שאין הקב"ה דן את האדם אלא בשעתו וא"כ היכי קאמר במדרש שיגאל אותם בשביל העתיד יען שהם עתידים לקבל התורה · ומקודם נדקדק מה דכתיב ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים · ויתבאר במש"ל מה שאמר בהוציאך את העם ממצרים תעבדון (פי' שיעשו תשובה ויקבלו תורה) ונוכל לומר בתוספת ביאור דהי"ל תיכף כשהוציאם ממצרים שהוא מקום טומאה תעבדון והוא דהמקום גורם וע"כ כשיצאו מאותו מקום יהיו כשרים וע"כ מה"ש קיטרגו משום דרצו להעמידם על חזקתן אבל הקב"ה שהוא יודע עתידות וגלוי לפניו שיקבלו התורה וע"כ לא העמידם על חזקתם ועוד דאין מחזיקים ממקום למקום אף היכא דאיכא חזקה דמעיקרא כמ"ש האחרונים וע"כ לפ"ז לא קשיא מה שהקשה הפ"ד דהא הקב"ה אינו דן את האדם על העתיד דז"א דשם במצרים היה בזה גופא הזכות שהיו במקום טומאה כמ"ש הזוה"ק דלא היה יכול שם שום מלאך ליכנס וזהו דאמר הקב"ה בהוציאך את העם ממצרים תעבדון והוא דכל החסרון הוא מפני שהם במצרים וזהו שאמר הקב"ה ראה ראיתי וכו' יודע אני כמה עתידין להכעיסני במדבר אך עכ"ז יש להם זכות דיצאו ממצרים אשר היה מקום טומאה וע"כ נכשלו ועז"א ראה ראיתי את עני עמי פי' דהם עניים בתורה ובמצות ועוד שעתידין לעשות עגל אך עכ"ז יש להם זכות מפני שהיו זמן רב במצרים ועז"א ומדייק אשר במצרים · וע"כ בפ' העגל אמר מרע"ה למה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים כו' ולכאורה יש לדקדק מה רצה להזכיר כאן יצ"מ אך . לפי מ"ש ניחא דהא הקב"ה בעצמו אמר ראה ראיתי אך יש להם זכות כו' אשר במצרים שהיו במקום טומאה וע"כ ה"נ טען מרע"ה לזכות אותם אשר הוצאת מארץ מצרים (והרבה הארכתי ביתר הכתובים וא"מ) ואפשר לומר עוד טעם דאין להעמיד ישראל על חזקתם ·

והוא

והוא דכל הטעם שמעמידין על חזקתו היינו דאמרינן דמעמידין על חזקתו דמעיקרא · אך ה"מ היכא דיש זמן דמעיקרא · אבל כיון שביארנו דאף הזמן מסור אלהם · לא שייך חזקה דמעיקרא · עכ"פ היוצא מדברינו אלה דהיינו דמקידוש החודש מוכח דישראל יש להם כח לעקור הזמן למפרע והראיה ממה דיכולים לקדש אף שלא הגיע הזמן והעת וכמו שביארנו :

וזהו מה דאיתא במדרש בשעה שבא מרע"ה ואמר בחודש הזה אתם נגאלים אמרו לו מ"ר היאך אנו נגאלים והלא אמר הקב"ה לא"א ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה ועדיין אין בידינו אלא מאתים ועשר שנים · אמר להם הואיל וחפץ בגאולתכם אינו מביט בחשבונותיכם כו' מדלג על החשבונות והקיצים והעיבורין · ורצה להביא ראי' ע"ז וע"כ מדייק ואומר ובחודש הזה אתם נגאלים שנאמר החודש הזה לכם ר"ל פי' שמקידוש החודש מוכח דישראל אינם תחת הזמן · והעת והזמן מסור אלהם שיכולים לעקור ולשנות הזמן למפרע כמ"ש :

וזהו נמי מה דאמר עוד שם · והלא אין בידינו מע"ט והשיב להם מ"ר הואיל וחפץ בגאולתכם אינו מביט במעשיכם · אלא מצרף מה שאתם עתידין לעשות תשובה [וכמו דאיתא במדרש שמות פ' א' וידע אלהים שעתידין נהקדים שעשו לשמע ירבון אמרי ויאמ' אלהים שעשו תשובה הבינונים וגם הרשעים יהרהרו לעשות תשובה כו') ולקבל התורה כמ"ש ואינו מצרף חזקת הזמן העבר כי הקב"ה נתן לישראל כח אם יעשו תשובה אזי שוקרין אף הזמן דמעיקרא והזמן מסור ה"י והביא ראי' לזה מהא דכתיב החודש הזה לכם ר"ה שיכולים לקדש החודש אף שלא הגיע הזמן והעת כמ"ש ובזה יבואר נמי מה שהבאתי המדרש החודש הזה לכם כו' סימן גאולה מסר להם פי' לא היה להם שיכולים להגאל אף שלא הגיע הזמן והעת · וע"ז איתא במדרש ב"ה ד"ה אני יבנה היום אם בקולו תשמעו ר"י ור"ל אמרי אמר הקב"ה לישראל הרפו ממעשיכם הרעים ועשו תשובה כהרף עין כו' פי' שאין. להם אף חזקת היום והוא כמ"ש התוס' קדושין (ד' פ') דאין היום חזקה שהיום עשוי להשתנות :

ועתה נחזור לענינינו דזאת ביארנו דהזמן והעת מסור לישראל ויכולים לעקור הזמן למפרע וגם הטבע מסכמת לדבריהם שכן גזר הבורא ית"ש שאף הטבע מסכמת לפי התורה והוא ע"פ חלק הסתרי תורה אשר נתן לנו הקב"ה כמו שהבאתי בשם אאמו"ר הגאון נ"י ובזה יבואר המדרש שעמדנו לדקדק מהו דמדייק בשביל התורה שהן עתידין לקבל התורה על ידך · ונקדים מעט מדברי אשר אבאר נקמן בארוכות · והוא דמה"ם שפיר ידעו כי נאמת עבודת וקיום התורה אינם שייכים להם וכמו שהשיב מרע"ה ורק עבודתם של מ"ה הוא רק לשמוע בקול דברו ולעשות שליחותם כדכתיב ברכו ד' כל מלאכיו עושי רצונו · וא"כ ידעו מ"ה כי התורה שייך לבני ישראל כמו דכתיב בכל התורה לו את את כ"י דבר אל בני ישראל וכמו שהבאתי לעיל בזה · אך רצו שהם יהיו השלוחים לכך לקבל התורה מהבורא ית"ש ולמסור לישראל כי זהו חלק עבודתם · ולכך ברצותם שמשה עלה נמרום וחשבו שהוא יהיה השליח להוליך התורה מהקב"ה לישראל וע"כ טענו מה לילוד אשה בינינו כי משה נוגע בעצמם כי להם שייך לעבוד הבורא ית"ש בשליחותם ולמשה לקיים התורה כי הוא בעל בחירה ובזה יקנה שלימות אבל הם יקנו שלימות בעבודת שליחותם · וע"כ רצו שמשה ישיג התורה ע"י מלאך · וע"ז אמרו מה לילוד אשה בינינו פי' מה לו להתערב בעבודתם ולהצוות להם לקבל בעצמו ולא ע"י מלאך · וע"ז אמר להם הקב"ה לקבל תורה בא פי' דבא לקבל כל התורה דהיינו אף חלק הסודות וסתרי התורה וע"כ לא יוכל להיות ע"י שליח וכמו שנבאר :

ויבואר ע"פ מה שביארנו במק"א דע"כ היה גאולת מצרים לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו והוא דשם היה צריך שיהיה התגלות עלם הקדושה ואז ממילא בטלה כל ההתגשאות מהטומאה והכשפים וכמו דאיתא במדרש מי שהיתה של עץ היתה נרקבת של כסף וזהב נתכת · וכל דבר שצריך להיות בבחינת עצמו ולא בבחינת מעשה רק ממילא וע"כ לא יוכל להיות ע"י שליח וכמו שמבואר הקצה"ח (סי' קפ"ב) דלא אמרינן שלוחו של אדם כמותו רק במידי דעשיה דאז הוי מעשה שלוחו כמותו אבל במידי דליכא מעשה לא אמרינן שלוחו של אדם כמותו והביא ראיה מהרא"ש נדרים (ד' ע"ב) בהא דעושה שליח להפר נדרי אשתו ופריך בגמרא והא לא שמיע ליה · וכתב שם הרא"ש דשמיעת האפטרופוס אינו כשמיעת הבעל ואעפ"י שעשאו שליח להפר דבמידי דממילא לא שייך מינוי שליחות וכן מבואר דדבר שהוא צריך לעשות בעצמו לא יוכל להיות ע"י שליח וע"כ לא מהני שליחות בהנחת תפילין ע"ש שהאריך בזה · וע"כ כיון דבמצרים היה צריך להיות עלם התגלות הקדושה וממילא בטלו כל ההתגשאות וע"כ מתו הבכורים ולא בבחינת מעשה אלא בבחינת ביטול ע"י עצמותו של ההתגשאות בטלה וע"כ מוכרח היה להיות ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו וע"כ לא היה יכול להיות ע"י שליח כמו שביארנו דבמלות שבגופו לא יוכל להיות ע"י שליח משום דלא מצינן לומר דיהיה גוף של השליח כגוף המשלח ומכש"כ בממהקב"ה · וע"ז אמר ועברתי בא"מ אני ולא מלאך אני ולא שרף אני ולא השליח · אני ד' ולא אחר פי' שא"א מפני מה לא יוכל להיות ע"י שליח עז"א אני ה' אני הוא ולא אחר פי' בבחינות עצמית כביכול לא יוכל להיות ע"י אחר · וזהו דאמר המדרש שלא הקב"ה משה לגואלנו ולא רצה פרעה כו' אמר הקב"ה כראוי עשה פרעה כי אמרתי לאביהם וגם כו' דן אנכי וכי משה אנכי · הא אהרן אנכי אלא אנכי ה' אלקיך המוציא מארץ מצרים · וצריך להבין לאיזה כ"מ אמר פרעה שלא ישלח את ישראל עד שיבא הקב"ה בכבודו ובעצמו והוא דפרעה לא האמין שיתגלה כבודו של הקב"ה בעצמו בארץ מצרים במקום טומאה וע"ז אמר הקב"ה יפה אמר פרעה כי אמרתי דן אנכי ובמידי דעשיה יוכל להיות ע"י שליח אבל כיון שמוכרח להיות ע"י התגלות כבודו ובעצמו לא יוכל להיות ע"ז שליח ע"ז אמר וכי משה אנכי כו' אלא אנכי המוציא מארץ מצרים וע"כ מוכרח להיות ע"י עצמו :

עכ"פ נתבאר דבמידי דבעי ע"י עצמותו לא יוכל להיות ע"י שליח וע"כ לא מצי להיות נתינת התורה ע"י שליח והוא כמו דאמרינן בשבת (ד' ק"ה) אנכי נוטריקון אנא נפשי כתבית יהבית ופרש"י אני בעצמי פי' התגלות רצונו שיש בתורה וע"כ כיון שאמר אנכי והוא עצמותו לא יוכל להיות ע"י שליח כיון דרצה לגלות סתרי התורה היינו התגלות רצונו וע"כ הוא נותן בעצמו · וע"כ כיון בהסבינו המ"ה דרצון הבורא ית"ש ליתן אף חלק סתרי התורה וע"כ לא מצי להיות ע"י שליח וע"כ התחילו לקטרג ולומר חמודה גנוזה כו' :

ועתה נחזור לענינינו למה שביארנו שיש ביד ישראל כח לשנות ולעקור הזמן למפרע והוא ע"י כח חלק סתרי התורה אשר נתן לנו הבורא ית"ש ובזה יבואר המדרש מה שאמר לו הקב"ה הוי יודע שבזכות התורה שהן עתידין לקבל התורה ע"י כו' ועמדנו לדקדק מהו דמדייק ע"י ולפי דברינו ניחא דהענין הוא דלמשה רבינו היה נ"כ קשה

הא

פתח השער

הא עדיין לא הגיע הזמן והקץ וע"ז שאל באיזה זכות הוציאם פי' אם היה בזמנו לא היה שואל באיזה זכות אך כיון שהוא קודם זמן ע"ז שאל באיזה זכות · וע"ז השיב לו הקב"ה שהן עתידין לקבל התורה וע"כ אינם תחת הזמן שיכולים לשנות ולעקור הזמן לתפרע והוא ע"י התורה וכמו שביארנו · אך כל זה אם יתן להם כל חלקי התורה היינו אף חלק סתרי התורה וע"כ יהיה הזמן בידם · וע"ז אמר לו שיקבלו התורה על ידך · ומפני מה לא יקבלו ע"י מלאך שלא הם נבראו לעשות שליחות הבורא ית"ש · אלא בוודאי כיון דהקב"ה יתן להם כל התורה בשלימות ואף חלק הסתרי תורה היינו ההתגלות רצונו וע"כ לא יוכל להיות ע"י שליח · וע"כ מוכח דאין עת וזמן לישראל דיש בידם לשנות הזמן לתפרע כמ"ש · וע"כ הוציאם ממצרים אף קודם הגעת הזמן :

ועתה נבאר הקדמה ד' שהבאתי לעיל ובזה נבוא לביאור הגמרא דשבת · והנה איתא במדרש (שמות פ' ט"ו) אמר ר"ש גדולה חבתן של ישראל שנגלה הקב"ה במקום כו' בשביל לגואלן משל לכהן שנפלה תרומתו לב"ה אמר מה אעשה לטמא א"ע א"א ולהניח תרומתי א"א מוטב לו לטמא פ"א וחוזר ומטהר ולא אאבד את תרומתי כך ישראל הם תרומה של הקב"ה שנאמר (ירמיה ב') קודש ישראל לד' ראשית תבואתה כו' אמר הקב"ה האיך אני גואלן להניחן א"א כו' · ומקודם צריך להבין מאי דאמר מקודם קודש ישראל וממשיל ישראל לקודש ראשית תבואתה היינו תרומה כמו דאמרינן בקדושין (ד' נ"ח) והרי תרומה דאקרי קודש כדכתיב קודש ישראל כו' · והנה הפ"ד מבאר מהו כוונת הכתוב דאם נאמר דכוונת הכתוב בכל כו' לישראל הקב"ה נפרע ממנו מה צורך להמשיל את ישראל לקודש ולתרומה דהן לו יהיה שאין להם דין קודש כ"א דהך הול מ"מ מלתא דפשיטא הוא שלא יהיה חוטא נשכר וגמולו ישיב לו בראשו · ועוד הוא מדייק מהו דמדמה לקודש ולתרומה ועוד הוא מדקדק על כופל הלשון כל אוכליו יאשמו רעה תבא עליהם ועוד מהו ההתקשרות להכתוב הקודם מה דאמר זכרתי לך חסד נעוריך כו' ומבאר כ"ז ע"פ הגמרא ע"ז (ד' נ"ב) דפריך ולתבריהו ולשקלינהו לנפשיה כו' ייד שמלא לה מקרא מן התורה שהוא מותר שנאמר ובאו בה כו' וחללוה דכיון שנכנסו כו' נפיק מקדושתייהו · ומשני התם לא אשתמש לגבוה כו' · נמצא למדין מזה דאף כ"ד שבקדושה משכחת דנפיק מקדושתייהו והם חולין לגמרי דומיא דכספא ודהבא כו' אך בדבר שנשתמש לגבוה לא נפיק מקדושתייהו ט' דומיא דאבני מזבח · והנה הי' עלה ע"ד לומר דהני דישראל אקרי קודש ויש מעילה מ"מ הוא רק מועל הראשון אבל לאחר שמעל הראשון שוב אין מעילה לזה בא הכתוב ואומר זכרתי לך חסד נעוריך כו' לכתך אחרי במדבר · נמצא שנשתמש בהם לגבוה מאחר שהלכו לכבוד ד' וע"כ לעולם הם בקדושתן וע"ז אומר כל אוכליו יאשמו ע"ש שהאריך · והאמו"ר הגאון נ"י האריך בזה בספרו א"ס וקיצור מדבריו דלהכי מדמה לתרומה משום דאי הוי כתיב רק קודש ישראל ה"א דנפקא לחולין ע"י פדיון וא"כ ה"א דע"י מחריבי בהמ"ק נתחלל הקדושה שבהם כמו דאזלי הקדושה מקדושת כלי · וע"ז אומר קודש ישראל לד' ראשית תבואתה שבהם בבחינת תרומה שאין להם פדיון וכמו דאמרינן בפסחים (ד' ל"ד) הכא בעניים של תרומה עסקינן דקדושת פה דידהו כקדושת כלי דמי · והנ"מ בין קדשים שהוא קדושת פה לקדושת כלי דבקדושת פה מהני פדיון משא"כ בקדושת כלי כמו דאמרינן בסוטה (ד' ו') וע"ז אומר דבתרומה אפי' קדושת פה דמי לקדושת כלי דלא מהני פדיון הוי כמו תרומה וע"כ לא נפיק ע"י מעילה נ"כ וע"ז אמר כל אוכליו יאשמו כו' דאפי' מועל אחר מועל נמי חייב כו' וע"כ מדמי ישראל לתרומה כו' ע"ש באריכות [והרבה הארכתי בדרושים שלי בזה הענין ואכ"מ להאריך] :

ויבואר עוד מה דנמשלו לתרומה ע"פ מאי דאיתא במדרש (שמות פ' ל"ח) וזה הדבר אשר תעשה להם לעולם ד' דרך נשב בשמים אל תאמר בשמים אלא כשמים כו' ויתנה לו ולזרעו אחריו ברית עולם כן יהיה דברי אשר ימא מפי · והענין הוא שיש ב' קדושות · א' מה שנתקדש בקדושת פה וא' מה שהוא קדוש קדוש"ג ואמרינן בסוטה (ד' ו') היכא דנטמאת מנחתה עד שלא קידש בכלי הרי הוא ככל המנחות ותפדה ויקח בדמיה אחרת אבל משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותשרף וא"כ הרי מה שקדוש ע"י קדושת פה הוא קיל יותר משנתקדש ע"י כ"ש דבזה יכול לפדות וא"כ ה"א דאהרן שנתקדש בקדושת פה וע"כ יש לו הפסק ע"ז אמר דיש חילוק בין מה שהוא נתקדש בקדושת פה דאדם דהדיבור של בני אדם אינו חביב וכמו דכתיב (ישעיה מ') יבש חציר נבל ציץ ודבר אלקינו יקום לעולם · אבל מה שהיא קדוש בקדושת פה של הקב"ה אינה נפסקת וע"ז אמר לעולם ה' דברך נשב בשמים א"ת בשמים אלא כשמים וכמו שיש בריאה גשמיות של שמים ואינה נפסקת כן הקדושה שנתקדש אהרן אין לה הפסק · וע"ז אומר (ירמיה ל"ג) אם תפרו את בריתי היום ואת בריתי הלילה ובבלתי היות יומם ולילה תמיד · גם בריתי תופר את דוד עבדי מהיות לו בן מלך כו' והוא כמו דמבאר האמו"ר הגאון נ"י בהמלוכה של דוד אינו בבחינת ההתנשאות אלא בבחינת קדושה כמו כהונה וא"כ אינה נפסקת · אך הא דמצינו דיש חילוק בין שנתקדש ע"י פה שמקדים או ע"י הכלי היא רק בקדשים · אבל תרומה דאמרינן בפסחים (ד' ל"ד) דקדושת פה דידהו כקדושת כלי דמי · וע"ז אומר קודש ישראל לד' פי' דמתקדש כביכול ע"י קד"פ דהקב"ה והוי כמו קדושת הגוף דאין לה הפסק ועוד ראשית תבואתה דיש להם קדושה בבחינת תרומה וע"כ נמי אין לו הפסק כמ"ש וע"ז אמר כל אוכליו יאשמו דיש מועל אחר מועל וכמ"ש :

עב"פ ביארנו דישראל הם בקדושתן תמיד וזהו דאמר קודש ישראל לה' דקדושתן קדמה לבריאת ישראל וכמו דאיתא בילקוט אמר הקב"ה לישראל הואיל והקדשתי אתכם עד שלא בראתי אתכם לפיכך הוי קדושים כשם שאני קדוש (ועיין בס' א"ס מה שמבאר האמו"ר הגאון נ"י על המדרש שמלאכים נתקדשו בקדושה אחת דכתיב במאמר קדישין שאלתא ובישראל נאמרו ב' קדושות קדושים תהיו · כי קדוש אני ה' מקדשכם עש"ה) וזהו דכתיב (שמות ד') בני בכורי ישראל · ובזה דמצינו ג' קדושות א' קדושת דמים שהקדושה הוא חופף רק למעלה · ויש עוד קדושה דהיינו קדושת הגוף שהקדושה דבוק לעצם · אך עכ"ז לא מצינו לקרות שהוא עצמית קדושה דהרי מצינן לעקור הקדושה כגון ע"י שאלה ויש עוד קדושה היינו קדושת בכור שהקדושה דבוק לעצם שהוא בתולדה ואינו פקע ממנו וע"ז אמר בני בכורי ישראל שהקדושה שלהן היא בתולדה כמ"ש דברי הילקוט · וזהו דכתיב (ירמיה א') בטרם תצא מרחם הקדשתיך (והרבה האריכתי בזה הענין דמש"ה היה גאולת ישראל ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו ולא ע"י מלאך ולא ע"י שליח ולא ע"י שרף דשם היה צריך שיהיה התגלות עצם הקדושה ואכ"מ להאריך) וזהו דאיתא במדרש ד"א בני בכורי ישראל אמר הקב"ה לפרעה הרשע אי אתה יודע כמה הכנתי את הבכורים שכתבתי בתורתי לא תעבוד בבכור שורך כו' ואת עבדת בישראל דין הוא שתלקה ולכתורה קשה מהו דווקא בכור הלא בכל הקדשים אינו רשאי לעבוד וישראל נקראו קדושים כדכתיב קודש

ישראל · קדושים תהיו · אך הענין הוא אם היה אומר ומביא מאי דכתיב בתורה קדושים תהיו הי' יכול לפרש גאוה א"ע דהרי עביד בהן קודש הקדשן · וע"ז אומר בני בכורי ישראל · דיש להם קדושה בכור בהולדה ישראל"ם הינקות דאמר הקב"ה עד בנא בראתי אתכם כו' והא דאמר הקב"ה קדושים תהיו הוא כמו דאמרינן בנדרים (ד' י"ג) דאפי' בכור מלוה נהקדישו אבל בתמות הוא קדוש מעיקרא אף קודם הקדישו כמו שמבואר שם · וע"כ כיון שבישראל הקדושה של ישראל הוא קודש בריאתן ונקראו תרומתו של הקב"ה כמו שכתבתי המדרש · וע"כ אמר הקב"ה אליך אני גואלך נהגיך א"א מושב גירד ולהגאלן שנאמר וארד להצילו מיד מצרים כשהוציאן קראו לאהרן כו' שנאמר וכפר את מקדש הקודש וכפר על הקודש :

ועתה הנני להעתיק מה שמצאתי אחמו"ר הגאון נ"י בספרו מרכבה עלה המדרש הנ"ל ובזה נבוא למה שהתחלנו · הנה אאמו"ר הגאון נ"י מבאר הא דאמר במדרש בשביל ישראל שהם תרומת הקב"ה כביכול יורד למקום טומאה (וכמו דכתיב השוכן אתם בתוך טומאתם) והוא כמו דאמרינן בפסחים (ד' ע"ו) אלא הא ר' יהושע דתנן הביות של תרומה שנשברה בגת העליונה ותחתונה הוגן טמאין מודה ר"א ור"י שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו ר"א אומר תרד ותטמא ואל יטמאנו בידו ר"י אומר אף יטמאנו בידו · ואמרינן במנחות (ד' מ"ח) ישתרתי מילי נא אמר ותנן הביות של תרומה שנשברה בגת העליונה כו' ואם לאו תרד ותטמא ואל יטמאנה בידו ור"י אמר אף יטמאנה בידו (ופרש"י אלמא תעא בתרומה כדי שתוכה בחולין) בלאי התם דלטומאה קא אזלי (ופרש"י אם תפיל בחולין נמי אבודה לאו טומאה היא) אלמא דבתרומה אי אזלא לאיבוד מותר לטמאותה · וע"כ אמרינן במדרש אמר ר"ש גדולה חבתן של ישראל כו' ונתנית תרומתי א"א מושב כו' ינא אאבד את תרומתי והוא הכמי דבתרומה אי אזלא לאיבוד יותר נטמאותה כמו דאמר ר"י בהביות של תרומה כו' ר"י אומר אף יטמאנה בידו אלמא דאי אזלא לאיבוד מותר לטמאותה יבם (ד' כ') אמרינן הא ר"ב ואליבא דר"י הא ר' יוסי ואליבא דר"י דתנן' י"ד שהל לסיות בשבת כו' אמר ר"ב לא נחלקו ר"א ור"י כו' על מה נחלקו על התלוי' ועל הטמאה בר א אמר תשרף ור' כו' ור"י אומר שתיהן כאחת כו' ואף בתלויה הוי ספק אעפ"כ כיון דהא מ אזלי לאיבוד מותר לטמאותה · ועיין בתוס' שכתבו הא ר"ב ואליבא דר' יהושע תימא לר"י גר"ב כיון דהוי תלויה לטמאה ביד א"כ הוי לשריפה ואמאי קרא לי' תלוי דתולין היינו לא אוכלין ולא שורפין ויש לומר דתלויה גר"ב היינו דלא מחויב לשורפה · וא"כ אי אזלא לאיבוד מותר לטמאותה לר"ב · כמ"כ אם הי' תלויה ע"י טומאה בנא תהא לאיבוד ע"כ ודאי שרי לטמאותה כו' אך זהו דווקא בתרומה גופא אבל לענין ביזיון הקב"ה מתגלה במקום טומאה ע"ז אמר ר"ש גדולה חבתן של ישראל לפני הקב"ה שנגלה הקב"ה במקום כו' בשביל לגאלן · והוא מבום דאורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא ע"כ יכול להתגלות במקום טומאה בשביל התרומה וכמו דאמרינן בזבחים (ד' ע"ס) התפיס בכור לבדק הבית מהו שיקבל בליטרא רווחא דהקדש עדיף או דלמא זילותא דבכור עדיף (ופרש"י שיקבל בליטרא כדי שילוהו מכירתו וירבו דמי' דהא קיי"ל בכור פסולי המוקדשין בשביל שהדיוק להקדש הקנו עלי' גזירות כשהטין בחוטין ומכרין בקלות ובקולים בליטרא כדי שירבה הפודה אותן בדמיהן מתהנה אף מן הבכור מפני בקולת דינוי דמיו אנו אות נכבן יהא דהתפיסו לבדק הבית הגיאתי להקדש היא) או דלמא זילותא דבכור עדיף (ופרש"י נח דמי התם כלאת ריבוי הדמים אותה קדושה עצמה שמביאין בדמיה הקרבן כולא בי כלא בגלת ריבוי הדמים דקדושה אחרת) ואמרינן התם אמר ר' יוסי בר זבידא ת"ש נתערבו בבכור ובמעשר ירעו עד שיסתאבו ויאכלו כבכור וכמעשר לאו למימרא דאיכן נשקל בליטרא · רב הונא ור' הושע' תלמידי' דר' ירמי' אמר מי דמי התם בתי קדושות ובתי גופין הכא בתי קדושות וגוף אחד · אלמא דאפי' בגוף אחד לא מזלזלין בשביל קדושה אחרת רק אם הם קדושה אחת ועוף אחד · וע"כ כשנגלה הקב"ה במצרים בשביל ישראל הוי כמו קדושה אחת דקוב"ה ואורייתא וישראל כולא חד · וע"כ כתיב ועברתי בארץ מצרים אני ולא כו' אני ה' ולא אחר שגאולת מצרים היה דווקא ע"י הקב"ה וזהו בשומאת מצרים לא היה יכול שום מלאך ליכנס מפני שלא תפגום הקדושה ע"י טומאת מצרים · אך הקב"ה נתגלה במקום טומאה בשביל קדושת ישראל דקוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא עכ"ל :

ועתה נבוא למה שהתחלנו מה דאיתא בגמרא שבת (שם) אמרו מ"ה מה ליליד אשה בינינו כו' והקבתי אליך לא ידעו המלאכים דהתורה שייך לישראל וכמ"ש לעיל ע"כ נ"ל דהמלאכים ידעו שפיר שהתורה הוא שייך לישראל וכמו דכתיב נתן מתנ"ה · אך רצו שהם יהיו שלוחים לכך ניתן התורה לישראל כי זהו חלק עבודתם בשמים מתמלא נהיות שלוחים מהבורא ית' כדכתיב גבורי כח עושי דברו וכן כל התגלות הנבואה הי' ע"י ולכן כראותם שמשה עלה למרום וחשבו שאיך יהיה השליח להוליך התורה מהקב"ה לישראל ע"ז טענו מה ליליד אשה בינינו כי משה נגע בעליהם כי נכס שייך השליחות ונמשה קונה התורה כי הוא בעל בתורה ובזה יקנה השליחות · אבל הם לא יוכלו לקנות שליחות רק בשליחותם יהי' תוך עבודתם לעבוד הבורא ית' · וע"כ רצו שיגיע התורה ע"י מלאך · וע"ז הי' התשובה מהקב"ה לקבל תורה בא · פי' דבא לקבל כל התורה דהיינו אף חלק סתרי התורה וע"כ אינו יכול להיות ע"י שליח כמו שכתבתי לעיל שכ"ד שצריך להיות ע"י עצמו לא מצי להיות ע"י שליח וע"כ כיון דאמרינן בשבת (ד' ק"ה) אנכי נוטריקון אנא נפשי כתבית יהבית ופרש"י אני בעצמי פי' התגלות רצונו וע"כ כיון שאמר אנכי והוא עצמותו לא יוכל להיות ע"י שליח כיון דרוצה לגלות אף חלק הסתרי תורה וע"כ הוא נותן בעצמו :

ובזה יתורץ נמי מה שאמרו חמודה גנוזה כו' אחר שאמר הקב"ה לקבל תורה בא פי' כיון שהבינו ממה דהשיב הקב"ה להם לקבל תורה בא וע"כ לא יוכל להיות ע"י שליח והוא מבוס דנותן כל התורה ואף חלק הסתרי תורה · וע"ז התחילו לקטרג על חלק סתרי התורה שרוצה ליתנה לבו"ד וע"ז אמרו חמודה גנוזה דהיינו בחי' גנוז ונסתר · בגנוזה אך פי' בגנוז לך זאת דאף נעלמה מבחינות הקודש ומלאכים וכמו דאיתא במדרש (פ' נצבים) שאף מ"ה נתאוו נה ונעלמה מכן שנאמר (איוב כ"ח) ונעלמה מעיני כל חי אלו החיות · ומעוף השמים נסתרה אלו המלאכים שנאמר וישב אני אחד מן השרפים ויעיד אמרינן (במדרש שם) כי קרוב אליך אמר רשב"ג למה הדבר דומה לב"מ שלא היה אדם מכירה והיה למלך אהוב אחד והיה נכנס בכל שעה שהיתה בתו של מלך עומדת לפניו · אמר לו המלך ראה שאלך אני מחבב אותך שאין בריה מכיר את בתי כו' כך אמר הקב"ה לישראל ראו כמה אתם חביבים עלי שאין בריה בפלטין שלי מכיר את התורה ולכם נתתיה שנאמר ונעלמה מעיני כל חי · וע"ז אמרו בגנוזה לך אתה רוצה לתנו לבו"ד מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ותחסרהו מעט מאלקים פי' דרוצה אתה לגלות להם אף סודות וסתרי

פתח השער

וסתרי התורה וכמו דאמרינן בר"ה (ד' כ"א) ותחסרהו מעט כו' דמ"ט שערי בינה נמסר למשה · ועוד שיוכל להשיג ולראות אף הוד שכינתו ולא יצטרך לראות ע"י מלאך כמו שביארנו לעיל דמשה רבינו ע"ה ראה באספקלריא המאירה · ועוד דאיתא במדרש תנחומא (פ' כ"ת) דהלוחות הי' אורכן ששה טפחים והיה משה מחזיק בשני טפחים והקב"ה טפחים ושני טפחים באמצע ומשם נטל משה קרני ההוד פי' דהשיג קרני ההוד ממה שקיבל כל התורה אף השני טפחים שהיה בידו של הקב"ה דהיינו החלק סודות התורה וע"ז אמרו תנה הודך על השמים פי' חלק הסודות התורה תנה על השמים שאינהו גבוהים במעלה יותר מב"א:

ועוד טעמו דע"י חלק סתרי התורה יהיה בידם לעקור הזמן ולשנות הטבע כמ"ש לעיל והוא שהתורה קדמה לעולם וע"כ אינן תחת הזמן אלא הזמן נופל תחת חידוש התורה · ובזה יתורץ עוד מה דדייקו קודם שנברא העולם כמ"ש דשבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם תורה כו' שהם למעלה מהזמן אתה רוצה לתנו לבו"ד (ובזה נוכל לומר הא שאר קלסתר פניו של משה דומה לא"א לרמז בזה דאין מזל לישראל והמה למעלה מהלוך הכוכבים וכמ"ש אמר לי' צא מאצטגנינות שלך והגביהו למעלה מהכוכבים וע"ז אמר הטעם דהשבעה היא מלמעלה למטה כמ"ש):

וע"ז אמר הקב"ה למשה החזר להם תשובה · פי' דלא כמו שהם סברי דהם גבוהים במעלה מישראל אלא אדרבה ישראל גבוהים במעלה יותר וכמ"ש כמה גבוה קדושת ישראל · דישראל נתקדשו בב' קדושות וקדושתן הוא קודם בריאתן ומלאכים הוא רק בקדושת אחת וכמו דמשאר נמי האמו"ר המדרש דאומר שאר קלסתר פניו של משה דומה לא"א ואמר אי אתם מתביישים ממנו הא אתם אכלתם ושתיתם אצלו וא"כ מוכח שהעולם התחתון גבוה יותר מהעולם העליון מדשינו מנהגם וכמ"ש בספרו ע"י באריכות · ובספרו א"ה הוסיף לבאר בהקדם מה דאיתא בילקוט (פ' וירא) האומר שלא אכלו המלאכים אצל אברהם לא אמר כלום אלא בצדקתו של אותו צדיק ובשכר עורח שהשעריה פתח להם הקב"ה את פיהם ואכלו שנאמר עמד עליהם תחת העץ ויאכלו וא"כ כיון שהיה בבחינת אכילה א"כ לפי מה דאמרינן בחגיגה (דף כ"א) בגדי ע"ה מדרס לפרושין בגדי פרושין מדרס לאוכלי תרומה כו' וא"כ האיך אכלו אצל אברהם (כיון שהיה בחינת אכילה) ואף דאמרינן בב"מ (ד' פ"ז) א"א אוכל חולין בטהרה היה ובכה אמנו אותו היום פרסה כו' וא"כ הרי אכל חולין בטהרה אעפ"כ כיון שכל שנגוה במעלה יותר הרי טהרתו נחשב לטומאה וכמו שהבאתי מהא דחגיגה (שם) וכן לענין טבילה ג"כ כל שנגוה במעלה יותר אין נחשב הטבילה הראשונה כמו דאמרינן (שם) הטובל לחולין אסור למעשר כו' וא"כ אם הי' כמו שהמלאכים אומרים שעולמות העליונים מתוך שהם רוחנים ושם הקדושה והטהרה יותר וכמו שאמרו תנה הודך על השמים כו' · וע"כ לר הקב"ה קלסתר פניו של משה דומה לא"א ואמר אי אתה מתביישים ממנו הלא אתם אכלתם ושתיתם אצלו דא"כ לא היה לכם לאכול אצל אברהם דהא שמירת חולין בטהרה שלו אינו נחשב לפניכם כלום שאתם מעולמות העליונים ושם הטהרה גדולה יותר · וכמו דתנן בחגיגה (שם) בגדי אוכלי תרומה מדרס לאוכלי קודש שאין שמירתן נחשב לכלום לגבי המעלה שנגוה ממנו · אלא וודאי דשמירתו של אברהם הי' כ"כ גדולה עד שלגבי מלאכים ג"כ נחשב לשמירה לקדושה ולטהרה וע"כ אכלו אצלו וכמו דאיתא בילקוט (או שהי' בבחינת אכילה) שהכנו ממה שראו עבדתו ושמירתו וע"כ כתיב והוא עומד עליהם ואיתא במדרש הכא את אומר עליהם ולהלן אמר נצבים עליו אלא עד שלא מלאו ידיהם נצבים עליו כיון שמלאו ידיהם כו' מיכאל מירתת גבריאל מירתת · פי' שמתחילה החזיקו עצמם במעלה של קדושה וטהרה יותר · אבל אח"כ שראו ששמירה שלו נחשב לשמירה ואפי' לגבי עולמות העליונים עד שאכלו אצלו או שנראה כאלו אכלו דהיינו שהגנו משמירתו של אותו צדיק לראות עבדתו ופרישתו ע"כ כתיב והוא עומד עליהם כאלו שמירתו יותר גדולה משלהם (וכמו דאיתא בברכות (דף ג') כשהלכו ר"י ור"י לגבי ר"ה ב"א כו' דאשכחוהו דטעין טהרות אותיב רבנן מדידי' לגבייהו וכו') ע"כ כתיב והוא עומד עליהם פי' שבשמירתו בטהרה הי' יותר גדולה וע"כ איתא במדרש והוא עומד עליהם אימתו מוטלת עליהם מיכאל מירתת גבריאל מירתת · וע"כ ראו שיכולים להשיג מעלה יתירה בעולם התחתון מהמלאכים בעולמות העליונים · וע"ז אמר שאר קלסתר פניו דומה לאברהם אבינו ואמר אי אתם מתביישים ממנו כו' ע"ש שהאריך עוד בזה · וזהו דאמר הקב"ה למשה החזר להן תשובה שאתם במעלה יותר מהם:

ועש"ז אמר משרע"ה מתירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם פי' שיגלחוני בהבל שבפיהם שהוא כלי רוחני ומוכנים יותר לקבל דבר רוחני אבל לא כן אדם המוטבע מחומר שיוכל להשיג ולקבל סתרי התורה ולעסוק אף במעשה מרכבה ובמעה"כ והא דאמר בהבל שבפיהם הוא מביא דאצלם ההבל שבפיהם הבל שאין בו חטא משא"כ הבל של ב"א וכמו דאמרינן בשבת (ד' קי"ט) אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל של תינוקות ש"ר · א"ל ר"פ לאביי דידך ודידי מאי א"ל אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא וע"ז אמר מתירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם פי' שיגלחוני בהבל שבפיהם שאין בו חטא משא"כ ב"א אף שלומדים תורה הרבה עכ"ז יכולים ח"ו לנצול בהבל שבפיהם וכמו דאמרינן בב"ב (ד' קס"ה) דכולם באבק לה"ר · וע"ז אמר אחוז בכסא כבודי וזהו להראות להם שאתם במעלה יותר וכמו שביארנו דהכסא הכבוד מכוון כנגד מזבח שלפני ולפנים אשר שם לא יוכלו מלאכים לבוא רק כה"ג כמ"ש הירושלמי וכל אדם לא יהי' באוה"מ כו' אפי' מלאכים שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם · ועוד כי הם לא יוכלו להגיע עד הכסא כבוד כמ"ש לעיל דאף השרפים והאופנים אינם יכולים להגיע עד כסא הכבוד ובזה שמה יראו שאתם במעלה גבוה יותר מהם (ועוד לרמז שיקטירו קטרת בהיכל ולפני ולפנים שהוא מכוון כנגד כסא הכבוד וזאת מכפרת על עון לה"ר) ע"ז אומר והחזר להן תשובה שאתם במעלה יתרה ממלאכים ולכם ראוי לקבל אף חלק הסודות והסתרי תורה · וע"כ כיון שאחז מרע"ה בכסא כבודו ולא ירא עוד להשיב להמלאכים · ע"כ אמר רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה אנכי ד' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם · ועמדנו נדקדק ע"ז מהו הגלות בזה יותר שהתורה לישראל ועוד מהו דאמר תורה מה תהא לכם הלא היה צ"ל לכם נפסק אהדי אשר אמר להם תורה מה כתיב בה לא יהא לך כו' ואז היה שייך לומר להם תורה למה תהא לכם ולפי מה שביארנו כעת אתי שפיר דאמר להם תורה מה כתיב בה אנכי ד' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים אמאי לא אמר מה שבראתיך אלא להורות רבותא יתירה דהקב"ה בעצמו ירד למצרים לנקים טומאה והוא מביא דקוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא וכמו שהארכנו לעיל וא"כ הרי מוכח דקדושה אחת היא · וע"ז אמר למצרים ירדתם פי' שאתם תוכלו לירד למצרים או להשתעבד לפרעה הלא אתם לא תוכלו לירד וכמו שכתב הזוהר פ' וירא אמר ר"י מאי דכתיב ועברתי בא"מ אני ולא מלאך אמר הקב"ה אומה זו של מצרים כו' ואין ראוי לשגר מלאך ולא שרף כו' וא"כ תורה למה תהא לכם פי' וא"כ מפני מה ינתן לכם תורה יותר מישראל כיון שישראל הם גבוהים

במעלה

כמשנה יתירה ממלאכים · אך מרע"ה מחמת ענותנותו לא השיב למלאכים בדעתו לקבל כל התורה אף חלק הנסתר · וע"כ אמר להו שאינו מקבל רק התורה הנגלית וע"ז אמר לכן תורה מה כתיב בה כו' · וע"כ כיון שבאמת שאין דעתו לקבל רק חלק הנגלה מיד כל א' וא' נעשה לו אוהב ומסר לו כל א' וא' דבר ואף מה"מ מסר לו דבר ופרש"י סודו פי' דכיון שבאמת שאינו חושב להם מה שמקבל רק מחלק הנגלה וע"כ מסר לו כל א' וא' מה שידעו כל א' סוד התורה :

ובזה יתא מה דאמרינן (שם) ואריב"ל בשעה שירד משה מלפני הקב"ה בא שטן ואמר לפניו רבש"ע תורה היכן היא כו' והקשיתי והלא השטן הוא מה"מ והיאך שם דאף מה"מ מסר לו דבר וא"כ מהו דשאל תורה היכן היא וא"כ צריך קצ' קושיות התוס' כמ"ש לעיל · אך לפי דברי אלה ניחא דהשטן היה סבור דמשה יקבל רק חלק הנגלה דהיינו רק הב' טפחים שהיה בידו של משה וע"כ כשבא השטן וראה שקבל כל התורה אף הב' טפחים שהיה ביד הקב"ה דהיינו אף סודות התורה וע"כ התחיל לשטן תורה היכן היא כו' (והרבה האריכתי לפרש מה דאיתא שם דהלך אצל ארץ כו' ואכ"מ להאריך) והלך אצל משה ואמר לו תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא והשיב לו וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה והקשיתי הא משה אמר בעצמו להמלאכים דיקבל התורה · אך לפי דברינו כעת ניחא דשאל חלק הנסתר אמר וכי מה אני שנתן הקב"ה לי תורה · א"ל הקב"ה למשה בדאי אתה אמר לפניו רבש"ע חמודה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה' אני אחזיק טובה לעצמי פי' דאמר רק על החמודה הגנוזה דהיינו סודות התורה שלא קיבל · וע"ז אמר לו הקב"ה הואיל ומיעטת עצמך ולכן תקרא התורה על שמך שנאמר זכרו תורת משה עבדי ולכאורה צריך להבין וכי מפני שמיעט עצמו יקרא התורה ע"ש · אך זה ניחא ע"פ המדרש תנחומא (בראשית א') מאי דכתיב (תהלים ע"ה) אנכי תכנתי כו' זו התורה שפתח הקב"ה וזכה משה רבינו וקבלה לפי שהתורה סוליתה (פי' תחתית המנעל) ענוה (ר"ל שענוה הוא רגל אל התורה) וכתרה יראה סוליתה ענוה שנאמר (משלי כ"ב) עקב ענוה יראת ה' וכתרה יראה שנאמר (תהלים קי"א) ראשית חכמה יראת ה' · ונכנס במשה שנאמר והאיש משה ענו מאוד · יראה דכתיב כי ירא מהביט אל האלהים · וע"ז אומר הואיל ומיעטת עצמך וא"כ אתה ענו מאוד וע"כ תקרא התורה על שמך שנאמר

זכרו תורת **משה עבדי** :

פני משה

על מסכת פסחים

אור לארבעה עשר פרק ראשון

במשנה אור לי"ד בודקין את החמץ לאור הנר ופרש"י כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא · והקשו התוס' כיון דצריך ביטול כדאמר בגמרא הבודק צריך שיבטל ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי אמאי הוצרכו חכמים בדיקה כלל · ונראה לר"י דאע"ג דסגי בביטול בעלמא החמירו חכמים לבדוק חמץ ולבערו שלא יבא לאוכלו כו' · ועיין בכל המפרשים שהאריכו בפירש"י :

ולענ"ד נראה ליישב בפשיטות דרש"י לשיטתו אזיל · ועיין בר"ן שהאריך בדין ביטול ובדיקה שבשניהם יש להם שורש מה"ת וכל אחד לחוד מהני · וכתב עוד הר"ן דמשמעות הסוגיא לפי פירש"י הא שאמרו הבודק צריך שיבטל בימי האמוראים נתחדש אבל בימי חכמי המשנה לא הי' רק בדיקה וביעור · ואמנם זה צריך להבין למה הטריחו בזה הבדיקה ולא הי' סגי להם בביטול לחוד שמהני מה"ת · ומיישב שם בדוחק · ע"כ נ"ל לומר בפשיטות דמש"ה התקינו בדיקה שזה מהני בכל גוונא וכמו שנבאר :

והנה לקמן (ד' כ"ז) א"ר יהודה אין ביעור חמץ אלא שריפה והדין נותן ומה נותר שאינו עובר עליו בבל יראה וב"י טעון שריפה חמץ שישנו בב"י וב"י אינו דין שטעון שריפה אמרו לו כל דין שאתה דן שתחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל והתורה אמרה תשביתו שאור מבתיכם בכ"ד שאתה יכול להשביתו · והקשה הגאון בעל ש"א (סי' ע"ז) מה השיבו חכמים לר"י לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל הרי מה"ת באחת משני אלה סגי או בביטול או בביעור היכא שלא ביטלו · ועל ביעור זה היכא דלא ביטלו נחלקו ר"י וחכמים במה מבערו דר"י ס"ל דאין ביעור חמץ אלא שריפה וחכמים סברי במפרר וזורה לרוח סגי מ"מ מודו כ"ע דבביטול לחוד נמי סגי מה"ת · ולאחר שביטלו א"צ לבער א"כ אין בדינו של ר"י תחילתו להחמיר וסופו להקל דהרי אם לא מצא עצים אכתי לא יהיה יושב ובטל אלא מחויב הוא לבטלו והרי ביטול מועיל לעולם מה"ת כו' · ואי משום דלאח"ז איסורו אין לו תקנה ע"י ביטול דהא לאו ברשותו הוא ולא מלי מבטל מ"מ קשי' הא לא יהא יושב ובטל דהא לאח"ז איסורו מודה ר"י נמי דמפרר וזורה לרוח הגי · ומפיק מזה דאיכא גוונא דלא סגי בביטול אלא בעי ביעור דווקא מה"ת ומאי ניהו חמץ שקבל עליו הנפקד אחריות וע"כ א"ש משום דלגבי חמץ זה דינו של ר"י סופו להקל דאם לא מצא עצים לשורפו יושב ובטל בע"כ דהא לא מהני ביטול לחמץ זה · אך כ"ז אינו מוכח רק לפי' רש"י לקמן (דף י"ב) דהא דאמר ר"י בשעת ביעורו השבתתו בכ"ד הוי אח"ז איסורו · אבל לפי' ר"ת שם דבשלא בשעת ביעורו היינו אחר שש שרוב העולם מבערין בשש כתקנת חכמים וטעמא משום דיליף לה מנותר והיינו לאחר איסורו דומי' דנותר אבל בשעת ביעורו דהיינו בשש וקודם לו השבתתו בכ"ד · וא"כ כל מחלוקתן הוא לאח"ז איסורו ושוב לא קשי' דיבטל · משום דלאח"ז איסורו לאו ברשותי' קאי לבטלו וא"כ לא מוכח דבחמץ שקבל עליו אחריות לא מהני ביטול ורק לשיטת רש"י הוא דמוכח כן כמ"ש · ועוד הביא הגאון הנ"ל ראי' דלפירש"י משכחת חמץ שאין לו תקנה אלא בשריפה מהא דר"י גופא דיליף דאין ביעור חמץ אלא שריפה ק"ו מנותר · והרי לפירש"י אין חמץ טעון שריפה לר"י רק קודם זמן איסורו והשתא איכא למפרך על האי ק"ו מה לנותר שכן אין לו תקנה אלא שריפה דווקא תאמר בחמץ שיש לו תקנה ע"י ביטול והפקר אלא וודאי ש"מ דאיכא חמץ שאין לו תקנה ע"י ביטול והפקר ומאי ניהו של אחרים שקבל עליו הנפקד אחריות ועל האי שפיר איכא למילף ק"ו מנותר וכיון דהאי חמץ אין לו תקנה אלא בשריפה שוב אין סברא לחלק בין חמץ לחמץ כו' וא"כ כיון דלשיטת רש"י מוכח דמשכחת חמץ דלא מהני ביטול ע"כ פירש"י דטעם הבדיקה הוא שלא יעבור עליו בב"י דזה הוא שייך בכל גוונא חמץ · ועיין עוד בס' ע"י מאאמו"ר הגאון ז"י דמבאר דבחמץ שקבל עליו אחריות ליכא לעשה דתשביתו ודלא כהש"א וע"כ פירש"י שלא לעבור עליו בבל יראה ·

[ובזה שבארנו יתורץ מה דהקשה הגל"ח ע"ד רש"י לקמן (דף ד') דיליף ביטול מדכתיב תשביתו דא"כ ל"ל קרא למעוטי של אחרים ושל גבוה תיפוק לי' דאפילו בשלו אם ביטל אינו עובר קו"ח בשל אחרים · ותירץ דרש"י ס"ל כהני פוסקים דשל אחרים שרי אפי' הוא ש"ת שחייב בפשיעה אפ"ה כיון שאינו חייב בגניבה ואבידה אינו עובר וע"כ היה מקום לומר דזה גרע מחמץ שלו אחר הביטול וקמ"ל קרא דאפי' בזה אתה רואה של אחרים ושל גבוה · אך לפי מה שביארנו לקמן (ד' ו') דע"כ ס"ל לרש"י להפך דאפילו אם אינו מחויב רק ע"י פשיעה נמי עובר א"כ קיימא הקושי' ל"ל קרא למעוטי של אחרים ושל גבוה תיפוק לי' דאפי' בשלו אם בימלו אינו עובר קו"ח בשל אחרים · אך לפי מה שבארנו כעת דרש"י ס"ל דבחמץ של אחרים לא מהני ביטול ע"כ שפיר איצטריך קרא דאינו עובר אם לא קבל עליו אחריות · ואין להקשות דמ"ש מחמץ דידי' דמהני ביטול דז"א דעיין בש"א דנותן טעם לזה והוא משום דכיון דבחמץ שאינו שלו דחייב הוא משום שאידם רחמנא לעבור עליו בב"י מפני דגורם לממון דאילו מגניב או מאביד בעי לשלומי כדידי' דמי אע"ג דבכל התורה כולה דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ואפילו לר"ש דס"ל דכממון דמי ה"מ היכא דליתא בעינא אבל היכא דאיתא בעינא מודה דלאו כממון דמי כדאמר התם א"כ כי מבטלו או מפקירו מאי הוי הא אפי' קודם ביטול לאו דידי' הוא אלא שחייבו רחמנא משום גורם לממון והרי אחר הביטול וההפקר אכתי גורם לממון הוא כדמעיקרא ועוד מאי ביטול והפקר שייך במה שאינו שלו מאי מבטל ומאי מפקיר דהא אהא מלתא דחייבי' רחמנא משום גורם לממון לא שייך ביטול והפקר · עיין שם דהאריך בזה] ·

ולפי דברי התשובות פ"י שהובית מפאת קושי' הנ"ל דלשיטת רש"י לא מהני ביטול בחמץ ידוע נמי ניחא · דמש"ה תיקנו בדיקה דזה מועיל בין בחמץ ידוע בין בחמץ שאינו ידוע

מבא"כ ביטול דלא מהני רק בחבא"י והוא כשיטת הר"נ דבדיקת חמץ הוא מדאורייתא אף בחמץ שאינו ידוע וכן משמע מל' רש"י לקמן (דף ד') ד"ה חובת הדר עש"ה ועיין בפ"י שם :

דף ד' ואם משמסר לו המפתחות · ופירש רש"י ד"ה מסירת כו' דמסירת המפתח הוי קנין וע"ש בתוס' מה שהקשו ע"ז · אך זה פשוט כמו דמבאר הפ"י דכיון שמסר לו המפתח הוי כאילו אמר לו לך חזק וקני דקני וא"כ כיון שהוכר לבדוק דמאחר שיקח המפתח ויפתח הנעול הוא לאחר רשותו ועיין מה שהאריך בזה בב"ק (ד' נ"ב) ובאמת מבואר כן בח"מ (סי' קנ"ב) בסמ"ע עיין שם היטב :

שם ע"ב דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי · ופירש"י מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו והשבתה דלב הוי השבתה · והקשו התוס' דהא השבתה הוי השערה ולא ביטול דתניא במתניתין רע"א אינו צריך הרי הוא אומר תשביתו ומינו להשערה שהיא א"מ ועוד דתשביתו אמרינן לקמן מאך חלק שהוא משש שעות ולמעלה ואחר איסורו לא מהני ביטול והוא אמר ר"י כו' · ועיין בכל המפרשים שתירצו כ"א לפי דעתו שיתכנה בשיטת רש"י · ואף שיש לנו לדבר בדבריהם אך אין רצוני להאריך ולהעתיק כל מה שהאריכו בזה · אך לענ"ד דמהוורתא כמו שמבאר הפ"י ואולם אמרנו להוסיף קצת דרש"י ותוס' לשיטתייהו אזלי · דהנה הפ"י מתרץ דלא קשיא קושי' השני' מאך חלק דהרי לשיטת רש"י דפלוגתא דר"י ורבנן בביעור חמץ בשריפה היינו דווקא קודם ביעורו · וא"כ ע"כ פירש"י דראשון דמעיקרא דתשביתו שיהי' מושבת ועומד ביו"ט או לאחר שש ע"ש · וכן מצאתי בהרמב"ן שמדקדק נמי דהרי כי אמרת דתשביתו היי השערה האיך ניום לשער אחר חצות והלא בשעת ביעורו כבר עבר עליו הלא בוודאי דקאמר רחמנא שיהי' משוער או מבוטל בחצות ע"כ שוב לא קשי' על רש"י ובזה מדויק ל' רש"י היטב מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו (פי' וע"כ נפקא לן דיכול להשבית או בביעור או בביטול) · וע"ז מבאר רש"י יותר דהשבתה דלב הוי השבתה פי' דע"כ נוכל לומר דנ"ז נכלל בהאי דקאמר רחמנא תשביתו · והתוס' שמתיקו לשון רש"י בלישנא אחרינא אלמא השבתה בלב הוא · וע"כ שפיר הקשו הרי השבתה הוא השערה · אבל באמת אפשר לומר דלאו קושי' דכוונת רש"י דלשנא תשביתו הוא בכ"ד שיכול להשבית או בביעור או בביטול :

וע"ש בפ"י מה דמתרץ קושי' הראשונה של התוס' וז"ל דהא לגבי דפליגא לכו דלר"י ור"ע נמי בביטול בעלמא סגי דאפוסי פלוגתייכו לא מפסיקן אפ"ה מלינו לומר דהיינו דווקא לענין חמץ שאינו ידוע וילפי מתשביתו אבל בחמץ ידוע פליגי ר' יהודה ורבנן דלר"י ור' עקיבא דקאי בשיטתו הוי דווקא בשריפה ולאו מתשביתו אלא דילפי מנותר כדאיתא לקמן בהדי' בר"פ כל שעה · ואע"ג דר"ע מייתי לקמן במתניתין קרא דתשביתו אפ"ה סמיך אילפותא דנותר כו' · ובזה נ"ל דאזלי רש"י ותוס' לשיטתייהו דהנה לקמן (ד' כ"ב) הבאתי מה שהקשה הש"א והמפרשים האיך מצי למילף דחמץ בשריפה מנותר הא מצי למיפרך מה לנותר שכן אין היתר לאיסורו תאמר בחמץ שיש היתר לאיסורו אחס"פ · ותירצו דר"י לטעמי' דס"ל דלאחס"פ נמי אסור וא"כ חמץ נמי אין היתר לאיסורו · אך הש"א הניח בצ"ע דהא עכ"פ נותר אין היתר לאיסור כרת שלו וחמץ יש היתר לאיסור כרת דלאחס"פ הוא בלאו · ותירץ אאמו"ר הגאון נ"י שם ע"י דר"י לשיטתו דס"ל דחושב"ע לאו דאורייתא ומ"כ נותר נמי יש היתר לאיסורו ע"י שהלה · והארכתי לקמן (שם) דלשיטת רש"י מוכח דר"ע סובר דחולין שב"ע לאו דאורייתא ולשיטת התוס' מוכח דר"ע ס"ל דחולין שב"ע דאורייתא · וע"כ רש"י לשיטתו ס"ל דעיקר ילפותא דר"ע דחמץ הוא בשריפה מנותר קא גמר כמו שפירש"י לקמן בהדיא דמנותר קא גמר · וע"כ סובר דילפינן דהא דמועיל ביטול הוא מקרא דתשביתו דמשמע דיכול להשבית או בהשערה או בביטול כמ"ש · והתוס' לשיטתייהו דס"ל דר"ע ס"ל דחושב"ע דאורייתא וא"כ ע"כ ר"ע יליף דחמץ בשריפה רק מקרא דתשביתו דהוא השערה וע"כ ס"ל דלא ילפינן דמועיל ביטול מקרא דתשביתו אלא הוא מטעם הפקר :

ועוד נוכל ליישב ע"פ מאי דאמרינן לקמן (ד' כ"ח) לא מצא עלים לשורפו יהי' יושב ובטל · והוכיח מזה הכלבו דלחמץ ידוע לא מהני ביטול דאל"כ למה יהי' יושב בטל יבטלנו · ובאמת הוכחה זו הוא רק לשיטת רש"י דס"ל דקודם זמן איסורו הוא דס"ל לר"י דבשריפה וע"ז השיבו חכמים לא מצא עלים לשורפו יהי' יושב ובטל וע"כ שפיר מוכח דר"י ס"ל דלא מהני ביטול לחמץ ידוע אבל לתוס' דס"ל דלאח"ז איסורו בשריפה לדברי ר"י א"כ לאו קושי' היא דלמה יהי' יושב בטל יבטלנו דהא ר"י אזיל על אחר זמן איסורו דאז אינו יכול לבטל · ובזה ראיתי לומר דמש"ה פירש"י במתניתין לעיל שלא לעבור עליו בב"י והקשו התוס' כיון דצריך ביטול אמאי הוצרכו חכמים בדיקה כלל · דאפשר לומר דרש"י פי' הטעם דבדיקה בכל חמץ אף בחמץ ידוע דלא מהני ביטול כמ"ש · אבל באמת ז"א דעיין בלל"ת ובפ"י דמבארו דלרש"י ס"ל דאף דביטול מהני היינו להצילו מאיסור דב"י דכיון שביטלו שוב אינו שלו אבל אינו מקיים בזה מ"ע דהשבתה · וזה דפירש"י בביטול בעלמא סגי מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו נראה דלרבנן כתב רש"י כן דס"ל דביעור חמץ בכ"ד א"כ ה"ה ביטול אבל לר"י שאינו מועיל שום דבר רק שריפה ה"ה דאינו מועיל ביטול ואינו מקיים מצות השבתה · ואף שבוודאי מועיל שוב לא יהי' עליו מצות השבתה שהרי אינו שלו מ"מ השבה אינו מקיים וגורם לבטל מ"ע דהשבתה כו' ע"ש וא"כ ממילא מתורץ קושית התוס' דלר"ע דס"ל דבשריפה הוא מפיק מדכתיב תשביתו בוודאי לא מהני ביטול לדידי' ואיהו לא דריש מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו דכיון דס"ל דדינו בשריפה שוב לא מהני ביטול לדידי' לקיים המ"ע :

והשתא נבאר ג"כ לתרץ מה שהקשה הש"א על שיטת רש"י מהא דאמרינן ב' דברים אינן ברשותו ש"א ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו וא' מהן חמץ משש שעות ולמעלה וקאמרינן כיון דלאו ברשותו קיימא אינו יכול לבטלו · ופריך ולבתר איסורא לא מצי מבטל והא תניא הי' יושב בבהמ"ד ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו מבטל בלבו א' שבת וא' יו"ט בשלמא שבת משכחת לה כו' אלא יו"ט בתר איסורא הוא א"ר אחא ב"י הכא בתלמיד היושב לפני רבו עסקינן ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו ומתירא שמא תחמיץ קודם ומבטל לי' מקמי דתחמיץ דיקא נמי דקתני הי' יושב בבהמ"ד כו' · והקשה מאי פריך אלא יו"ט בתר איסורא הוא דלמא האי תנא כריה"ג ס"ל דאית לי' דחמץ אפילו בפסח מותר בהנאה · וא"כ ודאי לדידי' חמץ בפסח ברשותו קאי וכדידי' הוי דהא ראוי להסיקו תחת תבשילו כו' · וכיון דכדידי' דמי וברשותו קאי ע"כ מצי לבטל אפי' בפסח · וכש"כ דתיקשי מאי דיקא נמי דקאמר דלמא לעולם איירי דהחמיץ כבר ואפ"ה נקט הי' יושב בבהמ"ד דאילו לא הי' בבהמ"ד הי' נותנו לעובד כוכבים · וכריה"ג דסבר חמץ בפסח מותר בהנאה אע"כ ש"מ דביטול הוא מטעם הפקר ודוקא חמץ דאינו ברשותו הוא דמהני הפקר כה"ג ע"י ביטול בלבו · אבל לריה"ג דס"ל דחמץ מותר בהנאה ע"כ הרי הוא ברשותו · וע"כ לא מהני ביטול אלא הפקר גמור · וע"כ הא דתני דביו"ט מבטלו בלבו לאו כריה"ג אתי' דהא לדידי' לא מהני ביטול בלבו · אבל לפירש"י דס"ל דטעמא דמהני ביטול הוא משום דכתיב תשביתו א"כ לריה"ג נמי מהני ותקשה הא דחמץ כו' וא"כ הלא מוכח דלא כשיטת רש"י :

אך

אך באמת נ"ל דשפיר אתי' כשיטת רש"י ויתורץ בהקדם מה שהקשה שם עוד הש"א על שיטת רש"י מאי פריך והא יו"ט בתר איסורו דלמא ס"ל כר"ש דחמץ שעבר עליו הפסח מותר וא"כ הוי לי' כל חמץ בפסח גורם לממון וס"ל נמי בהא כר"ש דדבר הגורם לממון כממון דמי הלכך חמץ בפסח ברשותי' קאי ולאו נבטל לי' אבל לדידן דלא קיי"ל כר"ש בהא דדבר הגורם לממון אתי' שפיר דלבתר איסורו לא מצי מבטל לי' דכיון דלאו כממון דמי לאו ברשותו קאי · ותירץ דאי כר"ש מאי מבטלו בלבו דקאמר דכיון דס"ל כר"ש דכממון דמי · א"כ ביטול בלב לא מהני להוציאו מרשותו אלא א"כ הפקיר בהפקר גמור · והא דמהני לדידן ביטול בלב משום דקיי"ל דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי כו' · ולפ"ז מהא נמי מוכח דהא דמהני ביטול מתורת הפקר נגע בה וכמש"ל · וא"כ משמע מדבריו דלשיטת רש"י דמהני ביטול מטעם דילפינן מדכתיב תשביתו א"כ קשי' כנ"ל · ע"כ נ"ל ליישב בהקדם מה דראיתי בחי' הרמב"ן שהביא הספרי לא יראה לך שאור אבל רואה אתה לאחרים לא יראה שאור רואה אתה לגבוה כו' לא יראה לך שאור בעל מלבך ומבאר הרמב"ן דמספרי משמע שאין הביטול נדרש מל' תשביתו אלא ממיעוט דלך והוא כמו דמבאר שם שהביטול מועיל להוציא מתורת חמץ ולהשיבו כעפר שאינו ראוי לאכילה ויותר זה הוא מדברי ר"א דאמר דב' דברים אינן ברשותו ש"א ועשאן הכ' כאלו הן ברשותו כו' וא"כ בדין הוא שלא יעבור עליו כלום אלא שהתורה עשאוהו כאלו ברשותו לעבור עליו בב' לאוין מפני שדעתו עליו והוא רוצה בקיומו · לפיכך זה שהסכימה דעתו לדעת תורה ורוצה לבטלו ואינו רוצה בקיומו אינו עובר עליו דלא קרינן בי' לך כיון שהוא אסיר ואינו רוצה בקיומו כו' · ומסיק דשלשה מיני ביעורין הן שאמרה תורה שלא יראה חמץ שלנו ברשותינו לפיכך ביעורו מן העולם כגון בשריפה או שאבדו לגמרי זה מעולה שבכולן ביטלו נמי יצא שאף זה יצא מתורת חמץ כיון שהוא רוצה לנהג בו איסור ואינו רוצה בקיומו והוא רואה אותו כעפר שאינו ראוי לאכילה · הפקירו נמי יצא כפי שיטת הירושלמי דלא קרינן בי' לך כו' ע"ש · והלכך אני אומר דהא דאמרינן דהביטול בעלמא סגי וילפינן מדכתיב תשביתו כמו שפירש"י הוא רק לדידן דאינו ברשותו ש"א אלא מחמת דהכתוב עשאו ברשותו ע"כ מועיל אפי' ביטול בלב דהשבתה דלב הוי נמי השבתה כמו דפירש"י אבל לריה"ג דס"ל דמותר בהנאה וא"כ שפיר הוא ברשותו או לר"ש דהוא ברשותו מחמת דהוא גורם לממון אינו מועיל ביטול אך רק אם הפקירו לגמרי דלא יקרא שלך כמו דילפינן בירושלמי מקרא דלך וא"כ לדידהו לא מהני השבתה בלב וע"כ כיון דקתני בברייתא מבטלו בלבו לא מצי אתי' כריה"ג ולא כר"ש אף לשיטת רש"י דפי' דיליף דמועיל ביטול מדכתיב תשביתו כמ"ש · [ובזה יתורץ נמי מה דהקשה המ"א לפי' התוס' לעיל דאי הבערה ללאו יצאת אזי מותר לשרוף ביו"ט א"כ קשה מנ"ל למידק דמיירי בעיסה מגולגלת דלמא אימא לך דמיירי בחמץ גמור ומש"ה נקט הי' יושב בבהמ"ד יען דאי הוי בביתו הי' יכול לשרוף משום דמצינו לומר דברייתא אתי' כר' יוסי דס"ל דהבערה ללאו יצאת וע"כ מותר לשרוף אף ביו"ט כו' ולפי מ"ש לא קשיא כלל · דעיין לקמן (ד' כ"ג) דהוכחנו דע"כ גרסינן דר"י הוא דס"ל דחמץ מותר בהנאה וא"כ שוב לא מצי לאוקמא הברייתא כר"י · דהא לר"י דס"ל דחמץ מותר בהנאה אינו מועיל ביטול בלב כ"א ע"י הפקר גמור · וברייתא הא קתני מבטלו בלבו · ועוד דהא קשי' קושית הרמב"ן האיך מצינו לומר דביטול הוא מטעם הפקר הלא אין מפקירין בשבת וברייתא הא קתני אחד שבת וא' יו"ט · וכן הקשה הפר"ח בא"ח (סי' תל"ד) אך הוא תירץ כיון דגבי חמץ סגי ע"י ביטול בלב וכמ"ש הר"נ וע"כ אינו דומה להפקר ע"ש · אך כ"ז הוא רק לרבנן דסגי ע"י ביטול בלב אבל לפמ"ש דלר"י אינו מועיל כ"א ע"י הפקר גמור תקשה הא דאמרן היאך קתני מבטלו בלבו אחד שבת וא' יו"ט והלא אסור להפקיר בשבת · וממילא יתורץ קושית הש"א הנ"ל אמאי לא מוקי כר"י דס"ל דחמץ מותר בהנאה · דהכי אי אתי' כר"י לא סגי לבטל בשבת וכמ"ש · ואין להקשות הא מוכח בשבת (ד' קל"א) דיכול להפקיר בשבת דז"א דשם אזיל מה"ת · ועיין בשעה"מ פ"ז מה' לולב ע"ש · ועוד אמרנו לשרן קושי' הנ"ל ע"פ מה דמתרץ הא"ח קושית הש"א ע"פ מאי דהקשה הב"ח לשיטת הכלבו דלר"י לא מהני ביטול היאך תני בברייתא מבטלו בלבו ותירץ דלמסקנא דמיירי מקמי דתחמץ מבטל לי' הוי כמו חשא"י ועוד דבשבת דא"א לעשות בענין אחר ולשורפו הוי כמו חשא"י כו' · ולפ"ז גם לשטת רש"י לא קשי' קושית הש"א משום דאיך נוקמי הברייתא כר"י קשי' אמאי יכול לבטל בשבת ויו"ט הא הוי ח"י ולא מהני ביטול · ואין לומר כיון דא"א בע"א לשרוף בשבת ויו"ט הוי כחשא"י · דז"א דכיון דאתי' כריה"ג דס"ל דמותר בהנאה הרי יכול להאכילו לכלבו כו' · אלא ע"כ דהברייתא לא אתי' כריה"ג וס"ל דחמץ אסור בהנאה ומש"ה שפיר יכול לבטלה כו' · וא"כ ממילא יתורץ קושי' הנ"ל אמאי לא מוקי כר"י דס"ל הבערה ללאו יצאת דהא הוכחנו לקמן (שם) דר"י הוא דס"ל דחמץ מותר בהנאה וע"כ לא מצי לאוקמא כר"י וכמ"ש · אך באמת הוכחנו במק"א דע"כ ס"ל לרש"י דלא כשיטת הריב"א אלא אף הי נימא דהבערה ללאו יצאה ג"כ אסור לשרוף ביום טוב · ועיין במכות (ד' כ"א) ברש"י ד"ה ואין חילוק ובמקום אחר יתבאר מזה באריכות] :

ובזה מדויק ל' רש"י לקמן (ד' ו') דפי' שיבטל בלבו סמוך לבדיקה מיד ואומר כל חמירא דאיכא בביתא הדין · וכן פירש"י לעיל ד"ה חובת הדר ע"ש · ולכאורה הרי סותר רש"י ד"ע דבתחילה אמר שיבטלו בלבו ואח"כ מסיק דאומר כל חמירא כו' אך לפמ"ש א"ש דרש"י פי' מלתא דרב דאמר הבודק צריך שיבטל הוא אליבא דכ"ע אך זה כ"מ דלדידן סגי שיבטל בלבו משום דאינו ברשותו רק מחמת דהכתוב עשאו ברשותו וע"כ סגי דיבטלו בלבו אבל לריה"ג דס"ל דמותר בהנאה וא"כ מקרי מה"ד ברשותו וע"כ בעי דיבטל בפ"מ באמירה דכל חמירא כו' ובזה מתורץ לשון הטור א"ח (סי' תל"ד) שכתב שאין לומר כל חמירא דאיכא בהדין ביתא ותמה בעל הט"ז דמה"ת דיאמר כן : ובאמת הרי מפורש בהדי' בפירש"י דל"ל כן אך לפמ"ש א"ש דרש"י דפי' דל"ל כ"א הוא רק לריה"ג דמיקרי איתא ברשותו או לר"ש דאית לי' דדבר הגורם לממון וכו' דנמי מיקרי דאיתא ברשותו כמ"ש בשם הש"א · אבל באמת לדידן סגי שיבטל בלבו וא"ל לומר כל חמירא וע"כ הולך הטור לפסוק שא"ל לומר בהדין ביתא והא דפסק דל"ל כ"א דאיכא ברשותי הוא מטעם דמספקא לי' להטור אם ביטול מטעם הפקר אך באמת מהני אף בינו לב"ע כמו דמפרש המק"ח ע"ש :

שם כתיב אך ביום הראשון תשביתו וכתבו התוס' ד"ה דכתיב פי' הקונטרס מדמחייב ביום הראשון להשבית מכלל דמקלתו מותר · ואין נראה לר"י דהא תשביתו הבערה היא ולא ציוה הכתוב לשורפו אלא לאחר איסורו כו' · ונראה לענ"ד דלא קשי' כלל דרש"י אזיל בזה לשיטתו דס"ל לקמן (ד' י"ב) דאימתי בשריפה קודם זמן איסורו אבל לאח"ז איסורו השבתתו בכ"ד וע"כ שפיר פירש"י מדמחייב ביום הראשון להשבית מכלל דמקלתו מותר משום דבשעת היתר דינו דבשריפה · והתוס' אזלי לשיטתייהו דס"ל דלאח"ז איסורו בשריפה :

דף ה' ת"ר שבעת ימים כו' לפי שנאמר לא יראה לך שאור שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה · ופירש"י לפי שנאמר ולא יראה לך ומדכתיב לך משמע מינה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה בגבולין של אחרים כגון נכרים ושל גבוה אם הקדישם לב"ה · ומבאר הצל"ח דלכאורה משמע מדברי רש"י שאם יש בידו חמץ של ישראל אעפ"י שאינו חייב באחריותו עובר עליו הנפקד אבל באמת אין זה כוונת רש"י ז"ל אלא כוונת רש"י דבשל ישראל אף שאינו חייב באחריותו שהוא ש"ח מ"מ אם יכול למוכרו לעובד כוכבים בשעה חמשית ולא מכרו דחייב לשלם ואם הוא בענין אומר לו הש"ל כמבואר במג"א (סי' תמ"ג) ע"ש וא"כ ממילא הוא עובר בפסח בב"י כו' ע"ש :

ולכאורה מצינו להוכיח חדא מהני תרתי או דאמרינן

דלא

דלא מקרי פושע ואינו מחויב לשלם או דאמרינן דלא מצי אמר הש"ל דהנה איתא לקמן (דף ל"ב) האוכל חמץ בפסח משלם קרן וחומש א"א בשלמא לפי מדה משלם שפיר אלא א"א לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים הוא· ומשני ה"מ ריה"ג דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה· ולכאורה קשה אמאי הוצרך הגמרא לאוקמא המתני' כריה"ג והוא דלא כדסתם תנא במתני' בפ' כ"ש כר"ש וא"כ יהי' הרי סתמא דמתני' פליגי אמאי לא נימא כמו דאמרינן בב"ק (דף ע"א) דפריך שור הנסקל איסורי הנאה נינהו ולאו דמרי' קטלה (פי' וא"כ אמאי משלם תשלומי דו"ה) ומוקמינן כגון שמסר לשומר והזיק בבית שומר והועד בבית שומר ונגמר דינו ור"מ ה"ל כר"י דאמר אף משנגמר דינו החזירו מוחזר וס"ל כר"ש דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי· וא"כ ה"נ נוקי כגון שהיה התרומת חמץ מופקד אצל שומר וא"כ אחר הפסח מצי אמר הש"ל כמו דתנן גבי גזל חמץ דמצי אמר הש"ל וא"כ מצינן לאוקמי כר"מ דס"ל דהאומרים בהא"נ הש"ל וס"ל כר"ש דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי דע"כ מחויב לשלם אם אכל תוך המועד אלא וודאי הו דלא מקרי פושע ואינו מחויב לשלם או דלא מצי אמר הש"ל וע"כ לאו גורם לממון הוא· וא"כ היכא מצינן לאוקמי שיטת רש"י בזה כשיטת המג"א· ואין לתרץ קושיתי הנ"ל דנחזי אנן למאן קשיא דלוקי המתניתין כר"מ הוא לרבא דמוקי בב"ק (שם) דר"מ ס"ל כר"י וס"ל כר"ש וא"כ לרבא לא מצינן לאוקמי דעסקינן בשומר· דהנה (שם) קתני בסיפא במזיד פטור מן התשלומין ומדמי עצים וא"כ קשיא דאי נימא דמתחייב מטעם גורם לממון א"כ החמץ בר דמים הוא וא"כ אמאי במזיד פטור· כמו דפריך (שם) אי נימא כריה"ג אמאי פטור· ומוכרחין אנו לתרץ כמו דמשני (שם) דס"ל כרנב"ק (פי' דס"ל המתחייב כרת פטור מן התשלומין וה"ה למחויב מבד"ש כגון אוכל תרומה במזיד עש"ה בפרש"י) וא"כ לפי מה דמבאר המהרש"ל בחולין (ד' פ"א) דרבא ס"ל כר"ל דח"מ שוגגין פטורין וא"כ לא מצי לאוקמי המתניתין בכתובות דאלו נערות שיש להם קנס דמיירי בדלא אתרו בי' כיון דס"ל דחייבי מלקות שוגגין פטורין מן התשלומין· והעולא דמשני (שם) דכל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מלקי לא לקי נמי לא מצי רבא לשנוי' דהא רבא ס"ל בב"מ (ד' צ"א) דלוקה ואינו משלם· וע"ש (ד' ל"ב) בתוס' ד"ה ועולא ותוס' ד"ה אלמא עש"ה: וא"כ הדרך נכון דרבא מוקי המתני' כר"ל דמוקי כר"מ דס"ל דלוקה ומשלם· וקתני במתני' דבחייבי כריתות דחייב קנס וא"כ מוכח דע"כ ס"ל לר"מ דלא כרנב"ק וכן איתא (שם ד' ל"ו) תוס' ד"ה מאן הו' דלר"ל מוכח דר"מ לא ס"ל כרנב"ק וא"כ ניחא דלרבא לא מצינן לאוקמי המתני' כר"מ משום דלא מצינן לתרוצי הסיפא דקתני דפטור מן התשלומין משום דס"ל כרנב"ק דהא ר"מ ע"כ לא ס"ל כרנב"ק:

אך עכ"ז נוכל להקשות חדא דע"ש בתוס' בכתובות דדוקא בהני תלת מילי ס"ל לעולא דממונא משלם מלקי לא לקי וא"כ שפיר מצי רבא לאוקי המתני' דאלו נערות כעולא וא"כ לא מוכח דר"מ לא ס"ל כרנב"ק· ועוד דהא ע"כ ס"ל לרבא כר"י דחייבי מלקות שוגגין חייבין דהנה ראיתי מקשין לד' הרמב"ם דס"ל דפסק בה' (א"ב פט"ו ה"ב) דכל ח"ל אינו לוקה רק ע"י קידושין וביאה· אבל ביאה לחוד אינו לוקה ומבאר המ"מ (שם) דפסק הרמב"ם כרבא דס"ל כן בקידושין (ד' ע"ח) ע"ש· וא"כ קשיא הא התוס' מבארו בקידושין (ד' כ"א) דכל שניתוסף איסור ע"י קדושין הוי קידושין שאמ"ל וא"כ רבא דס"ל (שם בקדושין) דקידושין שאמ"ל לא הוי קידושין וא"כ קשיא היכי תפסי קידושין בחייבי לאוין· הא ע"י הקידושין נאסרה הביאה וליכא למימר דרבא ס"ל כר"ע דאין קידושין תופסין בח"ל· דז"א דא"כ האיך אמר שכל ח"ל אינו לוקה כ"א בביאה שאחר קידושין הא לא משכחת קידושין כלל דהרי לא תפסי בהו קידושין אלא ודאי דסובר כרבנן דקידושין תופסין בח"ל· וא"כ הא גופא קשיא דהא רבא סותר דברי עצמו ותירצו דרבא ס"ל כמו דפסק הרמב"ם דכל הבועל פנוי' בלא קידושין לוקה משום קדשה וא"כ אין הקידושין גורמין איסור הביאה דהא בלא"ה לא משכחת בה היתר ביאה (ועיין בשפה"מ בה"ח) וא"כ קשיא קושית הכ"מ דהקשה על הרמב"ם דהאיך משכחת קנס באונס ומפתה דהא חייב מלקות ואין אדם לוקה ומשלם ומוכרחין אנו לתרץ כמו שתי' הכ"מ דמיירי בדלא אתרו בהו וא"כ מוכח דרבא ס"ל כר"י דחייבי מלקות שוגגין חייבין דאל"כ האיך משכחת קנס· ועוד עיין בר"ש (פ"ז דתרומות מ"א) דמבאר דע"כ ס"ל לרבא כר"י דחייבי מלקות שוגגין חייבין מדפסק רבא רק בהני תלת כר"ל וא"כ חוזר הקושיא הנ"ל· ואין לתרץ על פי פי' הר"ש (שם) דמבאר דע"כ לרבא אמרינן דלפי מדה משלם [ועיין ע"ז בדו"ח להגאון רע"א בפסחים מערכה ה' ע"ש ועיין פ"י בכתובות (ד' ל"ה) ד"ה שם בגמ' עש"ה] ועוד דע"כ דשינוי' דהש"ס שמשני הא מני ריה"ג אלי' ע"כ אליבא דאביי דיליף אסון אסון ומשום ח"מ בד"ש לא"כ משא"כ לרבא דיליף מאם העלם יעלימו דלדידי' ח"מ ב"ש אינו פוטר כדאיתא (בכתובות ד' ל') וא"כ לרבא ליכא לפרש טעמא דסיפא דפטור משום דמיתה דתרומה פטרו דהא לדידי' מב"ש אינו פוטר כלל מתשלומין· וגם אין לומר דטעמא דסיפא דמזיד דכרת דחמץ פוטרו דא"כ קשיא לאשמועינן באוכל חמץ של חבירו כמו שהקשה רש"י לקמן ד"ה רנב"ק ועיין במהרש"א· אע"כ דרבא ס"ל דטעמא דסיפא דפטור משום דחמץ לאו בר דמים הוא וברישא חייב משום דלפ"מ משלם· ועיין בת"ח שהאריך בזה· וא"כ כיון דסוגיות הגמרא לא אזלי אליבא דרבא וא"כ לא קשיא לוקמי המתני' כר"מ· דזה אינו דהא באמת ע"כ מוכרחין אנו לתרץ כן (שם בב"ק) דר"מ ס"ל כר"י וס"ל כר"ש וא"כ קשי' אמאי לא משני אביי דס"ל דלפי דמים משלם דהמתני' אתיא כר"מ ואיירי בשהי' החמץ של שומר ומתחייב לשלם לו משום דגורם לממון כממון דמי משום דלאחר הפסח אם לא יהי' לו החמץ יצטרך לשלם ואם יהי' לו החמץ יאמר הש"ל לדעת המג"א וכפי מה שהבאתי דברי הצל"ח שמבאר בשיטת רש"י כן· אמנם באמת יש להסתפק בזה דמשמע מפי' רש"י בב"ק (ד' צ"ח) דשומר לא מצי אמר הש"ל והוא כדעת המהרש"ל הובא בש"ך (סי' שמ"ג) ועיין לקמן (ד' ו') מה שהארכתי בזה:

אך שוב ראיתי בח"י (סי' תמ"ג) דמביא דברי המג"א הנ"ל ומבאר ג"כ כדעת המג"א ומתרץ מה שיש להקשות ע"ד המג"א ומסיק דבתוך הפסח לא מצי אמר הש"ל ולהחזיר לו החמץ לפי שהכל מצוין עליו לבערו והוא כשרוף דמי ואינו מחזיר לו כלום ומה"ט נקטי הש"ס והפוסקים חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הש"ל· משא"כ בתוך הפסח לא מצי אמר הש"ל וכדאיתא (שם בב"ק) גזל חמץ קודם הפסח ובתוך הפסח בא אחד ושרפו פטור דהכל מצוין עליו לבערו כו' ע"ש· וא"כ מצינן לחלק דבשלמא התם (בב"ק) גבי שור הנסקל דצריך לשלם דו"ה דאע"ג דאסור לכל העולם ולא שוה מידי מ"מ לגבי' השומר שוי' ממון דמצי לפטור א"ע בזה העת שנגנב ממנו· אבל הכא דמיירי באוכל בפסח וא"כ בפסח לא שוי' מידי אף לגבי השומר דבתוך הפ' לא מצי אמר הש"ל וע"כ לא מקרי גורם לממון מה דיכול להחזיר אחר הפסח· והראי' ממה דאמרינן בב"ק גזל חמץ ובא אחר ושרפו במועד פטור לפי שהכל מצוין עליו לבערו לאחר הפסח מחלוקת ר"ש ורבנן לר"ש דס"ל דדבר הגורם לממון כממון דמי חייב· ולרבנן פטור· ולא קאמר דבתוך הפסח תלוי נמי בפלוגתא דר"ש ורבנן דלר"ש דמצי להחזיר

אחה"פ

אחה"פ הוי גורם לממון וחייב לשלם · ולרבנן פטור · אלא ודאי כיון דהשתא לא חזי אע"ג דלקמי' אחה"פ חזי מ"מ לא מקרי גורם לממון:

ואין להקשות הא יכולין להוכיח איפכא מהא דאמרינן לקמן (ד' כ"ט) האוכל חמץ של הקדש במועד מעל וי"א לא מעל מאן י"א כו' הכא בהא קמיפלגי בדבר הגורם לממון כממון דמי · מ"ד מעל סבר דבר הגורם לממון כממון דמי ומ"ד לא מעל סבר דבר הגורם לממון לאו כממון דמי · ופרש"י מ"ד מעל סבר אע"ג דהשתא לא חזי כיון דלקמיה חזי גורם לממון הוא וכממון דמי · וא"כ נשמע מזה אע"ג דהשתא לא הזי מ"מ כיון דלקמיה חזי מקרי גורם לממון וא"כ ה"ה לענינינו נמי אע"ג דבתוך הפסח לא מצי להחזיר לו מ"מ כיון דלאחה"פ מצי להחזיר לו ולומר הש"ל ואם לא יהי' החמץ יצטרך לשלם שפיר מקרי גורם לממון וא"כ אמאי לא אמר רבה דבתוך הפסח נמי תלוי בפלוגתא דדבר הגורם לממון כו' אך באמת זה אינו דשאני התם דגבי הקדש שפיר מקרי גורם לממון משום דאף בתוך הפסח נמי אינו עומד לשרוף דהרי ליתא למצות ביעור דשלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה וא"כ הרי יוכל לקיים עד אחר הפסח ולאחר הפסח מותר משום דלא שייך קנסא אליבי' דר"ש דהא לא עבר על לאו דב"י אבל לגבי גזלן או לגבי שומר שפיר תוך הפסח מקרי דלא שוי' כלום · ועוד דהא עליו חובת ביעור ולא מצי לקיים עד אחר הפסח דלימא לי' הש"ל וא"כ תוך הפסח אינו מחויב משום גורם לממון וא"כ לא קשיא קושיתי דלוקמי' המתני' כגון דהוי התרומה חמץ דשומר ומחויב מטעם גורם לממון · דז"א כיון דאיירי תוך הפסח וע"כ אינו מחויב לשלם משום דכיון דלא שויא מאומה תוך הפסח והוא מפני שבתוך הפסח לא מצי אמר הש"ל כמו שכתבתי דברי הח"י והוי כמו גורם דגורם · וע"כ נוכל לומר דלא ה"ל גורם הגורם כמו דס"ל לר"א בר' שמעון בשבועות (ד' ל"ג) ועיין שם:

אולם צריך להבין דברי הח"י דהרי הקלה"ח הקשה (סי' שס"ג) ממ"נ אי השבח היזק ניכר דחשוב כשרוף וא"כ הרי קנה בשינוי וכדמוכח בגיטין (ד' נ"ג) דלמ"ד היזק שאינו ניכר שמי' היזק דקנה בשינוי · וע"ש דפריך למ"ד שמי' היזק מהא דתנן חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הש"ל ואי נימא דלאו היזק ניכר הוא א"כ אמאי תוך הפסח לא מצי להחזיר לו · והא דאמרינן בב"ק (שם) גזל חמץ ובא אחר ושרפו פטור דהכל מצוין עליו לבערו היינו כיון דהמצוה לבערו מש"ה אע"ג דמפסידו בזה להגזלן שיצטרך לשלם דמים מ"מ מצוה עליו לבערו · אבל אכתי אינו מוכרח מזה דלא מצי אמר הש"ל · ולפי מ"ש הרמ"א בא"ה"ע (סי' קכ"ד) דגט שנכתב ע"ד שצריך לשרוף הגט בפל דכל העומד לשרוף כשרוף דמי · וא"כ ה"נ נימא בחמץ דז"א דכבר חלקו כל האחרונים דהא קיי"ל כרבנן דלא ס"ל כר"ש דכל העומד לשרוף כשרוף דמי כו' וא"כ אי עבר הגזלן ואמר לו הש"ל והשליכו לפניו מתקיים מצות השבה אע"ג דעבר אמימרי' דרחמנא עכ"ל · וא"כ נשמע דאף בתוך הפסח נמי מצי אמר הש"ל:

אך באמת צריך להבין דברי הקלה"ח דמ"מ קשיא אמאי תנן חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הש"ל הא גם בפסח נמי מצי אמר הש"ל · ועוד אמאי אמר רבה דהיכא דשרף במועד ד"ה פטור הא כיון דמצי אמר הש"ל אף במועד וא"כ אי נימא כר"ש דכממון דמי אמאי אינו מחויב לשלם אלא בודאי כדברי הח"י דבתוך הפסח לא מצי אמר הש"ל כיון דמצוה עליו לבערו הרי הוא כשרוף דמי ולא קשיא בזה אנן לא ס"ל דכל העומד לשרוף כשרוף דמי · דז"א דהיכי דמצוה שאני · וכמו דאמרינן במנחות (ד' ק"א) בשלמא פרה עומדת לפדות כו' דמצוה לפדותה ע"ש · ואין להקשות כמו שהקשה הקלה"ח (שם) דהא תרומה ונטמאת נמי מצוה בשריפה ואמאי מצי אמר הש"ל · דז"א דבאמת צריך להבין דגבי חמץ קתני במתניתין ועבר עליו הפסח דנשמע מזה דבתוך הפסח לא מצי להחזיר לו ובתרומה ונטמאת מצי להחזיר לו · אלא דשאני תרומה מחמץ דתרומה שנטמאת מקרי בר דמים דהא חזי להסקה כמו דאמרינן בשבת (ד' כ"ד) וכן אמרינן בפסחים (שם) א"ל ריב"ל לר"ע ומה הנאה כו' א"ל לא אם אמרת בתרומה טמאה שאחר ימות השנה שאין בה היתר אכילה יש בה היתר הסקה תאמר בזה שאין בה לא היתר אכילה ולא היתר הסקה וע"כ כיון דמותר בהנאה מקרי בר דמים וכמו שמשמיק שם דמקשינן והמן בפסח בר דמים ומשני הא מני ריה"ג דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה אלמא היכי דמצי להנות שפיר מקרי בר דמים וע"כ שפיר מצי אמר הש"ל משא"כ חמץ דאסור בהנאה תוך הפסח וע"כ מקרי עפרא בעלמא וכשרוף דמי:

והא דהקשה הקלה"ח דממ"נ אי חשבת היזק ניכר א"כ כבר קנה בשינוי וא"כ אמאי מצי להחזיר לו אחר הפסח דגם זה ליתא דהח"י אזיל כמו דפסקינן אנן כר"ש דחמץ לאח"ז מותר וא"כ שפיר מצי להחזיר לו אחה"פ דהא לא הזיקו כלל ואף דר"ש נמי קנסא קא קנים משום דעבר על לאו דב"י דז"א דגבי גזלן לא שייך למקנסי' והוא דעל הנגזל לא שייך למקנסי' דמאי הו"ל למיעבד · ואין לומר כיון דהגזלן עבר על לאו דב"י וא"כ עלי' שייך שפיר למקנסא וא"כ ממילא אסור לכל העולם כמו דמבאר הר"ן ברים חולין דכל חמץ שעבר עליו הפ' דנאסר לשום אדם נאסר לכל · דז"א דעיין בשו"ת רע"א (סימן כ') דרוצה לומר דגבי גזלן לא שייך קנס כיון דהדין נותן דמצי אמר בכל איסורי הנאה הש"ל וא"כ מה פסידא יהי' להגזלן אם יהי' אסור בהנאה ע"ש ומכ"ש לדברי הנוב"י (סי' כ') דמבאר דלר"ש דאסור מטעם קנס היכא דהחזיר הגזלן להנגזל לאחה"פ מצי הנגזל ליהנות דעליו לא קנסינן לי' דהא איהו לא עבר על לאו דב"י ע"ש · וא"כ אף דבתוך הפסח לא מצי אמר הש"ל דכשרוף דמי מ"מ אחה"פ שפיר מצי להחזיר לו דכיון דמצי ליהנות ממנו וא"כ הרי הוא כמו דהחזיר לו חמץ שלא עבר עליו הפסח · ואין להקשות ע"ז דאי נימא דבתוך הפסח לא מצי להחזיר לו אליבא דר"ש ומ"מ לאחר הפסח אם החזיר לו אזי יכול ליהנות ממנו א"כ קשיא מהא דאיתא בב"ק (ד' ס"ו) דרבה אמר דיאוש קנה והקשה רב יוסף מהא דתנן גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הש"ל כו' והקשה אמאי לא מתרץ רבה דמתניתין אתיא כר"ש וע"כ לדידיה בוודאי אינו מייאש מן החמץ דהא יודע כיון דמטא זמן איסורו לא מצי אמר לו הש"ל משום דכשרוף דמי ואם יחזיר לו אחה"פ שפיר ניחא ליה דהא מצי ליהנות ממנו · ואין לומר דמ"מ מייאש דסבר דבודאי הגזלן ישרפנו כדי שלא לעבור על לאו דב"י · דז"א דזה מקרי יאוש בטעות ולא הוי יאוש · כמו שמבאר האמו"ר הגאון בספרו נ"י (סי' כ"ב) דיאוש בטעות לא הוי יאוש ע"ש · ולכאורה נוכל לתרץ בפשיטות דע"כ המתני' אתיא כר' יהודה דאסור לאח"ז מה"ת · דאל"כ מאי רבותא דקאמר (שם) מאן תנא דאומרין באיסורי הנאה הש"ל ואי כר"ש פשיטא דמצי להחזיר כיון דלא אסור להנגזל אחה"פ · אך באמת ז"א דמצינן למימר שפיר דהמתניתין אתי' כר"ש ולא קשיא דזה גופא אתי לאשמעינן דמותר הגזלן לשלם הגזילה ע"י חמץ שעבר עליו הפסח ולא חשיב כנהנה מן החמץ ואין להקשות דאמאי באמת לא נימא דאסור להחזיר החמץ מטעם קנס כמו דקנס ר"ש דאסור בהנאה ובשלמא של כל איסורי הנאה לא עבר אמימרא דרחמנא · שז"א דהא כבר ביאר הרי"ט אלגזי (ה' בכורות פ"ה) דעיקר מה דקנס ר"ש הוא דאסור בהנאה אבל שאר מין קנס לא

קיימא לן וכיון דהגזלן אינו נהנה במה דמחזיר לו החמץ עצמו כ"א מה שמרויח שאינו משלם ממונו זה לא חשיב הנאה דהוי כמבריח ארי מנכסיו כדאמרינן בנדרים (ד' ל"ג) המדיר הנאה מחבירו פורע לו חובו מ"ט דלא חשיבי הנאה מה שמשתכר לי' ממונו דמבריח ארי הוא ולא חשיבי הנאה כו' ע"ש באריכות · וא"כ אמאי לא מוקי רבה המתניתין כר"ש. א"ו דאף לר"ש אסור להגזל החמץ · אך באמת ז"א דרבה לא מצי לאוקמי המתני' כר"ש וע"כ אינו מייאש דהא רבה בעצמו ס"ל (הם בב"ק קי"ד) דר"ש ס"ל דסתם גזילה הוי יאוש בעלים ע"ש וא"כ תיקשי כבגזל ודאי מייאש מיני' · וא"ת הא אף אליבא דר"ש דס"ל דסתם גזילה הוי יאוש בעלים מ"מ מוכרחין אנו לומר היכא דבפירוש אמר דאינו מייאש לא הוי יאוש ולא אמרינן בכמו דגבי גנב דס"ל דאף על גב דשמעינן דמייאש דלא הוי יאוש ולא מחלקינן בין סתם לידוע וא"כ צריכין אנו לומר כמו כן גבי גזלן דסתם הוי יאוש דאין כ"מ בין סתם ובין היכא דבפירוש אמר דלא דמייאש · דז"א דהא רבה בעצמו מוקי להא דתנן הגנב והגזלן שתרמו תרומתן תרומה כר"ש והוא תוספתא דתרומות (פ"א) ומסיק בתוספתא דאם היו הבעלים מרדפין אחריהם דלא מהני תרומתן וכן איתא ברמב"ם ה' תרומות · וא"כ ה"נ מצינן לאוקמי כגון דאמר בפירוש דאינו מייאש · דז"א דהדא דדוחק הוא לאוקמי כן דאיירי בכה"ג היכא דאמר בפירוש דאינו מייאש ועוד דכל הטעם דאמרינן דעל הנגזל לא שייך למקנייה דמאי הו"ל למיעבד דאף לבטל ולהפקיר לא מצי דהא קיי"ל גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו ועיין בסוגיא דב"ק דכי היכא דהנגזל אינו יכול להקדיש כך אינו יכול להפקיר ומטעם זה לא שייך למיקנסיה וכן מבואר בטו"ח רע"ח · וזאת לא נאמר רק אי ס"ל דאינו יכול להפקיר דבר שאינו ברשותו אבל אי נימא דיכול להפקיר דבר שאינו ברשותו ולא הפקיר שייך שפיר למקנסי' וע"כ שפיר לא מצינן לאוקמי המתניתין כר"ש וכגון דאומר בפי' דאינו מייאש דא"כ יהא אסור מטעם קנס דדשלב"ל שוה לדשא"ב וא"כ לפי דעת הת"י בכתובות (ד' מ"ב) דר"ש ס"ל דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם א"כ ה"ה דבר שאינו ברשותו וא"כ שפיר מועיל הפקירו אליבא דר"ש וע"כ אי נימא דעסקינן דבפירוש אמר דאינו מייאש א"כ שייך שפיר למקנסי' ויהי' אסור להנגזל וע"כ שפיר קשיא אמאי מצי אמר הש"ל דהא כיון דמטי זמן איסורו בוודאי מייאש ואף אי נימא דהמתני' אתיא כר"ש נמי בוודאי מייאש כמו שביארנו :

עכ"פ נחזור למה דהוכחנו כדעת הת"י דבתוך הפסח לא מצי אמר הש"ל דכשרוף דמי לפי שהכל מזוין עליו לבערו ועפרא בעלמא הוא · אך לאחר הפסח שפיר מצי להחזיר משום דלא עשה לו היזק דהא הנגזל יהי' שרי ליהנות ממנו והוי כמו שינוי החוזר דלא קני · וא"כ נוכל לומר דלא מקרי תוך הפסח אף גורם לממון כמו שביארנו לעיל · והא דאמרינן גבי חמץ של הקדש דמקרי גורם לממון הוא משום שאינו עומד לביעור דשלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של גבוה · ועוד נוכל לומר להאורה דגבי הקדש שאני משום דהתם הוי כמו ממון גמור דלאחר הפסח יהא מותר לגמרי · ומותר להשהות עד אחר הפסח וא"כ אם הי' רשאי למכור לזו כל אחד יקנה והוי בר דמים מהשתא · אך באמת זה אינו · דהא קשי' להאורה מאוד מה שהקשה הפ"י דהא לא דמיא פלוגתא דרבא בדבר הגורם לממון להיך פלוגתא דמייתי הש"ס בכמה דוכתיה כגון בחמץ של נכרי שקיבל ישראל אחריות דהתם ודאי טעמא דרבה איכא למימר דלאו כממון דמי כיון דבאמת לא הוי ממון של ישראל כלל אלא משום דאילו מגניב או מתביד ברשותי' קאי וא"כ כיון דסוף סוף השתא מיהו לא מיגנב ומש"ה לאו כממון דמי · וכה"ג אמרינן בב"ק גזל חמץ ובא אחר ושרפו בפסח דפטור כיון דחמץ בפסח לשריפה קאי ומש"ה אין לחייבו כיון דאי בעי הגזלן הוי משהה אותו באיסור ב"י כדי להחזירו מש"ה לא מקרי דבר הגורם לממון · וכה"ג גבי שור הנסקל · דמטעמא דאי בעי הוה מערק ליה לאגמא אין לחייבו כיון שאין זה אלא גרמא בעלמא ובאיסור · משא"כ הכא דחמץ של הקדש מותר להשהותו לכתחילה ולאחר המועד יהיה מותר לגמרי א"כ מה טעם יש בזה לומר דהלה יאכל ודאי ומצות של הקדש להיכן הלך · ונדחק בתירוצו וע"ש כי הניח בצ"ע :

ובע"כ מוכרחין אנו לבוא כמו שמבאר הקצה"ח (סי' ספ"ו) דאף בשורף חמץ נוקשה בענין שמותר להשהותו עד אחר הפסח וכמבואר בא"ח (סי' תמ"ב) דפטור השורף · והטעם דע"כ לא קאמר ר"ש דבר הגורם לממון כממון דמי אלא שיתחייב בהזיקו כיון דע"י היזק זה הוה פסידא לבעלים ממון כגון קדשים שחייב באחריותן דחייב מכ"ע לר"ש בהיזקן ובגניבתן אבל כל זמן דאיתא בעינא לאו ממון הוא כלל · וגבי חמץ של הקדש דמעל נמי כיון דמפסיד ממון הקדש שהיה להקדש אחה"פ הו"ל השתא דבר הגורם לממון ומעל בו אבל בעינא לאו ממון הוא וע"ש דמביא ראי' לזה מהא דכתב רש"י בפסחים (דף ו') וז"ל הואיל כי איתא הדר הוא גופי' למרה בעיני' וזה עדיין לא נאבד וכי אמר ר"ש להאי היכא דאינו בעין גבי גונב קדשים שהיו הבעלים חייבין באחריותן אמר ר"ש אעפ"י שאין כפל להקדש כדכתיב רעהו ולא של הקדש הכא חייב כיון דזה חייב באחריותן כו' · וא"כ הרי מבואר דר"ש לא קאמר היכא דאיתי' בעיני' וגבי חמץ רבי קרא לעבור על ב"י אפי' לדידן דס"ל לאו כממון דמי אבל אי נימא דלר"ש ה"ל כממון אפי' היכא דאיתא בעינא · א"כ תקשה לא ימצא ל"ל עכ"ל הקצה"ח · וא"כ הרי נתבאר דלא מקרי ממון מה דיהא ממון אחר זמן כיון דהשתא לאו ממון הוא :

ובזה יתורץ מה שראיתי בס' מ"ה להגאון מהרי"ל (סי' תמ"ב) דהקשה על הטור דפסק כאה"ע דבחמץ דרבנן בשעות דאורייתא אינה מקודשת והוא תימא למה לא תהא מקודשת הא ראוי להשהותו עד אחר הפסח · ואין לומר דזה לא מקרי ממון רק גורם לממון כיון דבפסח לא חזי כדאמרינן בפסחים (דף כ"ט) בחמץ של הקדש במועד דמקרי רק דבר הגורם כיון דהשתא לא חזי וקיי"ל דבר הגורם לממון לאו כממון דמי · דהא ליתא דדוקא גבי הקדש שלא יוכל למכור מקרי גורם לממון · אבל חמץ נוקשה שמותר להשהותו ודאי מהיכא תיתי לא יוכל למוכרו לאחר שישהנו הוא לאחר הפסח דמה לי הוא ומה לי אחר כו' והניח בצ"ע · ולפי דברינו הנ"ל ניחא · דלא מקרי ממון היכא דאיתא בעינא אף למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי · ומתורץ ג"כ בזה קושית הפלאה אמאי אית ליה לרב המקדש בחיטי קורדניתא דאין חוששין לקידושין · ואמאי אין חוששין והא רב אית ליה דגורם לממון כממון דמי בבכורות (דף י') דבפ"ח מקדשי' בהך דביני וביני · אע"ג דהשתא לאו ממון הוא · א"ו משום דהוי גורם לממון ע"ש · דז"א דזה לא מקרי ממון אף למ"ד דגורם לממון כממון דמי · (ועיין בפ"י סי' ה' שמתרץ אאמו"ר הגאון נ"י בא"ח) · ובזה יתורץ נמי מה דהקשה הפ"י לקמן דף (ל"ב) אמאי דפריך שם חמץ בפסח בר דמים הוא אמאי לא מוקי דאיירי בתרומה שעדיין לא בא ליד כהן ולר' יהושע לקמן (דף מ"ו) גבי חלה בכה"ג אמר לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בלאו והיינו משום דעותת הנאה אינו ממון וא"כ בתרומה נמי נימא כה"ג ולפ"ז שפיר הוי חמץ בפסח בר דמים כיון שמותר להשהותו לכתחילה כו' ואמאי דוחקא לאוקמי כריה"ג כו' ע"ש · ואין לתרץ דדוקא בלאו דב"י קאמר ר"י דא"ע אבל עובר בעשה דתשביתו · דז"א דכבר ביאר הצל"ח לקמן (דף ו') דילפינן

בגז"ש

בגז"ש שאור דהשבתה מבאור דב"י · (ועיין בצל"ח מה שתירץ ע"ז אך הוא סותר ד"ע מ"ש לקמן (ד' כ"ט) ע"ש) אך לפי מה שביארנו אתי' שפיר דזה לא מקרי ממון אף למ"ד דגורם לממון כממון דמי כיון דהשתא לא חזי וכמ"ש · ואין לדחוק ולומר דמהא דהאוכל חמץ של הקדש כו' מוכח אע"ג דהשתא לא חזי מקרי גורם לממון כיון דחזי לאח"פ כמ"ש לעיל · וא"כ תהדר הקושיא של השאלה מהא דרב דס"ל דדבר הגורם לממון כממון דמי וא"כ אמאי ס"ל דאינה מקודשת בחיטי קורדניתא דהא ה"ל גורם לממון דחזי לאח"פ · דזה אינו הדא כמ"ש דזה לא מקרי ממון :

ועוד דמצינן למימר כמו שפי' הבעה"מ דהא דאמרו שם (בפסחים) דפליגי בדבר הגורם לממון דמיירי באוכל חמץ של הקדש שהקדישו הבעלים באחריות ומש"ה ה"ל דבר הגורם לממון וא"כ תו לא תלי מידי במה דמותר להשהות לאחר הפסח בדבר הגורם לממון וכן הומר הקצה"ח לפי דברי הבעה"מ דלא תלוי אי מותר להשהות אחה"פ · אך הקצה"ח הקשה מאוד על הבעה"מ דא"כ היכי אמרינן דמעל כיון דההפסד הוא לבעלים שהקדישו באחריות ולבנה דמעל משמע דמשלם קרן וחומש ואשם והניח בצ"ע · וא"כ נפל תירוצי הנ"ל :

אך באמת ז"א דהכא תירוץ אאמו"ר הגאון נ"י בספרו ע"י ע"פ מה שהקשו התוס' בכריתות (דף י"ג) במאי דמוכח בסוגיא דפסחים (שם) דלא אמרינן דגורם לממון לאו כממון דמי וא"כ החמץ אינו שוה כלום וע"כ לא מעל וא"כ אמאי אמרינן דיש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד טמא שאכל חלב והי' נותר מן המוקדשין ביוה"כ אלמא דחייב אשם מעילה אע"ג דלא שוה מידי · דהא נותר לא שוה מידי · ותירצו התוס' דבפסחים מיירי בקדושת דמים דלא נחת עליה קדושת הגוף והשתא שנאסר בהנאה אינו שוה פרוטה ולא נהנה משל הקדש שוה פרוטה . ולכאורה עדיין אינו מיושב דאעפ"י שהוא קדושת הגוף אפ"ה כיון דלא שוה מידי דהא נותר הוא מאיסורי הנאה ואמאי מעל א"ו דמועל אע"פ שלא הזיק להקדש כלום רק כיון שנהנה וכמו דאמרינן בב"ק (ד' ק') הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי וכתבו התוס' דדעת שהיינו היכא שלא יהנה אדם שלא מעילה · והא דאמרינן האוכל חמץ של הקדש במועד לא מעל הטעם הוא משום דכיון דאינו קדוש רק קדושת דמים וא"כ כיון דהוי איסורי הנאה ולא שוה מידי פקע הקדושה מינייהו · כיון דכל עיקר הקדושה הוא משום קדושת דמים ואם אינו שוה דמים על מה תחול הקדושה · וע"כ לא מעל כו' · משא"כ בקדושת הגוף דהקדושה אינו מפני השווי אלא שקדוש קדוה"ג · וע"כ אם אכל נותר מעל אע"ג דהוה איסורי הנאה דהא מ"מ נהנה · וא"כ כיון שביארנו דהטעם דאינו מועל אינו משום דלא גרם להקדש היזק אלא הטעם משום דפקעה קדושה מיני' וע"כ אתי שפיר מה שכתב בעה"מ דהא דפליגי בדבר הגורם לממון היינו שקיבל עליו אחריות וע"כ מעל ואע"ג שההפסד הוא לבעלים דלא אכפת לנו בזה במה שלא הפסיד להקדש רק כיון דגורם ממון להקדש אע"ג דהוי איסורי הנאה אפ"ה אם נאבד צריכים הבעלים לשלם דהא קיבלו עליהם אחריות · וע"כ כיון שגורם לממון להקדש שאפשר שיתהוה מזה ממון להקדש א"כ יש בזה קדושת דמים · וע"כ כיון שאכל ונהנה ממנו מעל דהא אפשר שיגרום ממון להקדש אם תאבד אע"ג דהשתא איסור הנאה עכ"ל · ובספרו נ"י (סי' ע') הוסיף לבאר הא דלא פירש הבעה"מ כפרש"י דפליגי בדבר הגורם לממון היינו מחמת שלאחר הפסח יהא מותר דלא היה ניחא לבעה"מ פירש"י והוא דכיון שביאר דקושית הש"ס משום דלאו בר דמים הוא וע"כ פקע ההקדש משום דהקדש דמים אינו חל רק על השווי וע"כ כיון דלאו בר דמים הוא פקע ההקדש ע"כ לעולם לא יהיה הקדש אפי' לאחה"פ נמי כיון דפקע ההקדש תו לא הדר רכבא עלי' קדושה אח"כ וכמו דאמרינן במנחות (דף ק"ב) אלא אמר רב אפי מעילה אטומאה קא רמית מעילה משום קדושה ולאו קדושה היא לבתר דפקע לה קדושה במאי הדרא רכבא לה וא"כ כיון דלאחר פסח נמי לא יהי' הקדש א"כ לאו גורם לממון הוא כיון דהשתא לאו בר דמים הוא ופקעה הקדושה · לאחר הפסח נמי לא יהי' קדוש ולא הוי גורם לממון ולא נוכל לומר דכיון דהוא גורם לממון א"כ שוה ממון להקדש וע"כ לא פקע · זה אינו דאדרבה כיון דלע"ע לאו ממון הוא ופקעה הקדושה לא יהי' גורם לממון לעולם וא"כ אפילו אי גורם לממון כממון דמי מ"מ הוא אינו גורם לממון וע"כ פירש הבעה"מ דגורם לממון הוא שהבעלים הקדישו ע"מ שאם יאבד יתחייב באחריותו א"כ בההוא שעתא הוי גורם לממון וע"כ לא פקעה הקדושה עכ"ל · אך צריכין אנו לבאר דברי אאמו"ר נ"י ביתר ביאור דהא לכאורה קשה דהא מסיק שם רשב"י אמר דכ"ע דבר הגורם לממון כממון דמי והכא בפלוגתא דר"י ור"ש קמיפלגי מ"ד מעל כר"ש ומ"ד לא מעל כר"י וא"כ אי נימא דפקעה הקדושה א"כ ע"כ מוכרחין אנו לומר דמיירי כמו דפי' הבעה"מ כגון דקיבל עליו אחריות וא"כ מקרי גורם לממון ומש"ה לא פקעה הקדושה וא"כ כיון דע"כ איירי בשקיבל עליו אחריות א"כ מ"ט דמ"ד דלא מעל אפי' אם ס"ל כר"י מ"מ כיון דס"ל דדבר הגורם לממון כממון דמי והבעלים יצטרכו לשלם להקדש וע"כ מקרי בר דמים וא"כ מ"ט לא מעל :

אך באמת נלענ"ד דכיון דס"ל כר"י דחמץ אף לאחה"פ אסור בהנאה א"כ אף של הקדש לעולם אסור וע"כ אף שקיבל עליו . אחריות מ"מ פטור הוא לשלם דקבלת אחריות לא עדיף ממי שנטלו · דמי שנטלו פטור מלשלם משום דלא שוי מידי דעפרא בעלמא הוא וע"כ כשקיבל עליו אחריות נמי פטור דמה קבלת אחריות יש בדבר שאינו שוה מאומה ולא יהא שוה מאומה לעולם והרי הוא דומה למי שקיבל עליו אחריות עד חלות היום ע"פ כשנשרף החמץ דאז נעשה עפרא בעלמא ולא דמי למי שגזל קודם הפסח דצריך לשלם אחה"פ אם לא יהא לו החמץ עדיין דהתם נתחייב בעת שגזל והרי מוטל עליו חיוב להשיב את הגזילה או' לגבי השומר לדעת המג"א דמחויב לשלם הוא מחמת שפשע קודם זמן איסורו דה"ל למוכרו אבל הכא לא שייך זה משום דפקע אחריות וע"כ לא מקרי בר דמים אליבא דר"י וע"כ לא מעל למאן דס"ל כר"י וכמ"ש :

ובזה יבואר הירושלמי פסחים (פ"ב הל' ב' ופה"ש פ"ג) אית תנא תנא לא יראה לך לך אי אתה רואה אבל רואה אתה לגבוה ואית תנא תניי אפי' לגבוה מ"ד לך אי אתה רואה רואה את לגבוה כשהקדישו קודםלביעורו ומ"ד אפי' לגבוה כשהקדישו אחר ביעורו א"ר בון בר"ח קומי ר' זעירא תיפתר בקדשים שחייב באחריותן כר"ש · ופי' אאמו"ר הגאון נ"י בספרו נועם ירושלמי פאה פ"ג שהוא כמו דאמרינן בחולין (ד' קל"ט) הקדיש חי' ואח"כ שחטה פטור מלכסות שחטה ואח"כ הקדישה חייב לכסות ופירש"י דחובה דחל עלי' לא פקע והכא נמי אם הקדישו קודם לביעורו ע"כ אינו חייב בביעור אבל אם הקדישו לאחר ביעורו שכבר נתחייב במצות השבתה תו לא פקע כו' אך שצריך להבין הא דאמר ר' בון בר"ח קומי ר' זעירא תיפתר בקדשים שהוא חייב באחריותן כר"ש דאם הכוונה הוא הא דאמר אפי' הקדש חייב לבער הוא בקדשים שחייב באחריותן א"כ למאי אמר כר"ש הא בחמץ בפסח כ"ע מודי דאם חייב באחריותן דחייב לבער וכמו דאמרינן בפסחים (ד' ו') הניחא למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי אלא למ"ד לאו כממון דמי מא"ל שאני הכא דאמר לא ימצא וא"כ ר' זעירא דאמר תיפתר בקדשים שחייב באחריותן וע"כ חייב בביעור ומאי קאמר כר"ש ומבאר אאמו"ר דכיון שהגיע זמן הביעור א"כ אינו שוה להקדש כלום

כלום ופקע ממונא דהקדש וכמ"ש לעיל מה שמבאר אאמו"ר הא דאמרינן אי אכיל חמץ דהקדש בפסח לא מעל הוא מטעם דפקע הקדושה כיון שהוא הקדש דמים ואינו ראוי לדמים וא"כ איך הוי הקדש ואיך תחול ההקדש לאח"ז ביעורו כיון שאינו שוה כלום להקדש וע"ה הפתר בקדשים שחייב באחריותן כר"ש וע"כ כיון דהוי גורם לממון א"כ חל ההקדש והוא ממש כמו שפי' בעל המאור דמיירי באוכל חמץ של הקדש שהקדישו בעלים באחריות ומש"ה הוי גורם לממון וע"כ קאמר ר' בון בר"ח קומי ר' זעירא תיפתר בקדשים שהוא חייב באחריותן כר"ש פי' דע"כ חל ההקדש מאחר דהוי גורם לממון שאם האבד יצטרכו הבעלים לשלם וע"כ חל ההקדש דהוא שוה ממון להקדש לר"ש דס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי · ול"ל דעכ"ז אינו מדויק מה דאמר כר"ש · אך לפמ"ש ניחא דכוונת הירושלמי דאתי' כר"ש דס"ל דלאח"ז מותר וע"כ מקרי שפיר בר דמים בפסח מחמת קבלת אחריות דכיון דלאחר הפסח מותר א"כ לא פקע אחריות וממילא מקרי בר דמים אבל לר"י דס"ל דלאח"ז אסור א"כ נפקע אחריות ממילא וא"כ ממילא פקע ההקדש כיון דלא שווי' מידי כמו שבארנו וע"ז מדייק הירוש' כר"ש· ואין להקשות הא מ"מ מוכח מקרא דלא ימצא היכא דקבל אחריות דעובר על ב"י וא"כ משמע דהא לר' יהודה כן דאל"כ מאי עביד ר"י בהאי קרא דלא ימצא · דז"א דאפשר לומר דמקרא דלא ימצא ילפינן רק היכא דקבל פקדון מעכו"ם דכיון שקבל אחריות הרי הוא שלו לענין חמץ דכיון דא"א לפטור מהעכו"ם אם נגנב או נאבד דע"כ צריך לשלם לו מה"ד וכן ראיתי בס' מהרי"ט אלגאזי (הל' חלה אות יו"ד) וכן ראיתי אח"כ דמבאר הגאון בעל הצל"ח לעיל (ד' ה') בארוכות וקיצור הדברים דדבר זה אם הנפקד בעל ישראל חברו ע"י קבלת אחריות אם עובר או לא תלי בפלוגתא דר"י ור"ש אם חמץ לאח"ז אסור מה"ת דלר"י אינו עובר ולר"ש יצא מקום לפלפל אם עובר וזה פשוט דחמצו של ישראל כשמגיע פסח יצא באיזה מקום שיהיה נאסר בהנאה ואינו שוה כלום והוי כמו עפרא בעלמא אלא דלר' יהודה לעולם הוא באיסורו ועפרא בעלמא הוא · ולר"ש כשיכלו ימי הפסח שוב בר דמים הוא מה"ת · ואפי' מדרבנן היכא דלא עבר על ב"י כו' ומעתה לר"י חמצו ש"י הנפקד אצל ישראל חברו וקבל הנפקד אחריות מ"מ תיכף כשיגיע חצות היום בע"פ נאסר בהנאה לעולם בכ"מ שהוא ונעשה עפרא בעלמא ופסק האחריות מעל החמץ הזה דאם קבלת אחריות יש בדבר שאינו שוה מאומה ולא יהיה שוה מאומה לעולם וע"כ כיון שבוב אינו חייב באחריות וגם החמץ אינו שלו בוודאי שבוב לא שייך לומר שעבר על ב"י ואף שכל חמץ כיון שהגיע תחילת שעה שביעית פסק רשות בעלים וכמו דאמרינן ב' דברים אינם ברשותו ש"א ואפ"ה עשאו הכ' כאלו ברשותו זהו דווקא בחמץ שלו ממש אז נאמר לענין ב"י כאלו עדיין שלו אבל זה שאינו שלו ממש ומעולם לא הי' שלו רק בשביל שקבל אחריות שהוא גורם לממון הי' נחשב כשלו ועכשיו כשפסק הגורם הזה ואינו באחריותו שוב אין חל עליו חובת ביעור והא למה זה דומה לאחד שקבל עליו אחריות והתנה בפירוש שאינו מקבל אחריות רק עד חצות היום י"ד בניסן ומשם ואילך אינו מקבל אחריות שבוודאי אינו עובר כן הדבר הזה במקבל פקדון מישראל שממילא פסק האחריות מעליו כו' עש"ה · וע"ש בהשמטות :

ועתה נחזור אגן במה שהקשתי לעיל אמאי לא מוקי למתניתין דהאוכל תרומת חמץ בפסח דמשלם קרן וחומש כגון שמסר לשומר ומקרי בר דמים מחמת קבלת אחריות ואתי' מתניתין כר"מ דס"ל דהאומרים באיסור הנאה כש"ל וס"ל נמי דדבר הגורם לממון כממון דמי דע"כ מחויב לשלם אם אכל תוך המועד ומזה ראיתי להוכיח דלא כדעת המ"א אלא דהשומר פטור וא"כ לאו גורם לממון הוא דז"א דאפי' אי נימא כדעת המ"א מ"מ לא נוכל לאוקמא כר"מ ומקרי בר דמים מחמת קבלת אחריות משום דזאת לא נאמר רק אי נימא דר"מ ס"ל כר"ש דחמץ לאח"ז מותר אבל אי נימא דר"מ ס"ל כר"י דחמץ לאח"ז אסור א"כ ליכא אחריות משום דמעת שנאסר פקע האחריות מעליו כמ"ש · וע"כ נהוי אנן האיך ס"ל לר"מ אי ס"ל כר"י או כר"ש · ולכאורה מצינו להוכיח דס"ל לר"מ כר"ש דאמרינן לקמן (ד' י"א) ומי גזר ר' יהודה דלמא אתי למיכל מיני' והתנן מבקרב השומר יוצאין ומוצאין שוקי ירושלים שהם מלאים קמח וקלי שלא ברצון חכמים הן עושין דברי ר"מ ר"י אומר ברצון חכמים היו עושין ולא קא גזר ר"י דלמא אתי למיכל מיני' אמר רבה (נ"א רבא) שאני חדש מתוך שלא התרת אלא ע"י קיטוף הוא זכור כו' אמר רבא דר"י אדר"י קשיא דרבנן אדרבנן לא קשי' (פי' בתמי') והקשה האו"ח האיך ניחא לרבה דלא חזי לתרץ רק דר"י אדר"י אבל לא דר"מ אדר"מ ומתרץ דר"מ ס"ל כר"ש דחמץ לפני זמנו מותר ע"ש בארוכות וא"כ הי נימא דר"מ ס"ל כר"ש דלפני זמנו מותר א"כ ה"ה אף לאח"ז כמו דמבארו המפ' טעמא דפסק הראב"ד כר"ש בלפני זמנו מדבתם הגנא לאח"ז כר"ש וא"כ ה"ה להיפך כיון דלרבה ס"ל דר"מ ס"ל כר"ש בלפני זמנו דמותר ה"ה דס"ל דגם לאח"ז מותר וא"כ כיון דס"ל כר"ש ע"כ שפיר חל עליו אחריות כמ"ש · אך באמת ז"א דהרי כל מה שהקשתי הוא רק לרבא דמשני דר"מ ס"ל כר"ש בדבר הגורם לממון ולרבא ס"ל ע"כ דר"מ ס"ל כר"י והראי' מדהקשה רבא דר"מ אדר"מ דאי נימא דס"ל לרבא דר"מ ס"ל כר"ש א"כ לא התחיל קושייתו כמו שהבאתי ד' האו"ח ועוד מדמשני דרבנן אדרבנן (דהיינו ר"מ) לא קשי' הוא עצמו מחזר עליו לשורפו מיכל קאכיל מיני' ולכאורה קשי' מאי פריך דרבנן אדרבנן הלא יש לחלק ולומר דשאני חדש דהוא איסור לאו שפיר גזר דלמא אתי למיכל מיני' משא"כ חמץ דליתא איסור לאו אי נימא דס"ל כר"ש ואף דהתוס' כתבו לקמן (דף כ"ח) דאיכא איסור עשה דתשביתו אך מ"מ לא דמי' דגבי חדש איכא איסור לאו וגבי חמץ ליכא רק איסור עשה וגבי עשה לא שייך למגזר ועיין במנחות (ד' ס"ח) בתוס' ד"ה והא ע"ש אלא בוודאי דס"ל דר"מ ס"ל כר"י וע"כ מדמי חמץ לחדש וכן ראיתי בצל"ח שדקדק נמי הלא יש לחלק בין חמץ לחדש ומבאר ג"כ דתלמוד שלנו ס"ל דר"מ ס"ל כר"י וע"כ ניחא מה שהקשה דר"מ אדר"מ והוא משום דקסבר ר"מ לקמן (ד' ז') שורפין בתחילת שש דגזר שש אטו שבע והלא באיסור עשה לא גזרינן · אלא וודאי דס"ל לר"מ כר"י דעובר לפני זמנו בלאו וא"כ כיון דס"ל לר"מ דעובר לפני זמנו בלאו ע"כ ה"ה דלאחר זמנו נמי עובר כמו שהוכחנו לעיל :

ועוד ראי' דר"מ ס"ל כר"י מהא דתנן לקמן (ד' מ"ט) ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין הכל מלפני השבת דברי ר"מ ופי' בעה"מ דר"מ לטעמי' דס"ל דשורפין בתחילת שש ומשום דסבר לה כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה · והנה הט"א הקשה האיך יליף ר"י מנותר הא נותר אסור לעולם וחמץ מותר לאחר הפסח ותירץ דר"י לטעמי' דס"ל דחמץ נמי לאח"ז אסור וא"כ אי נימא דר"מ ס"ל דחמץ בשריפה מסתמא נמי יליף מנותר וא"כ ממילא מוכח דס"ל לר"מ דלאח"ז נמי אסור אך לכאורה קשי' ע"ז דהאיך מצינו לומר דר"מ ס"ל דלאח"ז נמי אסור דהא ר"מ ס"ל לקמן (ד' נ"א) דחמץ של עכו"ם שעבר עליו הפסח מותר וכמו דמבואר שם דישראל שהלוה לכותי על חמצו דאינו עובר אחר הפסח משום ר"מ אמרו דעובר ומפרשינן שם הטעם משום דס"ל דישראל מעכו"ם קונה משכון וא"כ מוכח דס"ל דחמץ של עכו"ם שעבר עליו הפסח מותר מדאמר דעובר רק משום דקונה משכון וזהו דלא כר"י דלר"י דדרים מקרא דלאח"ז אסור א"כ אף של כותי נמי אסור כמו דאמרינן

לקמן

לקמן (דף כ"ח) אי ר"י חמץ שהמה קאמר אפילו דעכו"ם וא"כ הרי מוכח דר"מ ס"ל כר"ש וא"כ ממילא קשי' על בעה"מ דפי' דר"מ ס"ל דחמץ בשריפה דמנ"ל דהא ליכא למילף מנותר דמה לנותר שכן אין היתר לאיסורו תאמר בחמץ שיש היתר לאיסורו לאחה"פ · ואין לתרץ ולומר דשפיר דריש ר"מ מקרא דלאח"ז אסור וע"כ שפיר יליף מנותר דחמץ בשריפה והא דס"ל דחמץ של כותי מותר אע"ג דחמץ שהמה כתיב הוא משום דס"ל דיליף שאור דאכילה משאור דראי' וכמו דס"ל לראב"י שם (קודם דהדר בי') אליבא דר"י דיליף שאור דאכילה משאור דראי' · דזהו דוחק חדא דראב"י בעצמו הדר ביה ועוד דהא רבא ס"ל שם דלא ילפינן וע"כ לא נוכל לתרץ כמ"ש אליבא דרבא דר"מ ס"ל כר"י · אך באמת מלינו לתרולי ע"פ מה דמבאר הצל"ח על מה דאמרינן לקמן (ד' כ"ח) אמרו לו א"ת ותה"ע יוכיחו כו' והקשו התוס' לדבריהם דרבנן דאמרי שהם נמי בשריפה אמאי לא ילפינן חמץ מנותר שהוא בשריפה ותירצו דמשמע להו הנותר בשריפה ולא שאר איסורין בשריפה והקשה הפ"י דלרבנן מעיקרא דדינא פירכא דהרי מלינו למפרך מה לחמץ שיש היתר לאיסורו לאחה"פ ומבאר הצל"ח דהתוס' הוצרכו לתרץ דמיעט רחמנא הנותר בשריפה · דאי משום פירכא דנותר אסור איסור עולם וחמץ מותר לאחה"פ קשה דאף דרבנן ל"ל ג' קראי בחמץ אכתי הא גופא מלינו למילף מנותר כמו דנותר ישנו בב"ת ואסור באכילה ואסור ג"כ אף לעולם אף חמץ יאסור לעולם · ולכן הוצרך התוס' לומר דממעטינן דנותר בשריפה ולא שאר איסורין בשרפה דשוב ממילא לא מצי למילף איסור אכיל' לאחה"פ מנותר דמה לנותר שכן בשריפה והא דאיצטריך לר"י תלתא קראי הא לדידי' שפיר איכא למילף איסור אח"ז מנותר דהרי לדידי' גם חמץ בשריפה · משום דאיצטריך לחמצו של עכו"ם שאינו בב"ת ואפ"ה אסור ולראב"י דס"ל דחמץ של עכו"ם מותר א"ל דלדידי' דריש ר"י חד מהני קראי כדדריש ר"ש לנתחמץ מחמת ד"א או לדריה"ג ע"ש · וא"כ לפ"ז אף דר"מ ס"ל דחמץ של עכו"ם מותר לאחה"פ וא"כ מכתמא לא ס"ל כר"י דדריש מקרא דחמץ לאח"ז אסור מ"מ לא קשי' מנ"ל דחמץ דשריפה דהרי ליכא למילף מנותר דהא מלינו למפרך מה לנותר שכן אסור לעולם · דז"א דשפיר יליף חמץ בשריפה מנותר · ואין להשיב דמה לנותר שאיסורו איסור עולם דז"א דגם זה יליף מנותר דחמץ אסור לעולם וכמ"ש דברי הצל"ח והקרא לנדדרים ר"ש וא"כ שפיר ס"ל לר"מ דחמץ בשריפה משום דס"ל דחמץ אסור אף לאח"ז · וע"כ כיון שביארנו מכל הנ"ל דר"מ ס"ל כר"י דחמץ לאחה"פ אסור וא"כ ליתא לקושיתי הנ"ל דכיון דנאסר אי פקע האחריות מעליו וע"כ אינו מחויב לשלם להשומר דלאו גורם לממון הוא ולאו בר דמים הוא וע"כ מוכרח הגמרא לשנויי דאתי' כריה"ג דס"ל דהחמץ מותר בהנאה וע"כ בר דמים הוא :

דף ו' ת"ר נכרי שנכנס לחצרו של ישראל ובצקו בידו אינו זקוק לבער הפקידו אצלו זקוק לבער יחד לו בית אינו זקוק לבער כו' · ופירש"י הפקידו אצלו וקבל עליו אחריות זקוק לבער יחד לו בית לא קבל עליו אחריות אלא אמר לו הרי הבית לפניך כו' אינו זקוק לבער · והר"ת פליג על רש"י דאפילו באחריות מיירי ומש"ה מפיק מלת ימצא דלא חשוב מצוי כיון שיחד לו בית כו' · ואף שהרבה טרחו המפרשים לבאר דברי רש"י ז"ל · עכ"ז אף אנו נוסיף לבאר :

ונקדים מה דפי' הר"ן שיטת רש"י ז"ל דהפקידו אצלו מיירי בסתם וזקוק לבער דכיון שקבלו ברשותו כשאן דקבל עליו אחריות דמי כדאמרינן בב"ק (ד' מ"ח) כנס שורך ברשותי חייב אבל יחד לו בית ה"ל כדאמר כנס שורך ברשותך דאמרינן התם דפטור · אבל ר"ח ז"ל פי' דבקבל עליו אחריות עסקינן ואפ"ה כיון דיחד לו בית הרי דה"ל במקבל אחריות על חמצו של עובד כוכבים בביתו של עובד כוכבים דהרי כו' · ולפי פי' הר"ן דמיירי בסתמא בוודאי מוכרחין אנו לומר דס"ל לרש"י כדעת בה"ג דמובא ברא"ש דאפי' ש"ח נמי מתויב לבער הואיל ומחויב בפשיעה דהא אחריות זה אינו אלא כש"ח דאינו חייב אלא בפשיעה לחוד כמו כנוס שורך ברשותי ויחד לו בית פטור אפילו מפשיעה משום דה"ל כמו כנוס שורך ברשותך דפטור אף מפשיעה כמו דאמר רבא בב"מ (ד' מ"ט) כל הא ביתא קמך לא מיבעי דש"ש לא הוי אלא אפילו ש"ח נמי לא הוי והא דהוכרח הר"ן לפרש כן נ"ל משום דקשי' לי' מאי פסקא דבהפקידו אצלו מסתמא קבל עליו אחריות וביחד לו בית מסתמא לא קבל עליו אחריות דא"כ מה תלוי היוצא דביעור ופטור בהפקידו לו יחד לו בית הא לא תלי בהם יחד לו בית או לא דהרי אם קבל עליו אחריות מחויב לבער אף אם יחד לו בית נמי כמו דמבואר במג"ם ובפ"י דדייקי מפירש"י דס"ל כשיטת רבינו יונה שהביא הרא"ש דהיכא דקבל עליו אחריות אפילו ביחד לו בית נמי צריך לבער וע"כ פי' הר"ן דהולא ברייתא מיירי בסתמא וקמ"ל דסתם פקדון ה"ל כמו דקבל עליו אחריות וה"ל כש"ח וביחד לו בית לא הוי אפילו כש"ח כמ"ש · אך לפ"ז ע"כ מוכרחין אנו לומר דסבירא לי' לרש"י דאפילו שומר חנם נמי מחויב הוא לבער :

ובזה יבואר דרש"י ותוס' אזלי לשיטתייהו · דהנה לעיל (ד' ה') א"ל רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא מבתייכו כיון דאילו מגניב ואילו מתביד ברשותייכו קאי ובעיתו לשלומי כדלכון דמי · וכתב הרא"ש י"א דווקא ש"ש הוא דחייב בגניבה ואבידה אבל ש"ח לא ודייקינן מליבנא כיון דאילו מגניב או מתביד וכן כתב ר"י · ובה"ג כתב דאפילו ש"ח נמי ומגניב או מתביד בפשיעה קאמר ומשום דבעי למימר ובעיתו לשלומי הוצרך לומר מגניב או מתביד והכריע שם הרא"ש דאפילו ש"ח נמי חייב לבער · ומביא ראי' מהא דתניא נכרי שנכנס לחצרו של ישראל ובצקו בידו אינו זקוק לבער הפקידו אצלו זקוק לבער · וא"כ מוכח דאפי' ש"ח נמי חייב לבער דהא סתם פקדון ש"ח הוא · והקשה הגאון בעל ש"א וכי דין שומרים היה נוהג בה"כ דהא בב"מ (ד' נ"ו) ממעטינן של הקדש מדין שומרים מדכתיב רעהו ולא של הקדש וא"כ ה"נ דיש לנו למעט מרעהו דלא ש"נ וכ"כ הרמב"ם בפירוש (בפ"ד מה' בכורות) דמהאי רעהו אימעטו של הקדש וש"נ וע"ש בהה"מ (וכן מבואר בשבועות ד' מ"א בתוס' ד"ה שומר בהס"ד דגבי שומרים כתיב רעהו ואיכא למעוטי עובד כוכבים כמו הקדש) וא"כ הא דתניא הפקידו אצלו זקוק לבער לאו משום דסתמא חייב באחריות מדין שומרים דהא אין דין שומרים גבי עובד כוכבים (בזמנים הקודמים) אלא בע"כ מיירי בשהפקידו אצלו וקבל עליו אחריות בפירוש ולאו בסתם פקדון דאינו אלא ש"ת איירי · וכיון דע"כ מיירי שקבל עליו אחריות בפירוש הא איכא לאוקמי דמיירי שקבל עליו בפירוש אפי' אחריות של גניבה ואבידה כיון דלא איירי מאחריות של פקדון דסתמא ולפיכך צריך לבער · אבל משום אחריות של פשיעה יש לומר דא"ל לבער · וכן הקשה על פירש"י ותירץ דלרש"י לא קשי' דהא אין דין שומרין אצל נכרי די"ל דס"ל כמו שכתב הרמב"ם דאע"ג דעבדים וקרקעות וכיוצא בהן איתמעטו מדין שומרים מ"מ אם פשע בהם חייב לשלם כו' וע"כ אף דנכרי איתמעט מדין שומרים מ"מ מדין פשיעה דש"ח לא איתמעט אלא שאינו נשבע עליהם אבל אם פשע בהם חייב לשלם כו' ע"ש · ובזה אזלי רש"י ז"ל ותוס' לשיטתייהו דבאמת מדויק מדברי רש"י דס"ל דמדין פשיעה לא נתמעטו דע"ש בב"מ דפי' דש"ח אינו נשבע שלא פשע שלא הזקיקתו התורה לישבע וש"ש אינו משלם אם נגנב או נאבד וכן פי' (שם ד' נ"ח) של הא

דאמר דבעשה שכר עסקינן פירש"י כלומר שבועה זו לפטור מן התשלומין הוא דלאו ש"ח נשבע על הפשיעה ולא נושא שכר משלם על הגניבה ואבידה וא"כ הרי מדויק מפירש"י דס"ל דפטור רק משבועה אבל על פשיעה מחויב · וכ"כ הרה"מ בפ"ב מה' שכירות (וכן מדייק הש"ך בח"מ סי' ש"ו ס"ק קכ"ז ע"ש) וע"כ פירש"י במתניתין דמיירי בסתמא שלא קבל עליו אחריות ומ"מ כיון שקבלו ברשותו הוי כמאן דקבל עליו אחריות · ואין להקשות הא מ"מ לא הוי אלא ש"ח ונכרי איתמעט מדין שומרים · דז"א דהא רש"י ס"ל דאף דניתמעט מדין שומרים מ"מ מחויב הוא לשלם אם פשע · וא"כ ה"ה הכא גבי נכרי וע"כ מחויב לבער כיון דמחויב הוא לשלם ע"י פשיעה · אבל התוס' לשיטתייהו אזלי דס"ל (שם בב"מ ד' כ"ז) ד"ה שומר דפטור אפילו אם פשע וע"כ פירשו דמיירי הכא במתניתין בשקיבל עליו אחריות בפירוש והיכא דקבל עליו אחריות בפירוש מחויב הוא לשלם אף היכא דניתמעטו מדין שומרים כמ"ש דהרי בעל ש"ח · וכן מבאר המ"א ה' שומרים ה' א' עש"ה :

אך זאת צריכין אנו לבאר דברי התוס' שהביאו ראי' לזה דאפי' מפשיעה פטור ממה דפריך שם משומר פועל לשמור כו' ולא משני כשפשע ובע"כ היינו טעמא דמכל דין השומרים איתמעטו והא דלא קתני אינו משלם דהוי רבותא טפי משום דעיקרו בשבועות כו' · וא"כ האיך נתרץ לשיטת רש"י דס"ל דמדין פשיעה לא ניתמעטו וחייבין הם על פשיעה כמ"ש א"כ אמאי לא מוקי כגון שפשע וקושית התוס' · ואין לתרץ דהא לא מצינו לומר דאיירי כשפשע דא"כ קשי' רישא הא דקתני אין נותנים לו שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו · וא"כ אי מיירי כשפשע א"ז אפי' אין נותנים לו שכר שבת והוא ש"ח נמי מחויב בפשיעה · וכן הקשה הש"ך (שם) על התוס' · דז"א דכבר תי' הלו"ח והקיצור מדבריו דבזה לא נסתפקו בעלי התוס' דש"ח פטור מפשיעה דכמו דש"ש פטור מחיוב שלו דהיינו גניבה ואבידה כן ש"ח פטור מחיוב דילי' דהיינו פשיעה · אך גבי ש"ש אם פשע יש לספק יען שמקבל שכר על שמירתו אפ"ל דחייב · וע"ז כתבו דאפילו ש"ש נראה דלא משלם כשפשע ודלא תימא דווקא ש"ח אבל ש"ש אפ"ל דחייב ולכך הביאו ראי' דאפי' ש"ש פטור מהך ברייתא דקתני אחריות ואין אחריות עליו לוקמא כשפשע ולכך בש"ח פטור · ולכך באין לו שכר שבת דהוא ש"ח פטור וביש לו שכר דהוי ש"ש חייב בפשיעה אלא וודאי דגם בש"ש פטור מפשיעה כמו בש"ח כו' ע"ש וא"כ לפ"ז הרי שפיר מוכח מהברייתא דפטור אף על פשיעה :

אמנם באמת ז"א דלרש"י לשיטתו לא מוכח כלל כנ"ל וע"כ ס"ל דחייב בפשיעה · ונקדים מה דפסק הרמב"ם בפ"ב מה' שכירות דלא נתמעטו עבדים וכיוצא בהם רק מדין שמירה אבל בפשיעה חייב · והקשה המ"ל על הרמב"ם מהא דאמרינן בב"ק (נ"ג) ההוא דפשע בארנקי של צדקה דאפקדי' גבי' ופטרי' אביי מברייתא דלשמור ולא לחלק לעניים ור"י נמי לא חייבי' אלא משום דעניי דפומפדיתא מיקץ קיץ להו ולשמור הוא אלמא כיון דממעטינן מדין שומרים לגמרי ממעטינן אפילו מדין פשיעה ולאו דווקא משבועה כו' ותירץ דכיון דמסברא הוי לן לומר דלחלק לעניים פטור מהתשלומין אף אי אפסדי' דמאן קא תבע הא עניים לא מצי תבעי דלכל חד וחד מצי לדחוי' דלאידך יהבינא כו' · ובאמת לפלא הוא בעיני דהרי קושיתו מבואר בשבועות (ד' מ"ב) בתוס' ד"ה ש"ח ע"ש ותירוצו מבואר בפרש"י דרש"י פי' שם בהדיא כן דהטעם הוא כיון דאמר לי' אלקוהו תו לא דמפקיד ניגהו ומאן קא תבע דעניים לא מצי תבעי דלכל חד וחד מצי אמר לאו לדידך יהובנא אלא לאחרינא עכ"ל רש"י ז"ל וע"כ נשמע מזה דרש"י ס"ל דאפילו שומר חנם נמי מחויב אפשיעה וע"כ פירש הא דאינו מחויב שם על הא דפשע הוא מחמת שאין לו תובעין · וע"כ כיון דס"ל לרש"י דבהקדש דנתמעטו מדין שומרים מ"מ אפשיעה מחויב אפילו ש"ח וע"כ ממילא לאו ראי' כלל מהברייתא הנ"ל דפטור אפי' אי פשע מדלא מוקי כגון שפשע וכמ"ש דז"א דלשיטת רש"י לא מצינו לומר דאיירי כגון שפשע כיון דאי הוי מיירי בשפשע קשי' אמאי אמר ברישא דאם אין נותנים לו שכר שבת אינו חייב באחריות דהא אי מיירי כשפשע ש"ח נמי מחויב · וע"כ כיון דס"ל לרש"י דאפילו היכא דנתמעטו מדין שומרים מ"מ מחויב היכא שפשע · וע"כ ס"ל לרש"י דאפי' בסתמא בשלא קבל עליו אחריות בפירוש נמי מחויב לבער כיון דמ"מ הוא ש"ח וחייב על פשיעה אפילו בנכרי שניתמעט מדין שומרים :

אך זאת קשי' לכאורה מהא דאמרינן לקמן (ד' ל"א) ישראל שהלוה לנכרי על חמצו לאחה"פ אינו עובר משום ר"מ אמרו עובר ומוקמינן לה בגמרא דקא מיפלגי בדר"י דאמר ר"י בע"ח קונה משכון כו' ת"ק סבר ה"מ ישראל מישראל הוא דקרינן בי' ולך תהי' צדקה אבל ישראל מנכרי לא קנה ר"מ סבר ק"ו כו' · וא"כ קשי' נהי דישראל מנכרי לא קנה משכון · אפ"ה המלוה על המשכון לא הוי פחות מש"ח לכ"ע כדאמרינן בב"מ (ד' פ"א) והרי ש"ח חייב בפשיעה · וא"כ לפי שיטת רש"י דאפילו היכא דאינו מחויב רק ע"י פשיעה מ"מ צריך לבער · וא"כ אמאי אינו עובר לת"ק · ובשלמא על הרמב"ם דס"ל נמי דאפילו היכא דניתמעטו מדין שומרים דמ"מ מחויב ע"י פשיעה כמ"ש מ"מ לא קשי' מה דאינו עובר אף לדברי הת"ק דמצינו לומר דס"ל דאינו מחויב לבער רק היכא דמחויב בגניבה ואבידה אבל משום פשיעה לא וכן תירץ הש"א · אבל לפירש"י דס"ל דאפי' בסתמא נמי חייב לבער וא"כ ע"כ וודאי דס"ל דאפי' ש"ח דאינו מחויב רק ע"י פשיעה נמי מחויב לבער כמ"ש א"כ קשי' כנ"ל אמאי אינו עובר אף לדברי הת"ק · ועוד צריך להבין מה דהקשו התוס' על פירש"י לקמן (שם) דפי' דקונה משכון אף לענין חיוב אונסין והרי בב"מ (ד' פ"ב) משמע דלא הוי אלא ש"ש כו' ע"ש · ועיין בש"ך (סי' ע"ב) מה דמתרץ שיטת רש"י באריכות דקנה לגמרי · דכן משמע פשטא דלישנא דר"י דאמר קונה משמע שקונה קנין גמור · והפ"י הוסיף על דבריו להוכיח דמשמעתין גופא הכי משמע מדאיצטריך לאתוי' הא דר"י אמאי לא מוקי בפשיעות דתנאי דברייתא פליגי במלוה על המשכון דלת"ק אינו אלא ש"ח ומש"ה אינו עובר כו' ור"מ סבר דהוי ש"ש וע"כ עובר · ואע"ג דבמשכון של עובד כוכבים לא שייך פרוטה דרב יוסף מ"מ הא איכא אוקימתא אחריתי בשבועות ובב"מ שם דבשביל שתפס על חובו הוי ש"ש אלא ע"כ משמע לי' לרש"י דלעולם אינו עובר בב"י אלא היכא שכל אחריות עליו אפי' אחריות אונסין דהוי כשלו כו' אך השתא לפי מה שביארנו דרש"י ס"ל דאפילו ש"ח נמי מחויב לבער א"כ אזיל הסיא הוכחה דהא אף לת"ק דהוי רק ש"ח נמי מחויב לבער לשיטת רש"י · אך מ"מ נ"ל להוכיח כמ"ש הפ"י דמשמעתין גופא משמע כן דקנה לגמרי אף לענין אונסין ולא מטעמי' דהפ"י · ונקדים מה דהוכיחו התוס' בשבועות (ד' מ"ד) דאפילו קבל עליו אחריות גניבה ואבידה נמי אינו מחויב לבער רק אם קבל אף אחריות אונסין וז"ל הא דאמרינן גבי חמץ כיון דאי מגניב או מתאביד ברשותייכו קאי היינו מגניב או מתאביד באונס דאי לא מחייב באונסין אפילו מחויב באחריות דגניבה ואבידה אינו זקוק לבער דאי לאו הכי ישראל שהלוה לעובד כוכבים ע"ח יאסר בהנאה בלא דר' יצחק ורבנן נמי אמאי פליגי שהרי חייב בגניבה ואבידה מדשמואל דקיי"ל כוותי' כיון דקיי"ל כרבה כו' · וא"כ לפי מה שביארתי דרש"י ס"ל דאפילו ש"ח דאינו מחויב רק ע"י פשיעה נמי מחויב לבער א"כ קיימא הקושי' נ"ל הא דר"י תיפוק לי' דמ"מ הוי ש"ח ומחויב לבער :

אך

אך זה מצינו לתרולי בהקדם מה דמסתפק המג"א (סי' תמ"ג) אם משכן א' חמץ אם יכול לומר לו הרי שלך לפניך וחייב לפרוע מעותיו או דלמא כיון שהוא פשע דהל"ל למוכרו הפסיד מעותיו ומבאר דמלוה על המשכון דין שומר יש לו ובשומר דינו דאומר לו הרי שלך לפניך ה"נ במשכון דהלוה צריך לשלם ועיין בח"י שם · והנה זהו רק אם נאמר כשיטת הש"ך (סי' שס"ג) דאף בשומרין מצי אמר הרי שלך לפניך ופליג שם אמהרש"ל דמחלק בין גזלן לשומר · וא"כ לרש"י דס"ל נמי כמהרש"ל דגבי שומר לא מצי אמר באיסורי הנאה הרי שלך לפניך והראי' מדפירש"י בב"ק (ד' צ"ח) אדמיפלגי בשור לגבי' שומר ליפלגו גבי גזל חמץ ועבר עליו הפסח כו' · ומדנקט גבי חמץ גזל ולא נקט שומר בוודאי דס"ל לרש"י דגבי שומר לא מצי אמר הש"ל א"כ לפ"ז במלוה על המשכון דדין שומר יש לו נמי לא מצי אמר הש"ל · והנה הגאון רע"א זללה"ה בתשובותיו (סי' כ"ג) · יהיב טעמא להא מלתא למאי דכתב המג"א (סי' ת"מ) דנכרי שהפקיד חמץ אצל ישראל באחריות דיכול הישראל להחזיר לו החמץ אחה"פ כמו גבי גזל דיכול לומר לו הש"ל משום דלא מקרי הנאה כה"ג והוא דשורש טעמא דס"ל להך מ"ד בירושלמי דמשום אחריות לא קנסו חז"ל ומשום דסוף סוף אם יאסר בהנאה אין בזה פסידא להנפקד שעובר דהרי יכול לומר להבעלים הש"ל וכיון דהבעלים של חמץ הוא נכרי דעליו לא שייך למקנסי' ואיך שייך לקנוס להנפקד בדבר שאינו שלו · משא"כ אם הי' הדין דאינו אומרים בא"ה הש"ל אז הי' שייך לקנוס להנפקד דיאסר בהנאה וילטרך לשלם דמיו להבעלים · וכן מבאר שם א"כ דגבי גזל חמץ נמי הדין כן דעל הגזל לא שייך למקנסי' דמאי ה"ל למעבד דאף לבטל לא הי' בידו כו' · ועל הגזלן לא שייך למקנסי' דיאסר בהנאה דמאי קנס יהי' לו כיון דאומרים בא"ה הש"ל וע"כ מותר לכ"ע אחה"פ · וזהו כוונת המג"א דכיון דהדין דיכול לומר הש"ל ממילא לא חל הקנס ומותר בהנאה · וא"כ לפ"ז גבי מלוה על המשכון דהוי כשומר ולדעת רש"י דס"ל דבשומר לא מצי אמר הש"ל וא"כ שפיר שייך קנס לגבי הנפקד דהא אי אמרינן דאסור בהנאה הרי לא מצי אמר הש"ל · ועיין בשע"מ (סי' ס"ו) דמבאר דיש נ"מ לדינא בין שיטת התוס' דס"ל דהיכא דניתמעט מדין שומרים דפטור אף מפשיעה ובין שיטת הרמב"ם דס"ל דמחויב בפשיעה מטעם מזיק · דלשיטת התוס' דס"ל דפטור מפשיעה הוא משום דפשע ונגנב גרע יותר מגרמי כמ"ש הב"י בשם הריטב"א א"כ מוכח מדחייבי רחמנא לש"ח בפשיעה במטלטלין אף דלא עביד כלום כיון שקבל עליו השמירה א"כ ה"ה ש"ח שפשע בהיזק שאינו ניכר נמי יש לחייבו · אבל לשיטת הרמב"ם דס"ל דפשיעה חשיב כמזיק גמור א"כ הא דחייבי רחמנא לש"ח בפשיעה משום דהוי כמזיק גמור א"כ בהיזק שא"נ כיון דלא שמי' היזק כלל יש לומר דלא חייבי' רחמנא · אבל אם הוא ש"ש כיון דחזינן דרחמנא חייבי' אף בגניבה ואבידה שלא עביד היזק כלל כיון שמקבל שכר על שמירתו א"כ הוא הדין במקבל שכר לשמור דחייב בי' אף בהיזק שאינו ניכר :

ועתה נחזי אנן לפי מה שבארתי דרש"י נמי ס"ל כהרמב"ם דבפשיעה הוא חייב מטעם מזיק כנ"ל א"כ יש נ"מ לדינא לזה מה שהבאתי מה דנסתפק המג"א במלוה על המשכון אם יכול לומר לו הש"ל והוא משום דכיון שפשע דה"ל למוכרו ע"כ הפסיד מעותיו כו' · דהא עכ"ז אף דנימא דהוי פשיעה מכל מקום הרי הפשיעה הוא רק בהיזק שאינו ניכר · וא"כ אי אמרינן דמלוה על המשכון הוי ש"ח אזי בוודאי אינו מחויב ע"ז הפשיעה מה דלא מכרו דהא על היזק שא"נ אינו מחויב כמ"ש ע"כ בוודאי מצי אמר הש"ל · ואי אמרינן דהוי כש"ש א"כ הרי מחויב בפשיעה אף בהיזק שא"נ · וא"כ שוב לא מצי אמר הש"ל · ועתה יש עוד נ"מ בזה דאי הוה המלוה הש"ח דמצי אמר הש"ל א"כ בוודאי דהחמץ מותר בהנאה דהא לא יהי' להמלוה קנס במאי דנאמר דיהא אסור בהנאה דהרי מצי אמר הש"ל ועל הלוה לא שייך למקנסי' דמאי ה"ל למעבד ואי נימא דהוי הש"ש דלא מצי אמר הש"ל כמ"ש שוב בוודאי שייך לומר דאסור בהנאה משום דא"כ יהיה שפיר קנס לגבי המלוה אם נאמר דאסור בהנאה משום דשוב לא מצי לומר הש"ל · וע"כ לפ"ז שביארנו דאי הוי ש"ח אזי מצי אמר הש"ל א"כ ממילא לא נאסר החמץ וע"כ מתורץ קושיתי מה שהקשיתי לפי שיטת רש"י דס"ל דאף ש"ח נמי מחויב לבער א"כ למאי מיבעי להא דר"י תיפוק לי' דהוי ש"ח מחמת דאבד המשכון אבדו מעותיו והדשמוא"ל · דז"א דאף דמחויב לבער מחמת דמחויב בפשיעה מ"מ אחה"פ אינו עובר דהרי מצי אמר הש"ל וא"כ ממילא דמותר אחה"פ ומ"ע דמ"ד עובר וע"כ שפיר מיבעי להא דר"י · אך זה קשי' כמו שהקשה הפ"י ולא מטעמי' אלא אף דס"ל לרש"י דש"ח נמי מחויב לבער מ"מ א"ש פלוגתייהו דנימא דפליגי בזה דלת"ק ס"ל דהמלוה על המשכון הוי ש"ח וע"כ אינו עובר ור"מ ס"ל דש"ש הוא וע"כ עובר · והוא דלת"ק דס"ל דהוי ש"ח וע"כ מצי אמר הש"ל וא"כ ממילא מותר החמץ דליכא למאן דליקנס · ולר"מ דס"ל דהוי ש"ש וע"כ לא מצי אמר גבי חמץ הש"ל משום דפשע דה"ל למוכרו וכמ"ש וכיון דלא מצי אמר הש"ל א"כ החמץ לאחה"פ אסור משום דשפיר שייך קנס דהא ע"י שנאמר דאסור לא מצי אמר הש"ל וכמ"ש וע"כ ס"ל לר"מ דעובר · אלא וודאי דרש"י סובר דמלד קבלת אחריות נהי דאמרינן דעובר על ב"י בפסח מ"מ לאחה"פ כיון דקיי"ל כר"ש דאינו אסור בהנאה אלא משום קנס וכיון שגוף החמץ של עובד כוכבים לא שייך למקנסי' מחמת האחריות שקבל עליו וע"כ שפיר הוכרח לאוקמי פלוגתייהו בהא דר"י דאם קנה הרי מחויב אף באחריות דאונסין וע"כ שפיר הוא דעובר אחה"פ · וא"כ ממילא נשמע כשיטת רש"י דקנה לגמרי אפילו לחיוב אונסין משום דאי נימא דהוי רק ש"ש וא"כ מוכרחין אנו לומר דאף אם לא קבל עליו אלא אחריות דש"ש נמי עובר אחה"פ א"כ יקשה קושיתי דלמאי מיבעי להא דר"י לימא דפליגי בזה דת"ק ס"ל דהוי הש"ח וע"כ אינו עובר ור"מ דס"ל דהוי הש"ש וע"כ עובר וכמ"ש · אלא ע"כ כמו שבארנו דס"ל לרש"י דמחמת קבלת אחריות אינו עובר לאחה"פ רק היכא דקנה בקנין גמור אפילו להתחייב באונסין וכמו שמבאר הפ"י וע"כ מתורץ נמי קושיתי הראשונה מה שהקשתי דהא מ"מ הוי ש"ח ולשיטת רש"י ס"ל ע"כ דאף ש"ח מחויב לבער · דז"א דעל חיוב של ב"י שפיר מחויב אף ש"ח ומ"מ לעבור אחה"פ אינו עובר רק אם קנה בקנין גמור להתחייב אף באונסין וזהו טעמא דמ"ד בירושלמי דמלד קבלת אחריות אינו עובר אחה"פ וטוגהו בהתם האחריות דלא הוי לענין חייב אונסין (ואפשר לומר לפרש בזה מה דפליגי שם בירושלמי דזה בוודאי הא דנקט בירושלמי דקבל עליו אחריות איירי באחריות דש"ש משום דבאחריות דש"ח בוודאי ס"ל לכ"ע דמותר משום דכיון דמצי אמר לי' הש"ל א"כ ליכא קנס לגבי' אם נאמר דיאסר אחה"פ דהא מ"מ מצי אמר הש"ל ורק באחריות דש"ש פליגי דמ"ד דמותר ס"ל דמלד קבלת אחריות אינו נאסר וכמו שמבאר הפ"י ומ"ד דאסור ס"ל דתלוי בזה כיון דלא מצי אמר הש"ל ע"י שנאמר שאסור לאחה"פ · וע"כ ממילא מחמת זה אמרינן דאסור אחה"פ) וע"ש בפ"י דמבאר דאף למ"ד דאסור מ"מ ס"ל דמותר בהנאה וע"כ ניחא מאי דפירש"י שם דאינו עובר אם נהנה ממנו·אך באמת אני מגמגם במ"ש דהא משמע מפי' רש"י בב"ק (ד' מ"ה) דשומר נמי מצי אמר הש"ל וכן מבאר הקצה"ח (סי' ש"מ ס"ק ב' ע"ש) והא דפירש"י שם (ד' צ"ח) דליפלגו גבי גזל חמץ הוא משום דבגזל איירי המתניתין וכן מבאר הת"י

שם ועיין לעיל (ד' ה') מ"ש עוד בזה וע"כ מוכרחין אנו לומר כמו דמבאר השעה"מ וכמ"ש הפ"י דכי קנסו רבנן לא קנסו אלא בחמצו של ישראל אבל בחמצו ש"נ וקבל עליו אחריות כיון שאינו שלו לא שייך למקנסי' דמאי איכפת לי' חוזא דאמר בירושלמי נכרי שהפקיד חמצו של ישראל ר' יונה אמר מותר כו' :

ועיין בשעה"מ דמביא ראי' דתלמודא דידן כר"י ס"ל דמותר מהפריך לימא כתנאי ישראל שהלוה לנכרי ע"ח כו' ותיסברא אימא סיפא אבל נכרי שהלוה לישראל ע"ח ד"ה עובר וכא איפכא מיבעי לי' כו' ואמאי לא משני דסיפא מיירי בנכרי שהלוה לישראל ע"ח וקבל עליו אחריות דעובר עליו והלכך אפילו למ"ד למפרע הוא גובה ה"ל חמצו של נכרי ביד ישראל וקבל עליו אחריות דעובר עליו אלא ודאי דס"ל לתלמודא דידן דחמצו של נכרי שקבל עליו אחריות לא מיתסר בהנאה אחה"פ ואף בשעה"מ מפקפק על ראיתו דהקשה מרישא דברייתא דקתני ישראל שהלוה לעובד כוכבים על חמצו רמ"א עובר ומ"ע דר"מ דאף שלמפרע הוא גובה מ"מ הרי הוי חמצו של ישראל בבית נכרי באחריות נכרי ומ"ע עובר וע"כ צריך לומר דברייתא איירי שהחמץ הוא באחריות המלוה ולא באחריות הלוה וא"כ ה"נ דומיא דסיפא שהוא באחריות המלוה ובסיפא הרי המלוה הוא נכרי וא"כ אמאי לד"ה הוא עובר וכ"ז בס"א דאיירי הברייתא בשלא הרהינו אבל כד ידעינן דהברייתא איירי בהרהינו הוי איפוך הדברים דרישא דאיירי בישראל שהלוה לנכרי ע"ח וא"כ הנכרי הרהין אצל ישראל ע"כ איירי שלא באחריות המלוה זולת באחריות הלוה נכרי דאל"כ קשי' איפכא לרבנן אפילו לא קנה משכון הא הוי החמץ של נכרי בבית ישראל באחריות ישראל ואמאי אמרי רבנן דאינו עובר כקושית התוס' ד"ה קונה משכון וע"כ איירי הברייתא שהוא באחריות הלוה נכרי וכה"ג איירי הסיפא דברייתא נכרי שהלוה לישראל על חמצו והרהין הישראל חמצו אצל נכרי בבית נכרי והאחריות על הלוה ישראל כו' וא"כ לפ"ז לאו ראי' מה שהביא השעה"מ ראי' מסיפא דברייתא הא לפי ה"א דאיירי בשלא הרהינו ע"כ מיירי הסיפא דהוי באחריות המלוה היינו הנכרי וכנ"ל :

אך באמת ז"א דהא כל קושיתו הוא רק לשיטות הגאונים דס"ל דישראל שהפקיד חמצו אצל עובד כוכבים וקבל עליו אחריות דהנפקד חייב בביעורו ולא המפקיד כיון שאינו ברשותו אבל לשיטת רבינו יונה דס"ל דלעולם ברשות המפקיד וחייב לבערו לאו קושי' דמ"מ הוא עובר וכן מבאר הוא בעצמו שם · וא"כ כיון שביארנו לעיל דרש"י ס"ל כשיטת רבינו יונה וע"כ שפיר מביא השעה"מ ראי' דלרש"י ס"ל כיון שלא קבל עליו אף אחריות אונסין אינו עובר לאחה"פ וכנ"ל :

שם אמר רבא בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה ואע"ג דמלי סליק לי' ופרש"י דהא דתניא חייבת בעיסה הוא דתניא והקשו התוס' דהא גבי בהמה בהדיא תני בתוספתא דחייבת בבכורה וכן גבי עיסה כו' ותירץ המגיני שלמה דבאמת מלא דהרי"ף גורס ג"כ כדברי רש"י ומבאר דלא חשו לתוספתא שלנו כו' ועוד דמבואר בתוספתא דחלה דעיסת ארנונא חייבת בחלה מפני שהוא חייב באחריות כו' וזה סותר תלמודא דידן כו' ע"ש :

אך באמת ז"א סתירה לתלמודא דידן והוא כמו דמבאר המהרי"ט אלגזי ז"ל דראיתי בתוספתא עיסת ארנונא חייבת בחלה מפני שחייב באחריותה עד שעת שימסור · ולכאורה יקשה דא"כ אמאי פשיט רבא דפטורה מן הבכורה · ואפילו בעיסת ארנונא מן הדין פטורה אלא דמפני החשד דלית לי' קלא חייבו אותה מדרבנן וכיון דלפי התוספתא דהיכי טעמא מפני שחייב באחריות ומן הדין חייב בחלה וה"ה גבי בכורה לחייב מטעם אחריות · אבל נראה פשוט דהך ברייתא דחלה ר"ש היא דס"ל בעלמא דבר הגורם לממון כממון דמי ואנן לא קיי"ל כוותי' ולפ"ז אפשר ליישב מאי דק"ל לרש"י ותוס' דללשנא בתרא דאמר רבא בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה ואע"ג דלא מלי סליק לי' דהא תניא בהדיא בתוספתא דבכורות דבהמת ארנונא חייבת בבכורה · אבל לפי האמור י"ל דהיא ברייתא נמי לענין בכורה כר"ש היא דס"ל דדבר הגורם לממון כממון דמי וה"ט מפני שחייב באחריות כדאמרינן באידך ברייתא דחלה ובהכי ניחא להרי"ף והרא"ש שפסקו כלשנא בתרא דרבא אף דהברייתא דבכורות הוי איפכא דהתם טעמא הוי משום אחריות ואנן לא קיי"ל כר"ש ואולם הדבר קשה דהתינח ללשנא קמא דמתניתין לענין חמץ דפריך הש"ס ניחא למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי אלא למ"ד לאו כממון דמי מא"ל ומשני שאני הכא דכתיב לא ימצא ולפי לשון זה ג"כ מבואר דלמ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי הוא אפי' בדבר דאנו דנין בו בהיותו בעין כענין חמץ לעבור עליו בב"י ובב"י אבל ללשנא בתרא דקאמר דאפי' למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי איצטריך קרא דלא ימצא דאי לאו קרא דלא ימצא הו"א דכל דבר שאנו דנין בו בהיותו בעין אפילו ר"ש מודה דלאו ברשותו הוא ואיך מלאנו ידינו בתוספתא דחלה דקתני דטעמא דעיסת ארנונא חייבת הוא מפני שחייב באחריותה הא בכה"ג דהוא בעין אפי' ר"ש מודה דלאו כממון דמי ושאני חמץ דגלי קרא דלא ימצא לחייבו בב"י ובב"י מפני האחריות שבו · וע"כ נ"ל בדוחק דללשנא בתרא כיון דר"ש אית לי' בעלמא מסברא דדבר הגורם לממון כממון דמי בדבר שאינו בעין השתא דחדית לן קרא דלא ימצא דחשוב כשלו לעבור בב"י ובב"י מפני האחריות שבו מיני' ילפינן לכל התורה דדבר הגורם לממון כממון דמי אפי' איתא בעין כו' ע"ש · והוא דלא כהקצ"ח (סי' שפ"ו) דרצה להוכיח דהיכא דאיתא בעין אפי' לר"ש לאו כממון דמי דאל"כ קרא דלא ימצא למה לי דהא מצינו למימר כמ"ש דאפי' איתא בעין נמי ס"ל לר"ש דכממון דמי אך הא דיליף בכ"מ הוא לאחר שריבה לנו התורה אצל חמץ דאמרינן דכממון דמי אפי' איתא בעין וע"כ שפיר איצטריך קרא דלא ימצא כמ"ש :

וע"כ נוכל לומר דרש"י ס"ל דאפי' היכא דאיתא בעין נמי ס"ל לר"ש כממון דמי וכמו שהוכיח הקצה"ח בעצמו מהא דאיתא בסנהדרין (ד' קי"ב) הי' בה ק"ק קדשי מזבח ימותו ופריך אמאי ימותו ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפול דמיהם לנדבה כו' · ר"ל אמר ממון בעלים הוא והכא בקדשים שחייב באחריות ור"ש היא דאמר ממון בעלים הוא ופרש"י שם הלכך לענין עיר הנדחת נמי ממון בעלים הוא ודינייהו לפי חרב כשאר בהמות שבתוכה והלכך אסירי דמיהן בהנאה והאי דקאמר ימותו ולא קאמר שיחרימו אותם עמהן משום כבוד שמים ע"ש הרי מוכח דאפי' אתנייהו בעיניי' קאמר נמי ר"ש דכממון דמי וכן הוכיח מתוספתא פ"ד דב"ק כו' ע"ש · ובע"כ הא דקאמר בגמ' ה"מ היכי דליתא בעיני' כו' קמ"ל · היינו דגלי רחמנא בחמץ ומינה שמעינן בכל דוכתא דליכא לפלוגי בהכי ובכ"מ כממון דמי · אך כ"ז למ"ד דבכל דבר כממון דמי ילפינן הך גילוי מלתא מחמץ אבל למ"ד בכ"ד לאו כממון דמי לא גמרינן האי חידושא מחמץ וע"כ רבא דפשיט לי' דבהמת ארנונא פטורה מן הבכורה ועיסת ארנונא נמי פטורה מן הדין אלא דחייבו אותו מדרבנן מפני החשד משום דלית לי' קלא והוא כמו דקי"ל כרבנן דלאו כממון דמי ועל כן לא מצינן לומר כהתוספתא דבכורות וחלה דקתני חייבת דיכול לומר דהתם חד טעמא הוא מחמת אחריות וכר' שמעון אך קשיא לרש"י הא דמביא בגמ' הברייתא דקתני חייבת על כן מבארו דבעיסה הוא דתניא והטעם הוא כמו דמסיק בגמרא מפני החשד דלית ליה קלא וזה פשוט :

ע"ב תוס' ד"ה שנאמר והא דאמר ר' לוי בגיטין (ד' ס') שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן

והיינו

והיינו בר"ח ניסן פרשת טמאים לא כפירש"י דפי' פרשת טמאים ויהי אנשים דזו הפרשה נאמרה בע"פ כדמשמע הכא כו' · ובגיטין (שם) ביארו יותר דלפירש"י ה"ל למימר דשואלין ודורשין שבה שבתות ע"ש וראיתי בס' פ"י דאומר דלא ידע מאי קשי' להו להתוס' דלמא הא דקאמר ר' לוי שם ח' פרשיות היינו אליבא דרשב"ג דבלא"ה משמע דהאי מימרא דר' לוי לאו אליבא דכ"ע מתוקמא כמ"ש שם התוס' מפ' אחרי מות למ"ד אחרי מופלג כו' ע"ש מה דמתרץ בטוב טעם · ול"נ להוכיח ע"ד הפלפול דר' לוי ע"כ סובר כרשב"ג דבעי שבתות וא"כ לא קשי' קושית התוס' :

והנה איתא במגילה (ד' ל"ב) ת"ר משה תיקן להם לישראל שיהיו שו"ד בענינו של יום הלכות פסח בפסח הל' חג בחג הל' עצרת בעצרת והקשו האחרונים תהא דאמרינן דשו"ד ל' יום קודם הפסח ותירצו ע"פ פי' הר"ן דהא דאמרינן דשו"ד קודה"פ לאו למימרא דמחויבין לדרוש ל' יום קודם הזמן · אלא נ"מ להא דקיי"ל בתלמידים היכא דאחד שואל כענין ואחד שואל שלא כענין נזקקין לשואל כענין תחילה · והשתא ל' יום לרבנן וב' שבתות לרשב"ג השואל בהל' פסח שואל כענין ונזקקין לו תחילה וא"כ לאו קושי' מהכא דהכא אשמעינן דבפסח גופא הוי חוב לדרוש בהל' הפסח · ולפי ע"ד הקלושה נ"ל דבאמת צריך להבין דברי הר"ן דהא אמרינן בגמרא דל' יום קודם הפסח חל עליו חובת ביעור ומפרש דהני ל' יום מאי עבידתייהו כדתניא שו"ד בהל' הפסח קודם לפסח ל' יום וכן ה"ל לריב"ב לקמן (ד' כ"ח) דכותח וכל מיני כותח אסור למכור ל' יום קודם הפסח ופירש"י דהני ל' יום משעה שחל עליו חובת ביעור ובע"ז (ד' ה') פריך ולהקדים הני בתלתא יומי והתניא שו"ד בהל' פסח ל' יום קודם לפסח כו' ופי' בתוס' אע"פ שגם עתה שאין קרבן שואלין ל' יום קודם לפסח ותירצו דמ"מ עיקר התקנה על הקרבן נתקנה כדאמר טעמא בפ"ק דפסחים שהרי נביא עומד בפ"ר ומזהיר על פ"ש וא"כ מוכח דהא דשו"ד ל' יום הוא חוב לדרוש דאל"כ מאי פריך בגמרא יתרץ דלחוב הוא הני בתלתא יומי וכן משמע ממה שהבאתי דהשמעתין נמי מוכח דחוב הוא לדרוש · ואע"ג דהטע"ה הביא ראי' לדברי הר"ן מהא דס"ל לרשב"ג דהני שבתות ויליף שהרי משה עומד בר"ח ומזהיר על פסח שנאמר החודש הזה לכם ר"ח וכתיב דבר אל ב"י לאמר בעשור לחודש הזה וכו' והשתא לת"ק תיקשי דהא שו"ד ל' יום ה"ל להזהיר על הפסח מי"ד באדר אך לדברי הר"ן ניחא כיון דאין חיוב לדרוש בזה כו' וא"כ לפי דברי אלה אי נימא דלא כהר"ן א"כ תיקשה קושית הט"א אמאי לא ציוה מי"ד באדר שהוא ל' יום קודם הפסח אך באמת ז"א וכבר הקשו כן הגאון בעל פ"י והצל"ח ותירץ הצל"ח שעדיין לא נצטוה כלל על הפסח עד ר"ה שנצטווה מפי הגבורה ועל הקב"ה אין לנו לשאול טעם למה לא ציוה מצוה זו קודם לכן ופוק חזי שגם רשב"ג לא קאמר שהרי הקב"ה הזהיר בר"ח שהם הי' אומר כן לא הי' קשה ומתאי דברים ירחא שהרי הקב"ה בוודאי בר"ח אמר פרשה זו כמ"ש התוס' בד"ה ממאי כו' אלא וודאי מהא דציוה הקב"ה לא ילפינן ועליו אין לשאול טעם וא"כ שוב לא קשיא קושית הט"א כלל · אך באמת נוכל לומר ולהביא ראי' להר"ן אך לא מטעמי' דהט"א דהוא רצה להוכיח אמאי לא ציוה בי"ד באדר על פסח מצרים דזה בוודאי אינו וכמ"ש הצל"ח אך מפסח מדבר שפיר נוכל להביא ראי' לדברי הר"ן דאי נימא דחוב הוא לדרוש ל' יום קודם לפסח אמאי לא ציוה משה שלשים יום קודם דהרי אז ידע דצריך להביא פסח שהרי נצטוה בפמ"ל · אך באמת ג"ז ליתא דכבר הקשו כן הפ"י והצל"ח וע"ש בצל"ח שתירץ דפסח מדבר הוראת שעה הי' שהרי לא מלו במדבר וכמ"ש התוס' בקדושין (ד' ל"ז) והפ"י תי' דמהסיא דהחודש הזה לכם ליכא למשמע מיני' כלל אליבא דת"ק כיון דהיה קודם מ"ת ולא רמי' עלייהו כלל לשאול ולדרוש וכה"ג אמרינן בדוכתין טובא כו' · ומהסיא דהנה שני' נמי לא תיקשי שהרי היו יודעין כל דיני פסח ממה דנאמר להם במצרים וממילא הי' שו"ד ל' יום קודה"פ כו' מיהו לדברי האומר שלא נתחייבו ישראל בפסח אלא לאחר ירושה וישיבה והוא דפמ"ד ע"פ הדבור הי' הדק"ל דכיון שהיו סוברין שלא נתחייבו בפסח לא היו שו"ד וא"כ למה לא נאמרה אותה פרשה דויעשו פסח ל' יום קודה"פ ומתרץ דהכא פליגי ת"ק ורשב"ג דת"ק ס"ל דמושבות כ"מ שאתם יושבים משמע וע"פ דין נתחייבו ורשב"ג ס"ל דע"פ הדבור הי' דמושבות לאחר ירושה וישיבה הוא · (ובזה אמרתי הא דפליגי בבכורות (ד' כ"ח) דר"ע ס"ל דשו"ד ל' יום ור"ש ס"ל ב' שבתות דאזלי לשיטתייהו דר"ע ס"ל בקדושין (ד' ל"ז) דמושבות בכ"מ שאתם יושבים וא"כ פ"מ ע"פ הדין הי' וע"כ ס"ל דשו"ד ל' יום ור"ש דס"ל דמושבות לאחר ירושה וישיבה כמו דמבואר בתוס' (מנחות ד' מ"ה) ד"ה קרבו ע"כ ס"ל ב' שבתות· וא"כ כיון שביארנו דלא כדעת הר"ן הדרא קושית האחרונים לדוכתא אמאי אמרינן דשו"ד הל' חג בחג והל' פסח בפסח והרי מחויב לשאול ולדרוש ל' יום קודה"פ ולרשב"ג ב' שבתות וא"כ צריך להבין מאי סברת הגמרא (שם במגילה) הלא מוכרח בפירוש כחד מנהון או כת"ק או כרשב"ג וע"כ נבאר ע"ד פלפול במה פליגי הברייתא דמגילה על הא דאמרינן בשמעתין הא דפליגי ת"ק ורשב"ג :

והנה אמרינן בשמעתין שו"ד בהל' הפסח קודם לפסח ל' יום רשב"ג אומר ב' שבתות· מ"ט דת"ק שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פ"ש שנ' ויעשו ב"י כו' ורשב"ג אמר לך איידי דאיירי במילי דפסחא מסיק להו לכל מילי דפסחא מ"ט דרשב"ג שהרי משה עומד בר"ח ומזהיר על הפסח כו' · ויש לדקדק דמאי מייתי רשב"ג ראי' דשו"ד בהל' פסח קודה"פ ב' שבתות מדקאי משה בר"ה ומפרש כל דיני פסח שלא לא מוכח דשו"ד רק עשרה ימים מקודם דהרי ד' ימים צריך ביקור כמו דאמרינן לקמן (ד' ל"ו) דפמ"ל מקחו מבעשור ויליף מהאי קרא בעשור לחודש הזה כו' (ועיין בט"א במגילה ד' כ"ט) ואין לומר דא"כ ה"ל למשה לאמר רק על הלקיחה אמאי מפרש כל דיני פסח בר"ה הך ע"ז נוכל לומר דאיידי דאיירי במילי דפסחא מסיק להו לכל מילי דפסחא כמו דהשיב ר' שמעון בן גמליאל לת"ק ובשלמא את"ק לא קשי' משום דפ"ד לא בעי ביקור כמו דאיתא לקמן שם :

ועי"ב נ"ל ליישב בהקדם מה דאיתא לקמן (ד' ס"ט) בתוס' ד"ה שוחטין כו' דהקשו אי שוחטין וזורקין על טמא שרץ אמאי כתב רחמנא דטמא אינו עושה פסח פשיטא דהא כתיב איש לפי אכלו לעכב דבעינן גברא דחזי לאכילה ותירץ הרשב"א דאיצטריך לאשמעינן דחייב בפ"ש דלא נימא דמיפטר משום דהני תשלומי דראשון הוא מאן דחזי בראשון חזי בשני ומאן דלא חזי בראשון לא חזי בשני א"כ איצטריך למימר דציבור עבדי בטומאה כדדרשינן איש נדחה ואין ציבור נדחין · והקשה הגאון בעל ש"א ז"ל דדברי רבותינו בעלי התוס' תמוהים מאוד דהיכא אמרו דלמ"ד שו"ז על טמא שרץ דהא דכתב רחמנא דטמא אינו עושה פסח לגופא לא צריכא אלא לאשמעינן דציבור אין נדחין א"כ דחייב בפ"ש הוא דקמ"ל קרא · הא מאן דל"ל שו"ז עמ"ש יליף לקמן (ד' ל') דס"ל כר' יצחק דטמאי מתים הי' שחל שביעי שלהן להיות בערב פסח ואמר רחמנא לדחי · מכלל דמ"ד שוחטין לא ס"ל כר"י אלא שעדיין לא היה יום שביעי שלהן בע"פ אלא בשני או קודם לכן · וא"כ אמאי נסתפק מרע"ה בזה דהקריב משה את משפטם לפני ד' הא ע"כ לא ידע מדין פסח שני כלל שהרי מתשובת שאלתם הוא דנאמרה פ' פ"ש · וע"כ לא נסתפק אלא אם יכולים לעשות פ"ר ואמאי מיבעי לי' הא וודאי לא דהא איש לפי אכלו כבר נאמר בפ"מ כו' והניח בצ"ע ותירץ הפו"ה מהא דלקמן (ד' ע"ז) יליף דפסח דוחה

שבת וטומאה דכתיב במועדו אחר קרבנות ציבור מנין ת"ל אלה תעשו לה' במועדיכם והקשה המהרש"א הא פסח נכלל ג"כ בשאר קרבנות ציבור דנתרבו ממועדיכם דדוחה שבת וצ"ל במועדו גבי פסח ותי' המהרש"א דפסח לא דמי לקרבנות ציבור דזמנם קבוע משא"כ פסח כיון דאיכא פ"ש לא הוי זמני קבוע ולפ"ז מתורץ קושי' הנ"ל דהשמאים לא ידעו שיש פ"ש וא"כ הי' קשי' להו במועדו דכתיב גבי פסח ל"ל תיתי משאר קרבנות ציבור דלשיטתם שיש פסח ג"כ זמנו קבוע כשאר קרבנות ציבור אע"כ צ"ל דמועדו דפסח קאי לענין טומאה ואין חילוק בין ציבור ליחיד וזהו דדייקי למה נגרע לבלתי הקריב קרבן ד' ואי משום דטמאים אנחנו לזה אמרו במועדו פי' הא כתיב במועדו דלדחיית שבת לא איצטריך דיוכל למילף משאר קרבנות ציבור אע"כ על הטומאה קאי וכן עלה ע"ד מרע"ה לכן ויקרב משפטם לפני ה' אבל אח"ז נגילה לו הקב"ה שיש פ"ש א"כ איצטריך במועדו לגופי' דדוחה שבת דשוב אינו נכלל בשאר קרבנות ציבור דזמנם קבוע משא"כ פסח דאין זמנו קבוע דהא איכא פ"ש:

וקשה לי ע"ד דא"כ קשי' קושית התוס' הנ"ל מנ"ל דשו"ד ל' יום דאין להוכיח מדקאי משה בפ"ר ומזהיר על פ"ש דהא ע"י שאלתם הוזקק לומר להם ואין לתרץ כתי' התוס' דהל"ל אל תעשו פסח ותו לא · דהא אי לא הוי אמר להם דיש פ"ש א"כ הוי פסח זמנו קבוע וא"כ ישאר קושיתם אמאי לא יעשו פסח וכנ"ל וא"כ הרי מוכרח הי' לומר להם דיש פ"ש ואין לומר דמ"ד דשו"ד ל' יום ס"ל דאין שו"ז עש"ב וס"ל כר' יצחק דאמר טמאי מת מצוה היו שחל שביעי שלהם להיות בע"פ וא"כ לא קשי' כלל קושי' הנ"ל דסברתם הי' כיון דיכולים לטבול לערב א"כ הוה גברא דחזי לאכילה ולפ"ז לא נצריך אנו לתירוץ המ"ח וא"כ שפיר אתי' תי' התוס' דהוי ל"ל אל תעשו פסח ותו לא · דבאמת ז"א דהא ר"ע ס"ל בבכורות (ד' נ"ח) דשו"ד ל' יום קודם הפסח וא"כ משמע ס"ל כת"ק דיליף מדקאי משה בפ"ר ומזהיר על פ"ש וא"כ קשי' קושית התוס' והא ע"י שאלתם הוזקק לומר להם ומוכרחין אנו לתרץ דהוי לי' רק למימר אל תעשו פסח וא"כ קשיא דהא ר"ע ס"ל בסוכה (ד' כ"ה) דלא כר"י ואף דאמרינן לקמן (ד' ל"ג) דר"ע ס"ל אין שו"ז עש"ב אך ע"ז הקשו התוס' דמנ"ל דהא לעיל אמר דמ"ד אין שו"ז ס"ל כר"י וקא דריש ביום ההוא אין יכולים לעשות הא למחר יכולים לעשות ואילו ר"ע לא ס"ל לכא דר"י · ופירש השעה"מ הלכות ק"פ כוונתם ומבאר שם באריכות דלר"ע לא נשרו אותן האנשים בזאת שלישי ושביעי וא"כ לא היו יכולים לעשות הפסח משום דבעי הזאה שלישי ושביעי ע"ש וא"כ כיון דלר"ע לא היו יכולים לאכול לערב וא"כ קשי' לדידי' מאי ספיקותם הי' בסברו דיעשו פסח הא בעינן גברא דחזי לאכילה וכמו שהקשה הש"א ומוכרחין אנו לתרץ כמו שתירץ המ"ח דס"ל שיאכלו אף בטומאה ולרבות ממועדו דלדחיית שבת לא אתי כיון דהוי פסח זמנו קבוע וע"כ הוי בכלל שאר קרבנות צבור וע"כ אמר להם דין פ"ש להורות להם דפסח אין זמנו קבוע וא"כ מוכרח הי' לפרש דין פ"ש וא"כ מנ"ל דשו"ד ל"י ועוד קשי' לי דלפ"ד מאן דס"ל דשו"ז לא ס"ל דשו"ד וא"כ הא דאמרינן בסנהדרין (ד' י"ב) דר"ג אמר מעובר ומקודש · ופריך לי' רבא לר"ג מכדי מפוריא לפסחא תלתין יומין ומפוריא דרשינן הל' פסח דתניא שו"ד ל' יום קודם הפסח כו' וכי מטי ר"ח ירחא מרחקין לי' אתי לזלזולי בחמץ א"ל מידע ידעי דשתא מעוברתא כחושבנא תלי' מלתא כו' · ואמאי לא השיב לי' דהא כרשב"ג ס"ל דשתי שבתות דהא כיון דס"ל לר"ג לקמן (ד' ל"ג) דשו"ז עש"ב וא"כ ממילא לא תני ס"ל דשו"ד ל' יום וכמ"ש:

וע"כ צ"ל לומר דמרע"ה אמר להם שטמא אינו אוכל את הפסח כמו שפירש"י וע"כ היו מתמיהים אמאי לא נימא ליתי עשה דפסח וידחה לל"ת דטומאה כמו דאמרינן דפסח דוחה שבת דזאת ידעו דיליף מדכתיב במועדו · וא"ת הא בטומאה איכא ב' לאוין כמו דאמרינן בחולין (ד' ק"א) דכיון דנגע בו' נטמאהו וא"כ איכא טומאת הגוף וטומאת בשר · וע"כ לא דחי חד עשה לתרי לאוי כמו דמבאר הר"ש בס' הכריתות · ואף דלכאורה קשה ע"ז דא"כ מאי פריך בנזיר (ד' כ"ה) אהך תנא דדריש ראשו לנזיר ליליף מזקנו דעשה דוחה ל"ת ועשה דמאי פריך הא בזקן אינו עובר רק חד לאו ועשה משא"כ בנזיר דעובר ב' לאווין חדא מלאו איסור המונח על כל אדם וחדא משום נזיר ועוד עשה דעבר דבנזיר איכא עשה ול"ת ולפי סברת הר"ש בשה"כ דלא דחי לב' לאווין אך באמת מצאתי בתוס' נזיר (ד' מ"א) תוס' ד"ה ואי שהרגישו בזה וכתבו דאין לחלק בין חד לאו לתרי לאווי אך על הר"ש קשיא כנ"ל · וע"כ צ"ל לחלק דהתם כיון דעשה דמצורע דוחה עשה ול"ת וע"כ אין לחלק בין חד לאו לתרי לאווי כיון דחזינן דיצא מן הגדר שדוחה ל"ת ועשה א"כ השבה אלים כ"כ וע"כ דוחה נמי לתרי לאווי וזהו קושית הגמרא ל"ל ראשו · וא"כ לפ"ז שפיר נוכל לומר כסברת הר"ש דהך לאו דחי אבל לא לתרי לאווי · אך באמת ז"א ואפ"ל דעסקינן בשכבר הפרישו הק"פ דהא באמת בעי ביקור ד' ימים וא"כ זאת הי' סברתם דאי לא יאכלו יעברו על ב' עשין חדא עשה פסח והדא דהא אמרינן בר"ה (ד' ו') דאי אפרשי' ולא אקרבי' עובר בעשה וע"כ ה"א דידחה אף דאיכא ב' לאווין דהא איכא נמי תרי עשה · ואין להקשות הא אמרינן ביבמות (ד' ה') מה לנזיר דאיתא בשאלה אלמא דאע"ג דבכ"מ אמרינן עשה דוחה ל"ת אבל עשה ול"ת אינו דוחה ושאני בנזיר כיון דאיתנייהו בשאלה דוחה ל"ת ועשה וא"כ הרי חזינן היכא דישנו בשאלה קיל וא"כ ממילא דצריכין אנו לומר דעשה דישנו בשאלה אינו דוחה ל"ת דאינו בשאלה וא"כ הרי עשה דפסח ישנו בשאלה ול"ת דטומאה אינו בשאלה · אך באמת ז"א דהא אמרינן בפירוש (שם ביבמות) דליכא למילף דעשה דוחה ל"ת מפסח דדחי שבת דמה לפסח שכן לפני הדבור אלמא חזינן דאמרינן דשבת נדחית מפני עשה דפסח · ואין להקשות באמת אמאי דחי הא פסח איכא בשאלה דז"א דכבר הקשה הטו"א האיך אמרינן בשבת (ד' כ"ד) דילף חזקי' דמילה שלא בזמנה אינו דוחה יו"ט מנותר דפסח שנ' והנותר ממנו עד בוקר שאין ת"ל עד בוקר אלא ליתן בוקר שני לשריפתו ולא ביו"ט דאין עשה דשריפת נותר דוחה יו"ט · ומאי ראי' היא דלמא שאני פסח דאפשר בשאלה וע"כ. לא דחי וכתב הטו"א דלא קשי' דהא מ"ע להקריב פסח בזמנו בי"ד בניסן ואם בשעה שנעשה נותר בשיא ט"ו בניסן ישאל עליו ה"ל חולין למפרע ולא יצא י"ח פסח וע"כ עשה זו דחיוב פסח אינו בשאלה כו' וע"כ שפיר ה"א דידחה דק"פ לא מקרי איתא בשאלה דהא מונח עליו עשה לעשות פסח וה"ה הכא לענינינו שפיר סברי דנימא דידחה עשה דפסח ועשה דאפרשי' ולא אקרבי' דעובר בעשה לדחות לתרי לאווי דטומאה · אך באמת לא דחי משום דליכא אלא חד עשה דהיינו רק עשה דפסח אבל על עשה דאפרשי' ולא אקרבי' יש תקנה דלא לעבור דהיינו להקריבו בתוך ימי הפסח לשלמים דמותר הפסח קרב שלמים כדאיתא לקמן (ד' ע') וא"כ כיון שביארנו דאיירי דכבר הפרישו כמ"ש ע"כ ניחא מאי דאמר רשב"ג דאיירי דאיירי במילי דפסחא מסיק לכל מילי דפסחא ובוא דנחזור למה דהקשו התוס' הנ"ל והא ע"י שאלתם הוזקק לומר להם ותירצו דהוי לי' למימר א"ת פסח ותו לא · והשתא לפי מה שביארתי דאיירי דכבר הפרישו א"כ הרי מוכרח הי' לומר להם דיש פ"ש · דאי לא אמר להם לעשות פ"ש כו' צריכין להקריבו אותו שלמים בתוך ימי הפסח כדאיתא בר"ה דמותר הפסח כיון שעבר עליו רגל אחת עובר בעשה · ואמרינן לקמן (ד' ס"ד) ש"מ פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה אמר ר"ח ש"מ נזרקה מפי החבורה ואמרו כגון שהי' בעלים טמאי מתים · ונדחין לפ"ש דשתא לשם פסח קאי ·

וא"כ

וא"כ כיון דהם לא ידעו דהמא לשמו קאי דעומד לפ"ש ויהי' מקריבים בפסח לשם שלמים בלא עקירה ובאמת כיון דהם טמאי מתים ונדחו לפ"ש לא מצי להקריבו בלא עקירה וא"כ הרי מוכרח הי' לומר להם דיש פ"ש דאם ירצו להקריבו לשם שלמים אזי ידעו דבעי עקירה וזה הוא דאמר רשב"ג איידי דאיירי במילי דפסחא כו' פי' כיון שהוצרך לומר להם שלא יעשו פסח וע"כ מוכרח נמי לומר להם שעומד לפ"ש הק"פ דאם יקריבו לשם שלמים אזי בעי עקירה :לכך אמר כל דיני הקרבתו · מבא"כ בר"ח לא הוי צ"ל רק לקיחתו משום בקור ·ולמה אמר להם דיני שחיטתו אלא ודאי דשו"ד קודם הפסח ב' שבועות · וע"כ א"ל דזה הוא סברת הברייתא דמגילה דס"ל לא כרבנן ולא כרשב"ג דממה דיליף רשב"ג ס"ל דלא מצי למילף כמו שהבאתי דברי הפ"י דטעמא דת"ק דכיון שעדיין היה קודם מ"ת לא רמי' עלייהו כלל חיובא דלשאול ולדרוש ואין למדין מקודם מ"ת כמו שהבאתי לעיל · וכת"ק נמי לא ס"ל דס"ל כטעמא דר' שמעון בן גמליאל דמדהה דלאו ראי' הוא מהא דאמר להם דין פ"ש משום דכיון דהוצרך לומר להם דלא יעשו פסח הוצרך לומר להם נמי דיש פ"ש דאי יקריבו לשם שלמים אזי בעי עקירה כיון דהם ע"מ וכמו שביארתי:

אך לפ"ז צריך להבין באמת האיך יליף הת"ק דרשב"ג דהא שפיר פריך לי' רשב"ג · ע"כ צ"ל לבאר דזה הוא סברת הת"ק דהנה איתא לקמן (ד' ס') אמר רבא פסח ששחטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו כשר דהא סתמא לשמו קאי כו' · ומתמיה הגאון בעל הצל"ח אמאי לא הביא הרמב"ם גוף הדין דפסח ששחטו בשאר ימות השנה לשמו דפסול ואפי' אי נימא דס"ל דפסח בשאר ימות השנה לא בעי עקירה ואינו מחלק כלל בין קודם הפסח ובין לאחר הפסח · אך אכתי קשה דאם היו הבעלים ט"מ דבוודאי בעי עקירה כמבואר (בד' ס"ד) וא"כ אז שייך כל הדינים הללו והוי לי' להזכיר זה כו' ומתרץ דרבינו הג' מדחה סוגיא זו ונשען על סוגיא דיומא (ד' ס"ג) דאמרינן שם רב דימי משמי' דר"י אמר פסח ששחטו בשאר ימות השנה בין לשמו בין שלא לשמו פטור דפסח בעי עקירה ועקירת חוץ לא שמי' עקירה ורבין משמי' דר"י אמר פסח ששחטו בשאר ימות השנה אפי' לשמו חייב דפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא ולא בעי עקירה ומדלא אמריק שם ולא פליגי מר מיירי לפני הפסח או אף לאחר הפסח וכשהיו בעליו ט"מ ולכך בעי עקירה ולמר מיירי לאחר הפסח ולא הי' ט"מ ש"מ דכל אחד אמר למלתי' בכל ענין ובכל זמן בין לפני הפסחאובין לאחר הפסח וכיון דרב אשי מסיק שם דחייב וכ"פ רבינו הרמב"ם א"כ ס"ל דבשום פעם בשאר ימות השנה פסח לא בעי עקירה (ועיין בנוב"י מ"ת א"ח סי' פ"ט) ואפי' שחטו לשם פסח כשר דשלמים לשם פסח קא שחט ואף דלקמן (ד' ס"ד) צריכין אנו לתרץ לר"ש דעכ"פ אם היו הבעלים ט"מ בעי עקירה איכא למימר דר"ש הוא דסובר כן כו' וא"כ נוכל לומר דת"ק דרשב"ג נמי ס"ל דלא בעי עקירה אף אם היו ט"מ וע"כ לא הוצרך לומר להם דין פ"ש · ולפ"ז אפ"ל דהא דפסק הרמב"ם דלא כר"ש משום דאיהו נמי ס"ל דשו"ד ל' יום כדמשמע מהא דפסק בפ"ב מהל' חו"מ לענין חובת ביעור וע"ש בל"מ · וע"כ מוכח דלא בעי עקירה (ועיין מה דמבאר האאמו"ר נר"ו בס' כ"י שקלים (פ"ד) דשיטת הירושלמי נמי ס"ל דלא בעי עקירה ע"ש) ורשב"ג ס"ל כר"ש דבעי עקירה וע"כ אמר איידי דאיירי במילי דפסחא מסיק להו לכל מילי דפסחא וכמ"ש וע"כ ר"ש דס"ל בבכורות דשו"ד שני שבתות אזיל לשיטתו דס"ל דבעי עקירה :

וביתר ביאור יבואר פלוגתייהו בהקדם מה דנבאר מה דאיתא לקמן (ד' ע') יהודה בן דורתאי פי' הוא ובנו והלך וישב לו בדרום ואמר אם יבא אלי' ויאמר להם מ"מ לא חגגתם חגיגה בשבת מה הם אומרים לו כו' א"ר מ"ט דב"ד דכתיב וזבחת פסח לד' לאן ובקר והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים כו' אלא לאן זה פסח בקר זו חגיגה ואמר רחמנא וזבחת פסח והנה ראיתי בכל המפרשים שמבארים כ"א לפ"ד ע"ד הפלפול מדוע הלך לדרום ע"כ אמרתי אף אני אענה את חלקי לבאר ע"ד חידוד · ומקודם נדקדק הא באמת צריכין להבין האיך יליף מוזבחת פסח הא בעינן האי קרא למותר הפסח שקרב שלמים וכמו שאמר רב אשי (שם) ואנן טעמא דפרושים ניקום ונפרוש אלא קרא להדר"נ הוא דאתא דאר"נ א"ר בר אבוה מנין למותר הפסח שקרב שלמים שנאמר וזבחת פסח וכו' · ואף דלקמן (ד' צ"ו) ובזבחים (ד' ט') מפיק לה מקרא אחרינא מאם כבש אך ע"ש ובמנחות (ד' פ"ג) דאמרינן שם מנין למותר הפסח שקרב שלמים שנאמר וזבחת פסח כו' ופריך והא מהכא נפקא מהתם נפקא מדאבוה דשמואל דכתיב ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים ואמר אבוה דשמואל דבר הבא מן הצאן יהי' לזבח שלמים ואכתי מהכא נפקא מהתם נפקא דתניא כבש לרבות האלי' לפסח כשהוא אומר אם כבש לרבות פסח שעברה שנתו ושלמים הבאים מחמת פסח לכל מלות שלמים כו' · ומשני דצריכי הנהו תלתא קראי חד לעברה זמנו ועברה שנתו וחד לעברה זמנו ולא עברה שנתו וחד ללא עברה זמנו ולא עברה שנתו כו' ע"ש · וא"כ נלבה הקושי' מה שפריך רב אשי הא בעי האי קרא דוזבחת פסח למותר הפסח שקרב שלמים וא"כ צריך להבין טעמא דר"י ב"ד · וע"כ צ"ל ליישב ע"פ מה דאיתא בזבחים (דף י"ב) אמר ר' יוחנן פוסל היה בן בתירא בפסח ששחטו בארבעה עשר שחרית בין לשמו בין שלא לשמו מגדף בה ר"א א"כ פסח כשר לב"ב היכא משכחת לה אי דאפרשי' האידנא דיחוי מעיקרא הוא ואי דאפרשי' מאתמול נראה ונדחה הוא אלא אמר ר"א תהא לאחר חצות · וא"כ נוכל לומר דריב"ד ס"ל כב"ב דפסח ששחטו בי"ד שחרית בין לשמו ובין שלא לשמו פסול וא"כ לפ"ז לא משכחת פסח כשר רק אם אפרשי' אחר חצות ואם כן ממילא לא משכחת כלל לא עברה זמנו ולא עברה שנתו דהא היכא שהופרש קודם חצות אידחי לי' לגמרי וע"כ לא צריך האי קרא דוזבחת פסח על מותר הפסח שקרב שלמים דהא כתיבי תרי קראי אחריני ואין להקשות הא צריך תלתא קראי כמ"ש · דז"א דעל לא עברה זמנו ולא עברה שנתו לא איצטריך קרא דהא לא משכחת כלל ואלא ע"כ אתי' האי קרא דוזבחת פסח לחגיגה שדוחה שבת* :

ובזה אפשר לבאר מה דאיתא לקמן (ד' ס"ו) הלכה זו נתעלמה מב"ב שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה שבת וראיתי במפרשים דכולם דייקו מה דאמר שכחו ולא ידעו ע"ש · ול"נ דאפשר לבאר ע"פ מה שביארתי דלב"ב לא משכחת פסח כשר רק כשהפרישו אחר חצות וא"כ לדידי' אינו צריך קרא ללא עברה זמנו ולא עברה שנתו דהא לא משכחת וכמ"ש אלא בוודאי דאתי האי קרא להקים חגיגה לפסח דדוחה שבת כמו דדריש ר"י ב"ד וא"כ הרי מוכח דפסח דוחה שבת · וא"ת הא מ"מ אין אנו יכולים לומר דאתי זה ההיקש להקים חגיגה לפסח דדו"ש דהא בפסח גופא ילפינן רק מהיקש דבמועדו ודבר הלמד בג"ש ובהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש כמו דאיתא בזבחים (ד' נ') וכן הקשו המפרשים ותירצו בפשיטות דס"ל כברייתא דשבת (ד' פ"ט) דתני עשרה עטרות נטל אותו היום וקתני ראשון למע"ב הרי דחל ר"ח ניסן בא' בשבת וממילא הי' פסח מדבר חל ע"פ בשבת וע"כ מצינו למילף דדו"ש מפסח מדבר

ואין

וא"ת הא פריך שם בגמרא לימא קסבר ר"י בע"ח נידחין (ופירש"י מדאיצטריך נפשיה אליבי' כמפרים לאחר חלות דאי לא משמע לך מיני' דבע"ח נדחין ראוי להפרישו לעולם דנימא אין דחוי אלא בשוחטין כגון מת המפרישו ישפוך הדם) וא"כ אי נימא דר"ד ס"ל כב"ב דלא משכחת פסח כשר רק אי אפרשי' אחר חלות וע"כ לא צריך קרא ללא עברה זמנו ולא עברה שנתו אזי מוכרחין אנו לומר דס"ל כר"ד נמי דבע"ח נידחין [illegible] יהודה בן דורתאי הלך וישב לו בדרום פי' ניגך בביעתייהו כמו דס"ל לבני דרום וע"כ יהי' מוכח דבע"ח נידחין ומש"ה מלי יליף דחגיגה דו"ש מוזבחת פסח כמ"ש דהנה אמרינן בזבחים (ד' כ"ב) דזקני דרום ס"ל דאכילת פסחים לא מעכבא וא"כ ע"כ ס"ל דיגפי כיון דהרוב ר"י בקדושין (ד' ע"ב) מנין שכל ישראל יוצאין בפסח א' שנ' ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין העשרים וכי כל הקהל כולן שוחטין והלא אינו שוחט אלא א' אלא מכאן שכל ישראל יוצאין בפסח א' וכיון שכל ישראל יוצאין בפסח אחד דלא מטי כזית לכא"א משמע דאין אכילת פסחים מעכבא ופרכינן שם לדידי' שלית בקדשים מנ"ל ומשיק שם דאתי' מקרא דויקחו להם איש שה לבית אבות ופריך הגמרא התם נמי כדאית לי' שותפות בגווייהו · א"כ הדי קראי נ"ל אם אינו ענין להיכא כו' ופריך והא מיבעי לי' לכדר' יצחק כו' סבר לה כמ"ד אין שוחטין הפסח על היחיד · אלמא מאן דס"ל אין אכילת פסחים מעכבא ס"ל נמי דאין שוחטין הפסח עה"י וא"כ כיון דהלך לדרום היינו לסבור דאין אכילת פסחים מעכבא א"כ ע"כ ס"ל נמי דאין שוחטין הפסח עה"י (וע"כ הלך הוא ובנו) וא"כ קשי' נ"ל קרא למעט דאין תמורת הפסח קרבה כדאיתא לקמן (ד' נ"ז) תיפוק לי' דלא משכחת תמורת הפסח כלל כיון דאין שוחטין הפסח עה"י וא"כ לא משכחת פסח אם לא שנימנו עליו שנים א"כ ס"ל כקרבן שותפין שאין עושין תמורה כמו דאיתא בתמורה (ד' י"ג) · וצ"ל דקרא איירי בשהמיר בפסח שלא נימנה עליו רק אחד ונהי דאין שוחטין עה"י מ"מ שחיטת השני קבעה לאותו שנמלא בקדושת הפסח להיות נדחה לרעי' אך למ"ד אין בע"ח נדחין וטעמא דמהניא (שם) דרועה משום דדיחוי בידים הוא כשחיטת השני כדפירש"י (שם) אזי א"א לומר כן כיון דהנמלא שלא זה לא הי' ראוי להקרבה עדיין בשעת שחיטת השני משום שלא נמנה עליו רק א' וע"כ לא מקרי דיחוי בידים במה שלא הקריבו לשם פסח · אלא בוודאי דס"ל לאותי מ"ד דאין שוחטין עה"י דבע"ח נידחין וע"כ שפיר מלינו לומר כנ"ל וע"כ כיון דר"ד הלך לדרום לסבור דאין אכילת פסחים מעכבא וא"כ ס"ל ע"כ דאין שוחטין עה"י וא"כ ס"ל ע"כ נמי דבע"ח נדחין וע"כ שפיר פי' רב טעמא דר"ד דיליף מקרא דוזבחת פסח כו' ולא קשי' הא צריך האי קרא למותר הפסח כו' דז"א דיליף מקרא אחרינא דהיינו נואם הגאן כו' או מקרא דואם כשב כו' ולא קשיא הא צריך הנהו כלהו קראי כמו דמבואר (שם במנחות) דז"א דנוכל לומר דר"י ב"ד ס"ל כב"ב דפסח ששחטו בי"ד שחרית בין לשמו בין שלא לשמו פסול וא"כ על פסח שלא עבר זמנו ולא עבר שנתו לא בעינן קרא לרבות משום דכיון דס"ל דבע"ח נדחין א"כ לא משכחת לדידי' פסח שלא עבר זמנו ולא עבר שנתו וא"כ מיותר האי קרא דוזבחת פסח ע"כ מפיק דאתי האי קרא דוזבחת פסח לרבות בחגיגה דוחה שבת :

אך בכל זאת נריכין אנו לבאר יותר משום דכל מה שביארנו לא נאמר רק לר' אבוה דמשני (שם בזבחים) דלא משכחת פסח כשר אלא במפרים לאחר חלות אבל לאביי דאמר (שם) אפי' תימא מלפרא ואין מחוסר זמן לשו ביום הו לר"פ דאמר אפי' מאורתא ולילה אין מחוסר זמן א"כ לא מלינו לומר כתירוץ הנ"ל משום דשפיר לריך קרא גם ללא עבר זמנו ולא עברה שנתו וא"כ חזרה הקושיא הא מיבעי לן הנך כולהו קראי · דז"א דנוכל ליישב ע"ז האופן עפ"י מה שראיתי בס' נ"ל דהקשה דמנ"ל להברייתא לרבות תרווייהו פסח שעברה שנתו ושלמים הבא מחמת פסח מותם כשם · וכתב דנ"ל דאי בע"ח נדחין לא משכחת כלל פסח שעברה שנתו דקרב שלמים דהא כיון דבשעת הפרשת הפסח הי' יודע שיעבור שנתו בזמן הקרבת הפסח א"כ ה"ל כמפרים נקבה לפסחו דקתני לקמן (ד' נ"ז) דירעה

עד

ואין לדחות דפסח מדבר הי' ע"פ הדבור והוראת שעה היתה וא"כ אין למילף מפ"מ דשאני התם דהי' ע"פ הדבור · דז"א דכיון דב"ב ס"ל לקמן (ד' כ"א) דכותח וכ"מ כותח אסור למכור ל' יום · ופרש"י דס"ל דשו"ד ל' יום וא"כ קשי' קושית הפ"י בשאלתי נשיל דמאי לא ליוה בפ"מ ל' יום קודם וצ"ל כתירוצו הנ"ל דס"ל דמושבות בכ"מ שאתם יושבים משמע וא"כ לפ"ז הרי שבו הפ"מ ע"פ הדין וע"כ שפיר מלינו למילף מפ"מ דדו"ש וכן ראיתי בא"ח דמבאר כן ע"פ תירוץ הפ"י · ול"נ דאפ"ל דע"כ ס"ל לב"ב כהברייתא דעברה שעורות משום דכיון דס"ל דשו"ד ל' יום קו"פ א"כ ע"כ נמי מפיק מדקאי' משה בפ"ר ומזהיר עפ"ש וא"כ ק' קושי' התום' והא ע"י שאלתן הוזקק לומר להם וצ"ל כתירוצם דס"ל לימר אל תעשו פסח ותו לא · אך מ"מ קשי' דהא הולך לומר להם ע"כ דין פ"ב דהנה אמרינן בחגיגה (ד' ע') ור"י דסבר לענין חגיגה דכולן תשלומי דראשון תיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני פטור מחגיגה ופריך והא אמר ר"י אף בלילה נמי מביא (פי' אף על גב דכולי' תשלומי דראשון) ומשני שאני טומאה הואיל ומלינו תשלומין לטומאה בפ"ב ומפרשי התום' דלפ"ז גם בחגיגה אם נטמא ביום ראשון אזי מביא כשיטהר אע"ג דתשלומי דראשון הוא הואיל ומלינו דיש תשלומין לטומאה גבי פסח · וראיתי בס' א' שהקשה לפי מה דאיתא בספרי ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא מלמד שאותו היום נטמאו דהיינו שנטמאו ע"מ בע"פ וא"כ לא נטהרו עד שביעי ש"פ והשתא שפיר הי' לריך לומר להם דיש פ"ב כדי שידעו מה שלריכין השתא נידע בפ"ר לענין חגיגה דחייבין בשביעי ש"פ אע"ג דכלהו תשלומי דראשון ומאן דחזי בראשון כו' אך הואיל ומלינו תשלומין בפ"ש ולטולם ע"י שאלתם הוזקק לומר להם וא"כ עדיין קשי' מנ"ל דשו"ד ל"י (ועי' לקמן בפנים דהקשיתי אף לכנמ' דילן) ואין לומר דהא כ"ז רק אי נימא דתשלומי דראשון אבל אי נימא דשני רגל בפ"ע וא"כ לא מלינו תשלומין כלל אף לגבי פסח וכן פריך (שם בחגיגה) דז"א דנ"ל דס"ל בוודאי לב"ב דשני תשלומי דראשון והוא משום דבשלמא הא דלא ידעו דפסח דוחה שבת והלא מלינו למילף מגז"ש דבמועדו אך ג"ש לא גמרו ואין אדם דן ג"ש מעלמו וכן משני בגמרא שם אך זה קשי' דמה הי' סברתם דאינו דו"ש ומ"ש מכל קרבנות ליבור דדו"ש וכן הקשה המהרש"א דבאמת למה לן גבי פסח קרא בפ"ע דדו"ש והרי הוא נכלל בשאר קרבנות ליבור דנתרבו ממועדיכם דדו"ש וא"כ ה"ה פסח · אך ע"ז תירץ הא"ח ע"פ מה דאיתא בשבת (ד' קל"ב) דפריך מנ"ל דמכשירי מילה דו"ש וא"ל דיליף מהנך ופריך מה להנך שכן אם עבר זמנם בטלו משא"כ במילה ע"ש וא"כ אין ללמוד דפסח דו"ש מקרבנות ליבור דיש לומר מה להנך שכן אם עבר זמנן בטלו אבל פסח י"ל תשלומין בפ"ש · וא"כ אי נימא דזאת הי' סברת ב"ב דסברי דלא דחי שבת א"כ ממילא מוכח דשני תשלומי דראשון · ואין להשיב א"כ אמאי לא תשני לקמן (ד' ע"ז) דמש"ה ליכא למילף פסח מקרבנות ליבור ולמאי אמרינן שם טעמא אחרינא · דמלינו לומר

דיגמ'

עד שיסתאב ומפרש בגמ' הש"ס היינו אם בע"ח נדחין והנה למ"ד דשחיטה קובעת שפיר משכחת פסח שעברה שנתו דקרב שלמים דהא קיי"ל דשנות פוסלות בקדשים וע"כ משכחת כגון שבאותו שעה שאחר חצות נעשה בן שנה ושפיר בשעת הפרשה היה סובר בדעתו שיוכל להקריבו בע"פ אחר חצות מיד קודם שנעשה בן שנה · אך למ"ד דחצות קובעת א"א לומר הכי דכיון דבשעת חצות עדיין לא נעשה בן שנה וקבעה חצות לפסח ונדחה אח"כ מהקרבה דרועה אי בע"ח נדחין דה"ל כמתו בעליו לאחר חצות דרועה למ"ד בע"ח נדחין · גם אין לומר דמשכחת שהפרישו על פסח זה ולא הקריבו דבשנה שהיא נעשה בן שנה משום דממ"נ אם היה הפסח לפניו בשנה דאשתקד ולא הקריבו הא א"כ כבר נדחה משלמים שהרי נקבע או לפסח בתוך שנתו ותו אינה קריבה שלמים למ"ד דבע"ח נדחין ואם בשנה דאשתקד נאבד ולא היה לפניו להקריבו א"כ היינו שלמים הבאים מחמת פסח כו' ולא משכחת בשום אופן פסח שעברה שנתו רק למ"ד אין בע"ח נדחין כו' עכ"ה · והשתא א"ש דכיון שביארנו הא דהלך לדרום היינו דיסבור כמו דס"ל לבני דרום דאין אכילת פסחים מעכבא א"כ ס"ל ע"כ אין שוחטין עה"י וא"כ מוכח לומר נמי דס"ל דבע"ח נדחין וא"כ על פסח שעברה שנתו לא בעינן קרא לרבות משום דכיון דס"ל דבע"ח נדחין א"כ לא משכחת לדידי' פסח שעברה שנתו כמ"ש וע"כ ס"ל דאתי הקרא להקיש חגיגה לפסח דדו"ש :

אך לפי מה שביארנו דר"י ב"ד ס"ל דבע"ח נדחין א"כ חזרה קושית המפרשים על מהגה שהקשו על מה דפי' רב טעמא דר"י ב"ד דאיתקש חגיגה לפסח דדו"ש הא כיון דגבי פסח גופא לא נשמע אלא מג"ש דמועדו מועדו מתמיד והרי אמרינן בזבחים דדבר הלמד מג"ש אינו חוזר ומלמד בהיקש ורציתי לתרץ דאין זה קושי' · דהנה הרמב"ם פסק בפ"ד מה' ק"פ מי שאבד פסחו ומצא אחר שהפרישו פסח אחר והרי שניהם עומדים יקרב איזה שירצה לשם פסח והשני יקרב שלמים כו' ואם המיר בזה הנמצא בין קודם שחיטת המופרש תחתי' ובין אחר שחיטה אין תמורתו קרבה אלא תרעה עד שיפול בו מום ויביא בדמיו שלמים · והשיג הראב"ד עליו עמ"ש דאם מצא אחר שהפרישו פסח אחר ושניהם עומדים יקריב איזה מהם שירצה לשם פסח והב' שלמים וכתב הראב"ד דזה הוא שיבוש אלא ירעה עד שיסתאב ויביא בדמיו שלמים עכ"ל · ובאמת תמוה הוא דהרי מבואר הוא כן במתניתין שם אך אאמו"ר הגאון מתרץ זאת מה שלא פסק הרמב"ם כן ע"פ מה שהקשו התוס' (שם בפסחים ד' צ"ו) קודם שחיטת הפסח ירעה וכתבו התוס' דטעמא הוא דדחי' בידים כדפירש"י ואפי' רב דאמר אין בע"ח נדחין ופליג על ר"י בפ' שני שעירי (ד' ס"ד) היינו דווקא כגון דלא דחי' בידים והרמב"ם לטעמי' שפסק (בפ"ג מהל' פסולי המוקדשין ובפ' ט"ו מהל' קרבנות) דאין דחוי לבע"ח ולא ס"ל החלוק של התוס' דהכא כ"ע מודה דדחי' בידים · וע"כ פסק דאפי' נמצא קודם שחיטת הפסח יקריב איזו מהם שירצה לשם פסח והב' הוא עצמו יקרב שלמים · והא שכתב הרמב"ם לגבי תמורה דאם מצאו קודם שחיטת זה שהפריש אם המיר בזה הנמצא בין קודם שחיטת המופרש תחתי' כו' אין תמורתו קרבה אלא תרעה עד שיפול בו מום הטעם הוא משום דלא הוי לי' קדושה קבועה מתחילה הי' יכול להיות או פסח או שלמים וע"כ אין תמורתו קריבה וכתב הכ"מ שטעמא דהא דאמר רבא לקמן (ד' צ"ו) לא שנו שנמצא לאחר שחיטה והמיר בו לאחר שחיטה אבל נמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה תמורתו מכח קדושה דחוי' קא אתא ומפרש הרמב"ם הטעם מפני שזה השני הי' ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו שלמים וכיון שלא הי' קדושה אחת בלבד קבועה אין בו כח להתפיס תמורתו להקריב וזה הוא פי' מכח קדושה דחוי' קאתי לדעת הרמב"ם עכ"ל ובזה ממילא מתורץ מה שראיתי בס' המ"ל הנ"ל דהקשה לפי סברת הכ"מ א"כ למאי מייתי לקמן בברייתא מקרא דהוא הוא קרב ואין תמורת הפסח קרבה להורות דפסח הנמצא קודם חצות דאין תמורתו קרבה ל"ל קרא תיפוק לי' מצד הסברא דכיון שזה הפסח הנמצא לא היה בו קדושה אחת קבועה בראוי להקריבו פסח

דהגמרא רצה לתרץ דיהיה ניחא אף לר' דס"ל דשני רגל בפ"ע הוא · וא"כ לדידי' דמי לשאר קרבנות ציבור דעבר זמנו בטלו משום דהא דמחויב בפ"ש היא מצוה בפ"ע דאמר לן רחמנא אם לא עשה פ"ר אזי מחויב בפ"ש ולא מחמת תשלומין דהרי ס"ל לרבי לקמן (ד' צ"ג) אפי' מאן דפטור מלעשות פ"ר כגון גר שנתגייר בין ב' פסחים וכן קטן שהגדיל בין ב' פסחים חייב לעשות פ"ש ופירש"י דקסבר רגל בפ"ע הוא ואית לי' חיובא באנפי נפשא · ואפי' אם נתרץ כמו שתי' המהרש"א דלא דמי פסח לשאר קרבנות ציבור דזמנם קבוע משא"כ פסח כיון דאיכא פ"ש לא מקרי זמנו קבוע מ"מ נ"ל דלא מיבעי לר' דס"ל דרגל יו"ט בפ"ע דלא שייך לומר דאין זמנו קבוע כמ"ש דהא אין שייכות כלל פ"ש לפ"ר וב' חיובים הם דרחמנא חייבי' אי לא עביד בראשון ולא מחמת חיוב דראשון דהרי אם הי' מחמת חיוב דראשון א"כ אמאי אם לא עשאו בראשון ועשאו בשני אמאי חייב כרת על הראשון לדברי רבי לפי פירש"י שם וע"ש היטיב בצל"ח · אלא אפי' לר' נתן דס"ל דתשלומי דראשון הוא נמי ס"ל דתיקוני דראשון לא ניתקן ופי' רש"י דאם הזיד בראשון ואפי' עשאו השני חייב כרת (אך הרמב"ם בפ"ה מה' ק"פ ה' ב' לא פסק כן ועיין בצל"ח שם ובס' נח"י לאאמו"ר הגאון ל"י סי' ד' וסי' ה' עש"ה) וע"כ בין לרבי בין לר"נ לא שייך לומר דאין זמנו קבוע אלא ר"ח ב"ע דס"ל דשני תקנתא דראשון וע"כ נקרא פ"ר ופ"ש חיוב אחד · ושוב שייך לומר דאין זמנן קבוע שהרי יש תקנה שלא להקריב בשבת ולקיים זאת המצוה בעצמותה בפ"ש דלרחב"ע אפי' הזיד בראשון השני פוטרו מן הכרת וע"כ שפיר לא דמי לקרבנות ציבור וזה היה סברתם של ב"ב דלא דחי שבת דאינו בכלל בשאר קרבנות צבור משום דאין זמנו קבוע כמ"ש וא"כ ממילא מוכח דס"ל ע"כ דמקרי תשלומי דראשון וע"כ לפ"ז מצינו דיש תשלומין לפסח וא"כ חזרה הקושי' מנ"ל דשו"ד ל' יום קודם לפסח והלא ע"י שאלתם הוזקק לומר להם דאין לתרץ כתי' התוס' דהל"ל רק אל תשכחו פסח דהא נ"ל להם דין פ"ש היינו דיש תשלומין לפסח כדי שידעו דיש תשלומין לחגיגה אבל טומאה כדי שיקריבו כשיטהרו בשביעי קרבן חגיגה ואלא ע"כ ס"ל כברייתא דעשרה עטרות ושוב א"ל טהר להם לענין חגיגה דהא לברייתא דעשרה עטרות הי' יום שביעי ע"פ בשבת וחגיגה לא דחי שבת וא"כ ב"ב דס"ל דשו"ד ל' יום וס"ל נמי דשני תשלומי דראשון א"כ ע"כ ס"ל כברייתא דעשרה עטרות כמו שביארנו א"כ ממילא מוכח דפסח דוחה שבת דהרי מצינו למילף מפסח מדבר דאין להשיב דמה לפ"מ שהי' ע"פ הדבור · דהרי ביארנו דמאן דס"ל דשו"ד ס"ל ע"כ דמוספות בכ"מ שאתם יושבים משמע כמ"ש לעיל וא"כ הי' פ"מ ע"פ הדין וא"כ לב"ב דס"ל דשו"ד ל' יום וא"כ ע"כ ס"ל כברייתא דעשרה עטרות והי' הפ"מ ע"פ הדין וע"כ שפיר מצי למילף דפסח דו"ש מפ"מ דהיה ע"פ בשבת ועשו פסח ועז"א שכחו ולא ידעו פי' דשכחו דלדידהו מוכח דפסח דו"ש וכ"ז אמרתי רק ע"ד חידוד :

פסח והוי להקריבו בשלמים וממילא אין בו כח להתפיס תמורתו להקריב ומהרן הקך כרייתא קאי בשיטת המתניתין דבע"ח נדחין והשתא בשיר זה הפסח בגמלא אין בו רק קדושה אחת קבועה כיון דהיינו ראוי אלא לפסח ולא לשלמים אך כ"ז אינו ניחא לדעת הרמב"ם לפי מה דמסתפק האיך ס"ל להרמב"ם בדינא דבע"ח נדחין אך לפמ"ש יתורן היטב דהרמב"ם לטעמי' דפסק דאין בע"ח נדחין וע"כ לדידי' אין בו קדושה קבועה דהוי לפסח והוי לשלמים (ועיין בס' ש"ש מהאמו"ר נ"י (ד' י"ד) דמבאר דהרמב"ם מפרש כן הברייתא דהטעם דכיון דקודם שהוצא לא היה בו קדושה קבועה ומביא ראי' גם דהרי להאביי ס"ל דאין בע"ח נדחין · וא"כ מאי פריך פשיטא וע"כ מפרש הרמב"ם טעם אחר משום דהקדושה אינו קבוע ע"ש באריכות) אך הקשה בס' המ"ל לפי שיטת. הכ"מ למה אילטריך קרא דהוא קרב ואין תמורתו קריבה תיפוק ליה דכיון שהי' יכול לשוחטו בשלמים קודם חצות שעדיין לא הגיע זמן שחיטת פסח לדברי ר' יהושע דס"ל בזבחים בס דפסח ששחטו בי"ד קודם חצות שלא לשמו כשר · ויכול לעשותו פסח אח"כ כשיגיע זמן שחיטת הפסח וא"כ אין בו כח להתפיס תמורתו כיון דלא היה בו קדושה אחת קבועה · ותירץ דבשיר אילטריך האי קרא דהוא על ע"פ שחל בשבת דהיינו ראוי להקריב קודם חצות לשלמים דאין שלמים קרבין בשבת א"כ בשעה שהמיר לא הי' ראוי להקריב רק לשם פסח ע"כ הוי כמו קדושה קבועה ע"כ אי לאו קרא ס"ד דהמורתו קריבה · וא"כ כיון דאתינן להכי נוכל ליישב דר"י ב"ד ס"ל כר' יהושע וא"כ מוכח דפסח דוחה שבת מקרא דהוא וכמ"ש ולא בעינן למימר דיליף מג"ש דתמיד וע"כ שפיר נוכל למילף דחגיגה דו"ש בהיקש מפסח :

אך השתא שביארנו לעיל דהא דהלך ויש לדרוש לסבור כמו דס"ל לשני דרוש וא"כ ס"ל דבע"ה נדחין א"כ הרי לא מצי סבר כר' יהושע וכוא הגם בזבחים אמרינן דלב"ב לא מבכחת פסח כשר רק כשספריש לאחר חצות משום דאי דהפרשי' מאתמול נראה ונדחה הוא ואי דהפרשי' האידנא דהוי מעיקרא הוא כו' · ופריך ע"ז לימא קסבר ר"י דבע"ה נדחין · ופירש"י מדאילטריך לשנוי' דהפרישו לאחר חצות דאי לא תמצא לך מיני' דבע"ח נדחין ראוי להפרישו לעולם דדילמא אין דיחוי אלא בשחוטין כגון מת המשתלח כו' ע"ש · וא"כ האיך מצינו למימר דס"ל נב"ד כר' יהושע והאי קרא דהוא דאמרינן דהוא קרב ואין תמורתו קרבה אתי' בשספרישו בשבת קודם חצות דלא חזי' לשלמים הא כיון דלא חזי למידי א"כ דהוי מעיקרא הוא כמו דאמרינן לב"ב · ובשלמא לר' יהושע ניחא דאיכו ס"ל דאין בע"ח נדחין והרהי' דאמרינן בזבחים (דף ע"ג) אתיבי' ר"ה בר"י לרבה חטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת אפי' אחת בריבוא ימותו כולן בד"ה בשלמא כו' אלא הא כמ"ד בע"ח נדחין וכא כמ"ד אין בע"ה נדחין אלמא דסתמא דקנין ס"ל דבע"ח אינן נדחין ואמרינן גם (ד' ס"ז) ת"ש האשה שאמרה הרי עלי קן כו' ופירש"י דקנין ר' יהושע היא וא"כ הרי ס"ל לר"י דבע"ח אינן נדחין (ומתמיהא על הגאון בעל הלנ"ח שנסתפק האיך ס"ל לר' יהושע ע"ש) אבל לב"ד דס"ל דבע"ח נדחין כמ"ש וא"כ לא מצי סבר כר"י וא"כ לא מוכח דפסח דו"ש · אך באמת אין כ"ל תירוצו מה שתירץ דאילטריך האי קרא דהוא כו' בע"פ שחל בשבת דאינו ראוי להקריבו קודם חצות לשלמים דאין שלמים קרבין בשבת · דז"א דמ"מ מקרי דחזי לשלמים והרהי' דאם עבר ושחט בשבת הקרבן כשר כמו דאמרינן בפ"ה (דף כ') בשבי עלרת שבהטן שלא לשמן או לפני זמנן כו' דקאמר גם אם היה בשבת אם זרק הורצה וכן איתא בירושלמי מובא לקמן (ד' נ"ט) בתוס' דמוקי ר"ה קרא דלא ילין כו' כגון שעבר והקריבה בשבת וכן ראיתי להגאון בעל הל"ח דמבאר דהמותר בשבת דהמורתו קריבה משום דהקרבן ראוי מלד עלמו להקריבה אלא שאיסור שבת רביע עליו ואם עבר ושחט בשבת הקרבן כשר כו' · ועוד דמעיקרא דדינא פרכא וליתא לקושיתו כלל · דהא דפי' הרמב"ם דהיכא דלא הוי קדושה קבועה דאין עושה תמורה הוא בפסח הנמלא שאז מונח עליו ב' קדושות דראוי ביקרב לשם פסח ובזו השעה ראוי ביקרב לשם שלמים וא"כ מונח עליו הב' קדושות וע"כ לא הוי קדושה קבועה ומש"ה אין בכחו להתפיס תמורתו משא"כ לר' יהושע דס"ל דהפסח ששחטו קודם חצות כשר הטעם היא כמו פסח בשאר ימות השנה דלא חזי לפסח והוי רק לשלמים · ולאחר זמנו אין עליו רק קדושת פסח ולא קדושת שלמים וע"כ לדידי' בוודאי קודם חצות עושה תמורה · והראיה לב"ב דפוסל בי"ד שחרית בין לשמו בין שלא לשמו הואיל ומקלתו ראוי דלדידי' קודם חצות אינו עושה תמורה וכמו שמבאר האמו"ר הגאון נר"ו בס' אב"ס (ד' י"ט) דזה הטעם שפסק הרמב"ם דאם המיר בו קודם חצות דאין תמורתו קרבה כו' משום דפסק כב"ב וע"כ קודם חצות אינו ראוי לא לפסח ולא לשלמים דלפסח פסול קודם חצות ולשלמים נמי אינו ראוי הואיל ומקלתו ראוי לאחר חצות לשם פסח וע"כ פסול קודם חצות אפי' לשלמים וע"כ אינו עושה תמורה ע"ש באריכות · משא"כ לר' יהושע דסובר דפסח ששחטו שחרית שלא לשמו כשר א"כ הפסח ראוי לשקריבה וע"כ אם המיר בו תמורתו קרבה וכוא משום דאין עליו רק קדושה אחת דקודם חצות ראוי רק לשלמים ולאחר חצות ראוי רק לפסח ולא לשלמים ורק היכא דנאבד הפסח ונמלא קודם שחיטת זה שהפרים ושניהם עומדים ואז יכול להקריבו או לשם פסח או לשם שלמים בזה ס"ל להרמב"ם דאין בו כח להתפיס תמורתו משום דלא הוי קדושה קבועה :

אך באמת לא מצי ר"י לדרוש כאי קרא דהוא דהא איהו ס"ל לקמן (ד' ע"ע) דאכילת פסחים לא מעכבת וא"כ ע"כ ס"ל דאין שוחטין עס"י כמו שביארתי לעיל וא"כ הרי לר"י לא משכחת התמורה לגבי פסח וכן מלאתי אח"כ בלו"ח שמבאר כן אך הוא רולה לומר כגון שהמיר בפסח שלא נמנה עליו רק אחד ונכי דאין שוחטין עס"י מ"מ בשחיטת השני קבעה לאותו שנמלא בקדושת הפסח להיות נדחה · דז"א משום דזאת לא מצינו לומר רק אי ס"ל דבע"ח נדחין · אבל כיון שביארתי דר' יהושע ס"ל דאין בע"ח נדחין וטעמא דמתניתין דרועה הוא משום דהוי בידים בשחיטת השני כדפירש"י ע"כ א"א לומר כן אליבא דר"י דכיון דהנמלא שלא זה לא הי' ראוי להקרבה עדיין בשחיטת השני משום דלא נמנה עליו רק אחד וע"כ לא מקרי דחוי בידים · וע"כ אמר ר' יהושע שמעתי שתמורת הפסח קריבה ואין לי לפרש משום דלדידי' לא משכחת תמורה גבי פסח דכיון דס"ל דאין שוחטין עס"י וא"כ לא משכחת תמורה דכיון דע"כ נמנו על הפסח שנים וא"כ אין קרבן בשותפין עושין תמורה · וכמו דרלה לומר כלו"ח שלא נמנה עליו רק אחד כו' וכנ"ל נמי לא מצינו לומר כן דהא ר"י ס"ל דאין בע"ח נדחין וע"כ אמר ר"י שמעתי שתמורת הפסח קריבה ואין לי לפרש :

ועתה נתרץ קושית התוס' המפרשים האיך מצי ליליף חגיגה מהיקש מפסח דדו"ש הא דבר שלמד מג"ש אינו חוזר ומלמד בהיקש · ונוכל לתרץ בפשיטות דס"ל כברייתא דעשרה עטרות נטלו בו ביום וא"כ הי' ע"פ בשבת בפ"מ וס"ל נמי דמושבות בכ"מ שאתם יושבים וא"כ הי' פ"מ ע"פ הדין ושפיר מצינו למילף דדו"ש מפ"מ וכן תירצו המפרשים · וכ"ל לבאר ע"ד חידוד דרב דפי' טעמא דר"י ב"ד דיליף מהיקש מפסח אזיל לשיטתו דלדידי' מוכח כהא דברייתא דעשרה עטרות וא"כ היה בפ"מ ע"פ בשבת וגם

ע"כ ס"ל דהפ"מ הי' ע"פ הדין · ונקדים מה דאיתא לקמן (ד' ל"ג) דאמר ר"נ ר"ע לטעמי' דס"ל דאין שו"ז עט"ש ואנא ס"ל כמ"ד שו"ז עט"ש והקשו בתוס' מנ"ל לר"נ דר"ע ס"ל דאין שו"ז עט"ש דהא לעיל אמרינן דמ"ד אין שו"ז עט"ש ס"ל כר' יצחק ואילו ר"ע ס"ל בסוכה (ד' כ"ה) דלא כר' יצחק ולכאורה נ"ל ליישב ע"פ מה שהקשו התוס' לקמן (ד' ס"ט) למ"ד שו"ז עט"ש אמאי כתב רחמנא דטמא אינו עושה פסח תיפוק לי' דהא כתיב איש לפי אכלו לעכב דבעינן גברא דחזי לאכילה · ותי' התוס' דאיצטריך לאשמעינן דחייב בפ"ש דלא נימא דמיפטר משום דשני תשלומי דראשון דחזי בראשון חזי שני ודלא חזי בראשון לא חזי בשני · ועין לקמן (ד' צ"ה) דרבי דס"ל שני יו"ט בפ"ע ס"ל דמגדף היינו מברך ד' ור"נ דס"ל תשלומי דראשון הוא ס"ל ע"כ דמגדף היינו עכו"ם עש"ה · ובמס' כריתות (ד' ז') משמעינן לר"ע דס"ל כר' דמגדף היינו מברך ד' וחייב כרת על השני וכן פירש"י בהדי' שם · וא"כ לפ"ז נוכל לומר דהוי לי' לר"נ הוכחה דר"ע ס"ל דאין שו"ז עט"ש דאי שוחטין הדרא קושית התוס' ל"ל קרא כלל דטמא אין עושה פסח הא איש לפי אכלו כתיב דבעינן גברא דחזי לאכילה ואין לומר דקמ"ל דחייבין בפ"ש דס"א מאן דחזי בראשון חזי בשני דז"א דהא ר"ע ס"ל דשני רגל בפ"ע ולאו תשלומי דראשון ומהיכא תיתי יפטר מפ"ש וכן מצאתי אח"כ בס' שעה"מ ה' ק"פ אך הוא אומר שם דמצינו לומר דר"ע ס"ל כרבי דשני יו"ט בפ"ע · ובאמת מפורש הוא כמו שהבאתי בגמרא מכריתות ונדחק שם ליישב דלר"ע לא אתי ג"כ תירוץ השני של התוס' ע"ש · ולי נראה דלכאורה נוכל להוכיח דלר"ע לא מצינו לתרץ כמו שתירץ התוס' בתי' השני דאיצטריך האי קרא להורות דציבור עבדי בטומאה דלכאורה צריך להבין אמאי צריך קרא דציבור עבדי בטומאה תיפוק לי' דזאת ידעינן מבמועדו אך כבר הקשו התוס' במנחות (ד' כ"א) ותירצו דשפיר צריכי תרי קראי דאי כתיב רק במועדו ה"א דאתיא רק לענין טומאה ופי' הצאן קדשים דמאי ה"א דנוקי רק לענין טומאה ותירץ דהכא אזלי למ"ד טומאה הותרה בציבור וע"כ מוקמינן האי קרא משום טומאה לבד משום דקילא ע"ש · א"כ לפ"ז נוכל ליישב בפשיטות דהא אמרינן לקמן (ד' ע"ז) דליכא תנא דשמעת לי' דטומאה הותרה אלא ר"י וא"כ מסתמא ס"ל לר"ע טומאה דחוי' וע"כ מזה הוכיח ר"נ דר"ע ס"ל דאין שו"ז על ט"ש דאל"כ קשי' קושית התוס' הנ"ל ל"ל דכתב רחמנא דטמא אינו עושה פסח תיפוק לי' דבעינן גברא דחזי לאכילה · דלר"ע ליכא לתרוצי כמו שתי' התוס' כמו שביארנו וע"כ אמר ר"נ ואנא ס"ל כמ"ד שו"ז פי' אע"ג דאנא ס"ל נמי (לקמן ד' פ') דשני יו"ט בפ"ע הוא מ"מ לא קשי' עלי ל"ל קרא דטמא אינו עושה פסח תיפוק לי' דבעינן גברא דחזי לאכילה דאע"ג דלא מצי לתרץ כתי' התוס' דאיצטריך כדי דלא נימא מאן דחזי בראשון כו' דהא אנא ס"ל דשני רגל יו"ט בפ"ע הוא אך לדידי שפיר מצינו לתרץ כתי' השני דצריך להורות דציבור עבדי בטומאה ולא קשיא הא זאת ידעינן מבמועדו דז"א דאי הוה כתיב רק מועדו הוי מוקמינן רק לענין טומאה ולא קשי' הא זאת לא מצינו לומר רק אי ס"ל דטומאה הותרה כמו שהבאתי לעיל דברי הצל"ח דז"א דהא אנא ס"ל ביומא (ד' ז') דטומאה הותרה בציבור · ועוד נוכל לומר דלר"ע לשיטתו לא נוכל לתרץ כמו שתי' התוס' דמיבעי להכי דאיש נדחה ואין ציבור נדחין דהא קשי' כמו שהבאתי דברי התוס' דהא ידעינן זאת מבמועדו · דאין לתרץ כתי' התוס' דה"א לרבות טומאה אבל לא שבת דז"א דהא לר"ע ידעינן דדו"ש מקרא אחרינא דהנה איתא לקמן (ד' כ"ע) רמי לי' רב ספרא לרבא כתיב לא ילין לבוקר זבח חג הפסח הא כל הלילה ילין הא כתיב עולת שבת בשבתו כו' ומשני דהכא עסקינן בארבעה עשר שחל להיות בשבת כו' אלמא מוכח דפסח דו"ש דאל"כ למאי מבעי האי קרא דלא ילין וא"ת א"כ יהי' קשי' לר"נ קושית התוס' הנ"ל דהא לר"נ נמי לא מצינו לתרץ כמו שתירץ התוס' והוא דמה דתירצו התוס' בתי' הראשון דאיצטריך דה"א מאן דחזי בראשון וכו' דהא ר"נ ס"ל דשני יו"ט בפ"ע ולאו תשלומי דראשון הוא · ואין לתרץ נמי כתי' הב' דאיצטריך לענין דציבור עבדי בטומאה דהא קשי' דזאת ידעינן מבמועדו ואין לתרץ דאם מבמועדו ה"א דאזיל רק לענין טומאה אבל לא לענין שבת וע"כ צריכי תרי קראי · דז"א דהא דדו"ש שפיר ידעינן מקרא דלא ילין וכמ"ש וא"כ האיך מצי סבר ר"נ דשו"ז עט"ש · אך באמת זה ליתא דמקרא דלא ילין לא מוכח דדו"ש רק לר"ע לשיטתו דהנה התוס' הקשו שם הא האי קרא בשבת כתיב דתמיד אבל ביו"ט לא וא"כ האיך מצינו לדרוש ולא עולת חול ביו"ט ותירצו דאתי' אליבא דר"ע דס"ל בשבת (ד' קי"ד) עולת שבת ללמד על חלבי שבת שקרבין ביו"ט ומשמע לי' קרא עולת שבת זו בשבת אחרת דהיינו שבת ביו"ט מכלל דשל חול ביו"ט לא קרבה ע"ש · ועיין נמי בתוס' שם ד"ה בארבעה דהקשו לבן תימא דדרים לקמן חגיגה הבאה עם הפסח הרי היא כפסח דזבח חג זה חגיגה היכא מתוקם האי קרא בשבת הא מודה דלא דחי שבת ותירצו דב"ת יסבור כר' ישמעאל דס"ל בשבת (שם) דחלבי חול קרבין ביו"ט ע"ש וא"כ הרי חזינן דלא מוכח מקרא דלא ילין דדו"ש רק לר"ע אבל לר' ישמעאל דס"ל דחלבי חול קרבין ביו"ט ממילא לא מוכח וע"כ שפיר מצי סבר ר"נ כר' ישמעאל · וע"כ אמר ר"נ ר"ע לטעמי' דס"ל אין שו"ז עט"ש דאיהו ע"כ מוכרח לסבור כן דאי נימא דסבר שו"ז א"כ יקשה קושית התוס' הנ"ל דלדידי' לא מצינו לתרץ כמו שתירצו התוס' אבל לר"נ אינו מוכרח לומר כן דאע"ג דתירוץ הראשון של התוס' לא מצי אזיל לשיטת ר"נ דס"ל דשני יו"ט בפ"ע אך מ"מ מצי לתרץ כמו שתירצו התוס' בתירוץ השני וכמ"ש :

ועוד נ"ל דלר"נ לשיטתו לא מוכח מקרא דלא ילין דדו"ש דהנה בירושלמי מקשה ג"כ קושית הגמרא ורצו לשנות כמו דמשני בש"ס דילן ופריך והא חג כתיב וחגיגה לא דחי שבת ומשני כשעבר והביא וא"כ לפ"ז מצינו למימר גם בפסח נמי דאי לאו במועדו ה"א דלא דחי שבת והאי קרא דלא ילין הוי מוקמינן בעבר והביא דאף דלא דחי שבת מ"מ אם עבר והביא כשר וכמו דס"ל להירושלמי גבי חגיגה דקרא דלא ילין קאי אם עבר והביא · אך מצאתי דברי אלו בס' דו"ל והקשה ע"ז דכיון דמן הדין לא דחי שבת רק אם עבר והביא כשר כמו החגיגה להירושלמי וא"כ הבשר אסור באכילה בלילה שהרי אסור משום הכנה דאין שבת מכין ליו"ט ואיך יאכל מזביחת שבת ביו"ט ופסח עקרו לאכילה ואם אין בשר אינו זורק את הדם וא"כ אף דיעבד פסול אלא ודאי דדו"ש מה"ד וע"כ הקשה לפ"ז ל"ל מועדו אך כ"ז ניחא אי אמרינן הכנה דאורייתא אבל אי נימא דהכנה לאו דאורייתא לא מוכח מידי כו' ע"ש · וא"כ ר"נ לשיטתו אזיל דס"ל בביצה (ד' ב') דהכנה לאו דאורייתא כדאמרינן שם כלהו כרבה לא אמרי משום דס"ל הכנה לאו דאורייתא ע"ש · וע"כ שפיר מצינו לשנוי' דאינו מוכח דדו"ש מקרא דלא ילין משום דמצינו לשנוי' כמו דמתרצי בירושלמי דמיירי בשעבר והביא · וע"כ כיון דלא מוכח דדו"ש מקרא דלא ילין לשיטת ר"נ עז"א ואנא ס"ל דשו"ז עט"ש משום דלדידי לא קשי' קושית התוס' הנ"ל דמצינו לתרץ כתי' השני דאיצטריך דציבור עבדי בטומאה וכמ"ש :

ועוד נ"ל דאליבא דר"ע לא מצינו לתרץ כתי' השני של התוס' דאיצטריך לענין דציבור עבדי בטומאה משום דיקשה כמ"ש דהא זאת ידעינן מבמועדו ואין להשיב דאי מבמועדו הוי ידעינן רק דחיית טומאה אבל לא דחיית שבת · דז"א דלר"ע אין אנו צריכין לזה ולילף דהפסח דו"ש מבמועדו אלא מצינו לומר דילפינן מפ"מ דהי' ע"פ בשבת והקריבו פסח והראי' דלר"ע היה בפ"מ ע"פ בשבת דהנה ר"ע ס"ל

בכורות (ד' נ"ח) דבו"ד ל' יום קודם הפסח וא"כ מסתמא בוודאי יליף מדקאי משה בפ"ר ומזהיר על פ"ש ואין להקשות הלא ע"י שאלתן הוזקק לומר להם דהא כבר תירצו התוס' דהל"ל אל תעשו פסח ותו לא · אך זאת קשיא מה שהבאתי לעיל (בהגה"ה) ע"פ מה דמביאים המפרשים מה דאיתא בילקוט מספרי זוטא ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא מלמד שבאותו היום נטמאו בע"מ וא"כ קשי' הא אמרינן בחגיגה (ד' ע') גבי חגיגה דהיכא דנטמא ביום א' דיש תשלומין כולה ומלינו דיש תשלומין לפסח וא"כ הרי אי לא הוי אמר להם דינא דפ"ש לא הוי ידעי דיש תשלומין לחגיגה וא"כ מנ"ל דשו"ד ל' יום קודם הפסח דהא ע"י שאלתן הוזקק לומר להם · ואצ"ל דר"ע ס"ל בסוכה (ד' כ"ה) דאותן האנשים שהי' עוסקים הי' מישאל ואלצפן שנטמאו בטומאת נדב ואביהוא וא"כ הלא ס"ל דלא כהספרי אלא שכבר נטמאו · אך מ"מ קשי' דהרי באמת צריך להבין דאם מישאל ואלצפן היו הרי בידם הי' כבר לטהר וכמו דפריך שם ר' יצחק ואלא ע"כ מוכרחין אנו לומר כמו שמבאר השעה"מ ה' ק"פ דלר"ע ע"כ אותן האנשים לא נטהרו בהזאת שלישי ושביעי כדי לעשות הפסח מאיזה סיבה שהי' להם וא"כ לא הי' יכולים לעשות הפסח משום דבעי שלישי ושביעי אפי' שהם כמה ימים אחר טומאתו כמבואר ברמב"ם (פ' י"א מה' פרה אדומה ה' ב') וכן מבואר בקדושין (ד' ס"ב) בפירש"י בד"ה לתעוטי כו' ע"ש באריכות וא"כ כיון דע"כ מיירי דלא הי' להם הזאה ג' וז' וא"כ הרי חזרה הקושי' דהרי צריך לומר להם דיני פ"ש כדי שידעו דאם יהי' להם הזאת שלישי ושביעי דיביאו חגיגתם ביום ז' דכמו דיש תשלומין לפסח כן ה"ה גבי חגיגה ואלא ע"כ מוכרחין אנו לתרץ דס"ל כהברייתא דעברה עצרות וא"כ הי' ע"פ בשבת וא"כ שביעי ש"פ נמי חל בשבת וע"כ לא הוצרך לומר להם דיש תשלומין לחגיגה ואם יהי' להם הזאה ג' וז' יביאו חגיגתם ביום ז' לפסח · דז"א דלברייתא דעברה עצרות חל יום ז' של פסח בשבת וחגיגה אינה דוחה את השבת · וע"כ לא קשי' והלא ע"י שאלתם הוזקק לומר להם דז"א דהל"ל אל תעשו פסח ותו לא · וע"כ לפ"ז דהוכחנו דר"ע ס"ל כברייתא די' עצרות וא"כ הי' בפ"מ ע"פ בשבת וע"כ שפיר מצי למילף דדו"ש מפ"מ דהא ר"ע ס"ל נמי דמושבות בכ"מ שאתם יושבים וע"כ שוב לא צריך לקרא דאיש כי יהי' טמא לטהורות דציבור עבדי בטומאה דזאת ידעינן מבמועדו דלדחיית שבת לא צריך דהרי מצי ילפינן מפ"מ וא"כ אי ס"ל דשו"ז קשי' קושית התוס' כנ"ל ומזה הוכיח ר"כ דס"ל לר"ע

דאין שו"ז עט"ש · אך באמת מחוורתא כדשנינא מעיקרא דע"ז יש להשיב משום דר"ע ע"כ לא ס"ל כברייתא די' עצרות כו' דאיהו ס"ל ביומא (ד' ד') כר' יוסי דבשביעי בשבת ניתנה תורה ובשבת (ד' פ"ח) פריך על ר"י מברייתא דעברה עצרות ומשני דר"י לא ס"ל להא דאמרי אחרים דאין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים ע"ש ור"ע הא ע"כ ס"ל כאחרים דבשבת (ד' קי"ד) אמר ר"ע עולת שבת בשבתו ללמד על חלבי שבת שקרבין ביו"ט יכול אף ביוה"כ ת"ל בשבתו ומפרשי התוס' דס"ל כאחרים דאל"כ לא משכחת תרי שבתי בהדדי והכי מפרש הש"ס בסוכה (ד' כ"ה) ע"ש וא"כ ע"כ לא ס"ל לר"ע כברייתא די' עצרות ואין להקשות דא"כ מנ"ל דשו"ד ל' יום קודם הפסח הא צריך לומר להם דין פ"ש לענין חגיגה וכמ"ש דז"א דב"ז לא נאמר רק אי ס"ל דשני תשלומי דראשון אבל אי נימא דיו"ט בפ"ע הוא הרי לא מלינו תשלומין אף לגבי פסח וכן פריך שם בחגיגה ור"ע הא ס"ל דשני רגל בפ"ע הוא כמ"ש וא"כ לא מלינו תשלומין אף לגבי פסח וע"כ לא הוצרך לומר להם דין פ"ש רק להורות דשו"ד ל' יום · היוצא לנו מזה דאי נימא דשו"ד ושני תשלומי דראשון מוכרחין אנו לומר כברייתא דעברה עצרות כו' וא"כ הי' בפ"מ ע"פ בשבת ומלינו ליליף דפסח דוש"ת מפ"מ :

ועתה נחזור לענינינו לרב דס"ל כמתניתין דשו"ד ל' יום קודם הפסח וא"כ ע"כ הי' חל ע"פ בפ"מ בשבת וע"כ שוב לא צריך ליליף גבי פסח דדו"ש מנ"ש דבמועדו אלא דיכול למילף מפ"מ דזאת הקדמנו לעיל בשם הפ"י למ"ד דשו"ד ל' יום ס"ל ע"כ דמושבות בכ"מ שאתם יושבים · וא"ת מנ"ל דס"ל לרב דשני תשלומי דראשון דלמא ס"ל דיו"ט בפ"ע הוא וא"כ לא מוכרח לומר כברייתא די' עצרות כמ"ש · דז"א דכ"ל לבאר דע"כ ס"ל לרב דשני תשלומי דראשון דהנה רב ס"ל לקמן (ד' ל') דאין שו"ז עט"ש ופריך ממאי יליף ומתרץ דס"ל כר"י · ולכאורה קשי' דהא מוכח דרב ס"ל דאין שו"ז עט"ש דאי ס"ל שו"ז קשיא קושית התוס' אמאי כתיב דטמא אינו עושה פסח תיפוק לי' דגברא דחזי לאכילה בעינן · ואף דהתוס' תירצו שני תי' חדא דאיצטריך לאשמעינן דלא נימא מאן דחזי בראשון חזי בשני ומאן דלא חזי בראשון לא חזי בשני ועוד איצטריך לאשמעינן דאיש נדחה ואין ציבור נדחין · ועתה נחזי אנן דהרי לא מצינן לתרוצי אליבא דרב דאיצטריך דציבור עבדי בטומאה דהא יקשה כמ"ש לעיל דהא ידעינן מבמועדו דציבור עבדי בטומאה ואין לתרץ דהוה יליף רק טומאה אבל דחיית שבת לא הוי ידעינן דהרי

הבאתי

ואין להקשות האיך מצינו לומר דרב ס"ל דמושבות בכ"מ שאתם יושבים משמע הא מוכח לכאורה דס"ל דלאחר ירושה וישיבה · ודאי' ממה דאמרינן לקמן (ד' ח') בעו מיני' מרב כהנא בני בי' רב דדיירי באגא מהו למיתי קדמא ואפוכא לבי רב אמר להו כיתי עלי ועל צוארי כיזיל מאי א"ל לא ידענא · אתמר אמר ר' אלעזר שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן כמאן כי האי תנא דתניא איסי ב"י אומר לפי שאמרה תורה לא יחמוד איש את ארצך כו' מי שאין דרכן לזוק עאכו"כ ופריך אין לי אלא בהליכה בחזירה מנין ת"ל ופנית בבוקר והלכת לאהליך מלמד שתלך אהלך בשלום · וכי מאחר דאפילו בחזירה בהליכה נ"ל · כדר"א דאמר ר"א כל אדם שאין לו קרקע אינו עולה לרגל · ועתה צריך לבאר מפני מה השיב רב כהנא לא ידענא נמ"נ אי ס"ל כר"א אמאי לא דרים מקרא ופנית כו' דאפילו בחזירה נמי אינן ניזוקין ואי לא ס"ל כר"א א"כ לא נוכל לדרוש קרא דאפי' בחזירה אינן נזוקין משום דקשי' הסתא בחזירתן בהליכתן לא כ"ש וצ"ל קרא על הליכה ולא מצינן לתרוצי דאיצטריך לכדר"א כיון דרב לא ס"ל כר"א וא"כ הי' לי' לומר דבוודאי נזוקין ועוד קשי' הא ע"כ רב לא ס"ל כר"א · דהנה התוס' מבארו לעיל (ד' ג') דכמו דכל מי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל ה"ה דפטור מפסח דילפינן פסח מראי' ומקשין העולם בשם הש"א א"כ איך הביאו ק"פ במדבר והלא לא הי' להם קרקע ואפי' אי נימא דא"י מוחזקת הי' בידיהם מ"מ קשי' למה שאלו מישאל ואלצפן אם יקריבו ק"פ תיפוק לי' דלא הי' להם קרקע דהא הם היו לויים וא"כ א"י אינה מוחזקת בידיהם ומוכרחין אנו לתרץ כמו שתירצו המפרשים דשאני פ"מ דע"פ הדבור הי' דמושבות לאחר ירושה וישיבה וע"פ הדבור שאני · וא"כ רב דס"ל דשו"ד קשי' ממ"נ אי ס"ל דמושבות לאחר ירושה וישיבה א"כ קשי' קושית הפ"י כנ"ל ואי נימא דס"ל דמושבות בכ"מ שאתם יושבים א"כ יקשה קושית הש"א כנ"ל אלא וודאי דרב ס"ל דמושבות בכ"מ שאתם יושבים וכמ"ש לעיל ולא קשי' קושית הש"א אליבא דרב משום דס"ל דאף מי שאין לו קרקע נמי מחויב בפסח אך א"כ ממילא דלא ס"ל להא דר"א דכל מי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל דאי יסבור כר"א א"כ אמאי לא גמר פסח מראי' וא"כ אמאי אמר רב לא ידענא דהא כיון דס"ל

דלא

שהאתי פי' הנ"ק דהטעם הוא משום דטומאה קילא דטומאה הותרה בציבור וא"כ לרב דס"ל דטומאה דחוי' בציבור כמו שמבאר אאמו"ר הגאון נר"י בס' אב"ה (ד' ע"ז) מהירושלמי פסחים פ"ז ע"ש א"כ שוב לא מצינן לשוות נ"מ בין שבת לטומאה · אלא וודאי מוכרחין אנו לומר כתי' הראשון של התוס' דה"א מאן דחזי בראשון וכו' וזאת לא נאמר רק אי נימא דתשלומי דראשון הוא וא"כ ממילא מוכח דרב ס"ל דשני תשלומי דראשון הוא אך א"כ חוזר הקושי' האיך מצי סבר רב דשו"ד ל' יום קודם הפסח והא ע"י שאלתן הוזקק לומר להם לענין חגיגה וכמ"ש אלא וודאי ס"ל לרב כברייתא די' עטרות ושוב לא הי' צריך לומר להם לענין חגיגה משום דלהברייתא די' עטרות אתי' יום ז' ש"פ בשבת וחגיגה לא דחי שבת [ואין להקשות לרב דפי' משמא דב"ד דחגיגה דוחה שבת א"כ עדיין הקושי' במקומה עומדת הא צריך לומר להם לענין חגיגה : אך ז"א דעיין בס"א חגיגה (ד' ז') דמבאר דלא לכל הדינין שוה חגיגת מדבר להגיגת דורות ע"ש ועוד הא ע"כ מוכרחין אנו לומר דאף לברייתא די' עטרות לא הקריבו חגיגה בשבת בפ"מ דאל"כ ג"ל לרב למילף מההיקש חגיגה לפסח מקרא דווזבחת הא מצי למילף מחגיגת מדבר ועוד דא"כ ההיקש לדידי' מיותר דעל פסח שעברה שנתו לא מצי לאוקמי כמ"ש לעיל אלא וודאי דבמדבר לא הקריבו חגיגה בשבת והשתא ילפינן מההיקש דכתיב במ"ת] :

וא"ת הא לכאורה נוכל לדחות זה דשפיר מצינו לתרץ דציבור אינן שחין משום דלהש"ס דילן מוכח לכאורה דס"ל לרב דטומאה הותרה בציבור · דהנה הש"א הקשה על הרמב"ם דפסק דאסור לכהן ללבוש האבנט שלא בשעת עבודה משום שהוא כלאים ואיך קיי"ל דמניא חטאת העוף על הספק ואינה נאכלת משום דלמא חולין הוא ומליקתו נבלה · הא עכ"ז קשי' האיך עביד עבודה דהא לובש כלאים דהיינו האבנט ודלמא חולין הוא · ותירצו האחרונים דכיון דהוא אינו מתכוין ללבוש כלאים רק לעבוד עבודה וע"כ מותר משום דפסקינן כר"ש דדבר שא"מ מותר כמ"ש הרא"ש פ"ע מס' כלאים · וראיתי מקשי' ע"ז הא תינח לר"ש אבל לר"י דס"ל דבר שא"מ אסור עדיין קשי' לדידי' מחטאת העוף הבא על הספק ותירצו דבאמת הרמב"ם ס"ל מודה אי הוי הותרה לבישת כלאים בבגדי כהונה הי' מותר לגמרי אף שלא בזמן מלותו וכסברת ר"ת גבי כלאים בציצית ואלא ע"כ ס"ל להרמב"ם דאף בשעת מלותו הוא רק בתורת דחוי משום הכרח מלוה וממילא לא שייך לומר הואיל ואשתרי אשתרי · ולברר דבר זה אם כלאים בבה"כ בזמן מלותו אי הותרה אי דחוי' יבואר ע"פ מ"ש הב"י (סי' שכ"ח) לענין חולה הצריך לבשר בשבת אם צריך לעשות ע"י שכו"מ או יכול לעשות ע"י ישראל וכתב דתלי' בפלוגתא דר"י ור"ש ביומא (ד' ו') דר"י ס"ל דטומאה הותרה בציבור · ואין צריך לאהדורי אטהורין כלל ור"ש דס"ל דטומא' דחויה היא בציבור אזי צריך וה"ה לכל איסורין שבהורה שהותרו אגל דבר אחד דתלי' בפלוגתא זו דלר"ש דס"ל דדחוי' אזי אם יכול לעשות באופן המותר אסור לעשות באופן האסור ולר"י הותרה לגמרי ע"כ דברי הב"י · וע"כ בהיתר כלאים בבגדי כהונה נמי תלי' בפלוגתא זו דלר"ש דחוי' ולר"י הותרה וא"כ ממ"נ יתורץ הקושי' מחטאת העוף דלר"ש דס"ל דחוי' מ"מ מותר דהא ס"ל דבר שא"מ מותר ולר"י דס"ל דדבר שא"מ אסור מ"מ לא קשי' משום דלדידי' הותרה לגמרי וממילא מותר גם שלא בשעת עבודה · והשתא לפ"ז מוכח דרב ס"ל דטומאה הותרה בציבור דאי ס"ל טומאה דחוי' א"כ יקשה מחטאת העוף ואין לתרץ דהותר מחמת דבר שא"מ דהא רב ס"ל בכתובות (ד' ז') כר"י דדבר שא"מ אסור אלא וודאי ס"ל כר"י דטומאה הותרה בציבור וא"כ הותרה לגמרי :

ואין לדחות משום דנוכל לומר דס"ל לרב כר' אלעזר בר"ש ביומא (ד' י"ב) דאבנט של כ"ה לא הי' של כלאים · דז"א דהא קשי' משה דתנן ביומא (ד' ל"א) הביאו לו בגדי זהב וקידש ידיו ורגליו והביאו לו את התמיד קרצו ומירק אחר שחיטה ע"י וא"כ קשי' לרב דס"ל שם (ד' מ"ב) דשחיטה לאו עבודה וא"כ האיך שוחט את התמיד בבגדי כהונה הא שחיטה לאו עבודה וא"כ האיך לובש כלאים שלא בשעת עבודה דהאבנט של כ"ג כ"ע מודי שהי' של כלאים כמו דאיתא שם (ד' י"ב) אלא וודאי דרב ס"ל דטומאה הותרה וא"כ לא קשיא כמ"ש וא"כ לפ"ז שוב לא מוכח דס"ל לרב דשני תשלומי דראשון דשפיר מצי רב לסבור דרגל יו"ט בפ"ע ויתרץ דברי התוס' דאתי' להורות דציבור עבדי בטומאה

דלא כר"א בוודאי דניזוקין כמ"ש · אך באמת ז"א דהנה המ"ל הקשה בה' ק"פ על התוס' דס"ל דילפינן פסח מרא"' שלא מצינו למיפרך נשים יוכיחו דפטורין מרא"' וחייבין בפסח · וא"כ ע"כ מוכרחין אנו לומר דהתוס' לא אמרו דילפינן פסח מרא"' רק למ"ד נשים בראשון רשות · אבל לרב דס"ל לקמן (ד' ע"ט) דנשים חובה לא מצי גמר פסח מרא"' וע"כ שפיר נוכל לומר דס"ל כר"א · ולכאורה נוכל לומר עדיפא והוא דמה שאמרו התוס' דילפינן פסח מרא"' אזיל גם לבן בתירא ולב"ב יש לנו קצת הוכחה דס"ל דנשים רשות והראי' דס"ל לב"ב לקמן (ד' כ"א) דהותה וכ"מ הותת אסור למכור קודם לפסח ל' יום ופירש"י דס"ל דשו"ד ל' יום וא"כ ע"כ יליף מדקאי' משה בפ"ר ומזהיר על פ"ש וא"כ קשי' קושית התוס' והא ע"י שאלתן הוזקק לומר להם וצ"ל כתירוצם דא"כ הל"ל רק אל תעשו פסח אך עכ"ז קשיא קושית האו"ת שהקשה מהא דאיתא לקמן (ד' פ"ה) דאמרינן בס דה"א דהא דכתיב ועצם לא השברו בו דווקא עצם שאין בו מוח אבל עצם שיש בו מוח ליתי עשה דאכילת פסח וידחה לל"ת דשבירת עצם כשהוא אומר ועצם ל"ת בו גבי פ"ש שאין ת"ל שהרי כבר נאמר ככל חוקת הפסח יעשו אותו אלא להורות דאפי' עצם שיש בו מוח נמי אסור · וא"כ לפ"ז דלמא מב"ה אמר להם דין פ"ש ובכללן דין ועצם ל"ת בו כדי שילפו שלא ישברו גם עצם שיש בו מוח בפ"ר · וצ"ל לתרץ דס"ל להאי מ"ד דס"ל דשו"ד ל' יום קדה"פ דנשים בראשון רשות ושוב א"ל קרא דלא נימא דאתי עשה דפסח וידחה לל"ת דשב"ע דהרי עשה דפסח אינו שוה בכל דנשים פטורות והל"ת שוה בכל ועשה דאינו שוה בכל אינו דוחה הל"ת שבוה בכל מדחזינן דהיכא דאינו שוה בכל קיל דהרי עשה דשוה בכל דוחה לל"ת ועשה דאינו שוה בכל כדאמרינן בנזיר (ד' כ"ח) ועיין ביבמות (ד' ה') תוס' ד"ה ולאכתי ובמק"א האכרכתי בזה · וא"כ הרי מוכח דס"ל לב"ב דנשים רשות וע"כ פי' התוס' דס"ל לדידי' דכל מי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל דס"ל דיליף פסח מרא"' · אולם באמת מצינן לדחות דאייתי דהרי רב ס"ל נמי במתניתין דשו"ד ל' יום וכו' ולדידי' לא מצינן לתרץ כנ"ל דהרי ס"ל דנשים חובה כמ"ש לעיל ואלא ע"כ מוכרחין אנו לתרץ באופ"א כאשר יבואר בפנים :

אך מה שהקשתי מדוע אמר רב בל' לא ידענא דהרי ממ"נ אי ס"ל כר"א א"כ אפי' בחזירה נמי אינן ניזוקין ואי לא ס"ל כר"א א"כ מוכח דבחזירה ניזוקין משום דאל"כ יקשה קושית הגמרא דהשתא בחזירה בהליכה לא כ"ש כמ"ש אך זאת ביארנו זה רבות בשנים ותירצנו דרב דמספקא לי' ואמר לא ידענא אזיל לשיטתו דמספקא לי' בקדושין (ד' כ"ב) אי קידושין שאין מסורין לביאה הוי קידושין או לא · דהנה הט"א הקשה בחגיגה (ד' ב') על מה דאמרינן שם דעבד מבוחרר חייב בראי' הא לר"ה דס"ל דכל מי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל ונפקא לי' מלא יחמוד כו' וא"כ לר"ל דס"ל בגיטין (ד' מ"ח) דהמוכר שדהו בזמן שיובל נוהג מביא ואינו קורא דקנין פירות לאו כקנין הגוף ולא

בטומאה ואין להקשות הא ידעינן זאת מבמועדו · דז"א דה"א דקאי רק על טומאה והטעם כמ"ש הצל"ח דטומאה קילא משום דהותרה וא"כ ממילא לא מוכח דס"ל כברייתא די' עטרות וא"כ חוזר הקושי' האיך יליף חגיגה מפסח וכנ"ל · אך באמת ז"א דנוכל לומר כדעת הראב"ד דאפי' בלא בשעת עבודה נמי איפטרי בגדי כהונה וכמו שהאריך בזה האמו"ר הגאון נר"י בס' ע"י סי' א' ע"ש וא"כ לאו ראי' דרב ס"ל טומאה הותרה וע"כ צריכין אנו לומר כמו דאיתא בפירוש ירושלמי דרב ס"ל דטומאה דחוי' וא"כ שפיר מוכח דרב ס"ל דשני תשלומי דראשון ואין להקשות מהא דאמרינן בברכות (ד' ך') א"ר יהודה א"ר המוצא כלאים בבגדיו פושטן אפי' בשוק מ"ט אין חכמה וכו' ופריך בגמרא ת"ש ולאחותו מה ת"ל הרי שהי' הולך לשחוט את פסחו ולמול בנו ושמע שמת לו מת יכול יחזור ויטמא אמרת לא יטמא יכול כשם שאינו מטמא להם כך אינו מטמא למת מצוה ת"ל ולאחותו · לאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא במ"מ ואמאי לימא אין חכמה כו' ומשני שאני התם דכתיב ולאחותו ופריך ולגמור מיני' ומשני שב וא"ת שאני · והשתא אי נימא דרב ס"ל דשני תשלומי דראשון א"כ מאי קשי' ולגמור מיני' הא מלינו לומר דמה לפסח ומילה דיש להם תשלומי' דפסח יכול לעשות בשני ובמילה ג"כ יכול למול אח"כ וכמ"ש פירש"י בזבחים (ד' ק') דדלמא דלהכי דחה עשה דלא יטמא עשה דפסח אף לאחר חצות אף שיש בו כרת משום דיש לו תשלומין בשני · אלא וודאי דרב ס"ל כר' דרגל יו"ט בפ"ע הוא · אבל באמת ז"א דהא רש"י פי' לקמן (ד' נ"ג) דאף לר"ה דס"ל דשני תשלומי דראשון תקוני לראשון לא מתקנינן לי' ופירש"י שאם הזיד בראשון אף אם עשה בשני חייב כרת א"כ לא שייך כאן לומר לפי שיש תשלומין בשני שהרי אינו מועיל תשלומין רק לענין מאן דלא חזי בראשון חזי בשני אבל אינו מועיל בשום ענין לפטור מכרת על הראשון וע"כ שפיר פריך וגיליף מיני' אף אי נימא דרב ס"ל דשני תשלומי דראשון (והתם בזבחים מוכרחין אנו לומר דכוונת רש"י דר"ע סובר כרחב"ע דס"ל שם לקמן (ד' נ"ג) דאף תיקוני לכרת נמי מתקנינן · ובאמת תמוה לי דהא לעיל שנאתי דר"ע ס"ל כר' דשני יו"ט בפ"ע וא"כ האיך מפרש רש"י שם בזבחים דר"ע ס"ל דשני תשלומי דראשון גבי פסח אלא וודאי דרש"י שם ס"ל כהרמב"ם דפסק כר' דרגל יו"ט בפ"ע ות"מ פסק בפ"ה מה' ק"פ דאם הזיד בראשון ועשה בשני דפטור מכרת ולקמן פירש"י איפכא וצ"ע) · אך באמת מה שגליתי להוכיח דע"כ ס"ל לרב כברייתא דעשרה עטרות ז"א ומעיקרא דדינא פירכא דכיון דס"ל לרב כר' יאשיה וא"כ הרי לא ס"ל כהספרי שבאותו היום נטמאו · אך מ"מ מלינו לומר דיסבור כברייתא דעשרה עטרות וא"כ היה ע"פ בפ"ע בשבת · אמנם לפי מה שביארתי דרב ס"ל דשני תשלומי דראשון יבואר בא"א דע"כ ס"ל כברייתא דעשרה עטרות :

והנה נבאר דהא דפי' רב טעמא דר"י ב"ד דיליף חגיגה דר"ש בסיקא מפסח משום דלפי שהלך לדרום יהיה מוכרח לסבור דשני תשלומי דראשון דהנה ס"ל לזקני דרום בזבחים (ד' כ"ג) דטו"ז עט"ש וא"כ קשי' קושית התוס' כנ"ל שהקשו ל"ל קרא דטמא אינו עושה פסח תיפוק לי' דבעינן גברא דחזי לאכילה ואין לומר הא סברי זקני דרום דאין אכילת פסחים מעכבא ואף גברא דחזי לאכילה לא בעינן כמ"ש התוס' שם ד"ה זקני · אך מ"מ קשי' גם לדידהו דהא הם ס"ל דטמא מת אם עשה פסח יצא והא דכתב התורה דטמא אינו עושה פסח הוא רק לכתחילה ולמצוה הוא שיעשה בשני ואע"ג דאין אכילת פסחים מעכבא מ"מ הם מודים נמי דמצוה הוא לאכול עפ"ס וא"כ עדיין קשי' ע"ז האופן דכיון דס"ל דטו"ז עט"ש ל"ל דכתב רחמנא דלכתחילה לא יעשה טמא הפסח בראשון תיפוק לי' דבעינן שיוכל לאכול הק"פ וא"כ נחזי אנן איזו תירוץ מחוור לומר לדידהו דנ"ל דזה בוודאי דוחק לומר דאתי דצבור עבדי בטומאה דהא הם ס"ל דיחיד ג"כ אם עשה פסח דשפיר יצא ודוחק לומר דאתי' דצבור עבדי בטומאה לכתחילה ויחיד לכתחילה לא · ועוד הא אמרינן לקמן (ד' ע"ז) דליכא תנא דס"ל דטומאה הותרה בצבור אלא ר' יהודה וזק"ד תרוי ניהו כמ"ש התוס' בד"ה זקני וא"כ וודאי ס"ל

קרינן בי' מאהלך וא"כ גר ועבד משוחרר היכי משכחת לה דחייב בראי' תיפוק לי' דאין לו קרקע · ותירץ דמשכחת לה כה"ג כגון שנשא אשה בת"י יורשת נחלה ומתה וירשה וכמ"ד ירושת הבעל דאורייתא כו' אך הקשה ל"ל למעט מי שחציו עבד וחצי ב"ח מאל פני האדון כדאמרינן שם תיפוק לי' דאין לו קרקע בא"י וליכא למימר דמיירי בנשא אשה וירשה דהא אמרינן בגיטין דאין קדושיו תופסין · ואמרתי דזאת מלינו ליישב ע"פ מה שמבאר הרשב"א בגיטין (ד' מ"ג) דחציו עבד וחצי ב"ח שקידש אשה שתופסין הקידושין ואף דהכא קאמר שם דהוי למול ואין לו דחוי' דקא דחי אבל באמת קדושין תופסין ומביא ראי' לזה ממה דאמרינן ביבמות (ד' מ"ה) דמי שחציו עבד וחציו ב"ח שקידש ב"י שהולד אין לו תקנה משום דאתי צד עבדות ומשתמש בצד א"א כלומר דנפקאי אלמא תפסי קדושין כו' ועוד אפי' לפי המסקנא דהתם ע"כ אית לן למימר דקדושיו קדושין דאי לא אף הוא אינו עושה ממזר למאן דמכשר הולד מנו"ע הבא על ב"י כמו דאמרינן התם למאן דמכשר מכשיר אף בא"א וקא מפרש טעמא משום דגמרינן לה מאחות אב מה אחות אב שאין לו בה קדושין אבל בעלמא יש קדושין יצא ע"ע דאפי' בעלמא אין קדושין · והלכך בשמעתא לומר דמי שחציו עבד וחציו ב"ח שקידש אין קדושיו תופסין א"כ אפי' בא על א"א נמי אין הולד ממזר כו' אלא רבא דחוי' הוא דקא דחי הא דקאמר דהוי למול ואין לו כו' עכ"ל · וא"כ לפי דברי הרשב"א שהוכיח דקדושיו תופסין הרי משכחת בחציו עבד וחציו ב"ח נמי דיהי' לו קרקע כגון שנשא אשה וירשה · אך באמת זאת קשי' האיך קדושיו תופסין הא קדושין שאין מסורים לביאה הן וכן מצאתי להגאון רע"א זללה"ה בת' (בסי' ר"ז) דמבאר שם דלא צריכין למימר כמו להרשב"א דרבא דחוי' הוא דקא דחי אלא דלרבא בוודאי לא תפסי קדושיו משום דרבא לשיטתו אזיל דס"ל (שם) דקדושין שאמ"ל דלא הוי קדושין ופי' בתוס' הא דקדושין תופסין בח"ל אף דאמ"ל היינו משום דהקדושין לא גרמו לאיסור ביאה דבלא קדושין ג"כ הוי איסור דח"ל אבל באחיות דע"י קדושין בא האיסור ביאה זה מקרי קדושין שאמ"ל · והנה בפשיטות נראה דשמא אמר באחיות היכא מקודשת אף דהאחיות שהם ממזרות דמ"מ ע"י קדושין ניתוסף איסור ביאה משום אחות אשתו ומקרי שפיר קדושין שאמ"ל כו' · וא"כ לרבא לשיטתו בח"ע וחציו ב"ח שקידש אשה הוי קשאמ"ל דע"י קדושין נאסר הביאה דאתי צד עבדות ומשתמש בצד א"א ואף דמקודם הי' ג"כ איסור דאתי צ"ע ומשתמש בב"ח מ"מ הא קדושין גרמו תוספות איסור בביאה משום א"א עכ"ל · וא"כ מוכרחין אנו לתרץ דקדושין שאמ"ל הוי קדושין דאל"כ חוזר קושית בעל ע"ה הנ"ל · והשתא ניחא הא דאמר רב לא ידענא משום דהי אמרינן דבחזירתן נמי אינן ניזוקין א"כ קשי' קושית הגמרא ל"ל קרא בהליכה השתא בחזירתן בהליכה לא כ"ש ומוכרחין אנו לתרץ כמו דמשני בגמרא דאתי' למדר"ה · אך א"כ קשי' ל"ל מצוה למעט ח"ע וחצי ב"ח תיפוק לי' דאין לו קרקע ומוכרחין אנו לומר דקדושיו קדושין וא"כ משכחת דיהי' לו קרקע בנשא אשה וירשה אך קשיא הא קדושין שאמ"ל הוא ומוכרחין אנו לומר דקדושין שאמ"ל

הוי

ס"ל נוקני דרוס נמי דטומאה דחוי' וא"כ ע"כ יתרצו דאתי' להורות דלא נימא מאן דחזי בראשון וכו' והע"ג דלו"ד מקרי נמי דחזי בראשון דהא בדיעבד אם עשה פסח יצא אך ז"א דה"פ דה"א מאן דחזי לכתחלה בראשון חזי בשני ומאן דלא חזי לכתחילה בראשון פטור מלעשית פ"ש · וע"כ כיון דס"ל דשני תשלומי דראשון שפיר פי' רב טעמא דר"י ב"ד דיליף דתגינה דדו"ש בהיקש מפסח וכמו שביארתי · אך זה קשיא להאורה דהאיך מצינו לומר דב"ד ס"ל תשלומי דהאשון דהא אי נימא הכי קשי' מנ"ל דפ"ש דו"ש וטומאה דהא לא מצי למילף מבמועדו דהא הקרא במועדו אתי' לפ"ר וכן איתא ביומא (ד' נ"א) בתוס' דר"נ דס"ל דשני תשלומי דראשון יליף מבכל חוקת הפסח ומפרשי התוס' דרבי לא יליף מבכל חוקת הפסח משום דממעט מפרטא דמצות ומרורים ור"נ לא ממעט ומפרש הא"ת לקמן (ד' נ') דפליגי בפלוגתא דהני תנאי דלקמן (ד' נ"ו) דאיסי ב"י ל"ל למדרש כללא ופרטא ומוקי להאי עצם ל"ת בו על עצם שיש בו מוח רק מאותו ממעטינן מצוה שלא על גופו ורק במצה ומרור גלי רחמנא דחייב ורבנן מוקי לאותו לדרשא אחרינא דמהדרינן שלא לשחוט הפסח עה"י ודרשי להאי קרא דעצם ל"ת בו על כללא ופרטא והשתא יאמר כך דרבי ס"ל כחכמים דאיסי ב"י ושפיר ה"א דכללא דחוקת אינו מרבה רק דומי' דפרטא ומש"ה איצטריך במועדו גבי פ"ש לרבות דדו"ש אבל לר"נ דס"ל כאיסי ב"י דממעט מצוה שלא על גופו מאותו ולא דריש כללא ופרטא שפיר נפקא לי' מבכל חוקת הפסח דדו"ש דהוי נמי מצוה שבגופו כו' ע"ש באריכות · וא"כ לפי הנחה זו אי נימא דר"י ב"ד יסבור כר"נ דשני תשלומי דראשון בוודאי ע"כ יסביר כאיסי ב"י וזאת לא מצינו לומר דהא ביארנו לעיל דר"י ב"ד ס"ל דאין שוחטין הפסח עה"י וע"כ דריש כמו רבנן דאיסי ב"י דמהדרינן שלא לשחוט עה"י · אך באמת צריך להבין ג"כ דהא לפי מה שביארתי דרב ס"ל דשני תשלומי דראשון מדס"ל טומאה דחוי' בציבור כמ"ש לעיל וא"כ ע"כ ס"ל כאיסי ב"י ואיכו ע"כ ס"ל כרבנן דאב"י והראי' דרב נמי ס"ל לקמן (ד' ע"ט) דאכילת פסחים לא מעכבא וביארנו לעיל דמאן דס"ל דלא מעכבא ע"כ ס"ל דאין שוחטין עה"י וא"כ ס"ל כרבנן דאיסי ב"י דמהדרינן שלא לשחוט עה"י · אך באמת ז"א דס"ל לר"י ב"ד ולרב דשני תשלומי דראשון וס"ל נמי כאיסי ב"י והא דידעו דאין שוחטין עה"י נפקא להו מקרא דלא תוכל לזבוח בא' וכמו דיליף ר' יהודה לקמן (ד' נ"א) דאין שוחטין עה"י מקרא דלא תוכל לזבוח בא' · ואין להקשות הא הא"ת מבאר לקמן (ד' פ') דהא דקאמר רב דמטמאין א' מהם בשרץ ולא קאמר דמשלחין לדרך רחוקה כמו דס"ל לעולא משום דרב ס"ל דאין היחיד מכריע לעשות בטומאה וא"כ כשיבלא אחד מן הטהורים לא יהי' מהטמאים יותר מן הטהורים רק א' אבל השתא דמטמאין א' הרי יהיו שנים טמאים יותר מן הטהורים ע"ש וא"כ כיון שביארנו דרב דס"ל דאין שוחטין עה"י מפיק לי' מקרא דלא תוכל לזבוח א"כ היכא מצי סבר דאין היחיד מכריע דהא זאת מפיק ר"א מקרא דלא תוכל לזבוח בא' אך זה ליתא משום דהשתא א"ש התירוץ השני של הא"ת דתירץ שם עוד דרב ס"ל כרב הונא דבפסח הבא בטומאה אין היחיד עושה פ"ש כלל כיון דבטומאה לא מדהי א"כ כשישלחו א' לדרך רחוקה יהי' נדחה גם מפ"ש כיון דפ"ר נעשה בטומאה ע"ש אך בגמרא מוקי טעמא דר"ה משום דס"ל טומאה דחוי' ע"ש וע"כ כיון שביארתי דרב ס"ל נמי טומאה דחוי' אתי שפיר תירוץ זה דס"ל כר"ה וכנ"ל וע"כ לענייננו נמי ניחא דר"י ב"ד ס"ל שפיר דשני תשלומי דראשון וס"ל נמי כאיסי ב"י וכמ"ש והא דס"ל דאין שוחטין עה"י אינו מפיק כרבנן דאיסי ב"י מקרא דיעשו אותו אלא מפיק כמו ר"י מקרא דלא תוכל לזבוח באחד :

אך את זה קשי' כיון דביארנו דס"ל לרב דשני תשלומי דראשון וס"ל כאיסי ב"י א"כ האיך מצי סבר דשו"ד ל' יום דהגה המפרשים הקשו האיך יליף הת"ק דרשב"ג מדקאי משה בפ"ר ומזהיר עפ"ש דהא אי לא הי' מזהיר עפ"ש ה"א דרשאי לשבור עצם שיש בו מוח דהרי לקמן יליף דאינו רשאי מדכתיב בפ"ש ועצם ל"ת בו וא"כ אי לא היה מזהיר

הוי קדושין וזאת לא מצינו למימר אליבא דרב דהא רב מספקא לי' (שם) אי קדושין שאמ"ל הוי קדושין אי לא · ולכאורה יש לדחות הא אף אי נימא דקדושין שאמ"ל הוי קדושין מ"מ לא מצי סבר רב כר"א דהא רב סובר בכתובות (ד' פ"ד) דירושת הבעל דרבנן וא"כ ע"כ לא סבר כר"א משום דקשי' קושית בעל ע"א ולא מצינו לייבב דמשכחת בנשא אשה וירשה דהא רב סובר דירושת הבעל דרבנן · אבל באמת ז"א ותלי' דווקא בקדושין שאמ"ל דאי אמרינן דהוי קדושין שפיר יוכל לסבור רב כר"א ומשכחת דאית לי' לא"ע ותלי ב"ח קרקע כגון שנשא אשה וילדה בן ונפל לה קרקע בירושה ומתה האשה ונפל הקרקע לפני הבן וא"כ מת הבן דירש האב הקרקע מדאורייתא דהאב יורש את בנו מדאורייתא כדמבואר בב"ב · אך כיון דרב מספקא לי' אי קדושין שאמ"ל הוי קדושין וא"כ אי נימא דלא הוי קדושין שוב לא ירש האב את בנו כדאיתא שם בגיטין בתוס' דהיכא דאין לו תפיסת קדושין לא יירש בנו אותו משום דלא מתייחס אחריו וא"כ ממילא אין האב יורש אותו כיון דלא מתייחס אחריו וא"כ לא מצינן לתרץ כמו שתירצתי וע"כ אמר רב בל' לא ידענא משום דמספקא לי' בקדושין שאמ"ל אי הוי קדושין א"כ משכחת לה להא דר"א ואי לא הוי קדושין לא משכחת להא דר"ה כמו שבארתי · וא"ת הא משכחת בלוקח קרקע דהא רב סובר דאין ברירה כמבואר בע"א ר"ה (ד' י"ג) וא"כ כיון דס"ל דאין ברירה ע"כ סובר דקנין פירות כקה"ג דאל"כ לא משכחת דמייתי בכורים אלא חד בר חד כמו דפרכינן בגיטין (ד' מ"ח) אך באמת ז"א דרב סובר שפיר דיש ברירה ודלא כדעת בעל הע"א והראי' ממה דאיתא בב"ק (ד' ע') דרב סובר דבעלה מחלוקת · ופי' הרא"ש דרב סובר דיש ברירה (ע"ש בפ"ת) וכן פי' הרשב"ם בב"ב (ד' ק"ז) דרב סובר דיש ברירה · ועיין בס' אב"ה מהמו"ר הגאון נ"י דמשיג על הגאון בעל ש"א מהמה מקונות מש"ם דמוכח דרב סובר די"ב וכיון דרב סובר די"ב א"כ יוכל לסבור דק"פ לאו כקה"ג ועוד עיין בתוס' גיטין (שם) דלא תלי' הא בהא ולא פרכינן בגמרא רק אליבא דר' יוחנן ובמק"א הארכנו ג"כ בזה ובדברי הנ"ל אמרנו לתרץ מה דהקשו כל האחרונים אמאי השמיט הרמב"ם הך דינא דר"א · ונ"ל דמש"ה השמיט הרמב"ם דינא דר"א משום דאיהו פסק כרבינא בחגיגה דמי שח"ע ותלי ב"ח פטור מראי' (ועיין בס' ע"י מהמו"ר נ"י סי' י"א שהאריך בהרמב"ם) וא"כ קשי' ל"ל מעוטא למעט חצי עבד ותלי ב"ח תיפוק לי' דאין לו קרקע ולא יכולנו לתרולי בנשא אשה והי' לה קרקע ומתה האשה וירשה בנה ושוב מת הבן וירשו אביו דזה ליתא דהרי הרמב"ם פסק (בפ' י"ד מה' נ"מ) כרבא דאמר בגיטין דראוי לנטול ואין לו וא"כ ע"כ סובר דאין תופסין הקדושין וכבר כתבתי לעיל דברי התוס' דהיכא דלא תפסי הקדושין אין בנו מתייחס אחריו ואינו יורשו וה"ה דאין האב יורש אותו וא"כ לא משכחת דיהי' לו קרקע וע"כ אם איתא להא דר"א ל"ל מעוטא למעט ח"ע ותלי ב"ח תיפוק לי' דאין לו קרקע אלא וודאי דלא כר"א מש"ה השמיט הרמב"ם הך דינא דר"א ובמק"א הארכתי בזה ואכ"מ להאריך :

מוסיף על פ"ש ה"א דרשאי לשהות ותי' המ"א דת"ק לא ס"ל כאבי"י ולדידי' רשאי לשהות ערלם שיש בו מום וא"כ כיון דס"ל לרב כאבי"י האיך מצי סבר דשו"ד הא לא מוכח כיון דצריך להזהיר עפ"ש · אך ז"א דמצינו לתרץ כמו שתירץ עוד המא"ת ע"פ מה שהקשו התוס' ל"ל קרא דאסור לשהות ערלם שיש בו מום תיפוק לי' דהרי יכול לקיים שניהם ע"י גומרתא וכן הקשו התוס' לקמן (ד' פ"ה) ע"ב ומתרץ בשם ר"י דאיצטריך כגון דחל פסח בשבת דא"א ע"י גומרתא ולברייתא די' עשרות דהי' פ"מ ע"פ בשבת א"כ בלא"ה אין מקום לעשות גבי פ"מ לאסור שב"ע דהא יכול לקיים שניהם בליל פסח דהיינו במוצאי ש"ק · ואין להקשות דהא ה"א להתיר בלא הוצאת גומרתא משום דאם יוציא ע"י גומרתא ישרף קצת וא"כ משכחת דאם יוציא ע"י גומרתא לא אתי כזית לכל חד וחד וא"כ ה"א דרשאי לשהות ערלם וא"כ חזרה הקושי' האיך ס"ל לרב דשו"ד ואין לומר דלא ס"ל כאיסי ב"י דהא ביארנו דרב וו"ד ע"כ ס"ל כאיסי ב"י · אך ז"א דהא הבאתי לעיל דרב וו"ד ס"ל דאכילת פסחים לא מעכבא אלא מצוה וליכא למימר שידחה לל"ת דש"ע דהא שפיר מצינו למימר כמ"ש דהא יכול לקיים שניהם ע"י גומרתא דאף אם ישרף קצת ולא מטי כזית לכל חד וחד אלא בציר מזית נמי לא איכפת לן כיון דאין אכילת פסחים מעכבא · ואין להקשות כיון דס"ל דאין אכילת פסחים מעכבא א"כ האיך ה"א דאתי עשה דאכילת פסח ודחי לל"ת דש"ע הא א"פ לא מעכבא · דז"א דהרי מוכרחין אנו לומר דלמ"ד אין א"פ מעכבא ומאי דכתיב איש לפי אכלו הוא רק למצוה כמו דאמרינן שם בזבחים ע"כ דהתורה לא הקפידה רק שיהי' הק"פ נאכל ואפי' לא יגיע לכאו"א כזית · משום דאי נימא דהתורה הקפידה דווקא שיאכל כ"א כזית א"כ קשי' האיך התירה לנו התורה דאפי' כל ישראל יוצאין בפסח אחד כדאמרינן בקדושין (ד' מ"א) והא לא יגיע לכאו"א כזית אלא ע"כ הא דכתב לן התורה איש לפי אכלו למצוה היינו שיאכל כ"א וא' אפי' פחות מכזית :

ועתה נחזור הדברים דכיון דרב ס"ל דשו"ד ל' יום וא"כ מושבות בכ"מ שאתם יושבים משמע ומוכח נמי כברייתא די' עשרות וחל ע"פ בפ"מ בשבת וכמ"ש וע"כ שפיר מפרש רב דילפינן חגיגה דדו"ש מפסח משום דדחיית שבת בפסח אינו יליף ר"י ב"ד מג"ש דמועד ומועדו אלא יליף דפסח דו"ש מפ"מ וע"כ ניחא הא דהלך ויסב לדרוש היינו לשהות כמו דס"ל לבני דרוש בכל ביעתייהו וכמו שביארתי :

עכ"פ יוצא מדברינו אם נאמר כאיסי ב"י דמוקי להאי וערלם ל"ת בו לאחד ערלם שיש בו מום ולא' ערלם שא"ב מום ונימא נמי דא"פ לא מעכבא אי לא מוכח דשו"ד ל' יום משום דלא מצי מפיק מדקאי משה בפ"ר ומזהיר עפ"ש דהכי קשי' כמו שהקשו התוס' והא ע"י שאלתן הוזקק לומר להם ואין לתרץ דהצ"ל רק א"ת פסח ותו לא דהכי צריך לומר להם דינא דפ"ש כבדי שידעו דאסור לשהות ערלם שיש בו מום וכמ"ש ע"כ מצינו לומר דהך ברייתא דמגילה ס"ל כאיסי ב"י וס"ל נמי דא"פ מעכבא וא"כ לא מוכח כלל דשו"ד וס"ל נמי בזה כטעמא דת"ק דלא יליף כרשב"ג דס"ל שתי שבתות וכמ"ש לעיל וע"כ ס"ל להברייתא דמשה תיקן להם לישראל שיהיה שו"ד בענינו של יום הל' פסח בפסח כו' :

ועתה נבאר דלכאורה צריך להבין לאיסי ב"י ולהאי ברייתא דמגילה דס"ל כאיסי ב"י כמ"ש דהאי וערלם ל"ת בו מוקמינן לא' ערלם שיש בו מום וא' ערלם שאב"מ דאינו רשאי לשהות דלא אמרינן אתי עשה ודחי לל"ת · א"כ קשי' אמאי לא ניליף בכ"מ מהכא דעשה דוחה ל"ת מדאיצטריך האי וערלם ל"ת בו גבי פ"ש ובעיין זה הקשו התוס' (יבמות ד' ה') ד"ה כולא ל"ל קרא למילף כלאים בציצית ניליף מתריפת קדשים מדאיצטריך התם לומר דלא דחי ואין לתרץ הא מצינו למפרך מה לפסח שכן כרת כמו דאמרינן ביבמות (ד' ה') דז"א דשם קאי לענין הקרבת הק"פ וע"כ שפיר פריך מה לפסח שכן כרת אבל לענין אכילת ק"פ ליכא כרת רק מ"ע גרידא · אך מצינו למפרך מה לעשה דא"פ שכן לפני הדבור וע"כ דחי וכן פריך שם ביבמות · ואין לומר הא הנאו דש"ע נמי נאמרה לפני הדבור וא"כ הרי הן שוין · דז"א דא"כ מאי פריך שם מה לכל הני שכן לפני הדבור וע"כ דחי שבת הא הנאו דשבת נמי נאמרה לפני הדבור דנצטוו במרה כמו דאיתא בשבת (ד' פ"ז) ובהוריות (ד' ח') עשר מצות נצטוו במרה שבע שקבלו עליהם ב"נ והוסיפו דינין ושבת כו' דכתיב כאשר ציוך ד' אלקיך כו' וא"כ הרי נאמרה גם שבת לפני הדבור · אלא וודאי דהחידוש הוא רק מציווי מצות עשית עשה שלא היה לפני הדבור דכל הז' מצות של ב"נ היו בשב וא"ת כדאיתא בסנהדרין (ד' נ"ח) וע"ז המ"ע נצטוו וע"כ מקרי העשה חמור שנאמרה לפני הדבור וכמו שנבאר לקמן אבל זה קשי' דא"כ הרי קשי' איפכא דניליף דבעלמא אינו דוחה עשה לל"ת מדלא דחי עשה דאכילת פסח לל"ת דשב"ע ואף דהעשה חמור כמ"ש מכש"כ דאינו דוחה עשה לל"ת בכ"מ · אך באמת ז"א דהטעם דאיסי ב"י והברייתא דס"ל דאי לא הוי כתיב וערלם ל"ת בו בפ"ש ה"א דדחי עשה דא"פ לל"ת דשב"ע ואך מיתורא דקרא דהחזיר התורה להזהיר עוד גם בפ"ש וע"כ לא דחי והשתא הכל מתורץ דלא מצי למילף בעלמא דאתי עשה ודחי לל"ת דאל"כ אמאי צריך גבי פ"ש וערלם ל"ת בו וא"כ אמאי מיבעי לגמור מכלאים דז"א דאי לא הוי נאמרה בפ"ש שפיר ה"א דדחי ומ"מ לא מצינן למילף בעלמא דדחי משום דמצינו לדחות דמה לעשה דא"פ שכן לפני הדבור ועתה אחר דכתיב גם בפ"ש להורות דלא דחי לא נוכל למילף בעלמא דלא דחי עשה לל"ת דז"א דמצינן למימר הא דלא דחי משום דהנאו ניתנית גם לאחר הדבור וע"כ לא דחי העשה דקודם הדבור לל"ת שאחר הדבור וכמ"ש התוס' בקדושין (ד' ל"ח) בשם הירושלמי דלהכי לא דחי עשה דמצה לל"ת דחדש שאין עשה שלפני הדבור דוחה לל"ת שאחר הדבור וכן מתרץ הצל"ח והמא"ת על הא דאיתא לקמן (ד' נ"ו) דהקשה הריב"א אמאי איצטריך קרא דועבדת הא כיון דכתיב בפ"ש וערלם לא תשברו בו כ"ש בראשון והקשה המהרש"א הא ילפינן (שם) מדשניה למיכתב וערלם ל"ת בו בפ"ש דאחד ערלם שיש בו מום וא' ערלם שאין בו מום וא"כ אי לאו דשנה דועבדת לפ"ר לענין ש"ע א"כ הא דכתיב בפ"ש ש"ע איצטריך לגופי' ולא הוי גמרינן לרבוי' אפי' ערלם שיש בו מום ונבאר בקושי' (ועיין לקמן מ"ש בזה באריכות) ותירצו דאי לאו קרא דועבדת לא ה"א הלדחי עשה דא"פ לל"ת דשב"ע דאין עשה דקודם הדבור דוחה לל"ת שלאחר הדבור אבל עתה דכתיב ועבדת ע"כ ה"א דדחי משום דהנאו דשב"ע נמי נאמרה לפני הדבור · וע"ז הזהיר עוד גם בפ"ש על שבירת ערלם וע"כ שוב אינו דוחה משום דהנאו נאמר לפני הדבור וניתנית ג"כ לאחר הדבור וע"כ לא אתי עשה דקודם לדחות ל"ת דלאחר הדבור ועיין בש"ת (סי' ל"ו) ופ"י שם בקדושין · ועתה כיון שביארנו דס"ל להברייתא דמגילה דשו"ד הלכות פסח בפסח וכו' והוא משום דס"ל כאיסי ב"י דמוקי קרא דוערלם ל"ת בו לערלם שיש בו מום דאינו דוחה עשה לל"ת והוא כמו שביארתי דאינו דוחה עשה דקוה"ד לל"ת שלאחר הדבור נחזור למה שהתחלנו לתרץ קושית התוס' על רש"י משום דלוי ע"כ ס"ל כרשב"ג דס"ל דשו"ד ב' שבתות ונקדים עוד דע"כ לת"ק דס"ל דשו"ד ל' יום נמי סובר דאין עשה דקודם הדבור דוחה לל"ת שלאחר הדבור והוא ע"פ מה שביארנו לעיל בשם הפ"י דע"כ ס"ל לת"ק דמושבות בכ"מ שאתם יושבים משמע וא"כ לדידי' קשי' מה שהביאו התוס' בקדושין בשם הירושלמי פריך למה לא אכלי מצה מחדש ויבא עשה דבערב תאכלו מצות וידחה לל"ת דחדש · ואלא ע"כ כמו שתירץ הירושלמי דלהכי לא דחי משום דאין עשה דקודם הדבור דוחה לל"ת שלאחר הדבור וע"כ לוי דס"ל דעשה דקודם הדבור דוחה לל"ת שלאחר הדבור ממילא דלא מצי סבר לא כהברייתא דמגילה ולא כת"ק דרשב"ג

אלא

אלא ס"ל כרשב"ג דב' שבתות והראי' דס"ל ללוי דאף עשה דקודם הדבור נמי דוחה לל"ת מהא דאיתא (ביבמות ד' ע') אמר לי' לוי לרבי מאי אידי' ע"ו לתני ע"ז כו' ומבאר הגאון בעל נוב"י בס' דו"ל (ד' ז') באריכות דתלי בזה אי ס"ל דעשה שקודם הדבור אינו דוחה לעשה שלאחר הדבור אזי לא משכחת רק ע"ו נשים דפטורות לגמרי אבל אם נימא דאף עשה דקוה"ד נמי דחי אזי הוא דמשכחת ע"ז כמו דס"ל ללוי עש"ה בדבריו היקרים וא"כ ללוי דתנא ע"ז אזי ס"ל ע"כ דאף עשה דקוה"ד דחי וע"כ לא מצי סבר לא כת"ק דרשב"ג דשו"ד ל' יום ולא כהברייתא דס"ל דדורשין ה' פסח בפסח וכו' אלא ע"כ ס"ל דשו"ד ב' שבתות כרשב"ג ובזה מתורץ קושית התוס' גם בגיטין דלפי' הקונטרס ה"ל למימר דשו"ד שבה שבתות דאפ"ל דר' לוי ס"ל כרשב"ג וכמו שביארתי לעיל שמתרץ גם הפ"י כן כ"ז אמרתי ע"ד חידוד :

[והואיל ואתא לידן דברי מרן המהרש"א המינא בה מלתא ונחזור הדברים דהנה אמרינן בגמרא לקמן (דף נ"ו) אלא מעתה דכתיב ועצם לא ישברו בו ה"נ דבו אינו שובר אבל שובר בפסח דורות אמר קרא ועבדת (ופי' שיהיה כל העבודות זה כזה) והקשו התו' אמאי איצטריך להכי ועבדת הא כיון דכתיב בפ"ש ועצם לא ישברו בו כש"כ בראשון והקשה מרן המהרש"א הא ילפינן (שם) מדשינה למכתב ועצם ל"ת בו בפ"ב דאחד עצם שיש בו מוח וא' עצם שאין בו מוח וא"כ אי לאו דרשא דועבדת לפ"ר לענין ש"ע א"כ ה"א הא דכתיב בפ"ב ש"ע איצטריך לגופי' ולא הוי גמרינן לרבויא אפי' עצם שיש בו מוח ונשאר בקושי' · ותירץ הגל"ח דאי לאו דועבדת והוי ילפינן שבירת עצם בפ"ר רק ממה שנאמר בשני שוב לא הוי שום ה"א לומר דעשה דאכילת פסח ידחה לל"ת דשבירת עצם דהנה התוס' בקדושין (דף ל"ח) כתבו בשם הירושלמי דאין עשה שלפני הדבור דוחה לל"ת שלאחר הדבור ואכן אין הכוונה בדברי התוס' דעשה לפני הדבור גרוע מעשה דלאחר הדבור אלא דברי התוס' לקוחים מדברי הירושלמי דאין עשה דוחה ל"ת כ"א בסמוכין ולא מקרי סמוכין אלא כשלא הפסיק הדבור ביניהם בהעשה ול"ת שניהם נאמרו או לפני הדבור או לאחר הדבור אבל כשהאחד מהם לפה"ד וא' לאחה"ד הן העשה לפני הדבור והל"ת לאחה"ד והן להפך כבר מקרי הפלגה ולא מקרי סמוכין ולא דחי · והנה עיקר הדברים אם בתחילתן של העשה והל"ת נאמרו סמוכין אף שבוב א' מהם הוכפל לאחה"ד ג"כ מ"מ כיון שבתחילתן נאמרו שניהם לפה"ד כבר נסמכו והעשה דוחה לל"ת וכן אם בתחילתן לא נסמכו שהעשה נאמרה לפה"ד והלאו לאחה"ד אף שהעשה נישנית ג"כ לאחר הדבור מ"מ שוב לא נקרא סמוכין ואינו דוחה ומוכח זאת ממש"כ התוס' גם בקדושין בשם הירושלמי שלא אכלו מצה בביאתן לא"י ואין עשה דוחה ל"ת משום דעשה דמצה הוא לפה"ד ולכאורה קשה ע"ז תינח העשה דבערב תאכלו מצות לא דחי משום דלפה"ד אבל כיון דכתיב בביאתן לארץ שיעשו פסח וא"כ ליתי עשה דעל מצות ומרורים יאכלוהו וידחה לל"ת דחדש ואף שעשה זו במצרים נאמרה בפ' בא מ"מ הרי בפ' בהעלותך כתיב בפ"ש על מצות ומרורים יאכלוהו וק"ו לפסח ראשון ועשה זו לאחה"ד נאמרה אלא וודאי כיון שכבר נאמרה העשה במצרים ולא נסמכה עם הל"ת אף שבוב נאמרה גם אחר הדבור לא מהני להיות הלאו ומינה כיון שבכל הולך אחר תחילתן אם מבתחילה נסמכו ונאמרו שניהם לפה"ד אף שבוב הלאו נישנית גם לאחה"ד והעשה לא נישנית מ"מ כיון שכבר נסמכו העשה דוחה ל"ת · ולפ"ז הרי התוס' נכונים בשאלת השאת דדרשינן ועבדת שעצם לא תשברו בו הנאמר בפ"מ קאי על פסח דורות א"כ הרי העשה של ואכלו הבשר בלילה הזה עם הל"ת של ועצם ל"ת בו נאמרו יחדיו ואף שבוב נאמר הלאו גם לאחה"ד בפ"ש מ"מ אי לאו מחמת יתורא דכל חוקת הפסח הוי אתי עשה ודחי אבל אי הוי אמרינן שועבדת לא קאי לענין של ועצם ל"ת בו וא"כ שב"ע דפ"מ לא נאמר כלל על פסח דורות ולא נאמר לאו דשב"ע בפסח דורות לפני הדבור כלל רק בפ"ש נאמר אחה"ד א"כ לא צריך ליתורא דבלא"ה לא דחי עשה דואכלו הבשר לל"ת דשב"ע משום דלא נסמכו בהעשה הוא לפני הדיבור והל"ת לאחר הדבור עכ"ל · ולפלא הוא בעיני איך נעלם מכבוד תורתו דברי הר"ש (פ"ב דחלה) דרצה לפרש מה דקאמר ר"י בירושלמי אין עשה דוחה לל"ת אא"כ כתובה בצידה היינו דלא נצטוו ביחד דמצה במצרים וחדש בביאתן לארץ והקש' ע"ז מהא דאמרינן בשבת (דף קל"ג) ימול בשר ערלתו אע"פ שיש שם בהרת ימול דאתי עשה ודחי ל"ת והרי עשה דמילה קדמה ללאו דקוצץ בהרתו ע"ש · ועוד קשי' לי ע"ד האיך ר"ל אי נימא דלאו דשבירת עצם לא נאמר קודם הדבור אף אי נאמר אחר הדבור לא דחי העשה דואכלו את הבשר לל"ת דשב"ע כיון דהעשה לפני הדבור והרי אמרינן (ביבמות ד' ה') איפכא דפריך שם מה למילה שכן לפה"ד ומכולהו ג"כ משום דלפה"ד וע"כ דוחה לל"ת שלאחה"ד אלמא דעשה דקוה"ד אלים טפי ואין להקשות על התוס' דקדושין דאמרו דאין עשה דקוה"ד דוחה לל"ת שלאחה"ד והרי בגמרא מוכח איפכא דעשה דקוה"ד אלים טפי דז"א דכבר הקשו זאת קדמאי דקדמאי ותירצו כולם בחדא מחתא דוודאי עשה שנאמרה לפני הדיבור ולא נישנית כלל לאחה"ד גרע טפי וכדברי הירושלמי אבל היכא שנאמרה לפה"ד ונישנית לאחה"ד אלים טפי מבאלי עשה שנאמרה לאחה"ד לחוד הואיל ונאמר לפה"ד ונישנית לאחה"ד והשתא עשה דפסח דנאמר לפה"ד ונישנית ג"כ לאחה"ד בפר' בא ובפ' ראה וכן תמיד נאמר קוה"ד ונשנה לאחה"ד במ"ת וכן מצות מילה נאמרה לא"א ונישנית בת"כ וביום השמיני ימול הלכך הואיל ונאמרה ונישנית אלימא טפי כדברי הגמרא דידן אבל מצה לא נאמרה אלא במצרים קודה"ד לחוד אבל לא נישנה אחה"ד הלכך גרע טפי וכדברי התוס' ואע"ג דחובת מצה נמי נאמר לאחה"ד גבי פ"ש הכיא אפ"ש קאי ועי' היטב בש"א (סי' נ"ו) וא"כ לא קשי' כלל על התוס' · אבל לדברי הגל"ח קשה מאוד דהרי פסח נאמר לפה"ד ונישנה לאחה"ד וא"מ עלה על דעתו לומר דלא דחי לל"ת דשב"ע כיון דהלאו נאמר לאחה"ד · והרי הוא איפכא ממה דאמרינן בגמרא דיבמות כנ"ל :

אך לאמו"ר הגאון נר"י מתרץ בהופ"א דאין סתירה לדברי התוס' מהגמרא · והוא דאם יש עשה דלפה"ד וגם לאחה"ד ל"ת אשר בוודאי יתבטל בזה העשה דלפה"ד אמרינן דמסתמא לא בא הל"ת דלאחה"ד למעקר העשה דקוה"ד כגון מילה ותמיד דאי הוי אמרינן דאינו דו"ב וא"כ תמיד דשבת או מילה דאיתרמי בשבת נדחה בוודאי ע"כ אית לן למימר דלא בא הל"ת למעקר העשה · אבל במקום שאינו אלא דמיתרמי בהעשה ידחה הל"ת ואי לא איתרמי לא הוי נדחה העשה · ע"כ אי איתרמי ליכא למימר דתבא העשה דקודה"ד ותידחה דכיון דקוה"ד נאמרה בשעה שלא נאמרה הל"ת לא אלימא למדחי הל"ת של אחרי' וע"כ הא דמקשה בירושלמי דקדושין למה לא יבא העשה דבערב תאכלו וידחה לל"ת דחדש ס"ל שאם היו מביאים תבואה מבל איסתפק לא היו צריכים לדחות אלא שלא הביאו ע"כ משני בירושלמי דאין העשה דלפה"ד דוחה לל"ת שלאחה"ד כו' ע"ש · וא"כ לפ"ז אפ"ל כדברי הגל"ח דאי לאו שנאמר דועבדת קאי לפ"ד לא הוי אמינא דאתי עשה דפסח ודחי ל"ת דשב"ע משום דאין עשה דקודם הדבור דוחה לל"ת שלאחה"ד · והוא משום דגבי ל"ת דשב"ע הנאמר לאחה"ד נמי משכחת דיקיים העשה דואכלו הנאמר לפה"ד בלתי העברת הלאו דשב"ע הנאמר לאחה"ד דהנה התוס' הקשו לקמן (ד' פ"ה) אמאי הוי אמינא גבי שב"ע דאתי עשה ודחי לל"ת הא לא הוי בעידנא דקא מעקר הלאו מקיים העשה ועוד הקשו דהא אפשר לקיים שניהם ע"י גומרתא דשורף בעצמות אין בו משום שב"ע · ותירץ הגל"ח די"ל דלמ"ד אכילת פסחים מעכבא משכחת לה כגון

שנימנו על פסח א' אנשים הרבה ולא יגיע לכאו"א כזית עד שמוציא המוח שבעצמות וע"כ בשבירה זו שובר הפסח והוי בעידנא כמו דמבואר לקמן (ד' נ"ט) בתוס' ד"ה אתי עשה ולפ"ז מתורץ נמי מה שהקשו התוס' הא יכול לקיים שניהם ע"י גומרתא · דז"א דאולי ע"י שישרף קצת לא יהי' בשמות כזית וע"כ מקרי דא"א לקיים שניהם · וע"כ לפ"ז הא דצריכין אנו לבא לדחיית העשה לל"ת הוא רק באופן אם לא יגיע כזית לכאו"א אבל אי איתרמי דיגיע כזית לכאו"א אזי אין אנו צריכין לדחות או משום דלא מצי נימא דאתי עשה ודחי לל"ת דנא הוי בעידנא או משום דאפשר לקיים שניהם ע"י גומרתא · וע"כ בזה שפיר אמרינן דאין עשה דקוה"ד דוחה לל"ת שלאחה"ד וכמו שאמר אאמו"ר נר"י גבי עשה דמצה אך אי נימא דועבדת קאי על פ"ד וא"כ העשה והל"ת נאמרו לפה"ד וע"כ אמרינן דדחי · אך לכאורה קשה על דברי אאמו"ר הגאון נר"י מהא דאמרינן בשבת (שם) דימול בשר ערלתו אע"פ שיש שם בהרת יקוץ דאתי עשה ודחי לל"ת · וא"כ קשיא הא העשה דמילה הוא לפה"ד והכא הרי הוא דומה לעשה דמצה דאמרינן דמש"ה לא דחי לל"ת דחדש משום דמשכחת דיקוים העשה דלפה"ד בלתי העברת הלאו דלאחה"ד היינו כגון דאי היו משיגים תבואה דאשתקד · א"כ הכא לענין מילה נמי משכחת דיקיים העשה דמילה בלתי העברת הלאו דהא אמרינן שם דאם איתא אחר ליעבד אחר דגבי אחרינא ליכא איסור לאו דלא מתכוין הוא ומשני שגמרא דליכא אחר וא"כ משכחת דיקיים העשה בלתי העברת הלאו דהיינו אם יקיים ע"י אחר וא"כ לפי דברי אאמו"ר נר"י הרי צריכין אנו לומר דאין עשה דמילה דקודה"ד דוחה לל"ת דקוצץ בהרת דהוא לאחה"ד · אך באמת ז"א דיש לחלק ודברי אאמו"ר אמת וצדק · דשאני התם גבי עשה דמצה הרי על מי שמוטל עליו העשה דמצה מחויב הוא לקיים הל"ת שלא לאכול חדש וע"כ שפיר אמרינן כיון דאם הי' משיג תבואה דאשתקד הי' מקיים העשה דאכילת מצה ויקיים נמי הל"ת שלא לאכול חדש וע"כ אמרינן דאם אינו משיג לא מצי לבא העשה ולדחות הל"ת דכיון שהעשה נאמרה בעת שלא נאמרה הל"ת וע"כ אמרינן שלא אלים כ"כ לדחות הל"ת דנאמרה אח"כ אבל בשבת אם ימול אחר אזי לדידי' ליכא חיוב הל"ת והרי לגביה דומה כמו אם לא הי' בהרת אבל לגבי מי שיש חיוב הל"ת דהיינו באבי הבן כדאמרינן שם אם הוא רוצה לקיים העשה א"א בלתי אם יעבור הל"ת וע"כ שפיר צריכין אנו לומר דלא אלים כ"כ לדידי' הל"ת שנאמר לאחה"ד לבטל העשה דחל עליו מקודה"ד וע"כ אמרינן דאתי עשה דקוה"ד ודחי לל"ת שלאחה"ד :

אך עכ"ז צ"ל ליישב קושית המהרש"א בחופ"א והיא משום דהי לא נאמר דועבדת קאי על לאו דשב"ע על פסח דורות לא הי' שום ה"א לומר דידחה עשה דאכילת פסח לל"ת דשב"ע דהנה לכאורה קשה כמו שהקשתי קושית התוס' האיך ה"א דאתי עשה דא"פ ודחי לל"ת דשב"ע הא לא הוי בעידנא דהא בפסקי התוס' זבחים (ד' ל"ו) מתרצי דאם א"א לקיים העשה בענין אחר לא בעינן בעידנא · ועיין בטו"א חגיגה (ד' ב') דמבואר נמי כן ומביא ראי' לזה מהא דאמרינן בשבת (ד' קל"ג) אימר דאמר דאתי עשה ודחי לל"ת כגון מילה בצרעת א"כ הדין בציצית דבעידנא דקא מעקר לאו מקיים לה לעשה · והרי הדין בציצית אינו מקיים העשה בעידנא דקא מעקר לאו דכלאים מעקר מיד בשעת העיטוף והעשה אינו מקיים רק לאחר העיטוף אלא בוודאי כיון דא"א לקיים מצות ציצית אלא ע"י עיטוף הקדום זה הכשר מצותו וה"ל שפיר בעידנא דקא מעקר לאו מקיים לי' לעשה דבשעת העיטוף דעובר בלאו דכלאים מקיים מצות ציצית דהעיטוף אתחלתא דמ"ע דציצית כיון דאין מקום למ"ע זו לעולם בלתי עיטוף הקדום כו' · אך מ"מ צריך להבין דהרי משמע מהתוס' גיטין (ד' מ"א) דלא ס"ל להאי כללא דהקשו ניתי עשה דפרו ורבו ולדחו' ל"ת לאו דלא יהי' קדש ותירצו משום דבעידנא דקא תעקר לאו אינו מקיים לי' לעשה דמשעת הערא' קא עקר לי' ללאו והעשה דפו"ר אינו מקיים עד גמ"ב אלא וודאי דאע"ג דלא מצי לקיים העשה בלתי העברת הלאו דקודם לא מקרי בעידנא · ועיין בס' ע"י מאאמו"ר נר"י (סי' ח') · ועוד עיין במ"ל בפ"י מה' ק"פ שתמה על פסקי תוס' הנ"ל והומר דהידוש גדול הוא ע"ש ועוד דצריך להבין הא יכול לקיים שניהם ע"י גומרתא כמש"ל ולכאורה נוכל ליישב דלא בעינן בעידנא והוא ע"פ מה שהקשתי דברי הש"א דמשאר הא דקאמר ביבמות מה לכולהו שכן לפה"ד והרי משמע מהתוס' בשם הירושלמי דעשה דקוה"ד גרע ומתרץ היכא דהעשה נאמרה לפה"ד ולאחה"ד ע"כ אלים עפי מש"ה ניחא מה דפריך מה לכולהו שכן לפה"ד משום דפסח תמיד ומילה נאמרו לפה"ד ונשנו לאחה"ד וא"כ הרי עשה דפסח מקרי חמור ובחמור נגד קל לא בעי בעידנא וכמו דאיתא לקמן (ד' נ"ט) בתוס' ד"ה אתי ואף דדברי התוס' הוא לענין דחיית עשה לעשה אך זהו מבואר באחרונים דלענין דחיית עשה לל"ת נמי אם יש לעשה חומר נגד הל"ת דוחה לל"ת אף כשאינו בעידנא והטעם דהא דצריך בעידנא משום דכל מה דידעינן דעשה דוחה לל"ת הוא רק דילפי' מכלאים בציצית וע"כ בעינן דומי' דכלאים בציצית אבל בהיות קל נגד חמור אינו צריך ליליף מכלאים ומסברא אתי דהחמור דוחה להקל ממנו וע"כ אין לחלק בין בעידנא ללא בעידנא · ויקדים עוד מה שראיתי בס' ב"ע דמתרץ מה שמקשים מהא דיבמות על התוס' הנ"ל · דעשה דקוה"ד לא מקרי המיר רק היכא דלא נשתנה המצוה לאחה"ד מקודה"ד כמו פסח ומילה ותמיד דהציווי שלהם בעשייתן במועדו שוה לאחה"ד כמו לפה"ד · אבל באכילת מצה אם באת לדחות לל"ת דאכילת איסור אין להחשיב חומר מה שנצטווינו ג"כ לפה"ד דהא כל השיעורין לא נאמרו אלא הלמ"מ אבל קוה"ד לא נאמרו שיעורין וע"כ כתב הרמב"ם בה' מלכים דב"נ חייב על בשר מן החי אף בכ"ש דלא נאמרו שיעורין לב"נ · וא"כ קודה"ד כשנאמרה מצות מצה הי' די באכילת כ"ש דהא לולי הלמ"מ שנתחדשה אח"כ הי' שם אכילה בכ"ש ובשניתנה תורה נתחדש הלכה שאין יוצאין ידי מצות אכילת מצה כ"א בכזית ונעשה מש"ה נימא דתידחה עשה דאכילת מצה לל"ת דחדש אי משום הכלל שבתורה דכל עשה דוחה לל"ת הא לא נלמד אלא מכלאים בציצית · ובעינן דומיא דכלאים שנאמרה עשה דציצית לאחה"ד · ואי משום עצמות חומר העשה דמצה יען שנאמרה לפה"ד הא תינח אי יוצאים מ"ע זו גם לאחה"ד בכ"ש כמו לפה"ד והטעם לזה דאי הי' העשה כעת כמו לפה"ד לא הי' צריך לדחות הלאו דהרי יכול לאכול פחות מכזית דהעשה יקיים והלאו לא יעבור כו' ע"ש · וא"כ ה"נ לענינינו נימא הכי דמה"ת ידחה עשה דא"פ לל"ת דשב"ע אי מחמת הכלל שבתורה דעשה דוחה ל"ת הא זהו לא ידעינן אלא מכלאים בציצית וע"כ בעינן דומי' דכלאים שיהי' בעידנא דקא מעקר לאו כו' והכא גבי שב"ע אינו בעידנא ואי מחמת חומר עצמות של העשה שנאמרה לפה"ד ג"ז אינו דהא נשתנה העשה דאי משום עשה דקוה"ד דאז הי' קיום העשה גם בכ"ש ולא הי' צריך לדחות הלאו דהרי יכול כ"א לאכול פחות מכזית ואף אה"נ דהרי מונח על כל הפסח עשה דואכלו את הבשר כו' וא"כ הרי מונח על המוח שבעצמות מ"ע שיאכלנו מ"מ אי הוי המ"ע כמו לפה"ד דבכ"ש לא הי' צריך לדחיית הלאו דהרי קפי' ג"כ הא יכול לקיים שניהם ע"י גומרתא וכן הקשו התוס' · ואף שתירצו דלרבא לא מצינן למימר הכי משום הפסד קדשים אך עכ"ז צריכין להבין לאביי דאינו חושש להפסד קדשים האיך ניחא ועיין במהרש"א שם דר"ל דלאביי שפיר הי' יכול לקיים שניהם · ואף דזובחים משארו

יותר

יותר משום דא"ת שלא ישרף פורתא וא"כ כלה לא יקיים בהאי פורתא שנשרף מצות א"פ דזה בוודאי צריך להבין דהאיך נימא דבשביל פורתא דלא יקיים ידחה ללאו דהא על פורתא ליכא עשה אלא מחוורתא כמו שתירצתי לעיל כגון שנימנו על פסח אחד אנשים הרבה ואינו מגיע כזית לכאו"א עד שיוציא המוח בשלימות ואי ע"י גומרתא יחסר מכזית וע"כ ה"א דידחה עשה ל"ת · אך כ"ז אי אמרינן דשיעורו בכזית אבל אם היה מצות אכילת פסח בכ"ש כמו לפני הדבור לא הי' צריך נדחית הלאו דשב"ע דהרי יכול להוציא ע"י גומרתא ואין לומר הא על הפורתא שנשרף נמי איכא עשה דא"פ וא"כ שוב ה"א דאתי עשה ודחי ל"ת דז"א דהא ע"ז יקשה הא לא הוי בעידנא דלא מצינו לומר דע"י שבירה זו הוכשר הפסח דאל"כ לא הי' מגיע כזית לכאו"א כמ"ש דז"א דהא לא בעינן כזית וע"כ לא מצינן למימר דמחמת חומר העשה דלפה"ד ידחה ל"ת דשב"ע וכמ"ש לעיל גבי מילה · אבל השתא דכתיב ועבדת גבי פ"מ שיש לאו דשב"ע בפ"ד וא"כ הרי הלאו ניתנה לדחות היכא שיש בו מות מפני העשה דואכלו את הבשר משום דלפה"ד לא היו יכולין לקיים ע"י גומרתא משום דא"א שלא ישרף פורתא ועל פורתא נמי היה חלות העשה וע"כ אתי עשה ודחי ל"ת וא"כ הלאו דשב"ע נאמרה אלא עלם שיב"מ וכתיב ככל חוקת הפסח וה"ה דידחה גם השתא וע"כ בא קרא דועלם ל"ת בו הנאמר בפ"ש להורות לנו שאינו דוחה · וא"ת האיך הי' נדחה הלאו דשב"ע לפה"ד לפני העשה דא"פ הא לא הוי בעידנא · ואין נומר כמ"ש לעיל כגון שנימנו אנשים הרבה ואינו מגיע כזית לכאו"א דז"א דהא לפה"ד היה מתקיים העשה אף בכ"ש וא"כ עדיין קשיא הא לא הוי בעידנא · אבל באמת ז"א דהא דצריכין בעידנא הוא רק לאחר דילפינן מכלאים בציצית · ועוד דהעשה הנאמר לפה"ד מקרי תמיד ובאמור נגד קל לא בעינן בעידנא וא"ת הלא הל"ת נ"כ נאמרה לפה"ד וא"כ הרי הם שווים · דז"א דנ"ל לומר דהעשה מקרי שפיר תמיד בהא דאיזהרים לקיים מ"ע לפה"ד משום דאז הי' להם דין ב"נ דכל המצות שלהם הי' רק בשב וא"ת כדאיתא בסנהדרין (ד' נ"ח) וע"כ בהא דהזהיר להם בקום ועשה מקרי תמיד אצלם והלאו שנאמרה בשב וא"ת לא מקרי תמיד והראי' לזה מהאי דפריך שם ביבמות מה לכולהו שכן לפה"ד וע"כ דמי ל"ת דשבת והרי אמרינן שם (ד' נ"ו) ובשבת (ד' פ"ז) ובהוריות (ד' ח') עשר מצות נצטוו במרה שבע שקבלו עליהם ב"נ והוסיפו עליהם דינין ושבת וכו' דכתיב כאשר צוך ד' אלהיך כו' וא"כ הרי נאמר גם שבת לפה"ד אלא ודאי דהל"ת שנאמרה לפה"ד לא מקרי תמיד משום שהוא בשב וא"ת והי' להם כמה מצות בשב וא"ת כמ"ש · ובשבועות נ"ל דלא קשי' קושית המהרש"א ע"פ מש"כ הצל"ח דגם רבנן מודי דאפילו עלם שיב"מ יש בו משום שב"ע אלא דלא צריכי קרא מיותר להכי וס"ל דבלא"ה אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש כדאמר רבא בזבחים שם ודלא כמו שפי' התוס' שם ד"ה ואחד דמהכא יליף ומביא ראי' לזה דהא קאמר רבא דאין עשה דוחה ל"ת במקדש שנאמר ועלם ל"ת בו והיינו קרא דפ"ר דבפ"ש כתיב ועלם לא ישברו בו וא"כ מקרא דפ"ר עצמו מוכח דהא' עלם שיב"מ וכו' והיינו שבלא"ה ידעינן דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש ע"כ לא קשי' קושית המהרש"א · ומה שהקשו התוס' מאי אילטריך קרא דועבדת הא כיון דכתיב בפ"ש ועלם ל"ת בו כש"כ בראשון נ"ל לתרץ ע"פ קושית העולם בשם הגאון מהר"א ברודא דמנ"ל דועלם ל"ת בו דלאזהרה אתי אימא דא"ל לשוברו קאמר דסד"א דמחויב לשבור שמא ניקב קרום ש"מ כדאיתא בחולין (ד' י"א) ומש"ה אתא קרא לומר דא"ל דאזלינן בתר רובא דדומיא דהכי אמרינן בזבחים (ד' ע"ו) א"ר אלעזר בר"ש שמעתי בחטאת העוף שמבדילין ומאי לא יבדיל דא"ל להבדיל ופרכינן אלא מעתה כי יכרה איש בור ולא יכסנו ה"נ כו' וכתבו התוס' דמהכא לאווין לא קשי' דלמאי כתבו אם לא ללאו הוא דאתא אבל הא דמסברא ה"א דחייב להבדיל אמרינן דא"ל להבדיל קאמר וא"כ ה"נ דכוותי' · ועתה מצינו לומר דהדא מתורצת בהברתא דכיון דכתיב בפ"ש ועלם ל"ת בו ע"כ ללאו הוא דאתא דאל"כ למאי כתביה רחמנא אי נימא דועבדת קאי לפ"ד נמי וע"כ אי אתיא דאין צריך לשבור הא זאת ידעינן מפ"מ וע"כ שפיר מוכח מקרא דכתיב גבי פ"ש ועלם ל"ת בו דע"כ ללאו הוא דאתא ועל כן צריכין שניהם ומתורץ קושית התוס' וקושי' הנ"ל:

דף ז המקדש מש"ש ולמעלה אפי' בחיטי קורדניתא אין חוששין לקדושין ופירש"י מתחילת שש דאיסורא דרבנן · וכתבו התוס' דלא נהירא לר"ת דע"כ הא דקאמר לעיל חמץ משש שעות ולמעלה אסור היינו מסוף שש ופי' ר"ת דמסוף שש קאמר כו' ונ"ל לבאר דאזלי לשיטתייהו · ונקדים מה דהקשו התוס' בקדושין (ד' נ"ו) אמאי לא קתני במתניתין גם דהמקדש בחמץ בפסח דאינה מקודשת ותירצו דמשום דקסבר כריה"ג דשרי בהנאה כו' ומבאר המקנה דאזלי לשיטתייהו הי' אומר דבחמץ בפסח בלא זה לא הוי קידושין כיון דקיי"ל הקונה חמץ בפסח לוקה משום ב"י כמ"ש הרמב"ם דלא משכחת מלקות בחמץ בפסח אלא בהש"ג שקנה חמץ דעביד מעשה · וא"כ לפי מה שכתב הרמ"א ביו"ד (סי' ר"ל) וכ"כ בסמ"ע (סי' ר"ח) במקח שנעשה באיסור אינו כלום דכל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד ל"מ א"כ הקונה חמץ בפסח אין המקח כלום והא דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא כדאמר רבא בתמורה א"כ בלא זה אינה מקודשת מטעם דלא קנתה החמץ כלל כו' (ועיין לקמן (ד' כ"ג אות כ"ה) מש"כ בזה) וא"כ לא מצי לפי מה שמבואר בב"ק (ד' כ"ט) בפירש"י ד"ה משש משש שעות ומעלה עובר על ב"י דבוודאי לא קנתה החמץ אלא אף לפי מה דמבאר הנוב"י מ"ק סי' כ' דתלי בהא דפליגי ר"י ור"ש דלר"י דס"ל דאסור לפני זמנו עובר נמי אלאו דב"י קודם זמנו ולר"ש דס"ל דחמץ לפ"ז מותר ס"ל דליכא לאו דב"י לפ"ז נמי קשיא האיך יליף במתני' דאינו מקודשת הא רב ס"ל כר"י דחמץ לאה"ז אסור מה"ת כמ"ש הש"י לקמן (ד' כ"ט) ד"ה א"נ א"כ מכש"כ דלפ"ז אסור מה"ת כמ"ש בכמה מקומות וא"כ לדידי' נוכל לומר דמש"ה אינה מקודשת מחמת דלא קנתה החמץ משום לאו דב"י וכמ"ש · ואפילו אי נימא דמוקמה הוא מדרבנן נ"כ לא מצי כמ"ש הפוסקים בח"מ (סי' ר"ח) · אלא אפילו אי נימא כמו שהבאתי לקמן (ד' י"ב) בשם הגאון ר"ה דמבאר דרש"י ס"ל דמשש שעות עד הלילה אינו עובר על ב"י ומ"מ הרי עשה דתשביתו בוודאי איכא אף לפ"ז כמ"ש לקמן (שם) וא"כ נמי קשי' מה דהאי' הוא מדרב וכנ"ל · וא"ת הא המקנה מתרץ גם דהתוס' הקשו שפיר אמאי לא קתני המקדש בפסח משום דאזלי לשיטתייהו דס"ל לקמן (ד' כ"ט) דהמשהה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר וא"כ שפיר קנתה האשה כיון שיכולה לבער · דז"א דעיין לקמן (ד' י"ב) מ"ש דרש"י לא ס"ל כשיטת התוס' בזה וכן מבאר הא"ת לעיל (ד' ב') בשמעה אות י"א בטוב טעם דע"כ רש"י לא ס"ל כשיטת התוס' אלא דס"ל דעובר עש"ה · וע"כ פירש"י דבתחילת שש איירי דליכא עשה דתשביתו וע"כ שפיר מייתי ראי' דאע"ג דאינו אסור אלא מדרבנן מ"מ אינו ברשותו והתוס' דפירשו דלאחר שש מיירי אזלי לשיטתייהו דס"ל דהמשהה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר וא"כ שפיר קנתה האשה וא"כ אמאי אינה מקודשת אלא בוודאי כיון דנוקמה עכ"פ אסור מדרבנן וע"כ מקרי אינו ברשותו ושפיר מייתי ראי' דאף דאינו אסור אלא מדרבנן מ"מ מקרי אינו ברשותו:

וא"ת הא עכ"ז צריך להבין לשיטת רש"י מנ"ל להגמרא להביא ראי' דאף דאינו אסור אלא מדרבנן דמקרי אינו ברשותו משא דרב גידל א"ר דלמא מיירי לאחר שש

וע"כ אינה מקודשת משום דלא קנתה החמץ וכמ"ש ואין לומר דא"כ מאי אתא רב גידל לאשמועינן פשיטא דאין מקדשין באיסורי הנאה דז"א דמצינו לתרץ דזה אתא לאשמועינן דאף דחמץ נוקשה הוא מדרבנן מ"מ אין חוששין לקדושין והוא מחמת דלא קנתה החמץ וכמו דס"ל להפוסקים דאפילו בדרבנן נמי ל"מ · דז"א דמשמע מפירש"י לקמן (דף כ"ח) דחיטי קורדניתא הוא מדאורייתא דפי' שם דע"כ מתחילת שש מיירי דאי לאחר שש אסור מדאורייתא ומאי אתא לאשמועינן פשיטא דאין מקדשין באיסורי הנאה וא"כ הרי ס"ל דחיטי קורדניתא הוא מדאורייתא · וא"ת האיך מצינו לומר דס"ל לרש"י דחיטי קורדניתא הוא מדאורייתא הא מבואר באחרונים דרש"י ס"ל דחיטי קורדניתא הוא רק מדרבנן ומזה הוכיחו דרש"י דפי' בתחילת שש איירי מוכח דאף בתרי דרבנן נמי אינה מקודשת וכן משמע בתו' קדושין (דף נ"ח) בסוגיא דחולין שנשחטו בעזרה ר"ש אומר מקודשת ופריך אלמא חולין שנשחטו בעזרה לר"ש לאו דאורייתא ורמינהו כו' וכתבו התוס' שם מהא דקאמר חושב"ע לאו דאורייתא משמע דאסור בהנאה מדרבנן וא"כ קשה איך מקדש בהם והא א"ר גידל המקדש משש שעות ולמעלה ואפי' בחיטי קורדניתא דאינם אסורים אלא מדרבנן אין חוששין לקדושין ותירצו דהתם איכא מיתה שעות דאורייתא לפמ"ש ר"ת ולפירש"י נמי לא קשה מידי להמסקנא דהא אפי' לר"ש אינה מקודשת · וא"כ מדכתבו התוס' דלפירש"י לא קשי' מידי לפי המסקנא משמע דקודם המסקנא לא אתי שפיר לפירש"י דאף בתרי דרבנן אינה מקודשת וע"ש במהרש"א · וא"כ צריך להבין דהא א"ש לרש"י אף לפני המסקנא דהא רש"י ס"ל דחיטי קורדניתא הוא מדאורייתא · וכן מצאתי בח"י (סי' תמ"ג) דהקשה נמי כן והוכיח ג"כ מפירש"י דלקמן כמ"ש · ואף אי נימא דשם פירש"י אליבא דר' יוחנן דס"ל הלכה כסתם משנה וא"כ לדידי' בוודאי נוקשה הוא מדאורייתא כסתם משנה לקמן (ד' י"ב) וכן מבאר הצל"ח עש"ה ומש"כ שהביאו התוס' כך מימרא דמתניתין א"ר גידל א"ר דז"א דבאמת מוכח נמי מפירש"י דמתניתין דס"ל דחיטי קורדניתא הוא מדאורייתא דפי' דאע"ג דאתי' איסור הנאת חמץ דרבנן דשש ומפקע קידושי הורס כו' וא"כ הרי מדייק דחמץ דרבנן היינו דשש הא חיטי קורדניתא הוי מדאורייתא :

אך באמת זה ניחא דלפירש"י דמיירי קודם שש מוכח דאף בתרי דרבנן אין חוששין לקדושין ואף אי נימא דס"ל דחיטי קורדניתא הוי מדאורייתא · דהנה לכאורה קשה דהא המג"א הביא (בסי' תמ"ג) בשם כמה פוסקים דחמץ פחות מכזית אינו חייב לבער ועוד דמותר להשהותו אף מדרבנן וכמו שדחה הש"א (סי' פ"ו) מה שהוכיח הר"י דמותר להשהות חמץ ע"מ לבערו מדקאמרינן דמ"ד מעל כריה"ג דהאיך יפדה אותו הא יעבור על ב"י ומזה הוכיחו דמותר להשהות ע"מ לבערו וכתב הש"א דמצינו לומר שיקנה פחות מכזית דאפי' מדרבנן מותר להשהותו עש"ה וא"כ האיך הנא סתמא המקדש בחיטי קורדניתא אין חוששין לקדושין הא משכחת דיהי' קידושין כגון אם היה פחות מכזית ושוה פרוטה דמותר להשהותו אף לאחה"פ · (ועיין לקמן (ד' מ"ה) מה שביארנו לתרץ קושית התוס' שם על פרש"י ע"ב) ובאמת ז"א דהנה האמו"ר הגאון נ"י מבאר בס' ע"י (סי' ה') דהטעם דחצי שיעור מותר להשהותו הוא כמ"ש הכ"ל משום שהוא לאו בהב"מ ועי"כ ח"ש מותר להשהותו אבל לקנות חמץ אסור אפי' בח"ש נמי ואע"ג דלא חזי לאיצטרופי מ"מ אסור מדרבנן כו' וע"כ כיון שאסור מדרבנן לקנות א"כ אמאי מעל כמ"ש התוס' התם דאפי' אינו אסור רק מדרבנן נמי אין מועלין וע"כ הוכיח ר"י דהמשהה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר עכ"ל וא"כ לפ"ז לפירש"י דמיירי קודם שש שפיר מוכח דאפי' בתרי דרבנן נמי אין חוששין לקדושין דאל"כ אמאי פסיק ותני דלעולם אין חוששין לקדושין הא אם יהי' פחות מכזית וש"פ אמאי אינה מקודשת ואף שביארנו דלקנות חמץ אסור אף בח"ש והכא הרי קנתה האשה החמץ הא מ"מ לא הוי רק מדרבנן וכיון דאיירי קודם שש א"כ הוי תרי דרבנן א"כ אמאי אין חוששין לקדושין · אלא בוודאי דס"ל לרש"י דאף בתרי דרבנן נמי אין חוששין לקדושין · ואין להקשות דא"כ אף לדברי התוס' הוי תרי דרבנן דהרי ס"ל דחיטי קורדניתא הוי מדרבנן ופחות מכזית הוי נמי מדרבנן · דז"א דמ"מ מקרי חד דרבנן משום דלפי' התו' מיירי בשעות דאורייתא אבל לפירש"י דפי' דמיירי בשעות דרבנן שפיר מוכח דאף בתרי דרבנן נמי אין חוששין לקדושין וכמ"ש :

אך עכ"ז צריך להבין דלמאי הוכרח לפרש דמיירי קודם שש הא מצינו למימר דאיירי לאחר שש דהא השתא אין להקשות מאי אתא לאשמועינן הא מצינן למימר דזאת גופא אתא לאשמועינן דלעולם אין חוששין לקדושין אף בפחות מכזית דאין צריך לבער והוא משום דאסור עכ"פ לקנות מדרבנן אף פחות מכזית וכמ"ש · דז"א דרש"י לשיטתו אזיל וע"כ מוכרח לפרש דאיירי קודם שש דהנה לקמן (ד' כ"ט) אהא דאמרינן שם ומ"ד לא מעל קסבר אין פודין הקשו התוס' אע"ג דאין פודין למעול דהא אחר שנשרף ונעשה אפר יכול לפדותו ומותר בהנאה ותירצו דכיון דכמו שהוא עכשיו לא שוה מידי לא שייכא בהו מעילה והיינו טעמא דכל איסורי הנאה אין מקדשין בהן אשה אע"ג דכל הנשרפין אפרן מותר כו' ולתירוץ קמא קשה הא חזי בעינא שלא כדה"נ ע"ש · ועיין בקדושין (ד' נ"ו) בתוס' ד"ה המקדש כו' · ולענ"ד נ"ל לתרץ במה דמבאר הצל"ח דלכאורה צריך להבין מאי דאמרינן במתניתין שני דברים אינן ברשותו ש"א וחמץ משש שעות מדוע מקרי אינו ברשותו והלא הוא ברשותו ליהנות בו שלא כדה"נ או אחר שריפתו לר"י דס"ל דחמץ בשריפה א"כ אפרו מותר ובזה לא שייך הני ב' תירוצים שתי' התוס' בקדושין (שם) שהרי חמץ אפי' הרבה מאוד נמי מקרי אינו ברשותו דאל"כ לא יועיל ביטול מה"ת לחמץ הרבה דהרי הא דמהני ביטול הוא רק מחמת דאמרינן דאינו ברשותו וכמו דמבאר הר"ן ועוד מאי דאמרינן בב"ק (ד' מ"ה) הקדישו אינו מוקדש ואמאי הא הרי הוא שלו ליהנות שלא כדה"נ אלא בוודאי דשורש הדברים כך הוא דכ"ד שנאסר בהנאה אין לו בעלים והבעל שוה בזה לאחריני ומקרי אינו שלו וכן מבאר אאמו"ר הגאון נ"י בס' ע"י (סי' ו') דכל איסורי הנאה אינן שלו ע"ש (ועיין בקצה"ח סי' ת"ו ע"ש) · והשתא א"ש מה דאמרינן במתניתין ונבטלי' בשית ושבע כיון דאיסורא דרבנן עלוי' כדאורייתא דמיא ולאו ברשותי' קיימא ולא מצי לבטל דאמר רב גידל אמר ר"ח ב"י א"ר המקדש משש שעות ולמעלה אף בחיטי קורדניתא אין חוששין · ולכאורה צריך להבין הא מדר"ג אינו מוכח רק דאסור בהנאה אפי' בדרבנן. וזה מוכח ממתניתין פ' כל שעה (ועיין לקמן (ד' כ"א) מ"ש שם) אלא ע"כ דמייתי ראי' דלאו ברשותי' הוא דלא תימא כיון דמ"מ הרי מצי ליהנות באפרו וא"כ מקרי ברשותו וע"ז מייתי מדר"ג א"ר דס"ל דאינו יכול לקדש בו אשה אפי' דמצי ליהנות באפרו והוא משום דלאו דידי' הוא כעת ולא ברשותי' הוא וה"ה דלא מצי לבטל דלאו ברשותי' הוא · ובזה אזלי רש"י ותוס' לשיטתייהו דלרש"י דס"ל לקמן (ד' י"ב) דקודם זמן בעירו השבתתו בשריפה ולאחר זמן בעורו השבתתו בכ"ד וא"כ ע"כ מיירי קודם ז' דדינו בשריפה לר"י וה"ה לרב דס"ל כר"י כמ"ש לעיל וע"כ אפרו מותר וע"כ שפיר קמ"ל דאין חוששין לקדושין והוא משום דכעת אינו שלו וע"כ שפיר מייתי ראי' דה"ה לענין ביטול דמקרי דאינו ברשותו אבל אי נימא לאחר שש א"כ הוי שלא מן הנשרפין וא"כ אפרו אסיר וא"כ פשיטא דאינה מקודשת וכמ"ש לעיל וא"כ לאו ראי' דאינו ברשותו וע"כ פירש"י דמיירי קודם

ז׳ · (ובזה א״ש מה דמדייק רש״י לקמן שם דע״כ מתחילת שם משמע דאי לאחר שש דאסור מדאורייתא מאי אתא לאשמועינן כו׳ והוא משום דר״י ס״ל לקמן (ד׳ ל׳) דמותר לאחר זמנו וא״כ שוב לא מצי ס״ל לר׳ יוחנן דחמץ בשריפה כמ״ש לקמן בכ״מ דמלינו למפרך מה לנותר שכן איסורו איסור עולם תאמר בחמץ שאין איסורו איסור עולם, ורק ר״י לשיטתו דס״ל דלאח״ז נמי אסור וא״כ ר׳ יוחנן דס״ל כר״ש א״כ ע״כ סובר כרבנן וא״כ חמץ הוי מן הנקברין דאפרו אסור · וע״כ אי מיירי קודם זמן איסורו דאז לכ״ע אפרו מותר כמו דאמרינן לקמן (ד׳ כ״א) חרכו קודם זמנו מותר בהנאה ועיין בש״א (סי׳ פ״ז) דמבאר ג״כ דקודם זמנו אף לרבנן נמי אפרן מותר וע״כ שפיר קמ״ל במאי דאמר אין חוששין לקדושין דאע״ג דאפרו מותר מ״מ כיון דאסור בהנאה כעת מקרי אינו שלו וע״כ אין חוששין לקדושין וכמ״ש.(ועיין ברשב״א בקדושין שם) אבל אי נימא דלאחר שש פשיטא דמאי אתא לאשמועינן הא אפי׳ אפרו אסור אפי׳ אי נימא דלר״י לאח״ז איסורו נמי בשריפה וכמו דפירשו התוס׳ משום דכיון דס״ל לר׳ יוחנן כרבנן א״כ לאח״ז איסורו הוי מן הנקברין דאפרן אסור. וע״כ שפיר מדייק רש״י דלר״י ע״כ לפני זמנו ודו״ק) והתוס׳ אזלי לשיטתייהו דלאחר שש הוא בשריפה אבל קודם שש השבתתו בכ״ד וע״כ פירשו התוס׳ דמיירי לאחר שש דדינו בשריפה לר״י וס״ה לרב דס״ל כר״י כמ״ש לעיל ושוב אפרו מותר : וע״כ שפיר מייתי ראי׳ מר״ג א״ר דאמר דאין חוששין לקדושין א״כ מוכח דאינו ברשותו וכמ״ש וס״ה דאינו יכול לבטל כיון דלאו ברשותו קאי :

דף ח ע״ב בעו מיני׳ מרב הני כו׳ ועיין לעיל (ד׳ ו׳ בהגה״ה) ד״ה ואין כו׳ מה שביארתי על זה באריכות עיין שם היטב :

דף ט׳ תוס׳ ד״ה היינו שכתבו דלפי מה שפירש״י לענין בדיקה לא נהירא לר״י דהיכי מייתי ראי׳ מתשע חנויות דהוי ספיקא דאורייתא והכא ספיקא דרבנן כדאמרינן בסמוך ותירלו דאיירי כגון שלא ביטל כו׳ ועיין לקמן (ד׳ י׳) מה שכבלאתי בשם השב שמעתתא דמבאר דרש״י ס״ל דספיקא דאורייתא לקולא וכדעת הרמב״ם ודלא כהפר״ח ומהרי״ט דמבארי דרש״י ס״ל כדעת הרשב״א דסד״א לחומרא וע״כ אי ס״ל לרש״י דסד״א לקולא שוב אין אנו לריכין לאוקמא דאיירי כגון שביטל אלא אף שלא ביטל ומיירי שפיר כמו שפירש״י לענין בדיקה ומ״מ מייתי ראי׳ מתשע חנויות אף דהוי כד״א משום דספיקא דאורייתא נמי לקולא · אך לפי מה דנבאר לקמן דרש״י ס״ל ע״כ דסד״א לחומרא מוכרחין אנו לאוקמא כגון שביטל וכמו שתירץ הר״י :

דף י׳ ספק על ספק לא על היינו בקטה ובפלוגתא דר״א ורבנן דתנן הנכנס לבקעה כו׳ ר״א מטהר וחכמים מטמאים שהיה ר״א אומר ספק ביאה טהור כו׳ ופרש״י ד״ה ספק ראה עכבר שנטל חמץ בחלר והבית בדוק ואינו יודע אם נכנס אם לא נכנס כו׳ וחכמים מטמאין ופרש״י דס״ל ספק טומאה ברה״י ור״א לא חשיב ליה ספק טומאה אא״כ נכנס לשדה אבל א״י אם האהיל או לא האהיל אבל השתא הו״ל ס״ס וגבי בתים אפי׳ רבנן מודו כיון דבדיקת חמץ דרבנן תלינן לקולא עכ״ל :

ויש לדקדק טובא בדברי רש״י · ראשית מה דפי׳ בנטל חמץ בחלר · מה הוא מדייק דוקא בחלר, ועוד מה הוא דפי׳ דגבי בתים אפי׳ רבנן מודו משום דבדיקת חמץ הוא דרבנן דא״כ הרי ה״ה גבי ספק על ובאמת הקשו התוס׳ ד״ה ספק דמ״ש דגבי בתים מדמה לספק ברה״ר והכא מדמה לס׳ ברה״י · וביותר מה דפי׳ רש״י הכא היפך מדפי׳ בע״ז (ד׳ ע׳) דהכא פי׳ דלר״א הוי ס״ס ושם פי׳ דאפי׳ בחדא ספקא נמי מטהר כיון דליכא ס׳ מגע רק ס׳ ביאה טהור כמו דמבארו התוס׳ בב״ב (דף נ״ה) שיטת רש״י דה״ע דטומאה מסוטה גמרינן וגבי סוטה הוי ס׳ מגע ולא ס׳ ביאה וחכמים מטמאין כיון דליכא רק ס׳ אחת כו׳ · ולכאורה נוכל להביא ראי׳ דע״כ מוכרח רש״י לפרש דהא דמטהר ר״א הוא משום ס״ס דהנה התוס׳ הקשו בב״ק (ד׳ י״א) אהא דאמרינן התם אמר עולא אמר ר״א שליא שילתה מקלתה כו׳ מאי קמ״ל.תנינא שליא שילאתה מקלתה אסורה באכילה כו׳ והקשו התוס׳ דה״ד אי בר״ה אפי׳ בחד ס׳ מטהרי ואי ברה״י אפי׳ ס״ס נמי טמא ותי׳ דשמעתין איירי לענין לאוסרה על בעלה · ולכאורה קשיא אמאי לא תירלו התוס׳ דס״ל כר״א דס׳ ביאה טהור והוא מטעם ס״ס וע״כ מדמה לה לרה״י ומ״מ טהור מחמת ס״ס כמו דס״ל לר״א · אך באמת הקשה אאמו״ר הגאון נ״י בס׳ ש״ה ומתרץ דהתם הקשה אליבא דר״א ואמרינן (שם בע״ז) דכי אתי רב דיתי אמר עובדא הוה קמי דר״א ושרי ולא ידענא אי משום דס״ל כר״א דאמר ס׳ ביאה טהור אי משום דסבר כו׳ · אלמא דמספקא לי׳ אי ס״ל לר׳ אלעזר כר״א וע״כ האריכו התוס׳ בלשונם וא״ת לר״א כו׳ דבלא״ה הוי מתרלים שהוא כר״א דאמר ס׳ ביאה טהור אבל כיון דמספקא לי׳ (שם בע״ז) אי סבר כר״א אי ס״ל כרבנן וע״כ תי׳ דמיירי לאוסרה על בעלה · אך כ״ז ניחא לשיטת התוס׳ אבל לרש״י לא מלינן לתרץ דאיירי לאוסרה על בעלה דהא רש״י מפרש (שם בב״ק) דבאשה לא שייך למגזר וע״ש היטב בתוס׳ ד״ה גזירה וא״כ האיך נתרץ קושית התוס׳ אליבא שיטת רש״י · ואלא ע״כ דס״ל לרש״י דהא דמטהר ר״א משום ס״ס וע״כ נוכל לתרץ דס״ל לר״א כר״א דמטהר אפי׳ ברה״י כיון דהוי ס״ס · וא״ת הא מספקא לן אי ס״ל לר״א כר״א ז״א דנוכל לומר דהתם קאמרי בגמ׳ דמהא דשרי ר׳ אלעזר לאו ראי׳ דס״ל כר״א אלא דיכול לסבור ג״כ כרבנן ומ״מ שרי אבל הכא מוכרחין אנו לתרץ לשיטת רש״י דס״ל לר״א כר״א וממילא מוכח דהא דמטהר ר״א הוא מטעם ס״ס · אך באמת אין ראי׳ מזה דנוכל לומר דס״ל לרש״י כשיטת התוס׳ (בנדה ד׳ ב׳) דלא גמרינן מסוטה רק ס׳ מגע אבל לא ס׳ ראי׳ והכא הוי ספק ראי׳ · (ועיין בשפת כהן דהוכיח מטעם זה דע״כ ס״ל לתוס׳ (שם בב״ק) דלא כמו דס״ל שם בנדה ע״ש) וע״כ חזרה הקושי׳ אמאי חזר רש״י מפי׳ שם בע״ז ועוד דהוכיחו התוס׳ (שם בב״ב) דמוכח כן מסוגיא דע״ז דאפי׳ בחד ס׳ נמי מטהר עש״ה :

ומקודם נקדים מה דתירץ הא״ח דהכא לא ניחא לי׳ לרש״י לפרש כמו דפי׳ (שם בע״ז) דהא דמדמה בדיקת חמץ להך דבקעה כמו דמטהר ר״א התם ה״ה דמקיל בבדיקה והלא י״ל להיפך דע״כ לא מיקל ר״א התם אלא משום דטומאה מסוטה ילפינן לה ובעינן דומיא דסוטה דידוע שנכנסה משא״כ גבי בדיקה י״ל דס״ל לר״א דלריך לבדוק ולכן פרש״י בשמעתין דהכא היינו טעמא דר״א דמטהר מכח ס״ס דאע״ג דברה״י לא מהני ס״ס היינו אם הביאה ודאי דומיא דסוטה משא״כ היכי דהביאה ס׳ מהני ס״ס · וא״ל אכתי לא נשמע דמיקל ר״א בבדיקת חמץ די״ל דשאני התם דטעמא משום ס״ס · די״ל דמיירי בככר קטן דאיכא נמי ס״ס כו׳ · ועוד מתרץ הא דמדמה בדיקת חמץ להך דבקעה דהיינו טעמא דס״ס מהני משום דס׳ ראשון משוי לי׳ לאיסור דרבנן כמ״ש הרמב״ם דכל הס׳ מה״ת לקולא ושוב הוי הס׳ השני ספיקא דרבנן ואזלינן לקולא [וזהו סברא נכונה כמו דמבאר הפ״י באריכות בזה בכתובות בק״א ד״ה ועל עש״ה] וא״כ ה״נ מהני חד ספק דכיון דכל הבדיקה היא מדרבנן · אך מדחה זאת מהא דהקשו על הרמב״ם דס״ל דסד״א לקולא דא״כ האיך מביא א״ת · ותי׳ דהיכי דאתחזק איסורא מודה הרמב״ם דספיקא לחומרא רק קשה למ״ד דלא בעינן אתחזק איסורא וכהבו הפר״ח דבאמת נודה הרמב״ם דלמ״ד לא בעינן אתחזק איסורא ס״ל דספיקא

דאורייתא לחומרא מה"ת רק בזה פסק כמ"ד דבעינן איתחזק איסורא והבאה כיון דשמעינן נר"א בבכורות (ד' י"ז) דבכוי מביא א"ת וא"כ מוכח דר"א ס"ל דלא בעינן אתחזק איסורא · וא"כ ס"ל ע"כ דספיקא דאורייתא לחומרא · וע"כ הא דמהני ספק ספיקא להו מטעם שזכרנו כו' ע"ש· אך באמת נ"ל דשפיר נוכל להרץ כנ"ל והא דהקשה דהא ר"א לא ס"ל דבעינן אתחזק איסורא וא"כ ע"כ ס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא · תמוה לי דבמהכ"ת נעלם ממנו דברי התוס' בב"ב (ד' נ"ה) דהכא בענינו גרסי' ר' אלעזר ושם בבכורות הוא ר' אליעזר [אך עיין בבכורות (ד' י"ח) בתוס' ד"ה שהנו ע"ש אך עכ"ז יש ליישב והו"ק] ואין להקשות דהא הפר"ח מבאר דרש"י ע"כ ס"ל כשיטת הרשב"א דספיקא דאורייתא לחומרא מדברי רש"י בקידושין (ד' ע"ג) כמו דהאריך בזה המהרי"ט ועוד הוכיח מהא דאמרינן ביבמות (ד' פ"ח) בהא דאמר וקדשתו בע"כ ופריך ה"ד וכתב רש"י דהא באיסור מפורש ואפילו באיסור בספק לא אצטריך קרא דודאי כייפינן לי' ולהרמב"ם לא מוקי לה באיסור ספק משום דרחמנא שריא וכן מוכיח מרש"י בחולין (ד' כ"ב) וז"ל וכיון דלא פשיטא לן לא הא ולא הא מהיכי תיסק אדעתין לאכשרינהו · אלמא דשיטת רש"י דלא כשיטת הרמב"ם · אך ז"א דהכר ביאר הרב במעשה (פ"א פ"ב) דגרבא ע"כ ס"ל דסד"א לחומרא והתם בקדושין וביבמות רבא הוא דקא מותיב וכן בחולין רבא הוא דמותיב הכי · ע"כ לאו ראי' דרש"י לא ס"ל כשיטת הרמב"ם אלא שפיר ס"ל כהרמב"ם וגם פרש"י לשיטת רבא דס"ל דסד"א לחומרא כפי דמבאר הש"ס :

אך עכ"ז צריך ביאור דמ"מ איך מדמה בדיקת חמץ נבקעה דהתם הוי ס"ס והכא הוי רק חד ספק וגבי בדיקת חמץ אינו מועיל מה דהוה ספק כיון דעיקר בדיקה נתקנה על הס' וכמו דמתרץ המ"מ פ"ב מה' חמץ לדעת הרמב"ם דלא מהני אף ס"ס כיון דעיקר בדיקה נתקן על הס' רק גבי ב' בתים הוא דמהני ס"ס כיון דאיכא בית אחד בודאי לא נכנס לתוכו חמץ ע"ש · ואין לומר דהוי שפיר ס"ס גבי ס' על הדא דלמא לא על ואפילו אי נימא דעל דלמא אכל החמץ בחצר או הניח החמץ בחצר וא"כ יהיה ניחא מה דפירש"י ומדייק שלבונו שנטל חמץ בחצר ז"א דהא הצלנ"ח מבאר בהדיבות אמאי דפסק הרמב"ם גבי ב' בתים בדוקים לקולא ובס' על פסק לחומרא דמה שתי' המ"מ קשי לי' תי' דחוק ומתרץ ע"פ מה שפסק בש"ע א"ח (סי' תל"ג) אמלאו של חצר א"צ בדיקה כו' שעורבים יאכלוהו וכ"מ בס' חמץ אבל ודאי חמץ לא ומבאר הצלנ"ח דלאו דוקא ודאי חמץ שרואה עתה שהחמץ מונח שלא יניחנו מונח ויסמוך על העורבים אלא אפי' אינו רואה עתה החמץ מונח לפניו רק שראה פ"א מונח בחצר מחויב עתה לבדוק ולחפש אחריו (ועיין במק"ח סי' תמ"ג עש"ה) ואינו יכול לפטור עצמו מהבדיקה ולתלות בהעורבים אכלוהו דלא אתיא ס' אכילה ומפיק מידי ודאי חמץ בפי' כ"ן ומקרי אתחזק איסורא שהרי הוחזק החמץ כאן והעמידנו על חזקתו שעודנו הוא בחצר הזה וא"כ אפילו ס"ס לא מהני להני פוסקים דס"ל דס"ס לא מהני נגד חזקת איסור וכמ"ש הש"ך בכללי הס"ס כו' · ומעתה בב' בתים בדוקים שפיר אמרינן בהם שהו כ"א בפ"ע כיון שכ"א מהבתים יש לו חזקת בדוק כ"א הולך בחבירו ונאמר בית שלו בחזקת בדוק · משא"כ בס' על ס' לא על ודאי ליכא לפרש דמיירי שהספק הוא אם העכבר נכנס לבית זה או הלך למקום אחר הספק דזה וודאי א"צ בדיקה דתולין שהלך למ"א דמה בין זה לבין ב' בתים ומה לי אם תולה בבית חבירו או אם תולה ברחוב · וגם אין לומר שהספק הוא אם על לבית או אם נשאר בהחצר כו' דאי מיירי בחצר שלו הא ודאי בהחצר צריך בדיקה שהרי כתבתי דבודאי חמץ גם בחצר צריך בדיקה · א"ו מיירי שבדק החצר ולא מצא שם ונשאר רק הס' אם העכבר אכלתו או הכניסתו לבית

א"כ נגד חזקת הבית מוקמינן חזקת החמץ שעודנו קיים וצריך לבדוק כו' · אך אם הככר קטן מהני ס"ס שנגד חזקת החמץ יש חזקת הבית כיון שהספק הוא אם על אך אחר שעיון אין כאן ס"ס כלל שהרי ס' הראשון שאתה אומר שמא לא על א"כ צריך אתה לומר שאכלתו שאל"כ היכן הככר כפי מה שבארתי כו' א"כ אין אתה יכול לומר לא על וא"כ תאמר שאכלתו ואיך תאמר שוב ואת"ל על שמא אכלתו והרי זה עצמו ס' ראשון שמא אכלתו ומה לי אם אכלתו בחצר או בבית ואין כאן אלא ס' אחד שמא אכלתו כו' ע"ש · וא"כ לפ"ד הקושיא קיימת היאך מדמה ס' על לבקעה דהא בס' על לא הוי אלא ס' א' ובבקעה יש ס"ס :

אך באמת זה אינו דכל הבנין והיסוד של הצלנ"ח דע"כ איירי בנבדק החצר רק אי אמרינן דלא מהני ס"ס היכא דאתחזק איסורא וא"כ ע"כ איירי בנבדק החצר וא"כ ממילא לא הוי רק ס' אחד היינו ס' על להבית אבל אי נימא דמהני ס"ס אפילו היכא דאתחזק איסורא וא"כ שוב א"צ לבדוק החצר מטעם ס"ס הדא דלמא אכלתו בחצר ואפילו נימא לא אכלתו דלמא עייל בבית וא"כ שוב ממילא איכא ס"ס נמי בבית הדא דלמא לא על ואת"ל על שמא על בלא החמץ והחמץ או אכלתו בחצר או הניח בחצר · ובע"כ ס"ל לרש"י דמהני ס"ס אפילו היכא דאתחזק איסורא אי נימא דרש"י יסבור כהרמב"ם דסד"א לקולא וכמו שהבאתי דברי הש"ס דהרי יקשה לנו ל"ל קרא להתיר ס' ממזר וכן מקשין על הרמב"ם ומתרצין אנו לבוא למה שתירצו דצריך קרא אף היכא דאתחזק איסורא דבכל מקום דאתחזק ספיקו לחומרא אבל גבי ספק ממזר אתיא קרא להתיר אפילו אתחזק איסורא וא"כ ממילא שמעינן דמהני ס"ס אפילו אתחזק נמי דלא תני נימא דלא מהני רק בדלא אתחזק דהא בזה אפילו ספק אחד נמי מהני : וא"כ כיון דרש"י יסבור דאפילו באתחזק איסורא נמי מהני ס"ס וע"כ שפיר איכא ס"ס גבי ס' על ומש"ה מדייק רש"י שפיר שלבונו שנטל חמץ בחצר כדי שיהי' ס"ס וע"כ מדמה לפלוגתא דר"א ורבנן ומפרש דפליגי נמי גם בס"ס · ואין לדחות דהא גבי חמץ עיקר התיקון הוא על הספק א"כ היאך מהני לן אפילו בס"ס דז"א דעיין בהו"ת דמבאר דבס"ס לא החמירו : וא"ת דא"כ הרי דמיא לב' בתים ואחד בדוק ואחד שא"ב וא"כ צריכין אנו לומר שאני אומר דלאינו בדוק הלך וכעין זה תנן בתרומות (פ"ז מ"ה) ב' קופות א' של חולין ואחת של תרומה שנפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן ואינו ידוע לאיזה מהן נפלה הריני אומר לתוך תרומה נפלה ועיין ביבמות (ד' פ"ב) בתוס' ד"ה בתי קופות דבזה אף ר"ל מודה ע"ש וא"כ ה"ה לענינינו דצריכין אנו לומר שהניח החמץ בחצר · דז"א דשאלמא גבי ב' בתים כ"א בפ"ע יש לו חזקה ודאית דאי נימא דעייל להאי שוב ליכא לספיקי על אידך וע"כ אם שואלין בפ"ע אמרינן דנוקי הך על חזקת בדוק ולאידך הלך וכן להיפך אבל הכא מצי להיות דעל נמי בהבית · אך עכ"ז קשיא לי' לרש"י הא מוכרחין אנו לבוא גבי ב' בתים לסברת שאני אומר וזה לא אמרינן רק בדרבנן כמו שמבואר בגמ' ובנדה (ד' יו"ד) תוס' ד"ה הכל וע"ז פרש"י דבדיקת חמץ הוא מדרבנן וע"כ הקילו לומר שאני אומר · וממילא מתורץ גם הרמב"ם הא דפסק גבי ב' בתים לקולא · ובס' על לחומרא ודו"ק :

[והואיל ואתא לידן האי ענינא דס"ס הנני להעתיק מעט מזעיר ממה שדרשתי בהש"ב העבר על סיום הש"ס בשהני הא דרש"י השב הצלמ"ד של יע"ל קנ"ס לאי כעומד מאליו ושיטת ר"ת שהצלמ"ד הוא לידה · ונקדים מה דאי' בשבת (ד' כ"ג) דאביי ס"ל דספק דבריהם לא בעי ברכה ולכך לא בעי ברכה בדמאי ורבא אמר דרוב ע"ה מעשרין הן (פי' דס' דבריהם בעי ברכה ודמאי אפי' ספק לא הוי

אלא

אלא חומרא בעלמא הוא דרוב ע"ה מעשרין הן)· וצריך להבין במאי פליגי אביי ורבא דאביי ס"ל דלא בעי ברכה ורבא ס"ל דבעי ברכה · ועוד הקשה הכרו"פ בבית הס' ד"ה והנה כו' לאביי דלא ס"ל דרוב ע"ה מעשרין הן א"כ הרי כאן ס' גמור ולמה דמאי מדרבנן הלא הוא ספיקא דאורייתא ולחומרא· ואמרתי ליישב בפשיטות בהקדם מה דאיתא בחולין (ד' ט') בעי מיני' ר"א מר"ה בא זאב ונטל בני מעים מהו · מי חיישינן שמא במקום נקב ניקב כו' מי קא מדמית איסורא לסכנתא סכנה שאני · א"ל רבא מ"ש ספק סכנה לחומרא ספק איסורא נמי לחומרא · א"ל אביי ולא שאני בין איסורא לסכנה והא אילו ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור ואילו ס' מים מגולין אסורין · א"ל התם הלכתא גמירי לה מסוטה מה סוטה ברה"י אף טומאה ברה"י ופרש"י הלכתא גמירי לה מסוטה דברה"ר ספקא טהור וגזירת הכתוב הוא דהא ברה"י להומרא אזלינן וכל ספק דאיסורא נמי בעי למיזל לחומרא שמא יעבור · מתיב רב שימי ב"א פרך בפי חולדה וחולדה מהלכת ע"ג ככרות של תרומה ס' נגע ס' לא נגע ספיקו טהור · ואילו ספק מים מגולין אסורים התם נמי הלכתא גמירי מסוטה מה סוטה דבר שיש בה דעת לישאל אף ה"נ דשיבד"ל · ורבים תמהו על מה דרצו אביי ור"ש להוכיח דחמירא סכנתא מאיסורא מהא דס' טומאה ברה"ר ודבר שאבד"ל · דע"כ אינו אלא מצד גזה"כ דהא לאו מסוטה גמרינן א"כ בודאי לית לן להתיר ספיקות כיון דספיקא דאורייתא לחומרא · ומבואר הש"ס (פ"ד) דאביי ור"ש סוברים דכל הספיקות אינו אלא מדבריהם ומסוטה לא יליף אלא לטמא ברה"י אבל לטהר ברה"ר או בדבר שאין בו ד"ל דס' טהור לאו מסוטה גמרינן אלא משום דכל הספיקות מדבריהם מש"ה הוכיח אביי ור"ש דחמירי סכנתא מאיסורא כו' · ורבא דחי לה דהתם הלכתא גמירי וס"ל דס' איסורא נמי מה"ת לחומרא וברה"ר דספיקו טהור ילפינן מסוטה דטהור כו' עכ"ל · וע"כ כיון דאביי ס"ל דס' מה"ת מותר וע"כ דמאי שיש ספק אם מעשרין הן אף שהוא ספק מה"ת מ"מ כיון דס' לקולא ע"כ אין איסורו מדאורייתא ורק חכמים הוא דהחמירו כמו שהחמירו בכ"ס דאורייתא ולכך לא בעי ברכה כיון שהוא אסור מדבריהם לא מטעם ודאי רק מטעם ס' · אבל רבא לשיטתו דס"ל דס' מה"ת להחמיר כמו שביארנו וא"כ בדמאי אי לאו דרוב ע"ה מעשרין הוי ס' השקול והוי להחמיר מה"ת וע"כ הוי בעי ברכה (וע"כ שפיר פסק הרמב"ם (פ"ב מה' חנוכה) דדמאי א"ל ברכה משום דאיהו ס"ל דס' דאורייתא לקולא ומתורץ השגת הראב"ד ע"ש) ואם כן נתבאר דאביי ס"ל סד"א לקולא ורבא ס"ל דסד"א לחומרא :

ועתה נחזי אנן לבאר האיך ס"ל במה דנחלקו הפוסקים בש"ס היכי דאתחזק איסורא אי מהני או לא דנ"ל דלאביי מהני ס"ס אפי' היכא דאתחזק איסורא דכיון דס"ל דסד"א לקולא א"כ קשיא ל"ל קרא להתיר ס' ממזר וכן מקשין על הרמב"ם ומוכרחין אנו לתרץ כתירוצם דבא הכתוב להתיר אפי' באתחזק איסורא דבכ"מ דאתחזק ספיק' לחומרא אבל גבי ס' ממזר אתי קרא להתיר אפי' אתחזק איסורא וא"כ ממילא נשמע דמהני ס"ס אפי' אתחזק נמי דלא מצי נימא דלא מהני רק בדלא אתחזק דהא בזה אפי' ספק אחד נמי מהני משא"כ לרבא דס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא א"כ צריכין קרא דממזר אפי' היכא דלא אתחזק וע"כ לא אמרינן דמהני ס"ס רק בדלא אתחזק אבל בדאתחזק אפי' ס"ס לא מהני וא"כ הוכחנו דאביי ס"ל ס"ס מהני אפי' היכא דאתחזק איסורא ורבא ס"ל דלא מהני · והנה אאמו"ר הגאון מבאר ג"כ דפליגי בזה האמוראי' מהא דאמרינן בנדה (ד' כ"ד) איבעי להו ימי לידה שאינה רואה בהן מהו שיעלו לספירת זיבתה אמר רב כהנא ת"ש ראתה בנים ושלישי הפילה ואינו יודעת מה הפילה ה"ז ספק זיבה ס' לידה ומביאה קרבן ואינו נאכל וימי לידתה שאינה רואה בהן עולין לספירת זיבתה · אמר ר"פ שאני התם דאיכא למימר יולדת זכר הוא וכל הני שבעה דקא יהבינן לה סלקא לה לספירת זיבתה א"ל ר"ה בר"י לר"פ ביולדת זכר איכא לספוקי ביולדת נקבה ליכא לספוקי אלא לאו ש"מ עולין ש"מ וכתבו התוס' דטעמא דר"ה בדר"י אע"ג דהוי ס"ס מ"מ אי בעלמא אין עולין ה"נ הו"ל למיגזר אטו עלמא ואומר אאמו"ר נ"י דזה דוחק הוא וע"כ מבאר דפליגי בזה דר"פ מבני משום דאיכא לספוקי ביולדת זכר וכל הני שבעה דקא יהבינן לה סלקא לה לספירת זיבתה וא"כ הוי ס"ס דלמא לא ילדה כלל ועוד דלמא ילדה זכר וע"כ ימי לידתה שאינה רואה עולין לספירת זיבתה ור"ה בריה דר"י ס"ל כיון דאתחזק איסורא שהרי ראתה שנים א"כ צריכה לספור יום אחד כמו זבה קטנה ועיין תוס' ד"ה הני כו' וע"כ נולד הס"ס במקום חזקה וע"כ לר"ה בריה דר"י לא מהני ס"ס · ע"כ נשמע מזה דמ"ד דלא מהני ס"ס במקום דאתחזק אזי מוכח דעולין ולמ"ד דמהני א"כ אינו מוכח דעולין לימי לידה · וע"כ אביי דס"ל דמהני ס"ס במקום דאתחזק ע"כ ס"ל דאינו עולה ולרבא דס"ל דלא מהני ס"ס במקום דאתחזק וע"כ ס"ל דעולין דשפיר מוכח מברייתא דעולין · ע"כ מפרש ר"ת בנדה (דף ל"ז) דפליגי בזה אביי ורבא · וע"כ פסק ר"ת כאביי דאין עולין דאזיל לשיטתו דפסק בס' דרוסה שנתערבה באחרות דמותר מטעם ס"ס כמו שהאריך בזה הש"ך (אות ל') והכרו"פ בית הספק ד"ה והנה ואע"ג דאתחזק איסורא מ"מ ס"ל דמהני ס"ס וא"כ לא מוכח מברייתא דעולין וע"כ ס"ל לר"ת כאביי דאין עולין ומש"ה ס"ל לר"ת דחשיב הלמ"ד מיע"ל קג"ס הוא לידה דהלכה כאביי דאין עולין אבל רש"י לא הוי' לו הוכחה דכבר ביארו הרשב"א והמהרי"ט והפר"ח דשיטת רש"י דספקא דאורייתא לחומרא (היפך ממה שכתבתי לעיל בשם הש"ס)

[ובזה אזלי רש"י ור"ת לשיטתייהו דרש"י ס"ל ריש ברכות דק"ש של המטה היא עיקר והקשה הר"ת כמה קו' וחד מנהון מהא דאמרינן בפ' ת"ה דזמן ת' המנחה כו' ואמרינן השתא דלא אתמר כו' דעביד כמר עביד וכו' ותמה הר"ת דהרי הא דקאמר דעביד כמר עביד כו' היינו בתפלה דרבנן וע"כ אזלינן בס' לקולא אבל ק"ש דהוי מה"ת כיון דמספקא לן אית לן למיזל לחומרא דקי"ל דסד"א לחומרא כו' ומתרץ דר"ת ס"ל דק"ש דרבנן ועיין נמי בגליון משניות להגאון רע"א דהקשה נמי כנ"ל : ולפי מה שביארתי א"ש מפי דאזלי לשיטתיי' דרש"י דס"ל דק"ש דאורייתא כמ"ש פ' רש"י פ' מי שמתו גבי את שלפני המטה צורך בהן פטורין כו' ואלו ואלו פטורין מן התפלה ופירש"י דלאו דאורייתא וא"כ הרי מוכח דק"ש הוי דאורייתא וע"כ לפ"ז שביארנו דרש"י ס"ל דסד"א לחומרא וע"כ לאו רא' מהא דאמרינן דעביד כמר עביד דהתם בתפלה דרבנן ע"כ אזלינן לקולא משא"כ ק"ש דהוי דאורייתא · וע"כ מחמרינן אפי' מספיקא וע"כ פירש"י דוקא פ' ראשונה משום דפ"ר הוא רק מדאורייתא כמו שמבאר בזה הש"א ע"ש ור"ת דס"ל דספיקא דאורייתא לקולא וע"כ אין נ"מ לדידי' בין ק"ש לתפלה אף אי נימא דק"ש דאורייתא וע"כ שפיר מייתי ראיה מהא דאמרינן דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד והארכתי בזה דהא בהש"מ הוי כמו איקבע כמו דמוכח בכריתות (דף י"ז) וע"כ הוי במקום חזקה ועיין בס' נ"י (סי' ו') מאאמו"ר עש"ה ובמקום אחר אי"ה יתבאר באריכות] וע"כ נוכל לומר דלא מהני אף ס"ס במקום דאתחזק איסורא וע"כ שפיר מוכח מברייתא דנדה דעולין כמו דמבואר בתוס' (שם ד' ל"ז) דהביאו בשם תשובת רש"י דכתב להדיא דמוכח מברייתא דעולין · וע"כ לא חשיב הלמ"ד דיע"ל קג"ס דזהו לידה אלא ס"ל דהלמ"ד הוא לחי העומד מאליו [ובמ"א יתבאר אי"ה במה פליגי רש"י ותוס' בענין לחי העומד מאליו ואין כאן מקומו להאריך בזה] ואין להקשות על רש"י דהא ביארנו דאביי ע"כ ס"ל דמהני ס"ס במקום דאתחזק איסורא וא"כ לא מוכח מהברייתא דעולין כמו שביארנו דזה אינו דלשיטת רש"י נוכל לומר דלא פליגי אביי ורבא בחולין אי ספיקא דאורייתא לחומרא אלא נוכל לומר דרש"י יפרש סברתם כמו דפי' המהר"ם ע"ש ועי"ש בר"י באריכות :

וע"פ מה שביארנו יתבאר הא דאמרינן בנדה (דף נ"ג) ר"פ איקלע לחוולך אמר איכא גורבא מדרבנן הכא איזיל אקביל אפי' אמרה לי' הביא סנהא איכא הכא גורבא מדרבנן ורב שמואל שמי' ותני מתניתא כו' אזל לגבי' רמי ליה תורא ופרש"י דר"ש שהש טוב לכבוד ר"פ רמי לי' מתני' אהדדי תנן אין חייבין על ביאת מקדש ואין שורפין עליהן את התרומה מפני שטומאתן ספק אלמא מספק לא שרפינן תרומה ורמינהו על ששה ספיקות שורפין את התרומה על ס' בגדי ע"ה אמר ר"פ יהא רעוא דלתאכיל האי תורא לשלמא הב"ע בכותי חבר · כותי חבר בועל נדה מהוית לי' · שבקיה ואתי לקמי' דר"ש כ"א א"ל מ"ט לא מתנית ליה בכותי שטבל ודרס על בגדי חבר ואזלי בגדי חבר ונגעו בתרומה דאי משום טומאת ע"ה הא טבל לי' ואי משום בועל נדה ספק בועל בקרוב ספק לא בועל בקרוב ואת"ל בעל בקרוב ספק השלימתו ירוק ספק לא השלימתו והוי ס"ס ועל ס"ס לא שרפינן תרומה · ומדקדק האמו"ר הגאון הש' ש"ה דלמאי הצריך בתירוצא דילי' דזה אינו שייך להקושיא שלו שהקשה דאלמא מס' לא שרפינן את התרומה ורמינהו על ששה ספיקות שורפין את התרומה וכמ"ש התוס' ד"ה ורמינהו כו' משום דכותי דמתני' ע"ה הוא קא פריך מדמספקינן לי' בבועל נדה והא קתני דעל הספק בגדי ע"ה שורפין אבל פשיטא דאיכא ספיקא טובא שאין שורפין עליהן את התרומה כו' ובמסקנא דאמר ס' בועל בקרוב ס' בועל ברחוק כו' ואפילו אי נימא בעל בקרוב שמא לא השלימתו לדם ירוק לא הוה צריך לעשות ס"ס כדפירשנו או שמא נראה להחמיר בזה כמו בספק בגדי ע"ה ולכך מבאר בי' ס"ס עכ"ל התוס' · וא"כ עיקר הקושיא הי' מחמת שהוא ע"ה וא"כ מספיק במה שתי' לו בכותי שטבל ועלה ודרס על בגדי חבר ועוד אמאי הצריך לומר מ"ט לא מתנית לי' בכותי שטבל· ומבאר ע"פ מה שכתבתי לעיל דהיכי דאתחזק איסורא לא מהני ס"ס וע"כ לא רצה ר"פ לתרץ לי' בכותי שטבל ועלה ודרס על בגדי חבר משום דסובר דבחד ספיקא הוי מחמירינן לשרוף כמו בס' בגדי ע"ה וע"כ הא דאין שורפין הוא רק משום ס"ס כמ"ש התוס' וע"כ לא רצה לתרץ בכותי שטבל ועלה ודרס דא"כ כיון שהי' עליו חזקת טומאה מחמת טומאת ע"ה ע"כ אף שטבל אעפ"כ כיון שהיה עליו תחלה חזקת איסור לא מהני ס"ס וע"כ מתרץ ר"פ בכותי חבר · ופריך לי' כותי חבר בועל נדה מהוית ליה וע"כ כי אתי ר"פ לר"ש א"ל מ"ט לא מתנית לי' בכותי שטבל ועלה ודרס על בגדי חבר ואזלי בגדי חבר ונגעי בתרומה דאי משום טומאת ע"ה הא טביל לי' ואי משום בועל נדה ס' בועל בקרוב ס' לא בועל בקרוב כו' והוי ס"ס ועל ס"ס לא שרפינן תרומה : פי' שא"ל מ"ט לא מתנית לי' בכותי שטבל כו' דהא ר"פ גופי' ס"ל דס"ס מהני אף במקום דאתחזק איסורא כמו שביארנו לעיל כו' עכ"ל · ול"נ להוסיף קצת ביאור דמזה יודקדק מה דסיפר לנו הגמ' הקדושה דכי אתי לקמי' דרב שמואל רמי לי' תורא דהנה הרשב"א מבאר דלא מהני ס"ס במקום דאתחזק איסורא מהא דאמרינן בחולין (ד' י') דעובדא הוה דשחט הריבה חיותא וגמלא סכין פגומה ואתי לקמי' דר"י ואסר וביילינן התם כמאן אלימא כר"ה אפי' בקמייתא דאיכא ס"ס ספק בקמייתא ס' בבתרייתא ואת"ל בקמייתא ס' בעצם נפגמה א"ו דלא מהני ס"ס במקום דאתחזק איסורא ועוד לדעת התוס' הרי בכל בהמה איכא ס"ס שמא בעצם נפגמה ואת"ל בעור נפגמה שמא לא נשחטו הסימנים נגד הפגימה וקיי"ל כר"ה דהיכא דגמלא הסכין פגום אסור וא"כ מוכח דלא מהני ס"ס במקום דאתחזק איסורא וכן ס"ל להט"ז (סי' א') דמוכח מבהמה דלא מהני דהא אנן קיי"ל כר"ה בלא שיבר בה עצם ודוקא כששיבר בה עצם הוא דמותר דעלה ודאי פוגם ואע"ג דאיכא ס"ס אפי' בלא שיבר בה עצם אע"כ משום דלא מהני ס"ס משום דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ולא מהני ס"ס במקום דאתחזק איסורא·

[וע"כ א"ש מה שפסק רב כהנא (שם בנדה) דמוכח מברייתא דעולין כמו דס"ל לר"ה ברי' דר"י ולא כ"ל כמו דס"ל לר"ש דהטעם הוא משום דהוה ס"ס משום דר"ב ס"ל (שם בחולין) כר"ה ע"ש בפרש"י ד"ה לא וא"כ מוכח דלא מהני ס"ס במקום דאתחזק איסורא· וע"כ ס"ל לרבא נמי לשיטת ר"ת דעולין הסיר מוכח מברייתא דעולין וכמו דאמר ר"ה ברי' דר"י משום דרבא לשיטתי' אזיל דס"ל בחולין כר"ה דהיכי דשחט בסכין פגום אסור ע"ש וא"כ מוכח דלא מהני ס"ס במקום דאתחזק איסורא]

וע"כ כיון שביארנו דמבהמה מוכח דלא מהני ס"ס במקום דאתחזק איסורא וע"כ רמי לי' תורא להראות ברמיזה דמבהמה מוכח דלא מהני הס"ס במקום דאתחזק איסורא וא"כ שוב לא מלי לתרץ כמו שאמר לי' ר"ש לר"פ וע"כ אמר ר"פ יהא רעוא דלתאכיל האי תורא לשלמא (פי' דלא יתרחש פגימה בסכין וע"כ אומר לשלמא דשלם מיקרי בלא פגימה) דאי ימצא הסכין פגום לא מהני מה דאיכא ס"ס כיון דבהמה בחזקת איסור עומדת דר"פ ודאי ס"ל כר"ה מדס"ל לרבא כר"ה דר"פ תלמידי' דרבא וכמו דאמרינן בשבת (ד' קכ"ח) והא ר"ה תלמידי' דרב ורב כר"י ס"ל א"כ בודאי ר"ה נמי ס"ל כן · וע"כ כיון דרמז לי' ברמיזה דלא מהני ס"ס במקום חזקה וע"כ מהני בבועל חבר ולא מהני לי' כמו דא"ל ר"ב · אך כיון דאתא לקמי' דר"ש א"ל אמאי לא מתנית לי' כו' דבאמת שפיר נוכל לומר דמהני ס"ס אף במקום חזקה ור"ב לשיטתו אזיל כמו שביארנו לעיל בשם הס"ב דר"ש ס"ל דמהני ס"ס אף היכא דאתחזק איסורא ול"ק מבהמה כלל דשם לא הוי ס"ס כמו דמבאר הש"ך באריכות שם ס"ק י"ג בשם האגור דהס"ג לא הוי ס"ס משום דלא הוי ס"ס המתהפך וע"כ מדייק שם ס"ק כ"ז מלשון התוס' שכתבו דהוי כעין ס"ס · וע"כ אף דרבא ס"ל כר"ה ובודאי ר"פ לא יפלוג על רבא רבי' מ"מ לא מוכח דמהני ס"ס במקום חזקה וע"כ אמר לו רב שימי בכותי שטבל כו' דס"ס מהני אף במקום דאתחזק איסורא כמו שביארנו לעיל· ולכאורה נוכל להביא קצת ראי' דבבהמה לא מיקרי ס"ס גמורה וכדעת הש"ך והראי' דהנה אמרינן בב"ק (ד' י"א) דעולא קמ"ל דאין מקבלת שליא בלא ולד ופרש"י דאי הוי מקבלת שליא בלא ולד לא הוי חיישינן לטמא טהרות דהוי ס"ס דלמא אין בו ולד ואת"ל יש בו ולד דלמא לא יצא רובו · תנינא שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה כו' · ואי נימא דס"ס לא מהני נגד חזקת איסור א"כ היכי מוכח דאין מקבלת שליא בלא ולד דלמא יש מקבלת שליא בלא ולד ולענין טומאה אין לטמא דהו"ל ס"ס והא דשליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה התם לא מהני ס"ס דהו"ל ספק בשחיטה ואיתא עלה חזקת שאינה זבוחה א"ו דעולא ס"ל דמהני ס"ס אף במקום דאתחזק איסורא וא"כ מאי פרכינן בגמרא חולין (ד' מ"ג) על עולא מהא דשחט בסכין ונמצא הסכין פגום דהל' כדידי' בודאי ל"ל כשר דהא ס"ל דמהני ס"ס אף היכא דאתחזק איסורא · אע"כ דבבהמה לא הוי ס"ס גמורה ודלא כשיטת התוס' דמבארו דמיקרי ס"ס אך באמת ז"א דמוכרחין אנו לבוא לביאור הש"ס פכ"א דשם הוה תלתא ספיקא עש"ה וע"כ מהני · ובזה יתורץ קושית הגאון רע"א בהק' באמת מהם על שיטת הפוסקים דס"ל דלא מהני דז"א דבתלתא ספיקא כ"ע מודו דמהני כמו דמבאר הש"ך · והרבה האריכו בזה הענין ואכ"מ להאריך] :

שם פרש"י ד"ה מעבירין ומביא סלעים בשוה מנה ואומר כל מקום שהן מעות מ"ב הרי הן מחוללין על הסלעים הללו כו' וכתבו התוס' דהתם פירש כן דמגייהו גופי' היה יכול ליקח שיעור מעות מעשר ולומר אם אלו מעות מעשר הרי טוב ואם לאו כל מקום שהן הרי הן מחוללין על אלו · וריב"א הקשה לפרש"י דהיאך יכול לחלל הסלעים דהא אמרינן בזהב טבעא אטבעא לא מחללינן כו' · וצ"ל לתרץ בפשיטות הלא צריך הכרתא דלכאורה קשה דבאמת צריך להבין הלא מנה מפורשת במ"ש (פ"ב משנה ו') ומוכח

בב"מ (ד' נ"ה) סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו מביא בסלע מעות ואומר כל מקום שיהיה סלע של מעשר שני מחוללת על מעות הללו ובורר היפות שבהן ומחללן עליהם מפני שאמרו מחללין אותו כסף על נחושת מדוחק ופרש"י אבל לא יקח אחד מן הסלעים ויאמר אם מעשר הוא מוטב ואם לאו חבירו מחולל עליו משום דאין מחללין כסף על כסף אפי' מדוחק· אך באמת ז"א ומדויק היטיב פרש"י דפי' דמיירי הכא שהמנה של מעשר היה מעות ומחללין אותו על כסף דזה הוא החילול בכל מקום שמחללין מעות על כסף ועל כן מדייק רש"י ואומר כל מקום שישנו מעות מ"ש מחוללין על הסלעים הללו הרי נקט גבי מ"ש מעות ועל הכסף המחולל נקט סלעים (אבל התוס' בהעתיקו דאומר כל מקום שהוא מעות מ"ש יהי' מחוללים על מעות הללו וע"כ הקשו) ולכן מצאתי מבואר בר"ש שם וז"ל הא דפירש הקונט' בפ"ק דפסחים שמביא סלעים בשוה מנה ואומר כל מקום שהן מעות מ"ש מחוללין על הסלעים הללו יתכן פירושו אם אותו מנה מעות נחושת דאי מעות כסף אין מחללין אותו על סלעים של כסף וא"כ מתורץ קושית התוס' וממילא מתורץ גם כן מה דהקשו אמאי לא מפרש רש"י דמינייהו גופי' יכול ניקח ביעור מעות מ"ש ולחלל דכיון דמשמע לרש"י דאיירי במעות נחושת א"כ כמו דאין יכול לחלל סלעים אפילו מדוחק דאין דרך חילול בכך כן ה"ה נחושת על נחושת דאין דרך חילול במטבעות שוות· וא"ת הא דביצה (ד' י') פרש"י על הא דאמרינן חולין ומ"ש מעורבין זב"ז דנוטל היפה שבהן ואומר אם זו היא מ"ש הרי יפה ואם חולין הרי חברתה מחוללת עליו וא"כ הרי מפרש רש"י דשפיר יכול להפריש מינייהו (וכן הקשה בנה"ש) וא"כ הדר הקושיא הא אין מחללין כסף על כסף ולא מעות על מעות וכן הקשו התוס' שם· אך זה נוכל ליישב בהקדם מה דהקשו התוס' שם ד"ה הכל דהא לא אמרינן שאני אומר להקל רק בדרבנן כו' ותירצו דכיון שאין אדם מניח חולין אצל מעשר תלינן שפיר לקולא ואמרינן ודאי נקח אלו משם ושנה ואח"כ הניח אלו שם· אך א"כ לפ"ז מאי מקשה לענין יוני שובך דהא הכא ליכא הוכחה כלל וכיון דליכא שום ריעותא באותן שנים שנשארו למה נחזיק ריעותא ומש"ה לא נוכל לומר דחד מינייהו אזיל וכן הקשה שם הפ"י וזה הי' קשיא לי' לרש"י וע"כ נוכל לומר דרש"י ס"ל דמיירי שם בשל דמאי שהוא מדרבנן וע"כ הקילו חכמים וא"כ ממילא שפיר יוכל להפריש מינייהו דבדמאי הקילו בפדיון כדאמרינן בב"מ (ד' נ"ה) ע"ש· אבל הכא בעניננו הי' הוכחה לרש"י להיפך דע"כ לא איירי בדמאי דאל"כ קשיא מאי מייתי ראי' דכמו דפליגי רבי ורבנן לענין מעשר כמו כן פליגי נמי לענין חמץ דהא חמץ הוא מדאורייתא ודמאי הוא מדרבנן· ואע"ג דהכא לא שייך לאפלוגי דהא אף מדרבנן צריך לבדוק· אך מ"מ אין הדמיון שוה ומצינן לומר אע"ג שאין סברא לומר דהמנה נטל ואילו הובאו אחרי כן· מ"מ ס"ל להכמים דהכל חולין דבדמאי איכא ס"ס· וא"ת הרי אמרינן לעיל גבי ב' קופות איתר דאמרינן שאני אומר בתרומה דרבנן כו' ומשני דאטו בדיקת חמץ דאורייתא דרבנן הוא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי וא"כ הרי גבי חמץ נמי פליגי לענין דרבנן אך באמת ז"א דהנה הפ"י הקשה דא"כ משמע דכולה סוגיא דהכא איירי בשביטל הא התוס' כתבו לעיל ופירשו ג"כ דכוונת רש"י הוא דגבי ט' צבורים איירי בשלא בטלו ונראה דוחק גדול לחלק בין הפרקים לאוקמי בבא דט' ציבורין בלא בטלו ובבא דב' ציבורין בשבטלו· ותי' דהא בלאו הכי הא דקאמר הכא היינו ב' קופות ומוקמינן לה בתרומה דרבנן אע"ג שזה אינו מבואר במשנה בפירוש אלא ע"כ דמסברא ידעינן להו דפשיטא לן דבדאורייתא לא שייך לומר שאני אומר א"כ לפ"ז שפיר קאמר היינו ב' קופות דכי היכי דבהתי קופות יש חילוק לענין זה בין תרומה דאורייתא לתרומה דרבנן ה"נ לענין בדיקת חמץ יש לחלק בענין זה בין לא בטלו דהוי דאורייתא ובין בטלו דהוי דרבנן כו'· וא"כ הרי חזינן דע"כ כל הסוגיא איירי בדלא ביטלו וא"כ הרי הוא הבדיקה מדאוריי' לשיטת רש"י כמו שמבואר בכמה מקומות הא דפי' הר"ן לשיטת רש"י דבדיקה הוא מדאורייתא· וע"כ לא רצה רש"י לפרש דאיירי בדמאי אלא דמלי איירי אף שלא בדמאי והא דהקילו לומר דהכל חולין הוא כמ"ש התוס' בביצה וכנ"ל וכן הוא הסברא לגבי חמץ שבוודאי מדייק הוא בחשבון הככרות ובודאי הע' שהניח אינן כאן וע"כ צריך לבדוק ועוד דהא הכא יהי' לחומרא הא דמוכרח לבדוק וע"כ כיון דרש"י רצה לפרש דמלי איירי אף שלא בדמאי ע"כ לא רצה רש"י לפרש דמינייהו קא מפריש דאין מחללין מעות על מעות וכנ"ל ודו"ק היטב כי נכון הוא:

שם ע"ב ר"י אומר בודקין כו' וחכ"א לא בדק כו' יבדוק בתוך המועד ופרש"י בשעה ששית שהוא מועד הביעור לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד ופרש"י משש שעות ולמעלה עד שתחשך והקשו התוס' על מה דפרש"י דבשעה ששית המאי לר"י קרי לי' שעת הביעור ולמה שינה לשונו (פי' דקאמרו בתוך המועד) וע"כ פי' התוס' הא דקאמרי בתוך המועד היינו מתחלת שבע עד סוף הפסח ולאחר המועד יבדוק כדי שלא יתערב לו חמץ של איסור בשל היתר ויאכלנו ורש"י לא רצה לפרש כן מפני שפי' במשנה שבודקין שלא יעבור על בל יראה עכ"ל· וכוונתם מבואר כיון דעיקר בדיקת החמץ לשיטת רש"י אינו אלא משום לאו דבל יראה· ע"כ לא מצי לפרש דלאחר המועד היינו לאחר הפסח דהא תו לא שייך ב"י משא"כ התוס' לשיטתייהו אזלי דפי' לעיל דעיקר הבדיקה הוא דילמא אתי למיכל מיני'· עכ"פ הקושיא קיימת למה שינה בלשונו כנ"ל ועוד קשיא מאי דפרש"י לאחר המועד היינו משש ולמעלה עד שתחשך דסותר רש"י ד"ע דמנחות (ד' ס"ז) פרש"י להיפך דלאחר המועד היינו בתוך הפסח והרבה טרחו המפרשים לתרץ דברי רש"י כ"א לפי דרכו הרחבה אך עכ"ז בעוני תירוצים לא נגאלו וע"כ נאמר גם אנן לתרץ דברי רש"י: והנה המהרש"א מבאר על מה שמדקדק רש"י לפרש עד שתחשך משום דלפי שיטתו דהבדיקה הוא שלא יעבור על בל יראה וכל המשניות דקתני בהו דין בדיקה היינו בלא ביטל מש"ה ביו"ט גופא למה יבדוק משום ב"י דמה יתקן בבדיקה שע"י בדיקה נמי יראה וא"א לו לבטל אז· אבל משש שעות ולמעלה בודק דאם ימצא אז אכתי אינו עובר על בל יראה וכדי שלא יעבור ביו"ט אם ימצא וכן מוכח מפרש"י לקמן דא"ע משש שעות ולמעלה עד שתחשך והשבתתו בכ"ד באותן שש שעות· ובאמת מלבד מה שהוכיחו הפוסקים דאף לאחר שעה ששית איכא לאו דב"י והוכיחו מהא דפרש"י בב"ק (ד' כ"ט) ועיין בח"י הל' פסח (סי' תמ"ג) וא"כ נסתר תירוצו· ולבד זה מה יענה להא דפרש"י במנחות (שם) דלאחר המועד היינו בתוך הפסח וא"כ קשיא למאי יבדוק הלא יעבור על ב"י· ועוד דאיתא בירושלמי ר"י אומר בודקין אור י"ד וי"ד שחרית ובשעת הביעור והכ"א כו' אמר ר"י טעמי' דר"י כנגד ג"פ שכתוב בתורה לא יראה לך שאור · והא כתיב תשביתו שאור מבתיכם בשבה הוא כו' מחלפי' שיטתו דר"י כו' מה אם בשעה שלא הגיע זמן ביעורו הא אמר צריך לבדוק ג' פעמים בשעה שהגיע זמן ביעורו לא כ"ש · לא צורכא דלא אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד ומבאר אאמו"ר הגאון נ"י הירושלמי דהא דאמר ר"י כנגד ג"פ שכתוב בתורה לא יראה לך הוא כמו דאמרינן בש"ס דילן מ"ט דר"י ר"ח ורבה בר"ה דאמרי כנגד ג' השבתות שבתורה וע"ז אמר מחלפי שיטתו דר"י דתנא ר"י אומר בודקין אור לי"ד ובי"ד שחרית ובשעת הביעור

מה אם בלא הגיע זמן הביעור הא אמר צריך לבדוק ג"פ בשעה שהגיע זמן ביעורו לא כ"ש פי' דהא מחלפי שיטתו דר"י דהא ר"י מחמיר דצריך לבדוק דוקא ג"פ וא"כ איך אמר דבתוך הפסח לא צריך בדיקה כלל וע"ז הוא אומר לא נצרכה דלא אם לא בדק בתוך המועד כו' פי' דר"י לא פליג אלא אלא לא בדק בתוך המועד שא"צ לבדוק לאחר המועד והוא דהבדיקה פליגי בזה רש"י ותוס' דרש"י ס"ל דהטעם הוא כדי שלא יעבור על לאו דב"י וב"י והתוס' ס"ל דחיישינן שמא יאכל וא"כ לר"י שאומר דזה הוא כנגד ג' השבתות שבתורה א"כ כיון שזהו מדאורייתא א"כ בודאי הטעם הוא שלא יעבור על ב"י וב"י וע"ז פריך הא כתיב תשביתו כו' בשעה הוא וא"כ כיון שהטעם הוא שלא יעבור בב"י וב"י א"כ זה אינו שייך רק או קודם פסח או אפילו בתוך הפסח שלא יעבור על ב"י וב"י. אבל חכמים סוברים אם לא בדק אור לי"ד יבדוק בי"ד הטעם משום שמא יאכל ומדאורייי' בביטול סגי אלא דהטעם הוא שמא יאכל וע"כ אומרים דאם לא בדק קודם הפ' יבדוק בתוך הפסח. ואם לא בדק בתוך הפ' יבדוק לאחר הפסח דכיון דהטעם הוא שמא יאכל א"כ אפילו לאחה"פ נמי וכמו שמבארו התוס' דלאחר המועד יבדוק שלא יתערב לו חמץ ב"ה בשל היתר שלא יאכלנו כו' וע"ז הומר הירושלמי לא נצרכה דלא אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד פי' שר"י חולק אאם לא בדק כו' אבל בתוך המועד בודאי צריך בדיקה כיון דמחמיר קודם הפסח כו' עכ"ל. וא"כ הרי דלר"י הוה הבדיקה משום ב"י וב"י מ"מ הומר הירושלמי דבתוך הפסח נמי צריך לבדוק וא"כ הרי נסתר סברת המהרש"א. עכ"פ זאת נקטינן מהירושלמי דלר"י הוי הבדיקה משום ב"י וב"י ולרבנן הוי הטעם משום שמא יאכל וא"כ קודם דאסיק במסקנא בש"ס דילן דהוא מהדר עליו לשרפו מיכל קא אכיל מיני' ע"כ הי נימא דהטעם דהבדיקה הוא שמא יאכל ע"כ בתוך הפסח לא בעי לבדוק כלל דגזרינן שמא יאכל וכמו דפרש"י במנחות לפי ה"א דר"י גזר דלמא אתי למיכל מיני' דע"כ בתוך הפסח לא יבדוק דגזרינן דלמא אתי למיכל מיני' כשימצא בפסח וע"כ הי' קשיא לרש"י דבשלמא מאי דקתני בתוך המועד נוכל לומר בשעה שהיא שעת מועד הביעור (והא דלא קרי לי' שעת הביעור יתורץ ע"פ מה שהבאתי לעיל תירוץ המג"א) אבל הא דקתני לאחר המועד לא מצינו לומר דכוונתם היינו בתוך הפסח דהא כיון דגזרינן דלמא אתי למיכל מיניה א"כ שוב לא מצי למיבדק. וע"כ מוכרח רש"י לשנות כ"מ ולומר דכוונתם עד שתחשך וא"כ אף דגזרינן דלמא אתי למיכל מ"מ יבדוק כדי שלא יעבור על בל יראה וב"י תה"פ ועוד דלמא אתי למיכל בתוך הפסח דאז איכא כרת וע"כ מוטב דיבדוק דאף אם יאכל מ"מ לא יעבור רק על איסור דלפני זמנו ועוד דלפי שיטת בעל המאור יקיים מצות עשה דתשביתו נמי. אבל במנחות אמרינן בסוף המנחה דלרבנן לא גזרינן דלמא אתי למיכל מיני' וע"כ שפיר פרש"י בדברי רבנן דמה דקאמרי לאחר המועד היינו בתוך הפסח על כן אינו סותר דברי רש"י ודו"ק:

דף י"ב איתיבי' רבינא לרבא אמר ר"י אימתי שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר פירש"י שלא בשעת ביעורו בתחילת שש וכל שש דלאכתי מדאורייתא שרי אבל בשעת ביעורו בשביעי שהוא מוזהר מה"ת השבתתו בכ"ד וטורח זה למה אם אין לו עצים ימתין עד שעת ביעורו וישביתנו בכ"ד והתוס' הקשו על רש"י בזה ופי' ר"ת דבשלמא בשעת ביעורו היינו אחר שש שרוב העולם מבערין בשש כתיקון חכמים מטעם דיליף מנותר והיינו לאחר איסורו אבל בשעת ביעורו דהיינו בשש כיון דאינו מצוה לבערו אלא מדרבנן השבתתו בכ"ד. ואף דהדבר ביאר הגאון בעל פ"א וכל המפרשים בשיטת רש"י בארוכות כ"א לפי דרכו הרחבה. עכ"ז אף אנו נדבר קצת בזה. דהנה הגאון בעל פ"א הוסיף עוד להקשות על פירש"י דלאחר זמן איסורו השבתתו בכ"ד שהרי ר"ע יליף לעיל (ד' ה') מהא דכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם מעיו"ט או אינו אלא ביו"ט הא כתיב כל מלאכה לא תעשו ומצינו להבערה שהוא אב מלאכה ואמר רבא התם ש"מ אין ביעור חמץ אלא בשריפה ואילו נאמר איסורא לכ"ע השבתתו בכ"ד הא אמאי י"ל ביו"ט ואע"ג דהבערה א"מ הרי יו"ט הוא לאחר איסורו דהשבתתו בכ"ד אלא ודאי דלאחר איסורו הוא דהוי בשריפה למ"ד אין ביעור חמץ אלא בשריפה וכדעת הר"ת. ואין לתרץ כמו שמביא בק"א מהגאון ר"א דרש"י ס"ל דחמץ הוי לאו שקדמו עשה דמשום עד הלילה אינו עובר בב"י רק על עשה דתשביתו ולא הוי לאו הניתק לעשה וא"כ אפילו משהה ע"מ לבערו עובר ודלא כהר"י וכמ"ש הפ"א הי' פ'. וא"כ מתניתא הומר המוכר מחויב לבערו בכ"ד ולא יחזור אחר עצים לשורפו אף לר"י וזה הוא דווקא לפי האמת דמ"ע דתשביתו קודם להו דב"י משא"כ לפי הס"ד דר"ע דתשביתו הוא בראשון ממש והיינו ביו"ט וע"כ הלאו דב"י בא כא' עם העשה דתשביתו ולא הוי כלל קדמו העשה אלא לאו הנל"ע ובמשהה חמץ ע"מ לבערו דאינו עובר ולכן מחויב לחזור אחר עצים לשורפו ושפיר הר"ע דמצינו להבערה שהיא א"מ. דזה באמת ל"ע דהא רש"י ס"ל דלאו דב"י נמי חל משש כמו דמבואר בס"ק (ד' כ"ט) בפירש"י ד"ה משש כו' ועשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו לעבור על ב"י וב"י עכ"ל. וכן מדייק הח"י בהל' פ' סי' תמ"ג ע"ש. ועוד עיין בנוב"י מהדורא קמא סי' כ' דמבאר דתלוי בפלוגתא דר"י ור"ש. דלר"י דס"ל דאסור לפ"ז ע"כ עובר על לאו דב"י נמי קודם זמני ולר"ש דס"ל דחמץ לפני זמנו מותר ע"כ ס"ל דליכא לאו דב"י לפ"ז וא"כ נסתר תי' הנ"ל וא"כ קשה קושיא הנ"ל מה דהקשה הפ"א:

ונקדים עוד מה דהקשו לפירש"י הא דפליגי ב"ש וב"ה במס' ביצה (ד' ב') דב"ש ס"ל דחמץ בככותבת וב"ה סברי דבכזית ומוקמינן שם (ד' ז') דלענין אכילה כ"ע ל"פ דבכזית כ"פ לענין ביעור ע"ש והקשו המפרשים לר"י דס"ל דח"ש אסור מה"ת במאי פליגי אי לענין איסור הא ח"ש אסור מה"ת ואי לענין מלקות הא לאו דב"י הוי לנל"ע וא"כ ליכא מלקות וכן ס"ל לרש"י בפירוש לקמן (ד' כ"ט) דאמרינן שם בפרכי קא ממעט לא יראה ול"י ופירש"י ואם נראה ישביתוהו דלעולם הוא בעמוד והשבת כל ימי המועד. ואין לתרץ דהכי למאן קשיא לר"י דס"ל דח"ש אסור מה"ת וא"כ ר"י לשיטתו דס"ל במכות (ד' ט"ז) לפי גירסת רש"י ותוס' דבטלו ולא בטלו וא"כ מצינן למימר דס"ל לר"י דב"ש וב"ה ס"ל דחמץ דווקא בשריפה וא"כ מצינן למצוא אופן דילקה כגון היכא דבטלו העשה בידים כגון שאיבדו שלא ע"י שריפה דז"א דהא מ"מ קשיא לשיטת רש"י דלאחר זמן איסורו השבתתו בכ"ד. וע"כ נ"ל לתרץ ע"פ מה דמדייק רש"י בהא דאמר רבא לעיל דש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה דמנותר קא גמר ובזה יתורץ קושיא הנ"ל דהנה התוס' הקשו על פי' רש"י דהא ר"י יליף דחמץ בשריפה מנותר ונותר לאחר זמן איסורו. ונוכל לתרץ דהא רבנן אמרי לי' לר"י א"ת והא"ע הכא על הספק יוכיחו שהוא בב"ת שאנו אומרים בשריפה ואתה אומר בקבורה ואמרינן בגמ' דשתיק ר"י וע"כ נוכל לומר דלאחר שהקשו רבנן לר"י חזר בו ר"י ושוב לא יליף מנותר והא דידע דחמץ בשריפה הוא כמו דמביאים המפרשים המכילתא פ' בא ע"ש. וע"כ שפיר קאמר ר"י דאימתי הוא בשריפה שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכ"ד. אבל לר"ע דיליף תשביתו מעיו"ט דאי ביו"ט הא הבערה היא א"מ ועז"א רבא ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה וא"כ קשיא קושית הפ"א על שיטת רש"י דהרי לאחר זמן איסורו השבתתו

בכ"ד

בכ"ד · ע"ז מפרש רש"י ומדייק דמותר קא גמר וע"כ שפיר ס"ל דאף לאחר זמן איסורו בשריפה כמו דנותר הוא בשריפה אף לאחר זמן איסורו · וכן נוכל לתרץ דס"ל לר"י דב"ש וב"ה ס"ל דחמץ הוא בשריפה וילפי מנותר וע"כ חמץ הוא בשריפה אף לאח"ז איסורו וע"כ שפיר פליגי לענין מלקות דמלינן אופן שיהיה מחויב מלקות והיינו כגון שביעל השבה דתשביתו בידים דהיינו בהשבית בד"א ולא ע"י שריפה :

אך לכאורה נוכל להוכיח דע"כ ב"ש לא מצי למילף מנותר דהא קשיא קושית הש"א דהרי מלינן למפרך דמה לנותר שכן אין היתר לאיסורו וחמץ יש היתר לאיסורו ואף דר"י ס"ל דלאחר זמנו נמי אסור מ"מ נותר אין היתר לאיסור כרת וגבי חמץ יש היתר לאיסור כרת · ומוכרחים אנו לתרץ כמו שתירץ אאמו"ר הגאון נר"י דר"י לשיטתו דס"ל דתשב"ע לאו דאורייתא וא"כ מהני בתלה כמו שמבאר האמו"ר באריכות וע"כ נותר נמי יש היתר לאיסורו ע"י שאלה · אך כ"ז ניחא לר"י אבל לב"ש לא נוכל לומר כן דהא ע"כ ס"ל לב"ש דתשב"ע דאורייתא דהא ב"ש ס"ל בביצה (ד' כ"ה) דנוג"ד אין קרבין ביו"ע וא"כ קשה קושית הט"א בחגיגה (ד' ז') לרבה דס"ל הואיל ואי בעי מתשיל א"כ אמאי נוג"ד אין קרבין ביו"ע נימא הואיל מיהו למ"ד דחוגין שנשתטו בעזרה אסור בהנאה מה"ת ניחא וע"כ אין כאן הואיל משום דאי נתשיל הרי יהיו חב"ע אבל למ"ד לאו דאורייתא קשיא · וא"כ לב"ש דס"ל דנו"נד אין קרבין ביו"ע מוכח ע"כ דס"ל דאורייתא וא"כ ממילא לא מצי סברי דחמץ בשריפה והוא משום דלא מצי למילף מנותר כמו שביארנו ואין לומר ולתרץ דהא ב"ש ס"ל בביצה (ד' י"ב) דלא אמרינן מתוך וא"כ ה"ה דל"א הואיל דז"א דהואיל ס"ל לב"ע כדמבואר לקמן (ד' מ"ו) בתום' ד"ה אשבערה ע"ש · ולכאורה מלינו ליישב דשפיר מצי רש"י לסבור דב"ש ס"ל דהשב"ע לאו דאורייתא וא"כ שפיר מקרי נותר נמי יש היתר להסורו ע"י שאלה ולא קשיא אמאי נוג"ד אין קרבין נימא הואיל · דז"א דרש"י לשיטתו אזיל דפי' לקמן (ד' כ"ב) דאף למ"ד לאו דאורייתא מ"מ אסור באכילה וא"כ ל"ל הואיל (וכן הירלנו לקמן אליבא דר"ע ע"ש) וא"כ שפיר נוכל לתרץ כמו שתירלנו דס"ל לב"ש דחמץ בשריפה ויליף מנותר דאף לאח"ז איסורו נמי בשריפה א"כ משכחת מלקות היכא דבטל העשה בידים כגון שהשבית שלא ע"י שריפה · דז"א דבאמת לא מלינן לומר דב"ש יליף מנותר משום דמלינן למפרך מה לנותר שכן אין היתר לאיסורו ואין לומר דמקרי יש היתר לאיסורו ע"י שאלה וכנ"ל דהא ב"ש ס"ל בנזיר (ד' ל"ט) דאין שאלה בהקדש · ועוד דהא ב"ש ע"כ ס"ל כריה"ג דחמץ מותר בהנאה וא"כ לא מצי למילף מנותר והראי' דע"כ ס"ל לב"ש כריה"ג דהנה אמרינן לקמן (ד' כ"ג) דריה"ג ס"ל דחמץ מותר בהנאה דא"ק לא יראה לך שאור שלך יבא · ורבנן שלך א"א רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ואידך (פי' ר"י) תרי לך כתיבי ואידך חד בעובד כוכבים שכבשתו וחד בעובד כוכבים שלא כבשתו ואידך (פי' ר"י) תלתא לך כתיבי ואידך חד בשאור וחד בחמץ ולריכי ופירש"י דאי כתיב שאור ה"א משום דחמוצו קשה כו' וא"כ לב"ש שם דס"ל דגא לריכי שפיר מוכח כר"י דחמץ מותר בהנאה וא"כ לא מצי למילף מנותר וע"כ בוודאי ס"ל לב"ש נמי דיכול להשבית בכ"ד לאח"ז איסורו לשיטת רש"י וא"כ לא מלינו ביטול העשה בידים וחזר הקושיא במאי פליגי ב"ש וב"ה אליבא דר' יהודה לשיטת רש"י :

ולכאורה רליתי לומר דבזה איכא נ"מ לב"ש אי בכזית או בככותבת כגון שביטול העשה בידים דהיינו שנשבע ע"ד רבים שלא יבער וכמו דאמרינן במכות (ד' ע"ז) דלמ"ד בעלו ול"ב היכי משכחת דלוקה הי דקעלה קלב"מ ומשני ר"ש מנהרדעי כגון שהדירו ע"ד רבים וא"כ ה"כ נימא כגון שנשבע ע"ד רבים שלא יבער והי' לו רק כזית דב"ה סברי דעל כזית נמי עובר והיכא מלקות ולב"ש אינו לוקה על כזית · אך דז"א דהא לפי המסקנא דהתם ליכא לאוקמא בהכי כיון דלדבר מלוה הוא היכא הפרה וא"כ ה"ה הכא לעניננו ואין לומר דמ"מ איכא נ"מ דלב"ה יש מלקות דהא נשבע לבטל את המלוה דמלוה להשביתו ולוקה משום שבועת שוא וכמו דפסק הרמב"ם בפ"ה מהל' שבועות ולב"ש ליכא מלקות דהא אינו מחויב לבער כזית · דז"א דא"כ מלינן נמי למלוא אפכא דלב"ש לוקה ולב"ה אינו לוקה דהיינו לפי דעת התוס' שבועות (ד' כ"ג) דח"ש לא מקרי מושבע ועומד וחל שבועה על ח"ש ואם נשבע שלא יראה אף כזית ולבערו דלב"ש אם אינו מבער הרי עובר על השבועה ולוקה אבל לב"ה הוי נשבע לקיים ולא קיים דפטור כת"ק דריב"ב וכן פסק הרמב"ם וא"כ משכחת נמי חומרא לב"ב · ועוד דבאמת לריכין אנו למלוא קולא לב"ש וחומרא לב"ה בגוף הדבר שנחלקו ולא אשכחת לנו אם מלינו אופן דמשכחת חומרא לב"ש או איפכא וכן ס"ל התוס' קידושין (ד' ב') עש"ה · ע"כ נ"ל לתרץ ע"פ מה שביארנו דב"ב ס"ל ע"כ כריה"ג דחמץ מותר בהנאה וא"כ ע"כ ריה"ג מוכרח נמי לסבור כב"ש דהא איהו לא ס"ל כמו דס"ל לב"ה דלריכי קרא גבי חמץ ושאור · וא"כ קשיא מה שהקשו להגאון בעל הצל"ח היאך הוכיחו התוס' דהמשהה חמץ ע"מ לבערו דאינו עובר דלמא מיירי באכל כזית חמץ של הקדש דמשום הקדש מעל ולאו דב"י לא עבר עד דאיכא בככותבת וע"כ מוכרחים אנו לומר כמו שהוכיח הצל"ח דאף לב"ש הוי העשה דתשביתו בכזית ורק לענין לאו דב"י פליגי דב"ש סברי בככותבת ע"ש · וע"כ לא נוכל לומר דלאו דב"י הוי ניתק לעשה דתשביתו דלא מקרי נל"ע רק היכא דא"א לקיים העשה בלתי העברת הלאו אבל היכא דאפשר לקיים העשה בלתי העברת הלאו לא מקרי נל"ע והוי כמו לאו שקדמו עשה וא"כ כיון דעשה דתשביתו נוכל לקיים אף היכא דליכא לאו דב"י כגון אם לא הי' לו רק כזית חמץ ע"כ לא הוי לאו דב"י נל"ע אף היכא דאיכא ככותבת דבזה הוי הלאו והעשה כמו מלות נפרדות ועיין בש"א בסי' פ"ב המשמע כדברי וע"כ ס"ל לר"י דב"ש וב"ה ס"ל דלאו שקדמו עשה לוקה וע"כ שפיר פליגי לענין מלקות דלב"ש ליכא מלקות בכזית ולב"ה איכא מלקות :

אך עכ"ז לריך להבין דהא התוס' הוכיחו אליבא דריה"ג דהמשהה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר וא"כ משמע דהוי אף לריה"ג נל"ע ואף דהוכחנו דריה"ג אזיל בשיטת ב"ש דעשה דתשביתו הוא אף בכזית והלאו דב"י הוא רק בככותבת וגפי דברי הנ"ל לא מקרי נל"ע לב"ש וא"כ ה"ה דלריכין אנו לומר כן אליבא דריה"ג · ע"כ נקדים עוד הקדמה מה דהבאתי לעיל (ד' ה') מה דהקשה הש"א על התוס' דס"ל דהמשהה חמץ ע"מ לבערו דאינו עובר מהא דאמרינן (שם) דש"מ דלא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וכתבו התוס' דאי אמרינן מתוך הרי אע"ג דבעינן לורך היום קלא הכא מה שמבערו הוי לורך היום · ואם איתא דהמשהה חמץ ע"מ לבערו דאינו עובר בלאו וא"כ איזה לורך היום הוא ותירץ אאמו"ר הגאון נר"י בס' ע"י (סי' ה') בכמה אופנים וזה חד מנהון דהא דכתבו התוס' הוא לריה"ג דאמרינן התם מ"ד מעל כריה"ג ומזה מוכית ר"י דהמשהה חמץ ע"מ לבערו דאינו עובר דהל"ה אפי' לריה"ג אסור לפדות החמץ דעבר על לאו דב"י וריה"ג לטעמי' דס"ל ביומא (ד' ל"ו) דתעזוב הבאת משמע והוי לאו הנל"ע · אבל לר"ע דאמר התם דתעזוב מעיקרא משמע ולא הוי לאו הנל"ע א"כ ה"ה במ"ע דתשביתו מעיקרא משמע ולא הוי לאו הנל"ע וע"כ לר"ע שסובר דלא הוי לאו הנל"ע ע"כ מוכית רבא שפיר דס"ל דלא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצרך כו' דהא אליבא דר"ע בוודאי דאסור להשהות

החמץ ע"מ לבערו כיון דנתק הוי לאו הנל"ע · ולך ביום הראשון תשביתו היינו מבערב וכוונת התורה הוא להשבית שלא ימצא החמץ אבל לא הוי' לאו הנל"ע · אבל לריה"ג דסובר דתשרוף הנאה משמע ע"כ בעשה דתשביתו נמי אע"פ שקדמה ללאו אעפ"כ הוי נל"ע נמי דהא גם לריה"ג מלוה לכתחילה לשרוף ואעפ"כ הוי לאו הנל"ע דתשרוף הנאה משמע וה"נ בעשה דתשביתו כו' ע"ש · וע"כ נוכל לומר לענייננו נמי דר"י ס"ל דב"ש וב"ה ס"ל כר"ע דתשרוף מעיקרא משמע וע"כ ה"ה דתשביתו מעיקרא משמע וע"כ הוי לאו שקדמו עשה וס"ל דלאו שקדמו עשה לוקה וע"כ שפיר פליגי לענין מלקות:

ובזה יתורץ מה שהקשו הגאון בעל ש"א ותשובת פ"י על מה דאמר ר"ה לקמן (ד' מ"ו) לא תקרא לה שם עד שתאפה כו' ומוקי בגמרא דר"ה ס"ל שפיר דעובר על ב"י · והקשו הא גם לר"ה יכול להניחו עד הערב ואי משום ב"י ז"א דקדיש לי' ומבטל מקמי דתחמץ דעדיין ברשותו וכדאמרינן לעיל (ד' ז') דקדיש ומבטל לי' וה"נ יכול לבטל מקמי דתחמץ ושוב אינו עובר על לאו דב"י · אך כיון שביארנו דב"ש ס"ל כריה"ג דחמץ בפסח מותר בהנאה וא"כ ר"ה דשמותי הוא כמו דמבארו התוס' ביצה (ד' ל"ד) ד"ה ואומר ובשבת (ד' קל"א) ד"ה ר"א א"כ ס"ל ע"כ לר"א נמי דמותר בהנאה וא"כ הוי ברשותו ומש"ה לא מועיל ביטול לדעת התוס' דס"ל דתשביתו הוי הבערה וביטול לא מהני רק בתורת הפקר וע"כ אם אינו ברשותו מהני כמש"כ הר"ן אבל לריה"ג דס"ל דחמץ מותר בהנאה וא"כ מקרי ברשותו אזי שוב לא מהני ביטול · ועיין בש"א סי' ע"ז בתחילה התשובה שהאריך בזה ומסיק נמי דאולי ר"ה ס"ל כר"ע ולפי מה שביארנו מוכח דע"כ ס"ל לר"ה כריה"ג · ובזה אתי' שפיר קושיא השני' שהקשו כולם על פירש"י (שם) על מה דאמרינן הואיל ואי בעי מתשיל דממונא הוא דפירש"י ועבר עליו אי מחמיץ גבי' והשתא לדעת הר"י דמותר להשהות חמץ ע"מ לבערו א"כ אינו עובר אפילו אם תחמיץ גבי' · אך לפי מה שביארנו א"ש דכיון דב"ש ס"ל דתשביתו הוי לאו שקדמו עשה ולוקין עליו וע"כ לר"א דשמותי הוא נמי ס"ל הכי ועל כן שפיר פירש"י דאם החמיץ גבי' אזי יעבור על ב"י:

ואגב אציג מה שביארתי מה שהקשה בעל ש"א (בסי' פ"א) על דעת ר"י דס"ל דלאו דב"י הוי לי' נל"ע הא אמרינן לעיל (ד' ו') דהין שבתים בין שנגזלין עובר עכ"א בשני לאוין אלו דב"י וב"י וא"כ לא אתי חד עשה דתשביתו ועקר תרי לאוין דהכי אמרינן בתמורה (ד' ד') א"ל אביי וכל לאו שבנל"ע לא לקי והא מימר לאו שבנל"ע ולקי דתנן לא שהם רבאי לתמיד אלא בהם המיר מומר וסופג את הארבעים ומשני תרי לאוין וחד עשה ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוין וה"נ נימא הכי ומתרץ ע"פ מה שכתבו התוס' בחולין (ד' פ"א) גבי הא דאמרינן התם הנח להם למחוסר זמן דהכתוב נתקו לעשה שכתבו דהיינו דוקא היכא שהב' לאוין סמוכין זל"ז והאי' ניהא דאמרינן דלא לקי על לאו דל"ת משום דנל"ע והשיב את הגזילה דאיכא נמי לאו דלא תעשוק כמו דאמרינן היינו עושק היינו גזל ולמה כתבי' בב' שמות לעבור עליו בב' לאוין אלא וודאי דווקא היכא דהב' לאוין סמוכין קאמר דלא עקר להו חד עשה כו' · והקשה ע"ז דלכאורה דבריהם תמוהין מאוד דאדרבא איפכא אמרינן בר"פ א"נ (דף ס"א) דאמרינן שם הא דאמר רחמנא לאו דלא תגזול לא צריכא דאתי' שמה הגד מריבית ואונאה ולא תגזול לכובש ש"ש אתא ופריך שכר שכיר בהדי' כתיב ביה לא תעשוק שכר שכיר ומשני לעבור עליו בב' לאוין וזה הוא עושק וזהו גזל דאמר בהמקבל דעל כובש ש"ש עובר על משום וה"נ תניא נמי בברייתא שעובר בבל תגזול בה' לאוין שהוא עובר על כובש ש"ש ומתרץ ע"פ מה שכתבו התוס' שם אמאי לא איקמא בגזל גמור ולעבור עליו בב' לאוין משום דלא לקי על לאו דגזל משום דנל"ע אבל כי מוקמינן אכובש ש"ש בהא אינו ענין לקי שפיר ובאמת גם זה צריך ביאור דהא בהאי קרא דוהשיב את הגזילה כתיב נמי או את העושק אשר עשק וה"ל נמי נל"ע כמו גזל ומתרץ דס"פ דאולי לשיטתייהו דהיכא דהב' לאוין סמוכין לא אתי חד עשה ועקר להו משא"כ באינן סמוכין חד עשה עקר לשניהם הלכך כי מוקמינן ללאו דגזל על ש"ש דהשתא הוי ב' לאוין בש"ש לא תגזול ולא תעשוק דסמוכין בחד קרא לא אתי חד עשה ועקר ב' לאוין ולקי אחד מנייהו אבל אי מוקמינן לא תגזול לגזל ממש דאע"ג דאתי במה"ל מריבית ואונאה לעבור עליו בב' לאוין כיון דהב' לאוין אינן סמוכין אתי חד עשה דוהשיב את הגזילה ועקר שניהם ואינו לוקה אחד מינייהו · וא"כ ל"ת דכ' רחמנא ל"ל כיון דאתא במה"ל וא"כ ש"מ כל היכא דהב' לאוין אינן סמוכין חד עשה עקר להו דהא"כ לוקמא בגזל ולעבור עליו בב' לאוין וכ"ש למלקות ובזה יתורץ מה שכתב הר"י דב"י וב"י הוי נל"ע אע"ג דה"ל ב' לאוין א' שב"י וא' שבל ימצא מ"מ אתי חד עשה דהשבתה ועקר לב' לאוין משום דאין סמוכין הלאוין זל"ז עכ"ל:

אך ראיתי בשעה"מ בהל' חו"מ דמביא כן בשם הרב הפ"ח והרב מול"מ מאם דמתרצים ג"כ בשיטת התוס' בב"מ שם אך הקשו ע"ז דע"כ לא אמרינן בתמורה דלא אתי חד עשה ודחי לתרי לאווי היינו דווקא גבי תמורה משום דסמיכי אהד עשה ומביא ראיה מזבחים (ד' קי"ד) ואומר דהא דאמרינן שם בחולין בתוס' דהיינו דווקא היכא דהלאוין סמוכין ולא מפרשי דבעינן דווקא סמוכין לעשה חסרון כ' הוא כו' ע"ש וא"כ אי נימא הכי הדרה קושיא הנ"ל · אבל באמת נלענ"ד לבאר דמה דמשני בתוס' בחולין הוא עיקר וכדס"ל לתני תנאה גברי רברבי והראי' לזה דהנה בתמורה (ד' ד') פריך אביי וכל לאו הנל"ע אין לוקין והרי מימר והקשו שם בתוס' וכי תעלה על דעתי' דאביי למימר דעל לאו הנל"ע דלקי והרי בלוח הקן וכן גבי נותר וכן גבי אונס כו' אמרינן דלא לקי · וע"כ פירשו התוס' דפשוט לי' לאביי דהכא הלאוין הנל"ע דסמיכי לעשה דלא לקי ולא הוה מתמיה על לאו דמעשר דלא סמך כו' ומש"ה פריך והרי מימר אע"ג דסמיך העשה אחר הלאו מיהו מדמי מלתא למלתא דכי היכי דגבי תמורה לקי בלאוי הנל"ע משום דאינו מקיים העשה בידים ה"נ הל"ל למימר במעשר אע"ג דהעשה בידים כיון דלא סמיך כו' וא"כ הרי הזין דהיכא דסמיך העשה ללאו לכ"ע לא לקי והיכא דלא סמיך ס"ל לאביי דלקי · וא"כ היאך מצינן למימר גבי תרי לאוין דהיכא אמרינן דלא דחי היכא דסמיכי לעשה אבל אי לא סמיך לעשה דחי אפילו תרי לאווי וא"כ הרי תרתי דסתרי ואין אנו יכולים לאוקמו דגבי חד לאו היכא דלא סמיך לא דחי והיכא דסמיך דחי וגבי תרי לאווי היכא דלא סמיך דחי והיכא דסמיך לא דחי · אלא וודאי דתלי דווקא היכי דהלאוין סמוכין זל"ז לא דחי וכמו דאיתא בתוס' חולין · ואין לדחות דא"כ קשיא איפכא דגבי ב' לאוין הא אינן סמוכין זל"ז אתי חד עשה ועקר להו אף היכא דלא סמיך העשה אלא הלאוין וגבי חד עשה היכא דלא סמיך ללאו לא דחי · דז"א דסברת אביי הוא כן דאמתי אמרינן דלא דחי היינו גבי תמורה דלא מקיים העשה בידים וגבי מעשר הו"ל דלא דחי אע"ג דמקיים העשה בידים משום דלא סמיך · ואע"ג דלא איכפת לן הא דאינו סמוך לעשה כמו דאמרינן גבי תרי לאווי וא"כ מ"מ גבי מעשר · דז"א משום דגבי מעשר איכא עוד רישותא אחרינא דאפשר לקיימו אף ע"ג דלא עבר על הלאו וע"כ מדמה למימר כמ"ש התוס' שם לחלק בין מעשר לגזל ע"ש אבל לענייננו גבי גזל וגם בעשה דתשביתו דלא סמיך וגם מקיים העשה בידים לכ"ע אתי חד עשה ועקר תרי לאווי וכמו שתירץ הש"א וכנ"ל · ובדברי אלה יתורץ מה דהקשה המהרש"א בחולין (ד' ב')

על מה דהקשו התוס׳ אמאי הופג הרבעים אמאי לא לקי שמונים דהוי תרי לאווי להו דלא יחליפנו ולאו דלא ימיר ותירצו ע״ש · והקשה המהרש״א למאי דאמרינן בפ״ק דתמורה דמ״מ לא הוי לאו הנל״ע דכתיב לא יחליפנו ולא ימיר דהוי לי׳ תרי לאווי וחד עשה ולא דמי חד עשה לתרי לאווי אין מקום לקושיתם דהכא תרי לאווי לא לקי אלא ארבעים משום דאי לא הוי רק חד לאו לא הוי לקי כלל כיון בנל״ע וצ״ע עכ״ל · ולפמ״ש ניחא דכיון דכתבו התוס׳ דסברת אביי דהיכא דלא סמיך לקי ועוד אפילו למ״ד דס״ל דלא לקי אף היכא דלא סמיך מ״מ היכא דאיכא תרי ריעותא כגון בתמורה דלא כתיבי סמיכי וגם העשה אינו מקיים בידים לכ״ע לקי והכא׳ נדכתבו התוס׳ דסברת מאן דס״ל דלקי אף בלא סמיך כגון גבי מעשר הוא מפום דהא מקיים העשה בידים וא״כ היכא דלא סמיך וגם העשה אינו בידים לכ״ע לקי וא״כ אי אמרינן כדעת המהרש״א דהכא לקי ארבעים משום דעל הלאו השני לא לקי יען דאי לא כתיב עוד לאו לא הוי לקי כלל משום דהוי לאו הנל״ע א״כ קשיא אמאי הוצרך רחמנא לכתוב עוד לאו כי היכי דלא יהיה נל״ע אמאי לא כתב רק חד לאו ולכתוב לא סמוך לעשה דלקי לכ״ע משום דהיכא דאינו מקיים העשה בידים וגם לא סמיך לכ״ע לקי וכה״ג הקשו התוס׳ בתמורה שם ור״י כו׳ הנותר מאי עביד לי׳ · והקשו התוס׳ אע״ג דצריך להורוי׳ מצות שריפה ותירצו דמ״מ לא הל״ל למכתב סמוך ללאו דלא תותירו וכה״ג הקשה בש״א סי׳ (נ״ו) מנ״ל לר״י דהאי דאהדרי משום זמה״ז דלמא מש״ה הדרא כי היכי דנהוי נבילות לאחר הדבור ותהא עשה דמולה הל״ת דאיסור [ובמק״א תירצתי קושית הש״א דלר״י לא איצטריך היקשא לענין עשה דוחה ל״ת דלר״י לא מצינו לומר דיולא במלה של איסור כגון סכל וכדומה ומשום דהויא עשה לל״ת דהא בענין מלה רהוי׳ לשבעה כמו שהקשו המפרשים על מה שכתבו התוס׳ גבי הירושלמי דיכא עשה דמלה וידחה ל״ה דהדש והקשו הא בענין מלה הלאוי׳ לשבעה אך תירצו דברייתות הלוקות בזה לקמן (ד׳ נ״ח) · אבל ר״י דמצינו דס״ל בסוכה (ד׳ כ״ז) דמצינן סוכה הלאוי׳ לשבעה ע״כ בוודאי דס״ל כן גבי מלה ומתורץ קושיתו] ותירץ דאי ס״ד דמש״ה אהדרי כי היכי דנהוי לל״ת ל״ל דכתב רחמנא לגבי קרא שבעת ימים מלות תאכלו סמוך לקרא דלא תאכל חמץ הל״ל לכתוב באפי נפשאי אלא וודאי ש״מ דלהקיש חמץ ומלה להדדי ומביא דברי התוס׳ הנ״ל ועיין בש״א סי׳ (פ״א) וא״כ מחמת זה דיהי׳ מחויב מלקות לא בעי לכתוב תרי לאווי וע״ז תירצו התוס׳ דלא הוי תרי לאווי דהד לאו בעי דאם המיר בשל חברו ומאי דאמריק בגמ׳ דלא אתי חד עשה ודחי לתרי לאווי עיין ע״ז ברהם יוסף מה דמבואר שם · ואין להקשות דא״כ אמאי אמרינן (שם בב״מ) דאי מוקמת לה אגזל גופא לא הוי לקי כלל משום דהוי לאו הנל״ע הא לא סמוך וה״א הדא דמצינו לומר דהכא ס״ל כיון דמקיים העשה בידים לקי אף בלא סמוך ועוד דעיין שם בתמורה דמחלקי התוס׳ דגבי גזל לכ״ע הוי לאו הנל״ע אף בלא סמוך כיון דלא מצי לקיים העשה אם לא עבר על הלאו ע״ש · ועוד נ״ל להוכיח שלא כדעת המהרש״א דאי לא כתבו התוס׳ דלא הוי תרי לאווי אלא כמו שמבואר במהרש״א דהוי נמי תרי לאווי ומאי דלא לקי אלא ארבעים משום דעל חד לאו הוי נל״ע המהילא תירצו בגמ׳ לאביי דהקשה ממימר הרי מוכה ממימר דאמרינן דאפילו היכא דלא סמוך הוי לאו הנל״ע דאל״כ אמאי הוצרך רחמנא לכתוב תרי לאווי משום דאי לא כתיב רק חד לאו הוי לאו הנל״ע לא לכתוב אלא רק חד לאו ולא סמיך לעשה · והוי לקי ארבעים דהא לא לכוי לאו הנל״ע אלא וודאי אף היכא דלא סמוך איקרי נל״ע ומדלא תירצו בגמ׳ הכי וודאי כדפי׳ התוס׳ דלא לקי אלא ארבעים משום דלא מקרי אלא חד לאו דחד מבעי כמו שתירצו התוס׳ ומאי דאמריק בגמ׳ דלא אתי חד עשה ודחי לתרי לאווי הא קשיא דהא חד לאו אוקי דיכול להמיר בשל חברו כמו דאיתא בש׳(ד׳ ט׳) דעיין מ״ז בר״י דהקשה זאת אליבא דאמת ותירץ שם עש״ה :

דף י״ג בכדי חסרון פירש״י כדרך חסרון של פירות כו׳ והקשו התוס׳ א״כ מ״ט דרשב״ג דאמר מוכרן בב״ד כו׳ וכן הקשו התוס׳ בב״מ (ד׳ ל״ח) עיין ע״ז בת״ח (שם בב״מ) דמתרץ פירש״י בטוב טעם עש״ה :

שם ע״ב והדרבה דאמר רבה אבד הלחם מביא לחם אחר אבדה תודה אינו מביא תודה אחרת כו׳ ופירש״י ד״ה אין דאותו לחם פודה ויולא לחולין דלחם גלל תודה וכיון דהוקבע לזו פסול לאחרת אבל בדמים יקח תודה אחרת או לחם לתודה אחרת · והקשו התוס׳ הא כיון דלחם גופא לא חזי לתודה אחרת דמי׳ נמי לא חזו לתודה אחרת דמ״ש ובפ׳ התודה (ד׳ פ׳) אמר בכדי׳ ספרים מעות ללחמי תודה ומותרו אין מביא בהן תודה אחרת ואע״ג דהדמים הסור׳ה פריך בפיר ונפקינהו דשמא הימלא תודה באבדה כו׳ · ונ״ל דאפשר לומר וליישב דאיתא במנחות (ד׳ ע״ח) יקריב קרבנו מלמד שאין הלחם קדוש אלא בשחיטת הזבח וכן פירש״י במתניתין דלחמי תודה אין קדוש קדושת הגוף אלא בשחיטת הזבח ואין על הלחם קודש שחיטת הזבח רק קדושת דמים · וע״כ כיון דהכא מיירי דנאבדה התודה ולא נשחטה וע״כ אינו קדוש הלחם בקדושת הגוף וע״כ אף דלא מצי להקריב תודה אחרת על הלחם כיון דאמר זו תודה וזו לחמה והוקבע לתודה זו מש״ה פסול לאחרת כמו דמדייק רש״י ז״ל בלשונו והוא כיון שנדרו הי׳ כן וכמו דמבאר הצ״ק על דברי התוס׳ מנחות (ד׳ מ״ו) ד״ה אבדו דפירשו דלא דמי לזו תודה וזו לחמה דאמרינן אי אבדה התודה אינו מביא אחרת ופי׳ הצ״ק אמאי לא אמרו התוס׳ כמו דאמרינן בגמרא דלחם גלל תודה ואין תודה גלל לחם וכמו דאמרינן (שם ד׳ ע״ו) דלחם נמי גלל כבשים ואין כבשים גלל לחם · אלא היינו טעמא דלא דמי כיון דאמר זו תודה וזו לחמה נדרו הי׳ כן מש״ה אינו מביא תודה אחרת אבל כבשים קרבנות ציבור ע״ב וכן הוא כוונת רש״י מאי דפי׳ כיון דהוקבע לזו פסול לאחרת · אך מ״מ מצי לפדות וליקח בהדמים תודה אחרת או לחם לתודה אחרת · והא דאמרינן שם במנחות הפריש מעות ללחמי תודה ומותרו אין מביא בהן תודה אפ״ל דמיירי שמותרו אחר שחיטת הזבח וכמו דמדייק רש״י שם על מה דאמר הפריש מעות לתודתו פירש״י לזבח תודתו וע״כ נתקדש הלחם בקדושת הגוף וה״ה המעות הנותר מן הלחם מש״ה לא יוכל לקנות לתודה אחרת משום דתודה לא מקרי לחם :

ואגב הנני לעורר ולעיין בזה הענין במה שהקשה הל״מ על הרמב״ם בפ״ו מה׳ פסולי המוקדשין בשמה בנמלאת מירושלים כו׳ יביאנה שלמים ויביא עמה לחם לתודה שמא תודה היא · ופי׳ דהא כן הא דקאמר בקדושין (ד׳ נ״ד) דמייתי נמי תודה לאו דמייתי בשמה אחרת מיירי אלא בלותה עלמה מתנה אבל דבריו תמוהין דהרי אין זה אלא למ״ד מביאין קדשים לבית הפסול ורבינו הא פסק דאין מביאין וא״כ קשי׳ הרי מביאין קדשים לבית הפסול דהרי ממעטין באכילתן וכן אמרינן בהדיא במנחות (ד׳ פ׳ ע״ש) · גם מ״ש דיביא הלחם לבדו הוא הפך הסוגי׳ התמורה שם כמו דכתבו התוס׳ ז״ל שהקשו שם וליתי לחם ולימא אי הך דקיימי תודה היא הא לחמה אי לאו ליפוק לחולין ותירצו וכי מכניסין חולין בעזרה כו׳ וא״כ האיך כתב רבינו ז״ל דמייתי לחם לתודה ומתני כו׳ והניח בצריך עיון · ותירץ הפמ״מ על הקושי׳ הראשונה דס״ל לרבינו דהא דקיי״ל דאין מביאין קדשים וכו׳ היינו אלא הותרה. ואפי׳ לרבנן דר״ש אמרינן בזבחים (ד׳ ע״ו) דהיכא דל״ל הקנאה מודו ודווקא בהאם שנתערב בשלמים הוא דפליגי משום דאית לי׳ תקנתא ברעי׳ וא״כ איכא למימר דדווקא היכא דשם עלמה אית להו

תקנתא ברש"י ההיא דאשם שנתערב בשלמים בהא אמרו חכמים דימתין עד שיפול בו מום ולא יביא קדשים לבית הפסול משא"כ הכא דהא נאמר דניחוש שמא תודה היא ולא יביא קדשים לבית הפסול נמצא דאפי' ימתין עד שיפול בו מום אין לו תקנה בהא לא איפשי רבנן ואף ע"ג דהכא נמי אית לי' תקנתא דיביא בהמה אחרת לשם תודה סובר רבינו דכיון דהיא בעצמה אין לה תקנה לקרב ע"י רעי' לא חשיבא תקנה כיון דאיכא ח"כ להביא בהמה אחרת כו' ואית דתודה שנתערבה בתמורתה התם נמי איתא בתקנתא ע"י רעי' כמ"ש הראב"ד בפי"ב מהלכות אגו הלכה י"ג ע"ש אך קושי' השני' הניח ג"כ בל"ע · ול"נ דיתורץ ג"כ במ"ש לעיל דאף דאין מביאין קדשים לבית הפסול מ"מ כיון דהוא מדרבנן ועי"כ כיון דלית לי' תקנתא אחרינא אין אנו חוששין לאו חומרא דמדרבנן הוא וא"כ לפי מה דמבאר המ"ל בפ"ב מהל' שחיטה הלכה נ' ד"ה סבר דרבינו הרמב"ם ס"ל דהא דאסור להכניס חוב"ע הוא רק דרבנן ע"ש ועי"כ כיון דליתא לתקנתא אחרינא אינו חושש כמו דאינו חושש לטעמא דאין מביאים קדשים לבית הפסול והתוס' דפי' שם בקדושין דלא מצי להביא לחם מחמת חוב"ע אזלי לשיטתייהו דס"ל דהא דאסור להכניס חוב"ע דאורייתא הוא כמו שמבואר בחולין (ד' ק"ג) בתוס' ד"ה ואי ועיין נמי בב"ב (ד' פ"א) בתוס' ד"ה דלמא ע"ש · והא דאמרינן שם בפ' התודה וכי מכניסין חוב"ע מצינן לומר דר' אזיל לשיטתו דס"ל שם (ד' ק"ו) דאסור להכניס חוב"ע ועי"ש בתוס' ד"ה וכי · והא דהקשה השעה"מ בה' ק"פ דפסח שנתערב בשלמים יקריבו כלם שלמים ומתמיה דהרי נעשין אכילה אין שוין הלא נאכל ליום ולילה עיין היטב בצל"ח לקמן ד' פ"ע מה שהאריך בזה ולפי דבריו יתורץ היטב ואי"ה כאשר יזכני ה' להוציא לאור החלק השני אבאר את זה באריכות ולתרץ דברי רש"י שם :

דף טו חבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה כו' פירש"י כגון שנכנס אדם טמא לבית שספק נגע בה ספק לא נגע בה והקשו התוס' אי ברה"י ספקו טמא ואי ברה"ר הא ספקו טהור ותירצו דאיירי כגון ב' חביות ברה"י ונגע בא' מהם וא"י באיזה נגע דהשתא שתיהן תלויות דבר תורה דלא ילפינן מסוטה דברה"י ספקו טמא אלא דבר שיוכל להיות אמת כעין סוטה אבל הכא דוודאי אחת מהן טהורה אין לטמא שתיהן מספק כו' ומתרץ הפ"י דשפיר מצינו לומר כפי' הקונטרס ולעולם ברה"י איירי אע"ג דס' טמא מה"ת דילפינן לה מסוטה אפ"ה שפיר סבר ר"א דיניחנו במקום המוצנע משום שמא יבוא אלי' ויתירנו כדמסקינן בהדי' בבכורות כו' ע"ש :

אך עכ"ז צריך להבין דהלא רש"י מפרש דטעמא דר"א דמוזהר על שמירתה דהוא כמו שמפרש טעמא (שם) את משמרת תרומותי שתים במשמע אחת טהורה ואחת תלוי' ואמר רחמנא עביד לה שימור · והקשה הא"ת הלא במסקנא מסקינן שם דטעמא דר"א מדאמר לך כהוי' לך שמור והא נמי ראוי' שמא יבא אלי' ויעשנה ותי' משום דמרא דשמעתין הוא ר"ל ואיהו מפרש דטעמא דר"א דשתי תרומות הכתוב מדבר כו' ועי"כ פירש"י הכא הכי טעמא כו' ע"ש · וא"כ הרי לפי זה דברי רש"י סותרין אהדדי דבתחילת דבור דפי' בהא דספק נגע כו' דאע"ג דברה"י ספקו טמא אך עכ"ז ניחא דמ"מ לענין תרומה מקרי ראוי' משום שמא יבא אלי' ויעשנה ועי"כ תולין וזהו לפי המסקנא דמשיק דלא כמו דס"ל לר"ל (שם) ובדבור השני מפרש רש"י לפי הס"ד אליבא דר"ל · ולכאורה קשה עוד הא הכא אזלינן בשמעתין אליבא דר"ל ואיהו ס"ל לקמן (ד' ל"ד) דהיסח הדעת פסול הגוף ואמרינן (שם) דאפי' אם יבא אלי' ויעשנה אין שומעין לו והכא כיון שהיתה במקום הפקר דאינו משתמר א"כ בוודאי הי' היסח הדעת א"כ האיך מצינן למימר דמהני אם יבא אלי' ויעשנה · אך באמת ז"א דכבר הקשו התוס' (שם) דלמאי אין מותר לשורפו מיד כשמסיח דעתו ממנה ונניחה בתייה ובלייה הנה תני דירושלמי הקשה כן (בפ"ח דתרומות) ולא נפסלה משיסח הדעת כו' פירש דא"כ הרי מותר לשורפה והיכן דהוא משמרה שלא תיגע בטהרות אחרות ועי"כ לא נפסלה בהיסח הדעת ועיין בס' נועם ירושלמי מאאמו"ר הגאון נר"ו ע"ש :

ועי"ב נ"ל ליישב בפשיטות דמצינו לומר דכוונת רש"י נמי כן כמו דפי' התוס' דאיירי בב' חביות ובזה יפי' מדויק היטב לו רש"י ספק נגע בה ס' לא נגע אמאי לא פירש ס' נגע ס' לא נגע כי זה ל' הגמ' בכ"מ אלא וודאי דכוונתו כמו שתירצו התוס' שהיה ב' חביות ונגע בא' מהן בוודאי רק הס' על כ"א אם זהו בנגע ועי"כ מדייק ס' נגע בה ס' לא נגע פי' אם נגע בה או באחרת והתוס' הביאו בל' רש"י לא ידעינן אי נגע אי לא נגע וכן מביא הר"ש (פ"ח דתרומות מ' ה') בל' רש"י ס' נגע ס' לא נגע ועי"כ הקשה נמי כמו שהקשו התוס' ובאמת נוכל לומר כמ"ש :

ועוד אפשר לבאר ע"פ מה שמבאר אאמו"ר הגאון שם נ"י על ירושלמי (פ"ח דפסחים) יחיד שנטמא בשם ר' הושעי' רבה אמר ידחה לפ"ש ר"י אומר משלחין לדרך רחוקה פי' דר"י סבר דספק טומאה ברה"י דטמא לא עשו כוודאי אלא דטמא מספק ועי"כ צריך שישלחו אותו לדרך רחוקה דאל"כ דלמא טהור הוא נמצא דמבטל מצות פסח בכ"ר ור"ה רבה סובר דעשו אותו כוודאי היינו דס' טומאה ברה"י טמא וודאי ועי"כ אינו צריך לשלחו לדרך רחוקה ע"ש · ועי"כ נוכל לומר דטעמא דר"א דס"ל נמי הא דשמעינן בס' ברה"י הוא מטעם ספק ועי"כ ס"ל דתולה וצריך שימור ור"י ס"ל שתורפת וודאי ועי"כ ס"ל דאינו צריך שימור ועי"פ מה דמבאר אאמו"ר הינה דהוי ספק הסותר ס"ל לר"ה נמי דהוא רק על צד הספק ועי"כ פי' התוס' דמיירי בב' חביות אך רש"י לא נחית לזה יען דבזה אפשר דלר"י נמי צריך שימור אך יש לפקפק ע"ז ממה דאיתא בכריתות (ד' י"ח) דר"א לא בעי איקבע איסורא וא"כ ע"כ ס"ל דהוא ע"ל הוודאי והראי' דאמרינן שם דר"א מחייב בשוחט אשם תלוי מבחוץ בשיטת ר"א קאי וא"כ ע"כ ס"ל דהוא ע"ל הוודאי ועי"ש בס' נ"י מאאמו"ר בד"ה וכן · ובמקום אחר יתבאר עוד בזה :

דף יז רביעי בקודש בעי מנייהו ופירש"י בד"ה ונגע · הנגע בכנפו היינו בשר ונגע אל הלחם ואל הנזיד והנזיד אל היין והיין אל השמן או אל כל מאכל שיקדש כלום כשמא האהרון הזה שהוא רביעי בקודש דלחם ראשון ונזיד שני ויין שלישי ושמן רביעי ואל כל מאכל היינו או אל כל מאכל והקשו התוס' דמ"ש ואל כל מאכל יפי' הפי' דאו אל כל מאכל יותר מכולם ועוד למה דחק בשואל לתרץ שזה שנגע בכנפו לימא אל כל מאכל דווקא כו' :

ויתבאר פירש"י בביאור אאמו"ר הגאון נ"י ובתוספת ביאור קצת · דהנה אאמו"ר נ"י מבאר שם אה"נ דעיקר השאלה הי' אם יודעים ענין חיבת הקודש · ונקדים מה דפליגי רש"י ותוס' לקמן (ד' ל"ג) דרש"י בד"ה כבינה מבאר דאוכל מקבל טומאה בכ"ש ומביא הת"כ כו' והתוס' בד"ה ואימתי פליגי על רש"י וס"ל דאינו מקבל טומאה פחות מכביצה כו' ע"ש ונקדים ג"כ מה דמסתפק המ"ל (בפ"ו מה' תרומות) אם אכל תרומה טמאה רק מדרבנן אי פטור ממיתה אם לאו אם נאמר כיון שאינו רק מדרבנן אינו ראוי מדאורייתא או לא ע"ש ולכאורה קשה על המ"ל האיך מסתפק בזה הא מצינן לפשוט מגמרא

ערוכה (זבחים ד' ק"ו) ריה"ג אומר טמא שאכל את הטהור חייב טמא שאכל את הטמא פטור שלא אכל אלא דבר טמא אמרו לו אף טמא שאכל את הטהור כיון שנגע בו טמאוהו · וקשה לדעת התוס' הנ"ל דאפילו לקבל טומאה צריך שיעור כביצה מש"ה א"כ מאי קושי' דלמא איירי שאין בו רק כזית דלא נטמא ועל אכילתו מחוייב בשביל בכזית · אלא וודאי כיון שבכ"פ טמא הוא מדרבנן מקרי מהולל ועומד ג"כ מדאורייתא וא"כ מה מסתפק הש"ל ולכאורה תמי' עצומה על הש"ל ואף שכתבו התוס' בחולין (ד' ק"א) דיודעים היו דלא איירי שהתחב לו חברו לתוך פיו וא"כ ה"נ אפשר לומר דיודעים היו דלא איירי בפחות מכביצה דדוחק הוא לומר כן · אבל באמת אין ראי' מהגמרא ושפיר מסתפק הש"ל · דממ"נ ניחא מאי דמספקא לי' אי אמרינן היכי דמהולל ועומד מדרבנן אי מקרי מהולל מדאורייתא דלדעת הרמב"ם ניחא למפשט מגמרא הנ"ל דהא הרמב"ם פסק בפ"י מה' מ"א דאוכל מקבל טומאה אף בכ"ש · ואף לדעת התוס' דס"ל דאינו מקבל טומאה בפחות מכביצה מ"מ לא מצינן למפשט הנ"ל דעיין בשעה"מ דהקשה נמי מגמרא הנ"ל על התוס' ומבאר דהקשים כיון דחיבת הקודש מכשרתן ע"כ מקבל טומאה אף בפחות מכביצה והתוס' לשיטתייהו אזלי דס"ל דחיה"ק מכשרתן מדאורייתא כמבואר לקמן (ד' ל"ה) · וכן מבאר האמו"ר נ"י (שם) דבזה פליגי רש"י ותוס' דרש"י לטעמי' דס"ל שם דחיה"ק מדרבנן וכן דעת הרמב"ם וא"כ קשה האיך אמרו לריה"ג אף טמא שאכל טהור כיון שנגע בו טמאהו דהא אפשר לומר שאכל פחות מכביצה וליכא למימר מטעם דחיה"ק מכשרתן וע"כ מקבל טומאה אף בפחות מכביצה דהא ס"ל דחיה"ק הוא רק מדרבנן וע"כ סברי דאוכלין מקבלין טומאה אף בכ"ש אבל התוס' לשיטתייהו שאזלינהו שם דחיה"ק הוא מדאורייתא וע"כ ה"א לומר דמיירי שאכל כזית דהא חיה"ק מכשרתן ומקבל טומאה אף בפחות מכביצה עכ"ל · ואין נראות ולומר דאף אי לא ס"ל להתוס' דחיה"ק מכשרתן מדאורייתא מ"מ מצי סברי דאין מקבל טומאה פחות מכביצה ואין לפרוך מגמרא הנ"ל דמצינו לומר כיון דמ"מ לא הוי' מדרבנן לא הוי נמי מדאורייתא ודלא כמו דמסתפק הש"ל · דז"א דעיין לקמן (ד' מ"ז) מה שביארנו דהתוס' לא ס"ל דכל מילי דלא הוי מדרבנן מקרי לא הוי מדאורייתא ע"ש וא"כ שפיר אזלי התוס' לשיטתייהו כנ"ל :

ומה דמבואר בתוס' הכא וכן בב"ק (ד' ע"ז) הרש"י בעלמו הוה כו' (בחולין ד' פ"ב) וס"ל שפיר דאוכל אינו מקבל טומאה בכ"ש עיין ע"ז ברמב"ה יוסף (שם) בחולין דמתרץ דהתם אליבא דר"ש קיימינן ואיהו סבר דכל שאוכל אתיא לרביי אף שאין מותר בהאכלה כמ"ש התוס' שם (ד' פ"ב ובב"מ) וא"כ לדידי' לא מותר הוי כל להרוב דעל עצמו בכ"ש · אבל לרבנן דפליגי על ר"ש וסוברין דאף שאסור בהנאה מקבל טומאה וע"כ איסור לדידהו הוי כל להרוב דס"ע בכ"ש ע"ש ובזה ניחא לקמן (ד' מ"ד) דרש"י גרס מקום מגע אמאי פסול כו' והתוס' פליגי על רש"י ופירשו דהמתניתין מיירי בהמים והשמן בשן כו' והא לא הוי כביצה והוא"ל דלא מקבל טומאה אלא מדרבנן ט' · דנ"ל דאזלי לשיטתייהו דהתוס' לשיטתם דס"ל דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה משא"כ לפירש"י דס"ל דמקבל טומאה בכ"ש ונפרש לפי מה דמבאר הר"י דתלי בפלוגתא דר"ש ורבנן וא"כ הו לא צייך כן גירסא במתניתין והא לא הוי כביצה דהא ס"ל לרש"י דמקבל טומאה פחות מכביצה וע"כ ניחא לי' לרש"י לפרש מטעם דליבטל ברובה עפ"ה · וע"כ כיון דמתבאר דלרבנן דסוברין דאף שאסור בהנאה מקבל טומאה איתור לדידהו הוי כל להרוב דמקבל טומאה בכ"ש וכמו שסבירא רש"י שת"כ דמרבינן מכל האוכל דמטמא בכ"ש ופי' האמו"ר נ"י דהא דמרבינן בת"כ מכל דמקבל טומאה בכ"ש דומי כמו שמרבינן ביומא (ד' ע"ד) דח"ש אסור מדכתיב כל חלב · ולפ"ז אתי שפיר מה דמבאר האמו"ר נ"י (שם) דשאלתו הי' אם יודעים מענין חיה"ק · וכן הוא פשט הכתוב הן ישא איש בשר קודש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנזיד ואל היין ואל השמן דהיינו שאלם אם רביעי בקודש מטמא אם יודעים מענין חיה"ק וגם שאלם ואל כל מאכל שיקדש פי' כל מאכל היינו בכ"ש אם מקבל טומאה אף בפחות מכביצה כמו שביארנו דמרבינן מכל דמקבל טומאה אף בכ"ש ובאמת היכא דחיבת הקודש מכשרתו מקבל טומאה אף בפחות מכביצה וע"כ שפיר פירש"י דאל כל מאכל היינו אי הא' כל מאכל פי' אם יודעים דמקבל טומאה אף בכ"ש · וע"ז השיבו הכהני דאמרי דלא נטמא כו' משום דלא ידעי מענין חיה"ק וגם לא ידעו דמקבל טומאה אף בכ"ש (ועיין בהקדמת הרמב"ם בפי' המשניות ע"ש טהרות במפרש דרבינא פליג ואמר דגם בטומאת מת טעו ע"ב) וע"ז אמר נבה כן העם הזה וכן הגוי הזה וכל אשר יקריבו טמא הוא כיון שלא ידעו חיה"ק דע"י חיה"ק מקבל טומאה אף בכ"ש ועוד לפי מה שביארנו דמרבינן דמקבל טומאה בכ"ש מקרא דכל וזהו פשט הכתוב שאל ואל כל מאכל כמ"ש ועיין שם מה דמבאר האמו"ר הגאון נ"י עוד בזה באריכות :

דף יט א"ל דלא נפתיע הגא וליתני רביעי בתרומה והמיפי בקודש כו' ופירש"י דלמ"ד טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן לא משכחת רביעי בקודש אלא מדרבנן ותדע דקתני לה גבי מעלות באומר בקודש דקיי"ל התם דכולהו מדרבנן כו' · וכתבו התוס' דע"י עלים ולבונה משכחת לה שפיר כדפי' לעיל כו' ומה שפי' הקונטרס ומדקתני לה גבי מעלות א"כ מדרבנן הוא אין נראה לר"י דהא אוקמא כר"ע ואיהו דריש יטמא יטמא על כן רביעי בקודש דאוריי' דקרי כאן ושבשר אשר יגע כו' ולידוך הוא דאורייתא כו' :

ונ"ל ליישב בפשיטות דאזלי לשיטתייהו · דהנה התוס' הוכיחו בזבחים (ד' ל"ד) דחיבת הקודש דאורייתא ולא כפירש"י (שם ד' מ"ו) ולקמן (ד' ל"ה) דקאמר והא אמר מר והבשר לרבות עלים ולבונה ומוקי לפסולא בעלמא ופירש"י מדרבנן הוא ע"ש · וא"כ כיון דרש"י ס"ל דאף עלים ולבונה הוא רק מדרבנן וע"כ לא פי' דמשכחת ע"י עלים ולבונה · והתוס' אזלי לשיטתייהו דס"ל דמדאורייתא הוא · וע"כ שפיר כתבו דמשכחת ע"י עלים ולבונה :

ואף בסוגיא דמנחות (ד' ק"ב) משמע דחיה"ק מדאוריי' וכן הקשה הפ"י באריכות · אך הוא מתרץ דמ"מ לא קשיא אסוגיא דמתניתין משום דלא מצינו לומר דמשכחת רביעי ע"י עלים ולבונה משום דלא משכחת עלים ולבונה גבי תרומה ע"ש · אך מ"מ צריך נתבין האיך ס"ל לרש"י דחיה"ק הוא רק מדרבנן הא משמע משם דהוי דאורייתא · דז"א דמצינו לומר דסמיך רש"י אסוגיא דלקמן (ד' ל"ה) ודזבחים (ד' מ"ו) אליבא דרבא דמסיק שם דרק מעלה עשו ודרבנן הוא וכ"פ הרמב"ם (פ' י"ז מה' ט"א) אך מה שהקשה שם עוד הפ"י הא דמסקינן במנחות דהוי דאורייתא · ולר"ל מבעי לי' אי הוי דאורייתא למתני' בי' ראבין ובני · דא"כ אמאי לא פשיט לה ר"ל מדר"ש דאי ס"ד דחיה"ק מדאוריי' אפי' למיתני' בי' ראבין ובני א"כ לר"ש דאמר לעיל (ד' י"ז) דמשקין דמטבחיא דכן היכי משכחת לה אטו מי גרע לה מעלים ולבונה דחיה"ק מכשרתן · ואף בתוס' בחולין (ד' ל"ו) הרגישו בזה ותירצו דעלים ולבונה דמי טפי לאוכל שהוא דבר קשה ועב כעין אוכל אבל לשווי' משקה אוכל לא מהני חיה"ק · מ"מ אליבא דר"ש (שם במנחות) דמסיק דאפי' מאי דהוי עפרא בעלמא מהוי לי' חיבת הקודש כמדאורייתא א"כ משב"כ משקה והדרא קושי' לדוכתא כו' ע"ש · דנ"ל דאפשר לתרץ בהקדם מה דראיתי בגל"ח (אות

קל"ב

קל"ב) דכתב דרוצה נהדב מלתא הדהא דכלי שרת של קודש מקבל טומאה אף מדאבן ובני כו' אבל בקדשים מאן דס"ל דהכשר לרבות עלים ולבונה הוא לימוד אמיתי ולא אסמכתא בעלמא והיינו ר"ל דמשני ני' אי מוכן דאבון ובני כו' וכיון דגוב עץ של הקדש מקבל טומאה מדאבון ובני דאשו כלי עץ בשבינו שהוא כלי יחי' גרוע מגוב עץ בעלמא ודל הבינת ככלי ממנו והרי הוא עץ וע"כ יקבל טומאה כו' אך נסוף היא בעלמי מסתפק דיותי נימר דלא דמי נעלים ולבונה משום דעלים ולבונה אף באינו מאכל אדם ה"ה מאכל מזבח ולכך היתרבתי מוהכשר מבא"כ כלים אך מדהם זאת דהרי פרכינן במנחות בס לר"ב דס"ל דכל העומד לשרוף כשרוף דמי פרה וגוהר מ"ט מטמא מ"א עפרא בעלמא הוא ומשני דהיס"ק משוי לי' אוכלא והרי הם אינם לא אכילת מזבח ולא אכילת אדם ואפ"ה אמרינן דמשוי לי' היס"ק אוכלא אלא בודאי דעיקר הדבר תלוי ביחי' הדבר גוב או עב כמ"ש התוס' :

ולענ"ד נראה ברור כמו שכ"ל בתחלה דדוקא עלים ולבונה דאכילת מזבח הוא וע"כ איתרבאי מבא"כ כלים דאל"כ קשיא עובא ממה דאמרינן במנחות (ד' ל"ס) · אמר ר"י לדברי האומר מסגרתו למטה הי' טבלא המתהפכת עמהם לדברי האומר מסגרתו למעלה הי' טבלא המתהפכת תיבעי לך מכלל דבולקן בר קבולי טומאה כלי עץ העבוי לנחת הוא וכל כלי עץ העבוי לנחת אין מקבל טומאה דומיא דשק בעינן כו' ומשני כדר"ל דאמר ר"ל מאי דכתיב על השולחן הטהור מכלל דאיכא טמא אלא מלמד שמגביהין אותו לעולי רגלים כו' ולכאורה לריך להבין ל"ל נר"ל לומר הטעם משום שמגביהין אותו הא מלינו למימר כא דשולחן מקבל טומאה הוא משום היס"ק ולא גרע מעלים ולבונה ושולחן הוא כלי קודש כמו שמבואר שם במנחות דאמרינן מידי תנור הוא דמקדש שולחן הוא דמקדש · אלא בודאי דהיס"ק לא מהני אלא במידי שעומד או לאכילת אדם או לאכילת מזבח כגון עלים ולבונה אבל בשולחן שאינו עומד לאכילת מזבח בזה לא מהני היס"ק רק שהוא טמא מפני שמגביהין אותו לעולי רגלים ומראים כו' · וכן מבואר אאמו"ר הגאון בהריכות בס' אבי הנחל ומביא הבילות דאיות בזה בכלל דהיכא אמרינן היס"ק מכשרתן רק הוא במידי דעומד או לאכילת אדם או לאכילת מזבח · ואגיע רק ראי' אחת [ומזה גיפא דמוכיח כלל"ה דלא אמרינן כן והראי' דהרי ניתר ופרה עפרא בעלמא הוא ומ"מ אמרינן דהיס"ק מכשרתן ומזאת גופא הוכיח אאמו"ר הגאון נר"י כמ"ש דאל"כ אמאי לא פריך (שם) היאך אמרינן דוהכשר אתיא לרבות עלים ולבונה דמקבלין טומאה הא עלים ולבונה הרי עומדים לשרוף וכשרוף דמי וא"כ אמאי מטמאין וכ"ת דלא מלי להקשות לר"ב מעלים ולבונה דהא ר"ם לטעמי' דאמרינן בזבחים (ד' מ"ו) ר"ם מחייב בדבר שדרכו לאכול אבל עלים ולבונה והקטורת אין חייבין עליהם משום טומאה · דהא אעפ"כ ס"ל דמטמא דאמרינן בס אמר רבא מסתברא כמ"ד במחלוקת בזו כך מחלוקת בזו מ"ט כיון דלא קרינן בי' וטומאתו עליו ונכרתה לא קרינן בי' והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל והא אמר מר והבשר לרבות עלים ולבונה לפוסלה בעלמא אלמא דס"ל לר"ם נמי הא דוהבשר אתי' לרבות עלים ולבונה וא"כ ליקשי היאך מטמאים הא עומד לשרוף · ועוד דל"ל לתרץ בס לומר דטעמא דר"ם הוא משום דכל דלא קרינן בי' וטומאתו עליו ונכרתה לא קרינן בי' והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הא אפ"ל דר"ם לטעמי' דס"ל דכל העומד ליברף כשרוף דמי אלא וודאי דבמידי דעומד לאכילת מזבח א"כ מקרי עומד לאכילה כמו לאכילת אדם ולא מקרי העומד לשריפה כלל דאכילת מזבח הוקשה לאכילת אדם ובוודאי דמהני היס"ק כו' · והא דמטמא פרה ניתר הוא כמו דמבואר בגמרא (שם) דטעמא דר"ם הוא משום דהוי להם שעת הכושר והא דפריך בגמרא והא כל העומד ליברף כשרוף דמי הענין הוא דכיון דכשרוף דמי א"כ ליתא לשיעורא ואמאי מטמא וע"ז מבני דר"ם ס"ל דהיס"ק מכשרתן וע"כ הוי כמו דאיתא לשיעורא ע"ב מה שהאריך בזה אאמו"ר נר"י · עכ"פ היוצא מדברינו דהיכא אמרינן דהיס"ק מכשרתן היכא דעומד או לאכילת אדם או לאכילת מזבח וע"כ לא קשי' מה שהקשה הפ"י אמאי מבקש בי' מטבחיא דכן לר"ב הא לא גרע מעלים ולבונה דמלינו להלך דלא דמי לעלים ולבונה כיון שאין קרבין לגבי מזבח כמותן · וכן מבואר הפ"י בעלמו לעיל (ד' י"ז) ד"ס בס בגמרא דלא דמי לעלים ולבונה כיון שאין קרבין כמותן ע"ג המזבח וע"כ לא הוי בכלל ריבוי דוהבשר ועוד ע"ש מה דמבואר על התוס' ד"ה אבל דם וכו' דמסתמא באותו דם בלאחר זריקה איירי עכ"ה ומתורץ קושית הפ"י :

ומה שהקשו התוס' בקושי' השניה על הא דהשיב רש"י הני מעלות דרבנן הא הוי דאורייתא נ"ל ליישב ג"כ כפשוטות דהנה הב"י פריך בחגיגה (ד' כ"ד) על הא דילפינן ממתוסר כפורים אמאי לא נימא דיו לבא מה"ד להיות כנדון ומירץ דא"כ ק"ו לא צריך בהדי למהדו בלישי בקודש מה"ת והיכא דמפרך ק"ו לא אמרינן דיו כדאמרינן בב"ק (ד' כ"ה) ולמ"ד נמי דאמרינן דיו הני מעלות דרבנן נינהו ולאו דאורייתא ואי דרקי למהדו בלישי לקודש מגלתא בעלמא דאסמכינן אקראי לקודש מה"ת עכ"ל · וע"כ הוכן הפ"י ס"ל דאי אמרינן מעלות דאורייתא תלוי בפלוגתא דתנאי אי אמרינן דיו או לא וע"כ פירש"י בבני אופנים דלמ"ד דאמרינן דיו הני מעלות דרבנן · ולמ"ד דלא אמרינן דיו א"כ ע"כ דאורייתא ויסבור דאוכל מטמא אוכל :

ואפ"ל עוד דהרב"י הי' סובר דר' יוסי ס"ל דאמרינן דיו וע"כ הני מעלות דרבנן נינהו וע"כ פירש"י הכא במתניתין דהוי מעלות דרבנן משום דאזיל אליבא דר"י ואיהו ע"כ ס"ל דאמרינן דיו והראי' דהנה לקמן (ד' כ"ג אות ד') הוכחנו דע"כ ר"י ס"ל דאין בחוטה לעוף מה"ת מהא דאמרינן בנזיר (ד' כ"ט) ליתא כתנאי עד מתי מדיר את בנו בנזיר עד שיביא ב' שערות דברי רבי ר"י אומר עד שיגיע לעונת נדרים מאי לאו בהא קא מפלגי דרבי ס"ל הלכה היא בנזיר ומש"ה ס"ל עד שיביא ב' שערות ור"י ס"ל כדי לחנכו ומש"ה ס"ל עד שיגיע לעונת נדרים ודחי לא דכ"ע ס"ל הלכה והא דאמר ר"י עד שיגיע לעונת נדרים משום דס"ל מופלא הסמוך לאיש הוי דאורייתא ור' ס"ל דמופלא הסמוך לאיש הוי דרבנן ואבע"א דכ"ע ס"ל כדי לחנכו ומופלא הסמוך לאיש דרבנן ור' ס"ל אתי' היוך דרבנן ודחי מופלא הסמוך לאיש דרבנן ור"י ס"ל דלא דחי א"כ היוצא לנו מזה דלמ"ד אין האב מדיר את בנו בנזיר רק עד שמגיע לעונת נדרים מוכרח לסבור חדא מהני תרתי או אם נאמר דמופלא הסמוך לאיש דאורייתא ע"כ מלי סבר שפיר דהלכה אך אם נאמר דס"ל דמופלא הסמוך לאיש דרבנן מוכרח לסבור דהוי רק כדי לחנכו וס"ל דלא דחי היוך דרבנן כו' כנ"ל ומייתי בס עוד מעשה בר"ה שהדירו אביו בנזיר והביאו אביו לפני ר"ג ובדקו לידע אם הביא ב' שערות אם לא · ר"י אומר לידע אם הגיע לעונת נדרים או לא · הרי דס"ל לר' יוסי דאינו מדירו רק עד שיגיע לעונת נדרים וא"כ מוכרחין אנו לומר או דס"ל דמופלא הסמוך לאיש דאורייתא והלכה היא בנזיר או דס"ל דהוי דרבנן וכדי לחנכו וא"כ כיון דמסקינן בנדה (ד' מ"ו) דר' יוסי ס"ל דמופלא הסמוך לאיש דרבנן א"כ יחי' מוכרח לסבור כדי לחנכו מדקאמר בס עד שיגיע לעונת נדרים · ופרכינן (בס בנזיר) ולמ"ד כדי לחנכו הא קאזיל בכן נגלה ומבני דס"ל אין בחיטה לעוף מה"ת וא"כ כיון דהוכחנו דר"י ס"ל כדי לחנכו ע"כ ס"ל נמי דאין בחיטה לעוף מה"ת · ואיתא בזבחים (ד' ס"ט) הר"מ ק"ו אם נבלת בהמה בטמאה

שמטמאה במגע ובמשא שחיטתה מטהרת טריפתה מטומאתה נבלת עוף שאינה מטמאה כו' אינו דין שתהא שחיטתו מטהרת טריפתו מטומאתה ומה מצינו בשחיטתו כו' אף מליקה שהיא מכשרת באכילה תטהר טריפתו מטומאתה ר' יוסי אומר דיו כנבלת בהמה שחיטתה מטהרתה ולא מליקתה · ופריך בגמרא ור"מ לא דריש דיו כו' ומשני ר"מ קרא אשכח ודרש · ועתה כיון שביארנו דר"י סבר אין שחיטה לעוף מה"ת וא"כ צריך להבין האיך מצי אמר דיו הא מפריך ק"ו דהאיך תאמר דיו כבהמה שחיטה מטהר בעוף דהרי עוף אין לו שחיטה ומה אהני לן קו"ח אלא וודאי דר"י סבר דאמרינן דיו אף היכא דמפריך קו"ח וע"כ אמר שפיר דיו כבהמה דבחיטה מטהר כו' · וע"כ כיון דהוכחנו דר"י סבר דאמרינן דיו אף היכי דמפריך קו"ח וע"כ פירש"י דאזיל במעתין אליבא דר"י דהני מעלות דרבנן כמ"ש לעיל · אך כ"ז מצינו לומר לשיטת רש"י אבל להתוס' לא מצינו להוכיח כן משום דהתוס' גרסי התם בנזיר ריב"י אומר אם הגיע לעונת נדרים וע"כ לא מוכח דס"ל לר' יוסי דאין שחיטה לעוף מה"ת וע"כ נוכל לומר דס"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת וע"כ שפיר כ"ל גם דאמרינן דיו כבהמה משום דלא מפריך קו"ח אבל היכא דמפריך קו"ח ס"ל דלא אמרינן וע"כ מצי ליסבור דמעלות דאורייתא כמ"ש אבל רש"י גרס גם בפירושו ר' יוסי אומר כו' וע"כ מוכח שפיר לדידי' דר"י ס"ל דהני מעלות דרבנן וכמו שביארנו :

ומה דהקשו המהרש"ל והמהרש"א על הא דפירש"י דע"כ לא מטמאת אלא מדרבנן ואח"כ בהוא דבור עצמו כתב רש"י דהוכל שלישי לר"י בקודש דקאמר לעיל ולמדנו שלישי בקודש מה"ת מהיכן קבלו הוא"ל ואין משקה מטמא אוכל ע"כ מאוכל קיבל וס"ל טומאה טובה כיוצא בה בקדשים כו' וא"כ הרי דברי רש"י ז"ל סותרים זא"ז כיון דאוכל מטמא אוכל א"כ משכחת רביעי בקודש ע"י אוכלין ע"ש · דנ"ל דנוכל ליישב היטב פירש"י דנחזי אנן דהרי אם נרצה לאמלויה רביעי בקודש ע"כ לא משכחת כ"א ע"י שלישי דאוכל והאי שלישי דאוכל לא מצינן לומר דקיבל טומאה ממשקה דהרי ס"ל דמשקה אינו מטמא אחרים וא"כ ע"כ נמי קיבל טומאתו מאוכל ועתה שאנו רוצים לילף רביעי בקודש מקו"ח ממחוסר כפורים דמה מחוסר כפורים שמותר בתרומה פסול בקודש שלישי שפסול בתרומה א"ד שיעשה רביעי בקודש · וא"כ בשלישי זה שאנו רוצים לומר שיעשה רביעי ליכא קו"ח משום דהאיך תאמר שלישי שפסול בתרומה שהרי שלישי זה מאוכל קיבל טומאתו ובתרומה אין אוכל מטמא אוכל דהרי לא כתיב דאוכל מטמא אוכל כ"א בקדשים אבל לא בתרומה וא"כ ליכא קו"ח ולכן כתב רש"י דרביעי בקודש דרבנן הוא :

דף כ ובשעת שחיטה עדיין מפקה טופח עליה פירש"י דא"א שלא יפול מן השער על הבשר ·

והקשו התוס' דא"כ הוי תלושין ותלושין לא מכשירין כיון דהרי"ב שמואל יעמא ממש ליכא אלא חד קרא בהכשר והשיא מוקי לה במחוברין ולהכי נקט והעבירן בנהר משום דבעי הבשר מן הנהר שהוא מחובר כו' · ולכאורה יכולים ליישב שפיטות דרש"י סובר דלשמואל תלושין מכשרי מה"ת וצ"ל לריהוטא דלעיל אלא בין תלושין ובין מחוברין מחד קרא נפקא מכל האוכל אשר יבא עליו :

אמנם בחולין (ד' ל"ו) הקשו ביתר ביאור קצת דאין לומר דלשמואל נפקא תלושין ומחוברין מחד קרא דלא משמע הכי מדנקט והעבירה בנהר וא"כ הרי כל קושיתם הוא מדנקט והעבירה בנהר :

אך באמת נלע"ד דאף אי נאמר דשיטת רש"י הוא דשמואל סובר דתלושין נמי מכשיר וכמ"ש מ"מ מוכרח לומר דאיירי דהעבירה בנהר דהנה בחולין (ד' ל"ה) מייתי הא

דתנן פירות שנפלו לתוך אמת המים ופשט מי שידיו טמאות ונטלן ידיו טהורות ופירות אינן בכי יותן ואם בשביל שידחו ידיו טהורות ופירות הרי הם בכי יותן · וכתב הרשב"א דמכאן הוכיחו התוס' דלא בעי רצון בעלים מדקאמר מי שידיו טמאות דמשמע אפילו אחר שאינו בעל הפירות כו' אבל הרמב"ם כתב בפ' י"ב מה' טומאת אוכלין דבעינן שיתן עליו ברצון הבעלים ע"כ · וכתב המ"מ דליתב דעת רבינו י"ל דמשמע לי' דפשיטא דבעינן רצון בעלים דאין סברא דרצון אחרים יגרום טומאה לדבר שאינו שלהם והנך ראיות דמייתי הרשב"א לא מכריע · ולכאורה צריך להבין הא מדויק שפיר מהא דקתני מי שידיו טמאות כמו שהוכיח הרשב"א אך באמת ז"א דהרמב"ם מוכיח שם (הל' יו"ד) פירות שנפלו לתוך אמת המים ופשט ידיו ונטלן כו' ולא נקט מי שידיו טמאות וע"כ ס"ל דבעינן דווקא רצון בעלים · וזה שגיר שהי' קשי' לי דהאיך משכחת בקדשים הכשר כיון דבעינן רצון בעלים וקדשים ל"ל בעלים ואמרנו לתרץ דע"כ לא משכחת רק בקדשים קלים ואליבא דריה"ג דאמר ק"ק ממון בעלים הוא · וכעת מצאתי בקצה"ח (סי' ת"ו) דמדייק נמי כן לדעת הרמב"ם האיך משכחת הכשר מים בקדשים ותירץ נמי דע"כ לא משכחת אלא בק"ק וכריה"ג · ובזה מתרץ נמי דמש"ה הוצרך לומר במעתין בהעבירה בנהר ועדיין משקה טופח דהא ע"כ הא דמוקי בפרה של זבח שלמים דמשום דלא משכחת הכשר מים רק בק"ק אך הכשר דאיכא בעור לאחר שחיטה לא מהני בקדשים אפי' בק"ק דלאחר שחיטה תו לאו דמארי ול"ל בעלים · וא"כ ליכא רצון בעלים אבל העבירה בנהר ועדיין משקה טופח ה"ל מחיים וה"ל ממון בעלים לפי מאי דקיי"ל כריה"ג · ואע"ג דמחיים לא הוכשר אלא לאחר שחיטה אכתי ממון בעלים הוא עד אחר הרבע עבודות כמ"ש בב"ק (ד' ע"ו) דבכי האי שחיטה לא אמר ריה"ג דמשולחן גבוה קא זכי אלא בנוקדם בחלקו דהוי התם שחיטה וזריקה והקטרת חלבים אבל בשעת שחיטה אכתי ממון בעלים הוא · ומש"ה בעינן זבחי שלמים והעבירן בנהר דווקא דאז ה"ל ממון בעלים אבל בשר קדשים אפילו מחיים אינו ממון בעלים וכן הכשר דאיכא בעור בשלמים קודם הביטול נמי תו לאו ממון בעלים ואק בעלים בעינן גבי הכשר וכמ"ש הרמב"ם והוא שיפול ברצון הבעלים עכ"ל · וע"כ מש"ה דייק רש"י בלשונו הזהב דלהכי נקט פרה של זבחי שלמים לפי שהעור והבשר לבעלים כו' · פי' דבזה איכא רצון בעלים (ובזה נדחה קושית הצל"ח שם על הש"ך אמאי לא מצי לנקט בחטאות ואשמות ע"ש דז"א דבחטאות ואשמות לא משכחת רצון בעלים) :

ואין להקשות דא"כ האיך פירש"י דמש"ה לא פריך במעתין אקרא דכתיב והבשר כו' דאיכא למימר בשר דקרא פשיטא דאיכא הכשר טומאה דבשר של שלמים נאכל בכל העיר ולכל אדם ובם מדיחין אותו ומבשלין אותו ואיכא הכשר טומאה כו' · וא"כ קשי' הא לאחר שחיטה לאו ממון בעלים הוא אף בק"ק · דז"א דרש"י פי' דסברת המקשן הוא כן הא דלא פריך משום דס"ל דמצינן הכשר והוא משום דיסבור דלא בעינן בעלים וכמו דס"ל להרשב"א [ועיין בצל"ח ובר"י מה שהירנו דלא קשי' על רש"י הא דפריך בחולין אקרא גופא עש"ה] וע"כ כיון דהוכחנו דע"כ מוכרח לנקוט והעבירה בנהר וא"כ שפיר מצינו לומר דלא קשי' על רש"י קושית התוס' דשפיר מצינו לומר דשמואל ס"ל דתלושין ומחוברין מחד קרא נפקא וכמו דר"ל התוס' גופא שם בחולין · אך הקשו דא"כ אמאי נקט דהעבירן בנהר אך לפי מה שביארנו ע"כ מוכרח לנקוט דהעבירן בנהר דאל"כ לא משכחת הכשר בעלים וע"כ שפיר מצינו לומר דלשמואל מחד קרא נפקא תלושין ומחוברין ומתורץ קושית התוס' :

פרק שני

דף כא עבר זמנו אסור בהנאה פשיטא לא צריכא לשעות דרבנן כו' ופרש"י ד"ה עבר לשעות דרבנן ה"ג ול"ג פשיטא דהא אפי' בפסח אצטריך לאשמעינן דהא איכא ריה"ג דשרי בהנאה כל ז' · והתוס' מפרשי דפריך פשיטא משום דתני בפ"ק (ד' י"א) דשורפין חמץ אלמא אסור בהנאה דלריה"ג אין צריך לשורפו אלא ירצנו לפני כלבו או ימכרנו לא"י :

ומבאר הגל"ח דרש"י לשיטתו ע"כ לא גרסי' פשיטא דאי הוה שמעינן ממתני' דפ"ק דלא כריה"ג וכמ"ש התוס' ויתי' זה כונת המקשה בהקשה פשיטא א"כ לא הוה שמעי מידי לשעות דרבנן דאתי מיותר הך מלתא דעבר זמנו אסור בהנאתו רק הו"ל למתני עבר זמנו לא יסיק בו תנור וכיריים והוי קשה לן פשיטא כיון שאסור בהנאה כמו שמקשה באמת א"כ והוה צריכין לשינויא לא צריכא לר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה כו' · וא"כ ע"כ היינו בשש דאי בשבע אפי' לר"י השבתתו בכ"ד לרש"י לעיל (ד' י"ב) בד"ה שלא וא"כ לשיטת רש"י בשבע שוב אינו מן השרפים וגם עפרו אסור ופשיטא שלא יסיק בו אלא ע"כ בשש איירי · וא"כ כבר מוכרח מסיפא דגם בשש אסור בהנאתו ולמה לי עבר זמנו אסור בהנאתו ולכך הוצרך רש"י לפרש דאיצטריך אפי' בפסח עצמו לאפוקי מריה"ג וא"כ אי לאו דתני אסור בהנאתו והוי תני רק לא יסיק בו הוי מוקמינן אה"ז ולא משום דאצטריך דלא נימא בשעת ביעורו ליתסני אלא דאצטריך להורות דאסור בהנאה ודלא כריה"ג ואחד ממיני הנאה נקט · לכך הוצרך למיתני רישא אסור בהנאתו לאפוקי מריה"ג ואז בא הסיפא להורות דאפי' לר"י דאין ב"ח אלא שריפה אפ"ה לא ליתסני בשעת ביעורו · והתוס' לשיטתייהו לעיל (שם) דבשבע הוא דאין ב"ח אלא שריפה וא"כ לדידהו שפיר גרס פשיטא ואפ"ה מפני שפיר לשעות דרבנן דזה לא שמעינן מלא יסיק וזה שפיר אצטריך אפי' לאחר זמן איסורו מה"ת עכ"ל :

ואף בדבריו דהוין למי שאמרן ושכ"ז נוסיף אנו לבאר דלכאורה לפי מה שביארנו לעיל (ד' י"ב) דאף לשיטת רש"י מוכרחין אנו לומר דר"ע ס"ל דאף לאח"ז איסורו בשריפה וא"כ שפיר נוכל לגרוס פשיטא ואפ"ה מפני לשעות דרבנן דזה לא שמעינן מלא יסיק דזה שפיר אצטריך אפי' לאח"ז איסורו מה"ת ולא נימא כמו דגרסי' לא צריכא לר"י כו' דא"כ ל"ל הרישא דעבר זמנו אסור בהנאתו דלא תלינו לומר דאתא אף לשעות דרבנן דהא ע"כ גם הסיפא בשש איירי כמו שביארנו בשם הגל"ח וא"כ כבר מוכח מסיפא דגם בשש אסור בהנאתו אלא גרסי' ל"ל לר"ע דס"ל דאף בשבע דינו בשריפה וא"כ שפיר תלינו לגרוס פשיטא ואפ"ה מפני שפיר לשעות דרבנן דזה לא שמעינן מלא יסיק דזה שפיר אצטריך אפי' לאח"ז איסורו מה"ת ג"כ וע"כ נבאר דאף בזה אזיל רש"י לשיטתו ונקדים מה דהקשה התוס' לעיל (ד' כ') על ר"ע דדרש דתשביתו מעיו"ט מדכתיב כל מלאכה לא תעשו ומלינו להבערה שהיא א"מ כו' והקשו התוס' אע"ג דכשיטשו נהלים הנאתו מותר כו' ותר"י דסברא דקרא דתשביתו איירי בכל ענין אפי' אינו צריך לנהלתו א"כ כיון דמתחלת הבערה אינו יכול ליהנות ממנו אע"ג שיש לו הנאה ממנו א"כ אסור כמו נוג"ד שאין קרבין ביו"ט · ומקודם נבאר איזה תירוץ מתור דלכאורה ק' על תי' ראשון קושי' השעה"מ דהא תינח לר"ה דס"ל לקמן (ד' מ"ו) דלא אמרינן הואיל ואי מקלעי אורחים אבל לרבה דס"ל (שם) דאמרינן הואיל א"כ אמאי לא שרי לשרוף הא הואיל ואי מתרמי לי' מלתא דחזי להתחמם או בשואה בו וכה"ג פרכינן שם לרבה ממתני' דים תורם חלם א' כו' דאהבערה לא לחייב הואיל וחזי לכישוי דם לפור אם יזדמנו לו לפרים וחיות · וכן פריך שם מברייתא דהמבשל גה"נ ביו"ט כו' דאהבערה לא לחייב הואיל וחזי לצרכו ומשמע דלמ"ד דס"ל הואיל לא משכחת דחייב אהבערה שלא לצרך ואע"ג דר"ע לא ס"ל מתוך וכמו דדייק רבא אך מ"מ קשיא דהא מה דאמר רבה הואיל הוא לכ"ע אף למ"ד דלית לי' מתוך וכמ"ש התוס' (שם ד"ה הבערה) ואין לומר ולתרץ דאף לרבה ע"כ מוכרחין אנו לומר דר"ע ס"ל דכי היכא דלא אמרינן מתוך ה"נ לא אמרינן הואיל · דאל"כ כי פרכינן לי' לרבה (שם) ממתני' דים תורם ט' · ומברייתא דהמבשל גה"נ אמאי לא משני דהיא ר"ע כו' :

אך באמת נוכל לתרץ הא דהקשה אמאי לא מוקי ברייתא הנ"ה כר"ע ע"פ מה דמבאר הגאון רע"א זצ"ל אהא דאמרינן בבילה (ד' י"ב) שוק הנא לברא הבערה ובישול אינו מבנה וא"ת מבנה ב"ש היא דלא אמרינן מתוך כו' והקשה הא י"ל דברייתא אתיא כר"ע דס"ל ג"כ דלא אמרינן מתוך כו' ותי' ע"פ מה שהקשו התוס' לקמן (ד' מ"ז) אמאי לא חשיב נמי גה"נ של נבילה וילקה שם ומתרץ הגל"ה דלמ"ד בחולין דמבשל חלב בחלב חייב על אכילתו משום בב"ח כיון דאפקא רחמנא בלשון בישול כל דחייב על בישולו חייב על אכילתו ממילא בפשיטות ל"ק קושית התוס' די"ל דברייתא זו ס"ל דאין איסור חל על א"א ולא חל נבילה על גה"נ והא דחייב משום בב"ח היינו כיון דחייב על בישולו חייב ג"כ על אכילתו · ולאידך מ"ד דס"ל דלוקה על בישולו ואינו לוקה על אכילתו וא"כ מוכח דברייתא ס"ל ע"כ אתע"א מדמחייב על אכילת בב"ח · י"ל דהך מ"ד ס"ל כר"י ביומא (ד' ל"ו) דקאמר דריה"ג ור"ע פליגי בלאו דנבילה אי הוה כל"ע דלריה"ג מיקרי כל"ע א"כ י"ל דברייתא זו כריה"ג וליכא חיוב מלקות על לאו דנבילה ולפ"ז ניחא סוגיה הנ"ל והיינו דר"י ס"ל כפי ההלכה דלא אמרי' מדלוקה על בישולו כו' וא"כ מדלא קתני בברייתא גה"נ של נבילה ע"כ ס"ל כריה"ג דנבילה מיקרי כל"ע וא"כ שפיר קשיא דלא ילקה אהבערה משום מתוך דב"ש במקום ב"ס אינו מבנה ואין לומר דאתיא כר"ע דהא יקשה כיון דר"ע ס"ל דנבילה לא מיקרי כל"ע ליתשב נמי נבילה · וא"כ ממילא מתורץ קושית שעה"מ דהק' דלוקי רבה הך ברייתא כר"ע דז"א דלא מצי לאוקמי כמו שביארנו · אך מ"מ קשיא דהא לפי תי' הגל"ח יקשה ליתני גיד הנשה של טריפה דהא כתוב' פי' שם ביומא דבטריפה כ"ע מודו דלא הוי לאו כל"ע וא"כ אף אי נימא דהברייתא אתי דלא כר"ע נמי קשיא ליתני גה"נ של טריפה וא"כ ממילא נפל הוכחה שלי דע"כ לא מוקי רבה הברייתא כר"ע דא"כ קשיא אמאי לא נקיט גה"נ של נבילה (ועיין לקמן (דף מ"ז) מה שתירצתי קושית התוס' באריכות) דמ"מ קשיא מגה"נ של טריפה :

אך באמת נ"ל דע"כ הברייתא לא מצי אתיא כר"ע לפי שיטת התוס' בחולין (ד' ק"א) דלפי המסקנא דהתם לא ס"ל לר"ע אף איסור ב"ח ומכ"ש כולל כמו דמבואר שם בתוס' ד"ה ר"ע ע"ש וברייתא דהמבשל גה"נ ע"כ ס"ל איסור כולל דאל"כ איך חייל בשר בחלב על גיד · וע"כ א"ש נמי מה דלא מוקי ר"י שם בבילה ברייתא דהמבשל גה"נ כר"ע דל"ל נמי מתוך וקאמר הבערה ובישול אינו מבנה והוא משום דלא מצי אתי כר"ע וכנ"ל [ובזה ביארתי במ"א לדייק הלשון דהבערה ובישול אינו מבנה דלמאי אמר בישול דלפי מה שביארנו ניחא דאי לא קתני בישול ה"א דהבערה מבנה משום דאתיא כר"ע דס"ל נמי דלא אמרינן מתוך וא"ת האיך משכחת ה' מלקות הא ע"כ איסור בב"ח לא מצי נחול על איסור גיד אליבא דר"ע דלית לי' איסור כולל · דז"א דמלינן לומר אפיק בב"ה ועייל מוקדשין (כמו דר"ל שם בפסחים אפיק הבערה ועייל גה"נ של נבילה) וא"כ שפיר משכחת דלוקה חמש היינו משום אוכל גה"נ · ומשום מבשל גה"נ ביו"ט · ומשום הבערה · ומשום אכילת קדשים תרי מלקות ·

וכמו

וכמו דמבאר הר"ל (בס' מעילה פ"ו) דבקדשים יש שני איסורים היינו ב' לאוין א' לאו הכולל והוא שוה בכל המקומות בקדשים לאו דמעילה וא' לאו פרטי והאוכל מבשר עולה בין קודם זריקה כו' וי"ש באכילתו כזית וס"פ לוקה שתים א' על לאו פרטי ואחד על לאו כללי שהוא לאו דמעילה כו' אלמא דאיכא בקדשים תרי לאוין ולוקה שתים וא"כ משכחת שפיר דלוקה חמש · ואין להקשות הא ר"ע לא ס"ל כולל אף בא"ת וא"כ איך הייל מוקדשים אגיד דזה ליתא דבקדשים ע"כ ס"ל לר"ע אתע"א וכמו דמבארו התוס' שם בחולין מגמרא דכריתות ע"ש אבל השתא דקתני בישול (דהיינו בב"ח וקרא בישול משום דאפקא רחמנא בלשון בישול) וא"כ ע"כ ס"ל לברייתא איסור כולל שוב לא מצינו לומר דהבערה משנה ור"ע היא דהא ר"ע לא ס"ל איסור כולל והברייתא ס"ל א"כ · וע"כ ב"ש היא וב"ש במקום ב"ה אינו משנה וע"ז אמר דהבערה וביטול אינו משנה · פי' כיון דקתני בישול ע"כ הבערה אינו משנה] וא"ת לשיטת רש"י דס"ל (בס בחולין) דאף לפי המסקנא נמי מוכרחין להפוך דריה"ג ס"ל דאינו מחויב אלא אחת ור"ע ס"ל דמחויב שתים גבי עשה מלאכה בשבת וביוה"כ וס"ל לר"ע שפיר איסור כולל דכולל וכ"ת שוין לשיטת רש"י שם עש"ה וא"כ עדיין קשיא אמאי לא מוקי ר"י ברייתא כר"ע דז"א דלרש"י שפיר מצינן למימר כמו שתירץ הגאון הנ"ל ע"פ תי' הצל"ח דא"כ אי אמרינן דאתיא כר"ע קשיא אמאי לא נקט גה"נ של נבילה וע"כ מוכרחין אנו לומר דאתיא דלא כר"ע ולרש"י א"ש דלא קשיא קושיהי אמאי לא נקט גה"נ של טריפה דהא רש"י פי' שם ביומא דפליגי גם בטריפה אי הוה ניתק לעשה ע"ש וא"כ ע"כ דלא כר"ע וכנ"ל · עכ"פ היוצא לנו מזה דבין לשיטת רש"י ובין לשיטת התוס' לא קשיא אמאי לא מוקי הברייתא דגה"נ כר"ע :

אולם מה דהקשה השעה"מ אמאי לא מוקי רבה המתני' דיש חורש כר"ע שפיר קשיא · ונוכל להקשות עדיפא דהא רבה בעצמו ע"כ מוקי המתני' כר"ע כמו שביארתי לקמן (ד' ל' וד' מ"ז) מהא דס"ל במ"ק (ד' ג') דמחפה פטור וא"כ ע"כ מוקי מתני' כר"ע ומחויב משום מקיים · אמנם באמת ג"ז אינו דהא בל"ז נמי צריך להבין דהא כעו"א הקשה בחגיגה בא"מ אמאי דאמרינן אהרישה לא לחייב הואיל וחזי לכסוי דם לפור דמה בכך הא אפי' אי לאחר חרישה אזדמן לי' דם לפור לכסות מ"מ כי חרש באיסור קא חרש כיון דבשעת חרישה אכהי לא הי' לו דם לפור במקום חרישה וקיימא לן אין עשה דוחה ל"ת אלא א"כ דבעידנא דקא מעקר לאו קא מקיים עשה · ומה"ע אמרינן בפ"ק דבילה (ד' ה') דאין עשה דכיסוי דוחה ל"ת דיו"ט אא"כ בהדי דכתיש מכסה בו דומיא דסדין בצילית כו' · ומתרץ דהא דפריך אחרישה לא לחייב לאו משום הואיל דמפרע קא קשיא לי' פי' אילו הי' שם דם לפור הוי שרי חרישה זו משום מלות כיסוי דודאי הואיל למפרע לא אמרינן · אלא הכי קא קשיא ליה כיון דמשכחת לה לשם חרישה דשרי ביו"ט במקום מלות כיסוי כגון אי הוי לי' דם לפור כאן קודם חרישה דאתי עשה ודחי ל"ת השתא נמי שרי לחרוש אע"ג דלא קדים דם לפור לחרישה מה"ט מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך כו' והשתא פריך לרבה דס"ל הואיל בלשבא הואיל ואי מקלעי לי' אורחים ה"נ נימא הואיל ומקלעי לי' דם לפור אחרי חרישה במקום זה והו"ל חרישה זו לורך מלוה קצת דהא מותר לחרוש קודם שחיטה אע"ג דלא הוי בעידנא דמעקר כו' משום מתוך שהותרה כיסוי דלעבר דהו"ל בעידנא כגון בעידנא דחרש מכסי לי' הותרה נמי כיסוי דלשבא משום מתוך דהו"ל לורך מלוה כו' וי"ש לי ללמוד מכאן דכמו דאמר הואיל גרידא לרבה ה"ה דאמרינן הואיל ומתוך ביחד שהרי א"א לפוטרו אחרישה אלא משום הואיל דחזי לכיסוי והאי הואיל דלשבא לחוד לא מהני אא"כ נימא נמי מתוך שהותרה כיסוי לצורך דלעבר כו' עכ"ל · וא"כ קשיא לכאורה טובא כיון דלרבה ע"כ המתני' ר"ע היא כמו שהבאתי מהא דמ"ק א"כ מאי קשיא לי' לרבה אהרישה לא לחייב אי אמרינן הואיל הא אפי' אי נימא הואיל מ"מ מוכרחין אנו לבוא לפוטרו אחרישה הוא מטעם הואיל ומתוך ור"ע הא לא ס"ל מתוך כמו דאמריק (שם) דש"מ דלא אמרינן מתוך וע"כ מוכרחין אנו לומר כמו שפי' התוס' בבילה שם גבי השוחט עולת נדבה דהא דלא אמר ר"ע היא דלית לי' מתוך דניחא לי' למנקט ב"ש דס"ל הכי בהדיא טפי · ומבארו המפרשים דכוונתם דרבא הוא רק דמדייק דלא אמרינן מתוך · וכן נוכל לומר דלא מיקרי דר"ע לא ס"ל הואיל בהדיא וע"כ לא משני רבה דאתיא כר"ע דל"ל הואיל · וא"כ שפיר מתורץ קושית שעה"מ ושוב נוכל לתרץ היטיב כמו שתירצו התוס' דקרא דתשביתו מיירי בכ"ע אפי' א"ל לגחלתו :

אך אי קשיא הא קשיא הא מבואר בש"ע א"ח דחמץ של נכרי שקיבל עליו אחריות עובר עליו וא"כ ה"ה בחמץ של הקדש שקיבל עליו אחריות דודאי ג"כ עובר וכן מבאר הש"א (סי' ע"ח) דאל"כ לא הוה מיקרי לאו דב"י כל"ע דהא אין כלאו שוה לעשה ע"ש שהאריך בזה · וא"כ צריך להשבית אף חמץ של הקדש וא"כ בלא"ה ל"ק לכאורה קושית התוס' דהא חמץ של הקדש בודאי אסור בהנאה וא"כ היאך יכול ליהנות מגחלים דהא מבואר לקמן (ד' כ"ז) דבעלי הקדש אסור אף אפר הקדש ואפ"ה כתבה התורה שטעון שריפה א"כ ש"מ דתשביתו מעיו"ט · אך באמת מצינו למימר דמ"מ קשיא דהא מיבעי לן למימר הואיל א"כ גבי אפר הקדש נמי ראוי ליהנות ממנה דהואיל אי בעי מיתשל וע"ז תירצו התוס' דקרא דתשביתו מיירי בכל ענין אף אם אין צריך נגהלתו · ואין להקשות דהא מותר מטעם הואיל ואי מתרמי לי' מלתא דחזי להתחמם דא"כ קשיא מחמץ של הקדש ולא שייך למימר דעכ"ז יהי' מותר מטעם הואיל דהא אפר הקדש אסור בהנאה ואין להקשות הא נוכל למימר הואיל אתרמי לי' מלתא דחזי להתחמם הוה מותר מטעם הואיל ואי בעי מיתשל דא"כ אתה צ"ל תרי הואיל ותרי הואיל לא אמרינן כמו דמבואר בתוס' לקמן (ד' מ"ז) אך כ"ז ניחא לשיטת התוס' · אבל רש"י דס"ל דאמרינן אף תרי הואיל כמו שביארנו לקמן (ד' כ"ג) בשריטות א"כ לא מצינו לתרץ כתירוץ הראשון של התוס' דקרא מיירי בכל ענין אף אם אין צריך לגחלתו כמו שביארנו וא"כ ע"כ מתרץ רש"י כתי' השני של התוס' כיון שבתחילת הבערה אינו יכול ליהנות ממנו כו' וזהו רק אי נימא דחמץ בפסח הסור בהנאה · וכן מדייק הצל"ח דהקשה שם מדקאמר ר"י א"ל משמע דלא אתי לאפלוגי על ר"ע א"כ קשיא היאך מצי סבר כר"ע הא ר"י ס"ל הבערה ללאו יצאת בשבת (ד' ע"א) וא"כ מותר ביו"ע כמו דפי' התוס' (שם) דאל"כ לא הוי מוכח דר"ע ס"ל לחלק (ובאמת נ"ל לסחזיק קושיתו דהוא אומר רק מסברא דנפשאי דלשון אינו צריך משמע דלא פליג דבאמת מבואר כן בנזיר (ד' מ') בתוס' ד"ה רבי ע"ש) ומתרץ דגרסי' ריה"ג וכן גרסי התוס' ד"ה ותימא אך שוב הקשה היאך מצי גימא דגר' ריה"ג הא ריה"ג ס"ל לקמן (ד' כ"ג) דחמץ מותר בהנאה וא"כ עדיין קשיא היאך מצי נאמר דס"ל כר"ע הא לדידי' מצי לבערו ביו"ע ולהסיקו תחת תבשילו דהא יכול ליהנות ממנו וכמו שהקשו התוס' שם דהא כשישרוף ויעשה גחלים הנאתו מותר אך תי' כיון דמתחלת הבערה א"י ליהנות ממנו אע"ג שיהי' לו הנאה א"כ אסור וא"כ בשלמא להי' ראשון דקרא מיירי אף בא"ל לגחלתו ניחא אבל לפי תי' הב' קשיא הא לריה"ג יכול ליהנות ממנו · אף בתחילת הבערה דהא ס"ל דחמץ מותר בהנאה ומתרץ דג"ז ל"ק כלל דלקמן גבי המתן

גרסי'

גרסי' ר"י סתם וכן גרים המהרש"ל שם ולכאו' קשיא האיך מצי למימר דגרסי' ר"י אומר חמץ מותר בהנאה דא התוס' כתבו לקמן (ד' כ"ח) דהכמים דסברי מפרר וזורה לרוח הוא ר"י · והא ר"י ס"ל דמותר בהנאה וא"כ הרי יכול לתנו לבהמתו וא"ל לפרר או להטיל לים א"ו דגרסי' גבי חמץ ריה"ג וא"כ הדר הקושיא האיך מצי סבר ריה"ג כר"ע וכנ"ל · אך באמת ל"ק דהר"י תי' לקמן (שם) ב' תירוצים · חדא דרבנן דס"ל דמפרר הוא ר"י דהתם (דע"ז) א"נ דרבנן דהכא הוא רבנן דהתם כו' וא"כ נ"ק מידי דהני ב' הי' תנו בב' תירוצים דלעיל במה שתי' ר"י דלתי' ראשון שתי' הר"י דקרא מיירי בכל ענין אף בא"ל לנחלתו וא"כ תו לא מוכרחין אנו לומר דגרסי' גבי חמץ ר"י סתם וע"כ שפיר אומר ר"י דרבנן דס"ל המפרר כו' הוא ר"י ול"ק דהא ס"ל דמותר בהנאה דזה אינו דריה"ג הוא דס"ל דמותר בהנאה ולתי' השני דתי' הר"י דא"נ כיון דמתחלת ההבערה אינו יכול ליהנות ממנו כו' וא"כ קשיא כנ"ל ומוכרחין לגרוס גבי חמץ ר"י סתם וע"כ אומר ר"י לקמן לתי' השני דא"נ דרבנן דהכא הוא רבנן דהתם כו' (והחידושי האריכתי בזה הרבה ע"ד הפלפול וא"כ מקומו) וא"כ לפי זה מוכח דלר"ע דס"ל דחמץ הוא בשריפה אזי ע"כ ס"ל דחמץ אסור בהנאה [וכן מדייקו המפרשים יהקשו אמאי לא אמר הכא דש"מ אהנא דחמץ אסור בהנאה ותירצו דכיון דס"ל לר"ע הכי לקמן ד' כ"ב וע"כ לא מדייק רבא מכאן · וא"כ דלא מוכח דהא מצינו לתרץ ג"כ הי' ראשון ובזה אמרתי דקך מלילה דע"ז אמר רבא דש"מ הלא ש"מ כו' פי' הלאה בודאי ולידך מספקא דאי נימא כתי' הראשון של התוס' מוכח עוד חדא דלא ס"ל לר"ע ג"כ הואיל כמו שביארנו לעיל ואי נימא כתירוץ השני יהא מוכח דחמץ אסור בהנאה] · וע"כ לא קשיא מה שהקשיתי לעיל לשיטת רש"י דהא שפיר מצי לגרוס פשיטא ואפ"ה משני לשטות דרבנן ול"ק כמו שהקשה הגל"ת דהא זאת ידעינן מסיפא דע"כ איירי בשם כמו שביארנו לעיל משום דמצינן לומר דל"ג לא צריכא לר"י אלא ל"ל לר"ע ולר"ע נוכל לומר דאיירי שפיר אף לאח"ז איסורו דהא ס"ל דאף לאח"ז נמי בשריפה כמו שביארנו לעיל וע"כ קמ"ל דאסור ליהנות ממנו בשדי דקא פריך דז"א דאי נימא כר"ע ממילא מוכח דאסור ליהנות בשדי דקא פריך דאל"כ יקשה ק' התוס' מנ"ל לר"ע דבשריפה וכנ"ל ודו"ק היטב :

דף כב ואידך חבב"ע לאו דאורייתא · ופרש"י והא דאסירי בהנאה לאו דאורייתא וכן פרש"י בקידושין (ד' נ"ה) דאמרינן התם חבב"ע לר"ש לאו דאורייתא פי' לא איסור בחיטתו ולא איסור הנאתו והתוס' חולקים על רש"י ופי' דלגמרי קאמר דלאו דאורייתא · ונבאר במה נחלקו רש"י ותוס' וכבר האריכו המפרשים בזה כ"א לפי דרכו · אך צריכין אנו לבאר דהא באמת הקשו התוס' על רש"י קושיא חזקה מהא דפריכן בנזיר (ד' כ"ט) למ"ד כדי לחנכו במצות הא קמייתי חולין בעזרה ומשני הושב"ע לאו דאורייתא ואי לענין איסור אכילה הוי דאורייתא אכתי תקשי לי' היאך הקרבן נאכל כו' · ונלענ"ד לתרץ ע"פ מה שהבאתי לקמן (ד' כ"ג אות כ"ד) שיטת רש"י בכריתות (ד' ז' · וד' כ"ז) דחולין בעזרה לא אסרה תורה אלא בשחיטה אבל במליקה לא וכקשו האחרונים מהא דאמרינן (שם בנזיר) מנין לחטאת העוף שבאה על הספק כו' אי מה זכר מביא קרבן ונאכל אף נקבה מביאה קרבן ונאכל אמרת לא אם אמרת בזכר שכן איסור אחד תאמר בנקבה שכן שני איסורין לאו איסור נבילה ואיסור חבב"ע · ואם איתא כדברי רש"י דבמליקת חטאת העוף ליכא בזה משום חוב"ע א"כ לא הוי רק איסור אחד ובאמת הביא האמו"ר הגאון כו' בס' כ"י (סי' ו') דמבואר כן בירושלמי דנזיר (פ' כ') ר"י ב"ח בעל מליקת העוף מהו שתאכל עד דאת מקשי לה למליקת העוף קשי לשחיטת העוף תמן ספק א' כאן שני ספיקות אמר ר' מני אפ"ה ספק א' כהדא דתניא הנוחר והמעקר אין בו משום שחיטת חולין בעזרה כו' וא"כ הרי מבואר בירושלמי כשיטת רש"י ·

אך עכ"ז קשיא קושיא הנ"ל על רש"י ומתרץ אאמו"ר ני' דהא דאמר הוי תרי איסורין דאפשר לומר דאע"ג דהוי נוחר אפ"ה אי הוי נאכל הוי נחירתו זו שחיטתו כמו שכתבו התוס' ביומא (דף ס"ד) דאיתו לגוק זו היא שחיטתו ואפי' לר"ש שסובר דשחיטה שאינו ראויה לא שמה שחיטה אפ"ה כיון שמתירין באכילה הוי שחיטה ראויה ונחירתו זו היא שחיטתו וא"כ במליקת העוף דמותרת באכילה אפי' לר"ש הוי שחיטה ראויה ואף ע"פ דהוי נוחר אמרינן מליקתו זו היא שחיטתו והשתא אתי' שפיר הסוגיא דנזיר (ד' כ"ט) דאי הוי נאכל הוי תרי איסורין נבילה וחובב"ע דהוי שחיטה ראויה · אבל אם לא נאכל הוי שחיטה שאינה ראויה והרמב"ם פסק לענין חובב"ע דשחיטה שא"ר לא שמה שחיטה וא"כ כיון דשחיטה שא"ר לא שמה שחיטה בחושב"ע א"כ מה שפרש"י (שם בכריתות) דמשום חוב"ע לא אסרה תורה אלא שחיטה אבל לא מליקה דהתם הוא אליבא דמסקנא דאינה נאכלת וע"כ לא הוי שחיטה · והא דאמרינן בנזיר (שם) לא אם אמרת כו' תאמר בנקבה שבני איסורין מאי לאו איסור נבילה ואיסור חוב"ע היינו אם האמר בחטאת העוף הבא על הס' יהיה נאכל כמו דאמרו התם אי מה זכר מביא קרבן ונאכל וע"ז אומר לא אם אמרת בזכר שכן איסור א' תאמר בנקבה שבני איסורין היינו אם תתיר באכילה יהיה שני איסורין מליקה והובב"ע דהא תהיה המליקה כשחיטה ראוי' אם תהי' מותרת באכילה עכ"ל :

ולבאורה צריך ביאור דהא אמרינן (שם) מקודם על הא דפריך אלא ר"י ב"ח דסבר כדי לחנכו הא קאכיל נבילה ומשני קסבר אין שחיטה לעוף מה"ת וחושב"ע לאו דאורייתא וא"כ למאי נ"ל דקסבר חושב"ע לאו דאורייתא תיפוק ליה דליכא חוב"ע במליקה · דז"א דכיון דקא סבר דמאן דסבר כדי לחנכו יהי' נאכל וכמו דפריך והא קא קאכיל נבלה וא"כ שפיר איכא הוב"ע וע"כ מוכרח לומר דקא סבר דל"ד אבל לבסוף דמסיק דהטאת העוף הבא על הספק אינו נאכל וא"כ מצינו במביא הטאת העוף דלא נאכל או אין אנו מוכרחין לומר למ"ד כדי לחנכו דקסבר דחבב"ע לאו דאורייתא אלא ס"ל דאיסור חוב"ע דאורייתא אך יסבור דאינו נאכל ואם כן ממילא ליכא חולין בעזרה וכן פי' התוס' דהקשו לרבי דס"ל דיש שחיטה לעוף מן התורה וא"כ האיך סבור כדי לחנכו הא קאכל נבילה ותירצו דקא סבר דמביא ואינו נאכל כמו חט"ע הבא על הס' דמביא ואינו נאכל · אבל כ"ז דלא אסיק אדעתי' לומר דחט"ע אינו נאכל וא"כ לא מצינו ח"ס במביא ואינו נאכל וע"כ משני דקא סבר אין שחיטה לעוף מה"ת וחוב"ע לאו דאורייתא· וע"כ לענינינו שוב לא קשיא על רש"י דרש"י פי' כאן כמו לאחר המסקנא דאינו נאכל ה"ה הבא על הס' וא"כ ס"ל לכך מ"ד דס"ל כדי לחנכו ג"כ דמביא ואינו נאכל וכמו דס"ל ע"כ לרבי דקא סבר כדי לחנכו וס"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת וא"כ ממילא ליכא חב"ע כמו שביארתי וע"כ שפיר נוכל לומר דלמ"ד דס"ל דלאו דאורייתא מ"מ אסור באכילה ולא קשיא מהא דס"ל למ"ד כדי לחנכו וא"כ האיך מביא קרבן וכן מחטאת העוף הבא על הס' דז"א די"ל דמביא ואינו נאכל וא"כ ממילא לשיטת רש"י ליתא חוב"ע בשחיטתו נמי כיון דאינו נאכל הוי שחיטה שא"ר כמ"ש :

ומעתה יבואר הצריך לענינינו הקושיא השניה של התוס' שהקשו דהא בת"כ גבי נותר דרש ר"י כו' יכול הה"ע כו' והושב"ע ישרפו ת"ל הוא ומדאיצטריך למעוטי שאינם בשריפה מכלל דאסירי בהנאה מדאורייתא לא מיבעי דלא קשיא לפרש"י אלא סיוע הוי לפרש"י וכמו דמבאר הצל"ח (ד' כ"א) ד"ה ועל קיצור לשון התוס' דהביאו קושית הרשב"א רק אחר דמבארו דאי נימא דלאו דאורייתא מותר אף באכילה הא גם לפרש"י נמי קשיא מכך דא"כ דאי מותר בהנאה פשיטא דלא ישרפו ומבאר ע"פ הגמר' חולין

(דף קנ"ו) דיליף איסי ב"י איסור בב"ח באכילה בג"ש מנבילה ובהנאה יליף מקו"ח מערלה וחמץ וכלאי הכרם ופריך הש"ס דא"כ אכילה נמי תיתי מקו"ח הנ"ל וג"ש למה לי ומשני דס"א דחורש בשו"ת יוכיחו דג"כ נעבד בה עבירה ואפ"ה מותר משא"כ השתא דגלי קרא בב"ח דאסור באכילה שפיר נלמוד א"ה בקו"ח מערלה ואין לומר חורש בשו"ת יוכיחו די"ל מה לחורש בשו"ת שכן מותר אף באכילה וכ"כ התוס' (שם) והקשו בתוס' האיך יליף בקו"ח מערלה ומחמץ הא איכא למיפרך מה להני שכן בשריפה ותירצו התוס' דהיא גופה איכא למילף · והשתא יאמר כך דקושית הרשב"א לק"מ דשפיר י"ל דחושב"ע להו דאורייתא ואפ"ה אצטריך למעוטי בשריפה דבלאו הך מיעוט הוי אמינא דניליף חשב"ע מק"ו מערלה ג"כ דאסור כיון שנעבדה בה עבירה ואין לומר מה לערלה וחמץ שכן בשריפה דה"א דהיא גופה ניליף לכן כתב רחמנא מיעוט דאין חושב"ע בשריפה והשתא הפי' איסור תורה לא ידענא כיון דהקו"ח מערלה מופרך ש"ש לפרוך שכן בשריפה אך לפי התוס' דחשב"ע להו דאורייתא לגמרי הוא דאפי' באכילה נמי מותר וא"כ שפיר קשיא ל"ל מיעוטא משריפה כיון דלאו דאורייתא · וה"ל דה"א דניליף בקו"ח מערלה · דז"א די"ל חורש בשו"ת יוכיח דג"כ נעבד בה עבירה ומותר באכילה אבל לשיטת רש"י הא דאמרינן דחושב"ע לאו דאורייתא היינו רק לענין איסור הנאה שפיר יש לתרץ קושית הרשב"א דאצטריך למעט משריפה דס"ה דהיא גופה ניליף מערלה כנ"ל ואין לומר חורש בשו"ת יוכיח דמה לחורש בשו"ת שמותר גם באכילה עכ"ל:

וא"כ לאחר הדברים האלו נוכל לומר דלשיטת רש"י ס"ל לר"י שפיר דחולין שנ"ע להו דאורייתא ומ"מ צריך מיעוטא למעט משריפה · אבל לשיטת התוס' מוכרחין אנו לומר דס"ל לר"י דחוש"ע דאורייתא מחמת הדרש דדרש במיעוטא למעט חושב"ע משריפה · ואין להקשות הא אמרינן בגמ' והידך חושב"ע לאו דאורייתא וא"כ הרי אמרו דר' יהודה ס"ל חושב"ע ל"ד · דז"א דזה שפיר מתרץ הפ"י באריכות עכ"ה:

ובזה יבואר דרש"י ותוס' אזלי לשיטתייהו ומקודם נקדים הא דאיתא לקמן (בדף מ"ה) אמר ליה רבא בריה דר"א לרב אבי מדרבנן נשמע לר"ע מי לא אמרי רבנן מברת ליתן טעם כעיקר מכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה לר"ע נמי מברת להיתר מצטרף לאיסור מכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה א"ל משום דהו"ל נזיר וחטאת שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין נזיר הא דאמרן חטאת מאי היא דתניא יכול אפי' לא בלעה ת"ל בבשרה יקדש עד שיבלע בבשר יקדש להיות כמוהו כו' ורבנן כו' מיצרך צריכי · ור"ע מאי צריכי בשלמא אי כתב רחמנא בחטאת לא גמר נזיר מיניה דחולין מקדשים לא גמרינן אלא לכתוב רחמנא בנזיר ותיתי חטאת ותגמר מיניה כו' ופרש"י דלר' יוחנן פריך · והנה הט"ב (סי' ע"ו) מביא קושיא בשם הגאונים השעה"מ ומהר"ם ברבי סילך אמר רב אבי דהוי ב' כתובים משום דקרא דחטאת מיותר הא רב אבי ס"ל בזבחים (ד' ל"ו) דמשו"ה לא אתי עשה ודחי לל"ת בבמקדש משום דגבי חטאת הוי ל"ת ועשה דיקדש · וא"כ הרי צריך הקרא דיקדש כדי דלא נימא דאתיא עשה ודחי ל"ת:

ונלע"ד לתרץ ובזה יבואר מה דאוקמא רש"י בחולין (ד' י"ז) פלוגתא דר"ע דסבר ב"ת לא אתסר כלל ור"י סבר בשר נחירה לא איתסרי כלל כו' בפלוגתא דחושב"ע דר"י ס"ל דחושב"ע דאורייתא ומתילא נשמע דר"ע ס"ל דלאו דאורייתא ועיין במג"ש דמבאר דהתוס' ס"ל דר"ע ס"ל דחושב"ע דאורייתא ע"ש · וזה ימים רבים אשר תירצתי הקושיא הנ"ל בפשיטות דהנה צריך להבין מפני מה לא רצה ר"א לתרץ כמו דס"ל לרבא (שם) דיליף מועלם לא תשברו בו ותירצתי דרבא ור"א מיתרצי אליבא דהנהי (ועיין לקמן (ד' מ"ז) מה שהארכתי בזה) דהנה לקמן (ד' נ"ב) אמרינן ככל חוקת הפסח יעשו אותו למצות שבגופו הכתוב מדבר מצוה שעל גופו מנין ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו יכול אף מצוה שלא על גופו ת"ל ועצם לא ישברו בו מה שבירת עצם מיוחד מצוה שבגופו כו' איסי ב"י אומר יעשו אותו במצות שבגופו הכתוב מדבר כו'. ואיסי ב"י האי עצם מאי עביד ליה מיבעי לי' לאחד עצם שיש בו מוח ולאחד עצם שאין בו מוח ורבנן האי יעשו אותו מאי עבדי לי' מיבעי לי' שאין שוחטין הפסח עה"י · וא"כ רבא דמתרץ (שם) דאין עשה דוחה ל"ת במוקדש ונמר מועלם לא תשברו בו לא מצי אתיא רק אליבא דאב"י דמפיק מהאי קרא לאחד עצם שיש בו מוח כו' · אבל לחכמים דאב"י לא נוכל למימר הכי דיליף מועלם ל"ת בו דלהם אתיא האי קרא לענין מצוה שבגופו וע"כ מתרץ ר"א (שם) דאף לרבנן דאב"י נמי לא דחי גבי חטאת משום דהוי ל"ת ועשה ונפקא ליה מקרא דיקדש דכתיב גבי חטאת וא"כ מלינן לתרוצי קושיא הנ"ל דהא הכא פרכינן לר' יוחנן כפרש"י מנ"ל דלא ילפינן טע"כ כו' וא"כ שפיר מתרץ ר"א דהוי שני כתובים משום דקרא דיקדש דכתיב גבי חטאת מיותר והיינו משום דלר"י שפיר מצי אתיא הטעם דס"ל לרבא (שם) דגמר מועלם לא תשברו בו משום דר"י ס"ל ע"כ כאיסי ב"י דהנה לקמן (ד' נ"א) אמר רבה בר הונא אמר ר"י לא שנו אלא בה"א של נכרי אבל בית האסורין דישראל שוחטין עליהם בפ"ע כיון דאבטחינהו מפיק ליה דכתיב שארית ישראל כו' והביאו התוס' הירושלמי דתנא איפכא ר"י בר' בון בשם ר"י בשהבטיחוהו ישראל אבל הבטיחוהו נכרים אין שוחטין עליהם אפי' עם אחרים דכתיב אשר פיהם דיבר כו' · ותפס הרמב"ם שיטת הירושלמי · והקשה עליו המ"ל דלפום שיטת הירושלמי דאפילו בבה"א דישראל אין שוחטין עליכן בפני עצמם ולמה לא ביאר רבינו וכתב סתם דשוחטין דמשמע אפילו הוא בפ"ע ומתרץ הלל"ח בפשיטות דאין זה קושיא שכבר כתב בפ"ב שיתחיל לכתחילה שלא לשחוט הפסח עה"י שנאמר תעשו אותו כו' וא"כ מ"ש שוחטין שמא כפירושו הוא דהיינו עם אחרים דאטו בשביל שהוא תפוש עדיף הוא מאחר דאין שוחטין עה"י · וזהו טעמו של הרמב"ם שעזב שיטת הבבלי ותפס שיטת הירושלמי משום דלשיטת הבבלי החילוק של ר"י בין בה"א של ישראל ובה"א דנכרי דבישראל שוחטין אפילו בפ"ע והרי לפי מה שפסק הרמב"ם לעולם אין שוחטין על היחיד אפילו הינו חבוש · אבל לשיטת הירושלמי אפילו בה"א דישראל אין שוחטין עליו בפ"ע אלא ע"י אחרים · וא"כ הרי הזין דלשיטת הבבלי ס"ל לר"י דשוחטין עה"י וא"כ ע"כ ס"ל כאיסי ב"י דאל"כ קשיא ל"ל קרא דיעשה אותו ולא מלינו לתרוצי דאתי להורות דאין שוחטין עה"י דהא היכו ס"ל · דשוחטין עה"י וע"כ שפיר מלינן למימר לדידיה דקרא דיקדש מיותר והוי ב' כתובים ולא קשיא הא מיבעי ליה לענין דאין עשה דוחה ל"ת במוקדש דז"א דלר"י שפיר מצי נגמור מקרא דועצם לא תשברו בו ועי"ז פירש"י דלר"י פריך וע"כ מתרץ ר"א שפיר דהוי ב' כתובים כמו שביארנו · אך עכ"ז אינו נראה לי דהא צריך להבין דהא ר"י אזיל אליבי' דר"ע והאיך מלינן לתרוצי אליבא דר"ע דמש"ה לא גמר היתר מצל"א מנזיר הקל יען דנזיר והטאת הוי ב' כתובים וכא קרא דיקדש דכתיב גבי המאת מיבעי ליה לכורות דלא נימא אתי עשה ודחי ל"ת וע"כ כתיב קרא דיקדש בכדי שיהי' ל"ת ועשה · ואין לתרץ אליבי' דר"ע כמו דס"ל לרבא גם משום דלא אתי' עשה ודחי לל"ת במוקדש · דז"א דמש"ע גופי' שביארנו לעיל דרבא ור"א מתרצי אליבי' דהנהי דרבא מתרץ אליבי' דאב"י ור"א מתרץ לה לחכמים דאב"י שוב לא מלינן למימר דיהי' טעמא דר"ע כמו דאמר רבא דילפינן מועלם לא תשברו בו דהנה לקמן (ד' נ"ה) פליגי רבי ור"נ דרבי דס"ל דבני יו"ע כפ"ע ס"ל דמגדף היינו מברך השם וחייב כרת על פסח שני ור"נ

דס"ל

דס"ל דתשלומין דראשון הן ע"כ דמגדף זה עובד כוכבים ע"ש היטיב · ועיין ביומא (ד' נ"א) בתוס' ד"ה ודוחה דכתבו דרבי דס"ל דשני יו"ט בפ"ע יליף דפ"ש דוחה שבת מהאי קרא דמועדו דכתיב בפ"ש (היינו קרא דכי קרבן ה' לא הקריב במועדו) ולא נפקא מההיקש דכל חוקת הפסח משום דנתמעט מפרטי דעל מצות ומרורים דלא איירי מדחיית עשה שיש בו כרת כגון ד"ש וטומאה · ור"נ דמוקי במועדו על פ"ר יליף דפ"ש דוחה שבת מההיקש דכל חוקת הפסח · ולכאורה צריך להבין במאי פליגי דמר יליף מכל חוקת הפסח ולא חש למיעוט דעל מצות ומרורים · ומר יליף מבמועדו יתירה כי היכא דלא נימעט ממיעוטי דמצות ומרורים ומבאר בהו"א (שם) דפליגי בפלוגתא דהני תנאי דראב"י וחכמים · דראב"י לית לי' למדרש כללי ופרטי ומוקי להאי ועשה לא השבו בו על עשה שיש בו נוח · ורק מאותו ממעטינן מצות שלא על גופו ורק במלה ומרור גלי רחמנא דחייב ורבנן מוקי לאותו לדרשא אחרינא שלא לשהות הפסח עה"י ודרבי להאי ועשה לא השבו בו על כללי ופרטי עש"ה · ובזה יאמר כך דרבי ס"ל כרבנן דראב"י ושפיר ה"א דכללי דחוקת הפסח אינו מרבה רק דומיא דפרטי ומש"ה אצטריך במועדו גבי פ"ש לרבות דדוחה שבת אבל ר"נ ס"ל כאיסי ב"י דנתמעט מצות שעל גופו מאותו ולא מידרש כללי ופרטי ושפיר נפקא מכל חוקת הפסח דדוחה שבת דהוי נמי מצות שבגופו שיקרב בשבת ולא אצטריך במועדו שדוחה שבת כו' עכ"ל · ובזה לפי הנהתינו דרבי דס"ל דשני יו"ט בפ"ע ס"ל ע"כ כחכמים דראב"י וא"כ ע"כ ר"ע ס"ל נמי כחכמים דראב"י דהנה ר"ע ס"ל בכריתות (ד' ז') דמגדף היינו מברך השם וחייב כרת על פ"ש וכן כתב (שם) רש"י בהדיא וא"כ ע"כ ס"ל דשני יו"ט בפ"ע כמו שהבאתי הגמרא (שם) דתלי זה בזה · וא"כ כיון דע"כ ס"ל לר"ע כחכמים דראב"י א"כ ליכא למימר לדידי' דהא דאין עשה דוחה ל"ת במקדש כדיליף רבא (שם) מועלה ל"ת בו דזאת לא נאמר רק אליבי' דראב"י · ועוד הא' דע"כ ר"ע לא ס"ל להא דראב"י דהנה ר"ע ס"ל בבכורות (ד' כ"ח) דשו"ד שלשים יום קודם הפסח ואמרינן לעיל (ד' ה') דמ"ד דשו"ד ל' יום קודה"פ קא יליף מדקאי משה בפ"ר ומזהיר עפ"ש והקשו התוס' והא ע"י שאילתן הוזקק לומר לכן ומשני דהו"ל אל תשבו פסח ותו לא · וא"כ קשיא הא צריך למימר דיני דפ"ש בכדי שנדע שאינו רשאי לשבור עצם אף שיש בו מוח · דאי לא אמר דיני דפ"ש ה"א דאתי עשה ודחי לל"ת אע"כ מוכרחין אנו לומר דמ"ד דשו"ד ל' יום קודה"פ לא ס"ל להא דראב"י (ועיין לעיל ד' ו' שהארכתי בזה) וא"כ ע"כ מוכרחין לומר אליבא דר"ע דיליף דאין עשה דוחה ל"ת במקדש מקרא דיקדש וא"כ חוזר הקושיא הא לא הוי נזיר וחטאת ב"כ יען דקרא דיקדש אינו מיותר · ואין לתרץ דהא אליבי' דר"ע אין אנו צריכין לזה ולומר דהוי נזיר וחטאת ב"כ אלא אמרינן דנזיר וחמץ הוי ב"כ כמו שהקשה שם הרשב"א אמאי לא אמר דהוי נזיר וחמץ ב"כ דהא ר"ע דריש כל בפ' התערובות (ד' פ"ב) דז"א דמ"מ קשיא ולא ניחא לדעת התוס' שם (ד' מ"ד) ד"ה מאן דיש לומר דאפילו לרבנן דלא דרשי הכא כל דרשי בעלמא כו' ודוקא הכא לא דרשי כדבר שאין סברא לרבות כגון עירוב ונסים כו' וה"פ כמאן כר"א דדריש כל אפילו לדבר שאין סברא לומר כו' ע"ש וא"כ לפ"ז משמע דאע"ג דר"ע דריש כל מ"מ לא מוכח דדריש כל גבי חמץ הנימא דסותר מלל"א גבי חמץ וכן איתא (שם) במהרש"א דמבאר דלפי דברי תוס' הנ"ל לא קשיא מידי קושית הרשב"א הנ"ל [וע"ש מה דמבאר כיון דדריש ר"ע כל כו' תמוה ועיין היטיב במנחות (ד' כ"ו) בתוס' ד"ה אין דמבואר דר"י כאביי ס"ל דאפילו אח"ש חייב גבי שאור וא"כ שוב א"ל לכמלל"א כלל מש"ה הוצרך הגמרא לאמר לעיל דזעירא ס"ל דלא כאביי ועיין שם (ד' נ"ח) בגמרא ובתוס' ד"ה חלי ע"ש וצ"ע] ועוד דלר"י בודאי הכי ס"ל מדלא קאמר רק נזיר ובשלמא חטאת לא קתני משום דבקדשים לא קא איירי כמו שתירץ התוס' (שם) ד"ה חמץ וע"ש במהרש"א היטיב וא"כ עדיין הקושיא במקומה עומדת הא לר"ע לא הוי ב"כ :

וע"ב נתרץ בזה האופן דהנה הגאון בעל ש"א (סי' נ"ו) הקשה אמאי דאמרינן בחולין (דף פ"ע) גה"נ נוהג במוקדשין ופריך בגמרא פשיטא משום דאקדשי' פקע איסור גיד מיני' וש"ל ועדי בהא טובא וכן לקמן (ד' פ"ג) אמר לא נצרכה אלא לגיד הנשה ואליבי' דר"י כו' והלא תשובתו דספוקי מספקא לי' לר"י דאי פשיטא ליה השתא דהתירא ניכלי' ודאיסורא נמדי' · והקשה מאי פריך אדרבא הו"ל לאקשויי להיפך ניחא אמאי נוהג במוקדשין ליתי עשה דאכילת קדשים ולדחי ל"ת דגה"נ דהא האי תנא ס"ל דיש בגידין בנו"ט כדאמר התם בגמ' וע"כ הו"ל בכלל דואכלו את הבשר · ותירץ אאמו"ר הגאון נר"י בס' אה"נ (ד' כ"ז) דאין עשה דישנה בשאלה דוחה ל"ת דאינו בשאלה וכמו דאמרינן ביבמות (ד' ה') אלא אתיא מראשו דהך תנא דתניא ראשו מה ת"ל לפי שנאמר תער לא יעלה על ראשו שומע אני אף מצורע ונזיר כן ת"ל ראשו איכא למיפרך מה לנזיר מצורע שישנו בשאלה אלמא הא דאיתא בשאלה קיל יותר דעשה דוחה ל"ת ועשה · וע"כ עשה דישנה בשאלה אינו דוחה לל"ת דאינו בשאלה · וכ"כ הטו"א בעצמו בר"ה (ד' כ"ח) ומתרץ בזה קושית התוס' עירובין (ד' ק') שהקשו ליתי עשה דמתן ד' ולדחי ל"ת דבל תוסיף וע"כ כתב דמיירי בבכור דהוא מתן א' ובכור ליתא בשאלה דהא קדוש הוא מרחם וא"כ הל"ת אלים דאינו בשאלה ועשה דמתן ד' הוא בקדשים דישנה בשאלה וע"כ לא אמרינן דליתי עשה ולידחי ל"ת עכ"ל · ואין להקשות הא אי נימא דחומש"ע דאורייתא הו ליתא בשאלה כמו שהאריך בזה הטו"א שם וא"כ שפיר הקשה הגאון בעל ש"א דה"א דגה"נ אינו נוהג במוקדשין דהא כיון שנשחטה שוב ליכא בשאלה ובשלמא מה שהקשה מהא דלקמן שפיר מתורץ כתירוץ אאמו"ר דהא התם אמרינן לא נצרכה אלא לר"י ור"י ס"ל לעיל (ד' כ"ב) דחולין שנשחטו בעזרה לד"ה אבל שם בחולין אתיא אליבי' דר"מ מדאמר נוהג בשליל ע"ש (וע"ש תוס' ד"ה אוכר) ור"מ הא ס"ל בקידושין (ד' נ"ח) דחולין שנשחטו בעזרה דאורייתא · דז"א דהטו"א הקשה שם בעצמו על הא דמתרץ דמשום הכי אין עשה דמתן ד' דוחה ל"ת דב"ת הוא"ל וישנה בשאלה דהא תינח היכא דהמקדיש בעצמו מקריבו דאפשר לו בשאלה אבל היכא שמת ובנו מקריבו הא אינו בשאלה דא"א לשאול על הקדש אביו ומתני' פסיק ותני מתן ד' במתן א' לר"י ינתן במתן א' ואין עשה דמתן א' דוחה ל"ת דב"ת דמתן ד' אפילו הקריבו בנו אע"ג דעשה דמתן ד' ליתא בשאלה ותירץ כיון דשם עשה זו איתא בשאלה היכא דהקריב המקדיש בעצמו וע"כ אפילו הקריבו היורש לא פקע שם שאלה מינה וגדולה מזו מצינו ביבמות (ד' ה') דעשה דתגלחת מצורע דוחה לעשה ול"ת דנזיר אפילו בנזירות שמשון דליתא בשאלה וכמו דאמרינן שם בנזיר (ד' י') ובע"כ ה"ט דשם נזירות חד הוא כ"ש הכא דהאי קרבן גופא הי' אפשר בשאלה כשהקדישה אביו ע"ש · (ועיין בס' א"ה שם ובס' ש"ס ד' ה' ובגוטה ירושלמי פ"א דנזיר מאאמו"ר הגאון נר"י ולקמן נבאר באריכות בענין זה) וא"כ לענינינו נמי ניחא כיון דבהמה הי' בשאלה קודם שנשחטה מקרי עשה דישנה בשאלה דשם קדשים חד הוא ואפילו שעתה אינו בשאלה · אך זאת צ"ל לפ"ז מאי מקשה בגמרא זבחים (שם) ליתי עשה ולידחי ל"ת הא עשה דיקדש קילא דישנה בשאלה דז"א דהכר הקשה זאת הטו"א ותירץ שהרי הוא אומר אם פסולה תפסל היינו כשנתערב בקדשים וע"כ אם ישאל על ההקדש גם הל"ת שייך להתבטל דאם ישאל על

ההקדש

הקדש אין כאן פסולי המוקדשין · אלא דזה קשיא לי דנימא דלא ידחה משום דשעה אפשר להשתמש ובל"ת א"א להשתמש דהיינו דאפי' אם יאכל מ"מ יהי' אסור מחמת ח"ב"ע אך ז"א דהא אמרינן דאין היתר מצטרף לאיסור בבאר איסורין וע"כ בפיר יוכל האיסור ג"כ להשתמש ישקדבאר איסורין לא אמרי' המגל"ה וע"כ אם יאכל על ההקדש ויהי' הופב"ע ויתערב בהיתר לא יהי' אסור משום דאין היתר מצטרף להיסור וע"כ לא קשיא מידי קושיא הנ"ל בהקשיתי דדילמא אתיא קרא דיקדש דלא נימא דאתי עשה דאכילת קדשים ולדחי לל"ת דהמגל"ל דז"א דהי להו קרא דיקדש ה"א דבחולין ג"כ המגל"א הסוה ילפינן מנזיר וא"כ לא ה"א דאתי עשה דאכילת קדשים ודחי לל"ת דהא עשה דמונה עליו ביאכל הקדשים אפשר להשתמש דהיינו ע"י בתלה דאם יאכל בוב אינו מחויב לאכול אבל האיסור יעמוד לעולם אפילו אם נתערב בהיתר נוחמת דאסור לאכול חולין בנב"ע דהא בחולין נמי אמרינן המגל"א משום דנמרינן מנזיר אבל השתא דכתיב יקדש א"כ בחולין לא אמרינן דהמגל"א בפיר ה"א דידחה העשה לל"ת וע"ז יליף מקרא דיקדש דכולה תפשל ומתורץ קושיא הנ"ל · וא"כ מוכח דר"ע ס"ל דחיבב"ע דאורייתא וע"כ בפיר מצינן לתרוצי כנ"ל · אבל אי נימא דס"ל דחולין בנבב"ע ל"ד א"כ נשאר הקושיא דלמא הקרא דיקדש אתי דלא נימא אתי עשה ודחי ל"ת ואין לתרץ דהעשה קילא דאפשר להשתמש דהא גם הל"ת נמי יתבטל אם יאכל א"ו דר"ע ס"ל דחבב"ע דאורייתא וע"כ ס"ל להתוס' בחולין (שם) לפי מאי דמבאר המג"ש דר"ע ס"ל דהובב"ע דאורייתא · וא"ת דא"כ יקשה לנו קושיא על רש"י דמשמע שם בפירושו דס"ל דר"ע ס"ל דהובב"ע לא"ד דז"א דע"כ לא מוכח כמו שביארנו דלר"ע ס"ל דחבנב"ע דאורייתא רק לדעת התוס' דמשמע להו דלא דרבי רבנן כל גבי עירוב וכן הוא לר"ע גבי חמץ וע"כ לא מצינו לומר דנזיר וחמץ הוי ב"כ ומוכרחין אנו לומר מחמת קרא דיקדש דכתיב גבי תעלה וע"כ בפיר מוכח דר"ע ס"ל דהובבע"ד · אבל רש"י מלי סבר כדעת הג"ה דר"ע דרים כל גבי חמץ וע"כ הוי נזיר והמץ ב"כ ואין אנו צריכין לומר אליבי' דר"ע דהוי ב"כ מחמת קרא דיקדש וע"כ לא מוכח דר"ע ס"ל דהובנבע"ד · והא דמתרץ הגמרא דהוי ב"כ מחמת קרא דיקדש הוא אליבי' דר"י כמו שפרש"י דלר"י פריך ולדידי' בפיר מצינן לומר דהוי ב"כ מחמת קרא דיקדש משום דר"י לא מיבעי להאי קרא דיקדש להורות דאין עשה דוחה ל"ת במוקדש משום דהוא בפיר גמר מועלם לא תשברו בו כמו שביארתי לעיל ועוד דלר"י מלי אתיא תירוץ הנ"ל ור"י ס"ל דחולין שנשחטו בעזרה דאורייתא :

ועוד נוכל לומר דהיה סוכחה לרב"י דר"ע ס"ל דחובב"ע ל"ד דהנה הטו"ה הק' האיך יליף ר"י דחמץ בשריפה מקו"ה מנותר הא אמרינן בפסחים (ד' מ"ד) ובקדושין (ד' ל"ח) דגמרינן מנזיר דמה נזיר שאין היסורו איסור עולם ויש היתר לאיסורו כו' אלמא דהיכא דיש היתר לאיסורו נחשב לקולא וא"כ היכי גמר מנותר דלמא דוקא נותר שאין היתר לאיסורו דין הוא בשריפה אבל חמץ שיש היתר לאיסורו קיל מנותר ולא בעי שריפה · ותי' דר"י לטעמי' דס"ל דחמץ לאח"ז נמי אסור וא"כ המץ נמי אין היתר לאיסורו אך א"כ הקשה דאפילו לר"י דס"ל דלאחר"פ נמי אסור אעפ"כ אינו מחויב כרת וע"כ יש היתר לאיסור כרת גבי חמץ משא"כ בנותר דאין היתר לאיסור כרת · ותירץ האמו"ר הגאון נ"י בס' ע"י (סי' י"ז) דנותר נמי יש היתר לאיסורו ע"י שאלה ור"י לשיטתו דס"ל דחולין שנשחטו בעזרה ל"ד ע"ש וא"כ לפי מאי דאמרינן לעיל (ד' ה') דאמר רבא ב"מ מדר"ע תלת ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה ופרש"י דגמר מנותר (ועיין לעיל ד' י"ב שהארכתי בזה דהוכרח רש"י לומר דגמר מנותר) וא"כ כיון דגמר ר"ע דחמץ בשריפה מנותר וא"כ קשיא קושיא הנ"ל הא חמץ יש היתר לאיסורו ונותר אין היתר לאיסורו ומוכרחין אנו לתרץ כתירוץ האמו"ר נ"י דנותר נמי יש היתר לאיסורו ע"י שאלה וא"כ מוכח דר"ע ס"ל דחבנב"ע ל"ד · וא"ת האיך ניחא לדעת התוס' דז"א דנוכל לומר דס"ל להתוס' דזה לאו פירכא כאי דחמץ יש היתר לאיסיר כרת ונותר אין היתר לאיסיר כרת משום דכיון דעדיין נשאר האיסור לגבי המץ לא מיקרי יש היתר לאיסורו ולא דמי למאי דאמרינן בפסחים (שם) דהיכא דיש היתר לאיסורו קיל היינו היכא דניתר האיסור לגמרי אבל הכא הרי אסור לעולם והרי הוא דומה למאי דאמרינן ביבמות (ד' קי"ע) מה לי איסור לאו ומה לי איסור כרת · ועיין בקידושין (ד' י"ד) תוס' ד"ה ותהא ע"ש · ובאמת מוכח הדבר לומר כן לפי מה שביארתי לעיל דלהתוס' ס"ל דר"י ס"ל דחולין שנשע"ד וע"כ ליתא בשאלה וא"כ קשיא היאך גמר חמץ מנותר הא נותר אין היתר לאיסורו וחמץ יש היתר לאיסורו ואף דלר"י ס"ל דחמץ לאח"ז אסור מ"מ הרי גבי נותר האיסור כרת לעולם עומדת וגבי המץ ניתר האיסור כרת א"ו דאין לחלק בזה וכנ"ל וא"כ אין לדייק נמי מזה לר"ע דס"ל דחשב"ע ל"ד · אבל רש"י דס"ל בפיר דלר"י ס"ל דחולין שנשחטו בעזרה ל"ד היינו מחיטתו ושגגתו וע"כ בפיר נוכל לעשות נ"מ בין איסור כרת לאיסור לאו · ועכ"ז לא קשיא מנותר דנותר נמי יש היתר לאיסורו ע"י שאלה ור"י לשיטתו דס"ל דשחיטת הוב"ע ל"ד · וע"כ בפיר מוכח דע"כ ס"ל לר"ע נמי דהובב"ע להו דאורייתא · אך זאת קשיא דאי נימא דר"ע ס"ל דהובב"ע ל"ד וא"כ קשיא קושית הטו"א אמאי אמרינן נדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט אמאי לא נימא הואיל ואי בעי מיתשל ותירץ הטו"א דס"ל דחולין שנשע"ד וע"כ ליתא לשאלה וא"כ לר"ע דס"ל בשבת (ד' קי"ד) דנו"נ אין קרבין ביו"ט קשיא אמאי לא נימא הואיל ואי בעי מיתשל דהא איכו ס"ל דחבנב"ע ל"ד · דזה להו קושיא דרש"י לשיטתו אזיל דס"ל לעיל (ד' כ"ב) דאף אי נימא דלאו דאורייתא מ"מ לענין אכילה אסור וא"כ ליכא הואיל דאף אם יאכל מ"מ יאסר באכילה · אך מ"מ צריך להבין לדעת התוס' דס"ל דלמ"ד לאו דאוריי' מותר באכילה וא"כ אמאי לא נימא לר"ע הואיל ואי בעי מיתשל · דז"א דהתוס' אזלי לשיטתייהו דס"ל דר"ע ס"ל דחבנבע"ד וא"כ ממילא ל"ל הואיל ועל כן הלוי זב"ז דרש"י דס"ל דאף למ"ד ל"ד מ"מ אסור באכילה ע"כ ס"ל (שם) בחולין דר"ע ס"ל דחבנב"ע ל"ד והתוס' דס"ל דאי לאו דאורייתא מותר אף באכילה ע"כ מוכרחין לומר דר"ע ס"ל דחבב"ע דאורייתא :

[ובזה שביארנו דר"ע יליף דחמץ בשריפה מנותר אמרנו במקום אחר לסמוך מאמר א' מאי דאיתא בע"ז (ד' נ"ד) מהי שבאו אגבי גינזק לר"ע אם מתענין לשעות או אי מתענין ומקודם נקדים מה שהביאו התוס' שם בשם הירושלמי דאם אכל קודם חצי היום משלים אח"כ לתענית אך לכאורה היאך מצינו כזה דמקצת היום יאסר ומקצת היום יהי' מותר והין להוכיח מהא דאמרינן לעיל (ד' ב') מאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה ראב"י אמר משעת האור ור"י הומר משעת הנה"ה אמר לי' ראב"י וכי היכא מצינו יום שמקצתו אסור בעשיית מלאכה ומקצתו מותר בע"מ א"ל הוא עצמו יוכיח שמקצתו מותר באכילת חמץ ומקצתו אסור בא"ח · וא"כ הרי מצינו דמקצת היום אסור ומקצת היום מותר · דז"א דהא רש"י פי' שם דהא דאמר דאסור בעשיית מלאכה הוא במקום שנהגו והע"ג דהתוס' הקשו ע"ז מהא דמוכח לקמן (ד' נ"ה) דר"י ס"ל איסורא ולא מנהגא כו' · דעיין בזה במפרשים דמתרצים שיטת רש"י · אך מצינו כזה כמו דמבואר בתוס' ריש פרק מקום שנהגו בירושלמי דמדאורייתא אסור בע"מ בע"פ א"ח משום שחיטת התמיד ופסח אבל קודם מותר וע"ש בתו"ה דמבאר דרב"י ס"ל נמי דאסור מדאוריי' אחר חצות היום אך הקשה היאך יליף ר"ע לעיל (ד' ה')

דע"כ תשביתו מעיו"ט דהי ביו"ט מי שרי וע"כ צ"ל דדרש אך חלק דאל"כ קשיא פירכת הש"ס ואימא מצפרא וא"כ עדיין קשיא הא לאחר שש שעות נמי אסור במלאכה מה"ת וכך בשפרה הוי שלא לצורך כדמוכח מיני' דלא אמרינן מתוך וצ"ל דגוה"כ הוא לגרוף וא"כ טכל לומר דהיינו ביו"ט · ותירץ דר"ע ס"ל כר"ש דלפני זמנו מותר בהנאה א"כ חזי ליהנות מביעורו ומותר אפילו ביו"ט גמור רק דבי"ט אסור בהנאה ולא חזי ליהנות ממנו בתחילת ביעורו אבל לאחר שש יכול ליהנות ממנו אפילו בתחילת ביעורו כו' אך הקשה מאי דהקשו כל האחרונים היאך יליף ר"י מנותר דאין ביעור חמץ אלא שריפה הא א"ל מה לנותר שאיסורו איסור עולם ותירצו דר"י לשיטתו דס"ל דלאח"ז נמי אסור וא"כ כיון דר"ע ס"ל ג"כ בהא כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה א"כ ע"כ ס"ל דלאחר זמנו נמי אסור ואם כן מכש"כ דלפ"ז אסור דהרי לפ"ז חמור מלאח"ז כו' · ולכאורה מלינו לתרץ כמו שביארנו לעיל דלא מיקרי נותר איסור עולם דכיון דיש היתר לאיסורו דהיינו ע"י שאלה דר"ע לשיטתו לשיטת רש"י דס"ל דתשב"ע ל"ד אך א"כ יהי' קשיא דהא לא הוי ב"כ נזיר וחטאת דהא אילטריך האי קרא דיקדש למה דילפינן בזבחים (שם) דאין עשה דוחה ל"ת ואין לתרץ כמו שתירצנו לעיל דזהת לא מלינו לומר רק אי נימא כשיטת התוס' דר"ע ס"ל דתשב"ע דאורייתא וא"כ ע"כ מוכרחין לתרץ דר"ע לשיטתו דדרש כל גבי חמץ וא"כ הוי ב"כ נזיר וחמץ כמו שהקשה הרשב"א אמאי לא אמרינן בגמ' דהוי ב"כ נזיר וחמץ הך א"כ יהי' קשיא לנו קושיא אחרת האיך הוי ב"כ נזיר וחמץ הא חמץ אינו מיותר דאי לא הוי כתיב חמץ והוי ילפינן מנזיר לא הוי נקי דאין עונשים מה"ד וא"ת איך ניחא מאי דפריך בגמ' דניליף כל התורה כולה בהמצל"א מנזיר דהא קשיא ממ"נ אי באת ליליף למלקות הא אין עונשין מה"ד ואי לענין איסור גרידא ת"ל דה"ש אסור מה"ת לר"י והתם פריך לר"י · וכן הקשה באמת הר"ש (פ"ג דע"י מ"ג) ומתרץ דהאי קו"ח גילוי מילתא בעלמא וצריכין עליו א"כ בוב לא קשיא קושיא שלי דהקשיתי הא אין עונשים מה"ד דהך קו"ח הוא רק גילוי מלתא בעלמא ובזה עונשין מה"ד · אך באמת ז"א דכבר הקשה השעה"מ על הר"ש דאכתי להסוברים דאינו לוקה על עשם כעיקר והוא מחמת דאין עונשין מה"ד ולא ס"ל דלא הוי רק גילוי מלתא א"כ לדידהו קשיא קושית הר"ש · ואין לתרץ כתירוצו של השעה"מ דכיון דה"ש אסור מה"ת א"כ גם בלא ק"ו ידעינן האיסור ובוב ילפינן המצל"א מק"ו וכמ"ש המ"מ (פ"ב מה' מ"א) דכל היכא דידעינן האיסור בלאו ק"ו אזי שפיר ילפינן העונש לענין מלקות מק"ו · וא"כ לא קשיא ג"כ קושיתי הנ"ל · דז"א דלא דמיא כלל הך דהכא לדברי המ"מ דע"כ לא כתב המ"מ רק היכא דכתיב איסור עשה בדבר ולא בהך איסור דאלי שיעור דהאי שיעור קיל מעשה כמבואר (בשבועות ד' כ"ג) בתוס' ד"ה דמוקי · אך מ"מ ניחא ונתרץ כמו שתירצו השעה"מ והצל"ח וא"ת כולם בהדא נותתא ע"פ המהרש"א שם בתוס' ד"ה לענין חמץ דמבואר דהא דאמר ר"י דה"ש אסור היינו דוקא היכא דאיכא האיסור בעין אבל לא כשהוא ע"י תערובות וא"כ לא קשיא כנ"ל דפרכינן בגמ' שפיר דניליף לענין איסור דע"י תערובות אין איסור בח"ש · אבל קושיתי במקומה עומדת הא לא הוי ב"כ דמש"ה כתיב חמץ כדי דילקה ג"כ ע"י תערובות דאי מקו"ח לא הוי נקי דאין עונשין מה"ד אע"כ מוכרחין אנו לומר דאי נימא דלר"ע הוי חמץ ונזיר ב"כ אזי ע"כ לר"ע ס"ל דעונשים מה"ד וכמו דס"ל לר"ש בסנהדרין (דף ע"ד) ואין להקשות דהא מכאן נמי מוכח דעונשים מה"ד דאל"כ קשיא היכא הוי נזיר וחטאת ב"כ הא אי לא כתיב חטאת והוי ילפינן מנזיר מקו"ח ה"א דאין עונשים מה"ד והשתא דכתיב חטאת עונשין מה"ד ומחויב מלקות דכיון דכתיב יקדש א"כ אסור מחמת איסור עשה

דיקדש ובוב עונשין מה"ד וכמו שהבאתי דברי המ"מ אך באמת ז"א דמהכא לא נשמע דעונשין מה"ד דהא התוס' מבארו לקמן (ד' מ"א) דאף היכא דכתיב עשה נמי אין עונשין מה"ד וע"כ אף השתא דכתיב יקדש נמי ליכא מלקות' ורק כתיב לאיסור גרידא דאף ע"י תערובות נמי אסור וזה שפיר מלינן למילף מנזיר וע"כ לא מוכח דס"ל לר"ע דעונשים מה"ד רק מחמת קושיתי הנ"ל דאי אמרינן דנזיר וחמץ הוי ב"כ · והנה אמרינן במכות ד"ה תני בריבי אומר לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין כו' ולאו ק"ו הוא א"ל למדתני רבינו אין עונשים מה"ד דתניא ואיש אשר יקח אחותו בת אביו או בת אמו אין לי בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא ב"א ב"א ובת אמו מנין ת"ל ערות אחותו גילה כו' הא למדת דאין עונשין מה"ד א"כ לכאורה קשיא היאך מלינן למימר דס"ל לר"ע דעונשים מה"ד הא מוכח מהך ברייתא דאין עונשים מה"ד · אך באמת ז"א ומעולם הי' קשה לי דבשלמא בעונש כ"א שייך שפיר לומר דאין עונשים מה"ד אבל בעונש דבדיני שמים דהיינו כרת איך שייך לומר דאין עונשין מה"ד הא קמי שמיא גליא · אך מלינו לתרץ הא איכא נ"מ לענין אם יולד בן דהוי ממזר למ"ד ביבמות (ד' מ"ט) דאין ממזר אלא מחייבי כריתות וע"כ שפיר אילטריך קרא דאחותו בת אביו או בת אמו דהוי בכרת וע"כ אם יולד בן יהי' ממזר אבל אי אתיא מה"ד לא הוי ממזר דהא אינו מחויב כרת דאין עונשים מה"ד וע"כ שפיר אצטריך האי קרא דאחותו לענין איסור ממזר · וא"כ השתא ניחא דלר"ע דס"ל דיש ממזר מחייבי לאוין וכל שאין לו ביאה בישראל הוי הולד ממזר וא"כ לא מלינן לשנויי הכי וע"כ סובר דעונשין מה"ד משום לדידי' ליכא למשמע מהאי ברייתא דאין עונשין מה"ד דהא ממ"נ דאי לענין כרת הרי קמי שמיא גליא ואי לענין איסור ממזר אף אם אתיא מה"ד נמי הוי ממזר דהא מ"מ אין לו ביאה בישראל וע"כ ליכא למדרש לר"ע מהאי קרא מאחותו כמו שביארתי וע"כ ניחא מה שאלו אנשי גינזק לר"ע אם מתענין לשעות דמזה מוכח אי קידושין תופסין בח"ל והוי ממזר אי לא כמו שביארנו וביבמות (ד' ע"ו) מבואר דאנשי גינזק נתערב בהן מעובדי כוכבים ועבד הבא עב"י והתוס' מפרשים שם דלר"ע דס"ל דאין קדושין תופסים בחייבי לאוין בודאי עובדי כוכבים ומזלות ועבד הבא על ב"י הולד ממזר (בזמנים הקודמים) ולכך שאלו לר"ע דין דאם מתענין לשעות דשייך להם האי דינא וכמו שביארתי · כ"ז אמרתי ע"ד חידוד ובמ"א הארכנו ביתר מהמרים אשר שאלו אנשי גינזק לר"ע ואין כאן מקומו להאריך] :

דף כג וריה"ג אשכחן חלב דשריא רחמנא בהנאה אלא גיד נימא דאסור אבע"א ה"נ דאסור :

ואבע"א מייתי לה בקו"ח ומה חלב שענוש כרת מותר בהנאה גיד שאינו ענוש כרת לא כ"ש · ור"ש דאסור איכא למיפרך מה לחלב שכן הותר מכללו אלא היא תאמר בגיד שלא הו"מ אלא חי' ואידך בבהמה קאמרינן ובבהמה מיהת לא איסתרי עכ"ל הגמ' והקשו התוס' נימא בור הנסקל שאני הה"נ יוכיחו שאינן בכרת ואסורין בהנאה ותירצו דה"פ ומה חלב שענוש כרת ואסור באכילה ומותר בהנאה כמו נבילה עצמה גיד שאין ענוש כרת לא כש"כ שיהיה בכלל היתר נבילה והשתא לא שייך לומר תוכיח ולא מצי למיעבד נמי קו"ה מדם דדם אינו בכלל נבילה ואפי' טומאה אין בו מטעם נבילה כדפי' לעיל אבל חלב שפיר בכלל נבילה דלטומאה לא הוי צריך קרא דאדרבא לטהרו מידי נבילה מצריך קרא והא דקאמר היא נותרה וחלבה לא הותרה לאו משום דלא הוי בכלל נבילה אלא משום דלא הותרה אלא מה שהותר בטהורה באכילה והשתא אתיא שפיר הא דקאמר ואידך אנן בבהמה קיימינן דלא ילפינן אלא שיהא בכלל היתר נבילה אבל בעלמא מודה דפריך שפיר עכ"ל התוס' :

ולבאר הסוגיא הדין וגם לבאר אשר נחלקו רש"י ותוס'

בכמה מקומות ויומשך מענין לענין וממקום למקום דצריך לציין עיין לעיל או לקמן וילאה הקורא לחפש את מקומו לכן ציינתי חידושים שלי ורשמתי לסדר א' ב':

א אמה דהקשה הפ"י תמהי דפריך ור"ש דאסר · מאי קושיא הא אשכחן במתניתין דר"ש ס"ל (שם) אין בגידין בנ"ט וע"כ לא הוה בכלל נבילה א"כ לא שייך האי קו"ח כלל וכמו דהקשו התוס' דמ"ה ושאר איסורין יוכיחו שאינן בכרת ואפ"ה אסורין בהנאה ולמה צריך לפרוך מה לחלב שכן הותר מכללו · ולא שייך תי' התוס' דזאת לא נאמר רק אי נימא דיש בגידין בנו"ט · אבל ר"ש דס"ל דאין בגידין בנ"ט לא מצי נימא כדברי התוס' וא"כ לאו קו"ח הוא וזה קושיא עצומה:

ב סתירת דברי התוס' דהכא פירשו דריה"ג בעלמא מודה דחלב מיקרי הותר מכללו ובחולין (ד' ק"כ) מפרשי התוס' דריה"ג ס"ל דחלב לא מיקרי הו"מ דהנה איתא שם אמר ר"ל נפש לרבות את השוחט · הנ"ה גבי חמץ כו' ותניא כ"ה גבי נבילה כו' וצריכא דאי כתב רחמנא חלב חמץ לא אתי מיניה כו' ואי כתב רחמנא חמץ חלב לא אתי מיניה שכן לא הו"מ והקשו התוס' לר"י דלא הוה לה פירכא בפסחים ותשיב חלב לא הו"מ דקאמר וריה"ג אנן בבהמה קאמרינן ובבהמה מיהת לא אשתרי · וליכא למיפרך נמי מה לחמץ שכן אסור בהנאה דהא לריה"ג ס"ל דחמץ מותר בהנאה כדאמר התם כו' ע"ש · וא"כ הרי חזינן דס"ל להתוס' דריה"ג ס"ל שפיר בכ"מ דחלב לא מיקרי הותר מכללו · וא"כ קשיא מאיד לדברי התוס' אולין דקושית התוס' במתניתין במקומה עומדת לימא שור הנסקל ושאר איסורי הנאה יוכיחו:

ג עוד קשיא ע"ד התוס' דאיתא בשבועות (ד' כ"ד) מתיב רבא ברי' דרבה · יש אוכל אכילה אחת וחייב עלי' ד' חטאות ואשם א' כו' ואם איתא משכחת לה חמש כגון שאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב מינו דחל אתמרים חל נמי על חלב · והקשו התוס' אע"ג דמאן דאית לי' אתע"א בכולל מודה דעל חמור לא חל כו' מ"מ חיילא שבועה אאיסור חלב דקיל הואיל והותר מכללו וקשיא מאי פריך וא"א כולל ליתני שבועה הא מצינן לתרץ דאתיא כריה"ג דס"ל דחלב לא מיקרי הו"מ וע"כ לא מצי לחול שבועה אחלב משום דהוה קל על חמור וכמו שהקשו התוס':

ד עוד הא דאיתא בחולין (ד' ק"א) האוכל גה"נ של נבילה ר"מ מחייב שתים וחכמים אומרים אינו חייב אלא אחת ומודים חכמים לר"מ באוכל גה"נ של עולה ושל שור הנסקל דחייב שתים ומאן האי תנא דבאיסור כולל איסור חע"א לית לי' באיסור חמור אית לי' אמר רבה ריה"ג היא כו' והנה התוס' הקשו ביבמות (ד' ל"ג) אמאי חל נבילה על חלב הא הוה קל על חמור דנבילה בלאו וחלב בכרת ותירצו דהדא דנבילה חמור שכן מטמא · ועוד דחלב מיקרי קל דהו"מ ועתה נחזי אנן מאיזה טעם ס"ל לריה"ג דחל נבילה על חלב דהא קל על חמור לא חל אף בכולל · דליכא לתרץ דחלב הותר מכללו דהא ריה"ג ס"ל דלא מיקרי הו"מ כמו שהבאתי וע"כ מוכרחין אנו לומר דס"ל הא דחל הוא מחמת דמטמא · וא"כ קשיא טובא דהא אמר רבה דהאי תנא ריה"ג וא"כ קשיא אמאי פליג באוכל גה"נ של נבילה דאינו חייב אלא אחת דלאו חמור הוא ובאוכל גה"נ של עולה וש"ה מודה משום דהוה א"כ באיסור חמור · הא לריה"ג נבילה נמי כולל באיסור חמור שכן מטמאה:

ה ואין לומר דמזה יהי' ראי' לשיטת רש"י (שם בחולין) דפי' דעולה ושוה"נ אית בהו תרתי כולל ומוסיף דמעיקרא כשנולדה היה גידה אסור ובשרה מותר הקדישה או נגחה נאסר אף בשרה הרי זה כולל וגיד הזה מתחילה היה אסור באכילה ומותר בהנאה וכשהקדישה חל עליו היסור הקדש לאוסרו אף בהנאה כו' וא"כ הרי שיטת רש"י דאיסורי הנאה הוי איסור מוסיף · וכן משמע לשון הגמ' כריתות (ד' י"ד) אקדשה מינו דאתוסף בה איסור הנאה וא"כ הרי חשיב איסור הנאה לאיסור מוסיף וא"כ שוב לא קשיא אמאי פליג ריה"ג באוכל גה"נ של נבילה דהרי הוא כולל באיסור חמור דמטמא דהא מצינן לומר דריה"ג לית ליה אף כולל בא"ח ושאני עולה או שה"נ דהוי איסור מוסיף דז"א חדא דא"כ נהדר הקושיא לריה"ג דלית ליה אף כולל בא"ח האיך חל נבילה על חלב ואין לומר דרש"י יסבור כמו דס"ל להתוס' (שם) דנבילה הוי איסור מוסיף דמינו דאיתוסף איסור לגבוה כשנתנבלה ע"כ איתוסף איסור אף להדיוט והא דלא חל על גיד הוא משום דס"ל כמ"ד דגיד אסור לגבוה וא"כ לפי"ז שוב לא קשיא האיך חל נבילה על חלב דהא נבילה הוי איסור מוסיף גבי חלב · דז"א חדא דא"כ קשי' לשיטת רש"י נמי כמו שהקשיתי לקמן (אות ח') ועוד דבאמת צריך להבין שיטת רש"י בזה דס"ל דאיסור הנאה הוי איסור מוסיף דהנה התוס' כתבו (שם) דאין לומר דהיסור כולל דקאמר הכא לאו דוקא אלא היסור הנאה חשיב היסור מוסיף כיון דמעיקרא הוי ברי בהנאה דא"כ אדמייתי הכא ריה"ג דלא משנינן אלא דלית לי' היסור כולל באיסור קל אבל הא דאית ליה באיסור חמור לא אשכחן אלא מסברא אמרינן דאית ליה משום דלא משנינן ליה דפליג כו' הוי ליה לאתויי הא דר' יוסי דאית ליה ביבמות (דף ל"ב) א"א ונעשית חמותו נידון משום א"א דלית ליה היסור כולל ואמרינן דמודה ר"י באיסור מוסיף כו' וא"כ צריך להבין לשיטת רש"י דס"ל דמיקרי איסור מוסיף מחמת היסור הנאה א"כ אמאי לא הביא הגמרא הא דר"י דיבמות (ועיין לקמן (ד' כ"ו) מה שביארנו באריכות לתרץ יתר הקושיא שהקשו התוס' לשיטת רש"י ע"ש):

ו עוד קשי' איך קאמר רבא שם דהאי תנא ריה"ג ופליג בנבילה ומודה בעולה או שו"ה משום דכולל באיסור חמור אית לי' (פי' דמעיקרא מותר בהנאה והא"כ בהקדישה או נגחה אסור בהנאה) והא ס"ל לריה"ג הכא במתניתין לחד לישנא דגיד ג"כ אסור בהנאה · וכן מצאתי בהרשב"א דהקשה כן ובאמת נוכל להקשות יותר דנחזי אנן להבין במאי פליגי הכא הב' לשונות הא שפיר מבואר הלישנא אחרינא דגיד הנשה מותר בהנאה מקו"ח מחלב · וע"כ צ"ל דפליגי בזה דלשון ראשון ס"ל אין בגידין בנו"ט ולישנא ב' ס"ל דיש בגידין בנו"ט וא"כ ללשון ראשון תו ליכא קו"ח מחלב דהא שפיר מצינו לומר שו"ה ושאר היסורין יוכיחו וקושית התוס' וליכא לתרוצי כמו שתירצו התוס' דזאת לא נאמר רק אי אמרינן דיש בגידין בנ"ט אבל אי נימא דאין בגידין בנ"ט ליכא למימר הכי כמו שביארתי לעיל וע"כ לא מצי לגמור מקו"ח מחלב והלישנא אחרינא ס"ל דריה"ג ס"ל דיש בגידין בנ"ט וא"כ ליכא פירכא משו"ה וכמו שתירצו התוס' וע"כ שפיר אית ליה קו"ח · וא"כ כיון שביארנו דע"כ ס"ל ללשון ראשון דריה"ג ס"ל דאין בגידין בנ"ט א"כ אמאי מחייב באוכל גה"נ של עולה וש"ה שתים הא ס"ל דאין בגידין בנ"ט:

ז סתירת דברי התוס' דביבמות תירצו הא דחל נבילה אחלב הוא מחמת שני טעמים חדא דנבילה חמור שכן מטמא ועוד דחלב מיקרי קל דהותרה מכללה ובחולין מבארו דנבילה מיקרי היסור מוסיף דהקשו אמאי לא נימא דנבילה א"מ דמינו דאיתוסף איסור לגבוה כשנתנבלה איתוסף נמי להדיוט וא"כ אמאי פליג ריה"ג · ותירצו דס"ל דגיד נמי אסור לגבוה וא"כ קשיא סתירת התוס':

ח ואפילו אי נימא דהא דפירשו התוס' דנבילה מיקרי מוסיף הוא רק לריה"ג משום דלדידיה ליכא למימר הני ב' תירוצים לא מה דמבארו דחלב הותר מכללו דהא איהו ס"ל דלא מיקרי הותר מכללו · וגם ל"ל משום דנבילה חמור שכן מטמא דא"כ אמאי פליג באוכל גה"נ ש"נ הא הוי נבילה נ"כ כולל בא"ח ואין להקשות באמת אמאי לא

מיקרי נבילה חמור מחמת דמטמא דזה ל"ק וכמו שנבאר לקמן · וע"כ ס"ל להתוס' דלריה"ג מוכרחין אנו לומר כא דאל נבילה אחלב משום דנבילה מיקרי מוסיף דנאסר לגבוה · אך א"כ קשיא לנו מאוד דא"כ מוכרחין אנו לומר דס"ל לריה"ג דגיד נמי אסור לגבוה כמו שכבאתי דברי התוס' וא"כ אמאי לא פריך במתניתין מה לחלב שכן הותרה לגבוה תאמר בגיד דאסור לגבוה · וכן פריך הגמ' בחולין (ד' ק"כ) מה להנך שכן לא הו"מ תאמר בחלב שכן הו"מ ומאי ניהו אלימא חלב בהמה לגבוה איפשרי נמי מליקת העוף לגבוה כו' וא"כ אי לאו דנבילה נמי איפשרי מליקה לגבוה הוי זאת פירכא גמורה וא"כ אמאי לא פריך מה לחלב שכן הותר אצל גבוה תאמר בגיד שלא הותר אצל גבוה · וע"ז לא שייך תירוץ הגמרא אנן בבהמה קאמרינן ובבהמה מיהת לא איפשרי · דהא זאת שפיר הותר אצל בהמה גופא וא"כ היכי מצי למילף גיד דמותר בהנאה מחלב · ורבא ע"כ ס"ל כלא"ה דמייתי לה גיד מקו"ח מחלב דללשון ראשון ס"ל דריה"ג ס"ל דנה"כ אסור בהנאה וא"כ גיד של עולה ובל שה"כ לאו חמור דהא גיד נמי אסור בהנאה כמו שכתבתי לעיל (אות וא"ו) קושית הרשב"א :

ט ראיתי מקשים על הא דפריך ר"ש מה לחלב שכן הותר מכללו תאמר בגיד שלא הותר מכללו הא גיד נמי הו"מ אצל עוף וכמו דתנן בחולין (ד' פ"ט) ואינו נוהג בעוף · ואע"ג דהיכא לדקדק על קושיא זו דמה דאינו נוהג בעוף היינו משום דאית ליה ולא שניל כמו דאמרינן בחולין (ד' ל"ב) וא"כ נוכל לומר דלא מיקרי הותר מכללו כיון דלית לי' בעוף וא"כ לאו קושיא מה דהקשו אך עכ"ז קשיא לנו דהא באמת בעי (שם) ר"י אית ליה לעוף ושניל מהו אית לי' לבהמה ולא שניל מהו בתר דידיה אזלי' או דילמא בתר מיני' אזלי' ע"ש וא"כ נוכל לומר דריה"ג ס"ל דאף היכא דאית ליה לעוף ושניל נמי אינו נוהג וא"כ גיד מקרי נמי הותר מכללו :

י דקדוק בדברי הגמרא מאי דפריך ר"ש מה לחלב שכן הו"מ אצל חיה תאמר בגיד דלא הו"ת אצל חיה אמאי לא פריך מה לחלב שכן הו"מ וכן פריך (שם בחולין) ומהו דמדייק אצל חיה וכ"ת דזהו לתרץ מה שהקשיתי הא גיד הנשה נמי הו"מ אצל עוף וע"ז פריך מה לחלב שכן הו"מ אצל חי' תאמר בגיד שלא הו"מ אצל חיה פי' דחלב הותר מכללו אצל חיה ג"כ לבד מבעוף וגיד לא הותר מכללו רק אצל עוף וע"ז נימא דמדייק בלשונו מה לחלב שכן הו"מ אצל חי' תאמר בגיד שאינו הו"מ אצל חיה דאצל עוף מיקרי שניסם הותר מכללו · אך א"כ דאי נימא דיש נ"מ הא דחלב מיקרי הו"מ דמותר אצל חי' ועוף משא"כ גיד דלא הו"מ רק אצל עוף א"כ קשיא לנו (שם בחולין) דאמרינן לא לכתוב רחמנא חלב ותיתי מהנך ומשני מה להנך שכן לא הו"מ תאמר בחלב דהו"מ ומאי ניהו אלימא חלב בהמה לגבוה כו' ואלא חלב חי' להדיוט נבילה נמי היתרי חטאת העוף לכהנים וכשתא מאי פריך נבילה נמי איפתרי · הא מצינו למיפרך ע"ז מה לחלב שכן הו"מ אצל חיה ועוף תאמר בנבילה דלא הו"מ רק אצל עוף א"ו דאין נ"מ וא"כ חוזר הקושי' כמ"ש :

יא מה דהקשה הרא"ש יוסף (שם בחולין) אמאי לא אמר רבא דהכמים דר"מ הוא ר' יהודה ובכ"מ שנזכר ר"י וחכמים הוא ר"מ וכן להיפך ידוע דהוא ר"י וכאן אינו נחית לומר דחכמים דר"מ הוא ר"י ע"ש :

יב עוד נקדים מה דצריך לענייננו מה דקשיא לנו ע"פ מה דמקשין כל המפרשים להרבא דס"ל דאעל"מ א"כ אמאי בוחש בשבת שהיטתו כשרה נימא דלא מהני ותירץ הנתיבות (סי' ר"ח) דע"כ לא קאמר רבא דלא מהני רק היכא דיתוקן הדבר בהזהירה התורה במה באסרה ובמה שנאמר לא מהני יקוים זה ויתוקן · אבל בבוחש בשבת הא לא יתוקן במה דנאמר ל"מ דאע"ג דנאמר דלא הוי שחיטה הוי עכ"פ נחירה וא"כ איכא ג"כ הך חילול שבת דתיקן לכוליא מדי אמ"ה ועיין נמי בתשובת רע"א (סי' קכ"ט) דמבאר ג"כ כזה ע"ש · אך מ"מ קשיא לי דהנה התוס' בשבת (ד' ק"ו) ד"ה אין מפרש ר"ת דהא דחשיב לר"י מקלקל שצריך לאפרו ולכלבו לפי שאין התיקון בא באותה שעה אלא לאחר מכאן דלאחר שנעשית חבורה בא הדם ולאחר שכלתה השערה בא האפר אבל בבוחש בשעת הקלקול בא לו התיקון שמוליאה מידי אמ"ה כו' ע"ש · וא"כ קשה הא אמרינן בחולין (ד' ל"ב) דמפרכסת אסורה לב"נ משום דלדידהו במיתה תליא רחמנא ולא בשחיטה ואסיק שם דמ"מ שרי לנבי ב"נ משום מי איכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור · וכ"ז הוא רק בשחיטה דאיכא מי איכא מידי כו' אבל בנחירה דלא הוי שחיטה כלל בודאי כ"ז שהיא מפרכסת אסורה לב"נ משום אבר מן החי דהא לישראל ג"כ אסור · וא"כ אי נימא דלא מהני יתוקן האיסור ולא יהיה חלול שבת דכיון דלא הוי רק נחירה א"כ כ"ז שהיא מפרכסת אסורה לב"נ משום אמ"ה · ואע"ג דלאחר שתגמר מלפרכס יהיה התיקון מ"מ הא פי' ר"ת דבעי התיקון מיד :

יג וביותר קשה לי הא דמוקי הגמרא בחולין (ד' י"ד) מתני' דהשוחט בשבת אתיא כר"י מדנקט שבת כו' ע"ש א"כ אמאי שחיטתו כשרה לר"י אמאי לא נאמר אעל"מ דהא הכא יתוקן האיסור כמו שביארתי · ואם נדחוק ונאמר דרבא ס"ל אעל"מ לא מוקי המתני' כר"י אלא מוקי המתני' כר"ש דלא בעי התיקון מיד אלא אף מקלקל בחבורה חייב ולר"י שפיר נאמר דשחיטת שבת אסורה · ופליג על רב דמוקי המתני' כר"י · דלא מצינו נומר כן דא"כ יקשה לנו מהא דאמרינן בב"ק (ד' ע"א) דמוקמינן שם הא דתני גנב וטבח בשבת גנב וטבח לע"ז כו' דמשלם תשלומי דו"ה דברי ר' מאיר בטובח על ידי אחר · ופריך בגמ' ואי בטובח ע"י אחר מ"ט דרבנן דפטרי · ומשני מאן חכמים ר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה ל"ש שחיטה ופריך בשלמא עובד כוכבים ושור הנסקל שחיטה שא"ר היא אלא שבת שחיטה ראוי' היא דתנן השוחט בשבת וביוה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה · ומשני סבר לה כר"י הסנדלר דתנן המבשל בשבת כו' ר"י הסנדלר אומר כו' במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים מ"ט דר"י כו' מה קודש אסור באכילה אף מעשה שבת אסור באכילה כו' ואי נימא דרבא מוקים להמתני' כר"ש וא"כ הרי לדידי' שחיטתו כשרה וא"כ שחיטת שבת שחיטה ראוי' וא"כ שוב לא מצי לומר דהכמים דר"מ היינו ר"ש וא"כ יקשה מ"ט דרבנן דפטרי ולא מצינו לתרץ ע"פ מה דהקשו התוס' שם לרבה דאמר בכתובות דלר"מ הידוש הוא שחידשה תורה בקנס דאע"ג דמיקטל משלם היכי משני המתני' דאי כר"מ אפילו בטובח בשבת נמי ותירצו דהוי מוקי המתניתין בדלא אתרו בו וכר"י דאמר חייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומין והכי משני רבה התם מתניתין דהלו נערות וא"כ נוכל לומר דלרבא נמי מוקי המתניתין בשוגג וח"מ שוגגין חייבים וברייתא דקתני דגנב וטבח בשבת חייב לדברי ר"מ משום דס"ל מת ומשלם וחכמים פוטרים מטעם קלב"מ ולא נוקים בטובח ע"י אחר וא"כ שוב לא צריכין אנו לומר דחכמים דר"מ הוא ר"ש דז"א דעיין ביש"ש בחולין (בפרק אותו ואת בנו דין ז') דהלכה כר"ל דח"מ שוגגין פטורין כיון דעולא ורבא ס"ל כוותי' עש"ה וא"כ כיון דרבא ס"ל דח"מ שוגגין פטורין א"כ לא מצי לאוקמא מתניתין בשוגג ואף לפי מה שביארנו לעיל (ד' ה') דמוכח דלא כדעת המהרש"ל אלא דרבא ס"ל כר"י דח"מ שוגגין חייבין וא"כ שוב מצי לאוקמי בדלא אתרו ביה · אך באמת ז"א דעיין בפ"י דמבאר דלא מצינן לאוקמי המתניתין בדלא אתרו ביה משום דא"כ תקשי סיפא

דמתניתין

דמתניתין גנב וטבח לעו"ג פטור והי בדלא אתרו בי' אמאי פטור הא לאו כל כמיניה לומר שבחט לשם עבודת כוכבים ומזלות אפי' אם אמר בפני עדים בפירוש שבוחט לשם עבודת כוכבים נמי לא מהימן דאין אדם משים עצמו כו' והא דקאמר שבחט כו' ע"ש באריכות וא"כ בע"כ מתוורתא דמוקמינן בשוחט ע"י אחר וא"כ ע"כ הכמים דר"מ הוא ר"ש וא"כ נשאר הקושיא על מקומה ולא מצינו לומר נמי כמו שרצו התוס' לומר בד"ה אלא דה"מ למימר דלא דרבי או לרבות שליח ע"ש דז"א דהא רבא אמר שם בעצמו דדרשינן בשבחו ומכרו מה מכירה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר וזאת דוחק הוא לשנויי אליבא דרבא דהא דפטרי' רבנן אשארא על ע"ז שור הנסקל דזה באמת קשה להבין וכמו שהקשו ע"ז התוס' בכתובות (ד' ל"ד) ד"ה אלא ע"ש וע"כ נשאר באופן אחר ולתרץ :

יד והנה איתא לקמן (ד' מ"ז) המבשל ג"ה בחלב ביו"ט ואכלו לוקה חמש לוקה משום מבשל גיד ולוקה משום אוכל גיד ולוקה משום אוכל בב"ח וכו' · והקשו התוס' אמאי לא נקט ג"ה של נבילה וילקה בם וילקה נמי משום נבילה ותירץ הצל"ח דהאי תנא לית לי' איסור חע"א אף בכולל והא דחל בב"ח על גיד הוא מטעם שאמרו בחולין (ד' קי"ד) דהמבשל חלב בחלב ה"א לוקה וח"א אינו לוקה ומוקי התם דכ"ע ס"ל א"א חע"א ומ"ד לוקה ס"ל כשם שלוקה על בישולו כך לוקה על אכילתו דלהכי אפקא רחמנא בלשון בישול ואין לומר הא איכא התם עוד מ"ד להיפך דמתוך שאינו לוקה על אכילתו אינו לוקה על בישולו וא"כ לההוא מ"ד קשיא ברייתא דע"כ ס"ל לכך ברייתא כולל מדחל בב"ח על גיד וא"כ קשיא ליתני נבילה : י"ל דההוא ס"ל כר' ירמיה במסכת יומא (ד' ל"ו) דלריה"ג ליכא מלקות בנבילה דהוי לאו שבכלל"ע וא"כ א"ל דהך ברייתא אתיא כריה"ג ולכך לא השיב נבילה כו' עכ"ל (ועיין לעיל ד' כ"א מה שאמרתי בדברי הצל"ח) · ולכאורה קשה הא ריה"ג לא ס"ל א"כ וכמו דאמרינן בחולין (ד' ק"א) וא"כ איך נימא דהך ברייתא אתי כריה"ג איך חל בב"ח על גיד ומוכרחין אנו לומר הא דחל משום דהוה כולל בא"ה מחמת דבב"ח אסור בהנאה וא"כ מיקרי חמור לכ"ע וכולל בא"ח ס"ל שפיר לריה"ג (שם) דא"כ קשיא הא ריה"ג ס"ל לעיל דגיד אסור בהנאה וא"כ כהאי מצי למימר דהך ברייתא אתיא כריה"ג הא לדידי' לא הוי בב"ח נגד גיד א"ח ואיסור כולל גרידא לא ס"ל : אך באמת ז"א דלמאן מוכרחין אנו לומר דהך ברייתא כריה"ג הוא רק למ"ד דס"ל מתוך שאינו לוקה על אכילתו אינו לוקה על בישולו והוא ס"ל כאבע"א דס"ל גם דריה"ג ס"ל דגיד מותר בהנאה ומייתי מקו"ח מחלב · ולפי מה שביארנו לעיל דפליגי הני ב' לשונות בים בגידין בנ"ע דל"א ס"ל דים בגידין בנ"ע ועל כן ס"ל לההי ק"ו משום דהוב ליכא פירכא משוה"כ אבל לישנא ב' ס"ל דאין בגידין בנ"ע וע"כ לא ס"ל לההי ק"ו מהאמת קושית התוס' דפ"כ יוכיח וא"כ הך ברייתא ס"ל דים בגידין בנ"ע ושפיר ס"ל להאי ק"ו מחלב וא"כ תליא גם כן בזה הב' לשונות לשיטת מ"ד דס"ל מתוך שלוקה על בישולו לוקה על אכילתו שפיר מצי סבר דריה"ג ס"ל דג"ה אסור בהנאה וכך ברייתא דהמבשל לא מוקי כריה"ג · ולמ"ד דס"ל מתוך שאינו לוקה על אכילתו אינו לוקה על בישולו וע"כ מוכרח לאוקמי הך ברייתא כריה"ג א"כ ע"כ ס"ל כאבע"א דס"ל דגה"נ מותר בהנאה ומייתי לה בקו"ח מחלב :

טו ובזה יתורץ מה שהבאתי לעיל (אות ו') קושית הרשב"א בחולין שם כהיך אמר רבא דהאי תנא ריה"ג דהא ריה"ג ס"ל לחד לישנא דגה"נ אסור בהנאה ומתרץ דרבא ס"ל כלישנא אחרינא · ולפי מה שביארתי א"ש דהא בבילה (ד' י"ב) מוקמינן הברייתא כב"ש ורבא הא ס"ל ביבמות (דף י"ד) דב"ש לית לי' כולל ועיין נמי שם (ד' י"ג) וא"כ היאך מוקי הברייתא כב"ש · ואין לומר ולתרץ ע"פ מה שהקשו התוס' בבילה שם דמצי לאוקמי נמי כר"ע דל"ל מתוך ע"ש וא"כ לרבא דאמר לעיל ב"מ מדר"ע דלית לי' מתוך בידאי שפיר מצי נאוקמי נמי כר"ע דל"ל מתוך ולרבא ע"כ ס"ל דר"ע ס"ל א"כ מדס"ל דלרת ערוה פטורה מן החליצה ולרבא דאמר שם דטעמא דב"ש דלא פטרי משום דלית להו אחע"א וא"כ לר"ע דפוטר ע"כ ס"ל כולל · אך באמת ז"א ולאו ראי' דמצ"ל דר"ע ס"ל שפיר דלא אמרינן כולל אך ס"ל כרבי דיליף שם (ד' ח') מולקח ולקחה כל היכא דאיכא תרי ליקוחין דאי בעי נסיב האי ואי בעי נסיב האי מש"ה אסור לרת ערוה ע"ש וא"כ לאו ראי' דר"ע ס"ל כולל ובאמת מוכרחין אנו לומר דרבא ס"ל דר"ע ע"כ לא ס"ל כולל דהא רבא אמר (שם בחולין) דסיף סיף הרווייהו בהדי הדדי קאתו ופי' התוס' דלרבא הו לא מפשינן ולר"ע ס"ל דאינו מהויה אלא אחת וא"כ מוכח דר"ע לא ס"ל כולל כמו שמבואר שם בתוס' וא"כ לא מצי לאוקמי הך ברייתא כר"ע · ועוד הא ביארנו לעיל דלא מצי לאוקמא הברייתא כר"ע דא"כ קשיא ליתני נבילה דהא ר"ע ס"ל שם ביומא דלוקה אלאו דנבילה וא"כ מוכרחין אנו לאוקמה הך ברייתא כריה"ג וע"כ לא קא השיב נבילה וניחא נמי הא דקתני השבערה דלריה"ג נמי לא ס"ל מתוך כמו שאבאר לקמן וא"כ קשיא הא ריה"ג ס"ל דגיד אסור בהנאה וא"כ היאך חל בב"ה על גיד דהא ריה"ג לא ס"ל כולל רק באיסור חמור א"ו דרבא ס"ל כלישנא בתרא דריה"ג ס"ל דגה"נ מותר בהנאה ומייתי לה מקו"ה מחלב וכיון דיליף מקו"ח מחלב ממילא מוכח דים בגידין בנ"ע דאל"כ הא מצינן לומר פ"ה ושאר איסורין יוכיחו כמו שביארנו לעיל (אות וא"ו) בקושיתי ומתורץ קושית הרשב"א וגם מה שהקשיתי :

טז ע"ז נראה לנו לבאר בא"ח דלפי דברי הצל"ח קשיא כמה קושיות כמו שביארתי במ"א והד מנהון הבאתי לעיל (ד' כ"א) דליתני גה"נ של טריפה דבטריפה כ"ע מודו כמ"ש התוס' ביומא · ומקודם נדקדק על מה דמשני שם אפיק השערה ועייל גה"נ של נבילה ופריך והא תני ר"ת בחים על אכילתו ושלש על בישולו ואם איתא שלש על אכילתו מ"ל אלא אפיק השערה ועייל עלי מוקצה ואיתא בתוס' ד"ה ועייל תימא לר"י מ"מ ליתני גה"נ של נבילה וילקה שם · וצריך להבין מפני מה נטרו התוס' עד דמייתי הא דתני ר"ח אמאי לא הקשו על גוף הברייתא אמאי לא נקט נבילה וכך ברייתא היתא ג"כ בבילה תני תנא קמי' דר"י ובמכות מביא ג"כ הברייתא ולא הקשו התוס' רק הכא עד דמייתי הא דתני ר"ח · ע"כ נבאר דעד דתני ר"ה ליכא להקשות דנוכל לתרץ בפשיטות דהברייתא ס"ל דבכולל גרידא לא אמרינן אחע"א וע"כ לא מצי למיתני נבילה משום דלא חל איסור נבילה על איסור גיד והא דחל בב"ח על גיד ה"ע דבב"ח הוי כולל בא"ה משום דכולל הוא דהחלב נמי נאסר כמו דמבואר בס' טעם המלך (ה' יסודי התורה) · והאיסור חמור הוי נ"כ שנאסר בהנאה ודמיא למה שהבאתי בגמרא דחולין (ד' ק"ה) דלא ס"ל איסור כולל אבל כולל בא"ח ס"ל ופרש"י ובתוס' דחמור מיקרי דאסור בהנאה : ואין להקשות הא נבילה נמי חמור בא"כ כמו דמבואר בתוס' יבמות (ד' ל"ג) דהא דחל נבילה על חלב אע"ג דהוי קל על חמור דה"ע דחל משום דנבילה מיקרי א"כ בא"ח שכן מטמא וא"כ הרי איסור נבילה נמי איסור כולל בא"ח · ואין לתרץ דהא על גיד בעצמו לא חל איסור טומאה כמו דאמרינן בחולין (ד' קי"ז) בהעור והרוטב כו' הגידין והקרנים אינן מטמאין טומאת נבילות · דז"א דהא דאמרינן גידין אינן מטמאין הייט דוקא אי נימא דאין בגידין בנ"ע אבל אי אמרינן דים בגידין בנ"ע מטמא כמו דמבואר ברש"י בבילה

(ד' ז') ד"ה מן ע"ב א"כ הא הכא ע"כ ס"ל דיש בגידין בנ"ט מדלקי על גה"נ וכן פרש"י בהדיא וס"ל דיש בני' בנ"ט וא"כ ע"כ ס"ל להברייתא דגידין נמי מטמא וא"כ שפיר הוי נבילה א"כ בה"ח · אך באמת ז"א דמלינן לתרוצי הכי דהנה הרמב"ם פסק בפ"ח (מה' מ"א הל' י"א) האוכל גה"נ של נבילה או של עולה חייב שתים והקשו כולם הא הרמב"ם פסק דאין בגידין בנותן טעם וא"כ אמאי פסק דחייב שתים ותירצו כולם בחדא מחתא דהטעם דהרמב"ם משום דרחמנא אחשבי' לאכילתו לחייב עליו משום גיד ע"כ מחויב נמי משום נבילה דאין הגו יכולים לחלק דלענין גיד מיקרי אכילה ולענין נבילה לא מיקרי אכילה · אך הא בודאי לא שייך רק לענין אכילה אבל לא לענין טומאה · וא"כ שפיר מצי סבר הברייתא דאין בגידין בנותן טעם והא דחייב על גה"נ משום דכיון דרחמנא אחשביה לאכילתו וא"כ כיון דס"ל דאין בני' בנ"ט ע"כ אינו מטמא וע"כ לא הוי נבילה חמור ואין להקשות הא רש"י פי' דס"ל להך ברייתא דיש בגי' בנ"ט וא"כ קשיא לשיטת רש"י אמאי לא נקיט נבילה דז"א דרש"י לשיטתו אזיל דס"ל בחולין (שם) דאיסור נבלה מיקרי איסור מוסיף וא"כ מלינן לתרץ לשיטת רש"י דס"ל להך הברייתא דלא אמרינן כולל אף באיסור חמור והא דהל גה"ח על גיד משום דגה"ח הוי מוסיף ונוכל לומר דמזה נפקא ליה לרש"י דאיסור נבלה מיקרי איסור מוסיף :

יז אך באמת כד דייקינן כמה תשובות בדבר הדא דאי אמרינן דהברייתא ס"ל דאין בגידין בנ"ט והא דחייב על גה"נ הוא רק מחמת הסברא דאחשביה א"כ אמאי חייב על בישול גה"ח דהא בזה לא שייך הסברא דאחשביה ועוד ק"ל דהנה הצל"ח מתרץ על מה דמקשים על הרמב"ם דפסק אין בגידין בנ"ט ופסק דגה"נ מותר בהנאה וקשיא הרא"ש בפ' גה"נ בשם חכמי לוני"ל דפסקיו סותרים אהדדי כמבואר לעיל (ד' כ"ב) דאי אמרינן אין בני' בנ"ט אזי גה"נ אסור בהנא' כדאמרינן ר"ב לטעמי' דס"ל אין בני' בנ"ט · ומתרץ הצל"ח והקיצור מדבריו דתלי בזה אם נאמר יש בני' בנ"ט אף דלא חל עליו איסור נבילה מיקרי נבילה ושייך שהותרה בכלל נבילה ולפי"ז גם להיפך דמאן דאית ליה כולל אפי' הוי ס"ל אין בני' בנ"ט מ"מ הוא בכלל נבילה דכיון דהתורה אחשבה אכילה לגה"נ מיקרי ג"כ אכילה לגבי נבילה ודוקא שארי גידין אינן בכלל נבילה אבל גה"נ הרי הוא בכלל נבילה ור"ש דאוסר גיד בהנאה לטעמיה אזיל דאיהו לית ליה כולל וס"ל דאין בני' בנ"ט וע"כ ס"ל דגה"נ אסור בהנאה אבל הרמב"ם אף דס"ל דאין בני' בנ"ט מ"מ כיון דס"ל כולל שפיר הותר בהנאה דהרי בכלל נבילה עכ"ל · וא"כ אי נימא דהברייתא ס"ל דאין בני' בנ"ט וס"ל ע"כ נמי דלא אמרינן כולל מדלא נקט נבילה וא"כ ע"כ ס"ל דגה"נ אסיר בהנאה א"כ הדרא הקושיא האיך חל גה"ח אגיד דליכא למימר מחמת דגה"ח חמור דאסור בהנאה דהא גיד נמי אסיר בהנאה · ועוד דמעיקרא דדינא פירכא דהא ע"כ באיסור חמור לא בעינן שימלא החומר בהתיכה זו אלא כיון דיש לאותו הדבר החומר במקום אחר ממילא הוי חמור וכמו דמבואר זה בתוס' הנ"ל דתירצו דלהכי חל נבילה על חלב משום דחמור דמטמא ואע"ג דחלב אינו מטמא כמו דאמרינן הכא בשמעתין אלא וודאי דלא בעינן שיהא החומר בזה התיכה אלא כיון שנמצא החומר במ"א מיקרי חמור וחל ע"י כולל וא"כ הדרא קושיתי הא נבילה נמי כולל בה"ח שכן מטמא אע"ג דגידין אינו מטמא מ"מ כיון דנבילה מטמא במ"א מיקרי חמור · אך אאמו"ר הגאון נ"י הקשה על התוס' מהא דאמרינן בחולין (שם) דפליגי חכמים על ר"מ באוכל ג"ה של נבילה ומודים בג"ה של עולה וש"ה משום דנבילה הוי כולל נרידא וע"כ לא חל מפא"כ בגיד של עולה וש"ה דהוי כולל בה"ח והק' הא נבילה נמי חמור שכן מטמא ותי' דאימתי הוי איסור טומאה א"ח לענין איסור אכילה ה"מ אם מטמא דוקא כשהוא אסור באכילה ועי"כ הוי משם אחד וע"כ הוי טומאה א"ח לענין אכילה אבל אם אינו תלוי זב"ז א"כ איך יצטרף להיות חומר הא הוי ב' שמות · וא"כ התוס' שכתבו ביבמות (שם) אזלי אליבא דר"מ דמחייב שתים בגיד זר שזימש בשבת וע"ז פריך הש"ס אי בהקטרה הא אמר ר"י המעלה ללאו ילתה ופי' התוס' שהקושיא הא הוי קל על חמור וע"ז הקשו התוס' איך חל נבילה על חלב דהא חלב הוא בכרת ונבילה בלאו וע"ז תירצו דהחומר הוי משום טומאה היינו אליבא דר"ת דס"ל דהשיעורין שוים דאם אינו ראוי לגר אסור באכילה ואינו מטמא וכמו דאמרינן בבכורות (ד' כ"ג) והא דתנן ראב"י אומר בהמה גסה ששפעה ה"ד הרי היא תקבר ונפטרת מן הבכורה ותני ר"ח אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ופריך הני דבמגע לא מטמא במשא מיהא מטמא הישתק שאני הכא דס"ל טומאה סרוחה כניחא לב"פ דאמר טומאה חמורה עד לגר וטומאה קלה עד לכלב אלא לר"י דאמר אחת זו וא"ז עד לכלב קשיא · וא"כ ר"ח דאמר עד לגר כמו דאמרינן לענין איסור דנו"ט לפגם מותר משום שאינו ראוי לגר ה"נ לענין טומאה וע"כ אפשר לומר דמצטרף לענין החומר · והא דפטרי רבנן (שם) בחולין אפשר לומר דס"ל כר"י דטומאה עד לכלב וא"כ מטמאה אע"ג דתו לא חזי לאכילה וע"כ לא הוי משם אחד וע"כ לא מיקרי א"כ בה"ח עכ"ל אאמו"ר · וא"כ לענינינו נמי לא קשיא הא דנבילה חמור שכן מטמא דמלינו לומר דהברייתא ס"ל בזה כר' יוחנן דס"ל דאחד זה ואחד זה עד לכלב וא"כ ליכא למימר דנביל' מיקרי חמור מחמת דמטמא כמו שכתבתי דברי אאמו"ר וע"כ לא הקשו התוס' אברייתא גופי' אמאי לא נקיט נבילה דזה לאו קושיא דמלינו לתרץ דהברייתא לא ס"ל כולל והא דחל גה"ח על גיד משום דהוה כולל בה"ח דאסור בהנאה ול"ק הא נבילה נמי חמור שכן מטמאה דז"א דמלינו לומר דהברייתא כר' יוחנן ס"ל וכמו שביארתי וע"כ קא נטרו התוס' עד דמייתי הא דתני ר"ח משום דלר"ח לשיטתו שפיר קשיא הא נבילה נמי א"כ בה"ח שכן מטמא דלדידי' השיעורין שוין וע"כ מצטרף שפיר החומר דטומאה לענין איסור אכילה כמו שכתבתי דברי אאמו"ר נ"י · אבל שם בבילה איתא דתני תנא קמי דר"י א"כ בודאי ניחא הא דלא תני נבילה דר"י לשיטתו אזיל וכמו שביארתי (ועיין לעיל ד' כ"א) :

יח עכ"פ ביארנו דאי אמרינן דאין בגידין בנותן טעם וגם אמרינן כולל אזי ג"ה אסור בהנאה ובזה יתורץ מה שהקשיתי לעיל (אות י"א) בשם הר"י אמאי לא אמר רבא דחכמים דר"מ הוא ר"י דהנה השטמ"ק הקשה על פרש"י בבילה (ד' ז') דאי אמרינן דיש בגידין בנותן טעם אזי מטמא הא אמרינן שם בחולין לעולם קא סבר ר"י יש בגידין בנותן טעם ור"י ס"ל נמי דגידין אינן מטמאין דאמרינן שם (ד' קי"ז) העור והרוטב והקיפה כו' והאלל אינן מטמאין טומאת נבלות כו' ר"י אומר אף אלל המכונס אם יש בו כזית חייב עליו ומדלא פליג רק באלל מטמא ס"ל דגידין אינן מטמאין וא"כ קשיא דר"י אדר"י · ותי' דודאי ר"י ס"ל באוכל גיד של טמאה ונבילה דלא מיקרי בשר רק דוקא באוכל ג"ה ס"ל לר"י דחייב שתים משום דכיון דרחמנא אחשבי' לאכילתו כו' והיינו דנקט פלוגתייהו דר"י ור"ש באוכל ג"ה של בהמה טמאה ולא נקט באוכל גידין דלר"י דס"ל דיש בגידין בנותן טעם מחויב אגידין משום טמאה ור"ש דס"ל דאין בני' בנ"ט לא מחויב א"ו דבשאר גידין כ"ע ס"ל דלא מחויב ואפי' ר"י מודה ומעתה איכא למימר דר"י ור"ש כו' כולהו ס"ל דאין בני' בנ"ט ולאו בשר מיקרי והא דחייב הוא מטעמי' דאחשבי' רחמנא אכילה לענין גה"נ חשיבא נמי אכילה לשאר איסורין והא דאמרינן שם לעולם קא סבר דיש בני' בנ"ט כו' לאו למימרא דמאן דס"ל דאין בני' בנ"ט אזי בטמאה איסור גיד איכא ואיסור טמאה ליכא שסברי אפי' נימא דאין בני' בנ"ט

בנ"ע אפ"ה איכא למימר דחייב אלא דתלמודא כ"ק דהי כוי ס"ל לר"י דיש בגי' בנ"ע ע"כ ודהי דהטמאה נמי חייב אבל אי ס"ל דאין בגי' בנ"ע מצינו למימר דס"ל לר"י דאפי' באוכל ג"ה של טמאה לא מחייב משום טמאה דדוקא על ג"ה מחויב מחמת גזה"כ והכא פריך מברייתא דהאוכל גה"נ של טמאה דר"י מחייב שתים וא"כ ע"כ חדא מתרתי נשמע או דס"ל דיש בגי' בנ"ט או דס"ל דהאוכל גה"נ מחייב שתים וכי משני לעולם קסבר דיש בגי' בנ"ט ה"ה דהמ"ל דאפי' אין בגי' בנ"ט נמי מחויב אלא דעדיפא מיני' קא משני דאי מהך ברייתא מצינו למימר דס"ל דיש בגי' בנ"ט מיהו לפום קושטא מוכרחין אנו לומר דס"ל לר"י דאין בגי' בנ"ט מכח מתני' דשור והרוטב כמו שכתבתי עכ"ל · וע"כ ניחא מאי דאמר רבא דחכמים דר"מ הוא ריה"ג ולא אמר דהוא ר"י דכיון שביארנו דע"כ ס"ל לר"י דאין בגי' בנ"ט ואי נימא דחכמים הוא ר"י מוכרחין אנו לומר דס"ל נמי לר"י דלא אמרינן כולל א"כ קשיא אמאי ס"ל לר"י לעיל (ד' כ"ב) דג"ה מותר בהנאה הא בגמר' משמע שם דמאן דס"ל דאין בגי' בנ"ט ס"ל ע"כ דג"ה אסור בהנאה ולפי ד' וסלל"ח דוקא אי נימא דלא ס"ל נמי כולל · וא"כ ר"י דס"ל ע"כ אין בגי' בנ"ט וס"ל דג"ה מותר בהנאה א"כ ס"ל ע"כ כולל דאל"כ לא הוי מצי לומר דמותר בהנאה וע"כ כיון דע"כ ס"ל לר"י כולל ע"כ לא מצי אמר דחכמים דר"מ הוא ר"י דהא ר"י ס"ל ע"כ כולל וחכמים לא ס"ל כולל מדפטרי' באוכל גה"נ של נבילה :

יט ולכאורה יש להוכיח דע"כ לא ס"ל לר"י אחע"א אף בא"כ וא"כ יוחזר הקושיא למקומה אמאי לא אמר רבא דחכמים דר"מ הוא ר"י דכולל גרידא לא ס"ל וכולל באו"ח ס"ל · ומנ"ל להוכיח דר"י לא ס"ל כולל דנ"ל להוכיח מכח דאמרינן לקמן (ד' כ"ח) דר"י יליף חמץ בשריפה מנותר · נותר אסור באכילה וחמץ אסור באכילה מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה אמרו לו נבילה תוכיח כו' אמר להן ספרש נותר אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת וחמץ אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה אמרו לו חלבו של שור הנסקל יוכיח כו' ואין טעון שריפה חזר ר"י ודן דין אחר כו' א"ל אשם תלוי ותעלת שוף יוכיח · ובאמת צריך לעיין הא ליכא לתרוצי להאי יוכיח וא"כ מנ"ל לר"י דחמץ בשריפה ועוד יש לדקדק דהא קשיא קושית התוס' לדבריהם דרבנן דאמרי שם בשריפה אמאי לא ילפי חמץ מנותר שהוא בשריפה ותי' התוס' דמשמע להו לעיל (ד' כ"ד) הנותר בשריפה ולא כל שאר איסורין בשריפה ואפי' חמץ וא"כ אמאי לא השיבו רבנן לר"י הנותר בשריפה ולא כל שאר איסורין בשריפה ואפי' חמץ ע"כ צ"ל ליישב שני הקושיות בחדא מחתא דבאמת ר"י לדבריהם דרבנן קאמר דין אחר דאמאי לא ילפי דחמץ בשריפה דלדידכו ליכא למפרך מא"ת ותעלת השוף כמו שכתבתי דברי התוס' דלדידכו ס"ל דבשריפה כמו דמבואר (בתמורה) ובאמת ר"י בעצמו אינו יליף מזה הדין אלא שפיר יליף ממה דאמר מקודם ולא ס"ל להאי יוכיח דאמרו מחלבו של שה"נ דס"ל דלא אמרינן אחע"א אף בכולל וא"כ לא חל איסור שור הנסקל על חלב ואין חלבו של שוה"נ אסור בהנאה וליכא יוכיח · ורבנן דהשיבו לי' חלבו של שוה"נ יוכיח משום דס"ל דאמרינן כולל והא דלא השיב ר"י דלית לי' כולל דא"כ ממילא ליכא יוכיה דז"א דרצה לומר להם ולמפרך אמאי לא ילפי הם דחמץ בשריפה וא"כ לא מצי להשיבם דליכא יוכיח משוה"נ לדידכו דס"ל כולל שפיר יכול למיפרך מחלבו של שוה"נ וע"כ חזר ר"י ודן דין אחר דמוכח אף לדידהו דחמץ בשריפה וע"כ לא השיבו לו דנותר בשריפה ולא שאר האיסורין בשריפה דזה לאו פירכא דמצי לומר דלא ס"ל כן אלא השיבו מא"ת וה"ה דאיהו בעצמו לא מצי לילף מזה הדין דבשריפה · ואין להקשות על מה שביארנו דלר"י לא חל איסור שו"ה על חלב דהא אף דלא חל בכולל ואינו חייב על החלב משום אכילת שו"ה אבל עכ"פ אסור בהנאה משום שו"ה וא"כ עדיין יוכל לומר חלבו של שו"ה יוכיח דאסור באכילה משום חלב ובהנאה משום שו"ה וחייב כרת · דז"א דהא הרמב"ם מבאר בפי' המשניות בכריתות (ד' י"ח) דבב"ח לא הוי מוסיף כיון דמחד לאו נפקא ליה לא אמרינן דהוי איסור מוסיף דכיון דנתוסף איסור הנאה איתוסף נמי איסור אכילה ג"כ · אלא אמרי' לסיפך דכיון דלא חל איסור אכילה לא חל נמי איסור הנאה משא"כ בקדשים אמרינן מיגו דאקדשי' ניתוסף הה"נ כיון דמתרי לאוי נפקא לן וע"כ אמרינן דהוי א"מ מיגו דחל איסור הנאה חל נמי איסור אכילה · וא"כ ה"נ לענינו שפיר יוכל לומר בשור הנסקל כיון דלא חל איסור אכילה לא חל נמי איסור הנאה · ואין להקשות מכח דאמרינן בחולין שם דמודים באוכל גה"נ של שור הנסקל דאיסור כולל, בא"ח הוא מחמת איסור הנאה ואמאי לא נימא דכיון דלא חל בכולל ולא חל איסור אכילה לא חל נמי איסור הנאה וכן יוכל להקשות מזה אדברי הרמב"ם אך באמת ז"א דהא התם ע"כ מוכרחין לומר דחל איסור אכילה של שוה"נ והטעם בזה דכיון דאית לי' א"כ בא"ה ובשו"ה האיסור יש בו חומר דאסור בהנאה ג"כ וא"כ אמרינן דחל בכולל וחל איסור אכילה ואיסור הנאה ביחד · אבל הכא לענינו אינו חמור האיסור של שור הנסקל נגד איסור החלב דאע"ג דיש באיסור אכילת שוה"נ שני איסורין איסור אכילה ואיסור הנאה כנגד זה יש באיסור חלב חומר ג"כ דאסור באכילה וחייב כרת וכמ"ש התוס' ביבמות (ד' ל"ג) עש"ה וא"כ כיון דליכא חומר ואיסור כולל לא אמרינן ע"כ שפיר אמרינן כיון דלא חל האיסור אכילה לא חל נמי האיסור הנאה וזה נכון עכ"פ ביארנו דר"י לא ס"ל כולל גרידא רק כולל בא"ת (ועיין לקמן ד' ל"ה מה שביארתי שם) דאל"כ מנ"ל דחמץ בשריפה דמן הדין הראשון איכא פירכא מחלב של שור הנסקל ועל הדין השני שפיר השיבו רבנן מא"ת וה"ה וא"כ ע"כ מוכרחין אנו לבוא לדברינו דלא אמרינן לר"י א"כ · וא"כ ישאר לנו הקושיא אמאי לא אמר רבא דחכמים דר"מ הוא ר"י דשפיר מקרי חמור על קל משום דהתם לגבי גיד ליכא חומרא אחריתא ועוד תיקשה איך ס"ל לר"י דג"ה מותר בהנאה דכיון דס"ל לר"י דאין בגידין בנותן טעם וס"ל נמי דלא אמרינן כולל וא"כ לאו בכלל נבילה הוא כמו שביארנו לעיל וא"כ מנ"ל לר"י דג"ה מותר בהנאה :

כ ולכאורה מצינו לומר דר"י יליף דג"ה מותר בהנאה כמו דיליף ריה"ג מקו"ח מחלב שענוש כרת ומותר בהנאה גיד שאינו ענוש כרת לא כ"ש וא"כ יתורץ שני הרתי קושיות דשפיר ס"ל דג"ה מותר בהנאה אף דלא ס"ל כולל משום דיליף מקו"ח מחלב וקושיא שני' דלמה לא אמר רבא דחכמים דר"מ הוא ר"י · דלא מצי למימר הכי משום דכיון דהי נימא דיליף ר"י דגיד מותר בהנאה מקו"ח מחלב מוכרח לסבור כריה"ג דחלב לא מקרי הותר מכללו דאל"כ הרי מצי למיפרך מה לחלב שכן הותר מכללו כדפריך ר"ש א"ו דס"ל דלא מיקרי הותר מכללו וכמו שסובר ריה"ג · וא"כ קשי' קושית התוס' שכתבתי לעיל אמאי חל נבילה אחלב דהא קל על חמור לא חל ולא מצינן לומר כמו שתירצו התוס' דחלב מיקרי קל יען דהותר מכללו דהא ס"ל לר"י דחלב לא הו"מ ואלא ע"כ ס"ל דטעמא דהא דחל נבילה על חלב משום דנבילה חמור שכן מטמא כמו שתירצו התוס' בתי' השני · וא"כ אי נימא דחכמים דר"מ הוא ר"י א"כ קשיא אמאי פליג באוכל ג"ה של נבילה דהא נבילה נמי כולל בא"ח · ולכאורה מצינן להוכיח דלרבא מוכח דע"כ ס"ל לר"י דטעמא דחל נבילה על חלב משום דנבילה חמור שכן מטמא וע"כ לא אמר רבא דחכמים דר"מ הוא ר"י ונקדים לבאר מה דאיתא בקדושין (ד' ע"ג) ת"ר גר נושא ממזרת דברי ר"י ר' יהודה אומר גר לא ישא ממזרת אחד גר

ואחד עבד משוחרר וחלל מותרין בכהנות מ"ע דר' יוסי תמשה קהלי כתיבי חד לכהנים וחד ללוים וחד לישראלים וחד לשתוקי ממזר בשתוקי וחד למישרי שתוקית בישראל קהל גרים לא איקרי קהל ור' יהודה כהנים ולוים מחד קרא נפקא חייתר לי' לקהל גרים ולהבע"א ה"נ תרי קהלי נינהו ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קהל נפקי כו' ולהבע"א הני נמי תרי קהלי נינהו וטעמא דר"י משום הקהל חוקה אחת לכם ולגר הגר כו' ונראה לי לבאר במה פליגי רבי יוסי והני תנאי ליתנא אליבא דר' יהודה דנ"ל דפליגי הני תרתי ליתנא דחד מפיק כהנים ולוים מחד קרא ואידך ליתנא ס"ל דהני תרי קהלי וממזר בשתוקי ושתוקי בממזר מחד קהל נפקא פליגי בזה כמו שנבאר דהנה הרמב"ם פסק (בה' טומאת מת) דכל הספיקות אינו אלא מדבריהם והקשה המפרי"ע הא דכתב רחמנא דספק ממזר מותר לבוא בקהל כמו שהבאתי דממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק ממזר יבוא נ"ל קרא הא ממילא ידעינן דמותר דכיון דספיקא מותר מה"ת · ותירץ דכי איצטריך רחמנא למישרי ספק ממזר היינו שישי' בתורת ודאי ולא בתורת ספק וג"מ שיהא מותר בבת ישראל ובממזרת בבת אחת אע"ג דהוי תרתי דסתרי ע"ש · וקשה דא"כ תרי קראי ל"ל חד למישרא ממזר בשתוקי וחד למישרי שתוקית בישראל דהא מחד קרא נפקא לי' כיון דלהתיר ממזר בשתוקית או להתיר שתוקית בישראל לא צריך קרא דבכל הספיקות מותר וא"כ לא איצטריך קרא רק להתיר בבת ישראל ובממזרת וא"כ מחד קרא נפקא לתרתי · ותי' הס"ם דר' יוסי לטעמי' דס"ל בכריתות (ד' כ"ג) דלא בעינן כאכם תלוי חתיכה אחת משתי חתיכות ע"ש ומאן דס"ל דלא בעינן איקבע איסורא ס"ל דספק אסור מה"ת וספיקא דאורייתא לחומרא וכמ"ש המפרי"ע דהמחלוקת תלוי בה"ת אי בעינן חתיכה אחת משתי חתיכות פליגי בזה דמ"ד מביאין א"ת על חתיכה אחת ס"ל דספק אסור מה"ת ומ"ד בשני חתיכות ובעי איקבע איסורא ס"ל היכי דלא איקבע מותר ספק מה"ת מש"ה ליכא א"ת כיון דהוא מותר לאכלו ע"ש · א"כ לר"י שפיר אצטריך תרי קראי דמחד קרא לא נפקא תרוייהו כיון דלדידי' ס"ל דספק אסור מה"ת וא"כ ר"י דבעי תרי קראי לטעמי' אזיל עכ"ל · וא"כ נקטינן דאי נימא דר"י דרים ממזר ושתוקי בממזרת מתרי קראי מוכרחין אנו לומר דר' יהודה ס"ל ספיקא דאורייתא לחומרא כר' יוסי · והנה אמרינן במנחות (ד' מ"ם) רבינא אמר כהנים אצטריכו לי' סד"א הואיל ואישתרי מליקה אישתרי נבילה וטריפה נמי קמ"ל ומפרשי התוס' אע"ג דלעיל פרקין שכן מצותו בכך כו' ומבאר הפו"ל דלכאורה קשה מאי דקאמר הואיל ואשתרי מליקה גבייהו תשתרי נמי נו"ט · הא אכילת קדשים מ"ע וכל מ"ע דוחה ל"ת וא"כ מצינו לומר דלא אישתרי מליקה כלל גבייהו אלא דגם בהם הוא בלאו כמו לכל ישראל אלא דעשה דאכילת קדשים דוחה ל"ת דנבילה · ותי' דודאי אשתרי מליקה גבייהו ולא מטעם עשה דוחה ל"ת דהא כללא בידינו דכ"מ שיכול לקיים שניהם לא אתיא עשה ודחי ל"ת וכאן במליקה יכול לקיים שניהם שיאכלו כהנים רבים עד שיגיע לכאו"א פחות מכזית וח"ש מותר מה"ת ואעפ"כ לא מצינו שהוצרכה התורה לזה ואף כהן אחד יכול לאכול כמה זיתים א"כ מוכח דאשתרי מליקה גבייהו וא"כ מתורץ קושית התוס' דבלאו הכי אסירי בלא קרא דלא אשתרי כלל לגבייהו וכא דהותר בגדי כהונה כלאים לאו דאשתרי אלא דמצוה בכך וה"א בע"א ועשה דלבישת בגדי כהונה דחי לאו דכלאים אבל מליקה דאפשר לקיים שניהם ואעפ"כ מותר לאכל לכהן כשיעור מכלל דאשתרי מליקה לגבייהו לגמרי וה"א תשתרי נמי נבילה וטריפה · אמנם הייט הי אמרינן דח"ש מותר מה"ת אזי אפשר לקיים שתיהם אבל הי ח"ש אסור מה"ת א"כ גם כאן א"א לקיים שניהם וקשיא על קרא דיחזקאל למה הוצרך להזהיר כהנים על נו"ט ותי' דמ"ד ח"ש אסור מה"ת ס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת א"כ ג"כ אפשר לקיים שניהם דהתום' הקשו הולך (ד' כ') למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת היכי משכחת לדידי' נבלת עוף טהור דמטמאה בגדים בבית הבליעה ותירצו דנהי דלא בעי שחיטה נחירה מיהו בעי בסימנין ש' וא"כ לא הוי מליקה נבילה רק טריפה הוי מלד שנשבר השדרה ומפרקת קודם שמגיע לסימנים דמליקה מן העורף ע"ש · וא"כ לגבי ר' חייא דסברי שם מלות מליקה מחזיר סימנים אחורי עורף א"כ אפילו טריפה נמי לא הוי ובשרה גמורה היא · אלא דמסקים שם דלא מחזיר סימנים והגרירה ביד כהן ואי בעי עבד לה בהכשר גמור בלי שום טרפות ואי בעי טרף לה כגון אי לא מחזיר סימנים · וא"כ ליכא למימר היתר מליקה משום עשה דוחה ל"ת שהרי יכול לקיים שתיהן דהיינו להחזיר הסימנים ואעפ"כ אשתרי טריפה לגבייהו היכי דלא החזיר סימנים וה"א תשתרי נמי טריפה בכ"מ ע"כ שפיר הזהיר יחזקאל נו"ט לא יאכלו הכהנים ואגב טריפה נקט נבילה כמ"ש התוס' שם · הטולה מזה דלמ"ד ח"ש מותר מה"ת בלא"ה ל"ק קרא דיחזקאל וע"כ נוכל לומר יש שחיטה לעוף מה"ת אבל אי נימא דתלי שיעור אסור מוכרחין אנו לומר דאין שחיטה לעוף מה"ת ולא הוי מליקה מלותה בכך לענין טריפה עכ"ל · וא"כ ניחזי אנן דאי נימא דר' יהודה ס"ל דח"ש אסור מה"ת אזי מוכרחין אנו לומר דס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת דאל"כ קשיא קרא דיחזקאל ואין להקשות מהיך מגי נימא דר"י ס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת הא ר"י ס"ל לעיל (ד' כ"ב) דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא א"כ יקשה למה לי דכתב רחמנא שיביא חט"ע מספק למ"ד ספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת דהא ממילא ידעינן שצריך להביא מספק כיון דחולין בעזרה ל"ד · וכן הקשה הפ"מ בספרו שובש"ע על מ"ד בנזיר דאין שחיטה לעוף מה"ת וחולין שנשחטו בעזרה ל"ד · אך באמת ז"א דמלינן לתרץ דס"ל שפיר דספיקא דאורייתא לקולא וה"א דלא יביא ע"כ כתב קרא דמוכרח להביא מספק וכן תי' הפ"מ הנ"ל · [ונוכל לומר עדיפא דמאן הוא דס"ל שם דאין שחיטה לעוף מה"ת והושב"ע ל"ד הוא ר"ל ור"ל הא ס"ל ע"כ דסד"א לקולא כמו דמביא הפר"ח סי' ק"י מהא דאית לי' ביומא דח"ש מותר מה"ת ועי' בח"ם בפשב"ע דמבאר דר"ל הוא דאזיל לטעמו דאית לי' ביבמות (ד' פ') ממזרת לאחר עברה כו' וא"כ מוכח דסד"א לקולא עש"ה וע"כ לדידי' שפיר לריך קרא לרבות להביא חט"ע מספק · אך באמת מוכרחין אנו לומר ולתרץ כן אליבא דריב"ח דס"ל נמי בם דאין שחיטה לעוף ותבשב"ע ל"ד] וא"כ אי נימא דר"י ס"ל דח"ש אסור מה"ת מוכרחין אנו לומר דס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת וא"כ מוכרח לסבור דסד"א לקולא כמו שביארנו וע"כ לא מלי למימר דממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מתרי קהלי נפקא דל"ל תרי קראי כמו שהקשיתי לעיל כיון דסד"א לקולא וע"כ ס"ל להאי ליתנא דמחד קרא נפקא דהאי ליתנא אזיל אי נימא דח"ש אסור מה"ת · אבל ליתנא קמא אזיל אי נימא דח"ש מותר מה"ת א"כ מנ"ל דס"ל לר"י דיש שחיטה לעוף מה"ת א"כ שפיר מלי ס"ל דסד"א לחומרא וע"כ שפיר לריך תרי קהלי לממזר בשתוקי ושתוקי בישראל וע"כ מוכרח לתרץ דכהנים ולוים מחד קהל נפקי :

בא ואין להקשות הא ר' יוסי נמי ס"ל ע"כ דאין שחיטה לעוף מה"ת וס"ל נמי דחולין שנשחטו ב"ע לאו דאורייתא כמו שנבאר וא"כ יהיה מוכח דס"ל סד"א לקולא דאל"כ ל"ל קרא לשבית חט"ע מספק כמו שביארנו א"כ הדרא הקושיא ל"ל לר' יוסי קראי לממזר בשתוקי ושתוקי בישראל הא מחד קרא נפיק כמו שהקשיתי לעיל ותירולי מה שתירלתי דסד"א לחומרא לא שייך הכא ע"כ ס"ל דספיקא לקולא · ומנ"ל דס"ל לר"י דאין שחיטה לעוף מה"ת נוכל להוכיח מהא דאמרינן בנזיר (ד' כ"ט) לימא כתנאי עד מתי מדיר את בנו בנזיר עד שיביא ב' שערות דברי רבי ריב"י אומר

עד שיגיע לעונת נדרים מאי לאו בהא קא מיפלגי דרבי סבר הלכה מש"ה ס"ל עד שיביא ב"ש וריב"י ס"ל לחנכו מש"ה ס"ל עד שיגיע לעונת נדרים ודחי לא דכ"ע ס"ל הלכה והא דאמר ריבר"י עד שיגיע לעונת נדרים משום דס"ל מופלא הסמוך לאיש הוי דאורייתא ורבי ס"ל מופלא הסמוך לאיש הוי דרבנן ואבע"א דכ"ע ס"ל לחנכו ומופלא הסמוך דרבנן ורבי ס"ל אתי חנוך דרבנן ודחי מופלא הסמוך לאיש דרבנן וריבר"י סבר לא דחי · הרי חזינן דלמ"ד דאין האב מדיר את בנו בנזיר רק עד שיגיע לעונת נדרים מוכרח לדידי' הדא מהני תרתי או אם נאמר מופלא הסמוך לאיש דאורייתא וע"כ מלי ס"ל דהלכה או ס"ל כדי לחנכו וע"כ מלי סבר מופלא הסמוך לאיש הוי דרבנן אך ס"ל דלא דחי חינוך דרבנן למופלא הסמוך לאיש דרבנן ומייתי שם עוד מעשה בר"ח שהדירו אביו בנזיר והביאו אביו לפני ר"ג לבודקו לידע אם הביא ב"ש אם לא ר' יוסי אומר לידע אם הגיע לעונת נדרים אם לאו הרי דס"ל לר"י דאינו מדירו רק עד שיגיע לעונת נדרים ואם כן מוכרחין אנו לומר ג"כ כנ"ל או דס"ל דמופלא הסמוך לאיש דאורייתא או דס"ל כדי לחנכו ואיתא במס' נדה (ד' מ"ו) דס"ל לי' לרב כהנא מופלא הסמוך לאיש דרבנן ור"י ור"ל ס"ל דהוי דאורייתא וקאמר אביי ת"ש קטן שלא הביא ב"ש ר"י אומר אין תרומתו תרומה ר' יוסי אומר עד שלא בא לעונת נדרים אין תרומתו תרומה משבא לעונת נדרים תרומתו תרומה כו' אא"ת דרבנן אתי גברא דרבנן ומתקן לטבלא דאורייתא ודחי קא סבר ר' יוסי תרומה בזה"ז דרבנן ושקיל וטרי טובא האיך ס"ל ר"י בתרומה בזה"ז · וא"כ קשיא איך ס"ל להגמרא דר"י מלי סבר דמופלא הסמוך לאיש דרבנן וא"כ היה מוכרח דס"ל לחנכו מדקאמר שם בנזיר עד שיגיע לעונת נדרים והרי פריך (שם בנזיר) למ"ד כדי לחנכו הא קא אביל כהן נבילה ומייתי חולין בעזרה ומשני דס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת וחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא וא"כ אי נימא דסבר ר"י כדי לחנכו מוכח לסבור דאין שחיטה לעוף מה"ת וחולין בעזרה לד"א א"כ קשיא למה לי קרא להביא חט"ע שבאה על הספק א"ו דס"ל ע"כ דסד"א לקולא א"כ הדר הקושיא ל"ל תרי קראי על ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל הרי מחד קרא יכול לילף כמו שביארנו לעיל · אך באמת ז"א ולאו קושיא כלל דהתוס' מייתי שם בנזיר דבתוספתא גרס ריב"י אומר אם הגיע לעונת נדרים ולא ר' יוסי (ואף לפי גרסתינו בש"ס ר' י סתם נוכל לתרץ ע"פ מ"ש התוס' שם ד"ה ואבע"א דאף אם נאמר דס"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת מ"מ מלי סבר כדי לחנכו וס"ל דאינו נאכל וכן תירצו התוס' אליבא דרבי ע"ש ואף שהקשה המהרש"א בחולין (ד' כ"ח) ע"ש ותירצו קשה מכריתות (ד' ז') מ"מ ניחא כמו שביארתי לעיל (ד' כ"ב) וכמו שנבאר לקמן אות כ"ה ודו"ק) :

כב ונחזור לענינינו דאי נימא דח"ש אסור מה"ת אזי מוכח דאין שחיטה לעוף מה"ת כמו שביארנו וא"כ רבא דאמר ביבמות (ד' ל"ו) דהלכתא כוותי' דר"ל בבני תלת כו' אבל בכ"מ דפליגי ר"י ור"ל ס"ל לרבא דהלכה כר"י וא"כ ס"ל ע"כ דח"ש אסור מה"ת וא"כ ס"ל ע"כ דאין שחיטה לעוף מה"ת וא"כ לא נוכל לומר דהא דהל נבילה אחלב מחמת דחלב הו"מ דהא קשיא דהא נו"ע נמי הו"מ אבל כהנים ואין לתרץ כמו שתירצו תוס' ע"ז דמשלחן גבוה קא זכי דזאת לא נאמר רק אם נאמר דח"ש אסור מה"ת ויש שחיטה לעוף מה"ת וא"כ אזי נוכל לומר דמשולחן גבוה קא זכי פי' לא מחמת שהותר אלא דמלוהן בכך אבל כיון דאין שחיטה לעוף מה"ת וס"ל נמי דאף מחזיר א"כ הרי אפשר לקיים שתיהן דיחזיר הסימנים ומ"מ לא הזהירה התורה ע"ז אלא אמרינן דהבדירה ביד כהן אי בעי לא יחזיר א"כ ע"כ מוכרחין אנו לומר דהותר אבל כהנים בתורת היתר · וא"כ ע"כ מוכרחין אנו לומר דהא דחל נבילה על חלב הוא משום

דנבילה חמור שמטמא וע"כ לא מלי רבא לומר דחכמים דר"מ הוא ר"י דא"כ יקשה לנו אמאי פליג באוכל גה"נ של נבילה דהא נבילה נמי כולל בא"ח משום דמטמא :

כג ובזה שביארנו דלרבא ס"ל דר"י ס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת יתורץ לנו מה שהקשיתי (באות י"ב וי"ג) הא דמוקי הגמרא בחולין (ד' י"ד) מתני' דהשוחט בשבת דאתיא כר"י מהנקט שבת דאמאי שחיטתו כשרה לר"י אמאי לא נאמר אי עבד לא מהני דהא הכא יתוקן האיסור כמו שביארנו לעיל בקושיתי ואם נדחק ונאמר דרבא דס"ל א"ע ל"מ לא מוקי המתניתין כר"י אלא מוקי המתני' כר"ש וא"כ ל"ק כמו שביארנו לעיל דז"א דלא מלינן לומר כן משום דא"כ יקשה לנו מהא דאמרי' בב"ק (ד' ע"א) דמאן חכמים ר"ש דאמר שחיטה שא"ר ל"ש שחיטה הא אי מוקים המתני' דהשוחט בשבת שחיטתו כשרה כר"ש א"כ שחיטת שבת שחיטה רחוי' היא וא"כ כיון דלא מלי לומר דחכמים דר"מ היינו ר"ש א"כ יקשה מ"ע דרבנן דפטרי כמו שביארתי לעיל בקושיתי · אך לפי מה שביארתי דלרבה ס"ל דר"י ע"כ ס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת ניחא דלכאורה קשיא הא ילפינן בזבחים (ד' ק"ז) מקרא דהשוחט עוף בחוץ חייב מלק עוף בחוץ פטור וא"כ ממילא מוכח דיש שחיטה לעוף מה"ת דאלת"ה אין חילוק בין שחיטה למליקה כדאמרינן בחולין (ד' כ"ח) גבי מלק בסכין מטמא בגדים בבית הבלי' וא"א אין שחיטה לעוף מה"ת נהי נמי דכי תבר שדרה ומפרקת הו"ל טריפה תיהני לה סכין לטהרה מידי נבילה · א"כ הרי מוכח דיש שחיטה לעוף מן התורה דאלת"ה אין חילוק בין שחיטת עוף למליקת עוף בחוץ וע"כ צ"ל דלמ"ד דאין שחיטה לעוף מה"ת מש"ה פטור במליקת העוף בחוץ משום דכי תבר שדרה ומפרקת הוי לה טריפה והוי שחיטה שא"ר ושחיטה שא"ר ל"ש שחיטה וא"כ אי נימא דר"י ס"ל אין שחיטה לעוף מה"ת א"כ ע"כ ס"ל דשחיטה שאינה ראוי' לא שמה שחיטה א"כ אזי לא הוצרך לומר דחכמים דר"מ הוא ר"ש אלא דסתם חכמים דר"מ הוא ר"י (כמו דאמרינן בכ"מ דחכמים דר"מ הוא ר"י) ור"י נמי ס"ל דשחיטה שאינו ראוי' לא שמה שחיטה ולדידי' דבעי התיקון מיד א"כ שפיר שחיטת שבת אסורה כמו שביארתי לעיל וא"כ הוה שבת נמי שחיטה שא"ר ושחיטה שא"ר לא שמה שחיטה וע"כ פטרי רבנן דהוא ר"י וא"כ מתורץ קושיתי האיך מתרץ רבא מ"ע דרבנן דפטרי דהטעם נמי משום דשחיטה שא"ר ל"ש שחיטה והמתני' דהשוחט בשבת מוקים רבא כר"ש וא"כ לא קשי' כמו שביארתי לעיל בקושיתי (אות י"ב):

כד ואין להקשות למה הוצרך לדחוקי למ"ד דמעשה שבת דרבנן דהא דפטרי רבנן הוא אשארא והוא תירוץ דחוק כמו שהקשו התוס' בכתובות (ד' ל"ד) ע"ב · הא אמרינן בחולין (ד' נ"ג) דכל מקום דפליגי ר"א ורבינא ר"א לחומרא ורבינא לקולא וא"כ הכא דפליגי ר"א ורבינא דחד ס"ל דמע"ב דאורייתא וחד ס"ל דמע"ש דרבנן א"כ כיון דאמרינן דרב אחא לחומרא ורבינא לקולא אזי רבינא הוא דס"ל דרבנן וא"כ למה לי' לדחוקי' ולתרץ דקאי אשארא · הא מלינו לתרץ כמ"ש דהרי רבינא ע"כ ס"ל כרבא דאע"מ וס"ל נמי ע"כ דר"י ס"ל שחיטה שא"ר לא שמה שחיטה כמו שנבאר דהנה איתא לקמן (ד' ע"ג) מתקיף לה רבינא הא דתניא השוחט בשבת בחוץ לע"ז חייב ג' חטאות מה תיקן והקשו התוס' הא תקרובת ע"ז אינו מטמא מדאורייתא וא"כ שפיר תיקן להוציא מידי נבילה וא"כ מאי פריך רבינא הא תירצו מקודם דתיקן להוציא מידי נבילה ומתרץ הנל"ח באריכות והקיצור מדבריו דאי אמרינן א"ע ל"מ הוי כאלו לא נשחטה ומתה מאליה והרי היא מטמא טומאת נבילה ממש מה"ת ע"כ שפיר פריך מאי תיקן דליכא לתרץ דתיקן להוציא מידי נבילה משום דכיון דאמרינן דא"ע ל"מ ע"כ שפיר מטמא ע"ש [ואין להקשות על הנל"ח דאי אמרינן לא מהני א"כ קשיא

מאי

מאי מתרץ דתיקן לבוליא מידי אמ"כ וסב"י לבני נח בהם אבלו א"כ הא אי אמרינן ל"מ א"כ לא הוי בחיטה א"כ שוב לא תיקן דהא כ"ז בהיא מפרכסת אסורה לבני נח דליכא למימר מי איכא מידי כו' דהא ליבראל נמי אסור ואע"ג דלאחר שתפרכס יהי' מותר לב"נ הא לא בא התיקון מיד כמו שבארתי לעיל דברי התוס' אך באמת ז"א דעיין בתוס' שם דכתבו דמה דפרכינן הלא למ"ד מקולקל בתבורה פטור היינו ר"י אליבא דר"ב וא"כ ע"ז שפיר מתרץ דתיקן לבוליא מידי אי"ה דר"ש לא בעי התיקן מיד] וא"כ כיון שביארנו דרבינא ס"ל אעל"מ א"כ לדידי' שחיטת בנת השורה אליבא דר"י דבעי התיקון מיד ורבינא ע"כ ס"ל נמי דח"ש אסור מה"ת דאל"כ קשיא הא רבינא ס"ל דאף דאסור מדרבנן לא מיקרי שחיטה שא"ר הכיון דהאוי' מדאורייתא וא"כ אמאי הביא הא דשבת לע"ז או שיס"ל לשחיטה שאינה ראוי' הא מדאורייתא הוי שחיטה ראוי' דהא מותר לאכול פחות פחות מכזית · וא"ת הא לענין ח"ש לא התירו השחיטה דהא אפילו אמ"ה צריך שיהא כזית כמו דאמר בחולין (ד' ק"ב) מ"מ הא לענין אמ"ה חייב במשהו בשר גידין ועצמות והא דאסור מחמת היסור ע"ז כו' לאהר שבשעה אינו מחייב רק בכזית בשר וא"כ מדאורייתא הוי ש"ר לענין ח"ש א"ו דס"ל דח"ש אסור מה"ת וא"כ קשיא היאך מתרץ קרא דיחזקאל ורבינא בעצמו אמר שם במנחות דסד"א מדאכשרי מליקה אכשרי נמי נבילה וטריפה הא קשיא דמה למליקה שמותרת בכך ושה דוחה ל"ת ואין להרץ הא יכול לקיים שניהם ולאכול פחות מכזית כמו שביארתי לעיל דהא רבינא ס"ל דח"ש אסור מה"ת וא"כ ע"כ ס"ל לרבינא דאין שחיטה לעוף מה"ת וא"כ שפיר ה"א מדאכשרי מליקה אכשרי נ"ע כמו שביארתי · וא"כ כיון דס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת א"כ ס"ל ע"כ שחיטה שא"ר לא שמה שחיטה וא"כ מאי לתרץ ג"כ דרבנן דר"מ הוא ר"י דס"ל דשחיטת בנת השורה ושחיטה שא"ר לא שמה שחיטה · אך באמת יכל לדחות זה דלא מוכח לרבינא דאין שחיטה לעוף מה"ת אלא דס"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת וא"כ ממילא לא מוכח דשחיטה שא"ר ל"ש שחיטה · ול"ק היאך מתורץ הא דאמר רבינא מדאכשרי מליקה אכשרי נ"ע · דרבינא לשיטתו אזיל דאיתא בחולין (ד' כ') דרבינא אמר א"ל רבין בר קיסי הא דתני רמי ב"י אין עיקר סי' בעוף לא אמרן אלא במליקה אבל בשחיטה יש עיקור סימנים וכן פסק הרמב"ם כרבינא (פ' ו' מה' מעה"ק) דאם נעקרו הסימנים אינו חושש אלמא אע"ג דעיקור סימנים אין מטהר בכך דהא בלא עיקור סימנים והאי דמותר וא"כ ה"א דאכשרי נ"ע לגבייהו דהא בנעקרו סימנים לא מהני שחיטה וא"כ אפשר לומר דלא מהני מליקה נמי ומ"מ מותר וע"כ ה"א דאכשרי נ"ע גבייהו וע"כ מוכרח רבינא לתרץ שם בב"ק הכי קתני דרבנן דפטרי הוא אבהרא:

בה ולבאורה נ"ל לבוכיה דלא מלינן למימר דרבנא ס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת ובהקדם הביאור מה דאיתא במס' קדושין (ד' ע"א) בימי ר' פנחס בקשו לעשות בבל עיסה לא"י אמר להו לעבדיו כשאני אומר ב' דברים בבהמ"ד טלוני בעריסה ורוצו כי עייל אמר להו אין שחיטה לעוף מה"ת עד דיתבי וקא מעיינו בהו אמר להו כל הארצות עיסה לא"י וא"י עיסה לבבל · וצריך להבין מאי ביעות זל"ז · וכ"ל דמיבן בייכי זל"ז · דזאת נתבאר מדברינו דאי אמרינן אין שחיטה לעוף מה"ת מוכח דשחיטה שא"ר ל"ש שחיטה כמו שביארנו בגמרא זבחים · ועתה נקדים מאי דקשיא לי טובא הא אמרינן בנזיר (ד' כ"ט) דרבי ס"ל כדי לחנכו במצות וא"כ קשיא הרי בגמרא פריך על ר"ל דסבירא לי' כדי לחנכו והא קא מעייל חולין בעזרה ומשני דס"ל דחולין בעזרה ל"ד וא"כ ע"כ מוכרחין אנו לומר כן לרבי וא"כ קשיא מאיד הא אמרינן במנחות (ד' ק"ו) דרבי ס"ל דחולין בעזרה דאורייתא עכ"ה · ועוד ראי' דרבי ע"כ ס"ל חבב"ע דאו' דהרי בחולין (ד' פ"ד) תנן השוחט חולין בעזרה ר"מ מחייב בכיסוי וחכמים פוטרין ואמרי' שם דרבה רבי דבריו של ר"ש בכסוי דשחיטה שא"ר לא שמה שחיטה ובנאו בלשון חכמים הרי דקך משנה דעת רבי וע"ש (ד' פ"ו) דפריך הגמ' מהא דרבה רבי על מימרא אחריני · וא"כ מדפטרו רבי מכסוי הרי מוכח דס"ל דחולין בעזרה דאורייתא דאי הוי דרבנן הוי שחיטה ראוי' כמו דמשמע מגמרא ב"ק (ד' ע"ח) ואין להוות ראי' זו ע"פ מה דמבאר הפמ"ג ביו"ד (סי' כ"ח ס"ק כ"ז) דספק טריפה פטור מכיסוי משום דלא קרינן בי' אשר יאכל דלא מיבעי למ"ד דספק דאורייתא אסור מה"ת א"כ לאו בכלל אשר יאכל הוא אלא אפי' לדעת הרמב"ם דמדרבנן הוא דאסיר מ"מ הא כתב דכל מידי דרבנן הוי ג"כ בכלל לאו דלא תסור וא"כ לא קרינן בי' אשר יאכל וע"כ אפילו אם הוי מדרבנן אפ"ה פטור מכיסוי עכ"ל · וא"כ לפ"ז לאו ראי' הוא כלל דאפילו אם נימא דס"ל דחולין בעזרה דרבנן מ"מ פטור מכסוי · דבאמת הרי מבואר בתוס' חולין (ד' פ"ה) ד"ה אין דאי חולין בעזרה הוי דרבנן הוה חייב בכסוי ע"ש וכבר הביא אאמו"ר הגאון נ"י בס' נחלת יהושע (סי' ו') ומתמיה על הפמ"ג מהא דאמרינן בחולין שם אמר ר"ח ב"א אמר ר"י רבה רבי דבריו של ר"מ באותו ואת בנו ושנאו בלשון חכמים ור"ש בכסוי הדם ושנאו בלשון חכמים דשחיטה שא"ר ל"ש שחיטה ואפ"ה אמרינן בחולין (ד' כ"ז) השוחט ונתנבלה בידו והנוחר והמעקר פטור מלכסות וה"א אין שחיטה לעוף מה"ת נחירתו זו היא שחיטתו ולבעי כסוי · אלמא אע"ג דשחיטה שא"ר ל"ש שחיטה ומדרבנן הוא דאסור אפ"ה בעי כסוי ולא אמרינן דלא קרינן בי' אשר יאכל והכי אמרינן שם (ד' פ"ו) לא תבעי קאמר ל"מ לא ערוף דשחיטה שא"ר לא שמה שחיטה אבל לא נחור· אימא אין שחיטה לעוף מה"ת נחירתו זו היא שחיטתו ולבעי כסוי קמ"ל כהסבר טויתיך אלמא אע"ג דשחיטה שאינה ראוי' לא שמה שחיטה ומדרבנן אסור לאכול אפ"ה ה"א דשחיטה ראוי' היא ולבעי כסוי עכ"ל · וא"כ מוכח דע"כ ס"ל לי' לרבי דחולין בעזרה דאורייתא דאי ל"ד הוי בעי כסוי וא"כ הרי תרתי דסתרי (דהא בנזיר) מוכח דס"ל לרבי דחולין בעזרה לאו דאורייתא · ע"כ נ"ל ליישב ובהקדם מה דהקשה הל"מ על הרמב"ם (פי"ב מה"ש ה' ו') דפסק באותו ואת בנו כר"מ דשחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה ובכסוי הדם פסק דלא שמה שחיטה · והוא מפני דאמרינן בגמרא רבה רבי דבריו של ר"מ באו"ב ושנאו בלשון חכמים ודברי ר"ש בכיסוי הדם ושנאו בל' חכמים וא"כ קשיא הא איפלגי בהש"ג בברייתא השוחט את הטריפה ובן השוחט ונמצאת טריפה זה וזה חולין בעזרה ר"ש מתיר בהנאה וחכמים אוסרים ורבינו פסק בפ"ב מה' שחיטה כר"ש דמתיר בהנאה וא"כ תמוה כיון דבברייתא שנאן לר"מ בלשון חכמים הו"ל למפסק בחולין בנב"ע כותי' כמו בהני דפסק כותי' משום דסתמא שנאו בלשון חכמים כו' · ותי' דרבינו רלה לסמוך על הכלל דהלכה כר"ש לגבי ר"מ היכי דשנאו במתניתין בל' חכמים אבל לא בברייתא כו' ע"ש · ולפי דברינו יהיה מוכח דע"כ רבי נמי ס"ל. דבחולין בנב"ע שחיטה שא"ר דל"ש · דהנה בס' שושנ"ע והאחרונים תמהו על רש"י בכריתות (ד' ז' · וד' כ"ז) שכתב והדין הוא דחולין בעזרה לא אסרה תורה כי אם שחיטה אבל מליקה לא · והקשה מסוגיא הנ"ל נזיר (דף כ"ט) דאמרינן התם מנין לה"ש שהיא באה על הספק כו' אי מה זכר מביא קרבן ונאכל אף נקבה מביאה קרבן ונאכל · אמרת לא אם אמרת בזכר שכן איסור אחד תאמר בנקבה שבשני איסורים מאי לאו איסור נבלה וחולין בעזרה · ואם איתא כדברי רש"י דבמליקה בהמת העוף ליכא חולין בעזרה א"כ לא הוי רק איסור אחד · ותי' אאמו"ר הגאון נר"י בס' נ"י סי' וא"ו) דלכאורה קשיא דהא מבואר כן כדברי רש"י בירושלמי בנזיר פ"ד ר"י ב"ח בשם מליקת העוף נוהג

שאכל

בתחלה עד דאת מקשי לה למליקת העוף קשי' לב"ה · תמן ספק א' וכא בני ספיקות אמר ר' מני אפ"ה ספק א' הוא כהדא דתנן השוחט והמעקר אין בו משום שחיטת חו"ע · א"כ הרי מבואר בירושלמי כפרש"י · ומה שהקשו דא"כ איך אמרינן בנזיר שם דהוי תרי איסורין אפשר לומר דאע"ג דהוי נותר אפ"ה אי הוה נאכל הוי נחירתו זו היא שחיטתו כמו שכתבו התוס' יומא (ד' ס"ד) דחייתו לצוק זו היא שחיטתו ואפי' לר"ש שסובר דשחיטה שא"ר ל"ש שחיטה אפ"ה כיון דמתירתו באכילה הוי שח"ר ונחירתו זו היא שחיטתו כו' וא"כ במליקת ח"ה דמותרת באכילה אפילו לר"ש הוי שח"ר ואע"פ דהוי נותר אמרינן נחירתו זו היא שחיטתו כו' · והשתא אתיא שפיר הסוגיא דנזיר שם דאי הוה נאכל הוי תרי איסורין דהוי שח"ר אבל אי לא נאכל הוי שחיטה שא"ר כו' וא"כ ניחא מה שפרש"י בכריתות דמשום חו"ע ליכא למימר דלא אסרה תורה אלא שחיטה אבל מליקה לא כו' דהתם אליבא דמסקנא דאינה נאכלת וע"כ לא הוי שחיטה · והא דאמרינן בנזיר שם לא אם אמרת כו' תאמר בנקבה דב' איסורין מאי לאו איסור נבילה ואיסור חו"ע היינו א"ת שחו"ע השתא עכ"פ היה נאכל כמו דאמרו התם אי מה זכר מביא קרבן ונאכל אף נקבה מביאה קרבן ונאכל וע"ז תומר לא אם אמרת בזכר שכן איסור אחד תאמר בנקבה דב' איסורים היינו אם תתיר באכילה יהי' שני איסורים מליקה וחולין בעזרה דהא תהי' המליקה כמו שח"ר אם תהי' מותרת באכילה עכ"ל האמו"ר נ"י · ובאמת מבואר כדברי האמו"ר נר"י ברש"י בכריתות (ד' ז') דפירש דמשום חו"ע לא איכפת לן כיון דאין למזבח אלא דמה לא חשיבא אכילה כו' וא"כ הרי משמע אם היה נאכל הוי כמו שחיטה כמו שביאר האמו"ר נר"י וא"כ כיון שביארנו כיון דאינו נאכל אמרינן דמיקרי שחיטה שא"ר ול"ש שחיטה ולא הוי חו"ע א"כ ל"ק מה שהקשיתי דהא רבי ע"כ ס"ל דאינו נאכל כמו דמבארו התוס' (שם בנזיר) מדס"ל לי' לרבי דיש שחיטה לעוף מה"ת וא"כ אי הוה נאכל הא קשיא הא קאכיל נבילה וכן פריך הגמרא שם לר"ל ומשני דר"ל ס"ל א"ש לעוף מה"ת אבל רבי דס"ל דיש שחיטה לעוף מסתמא ס"ל דאינו נאכל · אך עכ"ז קשיא הקושיא השני' הא קא מעייל חולין בעזרה כמו דפריך שם אליבא דר"ל אלא ע"כ ס"ל לרבי כר"ש דשחיטה שא"ר ל"ש שחיטה והכא הוי שחיטה שא"ר דהא לא נאכל אליבי' דרבי וע"כ ליכא איסור חולין בעזרה כמו שביארנו וא"כ מוכח כדעת הרמב"ם · וע"כ פסק הרמב"ם כר"ש מדס"ל לרבי כר"ש דשחיטה שא"ר ליכא חו"ע וע"כ קתני רק באותו ואת בנו במתני' ר"מ בלשון חכמים והא דהשיב בברייתא בלשון חכמים לאו יחי' כמו דתני בלח"מ וכמו שהבאתי לעיל :

כו עכ"פ ביארנו דאי אינו נאכל אזי הוי שחיטה שא"ר ולא שמה שחיטה ותו אין במליקה איסור חולין בעזרה וא"כ כיון שביארנו דאי אמרינן אין שחיטה לעוף מה"ת אזי שחיטה שא"ר לא שמה שחיטה וא"כ בח"ה דאינו נאכל כמו דתנן בכריתות (ד' ז') אזי ליכא איסור מחמת חולין בעזרה א"כ קשיא מה דהקשיתי לעיל בשם שוס"ע למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת וחו"ע לאו דאורייתא למאי כתבה רחמנא דצריך להביא ח"ה הא תמילא ידעינן דספיקא דאורייתא להומרא · ומוכרחין אנו לתרץ דס"ל להאי מ"ד ספיקא דאורייתא לקולא וע"כ שפיר צריך רחמנא לומר דמחויב להביא חה"ע על הספק · וע"כ לרבא דביארנו לעיל דס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת וא"כ ס"ל דשחיטה שא"ר לא שמה שחיטה וע"כ במליקת חה"ע ליכא איסור חו"ע וא"כ קשיא למאי כתבה רחמנא דצריך להביא ח"ה ומוכרחין אנו לומר דס"ל ספיקא דאורייתא לקולא וע"כ ניחא דה"א דפטור מלהביא · וא"כ מוכח דרבא ס"ל דספיקא דאורייתא לקולא וא"כ קשיא רבא אדרבא · דהנה מקשין על הרמב"ם דפסק דספיקא דאורייתא לקולא מהא דאמרינן בקדושין (ד' ע"ג) אמר רבא ד"ת שתוקי כשר וכתיב לא יבוא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבוא הא ס' ממזר יבוא בקהל ואם"ד אין בספיקות איסור תורה למה אצטריך קרא להתיר ס' ממזר ותי' הר"ן בפ"ק דקדושין בשם הרמב"ן דמאי דאמרי' דבד"ת הוא מדבריהם אדרבה נסתייע מהלכה זו מדברי רחמנא ס' ממזר אלמא דספיקא לקולא הוא בכל איסורין וכתב עליו הר"ן דלא מחוור דאדרבה דוק מינה לאידך גיסא דבעלמא ספד"א אסור דאל"כ ל"ל לרבא לאתויי בלישנא כולי האי נימא משום דהוה ספק וספק ברייה ומ"ש ממזר דנקט א"נ ספק ממזר דוקא קאמר · ובתשובת מהרי"ט הוסיף להקשות על דברי הרמב"ן וז"ל ואני בעניי נפלאתי הפלא ופלא האיך עלה על דעת הרמב"ן ז"ל ללמוד מכאן דבעלמא ס' בריא הא מדאצטריך קרא לנטע ספק אלמא דבעלמא ספיקא אסור דספק דאוריי' לחומרא דהא לעיל מינה דרבי דב' קראי כתיבי וחד מינייהו להתיר ממזר בשתוקי וחד להתיר שתוקי בישראל לר' יוסי ולר"י תרווייהו מחד קרא נפקא אלמא קרא אצטריך למישרי ספיקא אע"כ מוכרחין אנו לומר דס"ל לרבא דספד"א לחומרא · וא"כ הרי תרתי דסתרי דהא הוכחנו לעיל דס"ל לרבא דספיקא דאוריי' לקולא וכמו שביארנו · אע"כ מוכרחין אנו לומר דס"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת וא"כ נסתר כל דברי · אך באמת ז"א דיוכל לומר דס"ל שפיר דאין שחיטה לעוף מה"ת וספד"א לקולא וכמו שביארנו ומ"מ ל"ק מהא דהנה המהרי"ט הוסיף עוד להקשות דאפ"ת דגמרינן מינה לכל ספיקא דעלמא שאין בהם איסור תורה מ"מ איסורי דרבנן איכא וא"כ מאי האי דקאמר רבא דד"ת שתוקי כשר ומפני מה אמרו שתוקי פסול ומסיק דמעלה עשו ביוחסין והא בכל איסורי תורה אע"ג דלאו יוחסין נינהו החמירו חכמים לאסור בספיקן מפני שהם ס' איסור תורה ומדקאמר משום מעלה ביוחסין משמע דוקא ביוחסין עשו כן ולא בשאר איסורין והא ניחא הכל כו' · ותי' דכי שריא רחמנא ס' ממזר לגמרי שריא בתורת ודאי ולא בתורת ס' ונ"מ שהוא מותר בבת ישראל ובממזרת דאי הוה מחמת ספק הוי תרתי דסתרי אהדדי כו' · וא"כ ניחא דצריך רחמנא להתיר ס' ממזר דיהי' בתורת ודאי דאפ"י היכא דסתרי אהדדי וא"כ שפיר מצי ס"ל לרבא דסד"א לקולא ומ"מ צריך רחמנא להתיר ס' ממזר שיהי' בתורת ודאי ועוד דהפני יהושע תי' דהא דכתב רחמנא להתיר ספק ממזר היינו אפי' היכא דאיכא רובא לאיסורא והביא ראי' ממ"ש הפר"ח דאצטריך למישרי ספק ממזר אפי' היכא דאיכא חזקה כגון בספק גירושין דאיכא חזקת א"א וא"כ ה"ה היכא דאיכא רובא כו' ע"ש · ובזה יתבאר הא דאמר ר"פ הני בני דברים אין שחיטה לעוף מה"ת וכל הארצות עיסה לא"י וא"י עיסה לבבל · דכיון דאמר אין שחיטה לעוף מה"ת א"כ מוכח דשחיטה שא"ר לא שמה שחיטה א"כ מוכח דליכא חולין בעזרה במליקת ח"ה הבאה על הספק וא"כ קשיא ל"ל דכתב רחמנא להביא ח"ה מספק ואלא ע"כ מוכח דסד"א לקולא וא"כ קשיא ל"ל דשרי רחמנא ס' ממזר אע"כ להתיר אפי' היכא דסתרי אהדדי או במקום חזקה או במקום דאיכא רובא לאיסורא וא"כ נשמע מזה דרחמנא התיר לספק ממזר בתורת ודאי היינו בתורת היתר וע"כ אמר כל הארצות עיסה לא"י וא"י עיסה לבבל משום דלא יקפידו שוב ע"ז דמ"מ אינם צריכים להרחיק זה מזה דהא מוכח מדאמר דינא דאין שחיטה לעוף מה"ת דהתורה התיר לספק ממזר בתורת היתר ואפי' היכא דסתרי אהדדי וכמו שביארנו :

כז אך באמת קשיא על הא דביארנו דלר"י ס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת · א"כ לא נוכל לומר דהא דחל נבילה על חלב מחמת דחלב הו"מ דהא קשיא כמו שהקשו התוס' (שם ביבמות) הא נבילה נמי הו"מ אגב מליקה ואין לתרץ כמו שתירצו דמשולחן גבוה קא זכו דהא זאת

לא

לא נאמר רק אי אמרינן דים בחיטה לגוף מה"ת וא"כ אינו בתורת היתר רק מחמת דאתי עשה ודחי ל"ת כמו שביארנו לעיל וע"כ צריך לומר דלא מיקרי מליקה הו"מ · אבל אי נימא דאין שחיטה לעוף מוכרחין אנו לומר דלגמרי התירה רחמנא לכהנים בתורת היתרא ולא ע"י דחוי וכמו שביארנו א"כ ע"כ מוכרחין אנו לומר הא דחל נבילה על חלב הוא מחמת דנבילה חמור שכן מטמא א"כ קשיא לנו קושיא חמורה מהא דאמריק (שם בחולין) יכול תהי' נבלת עוף טמא מטמא בגדים בבית הבליעה ת"ל נבלה וטרפה לא יאכלו מי שאיסורו משום ב"ת נבילה יצא זה שאינו משום ב"ת נבילה אלא משום ב"ת טמאה ומפרש הש"ס שם דה"ע דר"י דס"ל אין איסור חל על איסור · וקשה דהא דאמרי' אין א"ע היינו בקל על חמור אבל בחמור על קל ע"כ מודה ר"י דחל מדס"ל שם דג"ה נוהג בטמאה משום דגיד חמור שכן איסורו נוהג בבני נח כמו דמבואר שם (ואין לומר דהו מיקרי איסור מוסיף מיגו דאיתוסיף איסורא לב"נ דז"א דעיין בתוס' חולין (ד' ק"ב) ד"ה ור"י דלא מיקרי רק חמור ע"ש ועיין לקמן (ד' ל"ה וד' ל"ו) מה שביארנו בזה) וא"כ כיון דס"ל דחמור חל וחלא ביארנו דהא דחל נבילה על חלב הוא מחמת חומר דנבילה מטמא א"כ אמאי לא חל נבילה על איסור טמאה הא יש לנבילה חומרא דמטמאה ושוב כיון דחל נבילה לענין איסור אכילה משום חומרא דמטמא נבילה בעלמא א"כ גם יטמא בעוף טמא · ע"כ צריכין אנו לומר דר"י לא ס"ל כך סברא דחשוב טומאה איסור חמור לענין אכילה כמו שביארנו לעיל יען דלא מיקרי משם אחד דאכילה לחוד וטומאה לחוד וא"כ ע"כ מוכרחין אנו לומר הא דחל על חלב מחמת דחלב הותר מכללו וס"ל שפיר דים שחיטה לעוף מה"ת ול"ק מקרא דיחזקאל דמצי לדחוק ולתרץ כר"י דאמר שם במנחות דאליהו עתיד לדורשו [ול"ק האיך יתרץ רבינא דאמר שם מדאשתרי מליקה כו' הא לר"י ליכא למימר הכי כמו שביארנו דז"א דהא רבינא לשיטתו נוכל לומר דטעמא דר"י דחל נבילה אחלב הוא מחמת חומר דמטמא ואין להקשות אמאי לא חל נבילה על איסור טמא דלרבינא לשיטתו ניחא דאיתא לקמן (ד' ל"ה) דאינו יוצא במצה של טבל דכתיב לא תאכל עליו חמץ יצא זה כו' ואיסורא דחמץ להיכן אזלא אמר רב ששת הא מני ר"ש דאמר אין אתה"א כו' רבינא אמר אפ"ת רבנן מי שאיסורו משום ב"ת חמץ לבד יצא זה שאין איסורו משום ב"ת חמץ לבד כו' וא"כ נוכל לומר דלר"י אף דס"ל דחל מ"מ אינו מטמא משום דאמרינן נמי מי שאיסורו משום ב"ת נבילה לחודיה יצא זה שאיסורו משום ב"ת נבילה וטמא (ועיין לקמן (ד' ל"ה) מה שביארתי בזה)] : וא"כ ע"כ נראה מוכרחין אנו לומר הא דחל נבילה אחלב מחמת דחלב קל דהו"מ כמו בתירצו התוס' בתירוץ שני כמ"ש :

בהוא"כ לפ"ז הדרא כל הקושיות על מקומם · א') הא דלא אמר רבא בחולין דחכמים דר"מ הוא ר' יהודה :

ב') מניין לר"י דג"ה מותר בהנאה דליכא למילף מקו"ח דחלב דהא מצינן למיפרך מה לחלב שכן הו"מ כמו דפריך ר"ש · ג) ועוד ישאר לנו הקושיא בב"ק דלרבא לא מצינו למימר דחכמים דר"מ הוא ר"ש דהא לרבא ע"כ מתני' דהשוחט בשבת בחיטתו כשרה כר"ש כמו שביארנו · ולא מצינו לתרץ כמו שתרצתי דחכמים דר"מ הוא ר"י דהא לפי מה דהוכחנו כעת דע"כ ס"ל לר"י דים בחיטה לעוף מה"ת וא"כ אין הכרח דבחיטה שא"ר ל"ש שחיטה · ונקדים מקודם לתרץ הני תרתי מה דלא אמר רבא דחכמים דר"מ הוא ר"י · ומנין לו לר"י דג"ה מותר בהנאה · בהקדם מה שהקשיתי לעיל (אות ד') האיך אמר רבא דחכמים דר"מ הוא ריה"ג הא ריה"ג ס"ל דחלב לא מיקרי הו"מ וא"כ הא דחל נבילה אחלב הוא ע"כ משום דנבילה חמור שכן מטמא וא"כ קשיא אמאי פליגי חכמים באוכל ג"ה של נבילה דהא נבילה נמי כולל בא"ח · ואין לומר דרבא ס"ל דריה"ג ס"ל דחלב מיקרי הו"מ וס"ל לרבא כליפנא קמא שם בפסחים דגיד אסור בהנאה · וז"א דאי נימא דרבא ס"ל כל"ק וא"כ ס"ל לריה"ג דגיד נמי אסור בהנאה א"כ קשיא הא לא הוי ג"ה של עולה חמור דהא גיד נמי אסור בהנאה וכן הקשה הרשב"א כמו דהבאתי לעיל ותי' דרבא ס"ל כליפנא בתרא וא"כ קשיא כנ"ל · אך נוכל לתרץ דריה"ג ס"ל נמי דחלב מיקרי הו"מ ול"ק הא דאותיב ריה"ג לר"ע אנן בבהמה קאמרינן ובבהמה מיתה לא אשתרי דז"א והוא ע"פ מה דמבארו התוס' אמאי לא אמר שור הנסקל יוכיח שאינו בכרת ואסור בהנאה ותירצו דה"פ ומה חלב שענוש כרת ואסור באכילה ומותר בהנאה כמו נבילה עצמה גיד שאין ענוש כרת לא כ"ש שיהי' בכלל היתר נבילה והשתא לא שייך לומר תוכיח כו' והשתא א"ש הא דקאמר ואידך אנן בבהמה קאמרינן ובבהמה מיתה לא איבתרי דלא ילפינן אלא שיהיה בכלל נבילה אבל בעלמא מודה שפיר עכ"ל · וע"כ נוכל לומר דרבא נמי ס"ל כן דבעלמא ס"ל שפיר לריה"ג דחלב מיקרי הו"מ כמו דפי' התוס' והא דקאמר אנא בבהמה קאמרינן הוא כמ"ש התו' דיליף שיהי' בכלל נבילה וא"כ כיון דלרבא ע"כ ס"ל דריה"ג ס"ל דחלב מיקרי הו"מ בזה יתורץ קושיתי הנ"ל (אות ג') אמאי לא מפני שם בשבועות דאתיא כריה"ג וע"כ לא חל שבועה על חלב דקל על חמור לא חל דלפי מה שביארנו כעת ניחא דהא סתם בשבועות פריך הגמ' על רבא ולרבא הא ע"כ ס"ל דלריה"ג ס"ל דחלב מיקרי הו"מ וע"כ שפיר לא הוי שבועה קל על חמור דהא חלב מקרי קל דהו"מ כמו בתירצו התוס' ומתורץ נמי קושיתי בחולין דשפיר פליג ריה"ג בג"ה של נבילה משום דנבילה לא מיקרי חמור והא דחל נבילה על חלב הוא מחמת טעמא דחלב הותר מכללו :

כמו אך צריך להבין לדעת התוס' חולין (ד' ק"כ) דמשמע מדבריהם דריה"ג ס"ל דחלב לא מיקרי הו"מ בכ"מ וכן הקשיתי לעיל (אות ב') סתירת דברי התוס' וא"כ הרי חזרו הני תרתי קושיות אל מקומם חדא בחולין (ד' ק"א) דאמר רבא דחכמים דר"מ הוא ריה"ג הא לריה"ג נבילה נמי א"כ בא"ח הוא משום דמטמא כמו שביארנו · ועוד מה שהקשיתי אמאי לא מפני (שם בשבועות) דאתיא כריה"ג וע"כ לא חל שבועה על חלב דקל על חמור לא חל · אולם על הקושיא מחולין מצינו לתרץ ע"פ מה שהבאתי לעיל (ד' כ"א) מה דמבאר הצל"ח דגרסינן לעיל (ד' ה') דריה"ג אומר א"צ וע"כ שפיר מצי לגמור דתשביתו מעיו"ט כמו דגמר ר"ע וכמו שביארנו לעיל באריכות · אך שוב הקשה האיך מצי נימא דגרסי' ריה"ג הא ריה"ג ס"ל דחמץ מותר בהנאה וא"כ עדיין קשיא האיך מצי ס"ל כר"ע הא לדידי' מצי לבערו ביו"ט ולהסיקו תחת תבשילו דהא יכול ליהנות ממנו וכמו כן הקשו התוס' שם אע"ג שישרוף ויעשה גחלים הנאתו מותר ותירצו כיון דמתחלת השעה אינו יכול ליהנות ממנו אע"ג שיהי' לו ממנו הנאה אח"כ אסור וא"כ קשיא הא לריה"ג יכול ליהנות ממנו אף בתחילת השעה דהא ס"ל דחמץ מותר בהנאה ומתרץ דג"ז ל"ק דלגבי חמץ גרסי' ר' יוסי סתם וכן גרס המהרש"ל שם וא"כ כיון דמוכח דגבי חמץ גרסי' ר"י סתם וא"כ התוס' דהכא (בחולין) דהקשו לר"י דלא חשיב חלב הו"מ א"כ מצי למילף מנבילה וליכא למיפרך נמי מה לחמץ שכן אסור בהנאה דהא ס"ל דחמץ מותר בהנאה · וא"כ נשמע מדברי התוס' דחד תנא הוא [ועיין בצל"ח בשמעתין ד"ה ותני' ריה"ג כו' דתמה דהוי לי' למרמי' דריה"ג אדריה"ג דלקמן אמר ריה"ג דיעשה לכל מלאכה דחלב איצטריך להתיר בהנאה וא"כ לא תאכל גם איסור הנאה משמע וכאן מתיר חמץ בהנאה · ותירץ דגבי חמץ גרסינן ר"י סתם · ותמיהני מאוד האיך נעלם מכבוד תורתו דברי התוס' שהבאתי דחד תנא הוא וכן נמי מהתימא על המהרש"ל ומהרש"א והפ"י שכולם כתבו בכגון אחד דלאו חד תנא הוא ע"ש · ומתילא נסתר נמי תירץ המהרש"א על התוס' בשמעתין ד"ה באני יצ"ש ועיין לקמן (ד' כ"ד) מה שתירצתי קושית התוס' ע"ש] וא"כ כיון שביארנו דגבי חמץ גרסי' ר"י סתם מוכרחין אנו לגרוס לדברי התוס' גם בהא דחלב הו"מ נמי ר"י סתם א"כ ל"ק מה שהקשתי על הא דאמר רבא דהכמים

דר"מ

דר"מ הוא ריה"ג הא ריה"ג ס"ל דחלב לא מיקרי הו"מ וא"כ ע"כ הא דחל נבילה על חלב הוא מחמת דמטמא וא"כ קשי' אמאי פליג באוכל גיד הנשה של נבילה הא נבילה נמי כולל בא"ח · דז"א דהא התם בחולין רבא הוא דאמר דחכמים דר"מ ריה"ג וא"כ לרבא דאמר לעיל דס"מ מדר"ע כו' השערה לחלק יצאתה ע"כ מוכרח לגרוס גבי חמץ אי מותר בהנאה הוא ר"י סתם כמו שביארנו לעיל וא"כ נומילא גבי חלב אי הותר מכללו נמי גרסי' ר"י סתם וא"כ ר"י הוא דס"ל דחלב לא הו"מ וא"כ שפיר מצינו לומר דריה"ג ס"ל דחלב הו"מ וא"כ לא מוכח דנבילה מיקרי חמור שכן מטמאה דמצינן לומר דס"ל שאין מצטרף שם טומאה לענין אכילה כמו שביארנו לעיל ע"כ פליג שפיר באוכל ג"ה של נבילה ומודה בג"ה של עולה ושור הנסקל דכולל גרידא לא ס"ל וכולל בא"ה ס"ל :

ל ובזה יתורץ עוד ג' קושיות · א') קושית הרש"א שהבאתי לעיל (אות ו') האיך קאמר רבא (שם) דהאי תנא ריה"ג ומודה בעולה וה"ה משום דכולל בא"ה ס"ל והא כולל בא"ח דמשיקדש מותר בהנאה וא"כ כשהקדישו הו נמי אסור בהנאה והא ס"ל לחד לישנא הכא בעניננו דר"י הגלילי ס"ל דגיד נמי אסור בהנאה וא"כ אמאי מיקרי עולה או שור הנ"ל כולל בא"ח · ולפ"ד ניחא דהתם בחולין אזיל לריה"ג והכא בעניננו ע"כ ר"י סתם כמו שביארנו · ב') מתורץ קושית התוס' שהבאתי (אות ה') דהו"ל לאתוי ר"י דיבמות (ד' ל"ב) דלית לי' א"כ דזה נמי ניחא דהא ביארנו דר"י ס"ל דחלב לא הו"מ וא"כ לדידי' הא דחל נבילה על חלב מוכרחין אנו לומר משום דמטמא וא"כ האיך מצינן לומר דהאי תנא ר"י דא"כ יהי' קשיא אמאי פליג בג"ה של נבילה דהא נבילה נמי כולל בא"ח וע"כ אמר רבא דהאי תנא ריה"ג · אך אין להקשות מזה על דברי התוס' דמצינן לומר דשיטת התוס' התם בחולין (ד' ק"א) הוא כשיטת התוס' בשמעתין דגם ר"י מודה דבעלמא חלב הו"מ כמ"ש לעיל· אך מה דהקשו התוס' על שיטת רש"י מצינן לומר דל"ק דרש"י ע"כ ס"ל כשיטת התוס' חולין (ד' ק"כ) דחלב לא מיקרי הותר מכללו בכ"מ כמו שנבאר לקמן (ד' כ"ד) באריכות · ועוד שכל להשיב ראי' דע"כ רש"י ס"ל דר"י ס"ל דלא חשיב חלב הו"מ אף בעלמא כיון דלא אשתרי בבהמה גופי' ושיטת התוס' חולין שם · דהנה רש"י ס"ל לקמן (ד' כ"ט) דר' יהודה מתיר חמץ של נכרי אף באכילה (לפי דברי ר"א ב"י שם) וא"כ קשיא האיך יליף ר"י חמץ מנותר דבשריפה הא איכא למיפרך מה לנותר שכן לא הו"מ תאמר בחמץ שהו"מ אצל חמץ של נכרי ואין לתרץ כמ"ש התוס' חולין (ד' קט"ו) דלא מיקרי הו"מ רק אצל חלב דכתיב כל עי"ש דהא גבי חמץ נמי כתיב כל מחמצת לא תאכלו ואפ"ה הו"מ אצל נכרי או דרש"י ס"ל כשיטת התוס' בחולין דחלב לא מיקרי הו"מ דאך בבהמה קאמרינן ובבהמה מיתה לא אישתרי וא"כ שוב ליכא להקשות דמה לחמץ שהו"מ אצל חמץ של נכרי דמצינן להשיב נמי דאך בחמץ של ישראל קיימינן ובחמץ של ישראל מיתה לא אישתרי · וע"כ כיון שביארנו דע"כ ס"ל לרש"י דלר"י לא מיקרי חלב הותר מכללו אף בעלמא כיון דחלב בבהמה גופי' לא אישתרי וא"כ ע"כ הא דחל נבילה על חלב מוכרחין אנו לומר משום דנבילה חמור שכן מטמא וע"כ לא מצי רבא לאתוי ר"י דיבמות כמ"ש וע"כ אמר רבא דחכמים דר"מ הוא ריה"ג וריה"ג שפיר מצי סבר הא דחל נבילה על חלב משום דחלב קל דהו"מ וא"כ לא מיקרי נבילה איסור כולל באיסור חמור · [ובזה דביארנו דע"כ גרסינן דר' יוסי הוא דס"ל דחמץ מותר בהנאה אמרע במק"א לתרץ בזה קושית התוס' בכתובות (ד' ל') על הא דאמרינן שם זר שאכל תרומה לאביי פטור והקשו התוס' א"כ הא דתנן (לקמן ד' ל"א) האוכל תרומת חמץ בפסח משלם קרן וחומש כו' והשתא בשוגג נמי ליפטר משום כרת כו' · דצ"ל לתרץ דכיון דהתם מוקמינן כר' יוסי (לפי גרסתינו) ור"י לית ליה איסור כולל כדמבואר ביבמות (ד' ל"ג) א"כ יש לומר דלא חל איסור חמץ על איסור תרומה · והוא דע"כ ליכא למימר שנחמץ מקודם ואח"כ הפרישו לתרומה דלא מיבעי לר"ה בר' דר"י לקמן (ד' ל"ג) דאינו חל עליו שם תרומה כלל משום דאין שירי' ניכרים ואפי' לר"נ דס"ל דהיכא דלא אתמין במחובר חל שם תרומה מ"מ אי אפשר לומר דמיירי בכה"ג דא"כ האיך חל אח"כ איסור תרומה שיתחייב בחומש על איסור אכילת חמץ · ואין לומר דבתחילה לא חל איסור חמץ על איסור טבל וכשהפרש תרומה אזי חל איסור חמץ ואיסור תרומה בב"א · דז"א דהנה לקמן (ד' ל"ה) ביארנו דהיכא דחלים ב' איסורים ביחד וא' מהן יש היתר לאיסורו וא' מהן אין היתר לאיסורו אזי הפים הדבר שאין היתר לאיסורו ואידך לא חל וכן מבואר התוס' ביבמות (ד' ל"ב) גבי הבא על אחות אשתו והיא אשת אחיו דאמר ר"ב דאינו חייב אלא אחת ומוקי אף שחלו ב' האיסורין בב"א ומפרשו התוס' דהטעם משום דאיסור אחות אשתו יש היתר לאיסורו במות אשתו משא"כ א"א אין היתר לאיסורו וע"כ אינו חייב רק על איסור אשת אחיו דלא הפים רק האיסור החמור (ועיין לקמן (ד' ל"ה) מ"ש בזה) ואין לומר דהל חמץ מחמת דהוי איסור מוסיף דנאסר לכהנים דהא איירי שם בתרומה טמאה · ואין לומר נמי דחל מחמת דחמץ אסור בהנאה דז"א דהא לפי דברינו ר' יוסי ס"ל דחמץ מותר בהנאה ואין לומר נמי דמיקרי חמץ א"מ מחמת הלאו דב"י וכמו דמבאר הצל"ח לקמן (ד' מ"ז) דתרומה טמאה שנתחמץ עובר בב"י שב"י אינו ענין לאכילה וכיון שעובר על ב"י שוב חייב ג"כ על האכילה וזה מקרי איסור מוסיף מתוך שניתוסף איסור ב"י כו' · דז"א חדא דהדבר ביאר המ"ל (ה' יסוה"ת פ' ה') דע"כ לא חשיב הנאה איסור מוסיף אלא היכא דלוקה על הנאה כגון הכיא דמוקדשין דמינו דלוקה על הנאה לוקה על האכילה אבל בב"ח דליכא מלקות בהנאה וע"כ לא מקרי מוסיף כו' · וא"כ ה"ה דלא מצינו לומר דלר"י הוי חמץ איסור מוסיף משום ב"י דהא על לאו דב"י ליכא מלקות דהוי לאו הנ"ע ולאו שאב"מ ובפרט לפי מה דהאריכו המפרשים הא דס"ל להתוס' דהמשהה חמץ ע"מ לבערו דאינו עובר הוא לר"י דס"ל דחמץ מותר בהנאה וכמו שהארכנו ג"כ לעיל ועוד עיין בס' ע"י מאאמו"ר הגאון נ"י דמבאר דלא מיקרי א"מ מחמת הלאו דב"י · ולא מצינן לומר נמי דמקרי מוסיף מחמת דגבי חמץ אמרינן דהמל"א וכן מבאר אאמו"ר הגאון באריכות בס' ע"י (סי' מ"ו) דז"א דהא כל הקושיא הוא רק לאביי ועיין בפ"י דלקמן (ד' מ"ג) דמבאר דאביי לא ס"ל דהמל"א אף לגבי חמץ ובמק"א הארכתי בזה · אך שוב מצאתי בס' הפלאה דר"ל נמי לתרץ דברי התוס' הנ"ל דכיון דמוקמינן המתניתין כריה"ג וריה"ג לית ליה אתע"ה אף באיסור מוסיף לפרש"י חולין (ד' ק"א ע"ב) א"כ י"ל דלא חל חמץ על איסור תרומה ואפי' ב"א לית לי' כמו שפירש"י שם· ותמי' לי מאוד על כ"ת דהא הדרבה אמרינן שם דריה"ג ס"ל א"כ בא"ח והא דפרש"י דלית לי' כולל ומוסיף היינו כולל גרידא או מוסיף גרידא ועוד דהא הדר בי' רבא מזה מטה דהקשה והא תרווייהו בהדי הדדי קאתו וא"כ שפיר ס"ל לריה"ג כולל בא"ח וכל שכן מוסיף ועוד דגבי חמץ גרסי ר"י סתם כמו שביארנו] :

לא ולבאורה יש להשיב על דברינו אלה דביארנו דגרסי' גבי חלב דלא הו"מ ר"י סתם מדגרסי' גבי חמץ אי מותר בהנאה ר"י סתם גמו דמבואר בתוס' דחד תנא הוא וכמו שהבאתי לעיל · דהא כ"ז לא מוכח רק לפי תי' שני של התוס' דתירצו דאי מתחילת הבערה אינו יכול ליהנות ממנו אע"ג דנשיכי' לו הנאה אח"כ נמי אסור וא"כ קשי' הא לריה"ג מותר ליהנות אף בתחילת הבערה כיון דס"ל דחמץ מותר בהנאה וע"כ מוכרחין אנו לומר דגרסי' גבי חמץ נמי ר"י סתם וא"כ גבי חלב אי הותר מכללו נמי ר"י סתם וע"כ מתורץ קושית התוס' לשיטת רש"י אמאי לא הביא ר"י דיבמות כיון דלשיטת רש"י מוכח דס"ל לר"י דחלב לא מיקרי הו"מ אף בעלמא וא"כ מ"מ חל נבילה על חלב מוכרחין אנו לומר מחמת דמטמא וא"כ הדרי קשיא אמאי פליג ר"י באוכל ג"ה של נבילה וע"כ אמר רבא דריה"ג הוא · דלמא אמרינן כתי' הראשון של התוס' דתירצו דקרא איירי אף באין צריך לנהלתו וא"כ מצינן לקיים הגירסא גבי חמץ ריה"ג וא"כ גבי חלב נמי ריה"ג וא"כ הדרא קושית של התוס' אמאי לא מביא ר"י דיבמות הנס דאי נימא כן א"כ קשיא מה שהקשיתי האיך מצי רבא לומר דריה"ג הוא הא לריה"ג מוכרחין אנו לומר הא דחל נבילה על חלב משום דמטמא וא"כ נבילה נמי כולל בא"ח וא"כ אמאי פליג בנבילה וא"כ ע"כ מוכח הוא כמו שביארנו אך עכ"ז צ"ל לכוכיח דע"כ לרבא לא מצינן לתרץ כתי' הראשון דקרא מיירי באין צריך לנהלתו דא"כ קשיא אמאי לא אמר רבא דס"מ ד' ·

דש"מ דלא אמרינן הואיל כמ"ש לעיל (דף כ"א)· וא"ת דאי נימא נמי כתי' השני נמי קשיא דנימא רבא דש"מ ד' הא דחמץ אסור בהנאה· דז"א דזאת כבר הקשו המפרשים ותי' דכיון דר"ע ס"ל כפירוש לקמן (דף ל"ב) דחמץ אסור בהנאה ע"כ לא נחית רבא לזה· וא"כ כיון דלרבא ע"כ מתרצינן כתי' השני שתירצו כיון שמתחלת השעה אינו יכול ליהנות ממנו כו' א"כ מוכח דגרסי' גבי חמץ ר"י היא וא"כ ממילא גבי הלב אי הו"מ נמי גרסי' ר"י היא כמו שהבאתי דברי התוס' דחד תנא הוא וא"כ ניחא וכמ"ש:

לב ועוד נראה לי להוכיח דע"כ לרש"י ס"ל כתי' השני דכיון דמתחלת השעה אינו יכול ליהנות ממנו כו'· דהנה ביארתי לעיל (דף כ"א) דלכאורה צריך להבין קושית התוס' שהקשו דהא"ג כשיעשה גחלים יהנה מותר דהא צריך להשבית נמי חמץ של הקדש היכי דקיבל עליו אחריות וא"כ ל"ק קושית התוס' דהאיך יכול ליהנות מגחלים דהא מבואר לקמן (דף כ"ז) דעצי הקדש אסור ואף האפר הקדש אסור ואפ"ה כתבה התורה בעצים בשריפה א"כ ממילא ש"מ דהשביתו מעיו"ט אף שאינו לדחות זה דמ"מ קשיא דהא מבעי לן למימר הואיל וא"כ גם אפר הקדש יהוי ליהנות ממנו דהואיל ואי בעי מיתשל וע"ז תירצו התוס' דקרא איירי בכל ענין אף באין צריך לגחלתו· ואין להקשות הא בעינן למימר הואיל ואי מתרמי לי' מלתא דחזי ליהנות דא"כ קשיא מחמץ של הקדש ולא שייך למימר דג"כ יהיה מותר מטעם הואיל וחזי להתחמם דהא אפר הקדש אסור בהנאה· ואין להקשות הא נוכל לומר הואיל ואי מתרמי לי' מילתא דחזי להתחמם הוי מותר ליהנות ומטעם הואיל ואי בעי מיתשל דז"א דא"כ אתה צריך לומר תרי הואיל ותרי הואיל לא אמרינן כמו דמבואר לקמן (דף מ"ז בתוס' ד"ה הואיל)· אך כ"ז לשיטת התוס' אבל רש"י דס"ל דאמרינן נמי תרי הואיל וכמו שנבאר א"כ לא מצינו לתרץ האי תירוצא דקרא איירי אף באין צריך לגחלתו וא"כ מוכרחין אנו לבוא לתירוץ השני דכיון דמתחלת השעה אינו יכול ליהנות ממנו· והראיה דס"ל לרש"י דאמרינן נמי תרי הואיל דהנה ביארנו לקמן (דף ל') מה דנחלקו רש"י ותוס' לקמן (דף מ"ז) בהא דתנן מכות (דף כ"א) יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין דרש"י חשיב חמור דהקדש והתוס' פליגי ע"ז וס"ל דלא חשבינן חמור דהקדש וביארתי בזה בארוכות ועיין נמי לקמן (דף מ"ז) מה שנתבאר על כמה אופנים מה דאזלי רש"י ותוס' לשיטתייהו· אך הכא בענייננו נבאר בזה האופן הצריך לענייננו· דלכאורה קשה על הא דפרכינן לרבה דאמר הואיל אתריבה לא לחייב כו' ואמאי לא משני רבה דמיירי כגון שאמר קודם יו"ט קונם שלא לשחוט דשקונם חל אף לבטל את המצוה לש"ע וא"כ שוב ל"ק דאתריבה לא לחייב הואיל וחזי לכסוי דם לפור· אך באמת ז"א ונקדים מה שהבאתי לקמן קושית הש"א על הא דמשני התם (במכות) דהאי תנא כולל לית לי' דא"כ האיך חשבינן כהן ונזיר בבית הטומאה האיך חייל נזירות אכהונה ובשלמא אי אמרינן האי תנא כולל אית לי' שפיר חל נזירות אכהונה ע"י כולל כל יין ותגלחת או שכהן הדיוט דיש ג"כ מה שהנזיר מוזהר על אביו ואמו משא"כ שכהן וע"כ חל שכולל אבל כיון דמשני דהאי תנא כולל לית לי' א"כ קשיא כנ"ל· ותי' ע"פ מה דאמרינן בנזיר (דף ד') ר"ש אומר אינו חייב עד שיזיר מכולם ורבנן אפי' לא נזר אלא מאחד מהן הוי נזיר מ"ט דר"ש דכתיב מכל אשר יעשה מגפן היין כו' ורבנן מ"ט אמר קרא מיין ושכר יזיר ור"ש הא כתיב מיין ושכר יזיר ההוא מיבעי לי' לאסור יין מצוה כיין הרשות כו'· והשע"א ר"ש ל"ל כולל דתניא ר"ש אומר כו' שהשו התוס' פי' בשלמא כדתניא כו' ואי לאו קרא ה"א היכי דנשבע שלא לשתות יין ושוב הזיר בנזיר ושתה יין אינו חייב אנזירות קמ"ל קרא יתירי דמיין ושכר יזיר באם נשבע שלא לשתות כוס זה ושוב הזיר בנזיר ועבר ושתה דלקי תרתי משום שבועה ומשום נזירות וע"כ כיון דגלי לן קרא דנזירות חל על שבועה אף דלא ס"ל כולל ע"כ מצינו לומר דהמתני' נמי ס"ל כן וע"כ חל טומאה דנזירות על טומאה דכהונה מפני דגלי קרא דנזירות חל אפי' אי לא ס"ל התנ"א בכולל· והקשיתי דא"כ האיך מצי ר"ל לאוקמא שם במכות המתני' דיש חורש כו' כר"ע הא ע"כ מוכרחין אנו לתרץ דהאי תנא כולל לית לי' וא"כ קשיא קושית הש"א כנ"ל ומוכרחין אנו לתרץ דס"ל כר"ש דגלי קרא דמיין ושכר יזיר דחל נזירות אפי' אי לא ס"ל א"כ וא"כ אי נימא דהמתני' כר"ע א"כ מוכרחין אנו לומר דס"ל כר"ש דקרא דיין ושכר יזיר אתיא להורות דחל נזירות אפי' אי לא ס"ל כולל· וא"כ קשיא טובא לכאורה הא אמרינן שם ולרבנן הא כתיב מכל אשר יעשה מגפן היין אמרי לך רבנן התם ללמד על איסורי הנאה שמצטרפין זע"ז ור"ש לית לי' צירוף כדתניא רש"א כ"ש למכות וא"כ האיך מצינן לאוקמא המתני' כר"ע הא א"כ מוכח אתה לומר דר"ע ס"ל כר"ש דכ"ש למכות וזאת לא ניתן לומר דהא ר"ע לא ס"ל כר"ש כמו דאיתא בשבועות (דף כ"א) ע"ב· ותירצתי דר"ל לשיטתו אזיל דס"ל בשבועות (דף כ"ד) דכי אמרינן כולל באיסור שבא מאליו אבל באיסור שבא ע"י עצמו לא אמרינן וא"כ לדידי' מעיקרא דדינא פירכא דלאו קושיא דלתני שבועה שלא לאכול בין בחול בין ביו"ט דכולל שבא ע"י עצמו לא ס"ל וע"כ שפיר מצי לאוקמא המתני' שם כר"ע משום דמצינו לומר דס"ל שפיר האי תנא כולל ושוב אין אנו צריכין לומר דס"ל כר"ש דחל מחמת דגלי קרא והארכתי בזה הרבה· אך שוב הקשיתי דא"כ איך יסי' ניחא לרבה דס"ל כולל שבא ע"י עצמו כמו שהוכחתי מגירסת התוס' בשבועות (דף כ"ח) ורבה ע"כ מוקי המתני' דיש חורש כו' כר"ע מדס"ל במ"ק (דף ג') דמהפך פטור וא"כ ע"כ המתני' משום מקיים הוא דקא מחייב וכר"ע וכמו דפרש"י שם במכות וא"כ קשיא האיך מצי לאוקמי המתני' כר"ע הא הדרא קושיא הנ"ל לדוכתי' דא"כ נהיה מוכרחין לומר דס"ל להמתני' כר"ש דכ"ש למכות ור"ע הא לא ס"ל לסא דר"ש כמו שביארנו ותירצתי דמצינו לשנויי דמש"ה לא תני שבועה משום דמלתא דאיתא בשאלה לא קתני (כמו דמשני שם בגמ') ול"ק מנזיר משום דמצינו אופן נזירות דליתא בשאלה כגון דהביא החטאת ונשחטה ור"ע לטעמי' דס"ל בנזיר (דף כ"ח) דאפי' אם נשחט החטאת אינו יכול להפר מפני הפסד קדשים וה"ה היכי דנשחטה החטאת דאינו יכול לשאול על נזירותו מפני הפסד קדשים וע"ש מה שהארכתי בזה· עכ"פ זאת ביארנו דרבה ע"כ יתרץ דהא דלא קתני שבועה משום דמלתא דאיתא בשאלה לא קתני וא"כ ניחא הא דלא משני רבה דעסקינן דשבר אמר קודם יו"ט קונם שלא לשחוט משום דא"כ הוה לאו דאתריבה ישנו בשאלה דאם ישאל על נדרו בנדר שלא לשחוט יהיה פטור אתריבה מטעם הואיל וחזי לכסוי דם לפור אך כ"ז ניחא אי לא חשבינן בהדי הנך לאוין חמור דהקדש אבל אי נימא דחשבינן חמור דהקדש א"כ קתני אף מלתא דאיתא בשאלה וא"כ קשיא תרתי הדא דהאיך מוקי רבה להמתני' כר"ע דהא לא מצי לתרץ כמו שתירצו בגמ' דהאי תנא כולל לית לי' כמו שביארתי וגם לא מצינו לתרץ דמלתא דאיתא בשאלה לא קתני דהא ע"כ חשיב אף מלתא דאיתא בשאלה וגם יקשה לנו אמאי לא מצי רבה לתרץ דאיירי כגון שאמר קודם יו"ט קונם שלא לשחוט וע"כ מזה סיוע להתוס' שהוכיח דלא חשבינן חמור דהקדש ות"ת הא יש להשיב ע"ז דהא שפיר מצינן לחשוב חמור דהקדש ואין להביא ראי' ממה דלא מתרץ רבה כגון דאמר קודם יו"ט קונם שלא לשחוט דמזה נאו ראי' הוא כלל דהא אם אמר קודם יו"ט קונם שלא לשחוט נמי א"ל ללקות

אחריםה אי אמרינן הואיל משום דלריכין אנו לומר הואיל ואי בעי מיתשל על נדרו והואיל וחזי לכסוי דם לפור דהא אין נ״מ בין חד הואיל לתרי הואיל כמו שמבאר האמו״ר הגאון נר״ו בס׳ ע״י (סי׳ ה׳) מגמ׳ עירובין (ד׳ ל׳) ע״ש · אך באמת ז״א דהא התוס׳ ס״ל בפירוש לקמן (דף מ״ו) דתרי הואיל לא אמרינן [ובאמת האמו״ר נר״ו מתמיה שם על התוס׳] וא״כ אי חשבינן חמור דהקדש יהי׳ קשי׳ שתי קושיות אמאי לא נקיט שבועה ועוד אמאי לא משני רבה כגון שאמר קודם יו״ט קונם שלא לכסות וע״כ ס״ל לתוס׳ דלא השבינן חמור דהקדש אבל רש״י שפיר מלי סבר דחשבינן חמור דהקדש דאין להקשות לדידי׳ אמאי לא חשיב שבועה שלא לחרוש אליבי׳ דרבה משום דרש״י לשיטתו אזיל דס״ל שם בשבועות לפי גרסתו דרבה לא ס״ל כולל הבא ע״י עלמו וא״כ ניחא כמו שביארתי לעיל אליבי׳ דר״ל · אך את זה קשיא לשיטת רש״י אמאי לא משני רבה כגון דאמר קונם שלא לכסות דהא לא מלינו למימר דכיון דאיתא הלאו בשאלה לא קתני דהא קתני חמור דהקדש · אלא ודאי דאמרינן אף תרי הואיל וא״כ מ״מ יהי׳ קשיא דלא לילקי אחרישה מטעם הואיל ואי מיתשל אנדרי׳ והואיל וחזי לכסוי דם לפור ותרי הואיל נמי אמרינן · ואין להקשות הא אמרי׳ בפירוש לקמן (דף ל״ח) דתרי הואיל לא אמרינן דז״א דע״ז פרש״י שם דהכי אמרינן דתרי הואיל לא אמרינן היכי דלאו בידו אבל הכא הרי הוא בידו לשאול וע״כ אמרינן נמי תרי הואיל לשיטת רש״י והשתא שביארנו דרש״י ס״ל דאמרינן אף תרי הואיל וא״כ לא מלי לתרץ כמו שתירלו התוס׳ דקרא דחשביתו מיירי אף בא״ל לנחלתו כמו שביארנו לעיל וא״כ ע״כ מוכרח רש״י לתרץ כתירוץ השני כיון דמתחילת הבערה אינו יכול ליכנות כו׳ וא״כ מוכח דגרסי׳ גבי תמן ר״י סתם וא״כ בחלב דלא הו״מ נמי גרסי׳ ר״י סתם וא״כ אתי שפיר כל מה שביארנו לעיל :

לג ועוד יתורץ קושיא ג׳ מה שהקשיתי לעיל (אות חי״ת) דהנה התוס׳ הקשו (שם בחולין) אמאי לא נימא דנבילה א״מ דמינו דאתוסף בה איסור לגבוה כשנתנבלה איתוסיף נמי להדיוט וא״כ אמאי פליג ריה״ג ותירלו דס״ל כמ״ד דגיד נמי אסור לגבוה · וא״כ קשיא אמאי לא פריך בשמעתין מה לחלב שכן הותר לגבוה תאמר בגיד שאסור לגבוה וכן פריך הגמרא חולין (ד׳ ק״ה) מה להנך שכן לא הו״מ תאמר בחלב דהו״מ ומאי ניהו אילימא חלב בהמה לגבוה איתחרי נמי מליקה העוף לגבוה כו׳ · וא״כ אי לאו דנבילה נמי איתחרי לגבוה הוי זאת פירכא גמורה וא״כ אמאי לא פריך בשמעתין מה לחלב שכן הותר לגבוה תאמר בגיד דאסור לגבוה וע״ז לא שייך לתרץ כמו שתירלו בגמ׳ על הא דפריך מה לחלב שכן הו״מ דהא זאת שפיר הותר אלל בהמה גופה וא״כ האיך מלי למילף גיד דמותר בהנאה מחלב ורבא ע״כ ס״ל כהאי ליםנא דס״ל לריה״ג דגיד הותר בהנאה ומייתי לה בקו״ח מחלב דאל״כ אזי לריה״ג גיד אסור בהנאה וא״כ ליכא תומר בגיד של עולה ושוה״כ כמו שביארתי לעיל א״ו דס״ל לריה״ג דגיד נמי מותר לגבוה וא״כ הדרא הקושיא של התוס׳ לדוכתא אמאי לא הוי נבילה איסור מוסיף דמשנתנבלה אסור לגבוה · אך לפי מה שביארנו דבשמעתין גרסינן ר״י סתם ג״ז ל״ק דריה״ג ס״ל שפיר דגיד אסור לגבוה ור״י ס״ל דגיד מותר לגבוה · וא״כ ממילא יתורץ עוד הפעם קושית התוס׳ אמאי לא מביא הא דר״י דיבמות ע״ש · דזה אינו דלר״י הוי נבילה א״מ משום דע״כ ס״ל לר״י דגיד מותר לגבוה כמו שביארתי וא״כ יהיה קשיא אמאי פליג באוכל גה״נ של נבילה וע״כ אמר רבא דריה״ג הוא :

לד ובזה יתורץ מה שהבאתי לעיל הקושיא אמאי לא אמר רבא דחכמים דר״מ הוא ר״י דכיון שביארנו לעיל (אות ד׳) דר״י יליף ע״כ דג״ה מותר בהנאה מקו״ח מחלב וא״כ קשיא מה שהקשיתי לעיל הא איכא למיפרך מה לחלב שהותרה לגבוה תאמר בגיד דאסור לגבוה וא״כ מוכרחין אנו לומר דס״ל דגיד נמי מותר לגבוה · וא״כ אי נימא דחכמים דר״מ הוא ר״י א״כ קשיא קושית התוס׳ אמאי לא הוי נבילה א״מ דמשנתנבלה אסור לגבוה וליכא לתרץ דס״ל דגיד נמי אסור לגבוה דהא ע״כ ס״ל לר״י דגיד מותר לגבוה וא״כ קשיא אמאי פליג באוכל גה״נ של נבילה · א״ו דחכמים דר״מ לאו ר׳ יהודה · ואין להקשות לפי דברי התוס׳ שהבאתי דנבילה הוי א״מ א״כ נסתר דברי לעיל דמלינו לומר מש״ה חל נבילה מחמת דנתוסיף איסור דאסור לגבוה ותו לא לריכין אנו לומר דחל מחמת דחמור דמטמא או מחמת דחלב קל דהו״מ · דז״א דהא לא טהל לתרץ כן משום דיהי׳ קשיא לגו חלב בעל מום מא״ל דאסור נמי לגבוה וא״כ מה א״מ איכא · ובזה ממילא יתורץ מה שהקשיתי לעיל (אות זיי״ן) סתירת דברי התוס׳ דביבמות תירלו דחל מחמת דחמור שכן מטמא או מחמת דחלב קל שהו״מ וא״כ משמע דנבילה לא הוי א״מ ובחולין מבארו התוס׳ דנבילה הוי א״מ דז״א ולא קשיא כלל דהם ביבמות לא מלי לתרולי כן משום דיהי׳ קשיא מחלב בע״מ מא״ל דאסור נמי לגבוה אבל התם בחולין הקשו התוס׳ אמאי פליגי באוכל ג״ה של נבילה משום דנבילה הוי רק א״כ אמאי לא הוי נבילה א״מ ומשכחת כגון בנבילה דלא הוי בעל מום :

לה אך באמת מאי דביארנו (אות ה׳) דר״י יליף דג״ה מותר בהנאה מקו״ח מחלב לריך ביאור דהא ביארנו לעיל דר״י ס״ל דאין בגידין בנ״ט וא״כ ישאר לנו קושית התוס׳ לימא שור הנסקל ושאר איסורי הנאה יוכיחו דאינן בכרת ואפ״ה אסור בהנאה · ומה דתירלו דיליף שיסי׳ בכלל נבילה כמו שהבאתי לעיל לא מלינו לתרץ כן דזאת לא נאמר רק אי נימא דיש בגידין בנותן טעם אבל אי נימא דאין בגידין בנ״ט שפיר קשיא לימא שוה״כ יוכיח · וכן הבאתי לעיל (אות א׳) קושית הפ״י אמאי פריך ור״ש דאוסר הא אסקינן שם דר״ש ס״ל אין בגי׳ בנ״ט וע״כ לא הוי בכלל נבילה וא״כ לא שייך האי קו״ח משום דנימא שוה״כ יוכיח וא״כ למאי לריך לפרוך מה לחלב שכן הותר מכללו · וע״כ נבאר בהקדם מה דלריכין אנו לתרולי דאף דביארנו דר׳ יוסי הוא דס״ל דחלב לא הו״מ וא״כ לא קשיא מהא דחולין כמו שביארנו · אך מ״מ קושיא שהקשיתי (אות ג׳) נלבה וקיימת אמאי לא אוקמי׳ (שם בשבועות) כר״י דאיהו לא חשיב לחלב הו״מ וא״כ הוה שבועה על חלב קל על חמור · וע״כ מוכרחין אנו לומר הוגה אחרת בדברי התוס׳ (שם בחולין) ומקודם לריך להבין דברי רבותינו בעלי התוס׳ · דהרי להאורה מוקשה מאוד דהא יקשה לנו קושית התוס׳ בפסחים לימא שור הנסקל יוכיח כו׳ וע״כ נראה ליישב דהתוס׳ ס״ל דהכי יליף ר׳ יוסי ומה חלב שענוש כרת אך כיון שהו״מ ע״כ לגבי זה נמי הקילו שמותר בהנאה גיד שאין ענוש כרת והותר ג״כ מכללו אלל עוף מכש״כ דמותר בהנאה · ואע״ג דמה דאמרינן דגה״נ אינו נוהג בעוף היינו משום דאית לי׳ ולא עגיל כמו דאמרינן בחולין (ד׳ ל״ב) וא״כ נוכל לומר דלא מקרי הו״מ כיון דלית לי׳ בעוף · אך באמת בעי שם ר׳ ירמי׳ אית לי׳ לעוף ועגיל מהו אית לי׳ לבהמה ולא עגיל מהו בתר דידי׳ אזלינן א״ד בתר מיני׳ אזלינן ע״ש · וא״כ נוכל לומר דר״י ס״ל דאף היכא דאית לי׳ לעוף ועגיל נמי אינו נוהג א״כ גיד נמי איקרי הו״מ וא״כ לא שייך לומר כעת ולמיפרך מהוה״כ ושאר איסורין יוכיחו שאינן בכרת ואפ״ה אסורין בהנאה · דז״א דשארי איסורין לא הו״מ · וע״ז פריך ר״ש מה לחלב שכן הו״מ אלל היה תאמר בגיד דלא הו״מ אלל חי׳ ובאמת יש לדקדק בלישנא דר״ש כמו שכתבתי לעיל (אות יו״ד) דהו״ל למיפרך מה לחלב שכן הו״מ וכן פריך שם בחולין ומהו דמדייק דהו״מ אלל חי׳ ·

אי"ו דר"י נמי חשיב גיד הו"מ יען דאינו נוהג בעוף ופריך לי' ר"ש מה לחלב שכן הו"מ אצל חיה תאמר בגיד דלא הו"מ אצל חי' (פי' דחלב הו"מ אצל חיה ועוף תאמר בגיד שלא הו"מ רק אצל עוף) וא"כ לא דמיא גיד לחלב ואין להקשות דא"כ קשיא (כמו שכתבתי לעיל אות יו"ד) על מה דאמרינן שם בחולין לא ליכתב רחמנא חלב ותיתי מהנך · מה להנך שכן לא הו"מ תאמר בחלב דהו"מ ומאי ניהו אלימות חלב בהמה לגבוה כו' · ואלא חלב חי' להדיוט נבילה נמי איפשרי חטאת העוף לכהנים והשתא מאי פריך נבילה נמי אשתרי הא מצינן למיפרך מה לחלב שכן הו"מ אצל חיה ועוף תאמר בנבילה דלא הו"מ רק אצל עוף · ומשולם היה קשה לי זאת ואמרתי שע"כ בודאי אין כ"מ · אך כעת לפי דברי מוכרחין אנו לומר דיש כ"מ אם הותר אצל חיה ועוף או אצל עוף גרידא דאל"כ מאי פריך ר"ש וע"כ צ"ל דבאמת ז"א התם שאני דאע"ג דנבילה לא הו"מ אצל חיה מ"מ כיון דנבלת עוף גופא כתבה רחמנא הנפש לרבות שבותה אע"ג דנבלת עוף עצמו מותר אצל הדיוט דהיינו חה"ע לכהנים סברא הוא דניליף חלב בהמה מיני' אע"ג דהו"מ אצל חיה ועוף מ"מ יש חומרא בחלב בהמה דאיהו גופא לא מצינו דמותר אצל הדיוט ובהדרגת השם בוין · משא"כ הכא דבעי למילף גיד של בהמה מחלב בהמה איכא למיפרך שפיר מה לחלב שכן הו"מ אצל חיה ועוף · ומה דהשיב ר' יוסי בבהמה קאמרינן ובבהמה מיהת לא אשתרי פי' אי הוה מצינן למצוא בחלב בהמה גופא קולא אזי שפיר מצי למיפרך דלא דמי גיד לחלב דחלב שרי' רחמנא בהנאה משום דחלב לא מיקרי חמור אע"ג דחייב כרת · אך כיון דחלב דבהמה לא משכחינן קולא רק חומרא הוא דמשכחינן דחייב כרת וא"כ הרי חזינן דאיסור הנאה לא תלי באיסור אכילה וא"כ שפיר מצינו למילף גיד מחלב דהא מצינו בגיד דבהמה גופי' קולא דאינו מחויב כרת · ואין למיפרך הא מצינו דהתיר רחמנא גבי חלב חיה דז"א דכמו כן מצינו דגיד דעוף שרי ואע"ג דחלב הו"מ בחי' ועוף וגיד לא הותר רק אצל עוף זה לא חשיב לי' פירכא דהא כנגד זה יש קולא יתירה בגיד דאינו מחויב כרת וא"כ מיקרי גיד קל מחלב וא"כ לפ"ז לאו קושיא משור הנסקל ומשאר איסורין דלא ענוש כרת ואסורין בהנאה · דז"א דכנגד שאר איסורין מיקרי איסור גיד קל דהו"מ אצל עוף וא"כ מתורץ קושית הפ"י שהבאתי (אות א') דלא מצי למיפרך דשור הנסקל יוכיח דמצינן להשיב ע"ז דשאני שוה"נ ושארי איסורין דלא הו"מ תאמר בגיד דהו"מ כמו שביארנו · וא"כ כעת שפיר נוכל לומר דאף דר' יהודה ס"ל דאין בגידין בנ"ט מ"מ יליף דגיד מותר בהנאה מקו"ה מחלב דליכא למיפרך שור הנסקל יוכיח דמצינו להשיב ע"ז דשאני שוה"נ דלא הו"מ תאמר בגיד דהו"מ · ואין להקשות הא מצינו למיפרך מבשר בחלב דהו"מ אצל בהמה טמאה ואינו מחויב כרת ומ"מ אסיר בהנאה · ובשלמא על ר' יוסי ליכא להקשות מבב"ח דמצינו לומר דס"ל כר"ש דבב"ה מותר בהנאה · אך גר' יהודה שפיר נוכל להשיב בב"ה יוכיח דהא ע"כ ס"ל לר"י דבב"ח אסור בהנאה וכמו דמבאר הצל"ח על קושית התוס' לקמן (דף כ"ח) דמנ"ל לר"י דחמץ לפ"ז ולאה"ז אסור בהנאה לחזקיה דהא לא כתיב רק פ"א לא יאכל ומסתמא מוקמינן לי' על תוך זמנו · ותי' הצל"ח דס"ל כמו דיליף איסי ב"י דבב"ה אסור בהנאה מקו"ח מערלה ומכלאי הכרם ומה ערלה שלא נעבדה בה עבירה אסור בהנאה בב"ח שנעבדה בה עבירה אי"ד שאסור בהנאה וכמו כן נוכל לידע מקו"ח זה דחמץ בתוך זמנו ולאחר זמנו דאסור בהנאה דהרי ג"כ נעבדה בה עבירה ורק על לפ"ז דאינו עובר על בל יראה עד הלילה ולא נעבדה בה עבירה הוא דבעינן קרא לאוסרה בהנאה ומש"ה כתב חד זימנא לא יאכל ומוקמינן לי' על לפני זמנו דעל' אינך לא צריך קרא · וא"כ נתבאר דר"י

ס"ל כאב"י דיליף בב"ה מקו"ח דאסור בהנאה וא"כ מצינו למימר בב"ה יוכיח דאינו חייב כרת והו"מ אצל בהמה טמאה ומ"מ אסור בהנאה · ואין לומר דהא לר"י לא מצי ליליף דבב"ה אסור בהנאה מקו"ח מערלה ומכלאי הכרם דהא מצינן למיפרך מה לכולהו שכן בשריפה וכן הקשו התוס' בחולין (דף קט"ו) ד"ה כלאי הכרם על אב"י אמאי לא פריך מה לכולהו שכן בשריפה ותירצו דזהו דוקא לר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא בשריפה · אבל לרבנן לא הוי חמץ בשריפה · (פי' וא"כ נוכל לומר דאב"י ס"ל כרבנן) ובאמת צ"ל דמוכח כן דע"כ ס"ל לאב"י דחמץ איני בשריפה דזה בודאי מוכרחין אנו לומר דע"כ ס"ל לאב"י כר"ש דאינו אסיר לאה"ז דאל"כ קשיא על מה דפריך מה לחמץ שכן כרת הא מצינן להשיב חמץ דלפ"ז ולאח"ז יוכיח דליכא כרת א"ו דס"ל כר"ש דלאח"ז מותר וא"כ ממילא לא מצי סבר דחמץ בשריפה דהא לא מצי למילף מנותר דמצינן להשיב מה לנותר שכן אין היתר לאיסורו ואיסורו איסור עולם תאמר בחמץ שיש היתר לאיסורו אחה"פ וכן הקשו המפרשים אליבא דר' יהודה אך תירצו דר"י לשיטתו אזיל דס"ל דלאח"ז נמי אסור · אבל לאב"י דס"ל כר"ש כמו שהוכחנו וא"כ לא מצי סבר דחמץ בשריפה ומתורץ קושית התוס' שם בחולין · אבל לר"י שפיר מצינן למיפרך מה לכולהו שכן בשריפה וא"כ לא מצי למילף דבב"ה אסור בהנאה מקו"ה מערלה ומכלאי הכרם ונוכל לומר נמי הא דלא השיב הגמרא חמץ לפ"ז ולאח"ז יוכיח משום דפשיטא לי' להגמרא דאב"י ס"ל כר"ש דאל"כ האיך מצי למילף בב"ח מערלה ומכלאי הכרם הא מצינו למיפרך מה לכולהו שכן בשריפה אבל לר"י שפיר מצינו למיפרך · אך לתירוץ ראשון שתירצו התוס' (שם בחולין) דזה לאו פירכא דמצינן לומר דהיא גופי' ניליף וא"כ לפ"ז שפיר נוכל לומר כמו שביארנו דס"ל לר"י דבב"ה אסור בהנאה וא"כ חוזר הקושיא הא מצינן לומר בב"ה יוכיח דהו"מ כמ"ב · אך באמת ג"ז ניחא דהא התוס' תירצו (שם בחולין) דבב"ה לא מיקרי הו"מ יען דלא כתיב כל עש"ה ואף דיבואר לקמן (ד' כ"ד) דרש"י לא ס"ל כשיטת התוס' דלא מיקרי הו"מ מדלא כתיב כל וכמו שביארנו לעיל קצת מזה מ"מ ל"ק דלשיטת רש"י ס"ל דלא מיקרי הו"מ רק אי מצינן בבהמה טהורה גופא דהו"מ וכמו דהשיב ר"י דאנן בבהמה קאמרינן ובבהמה מיהת לא אשתרי ויבואר לקמן באריכות · [ובזה א"ש מה דקשיא לכאורה נמי על ר' יוסי דיליף גיד דמותר בהנאה מקו"ח דחלב דהא מצינן למימר בב"ח יוכיח דהו"מ ואין לתרץ כמו שתירצתי דר"י ס"ל כר"ש דס"ל דבב"ה מותר בהנאה דהא התוס' הקשו בקדושין (דף נ"ו) אמאי לא קתני במתני' המקדש בחמץ בפסח דאינו מקודשת ותירצו דהמתני' אתיא כר"י דס"ל דחמץ מותר בהנאה · ובמתני' (שם) קתני דהמקדש בבב"ח אינו מקודשת משום דאסור בהנאה וא"כ הרי חזינן דר"י ס"ל דבב"ח אסור בהנאה וא"כ תמהי לא מצי נימא בב"ח יוכיח דהו"מ ומ"מ אסור בהנאה דהא זאת כבר ביארנו לעיל דגבי חמץ אי מותר בהנאה הוא ר' יוסי (סתם) והיינו דיליף הכא גיד מקו"ח דחלב כמו שהבאתי לעיל דברי התוס' חולין דחד הוא אך כיון דר"י לא חשיב הו"מ כיון דבבהמה גופא לא מצינו דהו"מ כמו שהשיב בבהמה מיהת לא אשתרי כן נוכל לומר דלא מיקרי בב"ח הו"מ יען דבבהמה טהורה גופא לא מצינו דהו"מ ועוד נ"ל דלאו קושיא דכבר מבאר המקנה דכיון דקיי"ל הקונה חמץ בפסח לוקה משום בל יראה כמ"ש הרמב"ם וא"כ לפי מ"ש הרמ"א ביו"ד סי' ר"ל וכ"כ הסמ"ע בח"מ סי' ר"ח דמקח הנעשה באיסור אינו כלום דכ"מ דאמר רחמנא לא תעביד אעל"מ וא"כ הקונה חמץ בפסח אינו כלום וע"כ אינה מקודשת דאעל"מ דאי נימא דמקודשת הרי נעשה איסור שקנתה חמץ בפסח ע"ש · וא"כ כיון דלרבא לא מוכח לומר דהמתני' אתיא כר"י והתוס' לא תירצו רק

לאב"י

לאביי דס"ל הע"מ [ועיין לקמן (דף ל"א) דפליגי ר' יוסף ואביי דאביי ס"ל לפי דמים תשלם ור"י ס"ל לפי מדה משלם וביארתי במ"א במאי פליגי בארוכות (ועי' מה שכתבתי לקמן (ד' מ"ו) בהג"ה ד"ה והנה ע"ש) וכעת נ"ל לומר בפשיטות דר"י דס"ל דלפ"מ משלם משום דס"ל דדוחק הוא לאוקמי מתניתין דהאוכל תרומת חמץ כו' כר' יוסי דס"ל דחמץ מותר בהנאה דזה דלא כהלכתא וע"כ אינו רוצה לאוקמי התם מתני' כותי' משום דר' יוסף אזיל לשיטתו דס"ל בכתובות (ד' פ"א) דאעל"מ וע"כ אינו מוכרח לתרץ דהמתניתין דקדושין אתיא כר' יוסי וע"כ אינו רוצה לאוקמי המתניתין דלקמן דהאוכל תרומת חמץ כו' כר"י · אבל אביי לשיטתו אזיל דס"ל א"ע מהני וא"כ איהו מוכרח לאוקמי המתניתין דקדושין כר' יוסי דחמץ בפ' מותר בהנאה וע"כ ס"ל נמי דלפ"ד משלם ול"ק ממתני' דאוכל תרומת חמץ כו' דמוקמינן נמי כר' יוסי · וע"כ אינו מתרץ הגמרא בע"ז (דף ע"ד) דפריך אי איסורא הנאה קא חשיב ליתני המן בפסח כו' אמאי לא משני דאתיא כר' יוסי דס"ל דחמץ מותר בהנאה כמו דתירצו התוס' בקדושין דהמתניתין אתיא כר' יוסי א"ז דהתוס' לא תירצו רק לאביי דס"ל א"ע מהני וע"כ מוכרח לומר דהמתניתין אתיא כר' יוסי · ועוד הא אביי מוקי המתניתין דהאוכל תרומת חמץ נמי כר' יוסי · אבל התם בע"ז נוכל לומר דאזיל סוגיה הגמ' כהלכתא דא"ע לא מהני וע"כ אינו רוצה הגמ' לתרץ ולאוקמי המתני' כר' יוסי דלא כהלכתא] וא"כ לרבא לא מוכח דר' יוסי ס"ל דבב"ח אסור בהנאה וע"כ מתרץ שפיר דר"י ס"ל דמותר בהנאה כר"ש · וכל דברי הוא רק לשיטת רבא ולתרץ אמאי לא משני רבא בשבועות דאתיא כר' יוסי דלא ס"ל דחלב הו"מ וע"כ מוכרחין אנו לתרץ דר"י הוא דס"ל דחלב מיקרי הו"מ כמ"ש לעיל אך דס"ל דגיד נמי הו"מ וכ"ז הוא רק לרבא וע"כ לא פריך מבב"ח דמלינו לומר דר' יוסי ס"ל כר"ש דבב"ח מותר בהנאה] :

לו היוצא מדברינו אלה דר' יהודה שפיר ס"ל דלא אמרינן כולל ומ"מ שפיר ס"ל דגה"נ מותר בהנאה דיליף קו"ח מחלב כמו שביארנו וא"כ סדרא הקושיא מה שהקשיתי (אות ו') אמאי לא אמר רבא דחכמים דר"מ הוא ר"י דשפיר מלינו לומר דל"ל כולל גרידא אבל כולל בא"ח אית לי' ובגלמא גבי חגב של שוה"נ דאמרינן דלא הל אף דשוה"נ אסור בהנאה מ"מ לא מיקרי חמור נגד התומרה שיש בחלב שהן מחויב כרת · אבל התם בחולין גבי גיד של עולה וכל שוה"נ דאסור בהנאה שפיר מיקרי חמור על קל אך באמת לאו קושיא דלבד מה שתירצתי לעיל בכמה אופנים נמי ניחא דממ"נ אי נימא כדאמרינן בשתא דר"י ל"ל א"כ וא"כ קשיא מנ"ל דגה"נ מותר בהנאה ומוכרחין אנו לומר כמו שביארנו דיליף מקו"ח דחלב כמו דיליף ר' יוסי וא"כ קשיא קושית התוס' לימא שוה"נ יוכיח דליכא לתרוצי כמו שתירצו התוס' דהא לר' יהודה ס"ל דאין בגי' בנ"ט כמו שביארנו לעיל וא"כ לא מצי אזיל לדידי' תירוץ התוס' וכמו שביארנו והע"כ מוכרחין אנו לומר דיליף מקו"ה מחלב אך דס"ל דגיד נמי מיקרי הו"מ משום דהו"מ אגל עוף וא"כ ליכא יוכיח משוה"נ ובאידי איסורין דמלינן להשיב דשאני גה"נ דהו"מ · ולפ"ז לא מצי רבא לומר דחכמים דר"מ הוא ר' יהודה משום דיקשי' קשיא אמאי לא נימא דחל נבילה על גה"נ מחמת דחמור על קל הוא וכמו דאמרינן דחל נבילה על חלב מחמת דחלב הו"מ וא"כ צריכין אנו לומר כמו כן גבי גיד דנבילה חל על גיד משום דהו"מ · וליכא למימר הא דחל נבילה על חלב הוא מחמת דנבילה חמור דמטמא חדא דע"כ לית לי' הך סברא כמו שביארנו לעיל (אות כ"ז) ועוד דאפילו נימא הכי נמי להו קושיא אמאי לא אמר דחכמים דר"מ הוא ר' יהודה דהא לר"י חל נמי נבילה על גה"נ משום דמיקרי כולל בא"ח מחמת דנבילה חמור דמטמא וא"כ אמאי פליג באוכל גה"נ של נבילה אע"כ דס"ל דהא דחל נבילה על חלב הוא מחמת דחלב מיקרי קל דהו"מ וא"כ צריך להול נבילה נמי על גה"נ משום דגה"נ נמי הו"מ וע"כ לא אמר רבא דחכמים דר"מ הוא ר' יהודה ואין להקשות דא"כ האיך אמר רבא דהאי תנא ריה"ג הא ריה"ג ס"ל דגיד הו"מ · דז"א דהא בארתי דר' יוסי הוא דס"ל כן · ועוד דגיד יש לו תומרא אחריני דחייב

אף באין בו כזית אבל לר' יהודה זה ליתא דהא ר"י ס"ל בחולין (דף ל"ו) דאינו חייב רק כיש בו כזית :

לז והא דהקשו התוס' בחולין לר' יוסי דלא חשיב חלב הו"מ כו' הא לפ"ד דהעת מלינו לומר דר"י נמי ס"ל דחלב הו"מ אך לא חשיב גבי גה"נ דחלב קל מנומת דהו"מ משום דגה"נ נמי הו"מ · דזה אינו דהכי אולי קושית התוס' דכיון דלית לי' לר' יוסי דחלב מיקרי הו"מ דנימא דמשום זה הקילה התורה דשרי בהנאה דכיון דבבהמה קאמרינן ובבהמה מיהת לא אשתרי וע"כ לא מלינן להקל בחלב בהמה · וא"כ מלינן למילף נמי חלב מחמץ להחמיר כמו דהחמירה רחמנא גבי חמץ דחייב אף השותה ה"נ גבי חלב ואין לומר דלא מלינו למילף להחמיר הלא צריכין אנו להקל גבי חלב בהמה יען דמלינו קולא אלל חלב היה דא"כ מלינו כנגד זה קולא גבי חמץ דלא הי' להם שעת הכושר כדאמרינן (שם בחולין) לא לכתוב רחמנא בחמץ ותיתי מהנך ומשני דמה להנך שכן לא הי' להם שעת הכושר וא"כ הרי הזינן דשעת הכושר מיקרי קולא · ועוד מלינו קולא גבי המן שאין איסורו איסור עולם וא"כ חלב בהמה והמן הוין שזה וזה בכרת ומותרין בהנאה וא"כ צריכין אנו לחייבינהו אף השותה · ומשום הכי דייקו התוס' בלשונם בבהמה מיהת לא אשתרי וא"כ ליכא קולא גבי חלב בהמה · אבל ר"ש דפריך מה לחלב שכן הו"מ אלל היה ועוף ס"ל דחלב גופא מיקרי איסור קל דהקילה התורה גבי איסור חלב וא"כ לא מלינו למילף חלב מחמץ להחמיר דמה לחלב שכן איסור קל דחלב גופא התירה התורה ובזה אין נ"מ אם התירה התורה חלב בהמה או הי' אך כיון דהתירה התורה חלב מיקרי חלב איסור קל · אך א"כ לפ"ז צריך להבין דהא נסתר תירוצי הנ"ל בתירצתי קושית התוס' דמשום הכי פריך הגמ' לר' יוסי יען דר' יוסי לא ס"ל דחלב הו"מ וא"כ ע"כ הא דחל נבילה על חלב משום דמטמא וא"כ יהיה קשיא אמאי פליג באוכל גה"נ של נבילה דהא נבילה נמי מיקרי א"כ בא"ח הא לפ"ד כעת דביארנו דס"ל לר' יוסי ג"כ דחלב מיקרי הו"מ וא"כ מלינו למימר הא דחל נבילה על חלב משום דחלב מיקרי הו"מ א"כ הוזרה קושית התוס' אמאי לא אמר רבא דחכמים דר"מ הוא ר' יוסי · אך באמת ז"א דהא זאת ביארנו לעיל דע"כ ס"ל לר' יוסי דגיד מותר לגבוה דאל"כ ליפרוך מה לחלב שכן מותר לגבוה תאמר בגיד שאסור לגבוה · וגם בחולין מוכרחין אנו לומר דס"ל לחכמים דר"מ דגיד אסור לגבוה דאל"כ הוי נבילה א"מ כמו שביארנו לעיל וא"כ ממילא מתורץ קושית התוס' דלא מצי אמר דחכמים דר"מ הוא ר' יוסי :

לח ועוד נראה לי לתרץ באופן אחר דנהזי אנן להבין מה שתירצו התוס' דמש"ה חל נבילה על חלב משום דמטמא ועוד תירצו דחלב קל דהו"מ · הא טעמא דמטמא לא שייך לומר רק אלל נבילה אבל לא בטריפה וכמו דאמרינן בזבחים (ד' ע') התורה אמרה יבוא איסור נבילה ויחול על איסור חלב יבוא איסור טריפה ויחול על איסור חלב לריכא דאי אשמעינן נבילה ה"א משום דנבילה מטמא אבל דטריפה אינו מטמא וא"כ ע"כ מוכרחין אנו לומר הא דחל טריפה על חלב משום דחלב הו"מ וא"כ קשיא הא נבילה נמי הו"מ אלל מליקה · אך ע"ז תירצו התוס' דשאני מליקה דמבולאן גבוה קא זכו וא"כ קשיא לי אמאי אמרינן בגמ' שם בחולין ומודה בגה"נ של עולה ושוה"נ משום דכולל בא"ח אמאי לא אמר נמי דמודה בגיד של טריפה דהא טריפה על גה"נ נמי כולל בא"ח דהא גה"נ הו"מ אלל עוף ואין לתרץ דטריפה נמי הו"מ אלל מליקה דזה אינו דהא מבולאן גבוה קא זכו · ע"כ נ"ל לתרץ דבאמת נוכל לומר דטריפה נמי מיקרי הו"מ ומ"מ חל על חלב משום

דחלב הו"מ אלא חי' ועוף וטריפה לא הו"מ רק אלא עוף וכמו שביארנו לעיל דזהו הא דפריך ר"ש לר' יוסי · וא"כ ניחא הא דלא קתני גה"כ של טריפה ומודה ריה"ג דחל טריפה על גיד יען דגיד הו"מ דז"א דטריפה נמי מיקרי הו"מ · אך כ"ז מצינן לומר אליבי' דריה"ג אבל לר' יוסי דלא חייש להא פירכא ויליף גיד מחלב יען דשניהם הו"מ והינו חושש להא פירכא דר"ש דחלב הו"מ אלא חיה ועוף וגיד לא הו"מ רק אלא עוף וא"כ ע"כ מוכרחין אנו לומר הא דחל טריפה על חלב משום דטריפה לא מיקרי הו"מ דמשולחן גבוה קא זכו כמו שתירצו התוס' וא"כ הדרא הקושיא אמאי לא קתני ומודה ר' יוסי בגה"כ של טריפה וע"כ מוכרח רבא לומר דהאי תנא ריה"ג ומתורץ קושית התוס' אמאי לא אמר רבא דהאי תנא ר' יוסי · וא"כ ממילא מתורץ מה דלא אמר רבא דחכמים דר"מ הוא ר' יהודה · משום דר' יהודה נמי ס"ל כר' יוסי דיליף גה"כ מחלב והינו חושש להא פירכא דפריך ר"ש דחלב הו"מ אלא חי' ועוף וגיד לא הו"מ רק אלא עוף וא"כ מוכרחין אנו לומר לדידי' נמי הא דחל טריפה על חלב משום דטריפה לא מיקרי הו"מ דמשולחן גבוה קא זכו וא"כ אי נימא דחכמים דר"מ הוא ר' יהודה א"כ יהיה קשיא אמאי לא אמר דמודה ר' יהודה בגה"כ של טריפה דכולל בא"ח וע"כ לא אמר רבא דחכמים דר"מ הוא ר' יהודה :

לט אך עכ"ז צריך להבין דהא לר' יוסי לא מצינן לומר דטריפה מיקרי הו"מ אלא מליקה דשאני מליקה דמשולחן גבוה קא זכו דהא ביארנו לעיל (אות כ') על הא דאמרינן במנחות דסד"א הואיל ואשתרי מליקה אשתרי נבילה וטריפה כו' אמאי לא אמרינן דהטעם שכן מלותה בכך כמו שהקשו התוס' וביארנו דע"כ הותר לגמרי דלא מצינן לומר דאתי עשה דאכילת קדשים ודחי ל"ת דנבילה דלמ"ד אלי שיעור מותר מה"ת א"כ ע"כ דהותר לגמרי מליקה גבייהו דלא מצינו לומר מחמת עשה דחי ל"ת דהא אפשר לקיים שניהם שיאכלו הכהנים הרבה דלא יגיע לכ"א רק כח"ש ומ"מ לא הזהירה התורה ע"ז ויכול לאכול אף כהן אחד וא"כ מוכח דהתירה התורה לגמרי למ"ד דח"ש מותר מה"ת · והנה ביומא (ד' ע"ד) איתא ר' יוחנן אמר ח"ש אסור מה"ת ר"ל אמר מותר מה"ת איתיבי' ר"י לר"ל אין לי אלא כל שישנו בעונש ישנו באזהרה כו' וח"ש מנין ת"ל כל חלב ומשני מדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא וה"כ מסתברא דאי ס"ד דאורייתא הוי ספיקא הוא אצטריך קרא לרבויא ספיקא אי משום הא לא איריא קסבר הוי ברי' בפ"ע · והיתא בתוס' ישנים ד"ה ואי דהוה מצי לדייק איפכא בשלמא אי ח"ש אסור מה"ת א"כ עיקר קרא לח"ש אבל אי נימא דח"ש מותר מה"ת והוי ספקא הוה קרא למאי אתא ע"ש · הרי מוכח לסברת הת"י אי הוי ברי' בפ"ע הוא אזי ח"ש מותר מה"ת אבל אי נימא דהוי ספיקא הוה אי כוי ודאי בהמה הוי אזי מוכח דח"ש אסור מה"ת דאי לאו הכי קרא למאי אתא וכן מצאתי להדו"ל דמבאר ג"כ מהת"י כנ"ל · ואמרינן בחולין (ד' פ') כתנאי כוי זה איל הבר כו' ר' יוסי אומר כוי ברי' בפ"ע כו' א"כ לר' יוסי דהשיב כוי לברי' בפ"ע א"כ ס"ל ע"כ דח"ש מותר מה"ת וא"כ ע"כ מליקה הותרה לגמרי אלא הכהנים כמו שביארתי ואם כן קשיא אמאי חל טריפה על חלב דהא שניהם הותר מכללו :

מ ואין להקשות דאם כן לפי דברי הנ"ל קשיא נמי אליבי' דריה"ג אמאי חל טריפה על חלב הא טריפה נמי הו"מ כמו שביארנו ואין ליישב דריה"ג ס"ל דח"ש אסור מה"ת וע"כ לא הוי מליקה הו"מ · דז"א דא"כ קשיא נ"ל קרא דיחזקאל להזהיר הכהנים על נו"ט וא"כ ע"כ מוכרחין אנו למה שביארנו לעיל בשם הדו"ל דאי יש שחיטה לעוף מה"ת א"כ לא משכחת מליקה כשרה כלל דהרי שחיטה בסכין ומליקה בצפורן והוי נבילה תמיד וא"כ שפיר שייך לומר דמלותן בכך דעשה דחי ל"ת ולא שייך לומר הואיל כו' · אבל אם ס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת רק בעי נחירת סימנים א"כ לא הוי מליקה ·נבילה כלל כמ"ש התוס' חולין (דף ד') אלא דטריפה הוי מלד שנשבר המפרקת קודם שהגיע לסימנים דמליקה מן העורף וא"כ לבני ר' חייא דסברי שם דמלות מליקה מחזיר סימנים אחורי עורף א"כ משכחת דאפילו טריפה נמי לא הוי וכשרה גמורה היא וכגון שהחזיר הסימנים אלא דמסקינן שם אף מחזיר סימנים דהברירה ביד כהן · נמלא מליקה מסורה ביד כהן אי בעי עביד בהכשר גמור בלי לטרוף ואי בעי טריף לה כגון אי לא החזיר הסימנים וא"כ ליכא למימר דעשה דחי ל"ת שהרי יכול לקיים שניהם ואעפ"כ אשתרי מליקה גבייהו היכא דלא החזיר הסימנים וע"כ למ"ד דח"ש אסור מה"ת ס"ל ע"כ דאין שחיטה לעוף מה"ת וע"כ ניחא דה"א דאשתרי נו"ט וע"כ צריך קרא דיחזקאל דכל בני הכהנים לא יאכלו נו"ט וא"כ אי נימא דריה"ג ס"ל דח"ש אסור מה"ת מוכח לומר דאין שחיטה לעוף מה"ת וא"כ שפיר הוה מליקה היתר גמור וא"כ הדרא הקושיא אף אליבי' דריה"ג האיך חייל טריפה על חלב · אך באמת ז"א דע"כ ס"ל לריה"ג דיש שחיטה לעוף מה"ת · דהנה איתא בזבחים (ד' ס"ט) מלק ונמלאת טריפה רמ"א אינו מטמא בבה"ל ור"י אומר מטמא אמר ר"מ ק"ו הדברים אם נבלת בהמה דמטמאה במגע ובמשא שחיטתה מטהרת טרפתה מטומאתה נבלת עוף שאינה מטמאה במגע ובמשא א"ד שתהיה שחיטה מטהרת טריפתה מטומאתה מה מצינו בשחיטתו שהיא מכשרתה לאכילה ומטהרת טרפתו מטומאתה כו' · ר' יוסי אומר די' כנבלת בהמה שחיטתה מטהרתה ולא מליקתה ופריך בגמרא ור"מ לית לי' דיו והא דיו דאורייתא כו' אמר ר' יוסי ב"ח ר"מ קרא אשכח ודרש זאת תורת הבהמה והעוף וכי באיזה תורה שותה בהמה לעוף כו' אלא לומר לך מה בהמה דבר שמכשירה באכילה מטהרת טריפתה מטומאתה אף עוף דבר שמכשירה לאכילה מטהרת טריפתה מטומאתה והקשו התוס' ד"ה וכי והא אצטריך לכדדרשינן בחולין (דף כ"ז) מה בהמה בשחיטה אף עוף בשחיטה ותירצו דכל מילי דרשינן בהקישא ואין היקש למחצה · ולכאורה צריך להבין קושיתם דלמא ר"מ ס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת ואם כן לא צריך הקרא לכדדרשינן מה בהמה בשחיטה אף עוף בשחיטה · אך ז"א דהתוס' לשיטתייהו אזלי דמוכח דר"מ ס"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת דהנה אמרי' בחולין (ד' ל"ג) דליכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור והקשו התוס' מהא דאמרינן (שם ד' ק"ב) דפליגי באבר מ"ה אי נוהג בטמאה ואמרינן מחלוקת בישראל אבל בב"נ דברי הכל מוזהרין על הטמאין כטהורין · ובשלמא לרבנן אע"ג דאין ישראל מוזהר על אבמה"ת דטמאה מ"מ אסור לו משום טמאה ולא אשכחן דלישראל שרי ולכותי אסור כו' ותירצו דמ"מ אבמה"ח דידהו נמי אסור מה"ת משום דבעי שחיטה אע"ג דכותי אסור במבשו בשר גידין ועלמות וישראל לא מיתסר רק בכזית בשר הא אמר ר' יוחנן ח"ש אסור מה"ת כו' ע"ש · ואמרינן שם דר"מ ס"ל דאינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד אלל ישראל ובב"נ אפי' דחיות ועופות וא"כ הא איכא אבמה"ת דחיות ועופות דלישראל שרי ולעכו"ם אסור כמו שהקשו התוס' שם · ומוכרחין אנו לתרץ כמו דתירצו התוס' דלישראל נמי אסור משום דבעי שחיטה וא"כ מוכח דלר"מ יש שחיטה לעוף מה"ת דאל"כ קשיא מאמה"ת דעוף דלישראל שרי ולנכרי אסיר · ואפי' לר"ל דס"ל דח"ש מותר מה"ת וא"כ ע"כ מוכרחין אנו לומר דלא ס"ל בהאי כללא דמי איכא מידי כמו דמבואר שם בתוס' · מ"מ איכא הוכחה דע"כ ס"ל לר"מ דיש שחיטה לעוף מה"ת כמו שהוכחתי לעיל

(אות כ"ג) מגמרא זבחים דאי אמרינן אין שחיטה לעוף מה"ת מוכרחין אנו לומר דשחיטה שא"ר ל"ש בחיטה ור"מ ס"ל בחולין (דף פ"ה) דשחיטה שא"ר שמה שחיטה ואע"כ דס"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת · אך זאת צריך להבין דברי רבותינו בעלי התוס' אשר כל דבריהם הם טבועים במשקל הצדק ואמאי שינו בלשונם הזהב דבזבחים הם תירצו דאין היקש למחצה ובחולין (דף כ"ז) תירצו דתרתי ש"מ ע"ש · ומצאתי בס' דו"ל שהוסיף לתמוה על מה דתירצו התוס' בחולין דתרתי ש"מ וא"כ משמע דאין ברירה למידרש חדא בלא אידך ובזבחים לא כתבו רק דהיקש הוא ואין היקש למחצה דמשמע דהכר הי' אפשר לדרוש חדא בלא אידך רק דמדת ההיקשא כן שאין היקש למחצה ומבאר בטוב טעם דכוונת התוס' הוא כן דהרי בזבחים דריש ר"מ קו"ח לשחיטת עוף משחיטת בהמה ושוב יליף מליקה משחיטה וע"ז השיב לו ר"י דיו ומתוך כך הוצרכה הגמ' להביא דר"מ קרא אשכח ודריש · והנה היכא דמיפרך קו"ח לא אמרינן דיו וא"כ אי נימא דאין שחיטה לעוף מה"ת א"כ אי אמרינן דיו הרי מיפרך קו"ח דהיאך תאמר דיו כבהמה דדוקא בשחיטה מטהר בעוף · דהרי עוף אין לו שחיטה כלל ומה הכני לנו קו"ח וא"כ ממילא לא אמרינן דיו · ושוב לא צריכנא כלל להיקשא דזאת הבהמה להקיש עוף לבהמה דהא מקו"ח ידעינן מליקה א"ו מדאצטריך ההיקשא לטהר מליקה מכלל דמקו"ח לחוד ליכא למילף מליקה דאמרינן דיו כבהמה דשחיטה מטהר ולא מליקה וא"כ ממילא מוכח דיש שחיטה לעוף מה"ת הרי דהך לימוד להקיש עוף לבהמה לענין טהרה א"א בלא לימוד שחיטה לעוף מה"ת · אבל היפכא למידרש מיניה דיש שחיטה לעוף יכולין אנו שפיר למידרש לחוד ואין לנו הכרע המכריע אותנו למידרש מיני' נמי לענין טהרת מליקה מטומאה רק מצד מדת ההיקש שאינו למחצה ובזה נכון לשון רבותינו בעלי התוס' דהם (בחולין) יליף הגמ' מיני' דיש שחיטה לעוף והקשו התוס' מנא לי' לימוד זה הרי דרשינן בזבחים לדרשה אחרינא לענין טהרת טריפתה מטומאתה וכותה (שם) להקשות אהך סוגיא דחולין דבהך מסכת קיימא ומקשו מנ"ל לימוד זה וע"ז הירצו דתרתי ש"מ דאפי' אם תדרשו להאי דזבחים מ"מ מוכח דיש שחיטה לעוף מה"ת · ובאמת מצי להיות דאתי למדרש רק האי דרשא דחולין · אבל (שם בזבחים) לא עסקו התוס' רק להקשות על האי דדרשינן (שם בזבחים) ולא מקשו על האי דרשה דדרשינן בחולין והקשו התוס' (שם בזבחים) להיפך מנ"ל לימוד זה לענין טהרת טריפתה מטומאתה דילמא אתי לכך דרשה דדרשינן בחולין דיש שחיטה לעוף · ואי אמרת דתרתי ש"מ א"כ יקשה מהיכי שמעת לי' תרתי דהרי כך דרשא דחולין איננה מכרחת לכך דזבחים · ולכן תירצו דאין היקש למחצה דהרי אפי' אם תדחה דהאי קרא לטהרת טריפת' אתא מ"מ ממילא מוכח דיש שחיטה לעוף דאל"כ אייתר כך היקשא לגמרי דמקו"ח ידעינן זאת ודיו ליכא למימר דא"כ מיפרך קו"ח אבל אי נימא דגם היכא דמפרך קו"ח אמרינן דיו יכול להיות דהך היקשא לדרשא דר"מ לחודי' קא אתי לטהר טריפתה ולעולם דאין שחיטה לעוף מה"ת ואעפ"כ איצטריך האי היקשא לטהרת טריפתה דמקו"ח ליכא למילף משום דאמרינן דיו אף היכא דמיפרך קו"ח · אך דיש ללמוד גם שחיטה מטעם דאין היקש למחצה אבל היפכא קשיא לנו לאוקמא האי היקשא לטהרת טריפתה שוב לא דרשינן מיני' דיש שחיטה לעוף דאף דסברא הוא דאין היקש למחצה מ"מ יש לנו קרא המנגד לזה דכתיב ושפך את דמו כדאיתא שם בחולין וזה כפתור ופרח עכ"ל · עכ"פ הקיצור מדבריו אי אמרינן דהיכי דמיפרך קו"ח לא אמרינן דיו אזי אין ברירה רק אי נימא דיש שחיטה לעוף מה"ת דאל"כ האי היקשא דזאת התורה לבהמה ולעוף כולו מיותר ולמאי דרשינן לי' אבל אי אמרינן דיו אף דמיפרך קו"ח אזי לא עקרינן קרא דושפך את דמו מפשוטו ואין שחיטה לעוף מה"ת והאי היקשא גדרשה דר"מ קא אתי · ואמרינן בב"ק (דף מ"ח) דריה"ג ס"ל כר"ע דקרן בחצר הניזק דנזק שלם משלם ואמרינן (שם דף כ"ד) אמר להם ר"ע מה במקום שהקל על שן ורגל ברה"ר שהוא פטור החמיר עליהם ברשות הניזק לשלם נ"ש מקום שהחמיר על הקרן ברה"ר לשלם ח"נ א"ד שנחמיר עליו ברשות הניזק לשלם נ"ש א"ל דיו לבא מה"ד להיות כנידון מה ברה"ר ח"נ אף ברשות הניזק ח"נ ופריך בגמרא ור"ע לית לי' דיו והא דיו דאורייתא כו' ומשני כי לית לי' דיו היכא דמיפרך ק"ח וא"כ ריה"ג דס"ל כר"ע דקרן בחצר הניזק משלם נ"ש ע"כ ס"ל דהיכי דמיפרך קו"ח לא אמרינן דיו וא"כ ע"כ ס"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת כמו שהבאתי דברי הדו"ל וע"כ שפיר ס"ל דמליקה לא מיקרי הו"מ אלא כהנים דשאני מליקה דמשולחן גבוה קא זכו ומלותן בכך שאני והטעם הוא דכיון דס"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת א"כ לא משכחת מליקה בפרה כלל דהוי נבילה תמיד וא"כ אתי עשה ודחי לל"ת וע"כ הוי מליקה מצותן בכך ולא מיקרי נבילה הותר מכללו וע"כ שפיר חל נבילה על חלב יען דחלב הותר מכללו כמו שביארנו לעיל :

מא אך א"כ קשיא מה שהקשיתי לעיל אמאי לא הוי נבילה על גה"נ א"כ בא"ח כמו דאמרינן דחל נבילה על חלב אך באמת ז"א דכיון דיש שחיטה לעוף מה"ת מוכרח לומר דח"ם מותר מה"ת דאל"כ קשיא קרא דיחזקאל כמו שביארתי לעיל או נימא דס"ל כהא דתני רמי בר יחזקאל בחולין (דף כ') דהא דאין עיקור סימנים בעוף לא אמרן אלא במליקה אבל בשחיטה יש עיקור אלמא אע"ג דעיקור סימנים אין מצותן בכך דהרי בלא עיקר סימנים והאי דמותר וא"כ ע"כ דמותר לגמרי ע"כ ה"א דאשתרי נבילה וטריפה לגבייהו דהא בעיקור סימנים לא מהני שחיטה ע"כ ה"א דלא מהני ג"כ במליקה וע"כ ה"א דאשתרי נו"ט כמו שביארתי לעיל (אות כ"ד) וא"כ הוי מליקה הו"מ דהא יכול לקיים בתורת היתר והברירה ביד כהן לאכול אף באיסור ואין להקשות דא"כ לריה"ג האיך חל נבילה על חלב כיון דשניהם הו"מ דז"א דהכבר תירצתי לעיל דלריה"ג מקרי חלב קל יותר דנבילה לא הו"מ רק אצל עוף וחלב הו"מ אצל חיה ועוף · אך זאת צריך להבין לר"י דאף אי נימא דס"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת מ"מ הרי ביארנו לעיל דס"ל דח"ם מותר מה"ת וא"כ קשיא אמאי חל נבילה על חלב דהא שניהם הו"מ וליכא לתרוצי דחלב קיל יותר דהותר מכללו אצל היה ועוף דהא ר"י לא חשיב להאי פירכא כמו שביארנו לעיל · אלא ע"כ מוכרחין אנו לתרוצי דס"ל לר"י הא דחל נבילה וטריפה על חלב משום דגזה"כ הוא וכן ס"ל לרב ולוי במעילה (ד' ט"ו) דהקשו התוס' וז"ל וא"ת וכי פליג רב ולוי באחע"א כו' ותירצו דודאי כולהו איירי למ"ד דאין אחע"א ולוי אמר לך אע"ג דבעלמא אין איסור חע"א הכא מודה דחל דגלי קרא בנבילה דכתיב וחלב נבילה אבל לא אהלכהו התורה אמרה יבוא איסור נבלה ויחול על איסור חלב והס"ד דחייל כמי איסור נבילה אטמאה כו' ע"ש וכן מבואר במכות (ד' ט"ו) תוס' ד"ה ריסק וא"כ מתורץ קושית התוס' (שם בחולין) אמאי לא הביא לרה דר"י כו' דכיון דביארנו דס"ל דחל מטעם דגזה"כ ולא מחמת דחלב הו"מ וא"כ צריך לחול ג"כ אאיסור גיד דליכא לחלק בזה כמו דאמרינן בחולין (ד' ק"ג) ואב"ע דלכ"ע בהמה בחייה לאברים עומדת וכגון שנטרפה לאחר יציאת רובה ובמיתי איסור טריפה ומיחל אאיסור אבר קא מיפלגי מ"ס אתא וחיול מידי דהוה אחלב דאמר מר התורה אמרה יבוא איסור נבילה ויחול אאיסור חלב ויבוא איסור טריפה ויחול על איסור חלב (פי' וא"כ הה"ד דחל טריפה על איסור אבר) ואידך אחלב הוא דחל דהו"מ אבל אאבמה"ח דלא

הו"מ לא וא"כ אי לאו דנימא דחלב הו"מ בודאי דהי' מודה דהא אאבר כבברת ר"י אך הוא סבר דהא אחלב מטעם דהו"מ וא"כ לענינו כיון דכיארנו דר' יוסי ס"ל הא דחל נבילה אחלב אין הטעם משום דחלב הו"מ דהא נבילה נמי הו"מ אע"כ ס"ל דהטעם מפני דגוה"כ הוא וע"כ בודאי דאין לחלק והא נמי נבילה אגיד כמו שהבאתי דברי התוס' דהא נמי אטמאה והא דס"ל לר"י גם בחולין דהא נבילה אאבר מדחא אחלב נובל נמי טמר דטעמא דר"י מפני גזה"כ וע"כ לא אמר רבא דחכמים דר"מ הוא ר' יוסי דלר"י ע"כ הא מפני דגזה"כ הוא וא"כ בודאי דהא נמי האיסור גיד אע"ג דאין איסור הע"א · אך את זה לכאורה קשה מאוד לדברי ולדברי הרו"ל דהא ר"ל מהדר לי' לר"י דע"כ חל נבילה אחלב משום דחלב הו"מ וא"כ הא ר"ל ס"ל דח"ב מותר מה"ת וס"ל נמי בנזיר (ד' כ"ט) דאין בחיטה לשוף מה"ת וא"כ בודאי לדידי' הוי מליקה היתר גמור כמו שביארנו וא"כ נבילה נמי מיקרי הו"מ וא"כ ע"כ הא דהא נבילה על חלב הוא מטעם דגזה"כ וא"כ בודאי דאין לחלק ולומר דאחלב הוא דחל ולא אאבר · אך באמת ז"א דר"ל יחלק בזה משום דנבילה לא הו"מ רק אצל עוף וחלב הו"מ אצל חי' ועוף כמבואר לעיל אליבא דריה"ג ואין להקשות אמאי לא עשה ר"ל הג"מ גם בחולין (ד' ק"כ) בזה דז"א דכבר תירצתי לעיל (אות ל"ס) דשם אין לחלק כמו שביארנו לעיל ע"ש:

דף כד אמר אביי הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליהם אפי' שלא כדה"נ מ"ט משום דלא כתיב בהו אכילה מיתיבי אב"י אומר מנין לבו"ח באסור כו' אין לי אלא באכילה בבהמה מנין אמרת ק"ו ומה ערלה וכו' חמץ בפסח יוכיח שכי' לו שעה"כ ואסור בהנאה כו' ואם איתא לפרוך מאי לכלאי הכרם שכן לוקין עליהם אף שלא כדה"נ · ואביי האמר במאי תאמר בבו"ח שאין לוקין עליהם אלא כדה"נ אמו בו"ח אכילה כתיב בי' והידך דקא מותיב לי' סבר לכבי קא גמר מנבילה מה נבילה דה"נ אף בבו"ח דרך הנאתן ואביי לכבי לא כתיב אכילה בגופא לומר שלוקין עליהן אף שלא כדה"נ כו':

והקשה הפ"י חמץ בפסח גופא מנ"ל לאיסי ב"י דאסור בהנאה דהא מנבילה לא מצי גמר כדפריכית וממעוטא דאותו דיליף ר"א אליבא דר"י נמי לא מצי למילף דהא איכא לאוקמא כאי אותו לחולין בנבחטו בעזרה דפייך בהאי עגלא דבשר בשדה טרפה ל"ת כדפירש"י לעיל ול"ל דאיסי ב"י ס"ל דהשב"ע לאו דאורייתא וברי בבהמה כמו דפירש"י לעיל דא"כ האיך בעי למילף הכא בו"ח מקו"ח מערלה ומשום שנעבדה בה עבירה הא איכא למימר השנב"ע יוכיח · ונ"ל דהשב"ע דאסור פשיטא לי' מהאי קו"ח גופא מערלה ומייתר למעוטי דאותו לחמץ בפסח דהא נמי ליתא דהשב"ע לא שייך למילף מערלה ומכלאי הכרם להוד דמצי למפרך מה להנך שכן גדולי קרקע דלמנין חדא מתרתי הוי פרכא גמורה כדאיתא בחולין א"כ הדרא קושיתי לדוכתא חמץ בפסח גופא מנ"ל דאסור כו' וע"כ צריך לומר דאיסי ב"י בחמץ גופא פשיטא לי' כדחזקי' דלא יאכל איסור הנאה במשמע · אלא לפי זה קשיא טובא מאי מקשי בשמעתין מהך ברייתא דאב"י אמימרא דאביי דאמר הכל מודים בכלאי הכרם דלפרוך מה לכלאי הכרם שכן לוקין עלי' אפי' שלא כדה"נ ותיפוק לי' דבלא"ה בלא מימרא דאביי נמי קשיא אאיסי ב"י גופא בהא דקאמר דחמץ בפסח יוכיח דלפרוך מה לחמץ שכן לוקין שלא כדה"נ והיינו כדפריכית לעיל דלחזקי' דיליף מלא יאכל אפי' שלא כדה"נ כו' ותירץ דלעולם חמץ בפסח לאב"י ממיעוטא דאותו יליף והשב"ע ס"ל דמותר בהנאה והפ"ה לא הוי יוכיח דאיכא למיפרך מה להשב"ע שאין לוקין עליו דהוי לאו הבא מכלל עשה מא"כ בכל הנך דלוקין עכ"ל הגאון בעל פ"י · והא

קושיא עצומה דמה דרצה לתרץ דליכא למפרך השב"ע יוכיח משום דמצינו למימר מה לחולין בשב"ע דלא נקי דז"א דבהוכל השב"ע שפיר נקי כמו דמבואר בגל"ח ע"ש · אך נחזי אנן דלמאן קשי' קושית הפ"י הוא רק לשיטת רש"י דפי' לעיל (ד' כ"ב) דלמ"ד חולין בנשחטו בעזרה לאו דאורייתא מ"מ אסור באכילה וע"כ מצינן למימר חולין בנשחטו בעזרה יוכיח אבל לדברי התוס' ליכא למימר חולין שב"ע יוכיח דהא התוס' ס"ל (שם) דלמ"ד לאו דאורייתא מותר לגמרי אף באכילה ע"ש:

וע"כ נ"ל לתרץ קושיתו באופ"א ומקודם נקדים לבאר מה דקשיא לי בדברי הפ"י במה דרוצה לתרץ דאב"י ס"ל כדחזקי' דלא יאכל איסור הנאה משמע ומדחה זאת משום דא"כ מצי למפרך על איסי ב"י מה לחמץ שכן לוקין עליו אף שלא כדה"נ אלא וודאי דלא ס"ל כדחזקי' · ול"נ נסביא ההי' דע"כ אב"י ס"ל כדחזקי' דהנה קשיא על הא דמשני אביי לכבי לא כתיב אכילה בגופא לכורות דלוקין אפי' שלא כדה"נ דלמא אדרבא אין לוקין בבו"ח רק כדרך אכילתן וממילא נסתר הקו"ח מערלה דיש למפרך מה לכלאי הכרם שלוקין עליהם אפי' שלא כדה"נ ואין נסקבות למה לא כתיב אכילה בגופא דיש לתרץ דאי הוי כתיב בהדיא לא תאכל ה"א דאסור גם בהנאה כדר' אבהו דאמר דכ"מ שנאמר לא תאכל משמע איסור הנאה ומש"ה לא כתיב אכילה בגופא ולעולם אימא דאינו לוקה בבו"ח רק כדרך אכילתן והקו"ח מערלה מופרך מכלאי הכרם שלוקין אף שלא כדרך אכילתן אע"כ בוודאי דאביי מבני לה דאב"י ס"ל כדחזקי' דלא תאכל לא משמע איסור הנאה וע"כ קשיא שפיר, לכתוב אכילה בגופא דהיינו לא תאכל והוי משמע נמי רק איסור אכילה ולא איסור הנאה אע"כ דמש"ה לא כתיב אכילה בגופא לכורות דלוקין גבי בבו"ח אפי' שלא כדה"נ וא"כ הדרא קושית הפ"י למקומה דאי אמרינן דאב"י ס"ל כדחזקי' א"כ אמאי לא פריך מה לחב"פ שכן לוקין שלא כדה"נ · אך לכאו' יל"ד היאך דייק אביי מדלא קתני לא תאכל מסתמא לוקה אף שלא כד"א הא לא יוכל לכתוב בל' לא תאכל דא"כ מנ"ל דדרך ביטול אסרה תורה דהא בחולין (ד' ק"ח) ילפינן מדקתני לא תבשל מסתמא דרך ביטול אסרה תורה:

ולכאורה מצינו למימר דבזה פליגי אביי ורבא גם דאביי סובר דשב"ע דאורייתא דאי כ"ד דרבנן מבו"ח מ"ט לא גמר כו' א"ל רבא דרך ביטול אסרה תורה דאזלי לשיטתייהו דאביי דס"ל הכא דלוקה בבו"ח אף שלא כדה"נ מדלא קתני אכילה בגופא א"כ לאביי לא מוכח דדוקא דרך ביטול אסרה תורה מדכתיב לא תבשל דהא לאביי לא מצי כתב בל' אכילה דאי הוי כתב בל' אכילה לא הוי לקי רק כדה"נ · וא"כ לאביי בוודאי אסרה תורה אפי' שלא דרך ביטול דאי תרו לי' כולי יומא בהלבא נמי אסור · ובזה יתורץ ג"כ מה שהקשו התוס' גם על פי' רש"י דאידום הוא משום דשניהן מין היתר זה לבדו וזה לבדו וכשנתערבו נאסרין כו' ופירשו התוס' דהיינו הידוצא דאי תרו לי' כולי יומא בהלבא שרי כו' דהא ע"כ מוכרח רש"י לפרש כן דזוהא הידוצא דשניהם מין היתר וכשנתערבו נאסרין ולא מצי לפרש כמו דפי' התוס' דזוהא הידוצא דאי תרו לי' כולי יומא בחלבא שרי וכי בשיל לי' אסור דהא לאביי ע"כ אפי' שאינו דרך ביטול נמי אסרה דהא לדידי' לא מוכח ממה דכתיב בל' לא תבשל דמסתמא דרך ביטול אסרה תורה דהא לדידי' לא מצי כתיב בל' אכילה כדי דלא נימא דאינו לוקה רק כד"א ורבא דפליג עליו ס"ל דדרך ביטול אסרה תורה אזיל לשיטתו דס"ל הכא דאינו לוקה בבו"ח רק ד"א וא"כ שפיר מוכח מלא תבשל דדוקא דרך ביטול אסרה תורה ורהי' דרבא ס"ל דאינו לוקה בבו"ח רק כד"א מהא דאיתא לקמן (ד' כ"ה) הנאה הבאה לו לאדם

לאדם בע"כ אביי אמר מותרת ורבא אמר אסורה ומוקי פלוגתייהו היכא דלא אפשר ומתכוין דלאביי שרי ולרבא אסור ואמר אביי מנ"ל דתניא אמרו עליו על ריב"ז שהי' יושב בצלו של היכל ודורש כל היום כולו והא הכא דלא אפשר וקא מכוין ושרי ורבא אמר שאני היכל דלתוכו עשוי פירש"י ואין הנאת צלו נאסרת שאין זה דה"נ והקשו התוס' והא לא כתיב אכילה ואפי' שלא כדה"נ יהי' אסור ותירצו דמעילה ילפינן חטא חטא מתרומה ובתרומה כתיב אכילה · וביארתי לקמן (ד' כ"ו) דלפי דברי התוס' ממילא יתורץ דברי רש"י הא דפי' דשרי שלא כדרך הנאה ע"ש · אך המהרש"א הקשה על התוס' לפי דבריהם דרבא ס"ל כאביי דהיכא דלא כתיב בל' אכילה אסור אף שלא כדה"נ וטעמא דמעילה דילפינן ח"ח מתרומה וה"ל כאלו כתיב אכילה בגופה ומינה דבו"ח נמי דיליף מג"ש מנבילה ה"ל כאילו כתיב לאכילה בגופא להתיר שלא כדה"נ וקשה לי דתיקשי לי' כדאמרינן לעיל דמה לכלאי הכרם שכן לוקין עלי' שלא כדה"נ דלא כתיב אכילה בגופא משא"כ בבו"ח דאין לוקין עליו אלא כדה"נ דה"ל כאילו כתיב אכילה בגופא אך תירץ דלא פריך הכי לעיל אלא לאביי דאמר דהכל מודים בכלאי הכרם שכן לוקין עליהם שלא כדה"נ אבל לרבא דהכא איכא למימר דבכלאי הכרם נמי אין לוקין שלא כדה"נ ואע"ג דלא כתיב בי' אכילה אפשר דאיכא לדידי' שום דרשה וג"ם כאילו כתיב בי' אכילה עכ"ל וביארתי לקמן דלפי דבריו ממילא מובן דאזלי אביי ורבא לשיטתייהו דאביי לשיטתו דאיהו אמר בשמעתין דלהכי לא כתיב אכילה בגופא לומר שלוקין עליהן אף שלא כדה"נ א"כ גם גבי מעילה אף דילפינן חטא חטא מתרומה מ"מ כיון דלא כתיב אכילה בגופא אסור אף שלא כדה"נ וע"כ הניא שפיר רא' מהא דריב"ז שהי' יושב בצלו של היכל דשרי דלאביי ליכא לתרוצי כמו דמשני רבא דשאני היכל דלתוכו עשוי וע"כ שרי שלא כדה"נ דהא לאביי אסור אף שלא כדה"נ כמו שביארנו · ורבא ס"ל אף היכא דלא כתיב אכילה בגופא מ"מ כיון דיליף מג"ש ממה דכתיב אכילה ע"כ הוי כמו דכתיב בי' אכילה בגופי' וע"כ בעינן כדה"נ ושלא כדה"נ שרי וע"כ משני רבא שאני היכל דלתוכו עשוי · וא"כ כיון דביארנו דרבא ס"ל אף היכא דלא כתיב אכילה בגופא מ"מ כיון דיליף ממה דכתיב אכילה ה"ל כמו דכתיב אכילה בגופא ואינו לוקה רק כד"א וא"כ בבו"ח דילפינן מג"ש מנבילה דכתיב בי' אכילה ה"ל כמו דכתיב אכילה בבו"ח גופא וע"כ אינו לוקה רק ד"א א"כ שפיר מוכח לדידי' מלישנא דלא תבשל דדרך בישול אסרה תורה · אך באמת לא ניחא לי דהא רש"י גופי' מפרש שם דאידום הוא דהניחה מין היתר ובהתערובת נאסרין ועוד דדרך בישול אסרה תורה כו' אלמא דרש"י ס"ל דלאביי אסורה דרך בישול ועוד היאך ניחא לדעת התוס' וכמו שביארתי אך מה שהקשיתי היאך מוכח דרק דרך בישול אסרה תורה הא לא מני קתני לא תאכל דאי הוה כתיב לא תאכל ה"א דאינו לוקה רק כד"א · דז"א דעיין בשעה"מ שמדקדק כמי כן ומתרץ ע"פ מה שכתב הרב כנה"ג חי"ד סי' ל"ד בהגה"ת הטור דמתרי לא תבשל דכתיב לשון בישול מדייק · עכ"פ ביארנו דאב"י ס"ל ע"כ כחזקי' וא"כ נלכה קושית הפ"י אמאי לא פריך מה לחמץ שכן לוקין אף שלא כדה"נ כמו שביארתי · דליכא לתרץ כמו שתירץ דאין להוכיח מחולין בעזרה דאיכא למפרך מה לחולין בעזרה דאינו לוקה דהא הבאתי לעיל בשם הצל"ח דבאוכל חב"ע לוקה :

ובזה א"ש מה שהקשו התוס' בחולין (ד' קט"ו) אמאי לא פריך מה לחמץ בפסח וערלה וכלאי הכרם שכן בשריפה ותירצו דאב"י ס"ל כרבנן דר' יהודה דחמץ אינו בשריפה ולפי דברינו הנ"ל אתי שפיר טפי דע"כ ס"ל לאב"י דחמץ אינו בשריפה משום דע"כ אב"י ס"ל דחשב"ע דאורייתא דאל"כ הא איכא למפרך חשב"ע יוכיח וכמו שהקשה הפ"י ול"ל כפי תירוצו כמו שביארתי וא"כ כיון דס"ל דחשב"ע דאורייתא ממילא לא מצי סבר דחמץ בשריפה והוא משום דכל מה דידעינן דחמץ בשריפה ילפינן מנותר והקשה הע"א הלא איכא למפרך מה לנותר שכן אין היתר לאיסורו תאמר בחמץ שיש היתר לאיסורו אחר הפסח. אך תירץ דר"י דיליף לשיטתו אזיל דס"ל דחמץ ג"כ אסור אחה"פ וא"כ חמץ נמי אין היתר לאיסורו אך לאב"י לא מצינו לומר כן משום דאיהו ע"כ ס"ל כר"ש דחמץ אה"פ מותר דאל"כ מאי קאמר מה לחמץ שכן ענוש כרת הא איכא למימר חמץ לפ"ז ולאח"ז יוכיח דאסור בהנאה וליכא כרת אלא וודאי ס"ל כר"ש דחמץ לאח"ז וה"ה לפני זמנו דמותר וא"כ אינו אסור רק בזמנו ואז איכא כרת וא"כ קיימא הפירכא לדידי' דמה לנותר שכן אין היתר לאיסורו תאמר בחמץ דיש היתר לאיסורו · ובשלמא אי לא ס"ל דחשב"ע דאורייתא מצינו למימר דנותר נמי יש היתר לאיסורו ע"י שאלה כמו שמתרץ האמו"ר הגאון נ"י בס' ע"י קושית הטו"א על ר"י דאזיל לשיטתו דס"ל דחשב"ע לאו דאורייתא אבל אב"י דס"ל דחשב"ע דאורייתא לא מצי סבר דחמץ בשריפה כמו שביארנו :

ע"ב נ"ל ליישב דלא מצי למפרך מה לחמץ שכן לוקין שלא כדה"נ דמצינן לומר דאב"י ס"ל כר' שמעון דמחייב בכ"ש ועיין במהרש"ל ומהרי"ל בשבועות (ד' כ"ג) דמבארו דר"ש דס"ל דחייב בכ"ש ס"ל נמי ע"כ דלוקין אפי' שלא כדה"נ וא"כ ליכא למפרך מה לחמץ שלוקה אף שלא כדה"נ משום דאב"י ס"ל דבכל איסורין לוקה שלא כדה"נ ואין להקשות דהא ע"כ אב"י לא ס"ל להא דר"ש דהא איהו גופא מפרש אין לי אלא באכילה בהנאה מנין ואי כר"ש א"כ ממילא דאסור בהנאה וה"ה שלא כדה"נ · דז"א דבו"ח שאני וה"א דמותר בהנאה כיון דיליף מג"ש מהגפי קודש כו' ע"כ ה"א כמו התם דאסור באכילה ומותר בהנאה וכמו דאמרינן בחולין (ד' קט"ו) דר"ש גופא ס"ל דאסור באכילה ומותר בהנאה מטעם הג"ש ע"ש : וע"כ מוכרח אב"י לילף בבו"ח דאסור בהנאה מערלה · אך את זה קשיא לאורה היאך פריך בגמרא אי אמרינן כאביי דבכלאי הכרם לוקה אפי' שלם כדה"נ א"כ הא איכא למפרך מה לכלאי הכרם שכן לוקין אף שלא כדה"נ הא ביארנו דאב"י ס"ל כר"ש דלוקה בכל האיסורין שלא כדה"נ א"כ מאי פרכא · אך באמת ב"ז אינו דאימתי ס"ל לר"ש דלוקה בכל האיסורין שלא כדה"נ היינו באכילה שלא כדה"נ אבל בהנאה שלא כדה"נ היינו כגון שנהנה ממנו שלא כדה"נ אינו לוקה אפי' לר"ש והטעם כיון דכתיב אכילה וע"כ נוכל לומר דהכי פריך מה לכלאי הכרם שכן לוקין אף שלא כדה"נ היינו משום דבכלאי הכרם לוקה אף בהנאה שלא כדה"נ והטעם כיון דלא כתיב אכילה וכן מצאתי במהרש"א דהקשה על מה דכתבו התוס' הא דלא קאמר הכ"מ בבו"ח שמא משום שאין מזהירין מה"ד והקשה הא לאביי קיימינן הכא ולאביי הא קאמר בהדיא דלוקה על בב"ח אף שלא כדה"נ משום דלא כתיב אכילה בגופא · ותירץ דלענין איסור בב"ח לא מן הדין אתי' אלא מג"ש דנבילה ושפיר לקי אף שלא כדה"נ כיון דלא כתיב ביה אכילה בגופא כדאמר אביי בהדיא · אבל הכא קאמר אביי בכלאי הכרם דלוקה אף על הנאה שלא כדה"נ כו' ע"ש · והראי' דר"ש דס"ל דבכל איסורין לוקה אף שלא כדה"נ לא קאמר אלא באכילה שלא כדה"נ אבל לא בהנאה שלא כדה"נ דאל"כ מאי פריך בגמרא ואי אמרת דבכלאי הכרם לוקין אף שלא כדה"נ א"כ מצי למפרך מה לכלאי הכרם שכן לוקין אף שלא כדה"נ הא מצינן ליישב דאב"י ס"ל כר"ש דבכל איסורין לוקה' אף שלא כדה"נ אלא וודאי דלא אר"ש אלא באכילה שלא כדה"נ אבל לא בהנאה שלא כדה"נ וע"כ שפיר פריך מכלאי הכרם

דלוקה אף בהנאה שלא כדה"נ וע"ז מבני אביי תאמר במאי תאמר בשו"ת כו' בב"ח לוקה נמי בהנאה שלא כדה"נ כיון דלא כתיב אכילה וכמו בכלאי הכרם ועיין לקמן (ד' כ"ו) ד"ה ולתרץ מש"ש · אך כ"ז ניחא אי נימא כדעת המהרש"ל דמבואר דלר"ש לוקה אף שלא כדה"נ וע"כ שפיר נוכל לומר ולתרץ כמו שביארנו אבל לדעת המ"ל דס"ל (הל' שבועות פ"ה הלכה ה') דלא כדעת המהרש"ל אלא אף לר"ש ליתא לוקה שלא כדה"נ ע"ש א"כ ליכא לתרץ כמו שתירצתי · וע"כ צ"ל לתרץ בתוס' דהכא נחזי אנן למאן קשיא קושית הש"ס הוא רק לשיטת רש"י דפי' דלמ"ד חצב"ע לאו דאורייתא אסור באכילה א"כ מלי למימר חצב"ע יוכיח אבל לדברי התוס' ליכא למימר חצב"ע יוכיח דהא התוס' ס"ל דלמ"ד לאו דאורייתא מותר ג"כ באכילה ע"ש · וא"כ דכל קושיתו הוא רק לשיטת רש"י א"כ ניחא דהכא קשה אמאי לא פריך מה לכלאים שכן לא הותר מכללו תאמר בשו"ת שהותר מכללו אצל בהמה תמה וחלב בהמה טמאה או בשר עוף לריה"ג חולין (ד' קי"ג) וכן הקשו התוס' (שם ד' קט"ו) בד"ה כלאי הכרם וע"ש בתוס' שתירצו דאין זה קרוי הותר מכללו דדווקא חלב דכתיב כל חלב דמשמע אפי' דחיה והדר שרי' חלב דחי' זה הוא הבי' הותר מכללו אבל בשו"ת לא כתיב כל והוא תירוץ דחוק כמו דמבארו המפרשים ע"כ נ"ל דרש"י ז"ל יתרץ דאביי ס"ל כריה"ג דס"ל לעיל (ד' כ"ג) דלא מקרי חלב הו"מ דכיון דאנן בבהמה קיימינן ובבהמה מיהת לא אשתרי וא"כ ה"ה הכא בשו"ת דלא מקרי הו"מ דאנן בבהמה טהורה ילפינן ובבהמה טהורה מיהת לא אשתרי וא"ש קושית התוס' ועיין לעיל (ד' כ"ג) מה שביארתי בזה וא"כ כיון דס"ל לאביי דחלב לא מקרי הו"מ א"כ קשיא נ"ל קרא לרבות השותה בחלב בחולין (ד' ק"כ) הא מלי למילף מחמץ בפסח דמרבינן שם דאסור אף השותה וכן הקשו התוס' שם אף לריה"ג אלא וודאי מדאיצטריך נפש לרבות השותה בחלב ולא יליף מחמץ מסתמא דחמץ אסור בהנאה א"כ מלי למפרך מה לחמץ שכן אסור בהנאה וכן רצו התוס' לתרץ אליבא דריה"ג אך לריה"ג לא מלינן לתרוצי הכי משום דאיהו ס"ל בפירוש דחמץ מותר בהנאה וע"כ הוכרחו התוס' לדחוקי שם ולומר דלריה"ג ע"כ איצטריך האי נפש לדרשא אחרינא אבל לאביי מלינו לומר דמזה גופא מוכיח דחמץ אסיר בהנאה וא"כ שפיר איצטריך נפש לרבות השותה בחלב אבל אי אמרינן דחמץ מותר בהנאה קשיא ל"ל לרבות השותה בחלב הא מלי לגמור מחמץ כמו שביארתי ומתורץ קושית רש"י מנ"ל לאביי דחמץ אסור בהנאה ובזה יתורץ קושית התוס' (לעיל ד' כ"ג) דלכתוב לא יאכל להוקי' ולא בעי לך · דהי לא נאמר לך ה"א דחמץ אסור בהנאה כמו שביארתי דמלינו לגמור מהאי קרא דנפש אבל השתא דכתיב לך א"כ מוכח דלריה"ג חמץ מותר בהנאה והאי נפש מוכרחין אנו לומר דאתי לדרשא אחרינא וכמו דמשני התוס' שם ובמק"א הארכתי בזה:

דף כה מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר כו' חמץ בפסח יוכיח שהיה לו שעת הכושר כו' וליפרך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה לה שעת הכושר אמר ר"א ב"ח זאת אומרת כלאי הכרם עיקרן נאסרין כו' פרש"י ד"ה זאת אומרת מדלא פריך הכי שמע מינה כלאי הכרם עיקרן נאסר אף עיקר הזריעה עצמה נאסרה וזריעה היתה לה שעת הכושר כל ימיה עד שנזרעה וי"מ דהאי מקשה נמי ידע שאף הזריעה נאסרת אלא סבר שמשעת זריעה נאסרה אבל א"ת להשמידה כו' ועוד כי אמר לעיל חמץ בפסח יוכיח מיבעי לי' למימר שהיתה לו שעת הכושר משנקרא חמץ בפסח והא ליתא כו' · ובפשיטות נ"ל דשיטת רש"י וי"מ פליגי בזה מה שהביא המ"ל (פ"ה מהל' טו"מ) מה דפליגי התשובת מהרלנ"ח והרא"ם עש"ה · אך עיין לעיל (ד' כ"ג אות נ"ה) מה שהבאתי קושית התוס' בחולין (ד' קט"ו) דהקשו אמאי לא פריך מה לכלאים שכן בשריפה ותירצו דהיינו דווקא לר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה אבל לרבנן לא הוי בשריפה ונראה להוכיח דע"כ ס"ל לאיסי ב"י כר"ש דחמץ מותר לאח"ז וע"כ ממילא דלא מצי סבר דחמץ בשריפה דהרי הקשה הטו"א האיך יליף ר"י חמץ מנותר הא מה לנותר שכן אין היתר לאיסורו תאמר בחמץ דיש היתר לאיסורו ותירץ דר"י לשיטתו דס"ל דחמץ לאח"ז נמי אסיר וא"כ אי נימא דאיסי ב"י ס"ל כר"ש ממילא לא מצי סבר דחמץ בשריפה דמ"ל מה לנותר שכן אין היתר לאיסורו תאמר בחמץ דיש היתר לאיסורו לאח"ז ובזה ביארנו לקמן (ד' כ"ו) דהרמב"ם ס"ל כשיטת רש"י והראב"ד ס"ל כשיטת הי"מ דלא מיקרי היתה שעת הכושר אלא א"כ שמו עלי' עיין שם היטב:

דף כו אמר אביי מנא אמינא לה דתניא אמרו עליו על ר"י בן זכאי שהי' יושב בצלו של היכל ודורש כל היום כולו והא הכא דלא אפשר וקמכוין ושרי · ורבא אמר שאני היכל דלתוכו עשוי · פרש"י ואין הנאת צלו נאסרה דאין זה דרך הנאתו · והקשו התוס' והא לא כתיב אכילה ואפילו שלא כדרך הנאה יהי' אסור · ותירצו דמעילה ילפינן חטא חטא מתרומה ובתרומה כתיבי אכילה כו' · וא"כ לפ"ז יתורץ דברי רש"י דפי' דשרי שלא כדרך הנאה:

אך המהרש"א הקשה על התוס' דלפי דבריהם דרבא ס"ל כאביי דהיכא דלא כתיב אכילה אסור אף שלא כדרך הנאה וטעמא דמעילה דילפינן חטא חטא מתרומה והו"ל כאלו כתיב אכילה בגופי' ומינה בב"ח נמי דיליף מג"ש מנבילה הו"ל כאלו כתיב אכילה בגופי' להתיר שלא כדרך הנאה וקשה לי דתיקשי לי' כדאמרינן לעיל מה לכלאי הכרם שכן לוקין עליהם שלא כדרך הנאתן מדלא כתיב אכילה בגופי' משא"כ בב"ח דאין לוקין עליו אלא כדרך הנאה דהו"ל כאלו כתיב אכילה בגופי' · אך תי' דלא פריך הכי לעיל אלא לאביי דאמר הכל מודים בכלאי הכרם שכן לוקין עליהם שלא כדרך הנאה אבל לרבא דהכא איכא למימר דס"ל דבכלאי הכרם נמי אין לוקין שלא כדרך הנאה ואע"ג דלא כתיב בי' אכילה אפשר דאיכא בי' בום דרבא וג"ש כאלו כתיב בי' אכילה עכ"ל · וא"כ זאת ממילא מובן דלפי דבריו אזלי אביי ורבא לשיטתייהו דאביי לשיטתו דאיהו אמר שם (דף כ"ד) דלהכי לא כתיב אכילה בגופי' לומר דלוקין עליו אפי' שלא כדרך הנאה א"כ גם גבי מעילה אף דילפינן חטא חטא מתרומה מ"מ כיון דלא כתיב אכילה בגופי' אסור אף שלא כדרך הנאתו וע"כ הביא שפיר ראי' מהא דריב"ז שהי' יושב בצלו של היכל דלאביי ליכא לתרוצי כמו דמשני רבא דשאני היכל דלתוכו עשוי וע"כ שרי שלא כדרך הנאה דהא לאביי אסור אף שלא כדרך הנאה כמו שביארנו · ורבא דס"ל אף היכא דלא כתיב אכילה בגופי' מ"מ כיון דיליף מג"ש ממה דכתיב אכילה ע"כ הוי כמו דכתיב בי' אכילה בגופי' וע"כ בעינן דרך הנאתן ושלא כדה"נ שרי וע"כ משני רבא שאני היכל דלתוכו עשוי:

אך הגלי"ח הקשה ע"ז ב' קושיות חדא דהאיך ניחא לדעת הרמב"ם דפסק כרבא דהנאה שבאה בע"כ אם נתכוין אסור וע"כ לפ"ז קשיא האיך פסק (בפ' י"ד מה' מ"א ה' י"ב) דבב"ח לוקה אפילו שלא כדרך הנאתן כאביי כו' ועוד הקשה ללשנא קמא דלא אפשר וקא מכוין כ"ע לא פליגי דאסור וא"כ גם לאביי אסור וא"כ קשה לאביי מהא דריב"ז שיושב בצלו של היכל ולדידי' ליכא לשנויי שאני היכל כו' דלדידי' נסתר קושית התוס' דהכי היכי אמר לעיל דלהכי לא כתיב אכילה בגופי' לומר דלוקין אפילו שלא כדה"נ · ולומר דלל"ק פליגי אביי אהך דריב"ז דוחק הוא כו' ע"ש:

ולהבין כ"ז נקדים מה דהקשה הב"ה (ס' ע"ו) דמבואר דרש"י סותר א"ע דבשבועות (דף כ"ד) קרא לאסור

לאיסור מוקדשין איסור כולל מיגו דחייל אבשר ועור חייל אהגב · וביבמות (ד' ל"ד) פרש"י באיסור מוקדשין הוי א"מ בכתב הקדישה מיגו דאתוסף איסור הנאה על החלב משום זרות איתוסף בו נמי איסור אכילה משום זרות ואע"ג דאסור וקאי באכילה הו"ל נותר מיגו דאתוסף איסור למזבח משום נותר אתוסיף נמי לכהן משום נותר הרי קרא להנך איסור מוסיף · וה"נ ס"ל לרש"י בחולין (ד' ק"א) דאיסור הנאה הוי מוסיף ודעת התוס' אינו כן אלא דס"ל דאה"נ הוי איסור המור בעלמא ולא איסור מוסיף והקשו שם על פרש"י · ועוד נקדים מה דמבאר הש"א שם מה דאמרינן בכריתות (דף כ"ג) המר לי' רבא לר"נ ומי אמר ר"ש איסור הע"ה והא תניא אמר ר"ש האוכל נבילה ביוה"כ פטור וכתבו התוס' וא"ת מאי פריך דלמא שאני גבי יוה"כ דמש"ה לא חל על איסור נבילה משום דהיינו רק איסור כולל אבל הכא גבי נותר הוי איסור מוסיף דחמור מאיסור כולל · וכן מה דאמרינן בקדושין (דף ע"ז) כ"ג הבא על אחותו אלמנה אין איסור אלמנה חל על איסור אחותו וקאמר רב בבת הא מני ר"ש כו' והקשו התוס' ומאי מייתי דילמא שאני יוה"כ דאיסור כולל הוא אבל בא"מ מודה ר"ש ותירצו דהב"ם ידע דר"ש לית לי' אף א"מ דתניא הבא על אשת אחיו בהיא אחות אשתו כו' וכתב הש"א בדבריהם דחוקים מאוד מה דפי' שם טעמא דבגיא הגמרא הכא והתם הא דר"ב דאוכל נבלה ביוה"כ דאינו אלא איסור כולל ולא הביא הא דהבא על א"א בהוא א"מ ולדידי ל"ק מידי דע"כ ר"ש לא ס"ל א"מ דיוה"כ הוי א"מ לגבי איסור נבילה משום דקיי"ל בפ' כל שעה דכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן וטעמא משום דאכילה כתיב בהו והא ודאי דיוה"כ דלא כתיב בי' אכילה אלא כל הנפש אשר לא תעונה אפילו אם אכלן שלא כדרך אכילתן אפ"ה חייב משום לא תעונה כו' וע"כ הוי יוה"כ איסור מוסיף דנבילה שלא כדרך אכילתן ברי משום דאכילה כתיב בהו ואם אכלן אי פטור ומשום יוה"כ חייב ומדפטר ר"ש באוכל נבילה ביוה"כ ש"מ דאפילו באיסור מוסיף לית לי' איסור חל על איסור כו' וכן מבאר שם דקדשים הוי איסור מוסיף דחייב נמי אף שלא כדרך אכילתן כו' דכיון דלא כתיב בי' אכילה בגופי' לוקין עליו אף שלא כדרך אכילתן כדאמר התם לענין בב"ח אע"ג דיליף לה מג"ש דבשר בשדה טריפה דכתיבה בי' אכילה אפ"ה לוקין עליו אף שלא כדרך אכילתן דמהאי טעמא לא כתב רחמנא אכילה בגופי' לומר שלוקין אף שלא כדרך אכילתן כו' ע"ש · ובדבריו נוכל לתרץ קושית התוס' לקמן (ד' מ"ז) שהקשו אמאי לא נקט בברייתא דהמבשל ג"ה בחלב ביו"ט. ג"ה של נבילה וילקה שם (ועיין לעיל (דף כ"ג) ולקמן (ד' מ"ז) מה שהארכתי בזה) דמצינו לתרץ דע"כ לא תני נבילה משום דל"ל כולל ולא קשיא האיך קתני בב"ח הא לא מצינן לתרולי דבב"ח כולל בא"ח שאסור בהנאה דכנגד זה יש חומרא בנבילה שכן מטמא כמ"ש התוס' ביבמות (דף ל"ג) דז"א דמצינן לתרולי דבב"ח הוי איסור מוסיף דאסור שלא כדרך הנאתן כיון דלא כתיב בי' אכילה בגופי' כמו שביאר הש"א [ובזה נוכל ליישב מה שדקדקתי לעיל (דף כ"ג) אמאי נטרו התוס' מלהקשות שם עד דמייתי הא דתני ר' חייא דמצינו לומר דעל הברייתא גופי' ל"ק דמצינו לתרץ כמו שתירצנו דלא ס"ל כולל אבל בב"ח הוי איסור מוסיף וכנ"ל אך לר"ח לא מצינו לומר כן דהא רבי מפיק בחולין (דף קט"ו) מקרא דלא תאכלנו ועיין בש"א מגילה (דף כ"ט) דמבאר דלרבי דיליף מלא תאכלנו דאינו לוקה רק כד"א וא"כ ר"ח ודאי כרבי ס"ל כמו דאיתא בשבועות (ד' מ"א) בתוס' ד"ה כל שכתבו דאין סברא לומר דפליג ר"ח על רבי רבו וא"כ לר"ח בודאי יליף מקרא דל"ת ואינו לוקה רק כדרך אכילתן וע"כ שפיר קשיא ליתני לאו דנבילה דהא אף בב"ח נמי לא הוי רק א"כ אבל לא מוסיף ויש להאריך בזה אך אכ"מ] · אך האמו"ר הגאון נר"ו בס' ע"י הקשה כמה קושיות על הא דביאר הש"א וביותר מהא דאיתא בחולין (ד' קי"ג) המבשל חלב בחלב ר"א ורב אסי חד אמר לוקה כו' לא דכ"ע אין איסור חל על איסור והאכילה דכ"ע לא פליגי דלא לקי כו' דאין איסור בב"ח חל על חלב משום שאין אהע"א וא"כ לפי דברי הש"א אמאי לא חל בב"ח על חלב משום איסור מוסיף דניתוסף בו איסור שלא כדרך הנאתן אלא ודאי דלא הוי איסור מוסיף רק איסור חמור כמ"ש התוס' בחולין (ד' ק"א) עכ"ל · ואף דנוכל לומר דמהגמרא אין ראי' דמצינו לומר דס"ל כרבי דיליף שם (דף קט"ו) מלא תאכלנו או כרב אשי דיליף מל"ת כל תועבה וע"כ כיון דילפינן מלא תאכלנו או מלא תאכל ע"כ אין אסור רק כדרך אכילתן ואפילו לאיסי ב"י דיליף לעיל (דף כ"ה) בב"ח מנבילה וקאמר דלוקה שלא כדרך הנאתן זהו רק אליבא דאביי אבל לרבא לא אמרינן כן אלא כיון דיליף מנבילה דכתיב גבי אכילה הוי כמו דכתיב אכילה בבב"ח ועל כן אינו לוקה רק כדרך אכילתן כמו שכתבתי לעיל דברי המהרש"א :

אך עכ"ז קשיא מהרמב"ם דפסק דלא חל בב"ח על חלב והרמב"ם פסק כאביי דלוקה שלא כד"א וא"כ לדידי' קשיא אמאי לא הוי בב"ח א"מ · ועוד דהא צריך להבין דבאמת לא על הגאון בעל ש"א לבד קשיא אלא קשיא נמי על פרש"י דפירש שם בחולין דאיסור הנאה הוי א"מ וכן ס"ל להרמב"ם וא"כ קשיא אמאי לא חל בב"ח על חלב דהא הוי א"מ · ואף דעל הרמב"ם כבר הקשה המ"ל (ה' יסודי התורה פ' ה') מהא דאמרינן בכריתות (דף י"ד) דחל איסור קדשים על איסור חלב משום כיון דאקדשי' ניתוסף בו איסור הנאה איתוסף נמי לגבי חלב וא"כ קשיא מהא דמבשל חלב בחלב דמתבאר דלכ"ע אין אהע"א אמאי הא בב"ח הוי א"מ ומתרץ דע"כ לא חשיב א"ה מוסיף משום דלא מיקרי מוסיף רק היכא דלוקה על הנאה כגון הסיא דמוקדשין דמיגו דלוקה על הנאה לוקה ג"כ על אכילה אבל בב"ח דליכא מלקות על א"ה לא שייך בי' א"מ אך לענ"ד לא כ"ל תירוצו דמאי שייך עונש מלקות לאיסור מוסיף דזהו רק כ"מ אלא תמור אבל בא"מ דבעינן שיהי' נתוסף איסור בגוף התיכה וא"כ ע"י מלקות איך נתוסף איסור וע"כ אף דליכא מלקות על הנאה הך כיון דנתוסיף איסור הנאה ע"כ צריכין אנו לומר דהוי איסור מוסיף : אך מרש"י חולין (ד' ק"א) ד"ה שבת דפי' דשבת לגבי יוה"כ הוי איסור מוסיף ע"ש משמע כדברי המ"ל (ובמ"א ביארתי באריכות) אך אפילו לדברי המ"ל מ"מ קשיא קושיתי לסברת החולקים על הרמב"ם וס"ל דבכל א"ה מחויב מלקות וכ"ש בבב"ח למה לא יתחייב האוכל חלב בחלב שתים משום דהוי איסור מוסיף וביותר לא ידעתי טעם נכון לשיטת רש"י דהוכיח כמ"ל גופי' (שם) דלוקה על א"ה ורש"י ס"ל דאיסור הנאה הוי איסור מוסיף כמו שהבאתי לעיל וא"כ אמאי לא הוי בב"ח איסור מוסיף · ועוד קשיא הא הרמב"ם פסק כאביי דלוקה שלא כד"א וא"כ אמאי לא הוה בב"ח איסור מוסיף ועוד קשיא מה שהקשה התוס' שם בחולין על רש"י דס"ל דא"ה הוי איסור מוסיף דא"כ מאי פריך וריה"ג נהי דא"כ ל"ל יבוא א"ח ויחול על איסור קל ודלמא לית לי' כולל אף בא"ח ורק א"מ אית לי' אלא ודאי איסור הנאה לא חשיב איסור מוסיף אלא איסור חמור בעלמא וכן צריך לפרש שם (דף קי"ג) גבי הא דפריך וסבר שמואל אהע"א ע"ש :

ולתרץ כ"ז נקדים הא דאיתא לעיל (ד' כ"ד) בתוס' ד"ה הכל הא דלא קאמר הכל מודים בבב"ח דלוקה שלא כד"א ובמא משום שאין מזהירין מה"ד · והקשה המהרש"א דהא לאביי קיימינן הכא ואיהו הא קאמר

כדאית לקמן דלוקין על בב"ח אף שלא כד"א משום דלא כתיב אכילה בגופא ותירץ דלענין איסור אכילת בב"ח לא מה"ד אהיא אלא מלד ג"ב מגבילה ובפיר לוקה אפי' שלא כדרך הנאת אכילה כיון דלא כתיב אכילה בגופי' · אבל הכא קאמר אביי דהכל מודים בכלאי הכרם דלוקה אף בהנאה שלא כד"ה ובפיר קאמרי התוס' הא דלא אמר הכ"מ בבשר בחלב דלוקה שלא כד"ה דבב"ח אין מוזירין מה"ד משום דאה"נ לא אהיא אלא מק"ו מערלה · ונ"ל להביא ראי' לדברי המהרש"א דהא דקאמר הכל מודים בכלאי הכרם דלוקה היינו בהנאה שלא כדרך הנאתן · דהנה הטעם"מ הקשה על מה דפרכינן בה לאביי דאמר הכ"מ בכלאי הכרם שלוקין עליו שלא כד"ה מברייתא דאב"י ואמאי לא משני דאב"י ס"ל כר"ש דס"ל דלוקה על שלא כד"ה בכל איסורין ולפי דברי המהרש"א ניחא דהא דקאמר אביי הכל מודים בכלאי הכרם היינו אף בהנאה שלא כד"א וא"כ לא מצי ליישב דאב"י ס"ל כר"ש דאימתי ס"ל לר"ש דלוקה אף שלא כד"ה היינו באכילה שלא כד"ה אבל לא בהנאה שלא כד"ה והטעם דכתיבא בלשון אכילה · ונוכל להביא ראי' ע"ז מהא דהקשו התוס' בקדושין (ד' נ"ו) והא בעי ליהנות שלא כד"ה וא"כ בוה פרועה וא"כ אמאי אינה מקודשת וע"ש מה שתירצו ולהאורה קשיא אמאי לא תי' דס"ל למתני' כר"ש דס"ל דכ"ש למכות וא"כ אסור אף שלא כד"א (ואין לומר דלא רצה להוקמי המתני' דלא כהילכתא דהא מבני בה התוס' דס"ל להמתני' כריה"ג דהמן מותר בהנאה וזהו ג"כ דלא כהילכתא) א"ו דלא אמר ר"ש רק באכילה שלא כד"א אבל לא בהנאה שלא כד"ה · וע"כ לפי הנהה זו שכתבתי ממרן המהרש"א אזי נוכל לומר דבקדשים נמי לוקה אף בהנאה שלא כד"ה כיון דלא כתיבי בלשון אכילה וע"כ ניחא כל הקושיות דהרמב"ם דס"ל דאף בכל איסורין אינו לוקה רק כדרך אכילתן מ"מ ס"ל דאיסורא איכא אף שלא כדרך אכילתן וכמו דס"ל להתוס' בע"ז (ד' י"ב) ד"ה לא דמדקאמר אינו לוקה רק כדרך אכילתן משמע דאיכא איסור תורה אף שלא כדרך אכילתן וא"כ לא הוי בב"ה על הלב א"מ משום דלא נתוסף איסור דמקודש נמי אסור שלא כד"א אבל בקדשים דלוקה אף בהנאה שלא כדרך הנאה כמו שביארתי וע"כ הוי א"מ דבכל איסורין היכא דנהנה שלא כדרך הנאתו אזי אפי' איסור אין בו כמו דמבואר מהתוס' קדושין (שם) ע"ש וכן מדייק כמ"ל בה מהא דאמר מידי דרך הנאה קא עבידנא ע"ב וע"כ מתורץ כל הקושית שהקשו התוס' בה בחולין על פרש"י דהא דקרי רש"י לעולם א"מ לא מחמת איסור הנאה אלא מחמת דקדשים אסור אף בהנאה שלא כדרך הנאתן וא"כ ל"ק מהא דמבטל הלב בחלב וגם מה שהקשו התוס' מהא דפריך (שם) והבר במותל איסור הע"א דהבשר בחלב גם רש"י מודה דלא הוי א"מ וכמו דס"ל להתוס' דלא מיקרי רק א"ח (פי' דלוקה על הנאות בב"ה וזה מיקרי חמור) [ועיין הטיב ברש"י דמדייק בלשונו. דעולם הוי א"מ ע"ב] אך לכאורה קשיא הא ר"ע לא ס"ל א"כ וכמו דאיתא בתוס' בה בחולין דאף לפי המסקנא דמסיק רבא סוף סוף הגוייהו בהדי הדדי קאתי נמי לא מפכינן ור"ע הוא דס"ל דאינו חייב אלא אחת ולית לי' כולל וא"כ קשיא הא ר"ע ס"ל בכריתות (ד' כ"ג) אתיכת חלב קולין ואתיכת חלב קודש ואכל אחת מהם ואינו יודע איזה מהם אכל מביא חטאת ור"ע אמר אף אשם תלוי אלמא חזינן דס"ל כולל דאתיא איסור מוקדשין ותייל על חלב וכן הקשו התוס' בה ורציתי לתרץ דאיסור מוקדשין הוי א"מ דאסור שלא כד"ה · אך א"כ קשיא הא ר"ע ס"ל דהמן בשריפה ופרש"י לעיל (ד' ס') דמגותר קא גמר וא"כ קשיא הא מלינו למיפרך מה לנותר שכן אסור אף שלא כד"ה וליכא למימר דס"ל ר"ע כר"ש דכ"ש למכות וע"כ בכל איסורין לוקה שלא כדרך אכילתן דז"א חדא דאפילו לר"ש ה"א רק שלא כד"א כמ"ב ועוד דהא ס"ל בפירוש דלא כר"ש בשבועות (ד' כ"א) · אך באמת ז"א דהא דאמרינן דגבי קדשים אסור שלא כד"ה הוא רק לאביי דס"ל כיון דלא כתיב אכילה בגופי' אבל לרבא דס"ל דאף דלא כתיב אכילה בגופי' אך כיון דממה דילפינן האיסור הם כתב בלשון אכילה הוי כמו דכתיב אכילה בגופי' וע"כ אף בקדשים אינו אסור רק כד"א וע"כ ניחא הא דאמר רבא הם ב"מ מדר"ע דאין ביעור המן אלא בשריפה וע"כ שפיר פרש"י דגמר מנותר · וה"ת דא"כ קשיא קושיתי הנ"ל האיך ס"ל לר"ע איסור הל על איסור בקדשים · דז"א דמתרלינן כמו שתירצו התוס' הם דשאני קדשים דגלי קרא וכמו דאמרינן הם בכריתות · ובזה מתורץ קושית האמו"ר נ"י על הש"ס דמאי פריך הם מרבי דס"ל בקדשים אתע"א ומשני בגמ' מחמת דגלי קרא גבי קדשים אמאי לא נימא דהאיסור מוקדשים הוי איסור מוסיף · דנוכל לתרץ דהתם אמר לי' רבא לר"נ כו' וע"כ כיון דאזלינן אליבי' דרבא א"כ קדשים לא הוי א"מ דהא לדידי' אינו לוקה רק כדרך אכילתן וכמו שביארתי · וא"כ ל"ק נמי מה דהקשו התוס' הם בחולין אמאי פריך בגמ' וריה"ג נהי דלית לי' כולל כו' ודילמא שאני הכא דהוי א"מ · דהתם פרכינן לרבא דאמר מאן חכמים ריה"ג ואליבי' דרבא בודאי מוקדשין לא מיקרי אלא א"כ והא דפרש"י הם דמוקדשין הוי א"מ הוא לדידן דס"ל כאביי · ויתורץ נמי מה דהקשה הש"ה על הא דרש"י סותר א"ע דביבמות (דף ל"ד) קרי לאיסור מוקדשין א"מ ובשבועות פרש"י דמוקדשין הוי כולל · דל"ק משום דהתם בשבועות קאי לרבא דס"ל כולל הנא ע"י עצמו ואליבי' דרבא בודאי לא הוי מוקדשין רק א"כ ולא מוסיף משום דלדידי' אינו אסור רק כד"א וכמו שביארנו :

אך את זה קשיא מה שכתבתי לעיל בשם הגלי"ה דכיון דהרמב"ם פסק כאביי דליקה שלא כד"א א"כ איך פסק שלא אפשר וקא מכוין כרבה דס"ל דאסור הא בפיר ים רתי' דברי מהא דיתיב ריב"ז ודרש כל היום כולו · ואין לדחות כמו דאמר רבא דשאני היכל דלהוכו עבוי וא"כ מותר שלא כדרך הנאתן הא אע"ג דיליף חטא חטא מתרומה אך כיון דלא כתיב אכילה בגופיה א"כ אסור אף שלא כדרך אכילתן לדעת הרמב"ם דפסק כאביי · ולתרץ זה מוכרחין אנו לחזור ונתרץ מה שכתבתי קושית האמו"ר נ"י על הש"ס מהא דפרכינן הם בכריתות מרבי דס"ל בקדשים אתע"א ומתרץ בגמר' מחמת דגלי קרא אמאי לא נימא דהא מחמת דהאיסור מוקדשין הוי א"מ וכנ"ל · ונ"ל דלבד מה שמבואר הש"ה דקדשים הוי א"מ משום דאסור שלא כדרך הנאתן יען דלא כתיב אכילה בגופי' נוכל לומר דמש"ה הוי נמי א"מ דהא כבאתי לעיל דברי המהרש"ל ומהריב"ל דמבוארו דלר"ש דס"ל דכ"ש למכות ס"ל דאסור נמי שלא כדרך אכילתן אך צריך להבין דהא המהרש"א הקשה בפיר דהא ר"י ס"ל דח"ם אסור ומ"מ ס"ל דאינו לוקה שלא כד"ה · אך כבר תי' הבעל בעט"מ בטוב טעם דבשלמא לר"ש דס"ל דלוקה על ח"ם איכא למימר בפיר דה"ה שלא כדה"נ דהדווייהו שוין · אבל לר"י דס"ל דח"ם אסור ה"ט משום דחזי לאצטרופי כדאיתא ביומא והא"נ דהתם מפקינן ליה מריבוי דכל חלב הרי כתבו התוס' התם דאי לאו הך סברא הוי מוקמינן לי' להקרא לרבות כוי וכן כתב הר"ן פ"ג דשבועות דפשיטא לן דלא אסר רחמנא אלא משום דחזי לאצטרופי ע"ש וא"כ דוקא ח"ש משום דחזי לאצטרופי והתיא להיכר לאו מש"ה אסור מה"ת אבל שלא כד"ה דלעולם לא אתיא לכלל איסור לאו מש"ה אינו אלא דרבנן עכ"ל · וא"כ אנן דפסקינן דבהקדש לא בעינן כזית רק ש"פ וא"כ לוקה אף בכ"ש וא"כ ע"כ הא דכתבה התורה אכילה אצל קדשים לא הקפידה התורה על כזית וע"כ שפיר לוקה שלא כדרך אכילתן לדברי המהרש"ל וע"כ הוי קדשים א"מ · אך כל זה לדידן דס"ל דמעילה בש"פ אבל רבי דס"ל לקמן (ד' נ"ג) דמעילה בכזית

וא"כ

וא"כ לדידי' הוא אסור שלכ"א וע"כ לרבי לא הוי קדשים א"נ · וע"כ שפיר מייתי ראי' שם דבקדשים גלי קרא דהא רבי לא ס"ל איסור חל על איסור ובקדשים ה"ל אתע"א וע"כ הוא משום דגלי קרא · ובזה יתורץ מה דהקשה המ"ל על הא דפסק הרמב"ם (בפ"ה מה' מעילה ה' ח"ה) כדר במערת הקדש או בגג אילן או שובך של הקדש אע"פ שנהנה לא מעל · ולכאורה נראה טעמא הא דלא מעל הוא משום דמחובר לקרקע שהרי כל הטעי' זה קא עסיק דאין מעילה במחובר · וא"כ יש להמוה הא תינח גג אילן דאיצטריך לטעמי' דמחובר אבל שובך תיפוק לי' דשובך להוכו עשוי והיושב בצלו הוי שלא כדרך הנאתן וליכא מעילה כו' ע"ש · ולפ"ד הנ"ל לאו קושיא דהא הרמב"ם פסק נמי דמעילה בש"פ אף דליכא כזית וא"כ ממילא אסור אף שלא כד"ה ע"כ מוכרח הרמב"ם לומר טעמי' דאין מעילה במחובר · ועוד דהא ע"כ לא מצי הרמב"ם לומר טעמי' דהגמ' דשאני היכל דלתוכו עשוי דא"כ קשיא קושית התוס' וא"כ מוכרחין אנו לתרץ דכיון דגמרינן חטא חטא מתרומה ובתרומה כתיב אכילה וע"כ אינו לוקה רק רק כדרך אכילתן וא"כ מוכרחין אנו לומר גבי בכ"ה אף דלא כתיב אכילה אך כיון דילפינן מגז"ש דנבלה והתם כתיב אכילה הוי כמו דכתבי' בגופא כמו שכתבתי דברי מרן המהרש"א · וז"א דהא הרמב"ם ס"ל איפכא דלוקה בכ"ה אף שלא כד"א וכאביי וע"כ ס"ל דמיקרי דלא כתיבי אכילה בגופא וסס"ד אלא קדשים וע"כ מוכרח לומר דאינו מועל מחמת טעמי' דאין מעילה במחובר · אך א"כ צריך להבין מדוע לא אמר רבא טעמי' דאין מעילה במחובר ואמאי צריך לדחוקי' ולומר שאני היכל דלתוכו עשוי וע"כ הוי שלכ"ה וע"כ ברי דא"כ יהי' מוכח לומר דריב"ז ס"ל כרבי דמעילה בכזית דאל"כ הוה אסיר שלא כד"ה גבי קדשים כמו שבארתי לעיל · וא"כ הרי מהוור יותר לומר דהא דאינו מועל מחמת טעמא דאין מעילה במחובר · ועוד מה מייתי אביי ראי' מזה מהא דדרים ריב"ז כו' דאף דלדידי' ליכא לתרוצי בהאי היכל דלתוכו עשוי כמו שביארנו לעיל הא מ"מ נוכל לומר דלאו ראי' היא מחמת טעמי' דאין מעילה במחובר אך את זה מצאתי בשעה"מ (ה' מעילה פ"א) בתוספות ביאור דהקשה על הריטב"א והרמב"ם דפסקו כר"ל דבעינן הקדישו ולבסוף בנאו אבל בנאו ולבסוף הקדישו לא מעל מפני דאין מעילה במחובר דא"כ קשה בהרי אמרינן במעתין והיסברא וכא אמר ריב"ל קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה ופירש"י וכיון דמדאורייתא הרי כי לא תסבר כגון הכא אמאי אטרחינהו רבנן והתוס' פירשו כיון דלא אסור אלא מדרבנן וע"כ בשהוא לצורך סברא הוא דאפילו איסורא ליכא וא"כ לפי"ז קשי' דמאי ראי' מייתי אביי משמיא דריב"ז דהי' יושב בצלו של היכל הא התם בהאי דאינו אסור אלא מדרבנן שהרי אין מעילה במחובר כשבנאו ולבסוף הקדישו ובנין היכל ודאי הוא כדקאמר במועל בונה בחול ואח"כ מקדישו ומש"ה כיון שהוא לצורך לדרוש בה רבים התירו אלא מוכח ודאי דלרב דס"ל דהמשתחוה לבית אסרה אפי' בנאה ולבסוף הקדישה יש בו מעילה דשפתא איכא למימר דאביי ס"ל כרב כו' ע"ש · אך קושיתי הראשונה קשיא למאי צריך רבא לתרץ דשאני היכל דלתוכו עשוי אמאי לא תירץ מחמת דאין מעילה במחובר וס"ל דלא כרב ובאמת ז"א דהא רבא ס"ל בחולין (ד' ע"ו) כרב דס"ל דהמשתחוה לבית אסרה דתלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש וע"כ ס"ל כמו דאמרינן במעילה (ד' כ') דהדר בבית של הקדש כיון שנהנה מעל פי' דכתלוש דמי אם הי' תלוש מעיקרא ועיין בערכין (ד' כ"ה) בתוס' ד"ה כי (וכמו דרבה גם במעילה להביא סייעתא לרב) וגם ס"ל כר"ל דמחלק בין הקדישו ולבסוף בנאו כו' אבל הרמב"ם דפסק (בפ"ה מה' מעילה) דתלוש ולבסוף חברו הוי כמחובר וע"כ אמר הטעם מחמת דאין מעילה במחובר ואף דהרמב"ם פסק שם דהיכי דהקדים ואח"כ בנאו הוי כתלוש ואיכא מעילה אך עיין (בפ"ח מה' מעילה ה' ד') דפסק כשמואל דבמקדש הי' בונה בחול ואח"כ מקדישו וע"כ שפיר אמר הטעם מחמת דאין מעילה במחובר (ועיין בכ"מ שם שמסיק דמשום הומרא דעכו"ם החמירו וא"כ אינו מן הסברה דרבא ס"ל דתלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש נמי לענין מעילה אך עכ"ז נוכל לומר דס"ל כן) ועתה אתי שפיר הני ב' קושיות שהקשה הנל"ח דהא הרמב"ם פסק כאביי דלוקה שלא כד"א ופסק כרבא דהפסר ולא קמכוין אסור וא"כ קשיא הא לדידי' שפיר איתא לראי' דמייתי אביי מהא דריב"ז דהרי דז"א דלהרמב"ם לאו ראי' הוא ולא מחמת טעמי' דגמרא דשאני היכל דלתוכו עשוי אלא מחמת דס"ל דאין מעילה במחובר · וגם קושיתי השני' בליבנא קמא דגם לאביי אסור א"כ יהי' קשיא מהא דריב"ז דהא לדידי' לא מצי לשנוי דשאני היכל דלתוכו עשוי כמו שביארנו דז"א דאביי מצי לתרץ דטעמי' הוא משום דאין מעילה במחובר אבל רבא ס"ל דיש מעילה במחובר וע"כ מתרץ דשאני היכל דלתוכו עשוי ואין הנאה ללו נאסרת דהוי שלא כדרך הנאתן :

ועוד נ"ל לומר בתוס' דל"ק על הרמב"ם דס"ל כאביי בבכ"ה דלוקה שלא כד"א וא"כ ס"ל מסתמא דכיון דלא כתיב אכילה בגופי' אף ע"ג דגמר מנבילה דכתיב בלבין אכילה מ"מ אינו לוקה שלא כד"א וא"כ אמאי פסק כרבא דלא אפשר וקא מכוין אסור הא להרמב"ם לא מצינו לדחות דשאני היכל דלתוכו עשוי כמו שביארנו לעיל דז"א דאע"ג דפסק כאביי בבכ"ה דלוקה אף שלא כד"א מ"מ מצי סבר כרבא דשפיר מצינו לומר דשאני היכל דלתוכו עשוי והרי שלא כד"ה · משום דהרמב"ם ס"ל (בפ"א מה' מעילה ה' ג') דאזהרה של מעילה נפקא לי' מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך כו' · וא"כ כיון דיליף מלא תוכל לאכול וע"כ ממילא הרי שלא כד"א · אך קשיא קושית הראב"ד אמאי לא אמר טעמי' מהא דילפינן לקמן (דף ל"ב) ועוד בכמה מקומות דילפינן בגז"ש חטא חטא מתרומה וע"ש בכ"מ שנדחק לישב · ונ"ל ליישב דהנה התוס' הקשו בחולין (דף קט"ו) על אביי דיליף בב"ח מכלאי הכרם וממחמץ ומערלה הא מצינו למיפרך מה לכלאי הכרם והמץ וערלה שכן בשריפה כדתנן בתמורה ותירצו דזהו דוקא אליבא' דר' יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה אבל לרבנן לא הוי חמץ בשריפה כו' ע"ש · ולי נראה לתרץ דאביי לא מצי סבר דחמץ בשריפה משום דלא מצי גמר מנותר דמצינו למיפרך דמה לנותר שכן אסור שלא כד"א דכיון דלא כתיב אכילה בגופי' אע"ג דבתרומה כתיב אכילה מ"מ הא ס"ל לאביי דבב"ח אסור אף שלא כד"א אע"ג דילפינן מנבילה דכתיב אכילה ה"ו דבעינן דכתיב אכילה בגופי' · ובזה יתורץ קושית השעה"מ שהבאתי לעיל אמאי לא תירץ בגמ' על מה דפרכינן מה לכלאי הכרם שכן לוקין עליהם אפי' שלא כד"ה דס"ל לאביי כר"ש דס"ל דבכל איסורין לוקה שלא כד"א וכדעת המהרש"ל ומהריב"ל בשבועות (דף כ"ד) · דז"א דלאי נימא דס"ל כר"ש דבכל איסורין לוקה שלא כדרך אכילתן וא"כ חמץ נמי לוקה שלא כד"א וא"כ שפיר מצי גמר מנותר דחמץ בשריפה וא"כ יקשה קושית התוס' הא מצינן למיפרך דמה לכולהו שכן בשריפה · ועל כן לא מצי הרמב"ם להביא אזהרה של מעילה בגז"ש דחטא חטא מתרומה דא"כ יהיה מוכח דבקדשים נמי לוקה שלא כד"א דלא מצי לדחות כיון דכתיב גבי תרומה אכילה הו"ל כמו דכתיב אכילה בגופי' דהא הרמב"ם ס"ל דבב"ח לוקה שלא כד"א אע"ג דכתיב גבי נבילה אכילה וא"כ האיך יליף ר' יהודה דחמץ בשריפה מנותר הא איכא למיפרך דמה לנותר שכן אסור שלא כד"א וע"כ נפקא לי' אזהרת איסור מעילה מלא תוכל לאכול

בשעריך וס"ל נמי דהקדשים אינו לוקה רק כד"א וע"כ לא אמר אביי הכל מודים במעילה בלוקין עליהם בלא כד"ה וכמו שהקשה הפעה"מ דז"א דהא ע"כ ס"ל לאביי דר"י ס"ל דהקדשים אינו לוקה רק כד"א דאל"כ לא מצי למימר דיליף חמץ בהנאה מנותר · וממילא מתורץ נמי קושית התוס' אמאי ל"א הכ"מ בבב"ח וכן הקשה המ"ל לדעת הרמב"ם דפסק דלוקה בבב"ח בלא כדרך אכילתן אמאי לא אמר אביי הכל מודים בבו"ח ע"ש · דהא כיון דס"ל לר"י דהקדשים אינו לוקה רק כדרך אכילתן ע"כ ס"ל כיון דילפינן חטא חטא מתרומה הוי כמו דכתיב אכילה בגופי' וא"כ בבב"ח נמי כיון דכתיב אכילה בנבילה הו"ל כמו דכתיב בבב"ח גופי' ואינו לוקה רק כדרך אכילתן · אך זה יש לדחות דמצינן לומר דס"ל לר"י דהאי מעילה דיליף מלא תוכל לאכול כמו דס"ל להרמב"ם אך התוס' דס"ל דילפינן בגז"ש מתרומה וא"כ שפיר מוכח דר"י ס"ל דאינו לוקה רק כדרך אכילתן וא"כ ממילא ס"ל כן בבב"ח וע"כ לא אמר הכ"מ בבב"ח · אך צריך להבין לדעת הראב"ד דס"ל דילפינן חטא חטא מתרומה וא"כ לדידי' בודאי קדשים אסור בלא כד"א כיון דלא כתיב אכילה בגופי' מדס"ל בבב"ח כהרמב"ם והרא"' מדלא השיג הראב"ד על הא דפסק הרמב"ם דלוקה בבב"ח אף בלא כד"א וא"כ האיך יליף ר"י דחמץ בשריפה מנותר הא איכא למיפרך מה לנותר שכן אסור בלא כד"א ע"כ צ"ל דהראב"ד ס"ל דליכא למיפרך פירכא זו דמה לנותר שכן אסיר בלא כד"א דמצינו לומר ערלה יוכיח דאסור רק כד"א ומ"מ בעי שריפה וכן ראיתי במפרשים דמבארו דמצי למימר ערלה יוכיח ובזה יתורץ לכאורה מה שהקשו התוס' בחולין (דף קט"ז) ד"ה מה אמאי לא יליף ר"ש דאסור בהנאה מקו"ח דלעיל ותירצו דאין ג"ש למחצה ויליף מיני' אף היתר הנאה והסיא דלעיל סבר דאתי ג"ש ואתי קו"ח כו' והפ"י לעיל (דף כ"ד) כתב דלפי מה שמבאר בקדושין דלכ"ע אמרינן אתי ג"ש ואתי קו"ח וע"כ תירץ ע"פ שמבארו התוס' בב"מ (דף קי"ד) ד"ה ואידך ע"ש ולכאורה אפשר לתרץ דלא מצי ר"ש לילף בקו"ח דהרי מצינו למפרך מה לכולהו שכן בשריפה כמו שהקשו התוס' אליבא דאב"י ולר"ש לא מצינן לתרץ דלא מצי לסבור דחמץ בשריפה משום דליכא למילף מנותר דהרי מצינו למפרך מה לנותר שכן אסור בלא כד"א דז"א דהא ר"ש ס"ל דבכל האיסורין לוקה בלא כדי"א מדס"ל כ"ש למכות וכמ"ש לעיל · ואין לדחות דהא מצינו למפרך דמה לנותר שכן אין היתר לאיסורו תאמר חמץ שיש היתר לאיסורו לאחה"פ אליבי' דר"ש וכמו שהקשה הפנ"א אליבי' דר"י האיך יליף חמץ מנותר ומתרץ דר"י לשיטתו דס"ל דחמץ לאחר זמנו נמי אסור וא"כ המן נמי אין היתר לאיסורו אבל לר"ש שפיר מצינו למפרך דהא ס"ל דלאחר זמנו מותר ואין לומר נמי כמו שתירץ אאמו"ר הגאון נ"י על קושיות הפנ"א דנותר נמי יש היתר לאיסורו ע"י שאלה דז"א דזאת לא נאמר רק למ"ד דחולין שנשחטו בעזרה ל"ד וכמו שמבאר אאמו"ר נ"י וע"כ לר"י שפיר מתרץ כן דאיהו ס"ל לעיל דלאו דאורייתא הוא אבל לר"ש דס"ל בקדושין (דף נ"ה) דחולין שנשחטו בעזרה דאורייתא וא"כ ליתא בשאלה דז"א דהא מ"מ מצינו לומר דשפיר גמר דחמץ בשריפה מנותר ואין למפרך מה לנותר שכן אין היתר לאיסורו תאמר בחמץ שיש היתר לאיסורו דהרי מצינו לומר ערלה יוכיח שיש היתר לאיסורו ובעי שריפה אך באמת ז"א דמצינו למפרך מה לערלה שכן לא הי' לו שעת הכושר תאמר בחמץ דהיה לו שעת הכושר כמו דפרכינן לעיל (דף כ"ה) ואין להקשות דא"כ הדר הקושיא לדוכתי' האיך ניחא לדעת הראב"ד דיליף ר"י חמץ בשריפה מנותר הא מצי למיפרך מה לנותר שכן אסור בלא כד"א ולא מצינו לתרץ הנ"ל דערלה יוכיח דהא מצינו למיפרך דמה לערלה שכן לא הי' לו שעת הכושר תאמר בחמץ דהיתה לו שעת הכושר · דז"א דהא לעיל תירצנו קושית התוס' שהקשו אמאי הא מצינו למפרך מה לכולהו שכן בשריפה ואמרנו לתרץ דס"ל לאיסי ב"י כר"ש דלאח"ז מותר וא"כ ס"ל ע"כ דחמץ לאו בשריפה משום דמצינו למפרך מה לנותר שכן אין היתר לאיסורו תאמר בחמץ דיש היתר לאיסורו וע"כ כיון דס"ל לאח"ז כר"ש ממילא ס"ל בלפ"ז כר"ש כמו שביארנו לעיל (דף כ') וע"כ ניחא מה דלא השיב על מה דפריך מה לחמץ שכן כרת · חמץ לפ"ז יוכיח דליכא כרת והוא משום דס"ל כר"ש דחמץ לפ"ז מותר וע"כ כיון שביארנו דס"ל לאיסי ב"י כר"ש וע"כ שפיר השיב לחמץ שיש לו שעה"כ דלר"ש מותר לפ"ז אפי' באכילה לביעות בעה"מ וא"כ שפיר מקרי חמץ היתה לו שעת הכושר דהרי כבר מקרי חמץ וצריך להשבית ועכ"ז מותר אך כל זה הוא רק לר"ש אבל לר"י שפיר מיקרי חמץ לא הי' לו שעת הכושר משום דס"ל להראב"ד כהי"מ דהביא רש"י דלא מקרי היתה לו שעת הכושר אלא א"כ שמו עליו וע"כ שפיר מצי למילף חמץ מערלה ומנותר · והא דהשיב בגמרא (שם) דחמץ היתה לו שעת הכושר הוא משום דאזיל אליבא דר"ש וע"כ שפיר מקרי חמץ היתה לו שעה"כ וכמ"ש אבל הרמב"ם ס"ל כפרש"י דחמץ מיקרי היתה לו שעה"כ וע"כ לא מצי למימר ערלה יוכיח וע"כ ס"ל דהקדשים אינו לוקה רק כד"א וילפינן מלא תוכל לאכול בשעריך כמ"ש וע"כ שפיר גמר ר"י דחמץ בשריפה מנותר:

ואין להקשות אמאי ס"ל להראב"ד כחכמים דמפרר וזורה לרוח מדלא השיג על הא דפסק הרמב"ם (ה' חו"מ פ"ג) הא קיימא מסתם מתני' דתמורה (ד' ל"ד) דחמץ הוא בשריפה וליכא לתרוצי כמו דמתרצים על הרמב"ם דמצינן למיפרך דמה לנותר שכן אין היתר לאיסורו תאמר בחמץ דיש היתר לאסורו אחה"פ דאנן פסקינן כר"ש דמותר לאחה"פ דהא להראב"ד מצינן לומר על פירכא זו ערלה יוכיח שיש ג"כ היתר לאיסורו כמו דאמרינן לקמן (ד' מ"ד) ובקדושין (ד' נ"ח) וע"ש בתוס' ולא מצינן למיפרך דמה לערלה שכן לא היתה לו שעת הכושר דהא ביארנו דהראב"ד ס"ל כהי"מ דמביא רש"י וא"כ חמץ נמי מיקרי לא היתה לו שעה"כ · דזהו לא קושיא דהא דהראב"ד ס"ל דלא מיקרי חמץ היתה לו שעת הכושר הוא רק לר"י אבל לר"ש מיקרי חמץ היתה לו שעה"כ וא"כ הראב"ד דפסק בה' חו"מ בלפני זמנו כר"ש וע"כ שפיר מצינו למיפרך מה לנותר שכן אין היתר לאיסורו תאמר בחמץ דיש היתר לאיסורו ולא מצינו לומר ערלה יוכיח דמצינו לומר דמה לערלה שכן לא היתה לו שעה"כ וחמץ מיקרי היתה לו שעה"כ להראב"ד דפסק בלפ"ז כר"ש · ואין לומר דמצינן למיגמר במה הצד דמצינו למיפרך מה להצד השוה שכן יש בהן צד חמור אע"ג דהחומרות אינם שוין כמו דאמרינן במכות (דף ד') ובכתובות (ד' ל"ב) ע"ש אבל ר"י שפיר מצי גמיר ממ"נ או כמו שביארנו · ועוד הא ר"י ס"ל שם במכות דצד חמור לא פרכינן וכמ"א יתבאר יותר ואכ"מ:

דף כז נותר אסור באכילה ובהנאה וחמץ אסור באכילה ובהנאה מה נותר טעון שריפה אף חמץ טעון שריפה כו' תלמו בל שור הנסקל יוכיח כו' · והקשו התוס' למאן דדריש לעיל (ד' כ"ד) בנותר בשריפה ואין דבר אחר טעון שריפה האיך יליף ר"י חמץ בשריפה מנותר כו' עיין לעיל (ד' כ"ג אות י"ע) מה שהקשיתי אמאי לא השיבו רבנן לר"י הנותר בשריפה ולא שארי איסורין בשריפה לפי מה שכתבו התוס' לקמן (דף כ"ח) דמה"ט לא ילפי רבנן חמץ מנותר וע"ש מה שביארתי באריכות:

דף כח אמר רב אחא ב"י לעולם ר"י הוא ויליף באור דאכילה מבאור דאי' כו' פירש"י כלומר חמץ דגבי לא יאכל מבאור דאי' ומותר המגו של נכרי

הכרי אף באכילה ואפילו בפסח מה"ת • והקשו התוס' על הא דפירש"י דמותר אף באכילה דהא א"א אם לא שיהא שלו בשעת אכילה דאם נתן לו עכו"ם הרי הוא שלו ואם גזל מעובד כוכבים הרי הוא חייב באחריות ולא גרע מאומן שקבל עליו אחריות דהוי כשלו ועוד הקשו לקמן דאמר ואזדי לטעמייהו דפליגי באומן שקבל עליו הפסח ליפלגו בפסח גופא • ונראה לריב"א דהא דקאמר דאפי' תוך זמנו מותר היינו בהנאה והא דקאמר אבל אתה אוכל של אחרים לאו דווקא אי נמי אחר זמנו קאמר כו' :

ולהבין פירש"י נקדים עוד מה דפליגי רש"י ותוס' לקמן (דף כ"ע) דהנה רש"י פי' שם על מה דאמריק אמר ר"פ מעלה ומלינה בראשו של מזבח ופירש"י כדכתיב והקריבו לפני ד' וכיפר עליו ולמחר יקטירה לאחר תמיד של שחר ולינה אינה פוסלת בראש המזבח כדאמר בזבחים (דף פ"ז) לד"ה דלא ירדו • והקשה המ"ל והאו"ת וז"ל כיון דפליגי שם אי לינה פוסלת א"כ וודאי למ"ד לינה פוסלת בראשו של מזבח בוודאי אסור להעלותם על המזבח ולהביא לאיסור לאו דלא ילין ולפוסלן דמה דמודים דלא ירדו היינו אם עלו דהמזבח מקדש את הפסולין אבל להעלותן לכתחילה אסור להביאם לידי פסול וא"כ מאי בעי רש"י בזה דכתב דלד"ה לא ירדו הא ר"פ לא אתי' כד"ה דלמ"ד דפוסל בראשו של מזבח אסור להעלות כנ"ל • וכן כתבו התוס' ביומא (דף כ"ע) ובר"ה (דף ל') ד"ה ונתקלקלו ע"ש :

ונקרים עוד במאי דפליגי רש"י ותוס' ביבמות (ד' מ"ע) דרש"י ס"ל דלרב ליכא לאו ביבמה והקשו ע"ז התוס' ד"ה או מהא דאמרינן בקדושין (דף ס"ח) ראב"י אמר אתי' ק"ו מיבמה מה יבמה שהיא בלאו לא תפסי בהו קידושין כו' אלמא איכא לאו ביבמה אפילו למ"ד דלא תפסי בה קידושין ובכ"מ חשבינן יבמה לשוק לחייבי לאוין כו' ע"ש :

ולבאר כל הנ"ל מה דפליגי רש"י ותוס' וגם יתבאר מה דפליגי רש"י ותוס' בשארי סוגיות מוכרחך אנו מקודם להעתיק מה שכתבתי בחי' לקדושין על מה דאיתא בקדושין (דף ה') הר"ה חופה קונה מק"ו אמר רבא ב' תשובות בדבר חדא דשלש תנן וד' לא תנן ועוד כו' א"ל אביי הא דקאמרת שלש תנן וד' לא תנן מלתא דכתיבא בהדי' קתני ומלתא דלא כתיבא בהדי' לא קתני כו' והקשו המפרשים הא שטר נמי לא כתיב בהדי' דלא ידעינן רק מהיקש מויצאה והיתה וזה לא מקרי כתיב בהדי' דהוא הקישה איצטריך לכמה דברים כדאיתא שם (דף מ"ו) תוס' ד"ה שכן • וראיתי בטעמ"מ בכ"ת דמתרץ דשטר מקרי כתיב בהדי' כיון דאמרינן שם (דף ע') כשורה זו שאנה רבי כו' אי מהתם ה"א עד דמקדש והדר בעיל מתיב לה ר"א ב"מ א"כ נערה המאורסה דכתב רחמנא בסקילה היכי משכחת לה אמר רנב"י כגון שקדשה בשטר א"כ הרי קדושי שטר מוכח מדאיצטריך בעולת בעל ואף שלא ילפינן עיקר קדושי שטר משהא מ"מ מקרי כתיבא בהדי' יותר מחופה כו' ע"ש שהאריך בזה • ולענ"ד נ"ל ליישב בתופ"א ובזה יבואר דאזלי אביי ורבא לשיטתייהו דהנה איתא (שם דף י"ד) מנ"ל דמיתת הבעל מתיר ורצה להוכיח בגמרא מדאסרה אלמנה לכ"ג משמע דלכ"ע מותרת ופריך דלמא לכ"ג בלאו ולכ"ע בעשה כו' אלא מדכתיב ושנאה האיש האחרון וכתב לה ס"כ או כי ימות האיש האחרון אתקיש מיתה לגירושין מה גירושין שריא וגומרת אף מיתה שריא וגומרת • והקשו התוס' של מה דרצו להוכיח מאלמנה לכ"ג דלמא קאי לענין יבום דלכ"ע שרי ולכ"ג אסור ונדחקו בתירוצם ע"ש במהרש"א • ובאמת תמה אני אמאי לא הביאו התוס' הירושלמי דמבואר שם דמש"ה לא מוכח מאלמנה לכ"ג משום דאיצטריך לענין יבום ועיין שם בק"ע דס"ל להירושלמי דאדרבא מפסולי המוקדשין ראי' לפטור וע"כ לא ס"ל שינויא דגמרא דבא הכתוב לכהן בלאו

ולכ"ע בעשה מידי דהוי אפסולי המוקדשין כו' עש"ה וע"כ נוכל לומר דאביי ס"ל כמו דמשני בירושלמי דמש"ה אין להוכיח מאלמנה לכ"ג משום דאיצטריך לענין יבום וע"כ איצטריך ההיקש להורות דמיתה מתרת • אך מ"מ קשיא ל"ל ההיקש דמיתה מתרת הא מוכח שפיר מאלמנה לכ"ג ואין לומר דאיצטריך ליבום דא"כ קשיא הא דאמרינן שם (דף ע') דלא מצינו למילף מובעלה דביאה קונה משום דה"א עד דמקדש והדר בעיל וע"כ יליף מבעולת בעל והא שפיר מצינו למילף מובעלה דביאה קונה ואין לומר דה"א עד דמקדש והדר בעיל דא"כ קשיא ל"ל ההיקש דמיתה מתרת הא יכול למילף מאלמנה לכ"ג וליכא לתרוצי דאיצטריך לענין יבום דהא בלא זה נמי אסור ליבם משום דלא משכחת אלמנה שלא תהי' בעולה וא"כ הרי אסורה לכ"ג בלאו ובעשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה • אלא מהאיצטריך ההיקש משמעת לא אמריק עד דמקדש והדר בעיל וא"כ ל"ל בעולת בעל וע"כ מזה הוכית אביי דמתקדשת בשטר וא"כ שפיר איצטריך ההיקש להורות דמיתה מתרת דלא מציע למילף מאלמנה משום דמצינו לתרוצי דאיצטריך ליבום ואין להקשות הא בלא זה אסורה משום בעילה דז"א דמצינו לתרוצי כגון שקדשה בשטר וע"כ אמר אביי מלתא דכתיבא בהדי' קתני משום דשטר נמי מקרי כתיבא בהדי' דמוכח מהיקש דהא ההיקש לא איצטריך לבוש דרשה אחרינא • אבל לרבא לא מוכח כלל מההיקש דמקודשת בשטר חדא דרבא ס"ל ע"כ כרבי דיליף מובעלה והראי' דהנה הריטב"א והרשב"א הקשו במאי פליגי רבי ור"י דר"י סובר דה"א עד דמקדש והדר בעיל ורבי לא ס"ל כהאי סברא ותירצו דרבי ס"ל כר' יונתן דס"ל דלא משמע שניהם כא' עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו אבל ר"י ס"ל כר' יאשיה דס"ל דמשמע שניהם כא' אף שלא פרט הכ' יחדיו וע"כ הומר דה"א עד דמקדש והדר בעיל וא"כ ע"כ אביי כר"י ורבא כרבי דהא פליגי בב"מ (ד' נ"ד) דרבא ס"ל כר"י ואביי כר' יאשיה וא"כ כיון דרבא ס"ל כר' יונתן א"כ ע"כ ס"ל כרבי דיליף מובעלה וא"כ לא מוכח מידי דמקודשת בשטר מההיקש דאו כי ימות האיש האחרון כו' ועוד דהא בגמרא משני בינויא אחרינא הא דלא מצי למילף מאלמנה :

ועוד נ"ל להוכיח דאביי ס"ל כהירושלמי ורבא ס"ל כשינויא דהבבלי • דהנה לכאורה קשה היאך מצינו לומר דמש"ה לא אתי' דמיתה מתרת מאלמנה לכ"ג משום דאיצטריך ליבום דהא איתא (שם דף ע"ז) לא יאמר גרושה בכ"ג ותיתי בקו"ח מכהן הדיוט כו' למה נאמרה כו' לכך אלמנה חלוקה מגרושה ע"ש בפירש"י ולפ"ז קשה דאי כיתא דקרא דאלמנה לכ"ג לא מיירי רק לענין יבום א"כ גרושה ל"ל ואין לתרץ להורות דאלמנה חלוקה מגרושה דאם היא אלמנה וגרושה לוקה שתים דז"א דהיכי משכחת אלמנה וגרושה יחד הי שלא במקום יבום עדיין אסור משום איסור א"א • אי במקום יבום איך יגויר גרושה דהא לאחיו נמי היתה אסורה משום גרושה • ומצאתי קושיא זו בתו"ת ורוצה לתרץ דמיירי כגון שעבר אחיו הכ"ג ונשא גרושה ומדחה דלא כתיב קרא דאי אפי' לאיסורא וכמ"ש הרשב"א בסוף גיטין על הא דפריך בירושלמי לב"ש דאמר לא יגרש אדם וכו' אא"כ מלא בה ע"ד דא"כ מחזיר גרושתו היכי משכחת לה והקשה דלמא מיירי קרא בעבר וגירשה ותירץ דאי לא כתב קרא ופי' הפ"י דל"ל דס"ל להירושלמי דגם דאי לאיסורא לא כתבי' קרא ומתרץ דבאמת מלא פלוגתא בהירושלמי גופא במס' פסחים דפריך בירושלמי (מובא לקמן דף כ"ט) בתוס' כתיב לא ילין חלב חגי הא כל הלילה ילין הא כתיב עולת שבת בשבתו ומשני דמיירי בי"ד שחל להיות בשבת ופריך והא תני כתיב דלא דחי שבת ומשני דאקרבי' מבעוד יום שלא יבא לידי של ילין אמר ר"ח אילו עבר והביא שמא אינו כשר כו' הרי דמוקי ר"ח לקרא בשעבר והקריב חגיגה בשבת וא"כ

מוכח דכתיב קרא דאי לאיסורא ולמצוה קמא ס"ל דלא כתיב קרא דאי לאיסורא א"כ ה"ה הכא בשמעתין כו' · והנה לקמן נבאר באריכות דלא מצינו לתרץ תי' הראשון דשמרהו שלא יבא לידי כל ילין רק אי נימא דלינה פוסלת בראש המזבח אבל אי נימא דלינה אינה פוסלת בראשו ש"מ שוב ליכא לתרוצי הכי רק ע"כ מוכרחין אנו לתרץ בשעבר והביא · והנה הק"ע הקשה לרבא דאמר כ"מ דאמר רחמנא לא תעביד א"ע לא מהני וא"כ היאך מצינו לומר בשעבר והביא ומתרץ הגאו"ח הרבה לשיטתו אזיל דס"ל בזבחים (ד' פ"ז) דלינה פוסלת בראש המזבח וע"כ שפיר מתרץ כתי' ראשון דשמרהו שלא יבא לידי ב"י :

ונ"ל להוכיח דע"כ אביי פליג בזה על רבא וס"ל כרבה (שם) דלינה אינה פוסלת והראי' דהנה בסנהדרין (דף ל"ה) קאמר אביי הבתא דאמרת אין רציחה דוחה שבת אין רציחה דוחה עבודה מקו"ח ומה שבת שנדחית מפני עבודה אין רציחה דוחה אותה עבודה שהיא דוחה שבת א"ד שלא תהא רציחה דוחה אותה אלא הא דכתיב מעם מזבחי תקחנו למות בקרבנות יחיד דלא דחי שבת · ולכאורה קשה דביומא (דף מ"ה) אמרינן דשבת הותרה בציבור וא"כ שוב ליכא קו"ח דהרי מהא דשרי עבודה בשבת אין ראי' כלל דעבודה חמורה משבת כיון דאין עבודה דוחה שבת רק דהותרה שבת אצלה וכמו דאמרי' בברכות (ד' כ') כבוד הבריות אינו דוחה איסור תורה בקו"ע ופירש"י דאין ללמוד דלאוי דוחה מהא דאמרינן דכהן ונזיר מטמאין למ"מ דשם לא הוי משום כבוד הבריות דוחה אותה רק דלגבי כבוד הבריות לא נאמרה לאו זה דטומאה של כהן ונזיר ולעולם ל"ת דאורייתא חמיר מכבוד הבריות ואינו נדחית מפניו וא"כ ה"ה הכא אין אנו יכולים לומר דרציחה לא תדחה עבודה משום דכיון דאינו דוחה שבת הקל מכ"ש שאינו דוחה עבודה החמורה · כיון דאמריק דעבודה הוי היתר אין ראי' כלל דעבודה חמורה משבת כמו שכתבתי פירש"י הנ"ל · ע"כ נ"ל לתרץ בהקדם ע"פ מה דאיתא ביומא (שם) אמר ר"ה תמיד תחלתו דוחה סופו אינו דוחה מאי אינו דוחה ר"ח אמר דוחה את השבת ואינו דוחה את הטומאה רבה אמר דוחה את הטומאה ואינו דוחה את השבת א"ל אביי לרבה לדידך קשיא ולר"ח קשיא כו' מ"ש טומאה דכתיב במועדו ואפילו בטומאה שבת נמי במועדו אפילו בשבת ולר"ח קשי' מ"ש שבת דכתיב במועדו אפילו בשבת טומאה נמי במועדו אפי' בטומאה א"ל כו' לדידי ל"ק סופו כתחלתו טומאה דתחילתו בר מדחי טומאה הוא סופו נמי דחי שבת דתחילתו לאו בר מדחי שבת סופו נמי לא דחי לר"ח לא קשי' כו' שבת דהותרה היא בציבור סופו נמי דחי טומאה דדחוי' בציבור כו' לא דחי · ולכאורה צריך להבין מפני מה קרא לשבת הותרה ולטומאה דחוי' הלא ילפינן שניהם מקרא דמועדו · אך זה ימים כבירים אבי אמרתי לבאר ע"פ מאי דמבאר האמו"ר הגאון נר"י בס' ע"י (סי' א') ובא"ה (ד' כ"ז) מהו דמקרי בתורת היתר ומה הוא דמקרי בתורת דחי' דזה הכלל דכל שאפשר להתקיים המצוה בלא עקירת הלאו הוי בדרך דחי' וכל שאי אפשר למצוה להתקיים בלא עקירת הלאו הוי בדרך היתר ע"ש · וע"כ שכל לומר דגבי התמיד של שבת דאי אפשר להתקיים בלי עקירת הלאו הוי בתורת היתר (וע"ש בע"י) משא"כ בטומאה שאפשר להקריב בלא טומאה ע"כ הוי בתורת דיחוי · ובזה א"ש מה דפליגי רבה ור"ח דאזלא לשיטתייהו דהנה אמרינן במנחות (דף ע"ב) ואי ס"ד נקצר שלא כמצותו כשר אמאי דחי שבת נקצרי' מערב שבת אלא מדדחי שבת ש"מ נקצר שלא כמצותו פסול ופריך ודלמא תלמידי' דר"ש כו' סבר לה כוותיה דר"ש דתני' אמר ר"ש בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים ואברים כשרים כל הלילה ולא היה ממתין להם עד שתחשך ורשב"ג לא שמיעא לי' (פי' בתמי') אלא שאני התם שהרי דחתה בחיטה את השבת כו' ולכאורה קשה לר"ח דס"ל דגם אברי תמיד של ע"ש נקטרין בשבת וכתב לא דחתה בחיטה את השבת · אך באמת ז"א דבשלמא מהקטר חלבין ואברין משל שבת שפיר דייק דהא אפשר להקטירן למוצאי שבת ולא יתבטל המצוה וע"כ דמי לעומר שאפשר להביא מן הקצור ויתקיים מצות עומר אבל אברים של תמיד מע"ש אוי אם לא נקטירן אזי יתבטל המצוה דהא אי אפשר להקטירן עוד ולהכי דחי שבת אעפ"י שלא דחתה בחיטה את השבת כיון דא"א בענין אחר · אך מ"מ זהו תלי בפלוגתא דפליגי בזבחים (דף פ"ו) אי לינה פוסלת אי לינה אינו פוסלת · דהא אי נימא דלינה אינו פוסלת וא"כ אף אברים של ע"ש נמי לא יתבטל מצותן דהא אפשר להעלותן ע"ג המזבח ולהקטירן במוצאי שבת :

ובזה אזלי רבה ור"ח לשיטתייהו דהנה רבה ס"ל (שם) דלינה אינו פוסלת וע"כ ס"ל דסופו לא דחי (פי' אברים של ע"ש) דלא מצינו למימר דידחה משום דיתבטל המצוה דהרי אפשר להעלותן ע"ג המזבח ולהקטירן במוצ"ש אבל ר"ח דס"ל (שם) דלינה פוסלת (כמו שנבאר לקמן באריכות) וע"כ ס"ל דכמו דאמרינן דשבת הותרה הוא מפני שאי אפשר להתקיים המצוה בלתי עקירת הלאו וע"כ כיון דלא הקטירן בע"ש וא"כ אזי אם לא יקטירן בשבת אזי יופסל והוי לצורך מצוה וא"כ הוי בתורת היתר (ועי"ש בס' א"ה) וע"כ אמר שבת דהותרה היא (פי' כיון דא"א לקיים המצוה) וע"כ סופו נמי דחי (פי' משום דנמי יתבטל המצוה) כמ"ש · אך שוב מצאתי בס' א' שמעורר ג"כ פלוגתייהו דרבה ור"ח במה דפליגי אי לינה פוסלת אך לא מטעמא דידי כמ"ש והוסיף לבאר ע"פ כמל"מ (פ"א מה' תמידין ה' ז') דהוכיח מהא דדרשינן בשבת (דף כ') דקרא דובכל מושבותיכם דכתיב גבי הבערה להתיר או"פ של ע"ש להקטירן בשבת היינו כמ"ד סופו דוחה שבת אבל למ"ד סופו אינו דוחה שבת מוקי לקרא לדרשא אחרינא ע"ש · ונ"ל דאע"ג דהש"ס נסיב טעמייהו בפלוגתא דר"ח ורבה (וכ"ש למה שהוכחנו דאזלי לשיטתייהו) היינו דמר מסתבר ליה טעמא לדחות שבת ולכן מוקים לקרא דמושבותיכם לדחות שבת ומר מסתבר ליה דלא דחי שבת ולהכי מוקים לקרא לדרשא אחרינא · והנה החו"י כתב ליישב פירש"י הנ"ל (מה שכתבתי מברכות) על תמיהת התוס' (שם) דרש"י מחלק דדוקא בהנך דלא כתיב ההיתר אלא האיסור רק האיסור בתמא נאמר ולא במקום ההיתר נאמר דהני דדחי לאיסור זה נקרא דחי' · משא"כ היתר טומאת כהנים למ"מ דנכתב אגב הלאו של איסור טומאת כהן למת ע"כ בזה אמרינן דמעולם לא נאמר הלאו ע"ז כו' ומעתה נידון מינה דלמ"ד דכל מושבותיכם למשרי או"פ הוא דאתא א"כ נכתב ההיתר אגב איסור הבערה הנאמר בתורה ובהאי גוונא לא נקרא דחי' רק היתר שע"ז לא נאמר איסור הבערה ובזה יתבאר סוגיא הנ"ל דרבה לטעמי' א"ת לי' להוקמא קרא דבכל מושבותיכם למשרי או"פ של ע"ש כמו שביארתי כיון דאית ליה תקנתא ותחילתו לא דחי שבת (וטומאה דחוי' כטעמי') אבל ר"ח ס"ל דמושבותיכם אתי' לאו"פ וכטעמי' וכמ"ש · ולאי תקשי ניליף מיני' לטומאה כיון דתרווייהו נפקי לי' ממועדו לזה מבני שפיר שבת דהותרה בציבור כיון דכתיב התירא דמושבותיכם במקום האיסור שפיר דחי אבל טומאה דהתירה דתמיד נכתב במק"א א"כ מקרי דחיי' ולכן או"פ לא דחי דלאו עיקר כפרה נינהו עכ"ל וע"כ ניחא קושיתי לעיל דאביי ס"ל כרבה דלינה אינה פוסלת בראש המזבח וא"כ הוא בתורת דחוי ולא בתורת היתר כמו שביארנו וע"כ שפיר אתי הקו"ח כנ"ל וא"כ כיון דהוכחנו דאביי ס"ל כרבה דלינה אינה פוסלת וא"כ שוב ליכא לתרוצי ולמימר דקרא דלא ילין אתי' להורות דשמרהו שלא יבא לידי ב"י דז"א דהא לא נאמר רק אי אמרינן דלינה פוסלת אבל כיון דהוכחנו דאביי ס"ל דאינה פוסלת שוב ליכא לתרוצי הכי (ולקמן נבאר באריכות) וא"כ

ע"כ

ע"כ מוכרחין אנו נתרץ לאביי בשעבר והביא וא"כ ס"ל ע"כ דכתיב דאי לאיסורא וא"כ שפיר נוכל למימר כמו שתירץ הירושלמי דמאלמנה לכ"ג ליכא להוכיח דאיצטריך לענין יבום ולא קשיא היאך כתיב דאי לאיסורא דאביי ס"ל ע"כ דכתיב קרא דאי לאיסורא · ורבא מתרץ ע"כ התירוץ הראשון דשמרהו שלא יבא לידי ב"י מדסבירא לי' דא"ע ל"מ וע"כ ס"ל דלא כתיב קרא דאי · וע"כ אינו סובר כשיטת הירושלמי דאיצטריך לענין יבום רק כמו דמתרץ בהש"ס דילן וא"כ לא מוכח לדידי' שעבר בהדי' כמו שביארנו · ועוד אפילו אי נימא דרבה ס"ל כר"י וגם לא ס"ל הירושא דגמרא מ"מ אינו מוכח דמקודשת בשעבר מהסיקא דאו כי ימות כו' דלדידי' שפיר איצטריך הסיקא דהנה בתמורה (דף ה') הקשו התוס' לרבא דס"ל דא"ע ל"מ א"כ אמאי אמרינן אגב שגירש אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר אמאי לא נימא דלא מהני הגירושין ותירצו דמהקשינן גירושין למיתה מה מיתה מוציא מיד בעלה אף גירושין מוציאה מיד בעלה כו' ע"ש וע"כ לרבא שפיר איצטריך הסיקא להקיש גרושין למיתה וע"כ אינו מוכח דמקודשת בשעבר וע"כ פריך שפיר על ר"ה הא בלא תנן וד' לא תנן ולא מצי לתרץ דמלתא דכתיב בהדי' קתני ודלא כתיב בהדי' לא קתני כמו דמשני אביי דלדידי' שעבר נמי מקרי לא כתיב בהדי' ומ"מ קתני :*

אך את זה קשה דהא לפי דברי הנ"ל מוכרחין אנו לומר דע"כ ר"ה דס"ל דתופס קונה ס"ל כשיטת אביי דא"ע מהני משום דהא קשיא הא ג' תנן וד' לא תנן והלא ע"כ יתרץ כמו דמשני אביי דמלתא דלא כתיב בהדי' לא קתני · וא"כ קשיא הא שעבר נמי לא כתיב בהדי' ומוכרחין אנו לומר דר"ה נמי יתרץ דשעבר מוכח מהסיקא דאו כי ימות וכו' וא"כ ע"כ ס"ל כר' יאשי' דמשמע שנכנס כה' אף שלא פרט הכתוב יחדיו כמו שביארנו א"כ ע"כ סבירא דאע"מ כמו דאיתא בתמורה (דף ה') ועוד דע"כ ס"ל לר"ה דאע"מ כדי דלא נימא דאיצטריך הסיקא להקיש גירושין למיתה כמו שביארנו וא"כ קשיא לכאורה דהנה מסקינן בתמורה (שם) דפליגי בשינוי קונה וכתב רש"י בל"א בשינוי קונה כהאי דהגוזל עצים ועשאן כלים דתנן דמשלם כשעת הגזילה דפריך רבא לעיל ומשני שאני התם דכתיב אשר גזל כעין שגזל והשתא משני דרבא ס"ל דשינוי אינו קונה דפלוגתא הוא והקשה הקצה"ח (סי' ש"ב) בשם המהרי"ט דהא רבא גופא ס"ל בב"ק (דף ל') דשינוי קונה ותירץ דלפי מה שכתבו התוס' בשם ר"י דצריך תרי קראי חד לשינוי החוזר לברייתו דאי מהד קרא הוי מוקי לה לשינוי שאה"ז ע"ש בתוס' (דף ס"ה) וא"כ י"ל דפליגי בשינוי קונה היינו בשינוי החוזר לברייתו דלאביי דאמר דאע"מ וא"כ שפיר מצינן למילף דשינוי קונה מהן ולא מינייהו וע"כ אשר גזל לגופא אתי' לשינוי החוזר ולרבא דס"ל דא"ע ל"מ לא מצינו למילף גזל מאהנך כמ"ש וא"כ לגופא אתי' דשינוי קונה אבל שינוי החוזר לא ידעינן מקרא כו' כן נ"ל ליישב הגירסא דגרס רש"י דפליגי בשינוי קונה עכ"ל וא"כ כיון דר"ה ע"כ ס"ל אע"מ כמו שביארנו א"כ ע"כ ס"ל נמי דשינוי החוזר קנה ובסוכה (ד' ל') מבואר דר"ה ס"ל דשינוי החוזר לברייתו לא קני · אך באמת לאו קושיא הוא דאין להקשות ר"ה אדר"ה · דתרי ר"ה איתא כמו דאיתא בגיטין (דף י"א) בתוס' ובחולין (דף י"ג) ע"ש וע"כ מצינו לומר דר"ה דס"ל (שם) דשינוי החוזר לברייתו לא קנה ס"ל שפיר דא"ע ל"מ :

ובזה יתורץ דברי רש"י (שם בסוכה) דהנה אמרינן שם אמר ר"ה להנהו אונכרי כי זבניתו אסא מן העכו"ם לא תגזזו אתון אלא לגזזו אינהו ויהבו לכו כו' וקרקע אינה נגזלת כו' ופירש"י התם כו' גזלי ארעתא מישראל נינהו ושמא אותו קרקע מישראל והקשו כולם על פירש"י דהא ר"ה ס"ל

ובזה אמרנו בחידושי לקדושין לבאר במה פליגי הכ' לשבועות (שם) דאיתא אמר ליה ר"ז לר' אבוה כמורה זו ששנה רבי כו' ואמרי לה ר"ל לר"י · ונקדים מה דאיתא בקדושין (דף מ"ג) אמר רבא אמר ר"נ אמר לבנים לאו וקדשו לי אשה הן הן שלוחיו הן הן עדיו וכן לענין גירושין כו' ואיתא בתוס' דתני בירושלמי וכן בקדושין הדא דתימא בשטר אבל בכסף לא · ותירצו דהוא בתר דתיקון רבנן ב"ה · והר"ן הקשה על הרמב"ם דכתב התם (בפ"ג מה"א) דשליח נעשה עד ולא חילוק בין קדושי שטר לקדושי כסף וכבר השיג עליו ר"מ הכהן עכ"ל · ונ"ל לתרץ דהרמב"ם לא הוצרך לפרש דאיירי דווקא בשטר דממילא מובן דבשטר איירי · דהנה הרמב"ם פסק בה' עדות (פ' י"ח ה' ח') דאין העד"ז נעשים כו' רק בלא יהא הכחשה בגוף המעשה אבל אם יש הכחשה בגוף העדות בעלה הזמה · וא"כ קשה האיך שליח נעשה עד הא הוי עדות שאא"ל דהרי אם יוזמו הוי ה"ל הכחשה בגוף העדות · אך לא קשיא כלל דהנה כולם הקשו מהא דאמרינן בסנהדרין (דף ע') פלוני כו' הוא ואחר מצטרפין כו' הא כאן אם יוזמו ה"ל הכחשה בגוף המעשה ותירץ התומים (סי' ל"ח) דכיון דאמרינן ע"כ פלגינן דיבורו דלא הוא אלא אחר וע"כ שפיר מקרי דלא נכחש גוף המעשה : וא"כ ה"נ מצינן לומר דהמעשה יוכל להיות אמת כגון שקדשו ע"י שליח · אך את זה קשיא הא אין שליח עושה שליח בקדושין משום דהוי מילי וכמבואר בקצה"ח (סי' רמ"ד) ע"ש באריכות · אך באמת ז"א דנוכל לומר דהכי עסקינן בשטר דשליח עושה שליח וכמו דמבואר הסה"ג דמ"ש בין קדושין לגירושין דבגירושין שליח עושה שליח ובקדושין אין שליח עושה שליח · ומבאר דבגירושין אם נאבד הגט אינו יכול לכתוב גט אחר ולגרשה · ע"כ לא מקרי מילי משום דהשליחות חל על הולכת הגט · אבל בקדושין אם נאבד הכסף יכול לקדשה בכסף שלו וע"כ שפיר מקרי מילי דהא השליחות לא חל רק על מאמר דאמר לה הרי את מקודשת לפלוני · ומבאר דלפי"ז בשטר קדושין יכול נמי לעשות שליח אחר וא"כ ניחא הכא לענינינו דשפיר מקרי עדות שאי"ל משום דיכול להיות המעשה אמת כגון שקדשו ע"י שליח אחר ולא קשיא דהא אין שליח עושה שליח · דז"א דאיירי בשטר דמצי שליח לעשות שליח אחר · וא"כ לפי"ז לא הוצרך הרמב"ם לפרש דבריו דאיירי דווקא בשטר אבל לא בכסף משום דהוי נוגע כדאמר בירושלמי · דלשיטת הרמב"ם ממילא מובן דבשטר איירי · דבכסף לא מצי איירי דלאו עדות הוא דהוי עדות שאאי"ל משום דאי יוזמו הוי יהיה הכחשה בגוף המעשה דבכסף אין שליח עושה שליח כמ"ש · אך את זה צריך להבין דהנה המגיה הקשה הא מוכח דבכסף שליח עושה שליח מהא דאמרינן בנזיר (דף י"ב) דאמר ר' יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת שליח בדרך אסור בכל הנשים שבעולם ואם כן מיירי אפילו במקומות הרחוקין בידוע שלא היה השליח שמה אפ"ה אסור משום שמא לא היה יכול השליח בעצמו לעשות שליחותו ועשה שליח אחר לקדש והיינו משום דחזקה דשליח עושה שליחותו דאין לומר שמא עשתה האשה שליח לקבל מיד שליח בעלה דמה"ת ניחוש לזה כיון דע"ז לא שייך לומר חזקה שליח עושה שליחותו דהא אינו ידוע אם עשתה שליח ומזה מוכח דלפי' בקדושי כסף נמי יכול לעשות שליח אחר דהא ע"כ איירי בכסף דאי בקדושי שטר לא הוי ספק דהא בעינן לשמה שיכתוב שמה כו' וע"כ איירי בקדושי כסף וא"כ מוכח דבכסף נמי שליח עושה שליח · ואי נימא הכי הדרא הקושיא לדוכתי' אמאי לא מפרש הרמב"ם הא דשליח נעשה עד דווקא בשטר אבל לא בכסף · אך באמת נ"ל דאין ראיה מהתם דמצי איירי בשטר ולא קשיא הא בעינן לשמה

ס"ל כב"ק (ד' ק"ג) דגזל העכו"ם אסור וא"כ למה פירש"י דהרישא דיבשראל הוא הרישא דעכו"ם נמי אסור (ועיין לקמן דף ל"ה בהלכתי בזה) וע"כ צ"ל לתרץ דהא אמריק בסנהדרין (ד' נ"ז) ר"ה ור"י תרוייהו תלמידי דרב אמרו על ז' מצות ב"נ כו' ומקשינן מהא דתניא על הגזל כו' וכן בכיוצא בו עכו"ם בעכו"ם ועכו"ם בישראל אסור וישראל בעכו"ם מותר ואם איתא ניתני חייב ומתרץ משום דקבעי למתני סיפא ישראל כו' מותר · וא"כ הרי חזינן דר"ה תלמידי' דרב ס"ל דגזל כו' מותר וע"כ פירש"י דהרישא מישראל · אך עכ"ז צריך להבין דמי הכריח לרש"י לפרש כן ולומר דר"ה דהכא הוא תלמידי' דרב · וע"כ צ"ל דמזה לקח רש"י לפרש כן · דזאת ביארנו לעיל דלרש"י דפירש (בתמורה) דפליגי בשינוי קונה דע"כ למ"ד דאע"מ ס"ל דשינוי החוזר קונה והקשתי הא ר"ה ס"ל נמי דאע"מ כמו שביארנו לעיל וא"כ ס"ל ע"כ דשינוי החוזר קונה א"כ קשיא אמאי אמריק בסוכה שם דר"ה ס"ל שינוי החוזר לא קנה · אלא בע"כ מוכרחין אנו לומר דר"ה (דסוכה) הוא מתלמידי דרב דס"ל דגזל עו' מותר ואיהו שפיר סבר דא"ע ל"מ דהנה איתא לקמן (ד' נ"ט) רמי לי ר"ם לרב כתיב לא ילין לבוקר זבח חג הפסח לבוקר הוא דל"י הא כל הלילה ילין כו' דמייתי שם התוס' דבירושלמי הקשה כה"ג מקרא דלא ילין חלב חגי ומוקי לה נמי בי"ד בחל להיות בשבת ופריך הא חגי כתיב דהיינו חגיגה הבאה עם הפסח דלא דחי' שבת ומפרש הס"ק שמרהו שלא יבא לידי ב"י שיקריבם מבעו"י שעה הראוי' לו כו' ע"ש ועוד משני בירושלמי בשעבר והביא והקשה הק"ע ע"ז והא א"ע לא מהני ומתרץ הא"ח דברי הירושלמי היטב וז"ל הא צריך להקדק על מאי דמשני בתי' הראשון דשמרהו שלא יבא לידי ב"י א"כ למה נאמר עד בוקר ומשתכרת לפרש כמ"ש התוס' בברכות (ד' ט') דה"פ הקרבי' מבעו"י דאל"כ תבא לידי לינת כל הלילה עד בוקר

דבלילה א"א להקטירן דאין עולת חול ביו"ט · רק זה ניחא למ"ד לינה פוסלת בראש המזבח אבל למ"ד (שם בזבחים) דלינה אינה פוסלת ליכא לפרושי הכי דאקרבי' מבעו"ו דאל"כ תבא לידי לינת כל הלילה עד בוקר דמאי פסיקא לי' שיבא לידי נותר הא אף דא"א להקטירם בלילה דאין עולת חול ביו"ט מ"מ הא יכול להעלות כל הלילה בראשו ש"מ ויוכשר לזה בא הירושלמי ליישב לאותו מ"ד דלינה אינה פוסלת דאיהו מפרש לי' בי"ד שחל להיות בשבת ובשעבר והביא והקריב חגיגה וא"כ מתורץ קושית הק"ע לרבא דאמר דא"ע ל"מ וא"כ נסתר תירוץ השני בתירצו בשעבר והביא דהא א"ע ל"מ דז"א דרבא לטעמיה אזיל (שם) דלינה פוסלת בראשו ש"מ א"כ י"ל כתירוץ קמא דשמרהו שלא יבוא לידי ב"י רק הירושלמי רצה לתרץ בתירוץ בתרא למ"ד לינה אינה פוסלת א"כ צ"ל כתירוץ קמא וע"כ קאמר דהוא יכול לתרץ בשעבר והביא וס"ל כמ"ד דאי עביד מהני עכ"ל · ולפי מה שביארנו לעיל דאביי ס"ל דלינה אינה פוסלת דהשתא אזיל לשיטתו דס"ל דאע"מ וע"כ יתרץ בשעבר והביא ומעתה הוצרך הירושלמי לב' תירוצים דעל תי' קמא קשיא למ"ד לינה אינה פוסלת ולתי' בתרא קשיא למ"ד אעל"מ [ובזה ביארנו הא דאמרינן בב"ק (דף ס"ו) איתבי' רב יוסף לרבה גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הש"ל והא כיון דמטא זמן איסורא וודאי מייאש ואי ס"ד יאוש קנה אמאי אומר לו הש"ל דמי מעליא בעי לשלומי לי' · ולכאורה קשיא הא הרמב"ם פסק דקנה חמץ בפסח דלוקה משום ב"י א"כ לפי מה שכתב רמ"א (בי"ד סי' ר"ל) וכן כתב הסמ"ע בח"מ (סי' ר"ח) דמקח שנעשה באיסור אינו כלום דכל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אעב"מ א"כ שפיר טבל לומר דיאוש קני והא · דלא קני ביאוש גבי גזל חמץ הוא משום דנעשה איסור בקני' וא"כ אעל"מ ובטלה הקני' בפסח ור"י ס"ל בעלמא בכתובות (דף פ"ה) דאעל"מ וא"כ מאי הקשה לרבה מהא דגזל חמץ בפסח אך לפי מה שביארנו ניחא דר"י הקשה לרבה לשיטתו דס"ל ע"כ דאע"מ דע"ש דרבה ס"ל דלינה מועלת פי' דאינה פוסלת וא"כ ליכא לתרץ אליבא דרבה תי' ראשון דשמרהו שלא יבא לב"י דהא מנינן

לשמה דז"א דהנה בקדושין (דף ט') בעי ר"ל שטר אירוסין שכתב שלא לשמה מהו הויות לגיטה מקשינן מה גיטה בעי לשמה אף הוי' בעי לשמה או דילמא הויות להדדי מקשינן בתר דבעי הדר פשטה הוי' לגיטה מקשינן ופרש"י כיון דעיקר השטר למדנו מגט ונחזי אנן להבין מהו דמעיקרא מיבעי ליה ולבסוף פשיטא ליה לר"ל דלכאו' נוכל לומר דהא"נ דילפינן שטר קדושין מגט מ"מ ניחא דדון מינה ואוקי באתרה מה כסף לא בעי לשמה אף שטר לא בעי לשמה · אך באמת ניחא דר"ל לשיטתו אזיל דס"ל ביבמות (דף ע"ח) דדון מינה ומינה וע"כ פשטה דכיון דעיקר השטר שקונה באשה הוא דילפינן מגירושין וא"כ אמרינן דדון מינה ומינה וא"כ מה גירושין בעינן לשמה אף בקדושין בעינן לשמה · אבל ר"י דסבר דדון מינה ואוקי באתרה והראי' דבשבועות (דף ל"א) פליג ר"מ וחכמים דר"מ סובר דון מינה ומינה וחכמים סברי דון מינה ואוקי באתרה וסתם חכמים דר"מ הוא ר' יהודה (כמבואר בכתובות (דף ל"ו) בתוס' ד"ה אם ובבכורות (דף ז') ברש"י) ור' יוחנן ס"ל בעירובין (דף מ"ו) דכ"מ דפליגי ר"מ ור"י הלכה כר"י וא"כ ר' יוחנן דסבר דדון מינה ואוקי באתרה שפיר מצי סבר דלא בעי לשמה וע"כ מתוקמא שפיר הא דאמר ר"י לא וקדם לי אבא כו' דאיירי בקדושי שטר וס"ל דלא בעי לשמה · ולפמ"ש לעיל אפ"ל בא"א דכיון דר"ל ס"ל כרבי א"כ שטר לא מקרי כתיבי בהדי' וע"כ יליף הא דמהני שטר בקדושין משום דיליף מגירושין וע"כ ס"ל דבעי לשמה · אבל לר"י ע"כ מוכח דשטר כתיבי בהדיא כמ"ש וע"כ מצי ניחא דאיירי בשטר משום דס"ל דלא בעי לשמה · ואין להקשות הא כיון דר"ל ס"ל כרבי א"כ ע"כ ס"ל כר' יונתן כמו שהבאתי בשם הריטב"א והרשב"א ובכתובות (דף ק"ב) אמרינן דיצחק ושמעון והושעי' אמרו דבר אחד · הלכה כר' יהודה בפרידות כו' אמר רנב"י יצחק זה ר"י נפחא שמעון זה ר"ש ב"פ ואמרי לה ר"ל · וא"כ אי ניחא כמו דס"ל כדאמרי לה דשמעון זה ר"ל וא"כ ס"ל לר"ל כר"י בפרידות · ובחולין (דף פ"ט) אמרינן דתנאי ס"ל כר' יונתן ור' יהודה ס"ל כר' יאשיהו וע"ש בתוס' ד"ה עייל · וא"כ האיך מצי ניחא דר"ל ס"ל כרבי א"כ ס"ל כר' יונתן וא"כ ע"כ ס"ל כר' תנאי ולא כר' יהודה וא"כ אמאי פסק (שם בכתובות) כר' יהודה · אך באמת לא קשיא כלל דתלי בזה הב' לשונות · דאי ניחא כהלשון קמא דר"ז אמר לר"א כשורה ע בשנה רבי כו' שפיר מצי ניחא דשמעון זה ר"ל · ור"ל ס"ל שפיר כר' יהודה בפרידות וס"ל שפיר כר' יאשיהו · ואי ניחא כדאמרי לה (שם בקדושין) דר"ל אמר כשורה זו כו' וא"כ ס"ל לר"ל כרבי וא"כ ס"ל כר' יונתן · א"כ ע"כ לא מצי סבר כר"י בפרידות וע"כ מוכרחין אנו לומר דשמעון זה ר"ש ב"פ · אך את זה צריך להבין דאי ניחא דשמעון זה ר"ל וא"כ ע"כ ס"ל כר' יאשיהו וא"כ ס"ל ע"כ לר"ל דאי עביד מהני כמו שהבאתי הגמרא דתמורה דתנוי זה בזה · וא"כ קשי' לכאורה וכמו שנבאר · דהנה הקצה"ח (סי' ל"ח) הק' על הא דאמרינן בב"מ (דף ע"ב) דאיתא שם בש"ח שכתב בו ריבית ר"מ אומר אינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית · וחכ"א גובה את הקרן · והכא קיי"ל כחכמים כו' ואי ניחא דח"מ שוגגין פטורין מלשלם א"כ האיך גובה את הקרן לפי' הי ניחא בדלא אתרו בי' · ואפי' למאי דאמרינן (שם) דמלוה הוא בקו"ע לקרוע שטרא משמע היינו דווקא מלוה אבל עדים מלקי לקי (בזמנים הקודמים) דלאו בידייהו לקרוע שטרא וכמ"ש הראשונים דעדים פסולים מה"ט וא"כ ה"ה גבי לוה דהוי כמו כעדים דלאו בידו לקרוע שטרא כו' אך לדידן ניחא דתנן ס"ל דח"מ שוגגין חייבין · אבל לר"ל דס"ל דח"מ שוגגין פטורין קשי' אמאי משלם וצריך עיון עכ"ל ונראה לי לומר דס"ל לר"ל דחכמים דר"מ ס"ל דלוקה ומשלם

מצינן להלין ברחבו פ"מ וא"כ ע"כ מוכרח לתרץ בשעבר והביא וא"כ
ממילא מוכח דרבה ס"ל דאע"מ וע"כ איתא בכתובות (דף ק"ב)
שלחו לי' לרבה הלכה כר"י בפרידות דכיון דס"ל הע"מ ע"כ ס"ל כר'
יאשיה כמו דמבואר בתמורה שם וא"כ ע"כ הלכה כר"י בפרידות
כמו דמבואר בחולין (דף פ"ט) ועיין (בהגה"ה) פ"ש שם · והשתא
רבה ור"א לשיטתייהו אזלי דרבה דס"ל (בב"ק ס"ז) דשינוי החוזר
קני (וע"ש דף ס"ה בתוס' ד"ה הן) וא"כ ע"כ ס"ל אע"מ כמ"ש וע"כ
ס"ל דלינה אינו פוסלת ומשני בשעבר והביא ור"א דס"ל (שם) דשינוי
החוזר לא קני א"כ פ"כ ס"ל אעל"מ וא"כ לא מצי לתרוצי בשעבר
והביא וע"כ ס"ל דלינה פוסלת (וע"ש בזבחים תוס' ד"ה מה) וע"כ
שפיר משני דשמרהו שלא יבא לידי ב"י וא"ת הא אי נימא דנו"ג קריבין
ביו"ט א"כ לא קשיא מקרא דלא ילין כמ"ש התוס' (שם) ובזה תירצתי
קושיות הק"ע לרבא דאמר אעל"מ האיך יתרץ בשעבר והביא דז"א דהא
רבא ס"ל דנו"ד קריבין ביו"ט כמו דמבואר בשבת (ד' כ"ד) תוס' ד"ה
ולא ולקמן (ד' פ"ד) בתוס' ע"ש דזה דוחק הוא לאוקמי דרבה דלא
כהלכתא ובודאי ס"ל דנו"ד אין קריבין וא"ת הא אי נימא דרבה ס"ל
דנו"ד אין קריבין קשיא קושית הפ"ה לרבה דאית ליה הואיל ואי בעי
מתשיל אמאי נו"ד אין קריבין ביו"ט · ז"א דכבר תירץ דס"ל דתוכ"ע
דאורייתא וע"כ ליתא בשאלה · ובאמת מבואר כן במנחות (ד' ק"ו)
דרבה ס"ל דתוכ"ע דאורייתא מדמוקי שם דכ"ע ס"ל דאסור להכניס
חולין בעזרה וע"ש בתוס' ד"ה רבה [ובאמת מוכח כן כמ"ש התוס'
דגרסינן רבה מיבמות (דף נ') מדפריך שם לרבה דהא קא מעייל ...ב"ע
ע"ש ודוק] ובזה אזלי רבה ור"א לשיטתייהו דרבה דס"ל דתוכ"ע דאורייתא
וע"כ שפיר ס"ל דאמרינן הואיל כו' ור"א דמוקי (שם) פלוגתייהו דרבי
ורבנן דרבי ס"ל אסור להכניס חוכ"ע ורבנן ס"ל דמותר כו' וא"כ
בודאי דס"ל כרבנן משום דהלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו · וא"כ
כיון דס"ל לר"א דמותר להכניס תוכ"ע ע"כ ס"ל דלא אמרינן הואיל
דאל"כ קשיא אמאי נו"ד אין קריבין ביו"ט ובמק"א הארכתי וא"כ"מ]
וע"ש בזבחים דאמרינן בי רב אמרי מ"ע דר"א ומפרשו התוס' שם
דוהו ר"ה וס"ל כר"א דלינה פוסלת וא"כ כיון דר"ה (דסוכה)
ס"ל דשינוי החוזר לא קנה א"כ ס"ל אעל"מ וא"כ לא מצי לתרץ
כתי' בתרא בשעבר והביא ואלא ע"כ הוא ר"ה תלמידו דרב
וא"כ אזיל לשיטתו דס"ל דלינה פוסלת וא"כ שפיר מתרץ כתי'

ראשון דשמרהו שלא יבא לידי ב"י וע"כ כיון דר"ה (דסוכה)
הוא ר"ה דבי רב ואיהו ס"ל דגזל אנס היה מותר כמו
שהבאתי מסנהדרין שם וע"כ פירש"י דארעתא מישראל · וא"ת
כיון שהוכחנו דר"ה (דסוכה) הוא ר"ה דבי רב דס"ל דגזל
אנס עותי היה מותר א"כ מאי ראי' מייתי התוס' (שם
בסוכה) דלא אמריק מהב"ע היכא דקנה בקנין דאל"כ מאי
פריך שם ולקניי' ביאוש ושינוי רשות הא מ"מ הוי מהב"ע
הא יש להשיב ע"ז כמו דפריך הרמב"ן וז"ל ויש להשיב ע"ז
דהתם ארעתא דאנסי עובדי כוכבים ומזלות היתה וא"כ
ליכא מהב"ע (בימים הקדמונים) והא דבעי קנין דאל"כ לא
הוי לכם והקשו כולם על הרמב"ן דהא ר"ה ס"ל דגזל עובד
כוכבים אסור ומוכרחין אנו לתרץ כמו שתירצנו אפירש"י דע"כ
ר"ה (דסוכה) הוא ר"ה דבי רב וא"כ לא קשיא קושיתם על
הרמב"ן וא"כ שפיר נלבה הפירכא על התוס' כמ"ש הרמב"ן
דז"א דשתי תשובות בדבר חדא דהתוס' ס"ל ע"כ דאי נימא
דארעתא דא"י הוא וגזל אנס עותי היה מותר לא בעי קנין
ושפיר מקרי לכם והראי' מהא דהקשו התוס' בסוכה (דף
ע') אי נימא דמלוה הב"ע דאורייתא א"כ ל"ל קרא דלך
למעט גזל תיפוק לי' מחמת מהב"ע ע"ש וא"כ אי נימא
דהתוס' ס"ל כהרמב"ן דלכם לא מקרי כו' רק אי קונה בקנין
גמור א"כ שפיר מצינו לתרץ קושית התוס' דהאי קרא דלך
בעיק על גזל אנס עובדי כוכבים ומזלות למ"ד גזל אנס היה
מותר אלא והאי דס"ל להתוס' דאי נימא דגזל כו' מותר לא
בעי קנין לקנותו אלא משבא לידו הוא דקנה · ואין להקשות
על דברי דהא ע"כ לא נוכל לתרץ דהאי קרא הלך אתי'
לגזל אנס עובדי כוכבים ומזלות דהא ר"ש ס"ל בב"ק דגזל
עובדי כוכבים אסור דאיתא שם אר"ש דבר זה דרש ר"ע
מנין לגזל אנס כותי אסור כו' וס"ל נמי לר"ש בסוכה (דף ל')
דינא דמלוה הבאה בעבירה וא"כ נלבה הקושיא לר"ש ל"ל
קרא

ומבלם (בזמנים הקדמונים) אך מ"מ לא מצינן לומר הכי דהא שתם חכמים דר"מ הוא ר"י ור"י ע"כ ס"ל דאין אדם
לוקה ומשלם · והראי' דס"ל במכות (ד' ג') דלאו שאב"מ לוקה ויליף ממוליא ש"ר · ופריך מה למוליא ש"ר שכן קנס
ומשני דאמרינן ע"ז יוכיח וס"ל דע"ז ממונא והא דס"ל לר"מ דלוקה ומשלם היינו משום דס"ל ע"ז קנסא ויליף ממש"ר
כמבואר (שם) וא"כ ר"י דס"ל ע"ז ממונא ממילא ס"ל ע"כ דאין אדם לוקה ומשלם · וא"כ הדרא הקושי' אמאי ס"ל
לחכמים דר"מ דגונב את הקרן ואמאי לא נימא דפטור משום דהוי ח"מ שוגגין וכמו שהקשה הקלא"ח · ונ"ל לתרץ עפ"י
מאי דאיתא בב"מ (ד' ס"ב) דר"י ס"ל דר"ק אינו יולאה כו' ור"א ס"ל דיולאה כו' ומקשינן (שם) תיובתא לר"י ומשני
לימא כתנאי דתני' ר"נ ורחב"י פוטרין את המלוה ואת הערב מפני שיש בהם קו"ע לאו משום דאמרינן להו קומו
ואהדורו מכלל דת"ק ס"ל דלאו בני אהדורו נינהו לא מאי קו"ע לקרוע שטרא כו' והא קמ"ל דשומא מלתא הוא כו' ·
ועיין בפ"י דהקשה על הא דאמרינן תנאי נינהו מכלל דת"ק סבר דלאו בני אהדורו וא"כ דכיון דעיקר כוונתו בזה לתרץ
אליבא דר"י דפרכינן עלי' מברייתא וקאמר דס"ל כת"ק דר"נ ורחב"י א"כ הוי לי' לפרש דברי הת"ק דמחייב מלקות אלא
ע"כ דבאמת לא נזכר בדברי הת"ק שום מלקות אלא שעוברין על לאוין כו' וא"כ מדברי ת"ק לא מוכח מידי דס"ל
דאינו יולאה כו' מדחייב מלקות דהא לא נזכר בדבריו מלקות ומצינן לומר דמלאוין גרידי איירי ולכך מייתי מר"נ ורחב"י
דקתני פוטרין מפני שיש בהם קו"ע וזהו הטעם לא שייך אלא לפוטרו ממלקות וא"כ מוכח דע"כ לת"ק מחויב מלקות
ומוכח שפיר דתנאי נינהו · אבל לפי המסקנא דקיי"ל כר"א דיולאה בדי' וע"כ מיבעי לן למימר דהאי עוברין דתני ת"ק
היינו לאוין גרידי כי היכי דלא להוי מלתא דר"א כתנאי · וא"כ כיון דת"ק מלאוין גרידי מיירי ע"כ הא דלר"נ ורחב"י פוטרים
היינו כדמסקינן דלא קאי אלא על הלאו דלא תשימון כו' ע"ש · הכלל
העולה דלר"א לא איירי כלל פלוגתייהו דת"ק ור"נ ורחב"י מדיני מלקות אלא מאיסורין גרידי והא דמסיק (שם) דשומא
מלתא הוא רק לר"י וא"כ נימא דר"ל ס"ל כר"א דר"ק יולאה וא"כ אינו מחויב הלוה מלקות וע"כ שפיר ס"ל לחכמים
דר"מ היינו ר"י דגונב את הקרן · וא"כ לפי"ז הרי מוכח דר"ל ס"ל דר"ק יולאה בדי' · ואמרינן (שם בתמורה) דא"כ
ר"ק דאי אמרינן דאי עביד לא מהני אזי ר"ק יולאה בדי' ואי אמרינן דאע"מ אזי אינו יולאה · וא"כ ר"ל דס"ל דיולאה
כמ"ש ע"כ ס"ל דאי עביד לא מהני וא"כ ע"כ ס"ל כר' יונתן כמ"ש וע"כ שפיר אמרינן כדאמרי לה ר"ל לר"י כעורה זו
שבנה רבי דע"כ ס"ל לר"ל כרבי דאיהו נמי ס"ל כר' יונתן וע"כ לא עלה פ"ד למימר דה"א עד דמקדש וס"ב · אבל
ר"י דס"ל דר"ק אינו יולאה בדי' וא"כ ס"ל דאע"מ וס"ל כר' יאשיה וע"כ אמר לי' דה"א עד דמקדש וסד"ב · אך לפי"ז
קשה דא"כ האיך מצי נימא כדאמרי לה (שם בכתובות) דשמעון זה ר"ל וס"ל כר"י בפרידות דא"כ ס"ל כר' יאשיה
וע"כ ס"ל אע"מ ע"כ צ"ל דתלוי הב' לשונות (שם בתמורה) בהב' לשונות (בכתובות) דאי נימא דר"ק איכא בינייהו דלמ"ד
אע"מ ר"ק אינו יולאה כו' וא"כ כיון דר"ל ס"ל ע"כ דר"ק יולאה בדי' א"כ ע"כ א"ע לא מהני וס"ל כר' יונתן ע"כ מוכרחין
אנו לומר (בכתובות) דשמעון זה ר"ש ב"פ ובקדושין (שם) שפיר אמריק דר"ל אמר כעורה זו שבנה רבי · ואי נימא כל"א
(שם בתמורה) דשינוי א"ב ולא ר"ק וע"כ שפיר (בכתובות) מ"ל דשמעון זה ר"ל וס"ל שפיר כר' יהודה בפרידות וס"ל ע"כ
כר' יאשיה וא"כ ליכא למימר (בקדושין) דאמרי לה ר"ל לר"י כעורה כו' דר"ל ע"כ לא ס"ל כרבי מדס"ל כר' יאשיה

אלא

קרא דלך למעוטי גזל היפוך לי' מחמת מסב"ע ואין לתרץ כמו שהירלתי דהא ר"ש ס"ל דג"נ אסור · וה"א דמלינן לתרוצי בספיקות הלוחתו כו' כדמבואר שם בב"ק · ועוד נ"ל להוכיח דע"כ לא ס"ל להתוס' האי כללא דאע"מ תלוי בשינוי החוזר וכראי' דהא ר"פ ס"ל בב"ק (דף ל"ו) דשינוי החוזר לא קנה וא"כ אי נימא דתלי דיני' דאע"מ בהאי דינא דשינוי קונה א"כ יהי' מוכח דע"כ ס"ל לר"פ דאעל"מ והתוס' מבאר בחולין (דף ע"ט) ד"ה ואיל דר"פ ס"ל כר"י בפרידות וא"כ ע"כ ס"ל כר' יאשי' כמו דמבואר (שם בחולין) וא"כ מוכח דאע"מ כמו דמבואר בתמורה (דף ה') דמאן דס"ל כר' יאשי' מוכרח לומר דאע"מ אלא וודאי ס"ל לתוס' דלא כפירש"י דפי' דתלוי בשינוי קונה · אך לכאורה קשיא על פירש"י דהא להרש"י מוכח דע"כ ס"ל לר"פ דאעל"מ מדסבירא לי' (שם בב"ק) דשינוי החוזר לא קנה א"כ קשיא היכי יתרץ ר"פ האי קרא דלא ילין חלב תני דלא מצי לתרץ בשעבר והביא דהא ס"ל דאעל"מ ולא מצינן לתרץ נמי כתירוץ ראשון דשמרהו שלא יבא לידי ב"י דהא לא נאמר רק אי נימא דלינה פוסלת כמו שביארנו לעיל ור"פ הא ס"ל לקמן (דף נ"ט) דמעלה ומלינה על ראש המזבח · וא"כ היאך יתרץ האי קרא דל"י אלא בוודאי דלא תלי האי דינא דשינוי החוזר בדינא דאע"מ וא"כ קשי' לשיטת רש"י דפי' דאיכא בינייהו שינוי קונה :

אך ז"א ויבואר מה דפליגי רש"י ותוס' דהנה לקמן על מה דאר"פ מעלה ומלינה בר"ה פירש"י כדכתיב והקריבו לפני ד' וכפר עליו ולמחר יקטירה לאחר תמיד של שחר דלינה אינה פוסלת בר"ה כדמבואר בזבחים דד"ה לא ירדו והקשה המ"ל והאו"ח על פירש"י כיון דפליגי שם דלינה פוסלת א"כ בוודאי למ"ד לינה פוסלת בר"ה בוודאי דאסור להעלות על ר"ה ולהביא לאיסור לאו דל"י ולפוסלו דמה דמודים · דלא ירדו היינו אם עלו דהמזבח מקדש הפסולין אבל להעלותן לכתחילה אסור להביאם לידי פסול וא"כ מאי בעי רש"י בזה דכתב דה"ה לא ירדו דהא ר"פ בוודאי לא אתי כה"ס דלמ"ד לינה פוסלת אזי אסור להעלותם כנ"ל וכן כתבו התוס' ביומא (דף כ"ט) ובר"ה (דף למ"ד) ד"ה ונתקלקלו ע"ש ותירץ האו"ח דס"ל לרש"י דמשום עשה דאכילת קדשים מותר להביאם לידי פסול אליבא דר"פ דקשיא לי' לרש"י מאי דחי' שייך כאן ודחיקא לי' לפרש כמש"ל דהיינו דחי' דעשאום כאלו נאכלו ומש"ה פי' רש"י דס"ל כמ"ד דלא ירדו אבל לכתחילה לא יעלו רק משום דחי' מעלה אפילו לכתחילה וכו' ע"ש · אך התוס' לא ס"ל כשיטת רש"י אלא ס"ל דר"פ ס"ל דלינה אינה פוסלת ומותר לכתחילה להעלות כו' · ולפי דברינו א"ש נמי דרש"י ותוס' אזלי לשיטתייהו דלרש"י מוכח דר"פ ס"ל דא"ע ל"מ וא"כ לא מצי לתרץ קרא דל"י בשעבר והביא אלא ע"כ יתרץ כתי' ראשון דשמרהו שלא יבא לידי ב"י והשתא אי נימא דר"פ ס"ל דמותר לכתחילה להעלות שוב לא מצי לתרץ כן כמו שביארנו לעיל וע"כ פירש"י דס"ל לר"פ נמי דלא יעלו בלא שום דחי' דאסור להעלות על המזבח דלינה פוסלת והא דאר"פ מעלה ומלינה הוא מפני דחי' כמ"ש בשם האו"ח וע"כ שפיר יוכל ר"פ לתרץ כתי' ראשון דשמרהו שלא יבא לידי ב"י · אבל התוס' ס"ל דלר"פ שרי לגמרי וס"ל דלינה אינה פוסלת ואף דלא מצי לתרץ דשמרהו שלא יבא לידי ב"י דמ"מ שפיר מצי לתרץ בשעבר והביא דס"ל לר"פ דאע"מ כמו שהוכחנו לעיל מהתוס' חולין שם · ועוד ראי' דהתוס' לא ס"ל האי כללא דמאן דס"ל דשינוי החוזר לא קנה ס"ל דא"ע ל"מ וכן איפכא דמאן דס"ל דקנה סובר דאע"מ דהא התוס' מבארו בב"ק (דף ס"ו) ד"ה מי דרב יוסף ס"ל דשינוי החוזר קנה והיכו ס"ל בכתובות (דף פ"ה) דאעל"מ · וא"כ לא מוכח לשיטת התוס' דר"ה ס"ל דגזל כו' מותר ועכ"ח הוכיחו דלא אמרינן מסב"ע היכא דאיכא קנין

אך

אלא כלבון ראשון דאמר לי' ר"ז לר"א כו' וכיון שביארנו דאי נימא כהלכתא דשינוי א"כ אזי מוכרחין אנו לומר כהלכתא א' אמר לי' ר' זירא לר"א אפשר לומר דאזלי לשיטתייהו ר"ז ור"א דהנה הבאתי מה שמבאר בקצה"ח דהא דאמר דשינוי א"כ היינו שינוי החוזר דמ"ד אי עביד נ"מ אזי שינוי החוזר לא קני · ומ"ד אע"מ אזי שינוי החוזר קני · וא"כ לפי מה שביארנו דר' יוחנן ס"ל כר' יאשיה וא"כ ע"כ שינוי החוזר קני · וא"כ קשה דהרי אמרינן (ד' נ"ה) אמר ר"ה ב"א אמר ר' יוחנן דבר תורה גזילה הנשתנית חוזרת לבעלים שנאמר והשיב את הגזילה אשר גזל · וא"ת משנתנו משום תקנת השבים ופריך מי אמר ר"י הכי והא אמר ר"י הלכה כסתם מתניתין ותנן לא הספיק לתנו לו עד שצבעו פטור א"ל ההוא מדרבנן ור"י שמי' לדידי מפרשי לי מיני' דר' יוחנן כגון בגזל טלים מטופין ועשאן כלים דהוי לי' שינוי החוזר לברייתו · אלמא דר"י ס"ל דשינוי החוזר לא קני · ועכ"ל לתרץ ע"פ מה דמבאר הפ"א (שם) דהא דס"ל לר"י דגזילה הנשתנית חוזרת לבעלים היינו בלא יאוש אבל שינוי החוזר לאחר יאוש מהני עי"ש באריכות · וא"כ שוב נ"ק מה שהקשיתי הא כיון דר"י ס"ל כר' יאשיה וא"כ ע"כ ס"ל דאע"מ וא"כ ס"ל דשינוי החוזר קני והא ר"י ס"ל דלא קני · דז"א דאימת ס"ל לר"י דקנה היינו לאחר יאוש · ואין להקשות הא יאוש קני בלא שינוי דז"א דר"י לשיטתו דס"ל (שם ד' ס"ח) דיאוש גרידי לא קני ועכ"ל מוכרחין אנו לומר כן דאל"כ קשיא טובא לדברי הקצה"ח שמתרץ שיטת רש"י דפי' דשינוי קונה א"כ היינו בשינוי החוזר לברייתו דמ"ד דאע"מ ס"ל דשינוי החוזר קני מדאורייתא · והרי מפורש (שם ד' נ"ג) דאביי ס"ל דשינוי החוזר לא קני רק מדרבנן דאיתא שם אמר אביי תנא דידן קתני שינוי דרבנן דהדרי' ובה"כ שינוי דאורייתא וע"ש בתוס' ד"ה הגוזל · ולפמ"ש ניחא דאביי מפרש דמתניתין מיירי לפני ייאוש וע"כ שינוי החוזר לא קני רק מדרבנן אבל שינוי החוזר לאחר יאוש שפיר מהני מדאורייתא ואביי לשיטתו אזיל דס"ל (שם ד' ס"ז) דיאוש גרידי לא קני מדמותיב אביי לרבה מקדשו ולא הגוזל ע"ש · והא דלא מתרץ אביי דמתניתין מיירי לפני יאוש וע"כ בעינן דווקא שינוי גמור ובברייתא מיירי לאחר יאוש וע"כ קני אף בשינוי החוזר וכמו דפסקינן אנן בחו"מ (סי' שנ"ג) · כבר קדמני בזה הפ"א בחידושיו שם ומתרץ באריכות עי"ש · ועתה נחזי אנן לבאר סתך ס"ל לר' אבוה בענין שינוי החוזר אי קני או לא והנה בב"ק (ד' ל"ח) א"ר אבוה אמר קרא כו' דמוכח דס"ל דגזל אנס מותר · ואמרינן בבכורות (ד' י"ג) סיתא למ"ד גזילו אסור היינו דאיצטריך קרא כו' אבל למ"ד כו' אונאה מבעי ומשני אי סבר דגזל אנס מותר ע"כ כר' יוחנן ס"ל (פי' דר"ת מעות קונות) עי"ש ועיין בקצה"ח (סי' שמ"א) דמבאר באריכות דמ"ד מעות קונות ס"ל ע"כ דיאוש לא קני (ועיין נמי בס' ש"ס מאאמו"ר הגאון נ"י ד' ו' דמבאר נמי כן) · וא"כ קשי' מה דאיתא בב"ק (ד' ס"ו) הא דפריך אביי לר"י עורות של בעה"ב מחשבה מטמאתן של גזלן אין מחשבה מטמאתן ר"ש א' חילוף הדבר כו' לפי שלא נתייאשו הבעלים ש"מ יאוש קני · ומוכרחין אנו לתרוצי דהכא עסקינן כגון שקלען (כמו דמשני שם) וא"כ קשי' מה דפריך (שם) והלא עילבא הוא כהן ועילבא אין צריך קילוף כו' ומוכרחין אנו לתרץ כמו דמשני שם שינוי השם כשינוי מעשה דמי כו' וא"כ קשי' הרי מריש דאיכא שינוי השם דמעיקרא כשורא והשתא סגלא כו' ומוכרחין אנו לתרוצי כמו שתירץ ר' זירא דשינוי החוזר לברייתו לא שמי' שינוי · וא"כ ר' אבוה דס"ל מעות קונות וא"כ ע"כ ס"ל דיאוש לא קני א"כ ע"כ ס"ל דשינוי החוזר לא קני וה"ה לר"י דס"ל דיאוש לא קני א"כ ע"כ ס"ל דשינוי החוזר לא קני וא"כ ע"כ ס"ל

כר'

אך לשיטת רש"י תלוי זב"ז כמו שביארנו וע"כ פירש"י שם בסוכה דאגעתא דישראל הוא:

ועתה נחזור למה שביארנו לעיל דלמ"ד דחופה קונה מוכרח לסבור אע"מ ובזה יבואר מה דרש"י ותוס' מחולקים (שם ביבמות) אי יבמה לשוק בלאו אי לא דהנה רש"י ס"ל ביבמות (דף כ"ז) דרב ושמואל ס"ל דח"ק וא"כ ממילא מוכרח דאע"מ כמו שביארתי ובזה יתורץ קושית התוס' על רש"י (שם ביבמות) דפי' דליכא לאו ביבמה לשוק מהא דאמרינן בקדושין (דף ס"ח) דאביי אמר מה יבמה לשוק שהוא בלאו ולא תפסי בהו קידושין אלמא דאיכא לאו ואפילו למאן דס"ל דלא תפסי בהו קידושין דנ"ל לתרץ דהנה המקנה פי' בקדושין (דף ע"ז) ד"ה והנה דיש לתרץ לפמ"ש לעיל דלרבא דס"ל דכל מילי דאמר רחמנא ל"ת אעל"מ הא דאמרינן לעיל הא לכתחילה הא דיעבד היינו לפי תירוץ הרשב"א י"ל דהכא למהוי מאלמנה לכ"ג דא' רחמנא לא תהי' אשת המת הואיל אפילו אעל"מ דלא ילפינן מאלמנה לכ"ג אלא בלא תקח אבל בלא תהי' אעל"מ ושפיר יליף מיבמה לשוק דאפילו אם בלאו קאתי כיון דאר"ח ל"ת אעל"מ ומה שפירש"י ביבמות אי בלאו קאתי קידושין תופסין בה היינו דשם קאי אליבא דאביי דאמר הכל מודים כו' ואביי לשיטתו אזיל דס"ל אע"מ וכן שמואל דס"ל שומרת יבם צריכה גט ע"כ ס"ל כאביי דאע"מ וסוגיא זו כרבא כו' ע"ש · ולפי דברינו אתי' שפיר היטב כיון דרש"י ס"ל דרב ושמואל ס"ל דחופה קונה א"כ ע"כ ס"ל דאע"מ כמ"ש וא"כ אתיא שפיר מה שפירש"י אי בלאו קאתי קידושין תופסין בה וכמו שתירץ המקנה כנ"ל אבל לרשב"י ס"ל ע"כ לשיטת רש"י דאעל"מ ולפיכך אמר שם בקדושין מה יבמה שהיא בלאו כו' ולא תפסי בהו קידושין וכמו שתי' המקנה:

ותחילה נבאר מה דמחולקים רש"י ותוס' במתניתין ומזה יבואר דהרשב"י ס"ל דאעל"מ לשיטת רש"י וע"כ שפיר קאמר דאיכא לאו וכמ"ש לעיל בשם המקנה · דהנה הרשב"י אמר לעולם ר"י היא ויליף שאור דאכילה משאור דראי' כו' ובדין הוא דליבעי למתני' דאפילו בתוך זמנו מותר כו' ופירש"י דמותר באכילה והקשו התוס' הא ח"א אם לא יהי' שלו בשעת אכילה דאם נתן לו הנכרי הרי הוא שלו ואם גזל מנכרי ה"ה חייב באחריות ולא גרע מאמן שקבל עליו אחריות דהוי כשלו · ועוד לקמן דקאמר ואזדי לטעמייהו דפליגי בחמץ שעבר עה"פ ליפלגו בפסח גופא כו' ע"ש · ולכאורה אפשר לתרץ בהקדם מה דיש לדקדק בדברי רש"י שפי' דמותר באכילה דבר תורה ומשמע דמדרבנן אסור אף לרשב"י וכן דקדקו הפ"י והצל"ח וצריך להבין אמאי ד"ת מותר ומדרבנן יהי' אסור ע"כ נוכל לומר דרש"י לשיטתו אזיל דאיתא בסנהדרין (דף נ"ז) על הגזל כו' עכו"ם בעכו"ם כו' אסור וישראל כו' מותר ופירש"י דלא תעשוק כתיב כו' ומדרבנן כו' דאסור מפני חה"ש כדמבואר בהגוזל בתרא (דף קי"ג) וכולם תמהו על פירש"י היאך מפרש שהוא אסור מדרבנן וע"ש ביש"ש בב"ק (סי' מ"ה) ובהגוזל (סי' כ') דמבאר דגזל עובדי כוכבים ומלות אסור מדרבנן ע"ש · אך תמוה מגמרא דבכורות (דף י"ג) דפריך שם לאמימר דאמר משיכה בעכו"ם קונה הניחא אי ס"ל כר"י מתרץ לה כר"י כו' אלא אי ס"ל כר"ל כו' הניחא למ"ד ג"כ אסור היינו דאיצטריך קרא לאונאה אלא אי לא ס"ל הכי אונאה מיבעי ומשני ע"כ כר"י ס"ל א"כ הרי חזין בפירוש דלמ"ד ג"כ אסור היינו אסור מד"ת מדפריך למ"ד כו' קרא דאונאה למאי איצטריך וא"כ הרי מוכח דמד"ת אסור וא"כ היאך מפרש רש"י דאסור רק מדרבנן ע"כ נ"ל לפרש ע"פ ד' הר"ן בחידושיו לסנהדרין שם וז"ל וישראל כו' מותר הא אתי' למ"ד כו' דמותר מה"ת ופלוגתייהו בהגוזל מיהו מדרבנן איכא איסור מפני חה"ש וכדאיתא התם ומשמע לי דהלכה כו' דמותר כדאמרינן בב"ק (דף ל"ח) וכן משמע לי דעת הרמב"ם בפ"א מהל' גזילה עכ"ל הרי מפורש מפי' הר"ן דאפי' למ"ד כו' דמותר מה"ת מ"מ אסור מדרבנן מפני חה"ש ומ"ש הר"ן וכדאיתא התם היינו מה דאמרינן בהגוזל שם דלר"ע כו' דאע"ג דמוקי התם בהפקעת הלואתו כו' מ"מ מדרבנן אסור מפני חה"ש וכן אמרינן באבדת כו' וה"ה בג"כ דלכ"ע אסור מפני חה"ש וזהו מה שכתב רש"י בישראל כו' מותר כלומר דהאי תנא דהכא אתי כתנא דס"ל בפ' המקבל דמותר ודריש רעך וכו' ומדרבנן איכא למאן דאסור מפני חה"ש בהגוזל בתרא וכמ"ש הר"ן אבל לעולם אין כונת רש"י לומר דליכא למ"ד דס"ל דאסור מה"ת וזה ברור · והנה הבאתי לעיל ד' הרמב"ן דאף למ"ד דמותר מה"ת אפ"ה לא מקרי שלכם ואינו יוצא ידי חובתו וכן מביא המ"א (סי' תל"ח) בשם ס"י ע"ש וא"כ שפיר כתב רש"י דאמן ס"ג מותר בפסח ומשכחת לה בגזל כו' דאינו חייב באחריות משום דמותר מה"ת ואפ"ה אינו שלו וכדעת הרמב"ן וע"כ אינו חייב על בלאו דב"י והא דווקא דבר תורה אבל מדרבנן כיון דגזל נכרי אסור וחייב באחריות מדרבנן לא גרע מקבל עליו אחריות ולכן עכשיו איכא איסור תורה וע"כ מדקדק רש"י בלשונו

כר' יוחנן · וע"כ אמר לי' ר"ז לר' אבוה כעורה זו בשנה רבי כו' ולא עלה ע"ד למימר משום דה"א עד דמקדש והד"ב דהא זאת לא מצינו לומר רק אי נימא כר' יאשיה אבל ר"א ור"י דס"ל כר' יוחנן שוב לא מצי לומר כן · אבל באמת ז"א ושפיר השיב ר' אבוה לר"ז אי מהתם ה"א עד דמקדש והד"ב וס"ל כר' יאשיה וס"ל שפיר דביאת החוזר קני ולא קני' כמ"ש מהא דעילאה שנו כאן דנתרן כמו שמשני (שם) רב יוסף מרים שמו עליו · אבל ר' זירא דפליג שם על רב יוסף וס"ל דלא מצי לומר הכי אלא דביאת החוזר לא קני וע"כ שפיר אמר לי' ר"ז לר"א כעורה זו כו' · ובא"ח נ"ל לבאר במה פליגי רבי ור"י ונקדים מה דהקשה הפ"י אמאי לא משני על מה דפריך ולר"י הא' ובעלה מאי מיבעי לי' אמאי לא משני דר"י ס"ל כרבא ומוקי להאי קרא דובעלה לקדושין שאמ"ל דלא הוי קדושין · ע"כ נ"ל ליישב דהנה המקנה כתב לקמן (ד' כ"א) על תוס' ד"ה קדושין · דכוונת התוס' דלא שייך קשאמ"ל אלא בכסף או בשטר אבל במקדש בביאה אף שהיא ב"א אינו בכלל זה דנפקי' לי' מקרא דובעלה · וקשה הא אמרינן (שם ד' ע"ח) ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידם דאינו לוקה ונימא דקדושין שאמ"ל ודוחק לומר דבאמת לרבא במחזיר גרושתו לא תפסו בהו קדושין רק היכא דמקדש בבי' דלא שייך קשאמ"ל כו' ע"ש ולכאורה יש להביא ראי' דאין סברא לומר דמחזיר גרושתו לא משכחת דיהי' תופסין הקדושין רק היכא דמקדש בבי' דהא פרכינן בשמעתין ולרבא דאמר ב"א הסברי' לי' ובעלה לקדושין שאמ"ל א"כ מנ"ל דמקדש בבי' ומנ"ל מיעוטא דאמה (כן פרש"י) ואי נימא כמ"ש דהאי אמרינן בקדושין שאמ"ל דלא הוי קדושין א"כ לא משכחת חיובא במחזיר גרושתו רק היכא דמקדש בבי' וא"כ מוכח דמקדשין בבי' וא"כ מאי פריך אלא ודאי דאין סברא לומר כן · אך מ"מ נ"ל לומר כמו דרצה לומר המקנה דלא משכחת היובי' במ"נ רק היכא דמקדש בבי' כמ"ש ואין להקשות ככ"ל משום דנוכל לתרולי דלא פריך רק מהיכן ידע מיעוטא דאמה (ודלא כפרש"י) ובזה ארווחנא דלא קשי' נמי קושי' הראשונה מהיכן נפקא לי' לרבי דלא אמרינן עד דמקדש והד"ב די"ל דרבי ס"ל כרבא דקדושין שאמ"ל דלא הוי קדושין וא"כ מוכח דמקודשת בבי' ממחזיר גרושתו · וקשי' השני' אמאי לא תשני בנמדה דר"י מוקי להאי קרא דובעלה כרבא נמי לא קשי' משום דהאי אמרינן דר"י ס"ל כרבא א"כ הליך אמר ר"י

בלבוש הזהב בב' שמותר מה"ת ר"ל קודם שגזרו עג"כ ובזה יתורץ קושי' השני' של התוס' דלקמן פליגי רבא ורחב"י בו' דליפלגו בפסח גופא כו' דז"א דליכא לאוקמי דפליגי בשאכלו בתוך הפסח דעשאו כ"ע מודים דלוקה כיון שכבר חסרו רבק ג"נ וחייב באחריות ולכך אמרו שאכלו אחה"פ · אך התוס' הקשו שפיר דהיכי משכחת שיהיה מותר באכילה חמץ ש"כ משום דהתוס' ס"ל דלמ"ד כו' דמותר מקרי שפיר לכם והלא כהרמב"ן כמו שהוכחנו לעיל מהתוס' סוכה (דף כ') אך באמת ז"א דהא ע"כ רש"י נמי לא ס"ל כדעת הרמב"ן אלא דשפיר מקרי לכם והראי' דהא זאת ביארנו דלשיטת רש"י ס"ל לר"ה (דסוכה) דגזל כו' מותר וע"כ פירש"י האדעתא דישראל כמו שביארנו ואם איתא דס"ל לרש"י כשיטת הרמב"ן דלא מקרי לכם א"כ שפיר מלי לפרש באדעתא דא"י וכמו דמפרש הרמב"ן דמ"מ בעי קנין משום דלא מקרי לכם היכא דלא קני בקנין אלא וודאי דלא ס"ל לרש"י ז"ל כשיטת הרמב"ן וא"כ לא נוכל לתרץ כנ"ל :

ועז"ב נ"ל לתרץ ע"פ מה שביארנו לעיל (בהגה"ה) דכיון דקיי"ל דהקונה חמץ בפסח לוקה משום ב"י וכמ"ש הרמב"ם דלא משכחת מלקות בחמץ בפסח רק בהאי גוונא היכא שקנה חמץ בפסח דעביד מעשה וא"כ לפמ"ש האחרונים דמקח שנעשה באיסור אינו כלום דכל מילי דא' רחמנא ל"ת אעל"מ וא"כ הקונה חמץ בפסח אין המקח כלום והא דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא וא"כ י"ל אף שמתכוין לקנותו כיון דאין הקנין כלום ממילא הוי חמץ של אחרים ומ"מ אינו חייב באחריות דהרי קנה ובלו לא הוי מחמת דמקח הנעשה באיסור אינו קונה ומתורץ קושית התוס' על רש"י וא"כ לפי תירוץ זה מוכרח דלשיטת רש"י ס"ל ע"כ לרחב"י דא"ע ל"מ ע"כ אמר רחב"י (שם בקדושין) דלא תפסי קידושין ביבמה לשוק כמו שהבאתי לעיל דהרי המקנה ומתורץ קושית התוס' ביבמות (שם) על שיטת רש"י מהא דקדושין וכמ"ש דהתם ביבמות אזלי לרב ושמואל ולשיטת רש"י ס"ל ע"כ דאע"מ ורחב"י ס"ל ע"כ לשיטת רש"י דאעל"מ :

ועוד נ"ל לתרץ באופ"א ויהי' ג"כ מוכח דרחב"י ס"ל דאעל"מ דהנה המג"ש מתרץ שיטת רש"י בשמעתין דמיירי בגזלו מן העכו"ם ואין להקשות הלא מחויב באחריות וכמו שמקשו התוס' דיתורץ ע"פ שיטת הרמב"ם ומביה הרא"ש לעיל פ"ק דאם העכו"ם אנס ורוצה לשלם אע"פ שלא קבל עליו אחריות כדידי' דמי' ואסור וע"כ ה"ה אם העכו"ם אנס ואינו יכול לכופו להוציא ממנו דלא מקרי מחויב באחריות ומותר ע"כ במג"ש אך קשיא לי ע"ד אמאי לא אמרינן דכיון דלעכו' קניא וכמו שהקשה הב"ש בכתובות (ד' ל') והוא משום דקני בשינוי · אע"כ מוכרחין אנו לומר דס"ל לרחב"י דשינוי לא קנה וא"כ לפי שיטת רש"י (שם בתמורה) דפליגי בשינוי קונה דמאן דס"ל דאע"מ ס"ל ע"כ דשינוי קנה ומאן דס"ל דאעל"מ ס"ל דשינוי לא קנה וא"כ כיון דרחב"י ס"ל דשינוי לא קנה ס"ל ע"כ דאעל"מ · ואע"ג דאמרינן לעיל דתלוי בשינוי החוזר אך זה פשיטא דכיון דס"ל לרחב"י דשינוי לא קני וכש"כ דשינוי החוזר לא קני · אך שוב מצאתי בהפ"י דהקשה כן על התוס' דתיפוק לי' דבלעכו' קני' · אך עיינתי בזה ונוכל לומר דקושיתו להו קושי' דהא הכא אזלינן אליבא דר"י · ור"י ס"ל בב"ק (ד' נ"ה) דשינוי לא קנה וא"כ לא קשיא להתוס' כמ"ש ומש"ה מוכרח התוס' להקשות הא הוי שנו מהמת שמחויב באחריות · והא דפרכינן (שם בכתובות) והא מכי לעכו' קני' היא משום דהש פריך על אביי ואיהו ס"ל (שם בב"ק) דשינוי קני ואף דר"ת מבאר שם דאינו מוכרח דר"י ס"ל דשינוי אינו קונה אלא סבר דשינוי קני והא דלגבע הייטו משום שאינו מתכוין לקנותה וע"כ ניחא הא דלא חשיב ר"י בהדי הנך תנאי דס"ל דשינוי אינו קונה ע"ב וא"כ שפיר מלי התוס' לומר דהוי בלו מחמת מכי לעכו' קניא דר"י נמי סובר דשינוי קונה דז"א דלהקשות על דברי התוס' לא נוכל דהא מלינו לומר דס"ל להתוס' בשמעתין כמו דס"ל להתוס' שם בתה"ד דר"י ס"ל דשינוי אינו קונה · אך זאת צריכין אנו לבאר דא"כ לפ"ז לכאורה נדחין דברי הנ"ל לתרץ דברי רש"י כמו בתי' המג"ש וגם קשיא הלא מדלעכו' קני משום דס"ל לר"י דשינוי לא קני דהא ע"כ רש"י ס"ל כשיטת ר"ת דשינוי קונה אליבא דר"י והאי' דזאת הבאתי לעיל מה שפירש"י בתמורה דשינוי קונה א"כ דמאן דס"ל דאעל"מ ס"ל דשינוי לא קני וא"כ ה"ה איפכא מאן דס"ל שינוי לא קני ס"ל אעל"מ · וא"כ אי נימא דר"י ס"ל דשינוי לא קני א"כ מוכרחין אנו לומר דס"ל לר"י דאעל"מ וזאת לא מלינו לומר דאיתא (בתמורה שם) דפרכינן והרי בכור דאר"ח לא תפדה ותנן יש להם פדיון חוץ מן הבכור ומן המעשר אלמא לא מהני · אמר לך באני התם דא"ק הם בהוייתן תהי' · ולרבא האי הס מאי עביד לי' כו' לימד על בכור ומעשר שנתערב דמה בכל העולין שקרבין לגבי מזבח ולאביי האי סברא מנ"ל נפקא לי' מולקח מדם הפר ומדם השעיר והלא דם הפר מרובה משל שעיר מכאן לעולין שאין מבטלין זא"ז דתניא ולקח מדם הפר ומדם השעיר שיהי' מעורבין דברי ר' יאשי' ורבא התם מזה בפ"ע ומזה בפ"ע וסבר לה כר' יונתן · וא"כ הי

ר"י דס"א עד דמקדש וכד"ב הא מוכח ממ"ג דלא אמרינן כן כמ"ב · והא דפרב"י מהיכן נפקא לי' דמקדש בבי' ומיעוטי' דלא מה דהרי מלינו לומר דממילא מוכח ממהזיר גרושתו דלא אמרינן עד דמקדש וכד"ב כיון דס"ל דקדושין באמ"ל דנא הוי קדושין וכמ"ב · דז"א דלרש"י לא מלי לומר כן דרב"י ס"ל ביבמות (ד' נ"ז) דרב ס"ל חופה קונה וא"כ ע"כ ס"ל כר"י דמש"ה לא נפקי לי' מובעלה דס"א עד דמקדש וכד"ב כמ"ש לעיל וא"כ אי נימא כמ"ב יהיה מוכרח רב לסבור בקדושין באמ"ל דהוי קדושין דאל"כ הרי מוכח ממ"ג דלא אמרינן עד דמקדש וכד"ב כמ"ב ורב הא מספקי' לי' בקדושין (ד' נ"א) בקדושין באמ"ל אי הוי קדושין וע"כ מוכרח רב"י לתרץ כמו שהבאתי בשם הרשב"א והריטב"א דמעמא דרבי דס"ל כר' יונתן דלא משמע שניהן כאחד עד שיפרש לך הכתוב יחדיו · ואין להקשות הא אפי' אי נימא כר"י נמי לא מלינן לומר דס"א עד דמקדש וכד"ב דהרי אמרינן במנחות (ד' נ"א) לר' יונתן למה לי קרא האמר עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו ומבני דאיצטריך כואיל וכתיב ומן הלאן כמאן דכתיב יחדיו דמי ופירשו התוס' (שם) וביומא (ד' נ"ז) כיון דכתיב בויקרא מן הבקר ומן הלאן כמאן דכתיב יחדיו דמי · וא"כ ה"ה הכא לענינו כיון דכתיב ובעלה בוי"ו כמאן דכתיב יחדיו דמי וא"כ אפי' אי נימא כר' יונתן נמי מלי למימר דס"א עד דמקדש וכד"ב וא"כ ע"כ מוכרחין אנו לומר כמו שתירלנו וא"כ הדר הקושי' לשיטת רש"י דהא לרב לא מלי לתרץ הכי כמ"ב דהא רב מספקי' לי' אי קדושין באמ"ל אי הוי קדושין · אך באמת ז"א דרש"י לשיטתו שפיר מתרץ דטעמי' דלא אמרינן דס"א עד דמקדש והד"ב משום דס"ל כר' יונתן והוא משום דרש"י לשיטתו אזיל דפי' (שם במנחות) דלא מיתורא דוי"ו קא דריש אלא מדשני קרא בדיבורו דבריתא כתיב מן הבהמה מן הבקר והדר כתיב ומן הלאן ולא כתיב ומן הבקר ומן הלאן ש"מ לערב בקר ולאן וע"ב ביומא תוס' ד"ה תניא וע"כ שפיר מ"ל אף דכתיב ובעלה בוי"ו מ"מ לא ס"א עד דמקדש וכד"ב כיון דלא משמע שניהן כאחד עד שיפרש לך הכתוב יחדיו וע"כ לא פרב"י כמ"ב והרבה האריכו המדיבי בענין זה אך אכ"מ עוד להאריך :

אי אמרינן דר"י ס"ל דשינוי לא קני א"כ ע"כ ס"ל לשיטת רש"י דאעל"מ וא"כ יהי' מוכח דס"ל כר' יונתן ובחולין (ד' ע"ע) מבואר דר"י ס"ל כר' יאשי' עפ"ה אלא וודאי ס"ל לרש"י כשיטת ר"ת דמבואר דאף לר"י ס"ל דשינוי קונה ואין להקשות איפכא דאי נימא דס"ל לרש"י כשיטת ר"ת דס"ל לר"י דשינוי קונה א"כ ע"כ ס"ל דאע"מ וס"ל ע"כ כר' יאשי' הא מסקינן (שם בחולין) במסקנא דספוקי מספקא לי' לר"י אי חוששין לזרע האב אי לא ואי נימא דחוששין ס"ל ע"כ כר' יונתן וא"כ מוכח דשינוי לא קנה דז"א ושתי תשובות בדבר חדא דהא כבאתי לעיל פי' הקלה"ח שמפרש דמה דפירש"י דפליגי בשינוי היינו בשי' החוזר וא"כ אף אי נימא דר"י ס"ל דשינוי קני מ"מ ס"ל דשינוי החוזר לא קני וס"ל שפיר כר' יונתן ועוד דבאמת אף אי ר"י ס"ל כר' יונתן נמי ס"ל ע"כ דאע"מ וס"ל שפיר דשינוי קני דעיין במנחות (ד' כ"ב) וביומא (ד' כ"ז) דהקשו התוס' האיך אמרינן בחולין דר"י ספוקי מספקא לי' אי חוששין לזרע האב אי לא ואת"ל דחוששין א"כ היינו כתנניה דהתם דתנניה ס"ל ע"כ כר"י דלא בעי לחלק כדמבואר שם וא"כ איך קאמר ר"י (שם במנחות) דיליף דמין במינו לא בטיל מקרא דולקח מדם הפר ומדם השעיר דהא כיון דר"י ס"ל כר' יונתן א"כ הרי ס"ל דמזה בפ"ע ומזה בפ"ע א"כ אין מערבין לקרנות ותירצו דנהי דר' יונתן לא דריש אחת לר"י דריש אחת וקסבר דמערבין וע"כ שפיר ס"ל דמין במינו לא בטיל ויליף מקרא דולקחת · וא"כ כיון דס"ל לר"י ע"כ דמערבין לקרנות א"כ לא צריך האי קרא דהם כמו דדרים רבא (שם בתמורה) ללמד על בכור ומעשר שנתערבו דמן בכל העולין שקרבין ע"ג מזבח דזהו פשיטא כיון דס"ל דמין במינו לא בטיל וא"כ האי קרא דהם מאי עביד לי' בוודאי דדרים כאביי וא"כ ע"כ ס"ל לר"י דאע"מ דאל"כ למאי צריכא האי קרא דהם וא"כ כיון דס"ל לר"י ע"כ דאע"מ ס"ל ע"כ לשיטת רש"י דשינוי החוזר קנה ומכש"כ דשינוי קנה כמו דמבואר הר"ת אליבא דר"י [ובדברים הללו יתורץ מה דקשיא לכאורה דהא הבאתי לעיל דהריטב"א והרשב"א מבארו דר' ס"ל כר' יונתן וא"כ קשיא דהא כיון דס"ל כר' יונתן מסתמא ס"ל דאין מערבין ומזה בפ"ע א"כ ליכא להוכיח דמין במינו לא בטיל ור' הא ס"ל בחולין (ד' נ"ע) דמין במינו לא בטיל · אך כיון שהבאתי דברי התוס' דלאף דאי נימא דר"י ס"ל כר' יונתן מ"מ מצי סבר דמין במינו לא בטיל משום דנהי דר' יונתן לא דריש אחת ר"י דריש אחת וס"ל דמערבין כן מצינו למימר אליבא דרבי ובזה יתורץ מה דקשי' לכאורה לפי מה שהבאתי דלשיטת רש"י ס"ל לרב ושמואל דחופה קונה וא"כ לפמ"ש לעיל סבירא להו ע"כ דאע"מ וא"כ ע"כ כר' יאשי' ובחולין שם איתא אמר ר"ה ב"ח אמר שמואל הלכה כחנני' ותנני' ס"ל ע"כ כר' יונתן כמו שהבאתי · ועוד קשיא כיון דשמואל ס"ל כר' יונתן א"כ האיך מפרש רש"י בחולין (ד' ק"ע) דרב ושמואל ס"ל כר' דמין במינו לא בטיל דהא כיון דסבירא להו כר' יונתן א"כ אין מערבין ומנ"ל דמין במינו לא בטיל אך באמת ז"א וכמו שהבאתי מה דמתרץ התוס' לר"י דס"ל כר' יונתן וס"ל נמי דמין במינו לא בטיל דמשום דנהי דר' יונתן לא דריש אחת ור' יהודא דריש אחת וע"כ ה"ה מצי רש"י לפרש לדרב ושמואל אף אי ס"ל כר' יונתן מ"מ ס"ל דמין במינו לא בטיל ודרשו אחת וס"ל דמערבין לקרנות וא"כ ע"כ ס"ל דאע"מ כמו שביארנו לר"י דע"כ לדידהו אתי' האי קרא דהם שבהוייתן יהיה וא"כ אי נימא דאעל"מ האי קרא דהם מאי עביד לי'] :

אך א"כ לפי דברי כעת שוב ליכא הוכחה דראחב"י ס"ל אעל"מ יען דלא מצינו לומר כתירוץ המג"ם דהא ביארנו דרש"י ס"ל כשיטת הר"ת דס"ל לר"י דשינוי קונה וא"כ נגבה הקושי' והא מכי לעסי' קני' ע"כ נ"ל לומר ולבאר דסבר רש"י דלא כשיטת ר"ת אלא ס"ל לרש"י דר"י ס"ל דשינוי לא קני ואין להקשות דהא אי נימא דר"י ס"ל שינוי לא קני וא"כ

ע"כ ס"ל לשיטת רש"י דאעל"מ א"כ חוזר הקושי' הנ"ל דהא ר"י ס"ל ע"כ מערבין לקרנות מדס"ל מין במינו לא בטיל וכמ"ש דברי התוס' יומא (דף כ"ז) וא"כ למאי אתי' האי קרא דהם ואלא ע"כ יתרץ כמו דמשני אביי דאתי' להורות דבהוייתן יהיה וא"כ מוכח דאע"מ · דז"א דבאמת צריך להבין לשיטת רש"י (שם בחולין) ולקמן (דף ל') דפי' דרבא ס"ל דמין במינו לא בטיל והביא ראי' מע"ז (דף ס"ו) ועיין בחולין (דף צ"ו) בתוס' ד"ה אמר דמדחה זאת ע"ש · וא"כ קשיא טובא לשיטת רש"י הא רבא ס"ל שם בתמורה כר' יונתן דמזה בפ"ע ומזה בפ"ע וא"כ אין מערבין לקרנות וע"כ מנ"ל דמין במינו לא בטיל דהא לא מצי מפיק מקרא דולקחת דהא אמר בפירוש דמזה בפ"ע וא"כ שוב אין לתרץ כמו דתי' התוס' הנ"ל אליבא דר"י דדרים אחת וס"ל דמערבין הא רבא אמר בפירוש דאין מערבין ועוד אי נימא דמערבין א"כ יהיה מוכח דאע"מ מקרא דהם כמו דמפיק (שם) אביי · ועוד קשיא האיך ניחא להרמב"ם דפסק בהל' יו"כ (פ"ג הלכה ה') דמערבין לקרנות ופסק כרבא דאעל"מ ובפ"ג מהל' מלוה וכמ"ש הכ"מ שם · וכן הקשה הגאון רע"א בתשובותיו סי' קכ"ע) ובשעה"מ הל' גירובין פ"ג ותירץ השעה"מ דלרווחא דמלתא קאמר דרבא ס"ל כר' יונתן והוא משום דחזיק לי' לרבא בעלמא דס"ל כר' יונתן מש"ה קאמר דלרבא לא קשיא דהא איהו בעלמא ס"ל כר' יונתן אמנם אין ה"נ דאפי' כר' יאשי' מצי קאמר הך סברא והכי אזלא אי לאו קרא דהם ה"א דמקרא דולקח מדם הפר ומדם השעיר לאו ראי' דה"א דמזה בפ"ע ומזה בפ"ע ואע"פ דהלכה כר' יאשיה בעלמא הכא ה"א דמזה בפ"ע משום דהסברא מכחון דאי לאו קרא ה"א דעולין מבטלין זא"ז כדאמרינן בעלמא חד בתרי בטיל ומש"ה איצטריך קרא דהם דע"כ גלי דאין עולין מבטלין זא"ז כו' ע"ש · אך עכ"ז דברי קושיתי אינו מתורץ בזה כיון דרבא ס"ל באמת דמערבין וס"ל דמין במינו לא בטיל אף בעלמא וע"כ יליף מקרא דולקח וא"כ למה צריך האי קרא דהם ע"כ נ"ל לבאר ולומר כמו הרב בשעה"מ דאיצטריך הני תרי קראי אך לא מטעמי' דהשעה"מ · דהנה הגמרא (שם במנחות) קאמר ור"י סבר מכאן דמין במינו לא בטיל ופריך ודלמא משום דעולין הוא ומשני דאי אשמעינן עולין מין בשאינו מינו כדקאמרת השתא דאשמעינן מין במינו משום דמין במינו הוא ופריך שם ודלמא עד דאיכא מין במינו ועולין קשיא · ועיין בהרא"ש פ"ד דברכות דמביא בשם רב האי גאון דכ"מ שנשאר הש"ס בקושיא כיון דלא קאמר תיובתא לאו מסקנא היא ע"ש :

וע"ב נתרץ ע"פ מה דאיתא בזבחים (דף פ"א) קודם כם בהם נתערב בהם קדשים אחרים יקרבו כו' לא תחילת עולה ובכור ומאי קמ"ל דאין עולין מבטלין זא"ז ופריך האי מולקח מדם הפר ומדם השעיר נפקא כו' ומשני תנאי נינהו כו' ע"ב והקשו התוס' תימא למה דחיק לומר תנאי היא והא במנחות (שם) פריך ואימא עד דאיכא מין במינו ועולין קשיא לימא דהאי קרא דקודש הם איצטריך באם אינו ענין למין במינו ועולין תנהו לענין עולין לחוד אפילו הוי שלא במינו כו' וע"כ נתרץ חדא בירך חברתה דבאמת לר"י דיליף מולקח לא יליף רק עולין ומין במינו וקרא דהם אתי' לעולין לחוד וא"כ ממילא מוכח דאף מין במינו בלא עולין נמי לא בטיל דלא מצינו למימר דדוקא עולין ומין במינו דהא באמת אף עולין לחוד נמי לא בטיל וע"כ אף דס"ל לר"י דמערבין מ"מ ס"ל דאעל"מ וקרא דהם אתי' לעולין לחוד משום דאי הוי יליף רק מקרא דולקח לא הוי ידעינן רק עולין ומין במינו ביחד · ולפ"ז מוכח דר"י ס"ל דאעל"מ דאל"כ לא מצינו לתרץ הכי דהא לא מצי קרינן דהם איטו ענין לעולין ומין במינו תניהו לעולין לחוד דהא להו מיותר האי קרא דהם דהא איצטריך להורות דבהוייתן יהיו אבל אי ס"ל דאעל"מ וא"כ מיותר האי קרא דהם וע"כ נוכל לומר דהם

היינו עניין לעולין ומין במינו תנוהו לעולין לחוד · וע"כ שפתא מתורץ נמי גם קושיתי אליבא דרבא דבאמת א"ל רבא לאביי דמהכא לאו ראי' דמלינו לומר דמזה בפ"ע ומזה בפ"ע וכר' יונתן · אך ע"פ המסקנא לשיטת רש"י דס"ל דרבא ס"ל דמין במינו לא בטיל וא"כ ע"כ ס"ל דמערבין ואף דס"ל לרבא בכ"מ כר' יונתן מ"מ מלי למימר דמערבין משום דאיהו נמי יליף מאחת וכמ"ש לעיל דברי התוס' דמתרלי כן אליבא דר"י ומ"מ לא קשיא למאי מבעי לי' לרבא האי קרא דהם דו"א דאתי' האי קרא דהם ללמד על בכור ומעשר שנתערב דמן בכל העולין שקרבין על המזבח ואין להקשות הא ידעינן זאת מקרא דולקח דאילטריך הני תרי קראי דאי מחדא לא הוי ידעינן רק מין במינו ועולין וכמו שהקשו שם בגמרא · ובזה יתורץ קושית התוס' (שם בזבחים) ד"ה ואין שהקשו כיון דתנאי ניהו אמאי הדר (שם בתמורה) דקאמר לרבא אין ה"נ אלא הם ל"ל כו' · דבאמת דלרבא אילטריך האי קרא דהם נמי להורות ללמד על בכור ומעשר שנתערב דמן בכל העולין שקרבין ע"ג מזבח דאין עולין מבטלין זא"ז וכמו שביארנו (והתוס' דהקשו כנ"ל הוא משום דלא ס"ל כרש"י דרבא ס"ל מין במינו לא בטיל וע"כ אינם מוכרחין לומר כנ"ל ודו"ק) אך לאביי ל"ל הכי דכיון דס"ל דאע"מ א"כ לדידי' מבעי האי קרא דהם לשורות דבהוייתן יהיו והא דעולין אין מבטלין זא"ז יליף מקרא דולקח ואינו מוקי הני תרי קראי · חד לעולין לחוד וחד לעולין ומין במינו משום דלדידי' לא מוכח דעולין לחוד נמי לא בטיל מחמת משום דאיהו לא מלי לומר דאם אינו ענין למין במינו ועולין תנוהו לעולין לחוד דלדידי' לריך למדרש דבהוייתן יהיו · והא דהגיה הגמרא שם בקושיא ובזבחים מבני דתנאי היא הוא משום דמאן אמר התם ר' יוחנן וע"כ לא מלי לתרץ כתירולי משום דאיהו ס"ל כר' יאשי' וכמו שהבאתי לעיל הריטב"א והרשב"א דמבארו כן בקדושין וא"כ ע"כ ס"ל דאע"מ א"כ אילטריך האי קרא דהם דבהוייתן יהי' וע"כ לא מלי לומר דאם אינו ענין למין במינו ועולין תנוהו ענין לעולין לחוד :

ובאמת ניכל להוכיח לר' יוחנן דס"ל לר' יהודה דאע"מ וע"כ לא מהני שם במנחות כמו שתירלתי וסראי' דלר' יוחנן מוכח דר' יהודה ס"ל אע"מ דהנה כל המפרשים הקשו לרבא דס"ל דכ"מ דאר"ח לא תעביד א"ע ל"מ א"כ אמאי בוהע בשבת שחיטתו כשרה נימא לא מהני · ותירן הנתיבות (סי' ר"ח) דעד כאן לא קאמר רבא דלא מהני רק היכא דיתוקן הדבר שהקפידה התורה במה שאסרתו ובמה דנאמר דלא מהני יקוים זה ויתוקן האיסור אבל בשוחט בשבת הא לא יתוקן במה דנאמר לא מהני דאע"ג דנימא דלא הוי שחיטה מכל מקום הוי עכ"פ נחירה וא"כ איכא ג"כ חילול שבת דתיקן להוליא מידי אמ"ה (ועיין בתשובת רע"א סי' קכ"ע דמבאר ג"כ כנ"ל ע"ש) וכן מוכח בס' שעה"מ בשם המהרי"ט · ואין להקשות ע"ז כמו שהקשה השעה"מ דהרי מוכח מהתוס' תמורה (שם) דלא ס"ל הכי מדהקשו מהא השוחט הפסח על החמץ דליפסל וכן הקשו מגורם אזנו של בכור דליתסר והשתא מאי קשיא להו דשאני התם כמו דמתרלינן דלא קשיא מהא דשוחט בשבת ואין לתרץ נמי משום דס"מ דאמרינן דלא מהני היינו דווקא היכא דהמעשה הוא באיסור כגון לאו דגזלה וכן תמורה כו' אבל היכא דהמעשה אינו באיסור ורק יומא דקא גרים אז כ"ע מודים דמהני וא"כ ממילא דלא קשיא מהא דשוחט בשבת דהתם נמי יומא קא גרים · דא"כ מאי פרכי התוס' הרי גבי השוחט פסח על החמץ נמי המעשה אינו אסור רק איסור חמץ דקא גרים וכן על התירוץ הנ"ל נמי קשיא דהא שוחט הפסח עה"ח וגורם אוזן בכור דאפי' נימא דלא מהני מ"מ לא פלטינן מאיסורא ואיסורא דעביד עביד ומש"ה אמרינן דמהני אלא וודאי לא ס"ל לחלוקי בהכי · דז"א דשפיר נוכל לתרץ כנ"ל ושוחט הפסח עה"ח נמי אי נימא דלא מהני השחיטה לא עביד איסורא והוא משום דהם שחיטה בעינן אבל נוחר או מעקר על החמץ בוודאי דפטור וכן מבואר בנתיבות שם בפשיטות וכן מבואר בהירושלמי שם דפטרי היכא דמלק עוף עה"ח ופי' אאמו"ר הגאון נ"י בס' נ"י שהוא כמו דאמרינן שם יכול המקבל והמהלך עה"ח יהא חייב ת"ל זבח מה זבח מיוחדת שחייבין עליו בחוץ ילא המקבל והמהלך על החמץ שאין חייבין עליו בחוץ כו' וע"כ כיון דגמרינן משחוטי חוץ ע"כ פטור על המליקה דבשחוטי חוץ אינו חייב רק על השחיטה ופטור על המליקה כמו דאמרינן בזבחים (ד' ק"ז) כו' וע"כ פטור על המליקה עה"ח אלמא דבעינן בשוחט הפסח עה"ח וא"כ אי נימא דלא מהני השחיטה לא עביד איסורא · ומגורם אוזן בכור נמי לא קשיא דמ"ל דזהו כונת התוס' במאי דמתרלו דלא גרע מאילו נפל מום מעלמו דשרי וא"כ למאי אהני לן אפי' אי נימא דלא מהני דמ"מ נפקעת מבכור דהא מ"מ איכא מום וע"כ כיון שלא יתוקן האיסור שפיר אמרינן דמהני · אך עכ"ז לכאורה קשיא לי מהא דהשוחט בשבת דהנה התוס' בשבת (ד' ק"ו) ד"ה חוץ מפרש ר"ת דהא דחשיב לר"י מקלקל בלריך לכלבו ולעפרו לפי שאין התיקון בא בחותה שעה אלא לאחר מכאן דאחר שנעשה חבורה בא הדם ואחר שכלתה הבעירה בא האפר אבל בשוחט בשעת הקלקול בא לו התיקון שמוליאו מיד אמ"ה כו' ע"ש וא"כ קשיא הא אמרינן בחולין (ד' ל"ב) דמפרכסת אסורה לב"נ משום דלדידהו במיתה תלי' רחמנא ולא בשחיטה ואסיק שם דמ"מ שרי לגבי ב"נ משום דמי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור וכ"ז היא רק בשחיטה דאיכא מי איכא מידי כו' אבל בנחירה דלא הוי שחיטה כלל אזי בוודאי כ"ז שהיא מפרכסת אסורה לב"נ משום אמ"ה וכן מבואר בת' רע"א בשם הת"ה דדוקא היכי דיש שם שחיטה עלה אבל היכי דאין שם שחיטה עלה דהיינו בטמאה דהוי נחירה בעלמא בזה מפרכסת אסירה לב"נ דדוקא שחיטה מתרת ולא נחירה (ואף דמבאר שם דבשוחט טריפה מפרכסת מותרת לב"נ · הוא משום דשם שחיטה עלה דמטהר מטומאת נבילה אך לעניננו דאי נימא דלא מהני אזי תעשה טומאת נבילה דהוי כהורגה ואין עלה שם שחיטה כלל כמו דמבאר בטוש"ו מ"ת (ביו"ד סי"ט) וא"כ בזה מפרכסת אסורה לב"נ) וא"כ אי נאמר דלא מהני השחיטה הא שפיר יתוקן האיסור ולא יהי' חילול שבת כיון דלא הוי רק נחירה וא"כ כ"ז שמפרכסת אסורה לבני נח משום אמ"ה אע"ג דלאחר שתגמור מלפרכס יהא התיקון מ"מ הא לר' יוחנן פטור בכה"ג אליבא דר' יהודה כמו שהבאתי פי' ר"ת דמבאר דלריך התיקון מיד בעת ההיתר (ובזה אמרתי לתרץ הא דהקשו התוס' בחולין (ד' י"א) ומלאתי בס' ר"י עמ"ה) וא"כ קשיא קושי' הנ"ל הא דמוקמינן להמתניתין דהשוחט בשבת שחיטתו כשרה כר' יהודה מדנקט שבת דומיא דיוה"כ דאסור באכילה לר' יהודה ואמאי שחיטתו כשרה אליבא דר"י אמאי לא נאמר דאי עביד ל"מ דהא הכא יתוקן האיסור כמו שביארנו אלא וודאי דס"ל לר' יוחנן דר"י ס"ל אע"מ · וע"כ ניחא אמאי שחיטתו כשרה וא"כ כיון דע"כ ס"ל לר"י דר' יהודה ס"ל דאע"מ ע"כ ניחא מאי דלא מהני (בס במנחות) כמו שתירלתי דמפיק מקרא דהם ואם אינו ענין על עולין לחוד כו' דז"א כיון דר"י ס"ל דאע"מ לריך האי קרא דהם דבהוייתן יהיו · ואין להקשות א"כ היאך מלינו לומר דס"ל לרש"י דר' יהודה ס"ל דעל"מ דהא מוכח דר"י ס"ל דאע"מ וכמו שביארנו דז"א דרש"י לשיטתו אזיל דלא מפרש שם בשבת כפי' הר"ת דלריך התיקון מיד וא"כ לא מוכח מידי דר' יהודה ס"ל דאע"מ (ועיין לעיל דכ"ג שהארכתי עוד בזה איך יתרן רבא האי מתניתין דהשוחט בשבת) וע"כ כיון שביארנו דלשיטת רש"י ניחא אף אי נימא דר"י ס"ל

דאעל"מ

דאעל"מ וע"כ ס"ל שפיר דשינוי אינו קונה ולא קשיא הא כיון דס"ל דמערבין מדס"ל מין במינו לא בטיל וא"כ ע"כ יליף מקרא דולקה וא"כ למאי איצטריך האי קרא דהס ובוודאי אתי' לסורות דבסוייהן יהי' וא"כ מוכח דא"ע מהני דז"א דס"ל שפיר דאעל"מ ומוקי להאי קרא דהס באם אינו ענין לעולין ומין במינו תנוהו לעולין להוד דאין מבטלין זא"ז ולשיטת רש"י מוכרחין ע"כ לומר כן דאל"כ קשיא האיך מפרש רש"י דרבא ס"ל מין במינו לא בטיל הא כיון דס"ל דאעל"מ וא"כ ע"כ מזה בפ"ע ומזה בפ"ע · אלא וודאי דמפיק לי' מקרא דהס וכמו שביארנו אליבא דר"י · ור"ת פליג בזה על שיטת רש"י וס"ל דא"ע"מ תלוי בהאי נימא דמערבין או לא וע"כ לא ס"ל לר"ת דרבא ס"ל דמין במינו לא בטיל דאל"כ קשיא כמו שהקשתי ואין להקשות דא"כ לר"י האיך ניחא דכיון דס"ל לר"י דא"ע"מ מדס"ל דמערבין וא"כ היכי קאמר ר"י דשינוי אינו קונה ועוד הא ביארנו דלשטת ר"ת דמפרש שם בשבת דצריך התיקון מיד א"כ מוכח דר"י ס"ל דא"ע"מ מדס"ל השוחט בשבת בחיטתו בשרה וכמו שביארנו דז"א חדא דלא מוכח דר"ת ס"ל כשיטת רש"י דתלוי בשינוי קונה דהא לעיל ביארנו דהתוס' לא ס"ל כשיטת רש"י ועוד אפי' אי נימא דר"ת ס"ל בזה כשיטת רש"י דתלי האי דינא דא"ע"מ בשינוי קונה נמי ניחא דהא ר"ת מפרש (שם בב"ק) דר"י ס"ל דשינוי קונה והא דלא קנה בלבשו הוא מחמת דלא נתכוין לקנות ונוכל לומר דר"ת לשיטתו אזיל דס"ל דצריך התיקון מיד וא"כ מוכח דר"י ס"ל דשינוי קונה אבל רש"י פליג בזה על ר"ת וס"ל דאינו צריך התיקון מיד וע"כ שפיר מצי סבר דר"י ס"ל דשינוי לא קנה וס"ל דאעל"מ וא"כ לא קשיא מה שהקשתי לעיל על תי' המג"א על רש"י והא מכי לעשי' קני' דהא ס"ל לר"י דשינוי לא קנה · וע"כ שפיר מוכח דראב"י ס"ל דאעל"מ ומתורץ קושית התוס' על רש"י ביבמות שם וכמו שביארנו לעיל:

דף ל איתמר בע"ח אביי אמר למפרע הוא גובה ורבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה

כל היכא דאקדים לוה וזבין לוה כ"ע ל"פ דאתי מלוה וטריף ואתי מלוה ופריק ופרש"י ד"ה כ"ע לא פליגי אפי' לרבא דאמר עד עכשיו הי' ברשות לוה מודה הוא דאין מכירתו לאחרים מכירה ואין הקדישו הקדש שהרי ממושכנין הן למלוה ואע"ג שהן שלו אינן ברשותו ורחמנא אמר איש כי יקדיש את ביתו קדש מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו:

ומבאר הקה"ת שיטת רש"י בזה דאף על גב דלרבא מכאן ולהבא הוא גובה אפ"ה אינו ברשותו מיקרי כיון דמושכנין הן למלוה הוי דבר שאינו ברשותו · ולכן אין הלוה יכול למוכרן או להקדישן · אלא דס"ל דגם המלוה אינו יכול להקדיש או למכור משום שאינו שלו עדיין · ואם כן שניהם אינם יכולים להקדישן זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו · ואע"ג דאין הנכסים קודם הגבייה של המלוה אלא של הלוה מ"מ השיעבוד עשאו כדבר שאינו ברשותו ולהכי אין הלוה יכול למוכרן או להקדישן · וה"ה א"כ כי אתי א"כ הלוה ומסלק לבע"ח בזוזי נמי תתבטל המכירה כיון דבשעת המכירה הוי דבר שאינו ברשותו דז"א דהא למה זה דומה לאומר לחבירו שדה זו שמשכנתי לכשאפדנה תהי' הקדש דחל ההקדש כמבואר בכתובות (דף נ"ט) ומפרש לה בש"ס שם דלא הוי דבר שלא בא לעולם כיון דבידו לפדותו ולהכי כשפודה הלוה חל ההקדש והמכירה למפרע אלא כי אינו פודה אין המכירה חל משום דמחמת השעבוד הוי כמו דבר שאינו ברשותו · ונלא דרש"י סובר דאע"ג דרבא סובר דמכאן ולהבא הוא גובה מ"מ דבר שאינו ברשותו מיקרי הוי ולהכי כי אקדים או זבין לוה אתי מלוה וטריף או פריק · וא"כ לפ"ז תקשי קדושת הגוף נמי אמאי מפקיע מידי שעבוד הא הוי דבר שאינו ברשותו · אלא ע"כ דשיטת רש"י אע"ג דקדושת דמים לא חיילא בדבר שאינו ברשותו דילפינן מכי יקדיש איש את ביתו קדש היינו קדושת דמים אבל שור תם למזבח אפילו דבר שאינו ברשותו חיילא · וכיוצא בזה כ' בכ"מ (בפי"ג מהל' נדרים) דס"ל דקדוה"ג חל אפי' בדבר שלא בא לעולם אע"ג דקדושת דמים לא חל בדבר שלבל"ע ע"ש עכ"ל · וכן פרש"י שם ד"ה דאתי דאע"ג דאמר רבא דהקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד דוקא קה"ג כו' אבל קדושת דמים לא אמרינן והתוס' הקשו ע"ז בגיטין (ד' מ') וז"ל וקשה לר"ת דהאי חשיב ברשותו של לוה כ"ז שלא הגיע הזמן אפי' קדושת דמים נמי מפקיעין מידי שעבוד והי לא חשיבי ברשותו אפי קדוה"ג נמי לא דכי יקדיש את ביתו כו' מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו והור"י דרבא לטעמי' דס"ל מכאן ולהבא הוא גובה וחשיב ברשותו כו' וכן ס"ל להתוס' בב"ק (דף ל"ג) ד"ה משום דקדושת דמים מפקיע מידי שיעבוד ע"ש · וא"כ הרי הזינן דהתוס' ס"ל דאף קדושת הגוף נמי אינו חל על דבר שאינו ברשותו ודלא כדעת רש"י דס"ל דקה"ג הל על דבר שאינו ברשותו:

ונראה לענ"ד לבאר במה פליגי ר"ת ורש"י ויבואר דאזלי לשיטתייהו ונקדים הרמב"ם (פ"ב מה' נדרים ה' י') אמרה יקדשו ידי לעושיהן או בנדרה שלא יהנה ממע"י אינו נאסר במעשה ידי' מפני שמשועבדין לו אעפ"י שאמרו הקדש וחמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד חכמים עשאו חיזוק לשעבודו דבעל דהינו יכולה להפקיע אבל צריך להפר שמא יגרשנה והרי אסורה לחזור עליו לעולם והנה בהקדש נקט הרמב"ם יקדשו ידי וא"כ משמע דאלו אמרה יקדשו מע"י לא חל דהוי דבר שלא בא לעולם אבל בנדרה נקט בלשון שלא יהנה ממע"י · ועיין בכ"מ שכתב דלהמסקנא דמסקינן בכתובות דשאני קונמות דקדה"ג מפקיע מידי שעיבוד לא צריך הו לשינויא דאמרה דיקדשו ידי דכיון דקדה"ג אלים להפקיע מידי שיעבוד ה"נ אלים לחול על דבר שלא בא לעולם · ובאמת כדברי הכ"מ מבואר בקידושין (דף ס"ג) בתוס' ד"ה וידים · שכתבו דה"ה דמצי לשנויא קונמות קדוה"ג הוא הרי דס"ל בפשיטות דמהאי זה חל על דבר שלא בא לעולם ולא צריך לאוקמי באמרה יקדשו ידי ופי' הפ"י דמשמע מדבריהן להדיא דלמסקנא דהתם דשאני קונמות דקדה"ג ניגהו הדר ביה לגמרי ממאי דמשני מעיקרא דמיירי באומרת יקדשו ידי לעושיהן אף דלהאורה מסוגית הש"ס דהתם משמע דאינו מוכרח לומר כן כדפרישית התם אלא דנראה דמסברא פשיטא להו דקדה"ג חל ע"ד שלא בא לעולם כו' ואפשר דפשיטא להו הכי משום דבכל דוכתא משמע דדבר שא"ב הוי כמו דבר שלב"ע ואפ"ה אמרינן דקדושת הגוף מפקיע מידי שיעבוד אע"ג דבשעה שהקדים לא היה ברשותו וכתיב איש כי יקדיש את ביתו כו' אף כל ברשותו אע"כ שני לן בין ק"ד לקדושת הגוף וע"כ ה"ה לענין דבר שלבל"ע · וקשה לי עליו שביאר דמזה למדו התוס' לחלק ג"כ לענין דבר שלא בא לעולם בין ק"ד לקדה"ג כמו דמחלקינן בין ק"ד לקדה"ג לענין דבר שא"ב · דהא ראיית לדעת ר"ת דלא מחלק בין קדושת דמים לקדושת הגוף וס"ל דנכסים מפקיעין מידי שיעבוד כמבואר בב"ק (דף ל"ג) בתוס' ד"ה משום ע"ש · וא"כ מסתמא ס"ל דשפיר מיקרי ברשותו ופליג על שיטת רש"י שהבאתי לעיל וא"כ אין לדייק דקדה"ג חל ע"ד שלא בא לעולם ואף אם נימא דמה שפי' התוס' כאן לא אזיל לשיטת ר"ת עכ"ז צריך להבין להרמב"ם דפסק כר"ת (בהל' ערכין פ' ז') דקדושת דמים נמי מפקיעין מידי שעבוד וא"כ ע"כ ס"ל דמיקרי ברשותו כשיטת ר"ת בגיטין (שם) וא"כ מנ"ל דקדושת הגוף חל ע"ד שלא בא לעולם דהא לא מצינן לשיטת הרמב"ם דקדה"ג חל ע"ד שאינו ברשותו וע"כ נבאר אנן שיטת רש"י ור"ת ורמב"ם:

דהנה הקלה"ח הקשה על שיטת רש"י דס"ל דקדש"ג חל ע"ד שאינו ברשותו מהא דאמרינן בב"ק (דף ס"ח) דר"ל מוקי מתני' דגנב והקדיש שהקדישו בעלים ביד גנב ופריך עלה ומי קדש והא"י גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אינם יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ומאי פריך הא בקדושת הגוף שפיר חיילא אפי' בדבר שאינו ברשותו כו' וא"כ הרי מלינן לומר דאיירי כגון שהקדיש בקדוש"ג ומתרץ דשם (דף ע"ז) מוקי ר"ל המתני' דגנב והקדיש כשוחט בע"מ בחוץ ופרש"י בשקדש מומן להקדישן וא"כ הרי הוא אינו אלא קדושת דמים ולהכי פריך שפיר מי קדיש והא"י כו' דהוי דבר שאינו ברשותו עכ"ל אך כ"ז הוא שיטת רש"י אבל לר"ת ורמב"ם מוכרחין לומר דאף קדושת דמים נמי מפקיעין מידי שיעבוד משום דלא מיקרי דבר שאינו ברשותו דלשיטתם אין לחלק ולומר דקדש"ג חל אפי' ע"ד שאינו ברשותו דא"כ יקשה לנו קושי' הנ"ל ולא מלינן נתרולי כתירולי הנ"ל · דהנה התם בב"ק פרש"י דאי בשקדש הקדישן למומן תו לא הוי למיפרק מבגבחתו דשמעינן לרשב"ל אליבא דר"ש בתמורה (דף ל') דקדשי מזבח בכלל העמדה והערכה נינהו ומשנבחתו אינן יכולין לעמוד כו' ופי' בתוס' דר"ת מפרש דבשעת פדיום בעודן יכולין לעמוד בני העמדה והערכה נינהו כדאמרינן בחולין (דף ל') ומיהו לאותן המפרשים דבשחיטה גמורה אינו מועיל פדיום צריך לאוקמי בבע"מ מעיקרא כמו שפי' בקונטרים וא"כ לר"ת דסובר דבשעת פדיום בני העמדה והערכה לא מוכרח לומר דר"ל מיירי בשקדש מומן להקדישן אלא אפי' בקדש הקדישן למומן נמי איירי דיכול לפדות משנשחטו וא"כ מש"ה ס"ל דאין לחלק בין קדוש"ג לקדושת דמים דאי מחלקינן ונימא דקדושת הגוף חל אפי' על דבר שא"ב א"כ קשיא לנו קושיא הנ"ל מאי פריך (שם) מי קדיש הא אינו ברשותו דהא מלינו למימר כגון שהקדישו בקדושת הגוף דחל אפי' ע"ד שאינו ברשותו · דלר"ת ליכא הוכחה דמיירי ר"ל רק בק"ד אלא דשפיר מצי איירי בקדש"ג כמו שפירשתי וע"כ מזה הטעם פסק הרמב"ם נמי כשיטת ר"ת דאין להלק בין ק"ד לקדוש"ג משום דאיהו נמי פסק (פ"ה מה' ערכין פ' י"ג) שחט בה שנים ועדיין היא מפרכסת כו' ונערכת הרי היא בכלל בני העמדה והערכה עד שתמות (וע"ש במ"ל) וא"כ כיון דס"ל להרמב"ם דמפרכסת בני העמדה והערכה וא"כ לדידי' לא מוכח דר"ל מיירי בק"ד אלא דשפיר מצי לאוקמי אף בקדוש"ג וע"כ לא מצי לתרץ דקדש"ג חל אפי' ע"ד שא"ב דא"כ יקשה לנו קושי' הנ"ל ולא מלינו לתרץ כתירוץ הנ"ל כמו שביארתי לשיטת ר"ת :

אך כ"ז לדברי הקלה"ח · ולענ"ד נ"ל לתרץ בא"א דע"כ ר"ל לא מצי לאוקמי רק כגון שהקדישו בק"ד וע"כ שפיר פריך מי קדוש דהנה צריך להבין במאי דמתרץ כגון שהקדישו בעלים ביד גנב דהא אמרינן בזבחים (דף כ"ח) דהמחשב בקדשים לוקה וא"כ היכי מיירי אי שחט לשם בעלים הרי חוזר קרן לבעלים כדאמרינן שם (דף ע"ו) ואי שחט שלא לשם בעלים בלא"ה פטור דהא אין אדם לוקה ומשלם ואין לתרץ דהא ע"כ לא אמרינן (שם בזבחים) אלא אי אמרינן דלאו שאין בו מעשה לוקה אבל אי נימא דלאו שאין בו מעשה אינו לוקה ליכא מלקות דז"א דהא ר"ל ס"ל בב"מ (דף צ"א) דלאו שאב"מ לוקה וע"ש בתוס' דמוכרח כן וכמו דאיתא (בשבועות ד"ג) בתוס' ד"ה בתראות ע"ש ובשלמא לר"י ניחא הדא דמצינן למימר דר"י ס"ל דלאו שאין בו מעשה אינו לוקה עליו כדאמרינן במכות (דף ט"ו) [ועיין בס' כ"י מאאמו"ר הגאון ז"י (סי' כ"ז) המבאר מהירושלמי דר"י ס"ל דלאו שאב"מ אינו לוקה] ועוד דמצינן למימר דאיירי בשוגג דלא ידע דאיכא מלקות אבל ר"ל דס"ל דחייבי מלקיות שוגגין פטורין כמו דמבואר בכתובות (דף ל') וא"כ קשיא הנ"ל ומוכרחין אנו להרך דמיירי כגון ששבח ע"י אחר

רק קשיא דהא ההוספה במקומה עומדת דאי אמר לו שישחטנה לשם בעלים הרי חזר הקרן לבעלים ואפי' אם אמר לו בסתם ג"כ קשיא אמאי מחייב הגנב דהא הוא לא צוה לשחוט שלא לשם בעלים אלא ע"כ מוכרחין אנו לומר כגון שצוה בפי' לשחוט שלא לשם בעלים אך א"כ קשיא הא אין שליח לדבר עבירה · ואף דמרבינן דגבי טובח ומוכר יש שליח לד"ע אך כיון שאמר בפירוש לעשות עוד איסור א"כ צריכין אנו לומר דאין שליח לדבר עבירה כמו דמבאר המ"ל (פ"ג מה' גניבה) דגבי דריבה הכ' שליח לד"ע גבי טובח ומוכר היינו שלא יתעבד עמו עוד איסור אחר דאל"כ השליחות בטלה מחמת האיסור אחר שנתערב עמו שאין בו משום שליחות לד"ע כו' ע"ש רק אי נימא כדעת הטור דס"ל דאפי' היכא דאמר לו לשחוט בשבת נמי יש שליח לדבר עבירה שפיר מלינן לאוקמי כגון ששבח ע"י אחר וע"כ שפיר מלינן לומר כגון שהקדישו קדש"ג וא"כ חל אפי' ע"ד שאינו ברשותו וא"כ חוזר הקושי' על רש"י · אלא מוכרחין אנו לומר דרש"י ס"ל כדעת המ"ל שהבאתי דפליג על הטור וע"כ לא מלינן לאוקמי כגון שהקדישו קדוש"ג אע"כ מוכרחין אנו לומר כגון שהקדישו קדושת דמים וכמו דמשני ר"ל לקמן (דף ע"ו שם) אך א"כ קשיא הא דמסקינן לקמן (דף ע"א) כגון ששבח ע"י אחר אליבא דר"ש הא ר"ש ס"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו (ביבמות דף פ"ג) כדתנן המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו ה"ז קידש וחייב באחריות דברי ר"מ ר"י ור"ש ס"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו וא"כ ר"ש דס"ל דא"א אוסר היאך מצי לאוקמי כגון שטבח ע"י אחר וע"ש בתוס' ד"ה בשלמא דפירשו דס"ל להך סוגיא דאדם אוסר דבר שא"ש · והא ר"ש ס"ל דאין אדם אוסר דבא"ש גבי כלאים ובשלמא אי נימא כדעת הטור דהיכא דילטרף עוד איסור עכ"ז יש שליח גבי טו"מ ניחא דגבי הגנב לא קשיא היאך אוסר דבר שאינו שלו דהא פרכינן (שם) והא מכי שחט בה פורתא קא אסרה אידך לאו דמרה קא טבח ומהדרינן כגון שעובדה בגמר זביחה וא"כ שפיר נוכל לאסור אף למ"ד דאין אדם אוסר משום דבגמר זביחה קנה הגנב בשינוי דע"ש בתוס' דהקשו אמאי לא קנה מכי שחט בה פורתא ע"י שינוי · ותירצו דבשינוי פורתא לא קני · והוו רק היכא דשחט פורתא · אבל בגמר זביחה שפיר קנה ולא קשיא רק על הא דמוקמינן שטבח ע"י אחר היאך יכול השליח לאסור בשחיטתו הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו · אבל אם נימא כהטור דהיכא דילורף עוד איסור עכ"ז לא בטלה השליחות אלא בטו"מ שוב לא קשיא דמלינן למימר דאיירי כגון שאמר בפירוש לשלוחו לשחוט לשם ע"ז ובשליח לא שייך אין אדם אוסר כמבואר בנדרים (דף ל"ו) ע"ש · אך כיון דביארנו דרש"י ס"ל כהמ"ל דהיכא דילורף עוד איסור בטלה השליחות אף בטו"מ וא"כ לא מלינן לתרץ דמיירי כגון שאומר לשלוחו לשחוט לשם ע"ז וא"כ קשיא היאך מוקי אליבא דר"ש כגון שטבח ע"י אחר הא ר"ש ס"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו [ועיין בשיטה מקובצת דהקשה אמאי לא משני הגמ' על הא דפריך והא מכי שחט בה פורתא אסרה · לימא דס"ל דאין אדם אוסר כו' ע"ש · ותמוה הא אזלינן שם אליבא דר"מ ור"מ ע"כ ס"ל דאדם אוסר דהא ס"ל המסכך גפנו כו' ה"ז קידש וא"כ מוכח דס"ל דאדם אוסר דבר שא"ש · וע"ש ביבמות על הגליון הש"ס] אלא ע"כ מוכרחין אנו לומר דרש"י ס"ל כשיטת הר"ש והרע"ב דפי' דדוקא גבי כלאים ס"ל לר"ש דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו דכתיב כרמך ולא כרם אחר ודלא כשיטת התוס' יבמות (דף פ"ג) ע"ש ולקמן נבאר באריכות :

ובזה יבואר מה דפליגי רש"י והתוס' בהא דתנן במכות (ד' כ"א) יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין כו' דרש"י חשיב בהדי הנך לאוין לאו דחמור

דהקדש והקשו עו"ז התוס' לקמן (מ"ז) דהא (שם במכות) אמר מידי דאיתא בשאלה לא קתני ופריך והרי הקדש ומשני בבכור ופריך והרי נזיר והשתא מחמור ה"ל לאקשויי לפ"ה כיון דאיירי בחמור דהקדש ועוד קשיא לפירושו דליחשב נמי כלאי זרעים כו' ומתרצי התוס' דלא חשיב לאו דמפילה דלא חשיב רק הנך לאוי דלקי עלייהו אחריהם כל שהוא אבל על לאו דמפילה לא לקי עד שיחרש בשיעור פרוטה וכלאי הכרם מפרש ר"י דחשיב לתרי לאוי משום כלאי זרעים ומשום כלאי הכרם כו' ואי"ה לקמן נבאר באריכות דברי התוס' · אך כעת נבאר הצריך לעניננו דבדברי הנ"ל יבואר דאזלי לשיטתייהו רש"י לשיטתי' ותוס' לשיטתי' · דהנה המסקנא שם (במכות) הוא דהאי תנא כולל לית ליה · והקשה הגאון בעל ש"א (סי' ס') דא"כ היאך חל טומאה דנזירות על טומאה דהכהונה ובשלמא אי הוי ס"ל להאי תנא כולל ה"א דחל נזירות ע"י כולל של יין ותגלחת או בכהן הדיוט יש ג"כ מה שהנזיר מוזהר על אביו ואמו משא"כ בכהן וע"כ חל ע"י כולל · אבל למאי דמשני דהאי תנא כולל לית ליה קשיא · ותירץ הגאון הנ"ל ע"פ מאי דאמרינן בנזיר (ד' ד') רש"א אינו נזיר עד שיזיר מכולן דכתיב מכל אשר יעשה מגפן היין כו' ורבנן אפי' לא נזיר אלא מאחד מהן הוי נזיר דכתיב מיין ושכר יזיר ור"ש הא כתיב מיין ושכר יזיר מיבעי לי' לאסור יין מצוה כיין הרשות כו' ואב"ע ר"ש לית ליה איסור חל על איסור דתניא ר"ש אומר האוכל נבילה ביוה"כ פטור וכתבו התוס' פי' בעלמא כדתניא כו' ואי לאו קרא הכא ה"א היכא דנשבע שלא לשתות כוס זה ושוב הזיר בנזיר ושתה לא חייב אנזירות קמ"ל קרא יתירא דמיין ומשכר יזיר דאם נשבע שלא לשתות כוס זה ושוב הזיר בנזיר ועבר ושתה הכוס דלוקי תרתי משום שבועתא ומשום נזירות · וע"כ כיון דגלי רחמנא דאם נזר מיין חל על שבועה וא"כ מצינן לומר דהאי מתני' אתיא כר"ש וע"כ חל נזירות הכהונה אף אי לא ס"ל כולל מטעם דגלי קרא דנזירות חל אפי' אי לא נאמר כולל עכ"ל · וא"כ כיון דהמתני' אתיא כר"ש א"כ קשיא הא ר"ש סבירא ליה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מדכתיב כרמך אמרינן ולא כרם אחר ומתני' איירי בשביעית וא"כ אינו שלו וכדתנן שם (בכלאים) ומעשה בא לפני ר"ע באחד שזרע בשביעית ואמר ר"ע דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"ש · ובשלמא כלאי זרעים שפיר קתני דבכלאי זרעים לא בעינן שיהא שלו · דהא דכתיב שדך אמרינן בקדושין (ד' ל"ט) דאתי' למעוטי ח"ל ועוד אפי' אי נימא דבעינן שדך דוקא גם בשביעית מקרי שדך דרחמנא לא אפקרא לארעא אלא לנקוט פירות אבל מ"מ שדך מיקרי וכמו דמבואר בנדרים (ד' מ"ב) אבל כלאי הכרם אי דרשינן ולא כרם אחר לא מצינן לחשוב כלאי הכרם וע"כ חסר חד לאו וע"כ מוכרח רש"י לומר דחשבינן בהדי הנך שמונה לאוין לאו דחמור דהקדש וכ"ז הוא רק לפי המסקנא דע"כ אתיא המתני' כר"ש אבל קודם דאסיק דאתי' כר"ש לא חשבינן לאו דהקדש ע"כ לא קשיא קושית התוס' אמאי לא פריכן (שם) מחמור דהקדש · ואין להקשות לדברי התוס' היאך מצינן לחשוב הה"כ וכלאי הזרעים לשני לאוין כמ"ש דז"א דהתוס' לשיטתייהו אזלי דס"ל דלא כפי' הר"ש והרע"ב דטעמא דר"ש דדריש כרמך ולא כרם אחר · אלא פירשו ביבמות (ד' פ"ג) דמחלקי בין שאר איסורין דאוסר אף בדבר שאינו שלו ובין המסכך גפנו · משום דדבר התלוי במחשבה ורצון בעינן שיהי' שלו עש"ה ולזה י"ל דזה דוקא לענין איסור אבל לענין ללקות לקי כמו המשתחוה לבהמת חבירו דודאי חייב העובד אף דנימא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו וע"כ שפיר מצי לחשוב בהדי הנך לאוין לאו דכלאי הכרם וכלאי זרעים · אך להר"ש והרע"ב דלא ס"ל חילוק זה ע"ש וא"כ לא מצי לחשוב כלאי הכרם וכמו שביארתי וא"כ כיון שביארנו לעיל דע"כ ס"ל לרש"י כמו להר"ש וע"כ לפי המסקנא דמוכרחין לומר דהמתני' כר"ש א"כ לא מצי לחשוב כלאי הכרם · וע"כ מוכרחין לומר דחשבינן לאו דחמור דהקדש · ולקמן נבאר באריכות

ובזה יבואר מה דאיתא בשבועות (דף כ"ח) דהתוס' גרסינן אמר רבה שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים · ורש"י גורס איפכא אמר רבה שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים ע"ש · דאזלי לשיטתייהו · דהנה איתא במוע"ק (ד' ג') דרבה ס"ל דמהפך בכלאים פטור ומוקי להמתני' דקתני המנכש והמחפה בכלאים לוקה עולא כר"ע ולוקה משום מקיים כו' וא"כ ע"כ מוקי רבה להמתני' (שם במכות) דיש חורש תלם א' וחייב עליו משום שמונה לאוין כו' כר"ע ומחויב משום מקיים בכלאים וכמו דס"ל לר"ל (שם) וע"ש בפרש"י היטיב וה"כ אי נימא דגרסינן בדברי רבה שאמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וא"כ ע"כ ס"ל דאמרינן כולל הבא ע"י עצמו וא"כ קשיא לדידי' אמאי לא נקט במתני' כגון שאמר שבועה שלא לחרוש ומוכרחין אנו לומר דהאי תנא לית ליה כולל וא"כ קשיא קושיתי הנ"ל האיך חל נזירות אכהונה · ומוכרחין אנו לומר כתירוצי הנ"ל דמחמת דגלי קרא דמיין ושכר יזיר וכמו שביארתי · דזה אינו דהא פרכינן (שם בנזיר) ורבנן מכל אשר יעשה מגפן היין מאי עבדי ליה ומשני מיבעי לי' דאיסורין מצטרפין זה עם זה · ופריך ור"ש · ומשני דר"ש לטעמי' דאית ליה כ"ש למכות · וא"כ ע"כ מוכרחין אנו לומר כן אליבא דר"ע וזה ליתא דהא ר"ע לא ס"ל להא דר"ש כמו דאיתא בשבועות (כ"ח) ואין לתרץ דמצינן למימר תירוץ הראשון דמלתא דאיתא בשאלה לא קתני ולא קשיא מנזיר דמצינו אופן נזירות דליתא בשאלה וכמו שנבאר לקמן באריכות דז"א דאי נימא דהמתני' כר"ע וא"כ לא מצי לחשוב בהדי הנך שמונה לאוין לאו דכלאי הכרם דהא איירי בשביעית ותנן במתני' (שם) דמעשה בא לפני ר"ע בא' שזרע בשביעית ואמר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כמו שהבאתי לעיל · וע"כ מוכרחין אנו לומר דחשבינן בהדי הנך שמונה לאוין לאו דחמור דהקדש וא"כ קתני אף מידי דאיתא בשאלה · וא"כ קמה וגם נצבה קושית הגמ' ואמאי לא קתני שבועה שלא לחרוש בין בחול ובין ביו"ט · וע"כ לא גרס רש"י אמר רבה שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים אלא שבועה שלא תאנים וענבים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים · וע"כ נוכל לומר דס"ל לרבה דלא אמרינן כולל הבא ע"י עצמו וא"כ לא קשיא לדידיה ליתני שבועה שלא לחרוש דכולל הבא ע"י עצמו לא אמרינן וא"כ שפיר מצי מיתוקמא מתני' כר"ע ואף דלא מצי לחשוב בהדי הנך לאוין לאו דכלאי הכרם מ"מ ניחא משום דחשבינן לאו דחמור דהקדש אבל התוס' שפיר גרסי בדברי רבה שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים דשפיר מצי סבר רבה דאמרינן כולל הבא ע"י עצמו · ואף דלא מצי לתרץ אליבא דר"ע האי תירץ דהאי תנא כולל לית ליה כמו שביארנו משום דשוב מצינן לתרץ דמידי דאיתא בשאלה לא קתני ולא קשיא מנזיר משום דמצינו אופן נזירות דליתא בשאלה כמו שנבאר לקמן באריכות ולא קשיא הא ע"כ מוכרחין אנו לחשוב בהדי הנך לאוין לאו דהקדש כמו שביארנו וע"כ יהי' קשיא הרי חמור דהקדש דאיתא בשאלה וקתני דזה אינו דשפיר מצינו לחשוב לשיטת התוס' לאו דכלאי הכרם אף לר"ע דהתוס' אזלי לשיטתייהו כמו שהבאתי לעיל דס"ל דטעמא דר"ש לא מחמת דדרשינן כרמך ולא כרם אחר וכן נמי אליבא דר"ע וע"כ שפיר לקי אלאו דכלאי הכרם כמו שביארנו ודלא כהר"ש והרע"ב וע"כ אין אנו צריכין לומר דחשבינן לאו דחמור דהקדש אלא כלאי הכרם וכלאי זרעים וע"כ

שפיר מלי לגרוס דרבה ס"ל כולל הבא ע"י עלמו כמו שביארנו אבל רש"י דס"ל כהר"ש דטעמא דר"ש דדרים כרמך וכן הוא אליבא דר"ע וע"כ לא מלי לחשוב כלאי הכרם וע"כ מוכרח לחשוב חמור דהקדש וע"כ קיימא הקושיא ליתני שבועה שלא לחרוש כו' וע"כ אינו גורס בדברי רבה דס"ל כולל הבא ע"י עלמו וא"כ לא קשיא כלל ליתני שבועה שלא להרוש דכולל הבא ע"י עלמו לא אמרינן :

ועתה נחזור לעניננו שכל זאת ביארנו דלא קשיא לשיטת רש"י דס"ל דקדוה"ג חל ע"ד שאינו ברשותו ואמאי לא מוקי ר"ל (שם בב"ק) כגון שהקדישו קדוה"ג דע"כ מיירי ר"ל בק"ד כמו שביארנו אך עכ"ז לריך להבין לדעת הרמב"ם שהבאתי דקה"ג חל ע"ד שלב"ל וממילא הדין כן בשא"ב דהכל דוכתי' מבוינן דשא"ב לדשלב"ל וכמו שהבאתי לעיל דברי הפ"י • וא"כ קשיא להרמב"ם אמאי לא מוקי ר"ל כגון שהקדישו קדוה"ג ולא מלינן לתרולי כמו שתירלנו לשיטת רש"י דע"כ מיירי בק"ד דזאת לא נאמר רק אי נימא כדעת כמ"ל דהיכא דילורף עוד איסר בעלה השליחות וע"כ לא מלי איירי בקדוה"ג כמו שביארנו אבל אי נימא כדעת הטור דלא בטלה השליחות שפיר מלי לאוקמא בקדה"ג והרמב"ם ס"ל כדעת הטור כמו שהביא הטור דברי הרמב"ם בהו"מ (סי' שנ"ג) דהיכא דעשה שליח לשחוט בשבת והשליח שחט בשבת דחייב ואף דהמ"ל (ה' גניבה) כתב עלה שאינו מדוקדק משום דנהי דדיבה התורה שליח לד"ע גבי טביחה היינו שלא יתערב עוד איסור אחר דאל"כ בטלה השליחות מחמת האיסור האחר שנתערב עמו שאין בו משום שליחות לד"ע ומביא ראיה לזה ממה שפסק הרמב"ם (פ"ז ממעילה) דבד"א בשהיה התיכה מקדשי בדק הבית אבל אם היה בשר עולה וכיולא בה לא מעל אלא האוכל בלבד שהרי הוא חייב באיסור אחר יתר על המעילה ובכל התורה כולה אין שליח לד"ע אלא במעילה בלבד שלא נתערב עמה איסור אחר • אך כבר תירץ השעה"מ (שם) דהתם שאני דכיון דהוא בשר עולה אין בידו לעשות שליח לענין מעילה בלבד כיון דתרווייהו אגיד ביה והא בלא הא לא אפשר והלכך כי גלי קרא דיש שליח לד"ע דוקא גבי איסור מעילה בלבד מש"כ בבשר עולה דאיכא קדושת מזבח נמלא כשהוא עושה שליח למעילה הרי הוא עושה אותו שליח לאיסור קדושת מזבח אמנם הכא אע"ג דעשאו שליח לשחוט לו בשבת כיון שבידו לעשותו שליח לענין טביחה בלבד הבאת נמי נהי דכמה שעשאו שליח שישחוט לו בשבת אין שליחותו שליחות משום דאין שליח לדבר עבירה מ"מ לענין שליחות טביחה שליחותא קא עביד ומחייב גנב ועוד מביא פירש השמגה להרמב"ם דכתב דמתחייב בדו"ה כשיתן לזולתו לישחוט לו ביוה"כ הרי מבואר דס"ל דאפילו עשאו שליח לישחוט לו ביוה"כ מחויב הגנב וזהו נראה שהכריחו להטור בב' שכן דעת הרמב"ם ועוד עיין בקלה"ה (סי' רל"א) שמתרץ ג"כ בשם המהרי"ט ע"ש • ועוד נ"ל להביא ראיה דס"ל להרמב"ם כהטור דאי נימא דס"ל כשיטת כמ"ל א"כ ע"כ יהי' מוכרח לפרש כפירוש הר"ש דר"ש דס"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו גבי כלאים הוא מפני שדרש כרמך ולא כרם אחר וא"כ לא מלי למתני במתני' דיש חורש תלם כו' אי אתיא כר"ש או כר"ע להו בכלאי הכרם כיון דאיירי בשביעית וע"כ הלאו לא נאמר ע"ז כמו שביארנו וע"כ מוכרח להשוב לאו דחמור דהקדש כמו שביארנו לשיטת רש"י • וא"כ קשיא לרבה דמוקי להמתני' כר"ע א"כ לא מלי לחשוב בהדי הנך לאוין לאו דכלאי הכרם אע"כ חשיב לאו דהקדש וא"כ הדר הקושיא אמאי לא נקט נמי שנשבע שלא לחרוש דהא רבה ס"ל ע"כ כולל הבא ע"י עלמו דהרמב"ם נמי גרס כמו דגרסי התוס' (פ"ד מה' שבועות ה"י וע"ש בכ"מ היטיב) דאמר רבה שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וא"כ שוב לא מלינן לתרך דמלתא דאיתא

בשאלה לא קתני דהרי נקט חמור דהקדש דאיתא בשאלה א"ו דס"ל להרמב"ם כהטור וא"כ אינו מוכרח לומר כפי' הר"ש אלא כפי' התוס' דיבמות שהבאתי וא"כ שפיר קא חשיב לאו דכלאי הכרם אף לר"ע וא"כ ל"ק ליתני כגון שנשבע שלא לחרוש כו' כמו שביארנו • וא"כ כיון דביארנו דהרמב"ם ס"ל כהטור א"כ קשיא אמאי לא מוקי ר"ל כגון שהקדישו בעלים בקדושת הגוף וכגון שטבח ע"י אחר אלא ודאי דלא חל אף קדוה"ג בדבר שא"ב וא"כ ה"ה ע"ד שלא בא לעולם . וא"כ מנ"ל להרמב"ם דחל קדוה"ג ע"ד שלב"ל • דהא לא מלינן למימר כמו שהבאתי לעיל דברי הגאון בעל פ"י דנפקינן דקדושת הגוף חל על דשלב"ל מהא דאמרינן דקדוה"ג הל ע"ד שא"ב דהרי הוכחתי דלא חל על דבר שאינו ברשותו אף היכא דקדים קדוה"ג • ועוד הקשיתי לעיל דהא הרמב"ם פסק דקדושת דמים נמי מפקיען מידי שעבוד וק"ד ודאי לא חל ע"ד שלב"ל כמו דאיתא בערכין (דף כ"א) • אלא ודאי דס"ל להרמב"ם כר"ת דמקרי ברשותו כמו שביארנו לעיל :

ע"כ נ"ל דמזה למד דקדושת הגוף חל אפי' בדבר שלב"ל מהא דאמרי' בכילד מערימין דחל קדוה"ג על עובר במעי אמו ועוד אמרי' (שם) דר"י ס"ל דקדושה חל על העוברין וא"כ קשה הא ר"י ס"ל בב"ב (דף קמ"ב) המזכה לעובר לא קנה וא"כ ס"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ובמאי חל קדושה על העוברין אלא ודאי דקדושת הגוף חל אפילו ע"ד שלא ב"ל • אך זאת באמת לא מוכח דהא מלינו דר"ה ס"ל המזכה לעובר לא קנה ומ"מ ס"ל דאדם מקנה דשלב"ל כדאיתא ביבמות (דף נ"ג) ועיין תוס' גיטין (ד' י"ג) ע"ש אך מהא דכילד מערימין דקדושה חל על העוברין מוכח שפיר דקדושת הגוף חל ע"ד שלב"ל • אך את זה קשה מה שהקשה הכ"מ על הכ"מ שתירץ דהרמב"ם ס"ל דקדוה"ג חל אפילו עדשלב"ל מהא דפסק (פ"ע מה' מעשי הקרבנות) היתה בהמה מעוברת ואמר אם תלד זכר הרי הוא עולה כו' והם קדושה"ג ונקט מלתא בהיתה מעוברת משמע טעמא דהיתה מעוברת דהעובר בעולם אבל אם אינה מעוברת לא קדשי כלל דאי לאו הכי לאשמעינן אפילו באינה מעוברת ומינה במע"י דדמיא לבהמה שאינה מעוברת דלא קדשי כלל אפילו בקונם דהוי קדוה"ג • ובאמת תמה אני אמאי לא הקשה נמי על התוס' דס"ל דקדוה"ג הל אפילו ע"ד שלב"ל וכן ע"כ ס"ל לרש"י נמי הכי מדס"ל דקדוה"ג חל ע"ד שאינו ברשותו • ומנ"ל לרש"י זה אלא וודאי דס"ע דרש"י דכמו דאמרינן דקדוה"ג הל על דבר שלב"ל ה"ה נמי דהל ע"ד שא"ב וא"כ קשה על רש"י ותוס' מהא דכילד מערימין אמאי נקטו במתניתין מבכרת שהיתה מעוברת דמשמע דדוקא בהם היתה מעוברת דעובר בעולם אבל אם אינה מעוברת לא קדשי כלל אמאי הא קדושת הגוף חל ע"ד שלא בא לעולם ועוד קשה לי על מה דפרכינן בתמורה (דף יו"ד) על בר פדא דס"ל דאין קדושה חל על עוברין מהא דכילד מערימין על הבכור בהמה שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה של זו עולה וילדה זכר הרי זה עולה אלמא קדים עובר ומשני בקדושת דמים • ולכאורה קשה הא אמרינן בערכין (ד' כ"א) דקדושת דמים אינו חל ע"ד שלב"ל • א"ו דעובר מיקרי דבר שבא לעולם וא"כ קשה מנ"ל להרמב"ם דקדוה"ג חל ע"ד שלב"ל ואין לתרץ דלענין קדושת דמים לא מיקרי מעוברת דבר שלב"ל כמו שביאר הפלאה בכתובות (דף י"א) דהקשה נמי האיך מוקי בר פדא בקדושת דמים הא קדושת דמים לכ"ע לא חל על דבר שלא בא לעולם ומבאר דהא במכירה ודאי דס"ל דלא מהני בדבר שלב"ל והפ"ה מלינו מכירה בעובר כדאיתא בב"מ (דף ק') המחליף פרה בחמור כו' זה אומר משלקחתי ילדה הרי דקונה עובר אע"ג דדבר שלב"ל הוא ודוחק לומר דקנה אגב פרה דהא קיי"ל בקני את והמור דקנה מחלה א"כ ה"ה בדבר שבא לעולם

ע"ד

ע"ד שלב"ל ולמה קנה את העובר ע"כ נלע"ד דכל ענין שאמרו בעובר דהוי דבר שלב"ל היינו דוקא לענין קדושת הגוף דלא חזי עד שבא לעולם אבל לענין מכירה וקדו"ד כיון דחזי העובר לאכילה במעי אמו אם ישחוט הבהמה ואפילו בטריפה וטמאה חזי לעובד כוכבים וע"כ בר דמים הוא שייך בו מכירה וקדו"ד במעי אמו עכ"ל · דז"א דא"כ יקשה על מה דפרכינן (שם) על בר פדא · הא אדרבה מוכח כבר פדא דס"ל דאין קדושה חל על העוברין וע"כ דייקי שהיתה מעוברת כדי שלא יהא דבר שלב"ל לענין קדו"ד כמו שביאר הגאון בעל הפלאה אבל אי נימא כר"י דקדושה חל על העוברין ולדידי' איירי מתני' בקדוה"ג א"כ קשיא אמאי נקט מעוברת דוקא · וא"כ הכי דלא קשיא על בר פדא אלא אדרבה קשיא לר"י ממתניתין ועוד דעיין בש"ה (ד' ה') מהאמו"ר הגאון נ"י דמשיג על הפלאה מירושלמי (פ"ו דדמאי) דאיתא התם המוכר מעברות שדהו לחבירו לא עשה ולא כלום · עוברי בהמתו לחבירו ולדי שפחתו לחבירו לא עשה ולא כלום כו' אלמא דעובר הוי דבר שלב"ל אף לענין מכירה וכמו שכתבו התוס' בבכורות (ד' ג') עיי"ש · אלא ודאי דקדושת הגוף לא חל ע"ד שלב"ל וא"כ הוזר קושיתי על הרמב"ם ורש"י ותוס' דס"ל לכולהו דקדוה"ג חל ע"ד שלב"ל ולכאורה מלינן להביא ראי' לשיטת רש"י דס"ל דקדוה"ג חל ע"ד שא"ב דהנה התוס' כתבו שם (ב"ק ד' ס"ז) ד"ה דתניא · דלרבה נמי מלי להקשות מהא דגנב והקדיש ואח"כ טו"מ אימת אילימא לפני יאוש מי קדוש אלא לאחר יאוש וש"מ יאוש לא קני · ואין לתרץ (כמו דמשני בגמרא) כגון שהקדישו בעלים ביד גנב דהא קשיא הא אינו יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו ואין לתרץ דרבה ס"ל כלגועין דס"ל דמלי להקדיש אפי' דשא"ב (כמו דמשני לר"ל) דהא רבה ס"ל בב"מ (ד' ו') גבי תקפה כהן דאין אדם יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו ע"ש בפרש"י אלא ע"כ מוכרחין אנו לומר דקדוה"ג חל אפילו ע"ד שאינו ברשותו · ואין להקשות הא ביארתי לעיל דלא מלי איירי בקדוה"ג דקשיא דהא המחשב בקדשים לוקה וא"כ הא אין אדם לוקה ומשלם כמו שביארתי לעיל ח"א ושתי תשובות בדבר הדא דהא רבה ס"ל בכתובות (ד' ל"ה) כר"י דח"מ שוגגין חייבין וא"כ מלינן לומר דאיירי בשוגג ועוד דמלינן לומר דרבה ס"ל דלאו שאב"מ אינו לוקה ובאמת נוכל להוכיח דע"כ רבה ס"ל דלאו שאב"מ אינו לוקה דאמרינן במכות (דף ב') מ"ט דר"ע סבר קנסא הוא וקנס אינו משלם ע"פ עצמו אמר רבה תדע שהרי לא עשו מעשה ומשלמין וא"כ הרי ס"ל לרבה דע"ז קנסא ואמרינן (שם) דר"י יליף דלאו שאב"מ לוקה מע"ז וממש"ר ופריך מה להצד השוה שכן קנס ומשני ר"י לא סבר כר"ע וא"כ רבה דס"ל כר"ע ע"כ ס"ל דלאו שאב"מ אינו לוקה ועיי"ש בתוס' ד"ה הא :

עב"ז נ"ל דלא קשיא דנהי דהרמב"ם ס"ל דקדוה"ג חל אפילו ע"ד שלב"ל מ"מ בעי עבידא דאתי כמו דס"ל לר"מ דאדם מקנה דבר שלב"ל מ"מ בעי עבידא דאתי וא"כ מע"י מקרי שפיר עבידא דאתי דהתם אשה מע"י עבידא דאתי אבל הכא היכא דלא היתה מעוברת לא מקרי עבידא דאתי דמי יימר דתתעבר ואפילו תתעבר דילמא תפיל · וראיה לזה ממה שכתבו התוס' בקדושין (דף ס"ב) דהקשו מנ"ל לר"מ דאיירי כשאין אשתו מעוברת ורשב"י היא · דלמא איירי כשאשתו מעוברת ורבנן היא וא"כ אמאי אמר ל"פ כו' · ותירצו משום דקולי ברייתא דבסמוך הרי את מקודשת לאחר שאתגייר כו' דקתני ר"מ אומר מקודשת לא תני בהדייהו אם ילדה אשתך נקבה כלל · ולכאורה קשה מ"ש מהא דאמרינן המקדיש מעשה ידי אשתו או דקל לפירותיו דחל ההקדש לר"מ אלא ודאי דמע"י מקרי עבידא דאתי אבל אם אינה מעוברת לא מקרי עבידא דאתי משום דמי יימר דתתעבר ועוד שמא תפיל · וא"כ ה"ה הכא לעניננו דוקא אם היתה בהמה מעוברת חל קדוה"ג משום דעבידא דאתי אבל אם לא היתה מעוברת לא חל אפילו קדוה"ג דלא עדיף להרמב"ם קדוה"ג מדס"ל לר"מ בב"מ דאדם מקדיש דשלב"ל מ"מ בעי עבידא דאתי וע"כ ה"ה להרמב"ם ומתורץ קושית הל"מ על הרמב"ם דמוכרח לומר דוקא מעוברת ואפילו אי נימא דחל קדוה"ג ע"ד שלב"ל דאימת חל היכא דעבידא דאתי וכן מצאתי בהפלאה שמוכיח כן ומביא ראיה לזה מהא דאמרי' ביבמות ובקדושין דר' ס"ל דאדם מקנה דבשלב"ל ומוכיח מהא דתני' לא תסגיר עבד אל אדוניו רבי אומר בלוקח עבד ע"מ לשחררו הכתוב מדבר והא שחרור הוי כמו קדוה"ג וא"כ אפילו למ"ד דאין אדם מקנה דשלב"ל מ"מ הא שחרור הוי כמו קדושת הגוף ועל כרחך חל ותירץ דהא דקדושת הגוף חל אפילו ע"ד שלא בא לעולם היינו דוקא במידי דאתי אבל במידי דלא עבידא דאתי לא חל · וע"כ בקנית העבד ע"מ לשחררו כיון דכל כמה דלא קנה אותו לא עבידא דאתי ולא יכול לטבול לשם שחרור עד שיקנה אותו תחלה וממילא דלא הוי קדושת הגוף בשעת קנין אלא שזוכה בשעת קנין ע"מ לשחררו להפקיע שיעבודו עכ"ל · ועתה מתורץ קושיתי דלעיל דהא בכמה מקומות מבוין דבר שא"ב לדבר שלב"ל וא"כ כמו דס"ל להרמב"ם דחל קדוה"ג ע"ד שלב"ל ה"ה דחל נמי ע"ד שאינו ברשותו וא"כ אמאי לא מוקי ר"ל (שם בב"ק) על הא דפריך ומי קדיש והא אינו ברשותו אמאי לא משני כגון שהקדישו קדוה"ג וע"כ חל אפילו ע"ד שאינו ברשותו · דז"א דכיון שביארנו דהא דס"ל להרמב"ם דחל היינו דוקא במידי דעבידא דאתי וע"כ ה"ה אי נימא דחל ע"ד שא"ב מ"מ בעינן עבידא דאתי לרשותו וא"כ ניחא דכיון דביד הגנב לא מיקרי עבידא דאתי ועוד דמלינן לומר דהכי פריך בגמרא האיך מוקמית להא דאמרינן גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' אימת אי לפני יאוש מי קדוש כו' ומשני ר"ל כגון שהקדישו בעלים ביד גנב ולעולם לפני יאוש ואינו משלם תשלומי דו"ה דהכי קא טבח דהקדש קא טבח · וע"ז פריך שפיר ר"י מהא דכתיב איש כי יקדיש את ביתו קדש דכיון דאתה רוצה למוקמית הא דטבח דאינו משלם תשלומי דו"ה משום הקדש האיך מצית לומר לפני יאוש וכגון שהקדישו בעלים ביד גנב הא אינו ברשותו · ואין לתרץ דקדוה"ג חל אפילו ע"ד שאינו ברשותו דז"א דאימתי חל אם יכול אח"כ לבוא לרשותו אבל הכא כיון דאח"כ טבח א"כ ממילא אינו חל ההקדש למפרע דהרי אף למ"ד דס"ל דאדם מקנה דשלב"ל אם אח"כ לא בא לידו אינו חל המכירה למפרע והא דס"ל לרש"י דהקדש מפקיע מידי שיעבוד דהתם מיקרי עבידא דאתי דהא אי בעי יכיל לסלוקי בזוזי וכמו דס"ל להתוס' גיטין (דף מ"א) ע"ש · וכן מבאר האמו"ר הגאון נ"י בס' ע"י (סי' כ"ד) דמתרץ בזה דעת הרא"ש דאימת קונמות מפקיע מידי שיעבוד היינו היכי דמלי לסלוקי בזוזי ע"ש באריכות ולפי דבריו מקרי עבידא דאתי · וראיה לדברי מהא דפרכינן בגיטין (דף נ"ה) על עולא דס"ל יאוש כדי לא קנה מהא דתניא גנב והקדיש ואח"כ טו"מ משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי דו"ה ותני עלה בחוץ כה"ג ענוש כרת ואי אמרת יאוש כדי לא קנה כרת מאי עבידתי' הא מלינן ליישב כגון שהקדישו בעליו ביד גנב · ואין להקשות הא אינו ברשותו · דהא קדוה"ג חל אפילו ע"ד שא"ב וא"ל דהא עולא ס"ל כר"ל דח"מ שוגגין פטורין כמו דמבאר המהרש"ל חולין (דף פ"א) ע"ש וא"כ ע"כ מיירי בק"ד וכמו שביארנו לעיל · דזה אינו דכיון דפריך מברייתא והא תני עלה בחוץ ענוש כרת · וא"כ אי מיירי בקדושת דמים ליכא כרת · ואין להקשות דעכ"ז היאך משכחת בקדוה"ג כמו שביארנו לעיל דלר"ל דס"ל דח"מ שוגגין פטורין לא

מלי

מאי למימר דמיירי בקדושה הג' דו"א דהא עולא ס"ל במכות (דף ג) דלאו שאב"מ אינו לוקה וא"כ שפיר מצינן לאוקמי בקדוה"ג כמו שביארנו לעיל אלא ע"כ מוכרחין אנו לומר דלא מיקרי עבידא דאתי וע"כ לא חל אף קדוה"ג כמו שביארנו · אך א"כ דאי נימא דלא חל ההקדש א"כ חוזר הקושיא על רבה מהא דגנב והקדיש ואח"כ טו"מ דלא מצינו לתרץ כגון שהקדישו הבעלים ביד גנב דהא רבה לא ס"ל כלנוטין אלא ס"ל דאין אדם מקדיש דבר שאה"ב ואין לתרץ נמי כגון שהקדיש קדוה"ג דהא אפילו א"ד שאה"ב דהא ביארנו כיון דלא אתי לידו לא חל ההקדש למפרע :

ולכאורה רציתי לתרץ ע"פ מה שמבאר השיטה מקובלת ב"ק (שם) דהקשה מאי קא מותיב ר"י לר"ל תקשה לעולא דאמר יאוש קני כו' ולא מצי לשנויי כשהקדישו בעלים ביד גנב דהא בהניזקין משמע דסברי דאיירי כשהקדישו הגנב מדפריך כרת מאי עבידתי' ומתרץ בשם ר"ת דסברי עולא ור"י דאע"ג דיאוש קני כי טו"מ לאחר יאוש משלם תשלומי דו"ה דגזירת הכתוב הוא לחייבו אף לאחר יאוש ולכך לא קשיא לדידהו · אבל לר"ל קשיא דהא אמר בהדיא דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר ואינו מחויב בדו"ה לאחר יאוש וא"כ נוכל לתרץ כן אליבי' דרבה דס"ל נמי דגזה"כ הוא לחייבו אף לאחר יאוש · ובזה יתורץ מה דהקשה האמו"ר הגאון נ"י בס' נ"י (בב"ק פ"ז ה"ד) על שיטת הירושלמי דס"ל דיאוש קני וא"כ היאך יתישב המתני' דהאיך מיירי אי קודם יאוש א"כ איך יכול הגנב להקדיש ואי לאחר יאוש א"כ בלאו ההקדש דידי' הוא דקא טבח כו' ורצה לתרץ ע"פ מ"ש הרמ"ל פ"ז דב"ק שפסק דיאוש קני מדרבנן וכ' שם דאפ"ה לענין דו"ה אינו פטור דרבנן לא תיקנו להיות שלו אלא שיכול לשלם בדמים אבל לא לאפטורי מדו"ה דחייבי' רחמנא ואפילו לאחר יאוש לא · א"כ אפשר לומר דהירושלמי ס"ל ג"כ דיאוש קונה מדרבנן אך הקשה ע"ז דא"כ מאי מקשה הש"ס דילן לר"ל אי ס"ל יאוש קונה מדרבנן א"כ מוכח דסובר ר"ל לפי שיטת הש"ס דילן דיאוש קונה דאורייתא וא"כ מכתמא הירושלמי דגיטין (פ"ה ה"ו) דקאמר ר"ל בדין הוא אפילו נודעה לרבים תכפר א"כ הוא נמי מדאורייתא כו' · אבל לפי דברי הש"מ שהבאתי נוכל לומר דהש"ס דהירושלמי ס"ל שפיר דיאוש קונה מדאורייתא ומ"מ מחויב בדו"ה מחמת גזה"כ כמו דס"ל ר"י ועולא · אך באמת לענייננו לא מצינו לתרץ כן חדא דהש"מ הקשה בעצמו ע"ז דא"כ מאי פריך בגמ' לרב אי ס"ד דיאוש קני כי טו"מ אמאי משלם תשלומי דו"ה הא שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר אמאי לא משני דס"ל כעולא ור"י דגזה"כ הוא לחייבו אף לאחר יאוש כו' ועוד דהא בתוס' מפורש דלא ס"ל כשיטת ר"ת הנ"ל דהא התוס' מבארו שם בד"ה דתניא דמכל הני דפריך הכא לרב ה"מ למפרך לרבה כו' ואהדרוייהו ה"מ למיפרך מההיא דגנב והקדיש דפריך מינה לקמן ר"י לר"ל · וא"כ הרי ס"ל להתוס' דמאן דס"ל יאוש קנה פטור מדו"ה ולא אמרינן דגזה"כ הוא · ע"כ נ"ל לתרץ ע"פ מ"ש הקצה"ח (סי' רס"ב) שהביא שם מ"ש הרמב"ן בס' המלחמות פ' מרובה דהא דאמרינן הגנב והגזלן והאנס תרומתן תרומה והקדישן הקדש משום יאוש ושינוי השם וכ' עלה דאין הטעם משום הצטרפות יאוש ושנוי השם דכל היכא דהאי לחודא לא מהני גם ע"י צירוף לא מהני אלא דעיקר הקנין הוא בשינוי השם לחודי' דהוי קנין כמו בגנב טלה ונעשה איל · אלא הא דבעינן יאוש היינו שיהי' מקום לחול עליו שינוי השם דאי ליכא יאוש ליכא שינוי השם כלל כיון דהבעלים מרדפין אחריו והוי שינוי החוזר וכל שנתייאשו הבעלים תלא מקום לחול שינוי שמו ובטלה נעשה איל דהשם חל ממילא לא בעי יאוש ועיין בתוס' (דף ס"ז) ד"ה הא כו' · וא"כ נראה דגבי תרומה והקדש הני נמי ביאוש שלא מדעת כיון דעיקר הקנין הוא שינוי השם אלא בלא יאוש הבעלים מרדפין אחריו דכ"ז שמרדפין אין מקום לשמו שקראו לו וכיון דלכי מתידע לו ודאי מייאש ולא ירדוף אחריו וניחא לו בשינוי שמו א"כ ממילא קני בשינוי השם כו' ע"ש · וא"כ אפשר לומר דלרבה שפיר מיירי קודם יאוש ואעפ"כ קנה בשינוי השם ע"י הקדש משום דלזה מהני היאוש שאח"כ כמו שכ' הקצה"ח וכן מתרץ האמו"ר הג' שיטת הירושלמי דס"ל דיאוש קני מדאורייתא אך הקשה דא"כ אמאי לא מתרץ ר"ל כן שם דמיירי קודם יאוש והא דמהני מטעם יאוש שאח"כ ומתרץ דלר"ל לא מהני יאוש של אח"כ דס"ל לר"ל ביבמות (דף ל"ה) דלא אמרינן אגלאי מלתא למפרע וא"כ לא אמרינן בהא נמי אגלאי מלתא למפרע אבל לשיטת הירושלמי לא פליגי ר"י ור"ל בהך דינא אי אמרינן אגלאי מלתא למפרע וע"כ סברי שפיר דאמרינן אגלאי מלתא למפרע ע"ש באריכות · אך עכ"ז יש לפקפק בזה דלא מצי נימא לשיטת רבה דהא דחל ההקדש הוא משום שינוי השם דזה נתחדש בימי רב יוסף וכמו דאמרינן (שם בב"ק דף ס"ו) אלא אמר רבה האי מלתא קשיא בי רבה לר"י עשרין ותרתין שנין ולא איפרקא עד דיתיב ר"י ברישא ופירקה שה"ש כשינוי מעשה דמי · וכן מתרץ האמו"ר שם דע"כ לא משני ר"ל כתירוץ הנ"ל ע"ש :

וע"כ נ"ל לתרץ ע"ז האופן דהנה איתא שם בב"ק דהאי קרא דקרבנו ולא הגזול לא איצטרך אלפני יאוש דפשיטא ולמה לי קרא ובסוכה (דף ל') איתא אמר ר"י משום רשב"י דהו"ל מצוה הבאה בעבירה שנאמר והבאתם את הגזול כו' ל"ש לפני יאוש ל"ש לאחר יאוש הרי דצריך קרא גם אלפני יאוש וכן הקשו התוס' (שם בסוכה) וראיתי מחלין דבהמת י"ל דצריך קרא גם אלפני יאוש וכמ"ש התוס' בב"ק (דף ע"ב) שמקשים שם על הא דאמרי' השוחט חוב"ע חייב בתשלומי דו"ה למ"ד דס"ל דחולין שנשחטו בעזרה דאורייתא ויכנס לשחיטה מתחלה וע"ש אמאי חייב הא כיון דשחט בה פורתא נאסרה הידך להו דמרי' קא טבח כו' והקשו והא כל טובח כו' דמכי שחט פורתא קני כמ"ש ע"ש וביאור הדבר בשיטה מקובלת (שם) דאע"ג דבשחיטה פורתא לא מיקרי עדיין שינוי מעשה הוי' חשוב כשלו לענין גזילה עד שנגמר כל השחיטה אך כאן כיון שאוסר ע"י שחיטה זו גם בשחיטה פורתא הו"ל שינוי מעשה וקם לי' ברשותו · [ועיין בנתיבות סי' ש"נ סק"א עש"ה] וא"כ לפ"ז אצטריך קרא גם אלפני יאוש ואע"ג דלפני יאוש אינו שלו ואינו יכול להקדישה והיא חולין עדיין מכל מקום כיון ששחט אותה בעזרה לשם הקדש מיד בתחילת השחיטה קנה אותה והו"ל שינוי מעשה דהא הוי חולין בעזרה ונאסרה בתחילת השחיטה וממילא קם ברשותו ושוב חל ההקדש וה"א דחל ועולה לו הקרבן קמ"ל כיון דהקנין וההקדש באין כאחת אין ההקדש חל כמ"ש התוס' בב"ק (דף ס"ו) דהו"ל מצוה הב"ע · אמנם י"ל דהא דאמר לפני יאוש ל"ל קרא היינו למ"ד חוב"ע ל"ד דאינו נאסר כלל או למ"ד אינה לשחיטה אלא בסוף דאין שינוי מעשה עד שיגמור כל השחיטה ואז יכול ההקדש לחול דבהמת חולין שחיט אבל (שם) בסוכה בעל המאמר ר"י ואיהו ס"ל חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא (שם) וס"ל נמי בחולין (דף כ"ט) דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף וא"כ ממילא צריך קרא גם אלפני יאוש וכנ"ל דקנה בתחילת השחיטה כו' וה"נ לפי דברינו הנ"ל שפיר מצי אתיא אף לרבה היכי דהקדיש לפני יאוש נמי דרבה נמי ס"ל לקמן (דף ס"ג) דישנה לשחיטה מתחי' וע"ש ובמנחות (דף ק"ו) אמר רבה דכ"ע אסור להכניס חולין בעזרה עש"ה · וא"כ לרבה שפיר ה"א דקני בשינוי וה"א דפטור מתשלומי דו"ה ע"כ אשמעינן דחייב בתשלומי דו"ה · אבל רבא הוא דאמר דלפני יאוש אינו צריך לקרא משום דס"ל בזבחים (דף ל') דאין לשחיטה אלא בסוף ועיין בחולין (דף כ"ב בתוס') ד"ה אמר :

אך

אך לכאורה קשיא לי דהנה הש"י הקשה מאי מותיב אביי לרבה מקרבנו ולא הגזול דהא שמעינן לרבה בפ' הגוזל דקאמר דהא דפליגי ר"ש ורבנן ביאוש דגנב וגזלן כדמייתי בסמוך היינו אפי' בידוע בנתייאשו וקאמרי רבנן דבגזלן אינו מועיל היאוש וכפרש"י ולר"ש להיפך בגנב אינו מועיל היאוש ולפ"ז הא דקאמר רבה לעיל דיאוש אמרי רבנן דמהני היינו ע"כ לרבנן בגנב דוקא ולר"ש בגזלן וא"כ מאי מקשה מקרבנו ולא הגזול דהא מלינן להוקמי' כרבנן דאמרי יאוש אינו מועיל בגזלן לפי שאין יאוש גמור אבל בגנב שיאושו יאוש אמרינן דקני ואין להקשות לר"ש האי קרא דקרבנו מאי עביד לי' דז"א דהא ר"ש מלי למידרש שפיר קרבנו ולא הגנוב כו' · ותי' דכיון דאשכחן רבי דס"ל בפ' הגוזל דבין בגזלן ובין בגנב מועיל היאוש וא"כ הקשה לדידי' קרבנו למה לי אע"כ דיאוש לא קני כו' ע"ש · ובזה א"ש הא דמשני רבא כגון דגזל קרבן דחברי' דהקשו התוס' תימא ל"ל קרא דאי דתעלא הא אפי' הוא עצמו כו' ואי בעולה ושלמים הא אמרינן בפסחים (דף פ"ט) המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום ותירצו דנראה להוקמי' בפסח שיוכל למנות אחרים עמו על פסחו ולמוכרו כדמוכח התם ולפי דבריו הנ"ל אתי שפיר היטיב דכיון דכל הקושיא הוא רק אליבי' דרבי ולרבי שפיר מלינן לאוקמי הכי דאיהו ס"ל שם דמשייר בקדושת הפסח וממון בעלים הוא וע"כ ניחא מאי דהקשה אביי משום דאיהו פליג התם על רבי הושעיא וס"ל דאף לרבי לא מיקרי פסח ממון בעלים וכמו דפרכינן שם על אביי הא קתני בהדיא שעל מנת כן הקדישו ישראל כפסח ופרש"י אלמא פסח ממון בעלים הוא ומשני אימא שע"מ כן הקדישו ישראל מעות פסחיהן ע"ש · וא"כ אביי דס"ל דאף לרבי לא מיקרי ממון בעלים למוכרו וע"כ שפיר הקשה מקרבנו ולא הגזול:

ואין להקשות הא באמת הקשה הפ"י הא מלינו לומר בשלמים ואליבי' דריה"ג דאמר ממון בעלים הוא ע"ש ורציתי לומר דאף דלריה"ג דס"ל דממון בעלים הוא רק לשאר דברים אבל לענין שיהי' יכול למוכרו לאחרים להקריבו לשמם זה אינו ברשותו ולכאורה יש להכריח זאת ולחלק דלענין להקריבו לשם בעלים אחרים זה אינו ברשותו משום דהרמב"ם פסק כריה"ג דקדשים קלים ממון בעלים הוא ופסק נמי דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום ועיין (בפ"ד מה' מעילה) דהמ"ל נשאר בקושיא ולפ"ד ניחא אך ראיתי בגל"ח שם דמתרץ הרמב"ם כן דלפי סברת אביי דהוה מוקי הכיא דאתנן בקדשים קלים וכריה"ג א"כ מכלל דלריה"ג נוכל אפי' למוכרו דאל"כ לא זכתה הזונה בהם וכיון שמוכח דלריה"ג יכול אפי' למוכרו א"כ ממילא הכיא דהמוכר עולתו ושלמיו דלא עשה ולא כלום א"א לאוקמי כריה"ג וכל זה לפי מה שאביי רוצה לאוקמא אבל השתא דמוקי ר"א להכיא בממנה זונה על פסחו וכרבי היא גופא קשיא ולמה אוקי בפסח דוקא ולא בקדשים קלים אפי' לריה"ג אלא ודאי דסבר ר"א דאפי' לריה"ג לא הא אתנן לפי שאין יכול למכור קדשים קלים אפי' לריה"ג ובזה יתורץ קושית המ"ל שהבאתי וא"כ לפי דבריו מוכרח דאביי סובר דלריה"ג יוכל למוכרו א"כ שפיר מלי נמי אביי לתרץ כגון שגזל קרבן דחברי' והיינו בקדשים קלים וכריה"ג אך באמת ז"א דהבר תי' הקצה"ח (סי' ת"ו) וז"ל דהא דאמרינן דלריה"ג קדשים קלים ממון בעלים הוא רק לענין הבשר שיוכל למוכרו בחיים שיאכל הקונה את הבשר אבל שישחוט ויזרק לשם הקונה מודה ריה"ג דלא מהני דהזבח אינו נשחט אלא ע"ש בעלים שהקדישו אותו וכשם שאסור לשנות מזבח לזבח כן אסור לשנות שם בעלים שהקדישו אפי' בק"ק וא"כ ניחא דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום דהיינו להקריבו ע"ש הקונה וכמ"ש רש"י שם

המוכר עולתו להתכפר בו אחר לא עשה כלום ואין העולה קריבה אלא לשם בעלים כראשונים וה"ה לשלמים הה"ג שהקריב ע"ש הלוקח ובזה גם ר"י מודה כו' · ובזה מתורץ קושית המ"ל הנ"ל וא"כ א"ש מה דהקשה אביי מקרבנו ולא הגזול דאיהו לא מלי לתרץ לא כרבי ולא כריה"ג כמו שביארנו אבל רבא נוכל לומר דס"ל כר"א ושפיר מלי לאוקמי כרבי וכמו שתירצו התוס' עכ"פ היוצא מדברינו אלה דכל קושית אביי ומאי דמתרץ רבא הוא רק אליבי' דרבי ורבי הא ס"ל בחולין (דף ל"ו) דיבנה לשחיטה מתחילה ועד סוף וס"ל נמי במנחות (דף ק"ו) דאסור לכהנים חוב"ע וא"כ חולין בנשחטה בעזרה דאורייתא וא"כ האיך קאמר דאלפני יאוש לא צריך קרא הא כיון דס"ל דיבנה לשחיטה מתחלה ועד סוף וגם חולין בנשחטו בעזרה דאורייתא שפיר אצטריך הקרא גם אלפני יאוש כמ"ש לעיל · א"ו דלא נוכל לומר כן:

אך באמת זה ניחא ומקודם נקדים מה שהקשיתי לעיל (דף כ"ג אות כ"ה) דהיכי אמרינן (שם במנחות) דרבי ס"ל דחולין בעזרה דאורייתא וכן הוכחנו לעיל בראי' ברורה דס"ל ע"כ נר' דחוב"ע דאורייתא וא"כ קשי' עובא דהכי אמרינן בנזיר (דף כ"ט) דרבי ס"ל כדי לחנכו וא"כ קשי' כמו דפרכינן שם על ר"ל הא קא מעייל חוב"ע ובע"כ מוכרחין אנו לתרץ נמי כמו דמתרצינן שם אליבא דר"ל דס"ל דחוב"ע לאו דאורייתא וא"כ הוי תרתי דסתרי ותירצנו לעיל בהקדם מה דהקשה הכ"מ על הרמב"ם (פי"ב מה' שחיטה ה' ו') דפסק כר"מ באותו ואת בנו דשחיטה שא"ר שמה שחיטה ובכסוי הדם פסק כר"ש דלא שמה שחיטה · והוא ע"כ מפני דאמרינן בגמרא ראה רבי דבריו של ר"מ באותו ואת בנו ושנאו בלשון חכמים ודברי ר"ש בכיסוי הדם ושנאו בלשון חכמים וא"כ קשיא הא איפלגו בהה"ג בברייתא השוחט את הטריפה כו' וזו"ז הוב"ע ר"ש מתיר בהנאה וחכמים אוסרים ורבנו פסק (בפ"ב מה' שחיטה) כר"ש דמתיר בהנאה וא"כ תמוה כיון דבברייתא שנה לר"מ בלשון חכמים ה"ל למפסק בחולין בנשחטו בעזרה כוותי' כמו הני דפסק משום דשנאו בלשון חכמים ואע"ג דהוי ברייתא מ"מ לא מלינו משנה חולקת ע"ז דתאמר דהלכה כר"ש בהא ותירץ דרבינו רצה לסמוך על הכלל דהלכה כר"ש לגבי ר"מ ודווקא היכא דמתניתן שנאו בלשון חכמים דאיכן לכללא והלכה כוותי' אבל ברייתא דלאו כ"כ אלימתא לא דחינן לכללא מקמי' והדרינן לי' ואמרינן דהלכה כר"ש עכ"ל · ולפי דברינו יהי' מוכח דע"כ ר' נמי ס"ל דבהוסב"ע בחיטס שא"ר ל"ש שחיטה דהנה בס' שוש"ע והאחרונים תמהו על פירש רש"י בכריתות (דף ז') שכתב ובדין הוא דהוב"ע לא אסרה תורה כ"א שחיטה אבל מליקה לא וכקבו מסוגי' הנ"ל דנזיר (דף כ"ט) דאמרינן ההם מנין להה"ע כבא על הספק כו' לא אם אמרת בזכר שכן איסור אחד תאמר בנקבה. בב' איסורין מאי נהו איסור נבילה ותוב"ע ואם איתא כדברי רש"י דבמליקת חב"ע ליכא חוב"ע א"כ לא הוי רק איסור אחד ותירץ אאמו"ר הגאון נ"י באריכות כמ"ש לעיל אך הקיצור מדבריו דהי הוי נאכל והוי בחיטס ראוי' ע"כ הוי תרי איסורין אבל אי לא נאכל א"כ הוי שחיטה שאינו ראוי' כו' וא"כ ניחא מה דפרש"י. דמשום חוב"ע ליכא למימר דלא אסרה תורה אלא שחיטה אבל מליקה לא כו' דהתם הוה אליבא דהמסקנא דאינו נאכלת וע"כ לא הוי בחיטס ראוי' והא דאמרינן (שם) לא אם אמרת כו' תאמר בנקבה דב' איסורין איסור נבילה ואיסור חוב"ע היינו אם תאמר שהב"ע הבא על הספק נאכלת כמו דאמרו התם אי מה זכר מביא קרבן ונאכל אף נקבה מביאה קרבן ונאכלת וע"ז אומר שפיר לא אם אמרת כו' תאמר בנקבה שבני איסורין היינו אם תתיר באכילה יהי' בני איסורין מליקה והבב"ע דהא תבים המליקה כמו שחיטה

ראוי' אם חטים מותרת באכילה עכ"ל וא"כ כיון שביארנו דכיון דאינו נאכל ע"כ אמרינן דהוי שאינה שאינו ראוי' ולא שמה שאור ולא הוי חיב"ע א"כ לא קשי' קושיתי הנ"ל דהא רבי ע"כ ס"ל דאינו נאכל כמו שמבארו התוס' (שם בנזיר) מדס"ל לרבי דים שאור לעוף מה"ת וא"כ אי הוי נאכל קשי' הא קא אכל כבילה דכן פריך (שם) על ר"ל ומשני דר"ל ס"ל דאין שאור לעוף מה"ת אבל רבי דס"ל דים שאור לעוף ע"כ ס"ל דאינו נאכל אך עכ"ז קשי' קושיתי הב' הא קא מעייל חיב"ע אלא ע"כ ס"ל כר"ש דשאור שאינו ראוי' לא שמה שאור והכא הוי שאור שאינו ראוי' דהא לא נאכל וע"כ ליכא חוב"ע וכמ"ש וע"כ פסק הרמב"ם כר"ש מדס"ל לרבי כר"ש היכא דהוי שאור שאינו ראוי' ליכא חיב"ע וע"כ קתני רק באותו ואת בנו במתניתין בלבון חכמים והא דתניא בברייתא בלבון חכמים לאו רהי' וכמו בהבאתי ד' הל"מ לעיל וא"כ כיון דביארנו דס"ל לרבי דכיון דאינו נאכל מקרי שאור שא"ר ושאור שא"ר לא שמה שאור וא"כ כיון דרבי ס"ל דחשב"ע דאורייתא א"כ לא מקרי ושבחו דשאור שא"ר הוא וכמו שהקשו התוס' בב"ק (שם) לר"מ אמאי מקרי שאור ראוי' חושב"ע לגבי' עו"מ הא כתיב ושבחו וא"כ צריך שאור ראוי' וע"ש מה שתירצו אליבא דר"מ אך לרבי מצינן נמימר דס"ל היכא דכתיב ושבחו בעינן דווקא שאור ראוי' • וא"כ כיון דחושב"ע דאורייתא ואסור באכילה ד"ת לא מקרי ושבחו וכן מבואר הרמב"ם (פ"ז מה' תרומות ה' א') וז"ל הרי שאם היה איסורו מד"ת היה פטור דלא קרינן בי' ושבחו ע"ש • וע"כ ניחא למימר דלרבי יקנה אף לפני יאוש ובמאי דנאסר בתחילת שאור כמ"ש לעיל ושוב יחול ההקדש דא"כ יהי' פטור על תחילת השאור מחמת דשאור שא"ר הוא וא"כ כיון דעל תחילת שאור לא חל החיוב דדו"ה וע"כ ממילא פטור ג"כ על סוף השאור דהא ושבחו כולי באיסור בעינן וע"כ שפיר קאמר אלימא לפני יאוש ל"ל קרא ודו"ק :

ועתה נבאר שיטת רש"י ותוס' בענין מה דנחלקו אם יאוש הוא מטעם הפקר ועוד יתבאר כמה ענינים אשר נחלקו רש"י ותוס' • דהנה רש"י פי' בגיטין (דף ל"ח) גבי אמתא דמר שמואל דאשתבאי כו' דיאוש הוא מטעם הפקר וכן פרש"י (שם דף ל"ט) ד"ה נתייאשתי דהוא לשון הפקר • והקשו ע"ז התוס' בב"ק (דף ס"ו) ד"ה דכיון דמשמע מהם ביאוש אינה כהפקר דאל"כ אפילו בתר דאתיא לידי' באיסורא יוכל לקנות מן ההפקר כו' • והפ"י הוסיף להקשות על שיטת רש"י דאי נימא דיאוש מטעם הפקר א"כ תיפוק לי' דאינו יכול להפקיר כלל דבר שאינו ברשותו כדקיי"ל גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ומשמע שם להדיא דה"ה שאינו יכול להפקיר דבר שא"ב מדאמרינן שם לנוטין ור"ד אמרו דבר אחד ור"ד איירי לענין הפקר כו' ע"ש • ולכאורה הוא קושיא עצומה :

ואף דבתשובת הב"ח מבואר דהפקר מהני בדבר שא"ב דמבאר דעיקר ההפקר הוא מטעם נדר כו' וע"כ כמו שהנדר חל בכל ענין אף ההפקר חל על כל דבר אפילו לא בא לעולם או לא בא לרשותו וכן מוכיח מפרש"י בכריתות (דף כ"ד) דהנותן קרקע לחבירו כ"ז שאינו בידו אם אמר אי אפשי בה לא הוי לשון הפקר אלא רוצה לבטל המתנה כו' ומשמע דהם אמר בפירוש לשון הפקר דהוי הפקר גמור וכל הקודם בה זכה אלמא דיכול להפקיר דבר שא"ב כו' • אך עיין בהקצה"ח (סי' רמ"א) דמשיג על הב"ח דכשם שאינו יכול להקדיש ולהקנות דבר שא"ב כן אינו יכול להפקיר דבר שאינו ברשותו ומביא ראי' לזה מהגמ' הנ"ל דכיון דהאמר לנוטעים ור"ד אמרו דבר אחד כו' ואי נימא דהפקר מהני בדבר שא"ב א"כ דברי ר"ד אינו דבר אחד עם הלנוטעין

ומה שהביא ראי' מרש"י דכריתות כו' התם מבואר דמיירי שהגיע כבר השהגה לידו כו' עש"ה • ועיין בנתיבות שם דמתרץ דברי הב"ח בטוב טעם והקילור מדבריו דגם הב"ה מודה דאינו יכול להפקיר דבר שא"ב • ולא כתב רק לענין ביטול חמץ ע"ש באריכות • ע"כ נבאר אנן מה דס"ל לרש"י דיאוש הוא מטעם הפקר :

ונקדים מה דאיתא בגיטין (דף מ"א) המשחרר חצי עבדו רבי אומר קנה וחכמים אומרים לא קנה אמר רבה מחלוקת בשטר אבל בכסף ד"ה קונה והקשה הפ"י דהאיך יכול לשחרר ע"י השטר הא כאן אין אנו יכולין לומר דגיטו וידו באין כאחד דהא עדיין הגוף שייך לרבו וע"כ הוי הגי יד לרבו ואיך יכול לקבל ועוד הקשה דע"י אחרים נמי לא מצי לשחרר דהא יהי' אסור בשפחה ובב"ח ובזה כ"ע מודה דהוי חיב וא"ת הא יכול לעשות שליח דז"א דא"כ האיך מיבעיא לי' לרבה בקדושין (דף כ"ג) אליבא דהבב"ח דל"ל גיטא וידו באין כאחד אי מצי שוי' שליח או לא הא רבה גופי' אמר הכא דאפילו היכא דאין גיטו וידו באין כאחד אפ"ה מצי לשוי' שליח והיא קושיא עצומה • והנה ראיתי אתרץ שיטת רש"י דס"ל דהיכי דמפקיר עבדו אסור בשפחה ובבת חורין (ע"ש דף ל"ט ד"ה אין) א"כ לפי שיטת רש"י א"ש דהא רבי ס"ל שם דמפקיר עבדו צריך גט שחרור ויצא לחירות וא"כ לפי שיטת רש"י אסור בשפחה וב"ח והשתא שפיר מצי לשחרר ע"י אחרים ואין להקשות הא חוב הוא לו דבזה הג"ש נאסר בשפחה וב"ח דז"א דהא בל"ז נמי יכול לספקירו ויהי' אסור בשפחה וב"ח וע"כ לא מיקרי חוב • וא"ת הא מ"מ חוב הוא לו מה שמקבל זה את גט שחרורו אך ע"ש (דף י"ב) בתוס' ד"ה וכ"ת דזה לא מיקרי חוב כיון דבלא"ה יכול לעשות כן ומתורץ קושית הפ"י לשיטת רש"י • אך באמת יש להשיב ע"ז דהא ע"כ רש"י לא ס"ל כדברי התוס' ופליג עלייהו וס"ל דכגון זאת נמי מיקרי חוב • דהנה איתא שם (דף י"ב) אמרנו לר"מ והלא זכות הוא לעבד שיצא לחירות אמר לנו חוב הוא לו שאם היה עבד כהן פוסלו מתרומה וכ"ת אי בעי זרק לי' גיטא ופסל לי' שביק וערק ואזיל לעלמא כו' ולר"מ תינח עבד כהן עבד ישראל מה א"ל אמר ר"י מפני שמפסידו משפחה כנענית • אדרבה הרי מתירו בב"ח ומשני עבדא בהפקירא ניחא לי' עכ"ל הגמ' • ולכאורה יש להקשות טובא לשיטת רש"י דס"ל המפקיר עבדו צריך ג"ש ואין לו תקנה לא בשפחה ולא בב"ח א"כ אמאי חשיב לי' לר"מ מה שמקבל זה את ג"ש חוב הא אדרבה הרי זכות הוא לו מה שמקבל זה את ג"ש דאל"כ הא איבעי מפקר לי' ויהי' אסור בשפחה וב"ח • אך באמת זה ניחא דהא ס"ל לר"מ בנזיר (דף ס"ב) המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור כדשמואל וא"כ מותר בב"ח אף אם מפקר לי' ושפיר לא מיקרי זכות : אבל זה קשיא הא מ"מ חוב לא מיקרי מה שיהי' אסור בשפחה דהא אם לא קיבלו זה נמי יכול לאסרו בשפחה אלא ודאי דזאת מיקרי חוב • אך א"כ לפי דברי אלה יקשה על התוס' נמי דס"ל דכיון דיכול לעשות החוב בלא שליחותו לא מיקרי חוב א"כ כיון דר"מ ס"ל דהמפקיר עבדו יצא לחרות וא"ל ג"ש וא"כ אפילו לדעת התוס' שם (דף ל"ט) לא מיקרי חוב דהא אי בעי מפקר לי' ויהי' אסור בשפחה כיון דא"ל ג"ש • ועוד קשיא לי על התוס' ד"ה שביק דהקשו אמאי לחוש דלמא מכרו לישראל ומתסר בתרומה ותירצו דלא שכיח שיקנהו ישראל מאחר שברח • ותמיה לי אמאי לא ניחוש שמא הפקירו ור"מ ס"ל דיצא לחירות וא"ל ג"ש וא"כ מיתסר בתרומה ועוד מאי משני בגמ' על מה דפריך אי בעי זריק לי' גיטא (פי' ופסיל בתרומה) ומשני שביק לי' וערק ואזיל לעלמא וא"כ לאו בידו לפוסלו מתרומה • וקשיא הא מ"מ לא מיקרי חוב דהא יכול לפוסלו מתרומה דהיינו בהפקירא ואין לתרץ דהא

מ"מ יכול לברות וא"כ לא מלי לספקירו דאין אדם יכול לספקיר דבר שא"ב וכמו שכבאתי לעיל קושית הפ"י על רש"י דפי' דיאוש כוא מטעם ספקר וכא אין אדם יכול לכפקיר דבר שא"ב · וכמו כן ראיתי בס' נו"ב מ"ת אס"ע סי' ע"ז דמביא מה דכתבו לי' הג' חכמי ברהד מה שתירלו על הא דתמהו האחרונים על הרמב"ם דכתב (בפ"ה מה' איסות) המקדש בגזל או בגניבה כו' אם נתייאשו הבעלים כו' דמשמע דגם בגניבה בעי שנדע.שנתייאש וא"כ ס"ל דסתם גניבה לא הוי יאוש בעלים ובס' כליס פ' כ"ד פסק דסתם גניבה יאוש בעלים ועיין בל"מ · ותירלו הגאונים הנ"ל לחלק בין יאוש ליאוש · דיאוש סתמא לאו מתורת הפקר ובזה מתרלין קושית התוס' בב"ק (דף ס"ו) בד"ה כאן כו' דיאוש סתמא שהוא ממילא שמסתמא מייאש אף דיאוש הוי הפקר מ"מ אין הפקר בלב מהני · אבל באומר בפירוש שנתייאש הוי הפקר גמור ומהני אפי' אתא לידי' באיסורא ולכן האומר נתייאשתי מפלוני עבדי הרי מייאש בפיו בפירוש ולכן הוי הפקר ממש · ואומר הגאון הנו"ב ז"ל אהובי ידידי תדאי נפשי בפלפולכם כו' כו' ומתחילה אני אומר לדבריכם מה תעטו לדברי הגמ' (ב"ק ס"ח) דקאמר ר"א תדע שסתם גניבה יאוש בעלים הוא שהרי אמר' תורה טו"מ משלם תשלומי דו"ה ודלמא לא אייאש כו' דומיא דטביחה דמהני מעשיו כו' (פי' דלאחר יאוש מהני מעשיו משעה המכירה דהוי יאוש ושינוי רשות) · ודלמא דשמעו דמייאש כו' ע"ש ולדבריכם דהיכי דשמעינן דמייאש קני הגנב עלמו מטעם הפקר א"כ האיך חייב דו"ה והרי שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר כו' [ומאוד תמיה לי לענ"ד על הג' חכמי ברהד ועל הגאון הנו"ב דהרי גמ' מפורשת בב"ק (דף ק"ד) דפליגי בזה עולא ורבה דעולא אמר מחלוקת בסתם אבל בידוע (פי' דשמעינן דמייאש) ד"ה יאוש קונה ורבה ס"ל דבידוע נמי מחלוקת ע"ש] ועוד הקשה הנו"ב היאך מהכחת בזה הפקר וכי מהני כפקר והלא אינו יכול להפקיר דבר שא"ב ומביא דברי הפ"י:

והנה הפ"י תירץ דעבדים כמקרקעי דמי ובקרקע יכול להקדים ולהפקיר דבר שא"ב משום דבחזקת בעליכן עומדת והביא ראי' ממסותא דב"מ ו' ע"א ע"ש · אבל הכא לענינינו לא מלינו לתרץ כן דהא הכא אליב' דר"מ ור"מ ס"ל עבדי כמטלטלי דמי כמו דאיתא בב"ק (ד' נ"ו) וא"כ לכאורה יתורץ מה שהקשיתי אי בעי מפקר לי' דהא ע"ז נמי מלינו לשנויי אי בעי שביק לי' ועריק אזיל לעלמא ואז אינו יכול לספקירו וגם מה שהקשיתי אמאי לא ניחוש שמא יפקירו ויאסר בתרומה נמי יתורץ דהא אי ברח שוב לא מלי להפקירו דאין אדם יכול לספקיר דשא"ב · אך באמת ז"א דהא הכא אזיל נר"מ ולר"מ שפיר קשיא כנ"ל דהא ר"מ ס"ל דאדם מקנה דשלב"ל וה"ה דשא"ב דשניהם שוים כמו שביארנו לעיל · ועוד נ"ל דהרי מ"מ קשי' דהא אי בעי מפקר לי' דהנה הנו"ב הקשה שם על הפ"י הלא אין הפרש בין מקרקעי למטלטלי אלא היכא דיכול להוליא בדיינים דבמטלטלי אפילו הכי אינו יכול להקדים כיון שאינו ברשותו ובמקרקע יכול להקדים אבל כ"ז שאין לו כח להוליא בדיינים אינו קדוש וא"כ אטו בעל העבד יכול להוליאו מהשבאים בדיינים כו' והקשה א"כ בעלמו אם כן האיך כתבו התוס' (בס בב"ק) דיאוש אינו מטעם הפקר מהא דאמרינן בגיטין נתייאשתי מפלוני עבדי דלא בעי ג"ש אי אמרינן דהמפקיר עבדו א"ל ג"ש לאו מטעם דמייאש לי' מיני' כו' כו' הא תמוה תרתי תמיהה חדא מאי מספקא להו שיהי' מטעם הפקר והא אינו יכול לספקיר דשא"ב ועוד מאי ק"ל מהבולה דלמא להכי לא מהני כאן מטעם הפקר משום דאינו ברשותו אבל האומר נתייאשתי מפלוני עבדי מיירי שהעבד עדיין ברשותו ולכך מהני ההפקר ואמנם עיינתי בפ' השולח ולא מלאתי שם כלל לשון זה נתייאשתי מפלוני עבדי [חסר בדבריו ואין צריך ג"ב] ובודאי כונת התוס' למה שאמרו שם בגמ' (דף ל"ח) שמואל לא מיבעי שעבודא לא משתעבד בה אלא אפילו גיטא דחירותא נמי לא אלרכי' שמואל דא"ם המפקיר עבדו יצא לחירות וא"ל ג"ש וע"כ שפיר הקשו התוס' דהרי גם בס שהבאתי כך איתא ולא היתה ברשותו להפקירה · אלא אכתי מאי קשיא להו ודלמא רבה ס"ל כר"י דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולין להקדישו וה"ה כפקר ולכך לדידי' יאוש אינו מטעם הפקר ושמואל בהשולח כלגועים ס"ל דסברי דאדם יכול להקדים דשא"ב וה"ה הפקר ולכך שפיר לא אלרכי' גיטא דהירותא מטעם הפקר ונלענ"ד דהתוס' הוכיחו לעלמן דע"כ יאוש אינו מטעם הפקר דאי מטעם הפקר א"כ האיך מדמה רבה לאבידה דקאמר מידי דהוה אמולא אבידה והרי זה פשוט דאף לר"י דקאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים כו' מודה הוא בהפקדון אף שהוא מופקד ביד אחרים כ"ז דלא כפר בו יכול המפקיד להקדישו דכל היכא דאיתא ברשותי' דמרי' איתא וה"ה אבידה בנאבדה כ"ז בלא מלאה שום אדם או אף אחר מלאה אם זה שמלאה נטלה ע"ד להחזירה אז כ"מ שהיא ברשות הבעלים היא ויכול להקדישה וא"כ היך ילם רבה למילף מאבידה אם יאוש מטעם הפקר הא שאני אבידה דכל היכא שיכול להקדישה כך יכול להפקירה אבל גזילה כי היכי שאינו יכול להקדישה כך אינו יכול להפקירה ולכך לא מהני יאוש אע"כ אי מטעם הפקר ע"כ רבה כלגועין ס"ל וא"כ כיון דכלגועין ס"ל שפיר הקשו דגם בתר דאתי לידי' באיסור יכול לזכות מטעם הפקר כו' ובהגם דהק הפ"י בכוונת התוס' עכ"ל ובמחכת"ר הרמה מאוד תמוה לי לענ"ד חדא מאי דר"ל דרבה לא ס"ל כלגועין וא"כ מה יענה לכאורה לדברי הגמרא ב"ק (דף ס"ח) דמותיב ר"י לר"ל מגנב והקדים וא"כ טו"מ משלם תשלומי דו"ה אימת אילימא לפני יאוש מי קדים כו' אלא פשיטא לאחר יאוש וטעמא דהקדים הוא דאינו משלם תשלומי דו"ה אבל לא הקדים וטו"מ משלם תשלומי דו"ה ואם"ד יאוש קונה אמאי משלם שלו הוא טובח ומשני כגון שהקדישו בעלים ביד גנב ופריך ומי קדוש והא"ר"י גזל ולא נתייאשו הבעלים כו' וזה לפי שאינו ברשותו · ומשני הוא דאמר כלגועין דס"ל דיכול להקדים דבר שאינו ברשותו · ועיין בתוס' שם (דף ס"ז) ד"ה דתניא דמכל הנהו דפריך מינה לרב מלי למיפרך לרבה כו' ולתרווייהו ה"מ למיפרך מהסיא דגנב והקדים דפריך מינה לקמן ר"י לר"ל וא"כ כיון דלרבה נמי קשיא האי ברייתא כמו לר"ל וא"כ מוכרחין הנו לתרץ דרבה נמי ס"ל כלגועין וא"כ איך עלה על דעת הגאון בעל נוב"י לומר דרבה לא ס"ל כלגועין וא"כ איך יתרץ הברייתא דגנב והקדים כו' ואי נימא כמו דמסיק הוא בעלמו דרבה ס"ל ע"כ כלגועין א"כ קשיא מה יענה להא דאיתא בפירוש דרבה לא ס"ל כלגועין דאיתא בב"מ (דף ו') אמר לי' רבה קדושת בכור קא אמרת לעולם אימא לך תקפו כהן מוליאין אותו מידו ואפ"ה אסורין בגיזה ועבודה דקדושה כהאה מאליה שאני · ופי' רש"י אבל גבי מסותא דאין קדושה באה רק ע"פ של זה אימא לך דאפי' את"ל ת"כ אין מוליאין הקדישה בלא תקפה לא הוי הקדש דאינו יכול להקדים דבר שא"ב ע"ש אלמא חזינן דרבה לא ס"ל כלגועין · עוד תמיה לי מאי דמבאר דשמואל ס"ל כלגועין דאדם יכול להקדים דשא"ב הא אמרי' בכתובות (דף נ"ט) דשמואל ס"ל דאין אדם מקדים דבר שלב"ל וא"כ ה"ה לדבר שא"ב דשניהם שוים כמ"ש לעיל · וא"ת מה נתרץ אנן על הסתירה דמוכח מהגמ' ב"מ דרבה לא ס"ל כלגועין וא"כ מה יתרץ בב"ק על הקושיא מהא דגנב וטבח וא"כ הקדים דזאת תירלנו לעיל באריכות והקילור מדברי דרבה משני דמיירי בקדוש"ג וקדוש"ג חל אפי' ע"ד שא"ב כמו שביארנו לעיל באריכות:

ונלענ"ד להרץ דל"ק מה שהקשה הפ"י על שיטת רש"י הנ"ל

דשכירא ליה דיאוש מטעם הפקר אם כן איך מועיל ההפקר הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וה"ה הפקר · ומכש"כ לפי מה שכתבתי דשמואל ס"ל דאין יכול להקדיש דשלב"ל וא"כ ה"ה להפקר · דז"א דיתורץ עפ"י מה שכתבתי לעיל מה דמבואר הפלאה בכתובות (ד' י"א) דהקשה דהאיך אמרינן בקדושין (ד' ס"ג) רבי דתניא לא תסגיר עבד אל אדוניו רבי אומר בלוקח עבד ע"מ לשחררו הכתוב מדבר כו' והא שחרור הוי כמו קדוה"ג וא"כ מאי לשחרר אפי' למ"ד דאין אדם מקנה דשלב"ל וא"כ מנ"ל להגמ' להוכיח דרבי ס"ל אדם מקנה דשלב"ל · ותירץ דהא דקדוה"ג חל אפי' על דבר שלב"ל היינו דוקא במידי דאתי' אבל במידי דלא אתיא לא חל וע"כ בקנית עבד ע"מ לשחררו כיון דכל כמה דלא קני אותו מיקרי לא עבידא דאתי ולא יכול לשעבוד לשם שחרור עד שיקנה אותו תחלה ותמילא לא הוי קדוה"ג בשעת קנין אלא שזוכה בשעת קנין על מנת לשחררו להפקיע שיעבודי' כו' ע"ש · וא"כ לענינו שפיר מצינו לומר דחל ההפקר אגיבי' דשמואל דכיון דס"ל דיצא לחירות וא"ל ג"ש א"כ הוי האי הפקר כמו קדוה"ג דחל על דשלב"ל וה"ה ע"ד שא"ב כמ"ש לעיל וע"כ ל"ק לפרש"י דאיך מועיל היאוש לשמואל הא ס"ל דאין אדם מקנה דשלב"ל וכמו כן דשא"ב · דז"א דשחרור הוי כמו קדוה"ג וע"כ מועיל לפרש"י אפי' על דבר שא"ב כמ"ש לעיל · אך התוס' דהקשו (שם) בב"ק אולי לשיטתם דס"ל דאף קדוה"ג נמי לא חל על דבר שא"ב מדלא חלקו בין קדוה"ג לקדושת דמים לענין תמן הקדש ושחרור דמפקיעין מידי שיעבוד וכמ"ש לעיל ואפי' אי נימא דמזה אין ראיה אלא ס"ל דקדוה"ג שפיר חל ע"ד שא"ב נמי ניחא · דזה בודאי אי נימא דקדוה"ג חל על דבר שא"ב בודאי מוכרחין אנו לומר דנפקא לן מדחל קדה"ג ע"ד שלב"ל וביארתי לעיל דזאת גופי' מנ"ל ולאחר שהארכנו לעיל ביארתי דנפקא מהא דכילד מערימין על הבכור ועובר מיקרי דשלב"ל · או ממה שהקשה הפלאה (שם) לפמ"ש הרא"ש ביבמות והתוס' בסנהדרין (ד' ס"ח) ראי' מכמה יונקי שדים שהיו בעת מ"ת וס"ל דדוחק הוא לומר שנתגיירו אח"כ דאכתי קשיא דמסתמא הוי בהם כמה עוברת ולמ"ד עובר לאו ירך אמו הוא האיך נתגיירו בשעת מ"ת וכן קשיא להלכתא לפי מ"ש הרא"ד וכן פי' הכ"מ דברי הרמב"ם שם דקיי"ל עובר לאו ירך אמו וקיי"ל המזכה לעובר לא קנה וע"כ כתב לתרץ לפי מ"ש התוס' דקונמות הוו קדושת הגוף וחל ע"ד שלב"ל · וגם פ"י מבאר דמשמע בכל הש"ס דיכול להקדיש עובר במעי אמו קדוה"ג אע"ג דלא בא לעולם וכתב הטעם דהמזכה לעובר לא קנה הוא מטעם דשלב"ל א"כ י"ל דגירות ושחרור דהוו קדוה"ג מהני אפי' בעובר אע"ג דהוו דשלב"ל דלא גרע ממקדיש עובר במעי אמו דחל הקדושה מיד כו' עכ"ל ע"ש וא"כ שמואל דס"ל המזכה לעובר קנה בכתובות (ד' ז') ובב"ב (ד' קמ"ב) והקשו התוס' הא שמואל ס"ל בכתובות (ד' נ"ט) דאין אדם מקנה דשלב"ל ותירצו דשמואל ס"ל דעובר מיקרי דשב"ל וא"כ לשמואל לא מוכח דקדוה"ג חל ע"ד שלב"ל וא"כ ממילא ה"ה לענין שא"ב דלא חל אף קדוה"ג · וא"כ אי נימא דיאוש הוא מטעם הפקר א"כ שפיר קשיא האיך חל היאוש לשמואל הא אין אדם מפקיר דבר שא"ב וכמו שכתבתי לעיל דברי הפ"י והגוב"י · אבל רש"י מאי סבר כתירוץ השני של התוס' דשמואל ס"ל דעפי אדם מקנה דבר שלב"ל ממה שמקנה לדבר שלב"ל כו' ע"ש וע"ש תוס' גיטין (ד' י"א) וא"כ ס"ל לשמואל נמי דעובר מיקרי דבר שלב"ל וא"כ שפיר מוכח דקדוה"ג הל על דבר שלב"ל וכן לענין דבר שא"ב ושפיר מועיל היאוש אף אי נימא דיאוש מטעם הפקיר וא"ש קושית הפ"י וגוב"י [אך באמת על גוף הכלל שרוצים לומר דיאוש מטעם הפקר ואינו מועיל היאוש מטעם דאין אדם מפקיר דבר שא"ב וכן ראיתי בס' מ"א הלכות הפקר פ"ז דמבאר דלרש"י דס"ל יאוש מטעם הפקר כו' ומה דהקשו התוס' דא"כ אפי' בתר דהאיא לידי' באיסורי' אמאי לא יקנה מן ההפקר נראה דפשיטא להו דאם הפקיר הגנזל דהוי הפקר וזה תימא כו' הא אינו יכול להפקיר דשא"ב כו' ע"ש · דלפי דבריהם קשיא לי מאי דמותיב הגמ' בש בב"ק מהגנב והגזלן והאנס הקדישן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותיכן מעשר אלמא דיאוש קנה מאי קשיא להו הא האי ברייתא מוקמינן (שם ד' קי"ד) כרבי וא"כ ניחא דקני ביאוש משום דיאוש הוי מטעם הפקר וע"כ לרבי דס"ל בקידושין דאדם מקנה דבר שלב"ל א"כ ה"ה דיכול להקנות או להפקיר דבר שאינו ברשותו וצ"ע] :

וע"כ כיון שביארנו דע"כ חל ההפקר לגבי עבד אפי' אם אינו ברשותו (ועיין בקצה"ח סי' רס"ב מה דהקשה על הרמב"ן עש"ה) וא"כ נלבה הקושי' כנ"ל שהקשיתי כיון דר"מ ס"ל בנזיר דהמפקיר עבדו יצא לחירות וא"ל ג"ש · וא"כ קשיא הא אי בעי מפקיר ליה ויאכול בתרומה ועוד אמאי לא ניחוש לזה כמו שביארנו לעיל ועוד קשיא על התוס' יבמות (ד' ס"ו) דאיתא שם עבדים שקנו עבדים אוכלים בתרומה ופי' התוס' דאפי' לר"מ דס"ל דאין קנין לעבד בלא רבו אפי' ע"מ שילא בהן לחירות מ"מ משכחת לה עבדים שקנו עבדים במפקיר עבדו דאוכל בתרומה כדאמרינן בכריתות · וקשה לי דהא ר"מ ס"ל דא"ל ג"ש כמו שכתבתי לעיל וא"כ הרי הוא אסור בתרומה דהא הוא בן חורין לגמרי וא"כ הדרא הקושיא היכי משכחת עבדים שקנו עבדים וזה תמיה עצומה להאורה :

ע"כ נ"ל ליישב כל הני תמיהות בהדא מהתא לפי מה שמבאר אאמו"ר הגאון נ"י בס' ע"י (סי' י"א) איזה דבר תלוי בקנין הגוף ואיזה דבר תלוי במעש"י · וז"ל ונקדים תחלה סוגיא דנזיר (ד' ס"ב) עבד מכנגד פניו ר"מ אומר לא יגלח ור"י אומר יגלח ואמרינן בגמרא לימא בדשמואל קא מיפלגי דאמר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות וא"ל ג"ש ר"מ א"ל דשמואל ור"י ל"ל דשמואל ומבני דכ"ע א"ל דשמואל כו' ע"ש ; ולכאורה משמע דזהו לתרוצי לשמואל אבל אנן קיי"ל כר"י דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך ג"ש · אבל לענ"ד נראה דבהא קיי"ל כשמואל דהא דקיי"ל

והנה צריך לבאר ג"כ מאי דקשיא לכאורה על הרמב"ם שפסק (בפ"ז מה' תרומות ה' י"ח) דעבדים שקנו עבדים אוכלים בתרומה וס"ל נמי דאין קנין לעבד בלא רבו כמו שהאריך בזה כש"ז (סי' רס"ז ס"ק יו"ד) דאף אם אמר לו כל מה שתרויח לעצמך לא מהני כו' דשאני עבד שאין לו יד כלל בלא אדון כו' עש"ס · ופסק נמי בס' עבדים (פ' ח"ת ה' י"ג) דהמפקיר עבדו יצא לחירות וצריך ג"ש ופסק (בפ"ט מה' תרומות ה' ה') דכל מקום שצריך ג"ש אסור לאכול בתרומה [דלא כדעת התוס' גיטין (דף מ"ב) ד"ה מעוכב דמחלקי בין מעוכב ג"ש ע"י הפקר או במעוכב ג"ש סתמא מדנקט הרמב"ם דכ"מ שצריך ג"ש אסור לאכול בתרומה] וא"כ קשי' האיך משכחת עבדים שקנו עבדים דהא כיון שפסק דאין קנין לעבד בלא רבו · ואין לתרץ כגון במפקיר עבדו דהא ס"ל דאסור לאכול בתרומה · וצ"ל לתרץ הרמב"ם בהקדם מ"ש הכ"מ (פט"ו מה' איסורי ביאה) דהיכי דהוי רובא עובד כוכבים חשבינן לי' כעובד כוכבים כו' כדין שור של נכרי שנגח שור של ישראל דמבואר פ"ח מה' נזקי ממון לפי שאין לו ח"מ כיון שהוא עצמו מסופק אם הוא עובד כוכבים או ישראל וצריך להבין אמאי לא מצי לתפוס מספק אך באמת זה ניחא דהנה הרמב"ם כ' (נפ"ח מה'

דקיי"ל דהמפקיר עבדו יצא לחירות וצריך ג"ש הה"נ לענין שיהי' מותר בבת חורין ולענין שמותר לאכול בתרומה כו' וע"כ שמחוסר ג"ש אף דמע"י לעצמו אעפ"כ בתר קנין הגוף אזלינן כמ"ש התוס' ביבמות (שם) לענין אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט דעבדי מלוג אוכלין בתרומה דאפי' למ"ד ק"פ כקנין הגוף לא חשיב בהכי קנין כספו כיון שאין הגוף שלו כמו שאין יוצאין בשן ועין לאיש אפילו למ"ד קנין פירות כקנין הגוף כדמשמע בהחובל (ד' פ"ט) וכל הדברים האלו תלוים בקנין הגוף · ועיין תוס' גיטין (ד' מ"ב) על הא דבעי התם אם מעוכב ג"ש אוכל בתרומה דזה לא אתיא לר"ל דריש פ"ב דכריתות דמסיק אליבא דרשב"ג דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה וכל זה אזלינן בתר קנין הגוף דאף דאינו ברשות רבו למעשה ידיו אעפ"כ דברים אלו אינן תלוין ברצון הרב כמו דאמרינן בגיטין (ד' י"ג) ומה אלו עבד כהן שברח הרי אוכל בתרומה · אבל לענין נזירות דדבר זה תלוי בהקפדת הרב אם הרב רוצה מותר לשתות ביין ואם הרב אינו רוצה אסור לשתות יין כמו דאמרינן (שם בנזיר) הלא אמר אביי למה צריך רבו לכופו לנזירות וא"צ לכפותו לנדרים כו' דלענין נזירות תלוי בכפי' שצריך לכפותו לנזירות וא"כ בעבד שהפקירו רבו ואין מעש"י לרבו ואינו מוכרח לציית אותו ע"כ אסור לשתות ביין אף דהגוף של רבו לענין זה הלכתא כשמואל דהמפקיר עבדו לחוד נמי סגי עכ"ל · וא"כ כיון דאתינן להכי נוכל לתרץ הא דאמרינן בנזיר דכ"ע ס"ל כשמואל היינו דווקא לענין נזירות דזהו תלוי בהקפדת הרב אבל לענין תרומה ולענין ב"ח דלא תלוי בדעת רבו רק אזלינן בתר קנין הגוף בזה לא ס"ל כשמואל וס"ל נמי לר"מ דצריך ג"ש · ומתורץ בזה קושיתי בגיטין דהם איירי לענין תרומה וכן קושיתי ביבמות על התוס' נמי מתורץ דהם נמי מיירי לענין תרומה ולענין אכילת תרומה אפי' ר"מ מודה דצריך ג"ש וגם קושיתי בגיטין בגמרא א"ש דהם איירי לענין אשה ב"ח א"כ אפי' לר"מ צריך ג"ש וכיון דצריך ג"ש מותר בשפחה ובתרומה · אך חוזר וניעור קושיתי לשיטת רש"י דס"ל דהיכא דצריך ג"ש אסור בשפחה ובב"ח א"כ הרי זכות הוא לו בקבלת זה את ג"ש דהא אי בעי מפקיר ליה ויהיה אסור בשפחה ובב"ח אליבי' דר"מ כיון שביארנו דר"מ נמי מצריך ג"ש · אך באמת זאת מצינו לתרוצי דמ"מ זכות לא מיקרי דבאמת כל מה דאמרי רבנן זכות הוא לו לאו משום דמתירו בב"ח סברי רבנן דמיקרי זכות אלא כמו דפירשו התוס' בכתובות (ד' י"א) דבעכו"ם דאין לו שעבוד רבנן נמי מודו דניחא לי' בהפקירא אך גבי עבד לא ס"ל כן משום דאינו חובה מה שלא יהי' בהפקירא ויהי' מותר בשפחה כיון שהוא משוחרר אלמא כל מה דאמרי רבנן דזכות הוא לו לא מפני שיהיה מותר בב"ח אלא משום שיהיה משוחרר ג"כ וא"כ כיון דמפקירו יהיה נמי משוחרר בזה לאו זכות הוא לו אף לרבנן · אך את זה קשיא מאי דאמרינן בגמ' עבדא בהפקירא ניחא ליה וא"כ חוב הוא לו הא אי בעי מפקיר ליה ואוסרו בשפחה וא"כ אמאי הוא חוב הא כיון דיכול לחבות בלא שליחותו וכמו שפירשו התוס' דזאת לא מיקרי חוב א"ו דס"ל לרש"י דבענין זה נמי מיקרי חוב ולא כמו דפי' התוס'

מה' עבדים מכרו לישראל מומר הרי זה ספק לפיכך אם תפס כדי דמיו מרבו ראשון כדי לצאת בהן מיד המומר אין מוציאין מידו ואח"כ כתב כן גבי מי שנשא אשה בח"ל ודעתו לחזור והכניסה לו אשתו עבדים ושפחות הרי אלו ספק אם הם כמו שמוכרים אותו בחו"ל כו' והקשה הכ"מ אמאי לא כתב דיצא לחירות כיון דספק הוא הלא הוא מוחזק בעצמו ועוד הקשה דלמה לא כתב הרמב"ם גבי מומר אם ברח אם יכולים בעלים הראשונים להשתעבד בו כיון דהעבד הוא תפוס והביא הא' בשם הרמב"ן דעבד מיקרי תפוס · וכן כ"ל להוכיח מהתוס' גיטין (דף י"ז) דהקשו למה תקנו זמן בג"ש ותירצו דאי לא תקנו זמן פעמים שהוא מוכר עבדו ואח"כ יכתוב לו ג"ש בלא זמן והי' אומר העבד לרבו בני אייתי ראי' שבשטר מכר שלך קודם לשחרור שלי שעבד מוחזק בעצמו והלוקח בא להוציא ממנו וא"כ הרי חזינן מהכא דהעבד מיקרי מוחזק וא"כ קשיא כנ"ל · אך שוב ראיתי בקצה"ח (סי' רמ"ח) דמביא דהמהרי"ק מבואר ג"כ דעבד מקרי מוחזק והביא ראי' מהתוספות הנ"ל · ומבואר בקצה"ח דעבד לא מיקרי מוחזק כיון שהספק בהתפיסה עצמה ולא מקרי מוחזק אלא היכי דליכא ספיקא וע"כ גיטו וידו באין כאחד מש"ה דהיכי דאיכא ספיקא אם ראוי להיות ב"ח לא מהני תפיסה כיון דבזה הוא הספק אם הוא התפוס דאם הוא עבד הרי גופו קנוי לבעלים ואין זה תפוס · וא"כ לפ"ד אלה לא קשיא קושית הכ"מ משום דעבד אינו יכול לתפוס מספק וניחא נמי מאי דכתב הכ"מ דצריך גט ש"ח משום דדילמא הוא נכרי והקשיתי אמאי לא יוכל לתפוס מספק · דז"א דס"ל שספק בהתפיסה משום דויתר כו' כדאמרינן בב"ק (דף כ"ח) וע"כ הוי ספק בהתפיסה · והא שהבאתי ראי' מהתוס' הנ"ל דמיקרי תפיסה מבואר בקצה"ח דלאו ראי' הוא כלל דהתם ודאי מקרי מוחזק כיון דלגבי עבד כבר יצא מתחת יד רבו ראשון ממ"נ או בשחרור או ע"י מכירה לשני וע"כ כאן מיקרי שפיר העבד מוחזק · ונראה לי להביא ראי' לדבריו מהא דאמרי' בב"מ (דף י"ט) גבי מצא שטר שחרור בזמן שהרב מודה יחזיר לעבד כו' ופריך ואמאי ניחוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואזיל העבד וקנה נכסים מניסן ועד תשרי ואזיל הרב וזבנינהו ומפיק לי' לשחרור דכתב בניסן וקא טריף לקוחות שלא כדין וא"כ לדעת התוס' אמאי הולך בגמרא לומר הנ"מ אלא נכסיו אמאי לא אמרי הגמ' הנ"מ גבי עבד עצמו דניחוש שמא מכרו להעבד בין ניסן לתשרי ולבסוף יוציא העבד השט"ש שלו שכתוב בניסן ומפיק לעצמו מיד רבו שני שלא כדין והעבד יוכל להחזיק עצמו וא"כ אמאי הולך הגמרא לומר הנ"מ גבי נכסיו · אך באמת זה ניחא דלא מצי הגמרא לומר הנ"מ גבי עבד ולהקשות אמאי יחזיר השט"ש ניחוש דלמא מכרו להעבד דמאי אכפת לנו אם נחזיר השט"ש דהא אפילו אי לא נחזיר נמי מצי לתפוס עצמו מה' מיד רבו שני דהא הכא לא שייך חזקת מרא קמא' כיון דממ"נ יצא מתחת יד רבו ראשון או במכירה או בשחרור וע"כ פריך דוקא מנכסיו דמפקיעין הנכסים מחזקתן · וא"כ ממילא מוכח נמי היכי דלא מכרו לא מצי לתפוס א"ע מספק והראי' דאם רבו אינו מודה לא יחזיר ולא מצי למתפס עצמו מספק וא"כ מוכח כשיטת הקצה"ח דהעבד לא מצי למיתפס רק היכא דליכא חזקת מ"ק אבל היכא דאיכא חזקת מ"ק לא מצי העבד ליתפס עצמו משום דהוה ספק בתפיסה דדילמא הוא עבד א"כ תפיסתו לאו תפיסה · ולכאורה יש להביא ראיה בגוף דהרמב"ם ה"ל בפירוש דמצי העבד לתפוס את עצמו היכי דהוי תפיסה בספק · דהנה הרמב"ם פסק (בפ"ט מה' תרומות) הכותב נכסיו לאחר וזיכה לו ע"י אחר והיה בהם עבדים ושתק זה שנתנו לו ואח"כ צוח ה"ז ספק אם זה שצוח הוכיח סופו על תחילתו ועדיין לא יצא מת' רבו או זה שצוח אחר ששתק חוזר בו לפיכך אינו אוכל בתרומה בין בהי' רבו ראשון כהן והשני ישראל ובין שהיה רבו ראשון ישראל והשני כהן · והקשה האמו"ר הגאון נ"י הא כיון בספק אם זכה השני ואח"כ הפקירו או שלא זכה כלל וא"כ מוקמינן בחזקת מ"ק (כמו שהבאתי לעיל דברי הקצה"ח) דבספק בתפיסה לא הוי תפיסה וע"כ בספק אם יצא לחירות אזי מוקמינן בחזקת מ"ק כיון שהספק

התוס' · וא"ת הא אמרינן גם אי בעי זריק ליה גיטא ופסיל לי' וא"כ קשיא לכאורה מאי פריך הא מ"מ מיקרי חוב כמו דהקשו התוס' אלא וודאי דלא מיקרי חוב דז"א דנראה לי לחלק דלא דמיא דאימתי ס"ל לרש"י דמיקרי חוב היכא דבלא קבלת זה את ג"ש נמי לא יכול לעשות אלא כמו עתה אבל היכא דבלא יקבל זה את ג"ש אזי יכול לעשות חוב יותר בהיא שפיר לא מיקרי חוב דאדרבה הרי מרויח בקבלת זה את ג"ש · וא"כ בגמ' שפיר פריך על מה דאמר חוב הוא לו מפני שמפסידו בתרומה והרי יכול לזרוק לו גיטא ופסיל ליה ולא עוד אלא שיכול לזרוק לו כספק קרוב לו ספק קרוב לרבו וא"כ יהיה אסור בתרומה ובפסחים ובכ"ח ועוד דעדיין הוא עבד מספק (כמו שביארתי בהגה"ה) ובזה ס"ל לרש"י דלא מיקרי חוב מה שיקבל זה את ג"ש דהא אדרבה זכות הוא לו שמרויח בקבלתו גט שחרורו כמו שביארנו (וזהו דפרש"י בתוך ד' אמות · אמאי לא פירש בתוך ד' אמותיו אך בתוך ד"א שבינו ובין רבו) והתוס' ס"ל דאף דהם שוים נמי לא מיקרי חוב דהרי הקשו על מאי דפריך והא אי בעי זריק ליה גיטא הא מ"מ חוב הוא לו ותירצו דזה לא מיקרי חוב :

ובזה נ"ל לבאר מה שפליגי רש"י ותוס' בב"מ (ד' י') בענין תופס לב"ח דרש"י ס"ל דמהני ע"י שליח ותוס' ס"ל דלא מהני ע"י שליח ע"ש · דכיון שביארנו דרש"י ס"ל דכ"ד של חוב דיכול להעשות בלא שליחותו נמי מיקרי חוב וא"כ לפ"ז צריך להיות אף דהלוה בעצמו נתן לו לתפוס עבור בע"ח לא יהני תפיסתו דכיון דחב לאחרים וא"ת כיון דהלוה בעצמו נתן לו א"כ זה לא מיקרי חוב דהרי אי בעי יכול לתנו לו במתנה כמו דאמרי' גם דמיגו דזכי לנפשי' זכי נמי לאחריני דז"א דל"ד דבשלמא גבי מציאה דמי כמו דנתן לו מתנה דלא שייך לומר חב לאחרים ומש"ה ס"ל לכ"ע היכי דהתופס יכול לתפוס עבורו דלו נמי מגיע ממון יכול לתפוס עבור אחריני משום דהתם דמיא למציאה דהו"ל כמו דנתן לו במתנה משא"כ הכא גבי שליח דתפס עבור בע"ח דכ"ז שלא נתן לו במתנה לא זכי הוא אלא צריכין אנו לומר דכיון דיכול לעשות בלא שליחותו זה כהוב לא מיקרי חוב והכא יכול לעשות בלא שליחותו דהא אי בעי יהיב ליה במתנה · זה ליתא דהא ביארנו דרש"י לא ס"ל הכי וס"ל דמ"מ מיקרי חוב וא"כ איך יכול לזכות אפי' היכא דנתנו לו הלוה בעצמו דהא מ"מ חב לאחרים · ועוד קשיא האיך יכולה האשה לעשות שליח לקבל את גיטה דהא חוב לכהנים ואין לומר הא עתה נמי אינה יכולה לינשא לכהן דהא היא א"א · דז"א דעיין בגיטין (ד' ד') בתוס' דהקשו למה לא מהני הודאה בע"ד בקידושין ובגירושין כמו בממון ותירצו דבממון אינו חב לאחרים אבל לענין גירושין חב לכהנים ובקידושין חב שאוסרה לקרוביו וא"כ הרי חזינן דמיקרי חוב מה שנאסרה לכהנים · ואין לומר דזה לא מיקרי חוב כיון דהאשה בעצמה רוצה לקבל את גיטה והיא יכולה בל"ז שלא לינשא לכהן הא מ"מ ס"ל לרש"י דכגון זה נמי מיקרי חוב וכנ"ל · וא"כ איך יכול להיות שליח א"ו דשלוחו של אדם כמותו

ובשליה

בהתפיסה עצמה · ולפ"ז כיון דלגבי השני אינו שייך בוודאי דהא מ"מ הפקירו אלא דהס' הוא אם הוכיח סופו ע"ת והוי כמו שלות מעיקרא ונמצא דלא זכי בי' כלל והדר למ"ק או לא אמרינן הוכיח סופו ע"ת והוי כמו בהפקירו אח"כ ויצא לחירות (כמ"ש הרמב"ם פרק קמא מה' זכי' ומתנה) כו' וא"כ קשה דאם היה רבו ראובן כהן אמאי אינו אוכל בתרומה הא הוא שייך לרבו א"ו דמאי לתפיס א"ע מספק ולא מוקמינן בחזקת מ"ק · אך באמת י"ל דאע"ג דשייך לרבו מחמת ס' אפ"ה כיון דמצד עיקר הדין הוי ס' ע"כ אינו אוכל בתרומה שמא אינו שייך לרבו · אך לכאורה יש להוכיח מהרמב"ם גופא דס"ל דלא אמרינן דהעבד מוחזק בעצמו מחמת ס' · דלכאורה קשיא אמאי לא כתב הרמב"ם רבותא יתירה דאפילו היו שניהם כהנים אינו אוכל בתרומה מחמת דהספק הוא דילמא לא אמרינן הוכיח סופו ע"ת וזה שלא אחר שפסק חוזר בו והרמב"ם פסק דכל עבד שיצא לחירות ועדיין הוא מעוכב ג"ש ס"ז אסור לאכול בתרומה כמו שכתבתי לעיל · וא"כ כיון שסובר דהמפקיר עבדו אסור לאכול בתרומה (כמו שכתבתי לעיל) א"כ אפילו היו שניהם כהנים אינו אוכל בתרומה שמא זכה השני וא"כ הפקירו והמפקיר עבדו אינו אוכל בתרומה · א"ו דאם היו שניהם כהנים מותר לאכול בתרומה מחמת ס"ס שמא הוא שייך לרבו ראובן וא"כ אוכל בתרומה ואפילו אם הוא הפקר מחמת שרבו שני הפקירו אעפ"כ דלמא מעוכב ג"ש אוכל בתרומה דהא זו איבעי' דלא איפשיטא בגיטין (דף מ"ג) והרמב"ם דפסק דאסור ... . בתרומה לחומרא הוא מחמת ספק איבעי' · וזהו דוקא אי אמרינן דתפיסת עבד בעצמו לא הוי תפיסה וא"כ שייך לרבו ראובן דאוקי העבד בחזקת מרא קמא · ואע"ג דהרמב"ם ס"ל דאע"ג דאמרי' דאוקי בחזקת מ"ק אעפ"כ אינו רק על צד הס' ואפ"ה אסור לאכול בתרומה מחמת הספק · אעפ"כ כיון דהכא הוי ס"ס ע"כ מותר העבד לאכול בתרומה מחמת דמצד הדין הוא שייך לרבו אף שהוא בעלם ספק · ואף בכל ממון שמחזיקין אותו מחמת ספק הוא רק בתורת ספק ולא בתורת וודאי · אך הכא הוי מ"מ ס"ס ובדין לאכול בתרומה אבל אם נאמר דתפיסת עבד בעצמו אע"פ שהוא מחמת ספק הוי תפיסה וא"כ זכי העבד בעצמו וא"כ מצד הממון אינו משועבד כלל לרבו ראובן וזוכה העבד בעצמו וא"כ מה מועיל ס"ס דהא לא הוי רק מחוסר ג"ש ואינו אוכל בתרומה מחמת דהוא בעיא דלא איפשטא וא"כ אפילו בשניהם כהנים נמי אסור לאכול בתרומה א"ו דהתפיסה מספק לא הוי תפיסה וא"כ הוא שייך לרבו אע"ג דז"א רק על צד הספק · וע"כ אם הי' רבו ראובן כהן והשני ישראל או שהראובן ישראל והשני כהן אע"ג דשייך לרבו ראובן מ"מ אם הי' רבו ראובן כהן הי' אסור לאכול בתרומה מחמת שהוא שייך לו מחמת הספק אבל בשניהם כהנים מותר לאכול בתרומה מספק שמא הוא שייך לרבו ראובן ואפילו אי נימא דשייך לרבו שני וא"כ הרי הפקירו דלמא המפקיר עבדו אוכל בתרומה וע"כ מותר הוא מחמת ס"ס עכ"ל · [וא"כ מתורץ קושית הל"מ שהבאתי לעיל דעבד לא מצי לתפוס א"ע מספק] ועתה מתורץ קושיתי על הרמב"ם דהאיך משכחת עבדים שקנו עבדים דהא ס"ל דאין קנין לעבד בלא רבו ואין לתרץ כגון שהפקירו כמו שתירצו התוס' דהא הרמב"ם פסק דאסור לאכול בתרומה · אך עתה א"ש דמשכחת לה דין עבדים שקנו עבדים בזה האופן היכי דשניהם כהנים והעבד קנה עבדים וא"כ אוכל בתרומה מחמת ס"ס ספק שהוא שייך לרבו ראובן ואף הם שייכים לרבו הראובן ואפילו אי נימא דשייך לעצמו דלמא המפקיר עבדו אוכל בתרומה וא"כ לענין ספק המפקיר עבדו אתני לן מה דפסק הרמב"ם דעבדים שקנו עבדים אוכלים בתרומה דאי לא הוי פסק דאוכלין היו אסורין לאכול דאף שהוא ספק שמא שייך לרבו ראובן וא"כ הם נמי שייכים לרבו ראובן דאין קנין לעבד בלא רבו מ"מ אינם רשאים לאכול בתרומה דשמא שייכים לעצמן וא"כ אינם אוכלים בתרומה מחמת ספק ע"כ אתני לן מה שפסק דעבדים שקנו עבדים אוכלים בתרומה לענין ספק המפקיר עבדו ואם יהי' גם הללו ס"ס א"כ יהיו מותרים לאכול בתרומה :

ובשליח לא אמרינן דמיקרי תופס לבע"ח כמו דלא אמרינן היכא דהלוה בעצמו נתן להמלוה וכיון דמטי ליד שליח הוי כמו דמטא ליד המשלח ולא אמרינן דהוה מטעם זכי' אלא כיון דשעשהו שליח הוי כמו דמטא ליד המשלח · (ועיין בש"ך סי' ק"ה) וכמו דמבאר הקצה"ח סי' ק"ה דרש"י ס"ל דזכיה מטעם יד (ודלא כדעת התוס' דס"ל דזכיה מטעם שליחות כמו שהוכיח הקצה"ח עש"ה) ואין להקשות מנ"ל דמהני אף דהמלוה גרידא שלחו דלמא לא מהני אלא היכא דהלוה נמי רוצה ליתן לזה · אך ז"א דהאי אמרינן דהיכא דתפס בלא דעת הלוה אף דשלחו המלוה דלא מהני · א"כ צריכין אנו לומר דאף דהלוה בעצמו נתן לו נמי לא מהני דהנה איתא בקדושין (דף כ"ג) דמבעי לרשב"א דס"ל דהוא בעצמו לא יכול לקבל את ג"ש אי מצי לעשות שליח · והקשו התוס' דמאי איבעי ליה הא תני במתניתן בשטר ע"י אחרים ותירצו דפשיטא ליה היכי דנתן הרב בעצמו בלא דעת העבד בזה שפיר מהני אך כיון דעבד שלחו לא מהני משום דהוא סומך על שליחותו של עבד והוא לא יכול לעשות שליח · וא"כ לענינינו נמי אי נימא דע"י שליח לא מהני א"כ אף דהלוה בעצמו נתן נמי לא מהני דמשום דסומך על שליחותו דמלוה · אלא וודאי דע"י שליח המלוה גרידא נמי מהני משום דשלוחו ש"א כמותו :

ובזה נ"ל לתרץ מה שראיתי מקשין על הא דמפרש רש"י בב"מ (ד' י') דווקא באדם בעלמא שאינו בעל השדה דאי בבעל שדה לא אמר ר"א דזכה דל"ל מיגו דזכי לנפשיה כו' דהא אף העני מוזהר על שלו (ועיין במפרשים מה שמבארים הא דפירש"י דבבעל שדה לא שייך לומר מיגו דזכי לנפשי') מ"מ קשה אפילו אם לא אמרינן אי בעי מפקיר נכסיו אמאי לא זכה אותו בשבילו כיון דלא שייך תופס לבע"ח דהרי אם נתן לאחר בשביל שיזכה אותו עני זכה משום דלא הוי תופס לבע"ח כמו דאמרינן היכי דהלוה בעצמו נתנו דלא שייך תופס לבע"ח וא"כ מכש"כ הכא דהוא בעצמו זכה עבורו · וא"כ איפכא הוי לי' לרש"י לפרש דבבעל שדה אמרי רבנן דזכה משום דלא שייך תופס לבע"ח ומשמע דפליגי נמי משום תופס לבע"ח ע"ש בגיטין בגמ' ותוס' ואין לומר דשייך תופס לבע"ח כיון דאין לבעלים רק טובת הנאה · דז"א דהא אמריק בגיטין (ד' ל') במחכה לכן ע"י אחר ובמתניתין נקט נמי מעשר עני · אך אולם לפי מה שביארנו דלרש"י ס"ל דאף אם יכול בעצמו לעשות בלא שליחותו נמי מיקרי חוב א"כ לא קשיא מידי דאף הם בעה"ב בעצמו זכה לפלוני עני לא מהני תפיסתו כיון דמ"מ מקרי חוב דאף דהם נתן לאחר לזכות עבור פלוני בוודאי דזכה דבזה אמריק מיגו דזכי לנפשי' זכי נמי לחברי' וא"כ לא שייך לומר דמ"מ חוב הוא לו דז"א דבשלמא לענין מציאה האי כמו דנתנו לו משלו דהא כיון דבידו לא יכול שום א' לחטוף מידו דהא אי בעי מפקר נכסי' והוי שלו וא"כ דמיא כמו דנתנה משלו ולא מחמת דזכה עבורו כמו שביארנו לעיל · אבל גבי בעה"ב כיון דלא יכול לומר מיגו דזכי לנפשי' רק אנו צריכין לבא ולומר אי בעי הוי נתן לאחר בשביל פלוני בזה בוודאי אמריק דמקרי חוב לאחרינא תפיסתו ולא קנה העני משום דחב לאחרים ושפיר פירש"י דווקא באדם בעלמא לא בבעל שדה ודו"ק היטב כי נכון הוא · ועתה נחזור ונשובה למה שהתחלנו דעתה נלבה קושית הפ"י אף לשיטת רש"י דהא לא מצינן לתרץ דיכול לשחררו ע"י אחר ולא מיקרי חוב משום דאי בעי הוה מפקר לי' ויהא אסור בשפחה ובבנ"ח לשיטת רש"י · דז"א דכיון שביארנו דרש"י ס"ל דאף דיכול לעשות זה הטוב בלא שליחותו מ"מ מקרי חוב ודלא כדעת התוס' וא"כ מ"מ לא יכול לשחררו ע"י אחרים משום דהוי חוב · ע"כ נ"ל ליישב דהכא עסקינן בהפקירו והכי לשיטתו דס"ל דהמפקיר עבדו צריך ג"ש כדאיתא (שם ד' ל"ט) וא"כ כיון דהכא עסקינן בהפקירו ע"כ אית לי' יד לקבל ג"ש אף היכא דנתן הג"ש רק על חצי העבד ובזה פליגי דרבי סבר דקנה וחכ"א לא קנה וא"ת לשיטת רש"י דהיכא דהפקירו נמי אסור בשפחה ובב"ח א"כ למאי נ"מ במה דאמר רבי דקנה דלענין מע"י כולו שלו דהא הפקירו ולענין דיהא חצי עבד וחצי ב"ח דיהא אסור בשפחה ובב"ח נמי ליתא דהא לשיטת רש"י ג"כ אסור אף אי נימא דלא קנה הג"ש כיון דמיירי בהפקירו · די"ל דבזה יהי' הנ"מ דר' ס"ל (ביבמות ד' מ"ה) דנ"ו הבא על ב"י הולד כשר ואיתא שם מאן דמכשר בפנויה מכשיר בא"א דאם בא העבד על א"א נמי הולד כשר · אבל אם בא חצי עבד וחצי ב"ח על א"א איתא שם דלכ"ע הולד ממזר וא"כ יש שפיר נ"מ אי אמריק דקנה א"כ אם בא על א"א הוי הולד ממזר מצד חירות שבו דהא על א"א אבל אי אמרינן דלא קנה הוי הולד כשר דהא כיון דבעי ג"ש הוי עדיין עבד · ובזה יתורץ מה דקשיא לי ביבמות (ד' מ"ח) דאיתא שם אמר רשב"א אע"פ שלא קבלה כופה ומטבילה כו' וחוזר ומטבילה לשם שחרור ומשחררה כו' וקשיא לי דהא רשב"א ס"ל בקדושין (ד' כ"ג) דלא אמרינן גיטו וידו באים כא' וא"כ איך יכול לשחררה ליתן לה הג"ש הא לא ס"ל גיטו וידו באין כא' · וא"ת הא יכול לשחררה ע"י אחרים דז"א דכיון דמשחררה בע"כ והיא אינה רוצה א"כ אף ע"י אחרים נמי לא מצי לשחררה דהא חוב הוא לה וא"כ איך אמר רשב"א דמשחררה הא לא משכחת באיזה אופן ולפי דברי הנ"ל יתורץ היטב דפרכינן שם ורבנן הא כתיב כל עבד איש ומבני מבעי לי' לכדשמואל דאמר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ ג"ש שנאמר כל עבד איש מקנת כסף וכו' אלא עבד שיש לו רשות רבו עליו קרוי עבד ושאין לו רשות רבו עליו אינו קרוי עבד וא"כ רשב"א דדריש להאי קרא לד"ה א"כ ע"כ ס"ל דהמפקיר עבדו צריך ג"ש ודלא כשמואל וע"ש בתוס' דמבארו דתלי' זב"ז עש"ה וע"כ אתי שפיר דמשכחת כגון שהפקירה וע"כ אית לה יד לקבל ונותן הג"ש בידה והרשב"א לשיטתו דס"ל דהמפקיר עבדו צריך ג"ש :

דף לא וקמיפלגי בדר"י דאמר ר"י מנין לבע"ח שקונה משכון כו' ופרש"י ד"ה קונה דכל ימי הלואה המשכון קנוי לו ואם נאנס חייב באונסין כו' והקשו התוס' דבב"מ (ד' פ"ג) משמע דלא הוי אלא ש"ש כו' עיין ע"ז מה שביארתי באריכות לעיל (ד' ו') ד"ה אך דרש"י לשיטתו אזיל ומתורץ קושיות התוס' עש"ה :

דף לג תוס' ד"ה לאימת דהקשה ר"ת לפירש"י דפי' דכ"ש תקבל טומאה מה"ת כו' ורש"י בעצמו חזר בו כו' ע"ש עיין ע"ז לעיל (ד' י"ז) ד"ה רביעי וד"ה ומה עש"ה מה שביארתי לשיטת רש"י :

דף לה אלו דברים שאדם יוצא בהן בפסח כו' והכהנים בחלה ובתרומה כו' ופרש"י ד"ה והכהנים אבל ישראל בתרומה לא כדיליף לקמן לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות מי שאינו מוזהר על חימוצו אלא משום חמץ אתה יוצא בו ידי חובת מצה יצא זה שאסור מחמת איסור אחר ולכאורה תמוה מאוד שזהו טעמא דרבינא לקמן והרי פריך בגמרא שם מידי בלבד כתיב ומסיק דמתורתא כדרב ששת ועיין בצל"ח דמבאר דכל משנתינו אין הטעם כמו דאמריק בברייתא מחמת היקש אלא הטעם במתני' דא"י מחמת מהב"ע ואתיא ככ"ע כו' ומעתה לרב אב"י דס"ל דחלה בזה"ז דרבנן למה אינו יוצא בטבל והוחק לאוקמי משנתינו דוקא בזה"ב וע"כ מוכרחין אנו לומר דהאב"י מפרש הטעם דמתני' ג"כ משום דאין איסורו משום בל תאכל חמץ כו' אלא דקשיא תינח בטבל אבל ישראל בתרומה אמאי לא נפיק והרי חמץ נגד תרומה הוי איסור מוסיף כו' אלא דאב"י ע"כ ס"ל כרבינא דבעינן מי שאסור משום בל תאכל המץ לבד וא"כ מה בכך שאיסור מוסיף הכא אין איסורו משום המץ לבד

אלא

אלא גם משום תרומה וגא מבנית האב"י בקובית דמידי בלבד כתיב וע"כ רלה רש"י לפרש מבנתינו גם לראב"י כו' · ועכ"ז דחיק הוא לי דמה לנו אם נאמר דרב"י מפרש אליביה דראב"י דס"ל כרבינא או דמפרשינן דאזלי אליבי' דרבינא ועכ"ז קשיא כנ"ל וע"כ נלענ"ד לבאר בא"א דהנה איתא בחולין (ד' ק') וסבר ר"י איסור חל על איסור והא תניא ר"א יכול תהיה נבלת ע"ע מטמא בגדים בבית"ב ת"ל נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה מי שאיסורו משום בל תאכל נבילה יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבילה אלא משום בל תטמא · ומבאר הרא"ב יוסף דלתירוצא דרבינא בא מי שאסור משום ב"ת חמץ לבד כו' ה"ה כאן כו' וא"כ דלרבינא לר"י איסור חל על איסור אך אפשר דרבינא קיבלה מכי אקשו לו בא · ובאמת תמה אני דמכת"ר נעלם ממנו דברי הר"ב (שבועות פ"א מ"ג) ד"ה ואין כו' וז"ל הא דתניא בחולין יכול תהא נבע"ע מטמא בגדים בבית"ב ת"ל נ"ע לא יאכל לטמאה בה מי שאיסורו משום ב"ת נבילה יצא זה שאיסורו משום ב"ת טמא כלומר דלא אתיא איסור נבילה וחייל האיסור טמא ומאן דא"ל איסור חע"א ידרש הכי מי שאיסורו משום בל תאכל נבילה לחוד יצא זה שאיסורו משום בל תאכל נבילה וטמא הרי מפרש הר"ב כרבינא · אך א"כ צריך להבין דאיך מדייק הגמ' בש בחולין דר"י ס"ל א"א חע"א דהא מצינן למימר דס"ל אחע"א ומ"מ אינו מטמא משום דדריש מי שאיסורו משום בל תאכל נבילה לחודי' כמו דמפרש הר"ב למ"ד איסור חע"א:

ונקדים מה שהבאתי לעיל (ד' כ"ג) שיטת רש"י בנבילה (ד' ז') דהא דגידין אינו מטמא היא משום דקסבר דאין בגידין בנ"ט אבל אי אמרינן דיש בגי' בנ"ט הוי מטמא והבאתי מה שהקשה הבעה"מ מהא דאמרינן בחולין שם לעולם קא סבר ר"י יב"ג בנ"ט ור"י ס"ל נמי דגידין אין מטמאין דאמרינן שם (ד' קי"ז) העור והרוטב והקיפה כו' והאלל אינו מטמא טומאת נבילות כו' רי"א האלל המכונס אם יש בו כזית במ"א חייב עליו ומדלא פליג רק באלל מסתמא ס"ל נמי דגידין אין מטמאין וא"כ קשיא דר"י אדר"י לשיטת רש"י · ותירץ דודאי ר"י ס"ל באוכל גיד של טמאה ונבילה דלא מיקרי בשר · רק דווקא באוכל גה"נ ס"ל לר"י דחייב שתים והטעם משום דכיון דאחשבה רחמנא לאכילתו כו' והיינו דנקיט פלוגתייהו דר"י ור"ש באוכל גה"נ של בהמה טמאה ולא נקט באוכל גידין דלר"י דס"ל דיב"ג בנ"ט מחויב אגידין משום טמאה ור"ש דס"ל דאין בגידין בנ"ט לא מחויב · והוא משום דבשאר גידין לכ"ע לא מחויב · דאפי' ר"י מודה · ומעתה איכא למימר דר"י ור"ש וכו' כולהו ס"ל דאין בגידין בנ"ט ולאו בשר מיקרו והא דחייב בגה"נ משום דרחמנא אחשבה לאכילה לענין גה"נ חשיבא נמי אכילה לשאר איסורין והא דאמרינן שם לעולם קסבר ר"י דיש בגידין בנ"ט כו' לאו לאוקמתא דמתני' דס"ל דאין בגי' בנ"ט ס"ל דבטמאה איסור גיד איכא ואיסור טמאה ליכא שסברי אפי' א"כ דאין בגי' בנ"ט אפ"ה איכא למימר דחייב אלא תלמודא ה"ק דאי הוי ס"ל לר"י דיב בגי' בנ"ט ע"כ והאי דאטמאה נמי חייב אבל אי ס"ל דאב"ג בנ"ט מצינן למימר דס"ל לר"י דאפי' בגה"נ של טמאה לא מחויב משום טמאה דדוקא על גה"נ מחויב מטעם גזה"כ · והאי פריך מברייתא דהאוכל גה"נ של טמאה דר"י מחייב שתים וא"כ ע"כ הא מתרתי נבמט או דס"ל דיב בגי' בנ"ט או דס"ל דהאוכל גה"נ של טמאה מחויב שתים וכי משני לעולם קסבר דיב בגי' בנ"ט ה"ה דהמ"ל דאפי' אין בגי' בנ"ט נמי מחייב אלא דעדיפא מיניה קא משני דאי מהך ברייתא מצינו למימר דס"ל דיב בגידין בנ"ט מיהו לפום קושיא מוכרחין אנו לומר דס"ל לר"י דאין בגי' בנ"ט מכח מתני' דהעור והרוטב כמו שהבאתי לעיל · וע"כ היוצא לנו מזה דלשיטת רש"י ס"ל ע"כ לר"י דאין בגידין בנ"ט · והנה מקדים שני דברים ש הפסק דאין בגי' בנ"ט ופסק דגה"נ מותר בבהמה

יבמות הרא"ב בפ' גה"נ בשם תמי נוגע בפסקיו סותרים אהדדי כדמבואר לעיל (דף כ"ב) דאי אמריך דאין בגי' בנ"ט אזי גה"נ אסור בבהמה כדאמריך ר"ש לטעמי' דס"ל דאין בגי' בנ"ט ומתרץ הגלא"ח והקילור מדבריו דתלוי זב"ז אם נאמר דיש בגי' בנ"ט אף דס"ל דלא חל איסור נבילה מ"מ מיקרי נבילה וצריך לומר שהותרה בכלל נבילה ולפ"ז גם להיפך דמאן דס"ל כולל אפי' הוה ס"ל דאין בגידין בנ"ט מ"מ הרי הוא בכלל נבילה דכיון דהתורה אחשבה לאכילתו לענין גה"נ מיקרי נ"כ אכילה לגבי נבילה והוקא שאר גי' אינן בכלל נבילה אבל גה"נ הרי הוא בכלל נבילה ור"ש דאוסר גיד בהמה אזיל לטעמי' דאיהו לית לי' כולל וס"ל נמי דאין בגידין בנ"ט וע"כ ס"ל דגה"נ אסור בבהמה אבל הרמב"ם אף דס"ל דאין בגידין בנ"ט מ"מ כיון דס"ל איסור כולל מ"מ שפיר הותר בבהמה בכלל נבילה עכ"ד · וא"כ כיון דהוכחנו לעיל דלשיטת רש"י ס"ל לר"י דאין בגי' בנ"ט ומ"מ ס"ל לר"י (שם) דגה"נ מותר בבהמה וא"כ קשיא כמו דהקשו על הרמב"ם וכנ"ל אלא והאי ס"ל לר"י א"כ וע"כ שפיר ס"ל דגה"נ מותר בבהמה אך א"כ לפ"ד דמוכח דר"י ס"ל כולל קשיא לי אמאי נבילת ע"ע אינו מטמא דהנה התוס"י (סימן ל"ה) מסופק אי טומאה הוי איסור מוסיף והקשה הבעה"מ מהא דאמרינן בחולין (ד' ק"א) דחשיב נבילה על גיד איסור כולל ולא מוסיף והרי נבילה מטמא וא"כ הוי א"מ לדברי התוס"י ותירץ אאמו"ר הגאון בס' הה"כ דכיון דבעל הגיד בעצמו לא חל איסור טומאה דהא הגידין אין מטמאין וע"כ לא הוי א"מ וכן נוכל לתרץ מאי דקשיא דהרי התוס' מבארו ביבמות (דף ל"ג) דהא דחל נבילה על חלב מחמת דחמיר שכן מטמא וא"כ לפ"ד התוס"י אמאי לא כתבו התוס' משום דהוי מוסיף אך לדברי אאמו"ר יתורץ ג"ז דכיון דחלב אינו מטמא כמו דאמרינן לעיל (דף כ"ג) וע"כ לא מיקרי מוסיף דזהו הכ"מ דחמור לא בעינן שיהי' באותו התיבה רק כיון שיש לאותו הדבר החומר במ"א ממילא הוי חמור אבל במוסיף בעינן שיהא נוסף האיסור באותו דבר · ונבאר אאמו"ר שם באריכות דטומאה הוי מוסיף מכמה ראיות עכ"ה · וא"כ קשיא כיון שביארנו דע"כ לשיטת רש"י מוכח דר"י ס"ל כולל וא"כ פשיטא דס"ל איסור מוסיף וא"כ אמאי נבילת עו"ע אינו מטמא הא הוי נבילה איסור מוסיף א"ו דדריש הכי כל שאיסורו משום נבילה לחוד כמו שפי' הר"ב [ואין להוכיח דר"י ס"ל א"מ מהא דאיתא בחולין (ד' ק"ב) שכן איסורו נוהג בב"נ אפי' אי נימא דלא מקרי רק חמור כדמשמע בפרש"י שם מ"מ בוודאי דס"ל כולל ופשיטא א"מ ז"א דעיין בר"י שם בחולין ד"ה מה"ת דמבאר דאין זה מוכרח דאפשר דחומרא בנוהג בב"נ חשוב עד מאוד ומש"ה חל אבמ"ה בנוהג יאה"כ דר"י לא ס"ל איסור חמור ועיין ברשב"א שם (ד' כ"ד) ד"ה ולר"י עכ"ה ובאמת נוכל להביא ראיה לזה דאל"כ האיך מצינו לומר בש דר"י לא ס"ל אחע"א וע"כ נבילת עוף טמא אינו מטמא בבית"ב הא באיסור חמור ס"ל לר"י דחל וא"כ הא כתוס' מבארו יבמות (ד' ל"ג) דנבילה מיקרי חמור שכן מטמא א"ו דדוקא חומרא בנוהג בב"נ ס"ל לר"י כמו שמבאר הר"י וכנ"ל ועיין מ"ש לעיל ד' כ"ג ע"ב] ואין להקשות דהא הגמ' הוכיח דר"י ס"ל אין איסור חע"א דז"א דלפי ה"א דס"ל לר"י דיב"ג בנ"ט וא"כ אף דס"ל דגה"נ מותר בבהמה מ"מ לא מוכח דס"ל א"כ כמו שביארנו וע"כ מהוורתא להוכיח דלא ס"ל א"ה ע"א אף אם נימא דטומאה הוי א"מ משום דלא ניחא לדרוש כל שאיסורו משום ב"ת נבילה לחוד דהא קשיא דמידי בלבד כתיב כמו דפרכינן (שם בפסחים) אבל לפי המסקנא דמוכרחין לומר דס"ל לר"י דאין בגי' בנ"ט וא"כ מוכח לומר כולל ופשיטא איסור מוסיף אזי מוכרחין אנו לומר דר"י דריש כל שאיסורו משום ב"ת נבילה לחוד ולא נחית לאקשוי' דמידי בלבד כתיב וה"ה דלענין חמץ נמי דריש הכי כל שאיסורו משום בל תאכל חמץ לחוד ורבינא יעו"כ מפרש רש"י שפיר דהא דאינו יוצא בתרומה

משום

משום שאינו מוזהר על חימוצו אלא משום חמץ כו' דא"כ אתיא נב"ע המתני' אף לר"י דס"ל איסור כולל מ"מ אינו יוצא מחמת הסיקה ורב"י לשיטתו אזיל כמו שביארנו :

שם פרב"י ד"ה דמאי לא הוי ני' דאמרינן לקמן מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ לבדו אתה יוצא בה יצא מי שיש לו איסור אחר א"נ הו"ל מצוה הבאה בעבירה· והק' הפ"א (סי' ל"ו) ע"פ רב"י דא"כ כיון דאיכא טעמא דמצוה הב"ע ל"ל טעמא דאמרי' בגמ' דאינו יוצא במצה של טבל משום דכתיב לא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום ב"ת חמץ יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ אלא משום ב"ת טבל ואמאי לא אמר הטעם דאינו יוצא מחמת מהב"ע ועוד הקשה לפי' רב"י שהרכיב לב' הטעמים ביחד משום היקישא ומשום מהב"ע וכיון דאיכא טעמא דמצוה הבאה בעבירה היקישא ל"ל ומתרץ דצריכא לתרי תרי טעמא דאיכא בל איסור דיטוא מצות עשה של מצה וידחה איתו ולאיסור כזה לא סגי לן בטעמא דמהב"ע דכיון דראוי למצות עשה דמצה לדחות את ל"ת של איסור זה הרי אין כאן עבירה ואדרבה אפי' מצוה יש כאן ולפיכך צריכין אנו להיקישא דמצה לחמץ ואלו משום היקישא לחוד לא סגי אלא לר"ש אבל לרבנן דלדידהו לא שייך למידרש הלות היקישא כיון דס"ל אתע"ה כמ"כ וה"ה אפי' באיסור חמור דאין עשה דמצה ראוי לדחות אותה אך אם עבר ואכל יצא ידי חובת מצה בדיעבד לפיכך צריכין אנו לטעמא דמצוה הבאה בעבירה דאינו יוצא בזה דיעבד דכיון דאין ל"ת זו ראוי לדחות מפני עשה דמצה הרי כאן עבירה באכילתו וה"ל מצוה הב"ע עכ"ל אך עכ"ז קשיא לי אמאי לא אמר ר"ש טעמי' דאינו יוצא במצה של טבל מחמת מהב"ע ואין לתרץ כנ"ל דכיון דראוי למ"ע דמצה לדחות הל"ת א"כ הרי אין כאן עבירה דהא ע"כ דרים ר"ש הסיקא אף היכא דלא מצי נימא דאתי עשה ודחי את ל"ת כמו שנתבאר· ונקדים מה דאי' במקנה בקידושין (ד' ל"ח) דהקשה נמי אמאי לא אמר ר"ש הטעם דמצוה הב"ע כמ"ש רב"י כנ"ל ותי' דכיון דמ"ע דוחה ל"ת אין כאן עבירה דאל"כ נימא בכל עשה דוחה ל"ת דהוי מהב"ע אלא כיון דקיי"ל דכל היכא דאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה ל"ת ובטבל יכול להפריש מיניה וביה ואם לא יפריש ויאכל הוי מצוה הבא בעבירה ואף ר"ש והאי בכה"ג ס"ל דהוי מהב"ע אלא דמיירי דליתא רק כזית מצומצם שאם יפריש מיניה הוי פחות מכזית מיהו לרבנן אף בכה"ג מיקרי דיכול לקיים שניהם דהא יכול להפריש מעט מהכזית לתרומה ולאכול אותו המעט ג"כ דהא הוי תרומה פחות מכשיעור ולמה יאכל כזית כולו בטבלו· אבל ר"ש דס"ל בכ"מ דכ"ש למצות א"כ מה תועלת יש בהפרשה כיון דע"כ יצטרך לאכול גם התרומה ומה לי תרומה ומה לי טבל· ואדרבה הרי תרומה חמירא מטבל כדאיתא ביומא (ד' פ"ג) וא"כ לא הוי מהב"ע וצ"ל הטעם משום ב"ת חמץ עכ"ל· וק"ל על מה דפירש דמיירי דליכא רק כזית מצומצם דהא הקשו התו' לקמן (ד' ל"ח) אמאי אצטריך למעוטי שאינו יוצא בטבל מחמת היקשא מי שאיסורו משום ב"ת חמץ ת"ל דבעינן שלכם וטבל אינו שלכם כו'· ותירצו דאכל כ"כ שאם הי' נותן ממנו תרומה ומעשרות ממה שאכל אכתי אכל שיעור מצה ותשיב שפיר שלו· וא"כ היכי מ"ל דלא אכל רק כזית מצומצם דהא חזרה קושית התוס' למקומה ת"ל דלאו שלכם· ואף אי נימא כמו שתירץ הרשב"א דאצטריך לעיל קרא להיכא שמה שיפריש יהיה שלו כגון אם הוא כהן או לוי כו' דשלכם קרינן ביה שפיר נוכל לתרץ כמו שתי' המקנה כנ"ל· וע"כ א"ש מה שפרב"י דאינו יוצא מחמת ב' הטעמים חדא מחמת שאיסורו משום ב"ת חמץ כו' ועוד משום מצוה הב"ע דרש"י יתרץ כתירוץ הרשב"א וא"כ שפיר מצי לאוקמי היכא דליכא רק כזית מצומצם ומ"מ אינו יוצא לר"ש מחמת דמי שאיסורו משום ב"ת חמץ דליכא למימר מחמת מצוה הב"ע דכיון דאתי עשה ודחי לל"ת דהא אליבא דר"ש א"א לקיים שניהם וכנ"ל וע"כ צ"ל טעם דמצוה הב"ע· אבל לרבנן דאפשר לקיים שניהם ע"י הפרשה וא"כ ליכא טעמא דאתי עשה ודחי ל"ת וע"כ מה דאינו יוצא על כרחך מחמת מצוה הב"ע ואף אי נימא דדוחק הוא לומר דרש"י יסבור כתירוץ הרשב"א דבאמת הפ"א שדי בה נרגא על תי' הרשב"א דהא א"א לעכב המעשר עני שלו לעצמו כדאיתא בחולין (ד' קל"א) מ"ע כו' אפי' עני שבישראל מוציאין אותו מידו ויניח לה כתם מקרא אלא עיקר כתי' הר"י כו' וא"כ חוזר קושיתי דלא מצינו למימר דאיירי בכזית מצומצם· עכ"ז נוכל לומר שפיר דאיירי בכזית מצומצם ול"ק הא לא הוי לכם דנתרץ כמו שתי' אאמו"ר הגאון נ"י בספרו ע"י (סי' כ') דלכך לא אמר גבי מצה שאינו יוצא בטבל מחמת דלא חשיב לכם משום דלא דמיא לאתרוג דהתם כיון שיש בזה חלקו של כהן או של לוי ע"כ לא מיקרי שלכם אבל גבי מצה של טבל דכיון דאם נעשו קניא ואינו מחויב רק דמים ע"כ מיקרי שלו ועוד אפי' דמים אינו מחויב כמו דאמריק בחולין (ד' ק"ל) וע"כ צריך הקרא דטבל שאינו יוצא משום דבעינן שיהיה איסורו משום ב"ת המן כו' אבל בלא"ה הוי יוצא בשל טבל אך כ"ז לר"ש דלדידיה א"א לקיים שניהם ע"י הפרשה דס"ל דכ"ש למצות אבל לרבנן מוכרחין אנו לומר דאינו יוצא משום מצוה הב"ע ולא קשיא דא"כ נימא בכל עשה דחי ל"ת הא הוי מצוה הב"ע דז"א דהכא יכול לקיים שניהם ע"י הפרשה כיון דמיירי בכזית מצומצם וכמו שהבאתי דברי המקנה :

אך צריך להבין לדעת הר"י דמתרץ דאכל כ"כ עד שיהיה כזית שלו ואם כן קשיא קושית הפ"א דהא לא מצינו לומר מטעם

ובזה שמעתי בשם אאמו"ר הגאון נ"י דבמצה של טבל לא שייך לומר דאי' מחמת דלא מיקרי שלכם משום דכיון דכי לעני' קניא יתיישב קושית הטעה"מ בהקשה על התוס' לקמן (דף מ"ו) בכהנו דאמאי אמרינן לעיל (ד' ל"ח) דאינו יוצא במצה של מעשר שני לר"מ דס"ל דמ"ש ממון גבוה ולא חשיב שלכם והא הואיל אי בעי מתפיל עלה ואחשבינן שלו· והקשה הטעה"מ דמאי קושיא דהא התם שאני דאי מתפיל עלה הדרא לטבלא וא"י במצה של טבל כדתנן בה וליכא למימר הא אי בעי מתקן נמי להפריש ממקום אחר דהא אין מגביהין תרו"מ מזה ע"ש [וגם רוצה לתרץ דברי הרמב"ם דפסק דיוצא במע"ש אע"ג דס"ל דממון גבוה מטעם הואיל אי בעי מיתפל עלה כקושית התוס' וס"ל להרמב"ם דר"מ לא ס"ל הואיל ולכך פטורה מן החלה אבל הרמב"ם ס"ל דאמרינן הואיל כו' ע"ש· אך הצל"ח הקשה ע"ד דאי נימא משום הואיל תינח מע"ש דידיה אבל מע"ש שניתן לו במתנה לא שייך הואיל הילך נפיק ידי מצה והא חייב בחלה וא"כ היאך פסק התם שחייבת בחלה וכן שיוצא ידי חובת מצה ובאמת התוס' הקשו שפיר דאיך קאמר רב אבי בתמא דלדברי ר"מ אינו יוצא ידי חובתו במע"ש דמשמע דבשום מע"ש אינו יוצא וע"כ הקשו במ"ש שלו אמאי לא יצא ידי חובתו נימא הואיל אי בעי מיתפל כו'· ולענ"ד נראה דלאו קושיא כלל דהא כיון דס"ל דמע"ש ממון גבוה וא"כ אינו יכול ליתנו במתנה כמו דאיתי' בקידושין (ד' נ"ג) ואין לומר דיכול ליתנו מטעם הואיל דז"א דאינו יכול לזכות לאחר מטעם הואיל משום דאי יזכה בו לא יוכל לגאול וכמו שכתב המ"ל (פ"ה מה' איסורי) דאדם שאוסר דבר בקונם וא"כ קידש בו את האשה אי נימא דמקודשת משום דאמרינן הואיל אי בעי מיתשל ומפיק בה דבזה לא אמרינן הואיל דלא אמרינן הואיל רק היכא דעדיין ברשותי' ומביא כה"ג דברי הרשב"א (סי' תר"ב) ע"ש· (ובמ"א ביארתי דברי המ"ל

מטעם שבה דהוי נ"ת שהרי כשאכל כזית כבר עבר על הלאו דטבל ואכתי לא מקיים עשה דמצה משום דלאו מצהכס הוא דהא מעורב בתוך אותו זית מעשר עני שהוא חלקו של עני וא"כ מה שאוכל יותר מכדי חובת מצות מצה דהיינו המותר על שיעור כזית אוכל דבר איסור שאין עולה לו למצות מצה והשתא הדרא הקושיא להוכחא נ"ל מישועא שאינו יוצא בטבל של מ"ע דע"כ משום דלכתחילה לא נריך משום דלא יבוא עשה דמצה וידחה ל"ת דטבל של מ"ע דהא כיון דלריך לאכול יותר מכדי מצתו של מצה דהיינו יותר מכזית א"כ עביד איסורא בלא קיום מצוה ופשיטא שאינו ראוי לאכול לכתחילה משום דהוית עשה גלאו שהרי בע"כ נריך לדחות הלאו נוסף על שיעור קיום העשה · אע"כ כי אצטריך היקשא דאינו יוצא ידי חובתו במצה של טבל לת"ע משום דיעבד הוא דאצטריך דאפי' עבר ואכל אינו יוצא יד"ח וא"כ קשיא הא ממילא ידעינן דאינו יוצא משום דהוי מצוה הב"ע · אך באמת נוכל לומר דכיון דאי דאפשר לקיים העשה בא"א ע"כ מיקרי דחיה אף דהלאו הוא נוסף על שיעור עשה והראיה דהא הכא אזיל אליביה דר"ש דס"ל כ"ש למכות וא"כ קשיא הא כלאו עובר תיכף כשאכל כ"ש והעשה אינו מקיים רק עד דאכל כזית כמו דמבואר הפ"א בעצמו (בס) דאף לר"ש בעינן באכילת מצה כזית ולא סגי ליה בכ"ש א"ו כיון דאי אפשר לקיים העשה בא"א ע"כ דחי (ואין להקשות הא לא הוי בעידנא כו' דעיין בע"י מאאמו"ר הגאון (בס) דמתרץ זה בטוב טעם ע"ש) ואין להקשות הא כיון דאפשר לקיים שניהם ע"י הפרשה א"כ לא מצי למימר מטעם דחית עשה לנ"ת וא"כ חזר הקושיא דהא הוי מצוה הב"ע דז"א דידוע דנחלקו בעלי התוס' בזה דשיטת התוס' בסוכה (ד' ט') מבארו דמצוה הב"ע הוא רק מדרבנן וגם (ד' ל') בתוס' ד"ה משום ובתוס' ד"ה מתוך משמע דס"ל דהוי דאורייתא וא"כ מלינן למימר דס"ל להר"י נמי דלא הוי רק מדרבנן וכן מסיק הפ"א בס (אך הפ"א בדי בס נרגא דע"כ מוכח דמצוה הב"ע דאורייתא מהא דאמרינן בר"ס (ד' כ"ט) אר"י בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא שופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא מ"ט עולה בת מעילה היא כיון דמעל נפקא לחולין ושלמים דלאו בני מעילה ניננו איסורא הוא דרכיב בהו ולא נפקא לחולין מתקיף לה רבא אימת מעל לבתר דתקע כי קא תקע באיסורא קא תקע

אלא אמר רבא אחד זה ואחד זה לא יצא · הדר אמר רבא אחד זה ואחד זה יצא כו' · והא דלר"י בשופר של שלמים לא יצא ולרבא מקמי' דהדר בי' אפי' בשופר של עולה נמי אם תקע לא יצא ובע"כ ה"ט משום דכי קא תקע באיסורא קא תקע והו"ל מהב"ע דהא ליכא למיתלי טעמא דלא יצא אלא משום דהו"ל מהב"ע כו' ש"מ דמצוה הב"ע דאורייתא עכ"ל ואין להקשות דא"כ דאי נימא דהוי דאורייתא א"כ נגבה קושית התוס' סוכה (ד' ט') למה לי קרא למעוטי גזולה תיפוק ליה דהוה מצוה הב"ע כו' והיינו דהוי רק מדרבנן ואי נימא דמדאורייתא הוא א"כ קשיא כנ"ל נ"ל קרא למעוטי גזולה · דז"א דמזה לאו קושיא דמלינו לתרץ דקאי על ג"ע וא"כ ליכא מצוה הבאה בעבירה מ"מ לכם לא מיקרי וכדעת הרמב"ן בסוכה (ד' ל"א) (ועיין לעיל ד' כ"ט בהארכתי בזה) וא"כ לפ"ד אלה דמצוה הב"ע דאורייתא חזרה הקושיא על התוס' נ"ל היקשא ת"ל הא הוי מצוה הב"ע וכנ"ל :

אך מ"מ נ"ל לענ"ד לתרץ דלאו ראי' כ"כ דמצוה הב"ע דאורייתא דקשיא לי טובא בדברי הגאון הפ"א דראשית דהא בשוגג איירי כמ"ש התוס' ד"ה בשופר ובשוגג נוכל לומר דלא שייך לומר טעמיה דמצוה הב"ע ואפילו אי נימא דבשוגג נמי שייך מהב"ע כדמשמע מהתוס' דהקשו גבי מצה של טבל תיפוק ליה דהוי מהב"ע וא"כ אי נימא דבשוגג לא שייך מהב"ע א"כ מאי הקשו התוס' דהא מלינן לומר דל"מ לענין שוגג אך מ"מ קשי' דהא הרא"ש"ד פ"א מהל' שופר מביא הירושלמי מדכתיב יום תרועה יהי' לכם דיוצא בשופר של גזל ואין בתקיעת שופר דין מצוה הב"ע · ועוד דהא מבארו התוס' בגיטין (ד' כ"ה) ובב"ק (ד' ס"ח) דר"י לא ס"ל טעמיה דמצוה הב"ע ועוד דהא רבא נמי לא ס"ל טעמי' דמהב"ע דאיתא בסוכה (ד' ל') דאמר רבא לעולם ביו"ע ראשון ולא מיבעי קאמר לא מיבעי בהול דלאו דידיה אבל גזול אימא כהם גזילה יאוש בעלים וכדידי' דמי ואי ס"ל טעמא דמצוה הבאה בעבירה אמאי ס"ד דכשר הא פסיל מטעם מצוה הב"ע · [אך מלינו לתרץ דכיון דס"ד דכהם גזילה יאוש בעלים וכדידי' דמי וא"כ קני ביאוש ושוב לא איכפת לנו משום מהב"ע דהיכא דקני קנין לא אמרינן מהב"ע כמ"ש התוס' (בס בסוכה) ובב"מ (ובזה יתורץ קושית מהר"ם בס על התוס' ד"ה מתוך ע"ש

כמ"ל באריכות) ופלא על הגאון בעל הגל"ח בכתב בפשיטות תינח דידי' אבל היכא דנתנו במתנה מה"ל ואינו מעולה כלל מהא דאמרינן בקדושין (בס) דאינו יכול ליתן במתנה] ובדברי אאמו"ר ניחא דהכי קושית התוס' היאך ממעט מע"ב דה"י מחמת דלא מיקרי בלכם הא בפיר מיקרי כלו משום דאי בעי מיתבל עלה ואז הוי כלו דהא מכי לעשו קניא ולא הוי קושית התוס' אמאי אינו יוצא בה דזה בפיר ידעינן דאינו יוצא בה מטעם דאי בעי מתבל דהא מ"מ הדרא לטיבלי' ואינו יוצא במצה של טבל אך קושית התוס' הוא רק היאך ממעט מקרא דלכם וע"כ דייקי בלבונם הזהב ולא הפיב מלתכם דעיקר הקושיא אמאי לא מיקרי מלהכם והאולי מההפינה ה"א מיגהא הדהא דבטבל כס"ג בפיר יוצא דמד כאן לא אמרינן לעיל דאינו יוצא דהאית כר"ם דס"ל דאין איסור חל על איסור וא"כ לא אסור מחמת חמץ אלא משום טבל ואנן בעינן שיהי' איסורו משום ב"ת חמץ אבל היכא שיהי' אסור ג"כ מחמת חמץ אף דאסור נמי משום טבל מ"מ יוצא בה משום דמיקרי דאסור מחמת חמץ וכמו דפרכינן (בס) על רבינא מידי בלבד כתיב וא"כ הכא לענינו יבאו כשאיסור חמץ וטבל בב"א תיכף כשבאה"ל על מעשרו דהא איסור בא אחת ס"ל נכ"ע · ועוד דמלינו לומר דמיקרי דאסור משום ב"ת חמץ לבד דהא אילו הי' נתחמץ בעת שהבאיל לא הי' חל איסור טבל יען דאיסור טבל יש היתר לאיסורו דאיבעי מפריש ממנו תרו"מ · ואיסור חמץ אין היתר לאיסורו וכמו דמבארו התוס' ביבמות (ד' ל"ב) גבי הבא על אחות אשתו ושית אשת אחיו דאמר ר"ם דאינו חייב אלא אחת ומוקי אף בה"ו ב' האיסורין בב"א · ומפרשו התוס' דהטעם משום דאיסור אחות אשתו יש היתר לאיסורו במות אשתו משא"כ אשת אחיו אין היתר לאיסורו וע"כ אינו חייב רק על איסור אשת אחיו דלא תפיס רק האיסור החמור וכן הראיתי בהפ"א הוגין (דף פ"ט) דמבאר דהיכא דאיסור אחד יש היתר לאיסורו לא מיקרי איסור חל עליו ולכ"ע איסור חל על איסור [ולקמן (ד' ל"ו) נבאר דברי הפ"א באריכות] וא"כ ה"נ מלינו לומר כן בחמץ של טבל דלא חל רק האיסור חמץ דאין היתר לאיסורו [וא"ל דחמץ נמי יש היתר לאיסורו אחה"פ דז"א דהא התוס' אזלי אליבא דר"מ ור"מ הא ס"ל דחמץ בפריפה כמו שביארנו לעיל (ד' ה') א"כ מוכרח ע"כ לסבור כר"י דחמץ לאחה"פ אסור כמו שביארנו בכמה מקומות · אך עיין ע"ז בקידושין (דף נ"ח) בתוס' דר"ל דטבל לא מיקרי יש היתר לאיסורו דלעולם הוא בטבל עד שתיקנו וצ"ע לחלק דמ"ש מאבר מן החי דלעולם אסורה עד שיבחינו ובתוס"ה כתבו התוס' ביבמות (דף ל"ג) דמיקרי יש היתר לאיסורו ובמ"א יתבאר בזה באריכות ואכ"מ להאריך בזה] :

ע"ש) ובזה יתורץ מה דקשיא טובא לכאורה על התוס' שהקשו ל"ל למימר שם (ד' ל"ה) דשל אשירה פסול מטעם מיכתת שיעוריה אמאי לא קאמר הטעם דמהב"ע ולכאורה קשיא דהא מאן מוקי התם טעמי' דהוי משום מיכתת שיעוריה הוא רבא · ורבא ע"כ לא ס"ל טעמי' דמהב"ע אך לפ"ד הנ"ל ניחא מש"ה לא פסיל מטעם מהב"ע יען דס"ל דקני ביאוש · אך את זה קשיא הא מ"מ נוכל לתרץ דהא דמוקי רבא התם משום דמיכתת שיעורי' כדי שיופסל אף ביו"ט שני כשמואל דס"ל דדרבנן לא אמריק מהב"ע מדמוקי ביו"ט ראשון אבל ביו"ט שני כשר · אך באמת גם זה ל"ק דמלינו למימר דהכי כוונת התוס' דהקשו על המקשן שם דהקשה על רבא ממתני' דמאי קושיא דאפי' לא ידע טעמא דמיכתת שיעורי' נמי ניחא דפסול משום מהב"ע ומתני' איירי ביו"ע ראשון כדמוקי רבא לעולם בי"ע ראשון ורבא דאמר אם נטל כשר מיירי ביו"ט שני · אך א"כ הדרא הקושיא על הטו"א שם דאמאי כולרך לומר דלמא ר"י ס"ל כשמואל רבו דלית ליה מלוה הב"ע בדרבנן הא כל הקושיא לרבא דפריך אימא מעל לבתר דתקע ט' וכמו שהבאתי לעיל והא רבא ע"כ ס"ל כשמואל דבדרבנן לא אמרינן מהב"ע · אך באמת גם זה לאו קושיא דהא מוכרחין אנו לגרוס (שם) רב אשי וכמו דאיתא ברא"ש (ב"ק פ"י סי' ע"ו) וכן נרשם על הגליון דאם לא כן קשיא לן טובא דהאיך אמר רבא דס"ל דסתם גזילה יאוש בעלים וכדידי' דמי הא רבא ס"ל באמת אפי' ידעינן דמיאש נמי לא קני דיאוש לא קנה כמו דאיתא בב"ק (ד' ס"ח) וע"ש בתוס' ד"ה רבא וע"כ אף דשוב לא קשיא על הט"א מהא דאמר רבא מ"מ יתר הקושית הנ"ל במקומן עומדים] וע"כ נ"ל דהא דאמריק דכי תקע באיסורא קא תקע לאו משום מלוה הב"ע אלא הענין הוא כמו דאמרינן שם דשופר של פרה פסול אע"ג דבזה לא שייך טעמא דמלוה הב"ע דהא אין המלוה באה מחמת העבירה כמ"ש התוס' (שם בסוכה) דלא אמרינן מלוה הבאה בעבירה אלא היכא דבשעת שעושה המלוה עושה ג"כ העבירה כגון מלה של טבל או גזל דמחויב בעשה דוהשיב את הגזילה · וע"כ רחוק הוא לומר דטעמא הוא גבי שופר משום מהב"ע · אלא הטעם מחמת דאין קטיגור נעשה סניגור ופסול משום דמאוס לגבוה כמו דמבאר האמו"ר הגאון בארוכות בב"ה (דרוש א') עש"ה :

אך עכ"ז ק"ל כיון דלא מלינו למימר מטעם אתי עשה ודחי ל"ת דהא כללא בידינו דהיכא דאפשר לקיים שניהם אינו דוחה והכא אפשר לקיים שניהם ע"י הפרשה ועיין ביבמות (ד' כ') דמשמע שם דהיכא דאין עשה דוחה ל"ת משום דאפשר לקיים שניהם אפי' בדעבר מ"מ לא קיים מ"ע וא"כ קשיא לן הכא בעניננו הא אפי' בדיעבד אם עבר ואכל לא יצא מטעם דהא הי' אפשר לקיים שניהם ע"י הפרשה ואין לתרץ כמו שתי' הגאון בעל ש"א דמשכחת דא"א בהפרשה כגון שהטבל אינו שלו וא"כ א"א בהפרשה כדתניא פ"ק דתרומות התורם שאינו שלו אין תרומתו תרומה וה"ה לענין מעשר · ח"א דא"כ קשיא הא הוי מלה גזולה ואינו יולא משום דלא הוה שלכם כמו שהקשה בעלמו שם · ואין לתרץ כמו שתירץ שם דמלינו לאוקמי כגון שהטבל אינו שלו דהיינו של נכרי ואפי' למ"ד מרות נכרי פוטר כגון שנתמרח אלל ישראל כו' ולא מיבעי למ"ד גזל אגם מותר כו' אלא אפי' למ"ד דאסור הנ"מ היכא דקא גזל בידים כדאיתא בב"ק (ד' קי"ג) ע"ש אפ"ה לענין תרומות ומעשרות אינו שלו ואי איפשר בהפרשה עכ"ל וק"ל דאפי' למ"ד גזל אגם מותר מ"מ הא לא מיקרי שלכם עד דקני ביאוש ושנוי רשות כמ"ש הרמב"ן בעלהמות פרק לולב הגזל ז"ל ומה שהשיב במאי דקאמר רב הונא להנהו אוונכרי ושקליק למימר דאיקנו בשנוי רשות ושנוי השם אע"ג דמהב"ע · יש להשיב ע"ז דאדעתא דאגם גזלא אבל לא של ישראל דלא שכיחא וא"כ מלוה הב"ע ליכא אך משום לכם איתמר דלמיקני מינייהו בעי יאוש ושנוי רשות כו' ע"ש · וא"כ אף אי נימא דגזל אגם היה מותר לפי דינא דגמרא מ"מ לענין לכם בעינן שיקנה בקנין גמור וא"כ ממ"נ אי נאמר דלא הוי יאוש ושינוי רשות א"כ הוה מלה גזולה ולא מיקרי לכם ואי הוי יאוש וש"ר א"כ מלי להפרים נמי תרו"מ וא"כ קשיא אמאי לא אפרים ועיין ג"כ בש"ע א"ח (סי' תרל"ז) במ"א דמביא בשם ס"י דמבאר נמי דאפי' למ"ד גזל אגם מותר מ"מ לא מיקרי שלכם עד דקנה בקנין ע"ש ועוד דהט"א בעלמו מביא שיטת הרמב"ן שם (סי' ל"ח) · ולכאורה מלינו לתרולי דהנה השעה"מ בה' גזילה הקשה על הרמב"ן דמשמע מדבריו דר"ה ס"ל דג"ע מותר מש"ה כתב דליכא מלוה הבא בעבירה ותמוה דהא ר"ה ס"ל דג"ע אסור בב"ק שם והניח בל"ע · וזה שנים רבות אשר השגתי מכתב מאתי הרב הגדול וי"א כו' כ"ש מוהרר יששכר בער נ"י וכתב לי שנ"ל לתרץ דמלינו למימר דהרמב"ן ס"ל כשיטת מהר"ם חביב דמבאר דאפי' למ"ד דג"ע אסור מה"ת אפ"ה אינו מחויב להשיב אלא מדרבנן וא"כ מלינו לחלק דע"כ לא אמריק מהב"ע אלא דוקא בשעה שהוא עושה המלוה עושה ג"כ העבירה כמו במלה של טבל שהקשו התוס' בסוכה דבשעה שעושה המלוה עושה ג"כ עבירה שאוכל טבל וכן נמי מה שהקשו מלולב הגזול דהתם נמי כ"ז שאינו מחזירו לבעליו הרי עבירה בידו שעובר על עשה דוהשיב משא"כ הכא דבשעת עשיית המלוה אין כאן עבירה כלל דהעבירה כבר נעשית · ואע"ג דמחמת העבירה באה המלוה אפ"ה בשעת עשיית המלוה אין כאן עבירה וא"כ הכא גבי ג"ע אף שעשה עבירה אפ"ה בשעה שעושה המלוה לית כאן עבירה דהא אינו מחויב בעשה דוהשיב לשיטת מהרמ"ח עכ"ד · וא"כ השתא נוכל לומר דהרמב"ן איירי למ"ד גזל אגם אסור מש"ה בעיק שיקנה ביאוש וש"ר לענין לכם · אבל למ"ד שבימים הקדמונים היה מותר לא בעינן שיקנה בקנין לענין לכם · אבל באמת ז"א דהא ע"כ הרמב"ן לא ס"ל שיטת מהרמ"ח כמו שאבאר דהנה התוס' הקשו בב"מ (ד' ס"א) היכא ס"ד למימר גזל אגם היה אסור מדאלטריך קרא למעוטי הלא בישראל גופיה לא ידעינן גזל אלא מריבית ואונאה ורבית שרי בכותים דכתיב לנכרי תשיך ואונאה נמי נותר דכתיב עמיתך והרשיק עם שאתך בתו"מ והקשה המהרש"א אימא אי לא כתב רישך למעוטי לא הוה מוקמינן קרא דל"ת לכותב ש"ם אלא לגזילה גופיה ולג"כ דלא אתי מרבית ואונאה ולכאורה נוכל לומר דל"ק האיך מלינן לאוקמי קרא דל"ת לג"כ דא"כ יקשה ל"ל קרא דלנכרי תשיך להתיר רבית בכותים (בזמנים הקדמונים) הא זאת ידעינן ממילא מקרא דלא תגזל דאי תימא דהיה אסור באגסין א"כ יכולין למילף גזל מרבית ואונאה ול"ל קרא דל"ת (ושבלמא על אונאה ליכא קושיא כ"כ עיין בכורות ד' י"ג) א"ו מוכרחין אנו לומר דמדלא תגזל ליכא ראי' דניכל לומר דאזיל לכותב ש"ם א"כ שפיר הקשו התוס' ל"ל קרא למעט גז"כ הא בישראל גופי' לא ידעינן אלא מרבית ואונאה ובכותי ליכא רבית · וא"ת הא מ"מ קשיא דנימא דאי לאו רישך הוה מוקמינן קרא דל"ת לגזל אגסין ואין לתרץ דא"כ קשיא ל"ל קרא להתיר רבית כמו שהקשיתי דמלינו למימר דאי לאו קרא להתיר ה"א דשפיר אסור ליקח רבית מהם והא דלריך לכתוב קרא דל"ת הא מלינן למילף מרבית דזה ליתא דאי הוה יליף מרבית ואונאה ליכא מלקות משום דהוי רק לאו הבא מה"ד ואין עונשין מה"ד אבל השתא דכתיב קרא דל"ת איכא מלקות · ואין להשיב הא לאו דל"ת הוי לאו הניתק לעשה ואין לוקין · דז"א דאי אמרינן כשיטת מהרמ"ח דאף למ"ד דגזל אגם הי' אסור מ"מ ליכא בו עשה דוהשיב וא"כ הדרא קושית המהרש"א על התוס' דמאי הקשו ל"ל קרא למעט דאין גזילה כו' הא לריך קרא למעט כמו שביארנו · אך באמת

ירצה

נ"ל דמ"מ לא קשיא דמלינו למימר שפיר דלא כשיטת מהרמ"ח דנחזי אנן דהא באמת לריך להבין מפני מה ולמה למ"ד גזל אגם אסור יליף מקרא דוהשיב עם קנהו או מקרא דואכלת (שם בב"ק) הא מלינו לילף מקרא דל"ת או למ"ד גזל אגם אסור מחויב מדבר תורה להשיבו נמי וא"כ תו לא מלינו לאוקמי קרא דל"ת על גזל אגם דהא קשיא כנ"ל נ"ל קרא להתיר רבית בכותים (בזמנים הקודמים) ואין לתרץ כמו שתירלנו הס"א דאסור ליקח רבית מעכו"ם והא דלריך קרא דל"ת הא מליק למילף מרבית דלריך לענין מלקות דאי הוה יליף מרבית הוי רק לאו הבא מן הדין ואין עונשין מה"ד אבל השתא דכתיב ל"ת לוקה הא ליתא דהגאו דל"ת נמי אינו לוקה משום דהוה לאו שניתק לעשה וא"כ ע"כ לא קאי רק על עושק ש"ש א"כ שפיר הקשו התוס' וגם קושיא קושית מהרמ"ח · אך עכ"ז להקשות על מהרמ"ח לא מלינו משום דמלינו למימר דס"ל כשיטת הרמב"ם (פ"ב מ"ה מ"א) דהיכי דהאיסור ידעינן בלא זה מזהירין מה"ד וא"כ נוכל לומר שפיר דאינו מחויב להשיב והא דלא יליף איסור גזל מל"ת ונימא דאיכא לאו הייט דא"כ קשי' כנ"ל למה לי קרא להתיר רבית בעכו"ם הא ממילא ידעינן מהכולך ליכתב קרא דל"ת ואין לתרץ כמו שתירלתי דה"א דאסור ליקח רבית והא דהילך קרא דל"ת הייט לענין מלקות דאי לאו ל"ת לא הוי מחויב מלקות משום דלא הוי רק לאו הבא מה"ד ואין עונשים מה"ד הז"א דהא אפי' לא כתיב קרא דל"ת נמי מחויב מלקות כיון דבלא הדין ידעינן האיסור דגזל מקרא דואכלת או מקרא דוהשיב כו' ובזה מזהירין מה"ד וכמו שהבאתי דברי הרמב"ם · אבל התוס' אזלי לשיטתייהו דס"ל דאפי' היכא דידעינן האיסור בלא"ד נמי אין עונשים מה"ד כמו שמבואר לקמן (ד' מ"א) ד"ה איכא בינייהו עש"ה וא"כ ע"כ לא ס"ל להתוס' כשיטת מהרמ"ח וע"כ מתורץ קושית המהרש"א וכמו שביארנו · אך זאת לריך להבין אי נימא כדעת הרמב"ם דהיכא דידעינן האיסור בלא הדין אז עונשין מה"ד א"כ אמאי לא מוקי על גזל גופי' ולא קשיא הא ידעינן מרבית ואונאה דז"א דמלינו לתרץ דאי הוה ילפינן האיסור רק מה"ד מרבית ואונאה לא היה מחויב מלקות דהא אין עונשין מה"ד אבל השתא דכתיב ל"ת וא"כ ידעינן האיסור בלא הדין וע"כ איכא מלקות אע"ג דהוי לאו הבא מה"ד:

אך באמת ז"א דהא ע"כ בל"ז לא מלינו ליישב לדעת הרמב"ם כמו שתירלו התוס' דלהכי מוקי לה לכובש ש"ש דבגזל לא לקי משום דהוה נל"ע דהא הרמב"ם סבר דאף היכא דאין לוקין נמי מוקמינן בלעבור עליו בשני לאוין והוא לענין דעובר על ב' איסורים וכמו דאמרינן ביבמות (ד' ל"ג) והראי' דהרמב"ם ס"ל כן דאיהו פסק דליכא מלקות בעושק ש"ש ומ"מ מוקמינן בעושק ש"ש ולעבור עליו בשני לאוין · ועוד דפרכינן בגמ' ולוקי ברבית והרמב"ם פסק דליכא מלקות ברבית א"ו דס"ל דאפי' היכא דליכא מלקות נמי מוקמינן לעבור עליו בשני לאוין · וא"ת א"כ קשיא על התוס' איך ס"ה לאוקמי ברבית הא ליכא מלקות ברבית דז"א דהא תוס' לשיטתם אזלי דמבארו שם (ד' ס"א) דרבא ס"ל כר"י דאינו יולא בדיינין ע"כ לדידי' שפיר לקי אבל הרמב"ם פסק כר"א דיולא בדיינין וע"כ אינו לוקה דס"ל דרבא ס"ל נמי כר"א כדמשמע שם ד' ס"ה ע"ש (ועיין בב"א בהקשה על התוס' קושיא הנ"ל הלא רבית הוי לאו הנל"ע והכי ס"ל לרבא עיין שם ונל"ע דהא התוס' מבארו דרבא ס"ל כר"י כמו שהבאתי · אך נ"ל דבאמת משמע דרבא ס"ל כר"א מהא דמקשי בתמורה (ד' ו') רק לאביי אבל לא לרבא · ועיין במהר"ם שיף ע"ש) אך עיין בתשובת ה"ל סי' כ"ו מה שתירץ על הרמב"ם אמאי לא מוקי על גזל גופי' ולעבור עליו בב' לאוין · אך לריכין אנו לבאר מה שהראיתי בח"ל שם דהקשה על התוס' דכתבו דלהכי אוקי אכובש ש"ש דהתם לוקה הא כובש ש"ש הוה לאו שאין בו מעשה דאינו לוקה והניח בנל"ע · ולכאורה נוכל להקשות בתוספת ביאור דהנה ר"י ור"ל במכות (ד' ט"ו) דר"י ס"ל ביטלו ולא ביטלו ור"ל ס"ל קיימו ולא קיימו ומבארו התוס' שם (ד' י"ז) דלמ"ד קיימו ולא קיימו מלינו מלקות גבי גזל אע"ג דהוי לאו הניתק לעשה וכגון דהזהירו ב"ד להחזיר ולא קיים · אבל לר"י דס"ל ביטלו ולא ביטלו לא משכחת מלקות גבי גזל ע"ש · ועתה נחזי אנן כמאן ס"ל לרבא אי ס"ל כר"י דאמר ביטלו ולא ביטלו א"כ שפיר לא מלינו מלקות גבי גזל · אך א"כ קשיא דאי נימא דס"ל לרבא בו"ב וא"כ מוכח דס"ל דלאו שאב"מ אינו לוקה כר"י כמו שמבואר שם וא"כ היאך מוקי בכובש ש"ש הא הוי לאו שאין בו מעשה וא"כ ליכא מלקות · ואי נימא דס"ל כר"ל דקיימו ולא קיימו א"כ ס"ל דהתראת ספק ל"ש התראה דתלי זה בזה כפי שמבואר בש"ס במכות בפרש"י (ועיין נמי בחולין ד' פ"א בפרש"י) וא"כ שפיר מוכח דלאו שאב"מ לוקה וא"כ שפיר מוקי בכובש ש"ש · עכ"ז קשיא הא כיון דס"ל דקיימו ולא קיימו א"כ משכחת מלקות גבי גזל נמי כמו שהבאתי דברי התוס' א"כ הדר הקושיא אמאי לא מוקי על גזל ולעבור עליו בשני לאוין כיון דאיכא מלקות · ולשיטת הרמב"ם דמהפך הגי' דר"י ס"ל קיימו ולא קיימו ור"ל ס"ל ביטלו ולא ביטלו נמי קשיא דאי ס"ל כר"י א"כ אמאי לא אוקי אגזל גופי' הא משכחת מלקות כמו שהבאתי דברי התוס':

אך באמת ז"א ונוכל לתרץ בין לשיטת התוס' ובין לשיטת הרמב"ם בפשיטות · דלשיטת התוס' מלינו למימר דס"ל כר"י דבו"ב וע"כ לא משכחת מלקות גבי גזל ומ"מ ס"ל דלאו שאין בו מעשה לוקה ודייק מטעמא דקא הכ' ליתן עשה אחר ל"ת הא בלא"ה ליקה דלאשב"מ לוקה (ועיין במ"ל ה' ביאת מקדש פ"ג ה' כ"ג עש"ה) או דיליף כמו דמבארו התוס' ב"מ (דף ל"ה) ד"ה ר"ל אליבא דר"י ע"ש [ועכ"ז אין להקשות דהא רבא ס"ל דהלכה כר"י לגבי ר"ל לבר מהני תלת דחשיב בגמ' דז"א דכיון דלאו פלוגתא דנפשי' אלא פליגי אליבא דתנאי כמו שמבואר בתוס' חולין (שם) ובב"מ ד' מ"ח) וע"כ שפיר מוקי קרא דל"ת על עושק ש"ש וכן נוכל לומר לדעת הרמב"ם דס"ל לרבא כר"י דקיימו ולא קיימו ומ"מ לא מלינו מלקות גבי גזל משום דמשמע מהא דפסק (בה' נערה בתולה ה"ב) דאינו לוקה רק בהם נתבטל העשה ושוב לא מני לקיים אך לא בעי ביטול בידים כמו דס"ל לר"ל ועיין בע"י מהאמו"ר הגאון נ"י (סי' י') באריכות בזה · וא"כ לא מלינו מלקות גבי גזל אף אי נימא קו"ק ולאו שאב"מ ס"ל דלוקה וכנ"ל [ובדרך אחר מלינו להוכיח דרבא ס"ל דלאו שאב"מ לוקה מהא דאיתא בתמורה (דף ד') לא יחליפנו ולא ימיר אותו כו' ליתן עשה אחר ל"ת לומר בא"ל עליו דר"י רבי יעקב אומר לא מן השם הוא אלא משום דהו"ל לאו שאב"מ כו' ואין לוקין כו' ור"י האי והנותר כו' למאי אתי מיבעי ליה לכי שאין דוחין לא את השבת ולא את יו"ט והאמר חזקי' כו' בא הכתוב ליתן ע"ש לבריפתו · וא"כ א"נ דס"ל לרבא דלאו שאב"מ אינו לוקה א"כ קשיא ל"ל קרא דוהנותר שאין לומר כר"י דאתא ללאו הנל"ע דתיפוק לא דהא לשאב"מ ואינו לוקה ואין לומר דאתא דאין שורפין ביו"ט דהא רבא ס"ל בבילה (ד' ה') דיו"ט עשה ול"ת וע"ש בתוס' ובפסחים (ד' פ"ד) בתוס' ד"ה לפי · א"ו דס"ל לאו שאב"מ לוקה ע"כ אתיא ללאו הניתק לעשה דאינו לוקה ובמ"א האריכתי]:

ועתה נחזור לענינינו לבאר דעת הרמב"ן דע"כ לא ס"ל כשיטת מהרמ"ח דאי נימא דס"ל כשיטת מהרמ"ח יקשה כמו שהקשיתי לעיל ואין לתרץ על הרמב"ן כמו שתירלתי אליבא שיטת מהרמ"ח דס"ל כהרמב"ם דהיכא דהאסור בל"ז מזהירין מה"ד דהא הרמב"ן ס"ל כשיטת התוס' שהבאתי דמ"מ אין מזהירין מה"ד כמו שמבואר בגל"ח לעיל ד' כ"ד באריכות דהרמב"ן מבית על הרמב"ם בזה · וס"ל דאף דבר שהאיסור מפורש מה"ת אם אין הלאו מפורש א"א ללמוד הלאו

מק"ו וג"ז בכלל אין מוסיפין מה"ד ע"ש · ועי"כ לא מצינו לתרץ כתירוץ הנ"ל בשם אחי אע"כ מוכרחין אנו לומר כמו שביארנו לעיל ד' כ"ע דתרי רב הונא הוא כדאיתא בגיטין (ד' י"א) בתוס' ע"ש ור"ה דהכא ס"ל דגזל הגם מותר כמו דמצינו בסנהדרין (ד' כ"ז) דר"ה ור"י כולהו תלמידי דרב אמרי כו' ומקשינן מהא דתניא על גזל כו' ומשני משום דבעי למתני סיפא ישראל בהגם מותר (בזמנים הקודמים) אלמא דר"ה תלמידו דרב ס"ל דגזל הגם מותר וזה נכלל במאי דפריך הרמב"ן על התוס' דמנ"ל דר"ה דהכא ס"ל דגזל הגם אסור וא"כ מוכח דהיכא דקני בקנין לא אמרינן מהב"ע דלמא טעמא דר"ה דס"ל דגזל הגם מותר (בזמנים הקדמונים) וא"כ ליכא מהב"ע והא דבעי קנין דלענין לכם לא מיקרי עד שיקנה בקנין וא"כ היאך מצינן לומר כמו שתי' הפ"א דמיירי בגזל הגם וע"כ א"א בהפרשה ול"מ למ"ד ג"כ מותר כו' דז"א דהא אינו יוצא מחמת דלא מיקרי לכם וא"כ חוזר הקושיא דהיכי מיירי דאי ליכא רק כזית מצומצם א"כ לא מיקרי שלכם ואי אכל יותר מכזית א"כ קשיא היכי ס"א דאתי עשה ודחי ל"ת הא אפשר לקיים שניהם ע"י הפרשה · [אף דהאמת מצינו אופן דלא אפשר בהפרשה וזה נפשוט ספיקו של הגאון בעל ח"ש (סי' כ"ח) בענין ה"ג אי מיקרי לכם או לא ע"ש דהנה איתא בגיטין (ד' מ"ח) ישראל ועכו"ם שקנו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה"ז דברי רבי · ואמרינן מ"ט דרבי דס"ל אין ברירה ויש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע ממעשר ופי' התוס' ד"ה טבל דאין לו תקנה לטבל זה דכיון דאין ברירה ויש קנין להפקיע ממעשר ושמא הגיע לו כל חלקו של עכו"ם או חליה ולא ידעינן כמה ואי מעשר מיני' ובי' שמא מעשר מחלקו והשאר חלקו ש"כ או איפכא או מקצתו מיהו יכול לתקן שיפרים עליהם ממ"א כו' ע"ש · וא"כ אתי שפיר דהא הכא אזלי בעניננו אליבא דר"ש ור"ש ס"ל בגיטין (ד' כ"ה) דאין ברירה (ואע"ג דקתני דטעמייהו משום שמא יבקע הנוד אך סברי התוס' הכא דטעמא דר"ש משום דס"ל אין ברירה וכן מוכח בעירובין (ד' ל"ז) וע"ש בתוס' ד"ה אי ובסוכה (ד' כ"ד) בתוס' ד"ה רבי ועש"ה דמבואר דטעמא דר"ש משום דס"ל אין ברירה) וס"ל נמי במנחות (ד' ס"ו) דיש קנין לעכו"ם להפקיע ממעשר וע"כ לר"ש משכחת בטבל בכה"ג שקנה לו שדה עם עכו"ם בשותפות דאין לו תקנה להפרים רק אם יש לו לעשר ממ"א וע"כ שפיר תירצו התוס' כגון דאכל יותר מכזית כדי דיהי' כזית שלו ואין להקשות כיון דאיכא יותר מכזית א"כ הא אפשר לקיים שניהם ע"י הפרשה דז"א דעסקינן שאכל מהאי טבל דא"א בהפרשה רק ממ"א ומיירי דליכא לעשר ממ"א · ועוד עיין במהר"ם (שם בגיטין) דפי' דהאחרון מקולקל ע"ש ועתה נפשוט נמי ספקו של הח"ש דהא מוכח מדברי התוס' דאפי' ה"ג נמי לא מיקרי שלכם דאל"כ למה הוצרכו התוס' לומר דאכל יותר מכזית כדי שיהי' כזית משלו דהא שפיר מצינו לומר דלא אכל רק כזית ואין להקשות הא לא הוי שלו דז"א דהא הוי טבל רק מספק דדילמא של עכו"ם הוא ואז פטור מתו"מ דהא יש קנין לעכו"ם להפקיע ממעשר וא"כ לא הוי רק ספק גזל דדילמא הוא חולין וה' גזל מיקרי שלכם · א"ו דה"ג נמי לא מיקרי שלכם · וע"כ שפיר רצו התוס' לומר שאכל יותר מכזית עד שיהי' בודאי כזית שלו] :

ועי"ב צ"ל לבאר שיטת התוס' הא דתירצו כגון דאכל יותר מכזית כו' ונחזור למה שכבאתי קושית הפ"א דהא א"כ הוי כלאו נוסף על העשה וא"כ היאך מצינן לומר דאתי עשה ודחי ל"ת ותירצתי כיון דאי אפשר לקיים עשה בע"א וע"כ דוחה כמו שביארנו לעיל · אך הקשיתי דהא אפשר לקיים שניהם ע"י הפרשה וא"כ על לכתחילה בוודאי אינו צריך האי היקישא דאינו יוצא דת"ל דלא מצינו לומר דאתי עשה ודחי ל"ת ואף אם נאמר דצריך האי הקישא לענין דיעבד דזה נ"כ ליתא כיון דמצינו לקיים שניהם אף דיעבד לא יצא כמו שכתבתי קצת ראי' מיבמות · אך כעת אני חוזר מזה ושפיר אמרינן דיוצא בדיעבד ונקדים מה דהקשה כדו"ל כיון דקיי"ל דכל מקום שאתה יכול לקיים עשה ול"ת אין עשה דוחה ל"ת וא"כ אמאי כתב הרמב"ם (בפ"ו מה' יבום ה' י') היתה יבמה אסורה על היבם איסור לאו או איסור עשה או שהיתה שניה כו' לפיכך אם עבר ובעל יבמתו שאסורה עליו משום לאו כו' קנאה והקשה על מ"ש בחייבי לאוין שאם בא עליה קנאה ונפטרה היא וכל צרותיה לזר כיון דבעי צרות מיירי מכלל שנפטרו כל צרות ומשמע דבנם צרות כשירות מיירי א"כ מדאורייתא לא רמיא הפסולה ליבום שהרי לא מצינו לומר דאתי עשה ודחי ל"ת שהרי אפשר לקיים שניהם דהיינו ליבם הכשירה א"כ אמאי אם בא עליה קנאה ונפטרה צרתה דכיון שיכול לקיים המצוה באחרת שאינו מחייבי לאוין כו' ותי' דהטעם הוא משום דאמרינן שם (דף י') אמר ר"ל הוא אינו חייב על החלוצה כרת ואחין חייבין על החלוצה כרת ועל הצרה בין הוא ובין האחין חייבין כרת ור"י אמר בין הוא ובין האחין אינן חייבים לא על החלוצה כרת ולא על הצרה כרת כו' * ור"י מי איכא מידי דמעיקרא אי בעי להאי חלין ואי בעי להאי חלין

ואג"ב אעתיק ממ"ש בחידושי שם ביבמות לבאר מה דפליגי רש"י ותוס' דהנה אמרינן שם הבא על יבמתו ובא א' מן האחין על צרתה פליגי בה ר"א ורבינא ח"א בכרת וח"א בעשה מ"ד בכרת כר"ל ומ"ד בעשה כר"י ופרש"י וח"א בעשה דבית אחד הוא בונה ואינו בונה ב' בתים · ולאו הבא מכלל עשה עשה · והקשו התוס' כיון דאצטריך קרא לגופי' שלא ייבם את שתיהם מנ"ל דאתי קרא לנתוקי מכרת ללאו ואור"ת דגרסינן וח"א בלאו כו' ובכתובות (דף ל') תוס' ד"ה אי הוסיפו להקשות על שיטת רש"י הנ"ל דמאי מספקא לי' להגמ' אי ר' ינאי לאפוקי מטעמי' דר"ש קאתי או טעמא דנפשי' קאמר הפשוט דר"י טעמי' דנפשי' קאמר אליבי' דמ"ד פ"ק דיבמות שם דהבא על יבמתו וחזר ובא אחד מן האחין על צרתה בעשה כו' לכך נראה לר"ת דגרסינן וח"א בלאו עכ"ל התוס' · ופי' הרשב"א ביבמות (ד' מ"ג) דלשיטת רש"י דגרים בעשה הא דאמרינן בכתובות (דף ל') וקדושין (דף ס"ד) הניחא לר"י דלאפוקי מטעמי' דר' שמעון קא אתי וחייבי לאוין קאמר ולא חייבי עשה שפיר אלא אי טעמי' דנפשי' קאמר כו' אליבי' ד"ל מספקא לי' אבל לר"י פשיטא דר"י מטעמי' דנפשי' קאמר כן פי' הרשב"א לפי גירסת רש"י דגרס ר' יוחנן ס"ל בעשה · וביארתי שיטת רש"י ע"פ הרשב"א בתוספת ביאור בהקדם מה דאיתא בקדושין (שם) קידשתי' וגרשתי' נאמן (לאוסרה לכהונה) נשבית ופדיתי' אינו נאמן ופריך מ"ש רישא דנאמן ומ"ש סיפא ומשני רישא בידו סיפא' לאו בידו ופריך והרי בידו להביאה לממזר · כר"ע דאמר אין קדושין תופסין בח"ל כו' ופריך מאלמנה לכה"ג ומשני כר' ישבב דאמר בהו ונלוה על עקב"י שה' אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר הניחא לר"י אי לטעמי' דנפשי' שפיר אלא אי לאפוקי מטעמי' דר"ש קאתי הרי בידו להביאה לח"ע ופרש"י היינו מצרי ואדומי עכ"ל וזה שנים רבות אשר הק' לי אחי הרב הגדול הנ"ל · אמאי לא משני בגמרא דתנא דמהני' ס"ל כר"ש דס"ל בנים ולא בנות יבמות (דף ע"ז) וע"כ ס"ל נמי דכל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו וכמו דפרש"י בד"ה כר' דוסתאי וא"כ ליתא ולא קשיא ממצרי דהא לא מיפסלא בביאתו דכל שאתה נושא בתו נושא אלמנתו · ואמרתי לו דעדיפא יכול להקשות דהא לכאורה קשיא אמאי לא פריך בשם הרי בידו להביאה

חלין ושבתא קאי עליה בכרת אלא היכי שליחותא דמרה קא עבדה וע"כ כיון דמעשה שליחות ע"כ אי ה"א דהכא עליה לא קאה א"כ לא הוי יוצאת הא"ל נמי ע"י הגרה כיון דהיכי לא מצי עבדי שלוחא דידה נמי לא מצי עבדא ע"כ אמרינן דאפי' בא עלי' נמי קנאה · והנה אאמו"ר הגאון נ"י בס' נ"י סי' כ"ז מדחה שם תירוצו ע"ש ומבאר דהכא שקיל וטרי הירושלמי יבמות פ"ב ה"ג ע"ש ולבסוף מסיק דהאמת אין אנו צריכים לזה שזה פלוגתא דפליגי ר"י ור"א בש"ס דילן (דף כ"א) דאתמר ביאת כה"ג באלמנה פליגי ר"י ור"א ח"א פוטרת צרתה וח"א אינו פוטרת צרתה כו' כ"פ באלמנה מן האירוסין מ"ד פוטרת אתי עשה ודחי את ל"ת מ"ד דאינו פוטרת לא אתי עשה ודחי ל"ת כיון דאפשר בחליצה כו' לימא תיהוי תיובתא נמי דר"ל אמר לך ר"ל כי אמינא היכי דמקיימי מצוה אבל הכא חליצה במקום יבום לאו מצוה וא"כ משמע היכי דקיים המצוה ביבום כגון שבא על הארוסה נפטרה צרה לחד מ"ד וא"כ לפי קושית הדו"ל הא אפשר לקיים שניהם העשה ול"ת היכי דיבם לכבירה וא"כ מ"מ קשיא על ר"ל א"נ דאף היכא דאפשר לקיים שניהם ועשה המצוה ע"י העברת הלאו עכ"פ קיים המצוה רק שגם עבירה עשה אבל עשית מצוה מקרי עשיה [ועיין בא"ח ה' ציצית סי' י"ב ד"ה לכאורה דמבאר שם באריכות נ"כ דנתקיים המצוה ע"ש] וע"כ אף דעל לכתחלה אינו צריך לדרש ההיקש אך בדיעבד אם אכל שפיר צריך ההיקש דאי לאו ההיקש הוי יצא באכילת מצה משום דבדיעבד אמרינן דנתקיים המצוה ע"כ מדייקי התוס' שאם אכל כ"ב כו' · וא"ת הא מ"מ הוי מצוה הבע"ב [ואף דתירצתי לעיל דס"ל לתוס' דמהב"ע דרבנן מ"מ אני חוזר בעת ושפיר ניחא דאף אי נימא דמהב"ע דאורייתא וכמו שנבאר] וכן הקשו על שיטת הריב"א לקמן (דף מ"ו) דס"ל דאף דאין עשה דוחי ל"ת ועשה מ"מ אם עבר על אותו לאו אינו לוקה דהא דלא דחי היינו משום העשה אבל הלאו כמאן דליתא דהעשה דחי לה והקשה הנוב"י הא הוי מצוה הב"ע (ולקמן נאריך בזה) וא"כ לענינינו נמי קשיא הא הוי מהב"ע · אך באמת ז"א דהיכתי אמרינן מצהב"ע היכי דהמצוה באה מחמת העבירה אבל הכא לענינינו. לא שייך המצוה לעבירה דעל הכזית שלו דיוצא בזה שפיר ליכא מצהב"ע דאתי עשה ודחי לל"ת והיכי דעשה דוחה ל"ת לא אמרינן מהב"ע · והא דאכל יותר מכזית דאז עובר על הלאו בזה אינו מקיים המצוה דהא אינו שלו וע"כ האיסור לחודי' הוא דעובר ואין שום הצטרפות להמצוה ובזה נוכל לומר מאי דאמרינן בגמ' שם אבל לא בטבל ופריך פשיטא א"כ קשיא לכאורה הא עד כאן לא אמרינן דא"י אלא לר"ש דס"ל דאין אהע"א אבל למ"ד אהע"א שפיר יוצאים דלא מצי למעט מההיקש וא"כ אמאי פריך פשיטא ואין לומר דפריך פשיטא מחמת מהב"ע דא"כ קשיא למ"ד מהב"ע לאו דאורייתא אך לדברי תוס' הנ"ל ניחא דהכי פריך אי מיירי דלא הי' לו רק כזית א"כ פשיטא דאינו יוצא דהא אינו שלו ואי הוה לו יותר מכזית לאכל עד שיהי' כזית משלו א"כ פשיטא דאינו יוצא דהא ליכא למימר אתי עשה ודחי ל"ת דהא אפשר לקיים שניהם ע"י הפרשה ואי מיירי בדיעבד אם אכל א"כ שפיר יצא כמו שביארנו :

ועתה נחזור לענינינו למה שביארנו לעיל דהא דפרש"י על הא דאינו יוצא בדמאי משום דאמרינן מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ לבדו אתה יוצא בה משום מצה יצא מי שיש לו איסור אחר · א"כ משום דמצהב"ע וביארנו דרש"י מתרץ קושית הרשב"א ומיירי בדליכא רק כזית מצומצם וע"כ אינו יוצא לר"ש מחמת ההיקש דמי שאיסורו משום ב"ת חמץ דל"ל מחמת מהב"ע דכיון דאתי עשה ודחי ל"ת ואין להקשות הא אפשר לקיים שניהם ע"י הפרשה א"כ לא יהי' רק כ"ש תרומה דז"א דהא ר"ש ס"ל כ"ש למכות א"כ א"א לקיים שניהם הכל לרבנן מקרי אפשר לקיים שניהם וא"כ ליכא טעמא דאתי עשה ודחי לל"ת ע"כ שפיר אינו יוצא מחמת מהב"ע (ועיין בצל"ח מה דמבאר על הא דפרש"י משום ב"ת חמץ לבדו כרבינא ע"ש) אך עתה שביארנו שיטת הר"י

בעולה לכה"ג דאפילו לר' ישבב קידושין תופסין כמו דאמרינן שם בכתובות אלא דזה יכולין לתרוצי דס"ל נמי דאין חלל מחייבי עשה דלא כראב"י ביבמות (דף ס') וא"כ לא קשיא מידי מבעולה לכה"ג דאין חלל מחייבי עשה וכל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו · וא"כ השתא שכתבנו דס"ל דאין חלל מחייבי עשה ודלא כראב"י א"כ מוכח נמי דס"ל בנים ולא בנות דאמרינן שם (דף ע"ז) במתני' ר"ש מתיר את הנקיבות מיד אמר ר"ש ק"ו הדברים ומה במקום שאסרו הזכרים איסור עולם התיר את הנקיבות מיד מקום שלא אסרו הזכרים אלא עד ג' דורות אינו דין שנתיר את הנקיבות מיד א"ל אם הלכה נקבל ואם לדין יש תשובה אמר להן לא כי הלכה אני אומר ומפ' בגמרא מאי תשובה משום דאיכא למיפרך ערוות יוכיח כו' מה לערוות שכן כרת כו' ורבנן מחלל דח"ע יוכיח וכראב"י ומאי לא כי דאמר להו ס"ק להו לדידי לא ס"ל דראב"י לדידכו דס"ל כראב"י הלכה נאמר וא"כ כיון שביארנו דהגא דמתני' דקידושין ע"כ לית ליה דראב"י מוכרח לסבור דבנים ולא בנות דהא יש ק"ו כמו דס"ל לר"ש וגם ע"כ ס"ל דכל שאתה נושא בתו כו' א"כ מאי מקשה בגמרא ממצרי הא לא נפסלה ואמאי מוכרח הגמ' שם להדרינן משנויא קמייתא אך אח"ז מצאתי בס' המקנה שהקשה נמי מבעולה ורצה לתרץ כמו שתירצתי דלא ס"ל כראב"י אך מדחה זאת דע"כ ס"ל לר"י דיש חלל מחייבי עשה דאל"כ היכי משכחת לי' חללה דהא ס"ל אין קדושין תופסין בח"ל והולד ממזר וכיון דהולד ממזר פשיטא דמיפסלא בביאתו כדאיתא ביבמות (דף מ"ה) בתוס' ד"ה מה וא"כ לא משכחת חללה לדידי' אלא באיסור עשה וע"ש בתירץ באופ"א וא"כ לפ"ז ליכא הוכחה דס"ל בנים ולא בנות אך מ"מ קשיא דהא יכולין לתרוצי דס"ל כן כמו שהקשה אחי נר"י וע"כ צ"ל לתרץ קושיתו לפי שיטת רש"י שהבאתי לעיל דרש"י גרס בעשה ופירש הרשב"א דלגירסת רש"י דגרס בעשה הא דמספקא ליה בגמ' אי ר"י טעמי' דנפשי' קאמר כו' הוא רק אליבי' דר"ל אבל לר' יוחנן פשיטא דר"י טעמי' דנפשי' קאמר וא"כ הא דפרכינן בקידושין (שם) הניחא לר"י אי טעמי' דנפשי' קאמר א"ש אלא אי לאפוקי מטעמא דר"ש קאתי הרי בידו להשיאה לא"ע · בודאי אזלי הגמ' רק אליבא דר"ל אבל לר"י בודאי טעמי' דנפשי' קאמר כמו דפי' הרשב"א וא"כ כיון דע"כ אזלי סוגית הגמ' רק אליבא דר"ל ניחא לקושיתו הנ"ל שהקשה דלמא ס"ל בנים ולא בנות וא"כ כשירה דכל שאתה נושא בתו כו' דהא פליגי ביבמות (דף ע"ז) ר"י ור"ל ר"י סבר דבת מצרי שני כשרה (פי' היכא שנשא בת ישראל וביאתו בעבירה) ור"ל אמר פסולה ומפרש בגמ' דר"ל יליף מכה"ג באלמנה דביאתו בעבירה כו' וא"כ לר"ל פסולה הכא אע"ג דס"ל דכל שאתה נושא בתו כו' וס"ל בנים ולא בנות משום דבתו נמי פסולה מטעם דביאתו בעבירה · אך גלגה קושיתו על הגמ' רק לשיטת ר"ת דפי' דגרסינן ר"י אמר בלאו ומאי דמספקא לי' בגמ' אליבא דרבי ישבב לכ"ע מספקא לי' וא"כ קשיא הכא אליבא דר"י דס"ל דבת מצרי שני כשרה דלית לי' טעמי' דביאתו בעבירה ול"ל ק"ו מאלמנה לכה"ג · ועוד דלר"י משמע דלכ"ע ס"ל בת עמוני ומצרי שני כשרה לכהונה אע"ג דביאתו בעבירה דאמר ביבמות (דף ס"ע) מאי איכא בין ת"ק לר"י מצרי שני וא"ב איכא בנייהו ובניהם

לא

הר"י שפיר הא דתירץ דמלי איירי דאכל יותר מכזית נ"ל לומר דלא בעינן לאוקמי דלא משכחת רק בכזית מצומצם אלא אפי' אי מיירי באכל יותר מכזית מ"מ אתי שפיר מה שפרש"י הני ב' טעמים משום הסיקה ומשום מהנ"ע והוא משום דאין להקשות דא"כ אף לר"ש ל"ל הסיקה תיפוק לי' מחמת מהנ"ע דהא אפשר לקיים שניהם דז"א דהא ביארנו דבדיעבד אם אכל אף היכא דאפשר לקיים שניהם יצא בעשית מצוה וגם אין בזה משום מצוה הבע"ב כמו שביארנו · והנה המ"ל מסתפק פ"ה מה' יסוה"ת אם נאמר ג"כ במ"ע דרחמנא אמר תאכל כגון מצה וקר"פ אם אכלן שלא כדרך הנאתן אם יצא ידי חובתו ע"כ נוכל לומר דלא שייך עשה דוחה ל"ת משום דאפשר לקיים שניהם ע"י אכילה שלא כדרך הנאתן דלענין איסור אינו עובר ולענין מצוה אפשר שיצא כמו שמוכיח השעה"מ ה' מ"ח (פ"ה ה' י') דהיה ידוע השיטת רש"י כן מהא דלקמן (דף פ"ג) ע"ב וע"כ הוי מצוה הבא בעבירה · אך לר"ש דס"ל דה"ה למכות וא"כ גם שלא כדה"נ אסור כמו שמבואר המהרש"ל ומהרי"ב"ל בשבועות (דף כ"ג) וא"כ א"א לקיים שניהם וה"א דאתי עשה ודחי ל"ת וע"כ מבעי' הסיקה דאינו יוצא וע"כ פרש"י הני ב' טעמים חדא דאינו יוצא מחמת הסיקה דזהו אליבא דר"ש וא"כ משום מהנ"ע הוא אליבא דרבנן · ואין להקשות הא מוכח מפרש"י (שם) על הא דאמרינן כמחבו וגמעו דא"י יד"ח משום דלאו דרך אכילה קא אכיל לי' · וא"כ הרי מוכח דבעינן רק כדרך אכילתן · דז"א דעיין בנוב"י מ"ק (סי' ל"ס) דמבאר דכוונת רש"י דלא דרך אכילה קא אכיל אלא דרך שתי' וכמ"ש התוס' בחולין (דף ק"כ) דהמ"ל במלה דאכילה כתיב בי' ע"ש ואין להקשות על המ"ל דמאי מספקא לי' אי יצא באוכל שכדה"נ הא נוכל לפשוט כמו שביארנו דז"א דאינו מוכח כן ושפיר נוכל להרץ לדברי המ"ל שיטת רש"י כמו שביארנו לעיל אך את זה קשיא הא בפשיטות מני לסיכות דע"כ אינו יוצא דהל"ל למה לי לר"ש הסיקה ת"ל הא הוה מהנ"ע דלא מלי כימא מחמת עשה דחי ל"ת דהא אפשר לקיים שניהם לאכול שלא כדרך הנאתן ואין לומר הא ר"ש ס"ל דאף על שלאו עובר שלא כדרך הנאתן כמו שכבאתי דברי המהרש"ל ומהרי"ב"ל דז"א דהא המ"ל מבאר בה' שבועות (פ"ה ה' ה') שלא כדעת המהרש"ל אלא אף לר"ש אינו לוקה רק כדרך הנאתן ועוד קשיא על המ"ל הא דהקשה השעה"מ. מהא שכתבו התוס' בקדושין (דף ל"ח) ד"ה דאקריב דהירושלמי פריך למה לא אכלו מצה של חדש יבא עשה דהעריב תאכלו מצות וידחה ל"ת דחדש כו' והשתא אם היתה דיוצא י"ח מצה באוכל שלא כדרך הנאתן א"כ מאי קשיא לי' להירושלמי ניתי עשה וידחה לל"ת הא אפשר לקיים שניהם לאכול שלא כדרך הנאהן כו' ולכאורה רציתי לתרץ הא ע"כ אזיל הירושלמי אליבא דר"ע דס"ל דמושבות בכ"מ שאתם יושבים משמע כמו דאמרינן שם בגמ' ור"ע הא ס"ל בשבועות (דף כ"ב) כר"ש דה"ה למכות וא"כ ה"ה באוכל שלא כד"ה · ואף דבגמרא דילן מדחה זאת שם עכ"ז ניחא דהירושלמי פליג בזה על הש"ס דילן וס"ל דר"ע ס"ל לגמרי דר"ש כמו דמבואר בשבועות פ"ג הל' ב' דר"ע מחייב ככ"ש דהיתא שם ר"י בשם כלרון מכאן ע"כ אמרתי לב"י כל נפש מכם לא תאכל דם מה אנן קיימין אם בדם שקירב הא הגיא דם שקירם אינו לא אוכל ולא משקה אלא כ"ב ופתר לה כר"ע דר"ע אמר כ"ש ופירש הפ"מ דר"ע דמתניתין דמחייב בשבועות ככ"ש ועיין בהריטות בס' ג"י מהאמו"ר הגאון (סי' י"א) דמבאר דלשיטת הירושלמי ס"ל לר"ע כ"ש למכות כר"ש · וא"כ אף אי נימא דאדם יוצא י"ח מצה שלא כד"ס מ"מ לריך להוי' משום עשה דוחה ל"ת דהא אפי' אם אכל שלא כד"ס נמי איכא לאו · ואין לדחות היכי מצינן לתרולי דהירושלמי אזיל לר"ע דהא לכתירה קשה היאך יצא במצה של הדש הא אמרינן אינו יוצא במצה של טבל משום דבעינן שיהי' איסורו משום ב"ת המץ יצא זו שאין איסורו אלא משום ב"ת טבל וא"כ ה"נ לענינו דאינו יוצא במצה של הדש דהא אין איסורו משום ב"ת המץ אלא משום ב"ת הדש · אך באמת ז"א דע"כ לא אמרינן התם רק אליבא דר"ב

לא למדוהו אלא מכה"ג באלמנה ת"ק סבר מה כה"ג באלמנה שביאתו בעבירה ופסול אף כהי נמי פוסל ורבי יוסי סבר ככה"ג מה לכה"ג שזרעו פסול פוסל לאפוקי מ"ם דאין זרעו פסול כו' · משמע דלכ"ע בת מ"ם כשרה אף היכא דביאתו בעבירה דאל"כ לת"ק נמי יאמר דמה כה"ג שזרעו פסול פוסל אף מ"ם זרעו פסול אלא וודאי דלכ"ע ס"ל דבת מ"ם כשרה (וכמו דהקשו התוס' (דף ע"ז) ד"ה ר"ל על ר"ל מהכא ופי' דלשונית הגמ' (דף ס"ע) לא אזלא אליבי' דר"ל רק לר"י אבל לר"ל ישרה פלוגתייהו בהא ע"ש בתוס' היטיב) · ועוד אפי' לת"ק דפוסל התם מטעם דביאתו בעבירה היינו משום דל"ל טעמי' דכל שאתה נושא בתו כו' כמו דאמרינן שם · אבל הכא לענינינו קשיא כיון דס"ל להגא דכל שאתה נושא בתו כו' יבתי לא פסולה לא מחוות איסור מצרית משום דמצינן לבנייה דס"ל בנים ולא בנות ולא מטעם דביאתן בעבירה דהא ר"י לא ס"ל דפסולה מטעם דביאתן בעבירה וא"כ קשיא כמו שהקשיתי · ע"כ נ"ל ליישב דלפי' ר"ת נמי ל"ק · דאיתא ביבמות (דף ע"ו) ובסוטה (דף ע') גבי מנימין גר מצרי הי' לו חבר מתלמידי ר"ע אמר אני מצרי ראשון ונשאתי מצרית ראשונה אשיא לבני למ"ב כדי שיהיה בן בני ראוי לבוא בקהל · והקשו התוס' ולמה לא הי' מותר לבוא בקהל והלא כבר בא סנחרב ובלבל את כל העולם כולו ואין מצרים במקומם ומטעם זה התיר ר' יהושע את ר"י גר העמוני במס' (ידים פ' ד') ומייתי לה בפ' תפלת השחר (ד' כ"ח) באמר לו ר"י מותר אתה שכבר עלה כו' ובסוטה פי' בקונטרס דתניא בתוספתא דקדושין א"ל ר"ע מנימין טעית שכבר עלה סנחרב ובלבל את כהע"כ כו' ובסוטה פי' ר"ת אף בבלבול סנחרב את כהע"כ את ארץ מצרים לא בלבל כו' וא"כ א"ב הגמרא דלא יכול לבא בקהל משום דמצרים לא בלבל ואיתא שם ביבמות ברשב"א דהקשה על התוספתא דקדושין ואומר דליתא לסוגיא דתוספתא משום דסוגיא לא כגמרא דילן ודלא כתוספתא דמס' ידים ולא קי"ל כוותי' ועוד דבירושלמי אמרי איפכא והתם גרסינן א"ל ר"ע לא כי אלא אף תשיאו לבת גיורת מצרית כדי שיהא שלשה דורות מכאן ומכאן ע"ש · וע"ש בירושלמי פ' השגל דאיתא שם א"ר יוחנן אמר ר"י מנימין גר מצרי הוא מתלמידי של ר"ע אמר אני גר מצרי נשוי לגיורת מצרית ובני גר מצרי ואני משיאו לגיורת מצרית נמצא בן בני כשר לבא בקהל א"ל ר"ע לא בני אלא אף תשיאו לבת גיורת מצרית כדי שיהיו שלשה דורות מכאן ומכאן ופי' הק"ע דנקבות נמי אסורות עד ג' דורות · וא"כ א"ם דס"ל להתוס' כהירושלמי ובירושלמי איתא דר"י בעצמו אמר משום ר"ע דבנים ובנות נאסרו אבל לפי' הקונטרס לא מצינן לתרולי הכי משום דהר"י בעצמו מביא להסיא התוס' דקדושין דא"ל ר"ע למנימן טעית שכבר בא סנחרב וכו' וא"כ משמע דלא ס"ל כהירושלמי אבל לפי' ר"ת שפיר אית לי' כהירושלמי כמו שפי' הרשב"א ע"ש וא"כ א"ם נמי מה שרש"י ס"ל דגרסינן בעשה משום דקשיא לי' סוגיא דקדושין כמו שהקשיתי · אמנם לפי' ר"ת ניחא משום דס"ל כהירושלמי וא"כ לא קשיא כמו שביארתי יע"ש גורם שאינו כדי שלא נצטרך לדחוק ולומר דמה דמספקא לי' לגמרא אליבא דר' ישמעאל לאו אליבא דר"ע :

דר"ש דס"ל אין איסור חל על איסור אבל אי אמרינן דאיסור חע"א שפיר מקרי דאסור משום ב"ח חמץ וא"כ איך מצינו לומר דבירושלמי אזיל אליבא דר"ע הא ר"ע ס"ל דאין א"ח ע"א וכמו דמבואר בתוס' חולין (דף ק"א) וא"כ אין איסורו משום ב"ח חמץ ואין לומר דחל חמץ על חדש מחמת דמקרי א"מ מחמת איסור הנאה דהא התוס' מבארו שם דלא מקרי איסור הנאה א"מ רק איסור חמור ואין לומר נמי דהוי איסור מוסיף מחמת דגבי חמץ היתר מלטרף לאיסור וכמו במבואר אאמו"ר בס' ע"י דז"א דכיון דאי אזלינן לשיטת ירושלמי דס"ל דר"ע ס"ל דכ"ש למכות וא"כ לא הוי מוסיף מחמת היתר מלטרף לאיסור דהא ס"ל דכ"ש למכות. אך מצינו לומר כמו שביארנו לעיל בהגה"ה דכיון דאחד יש היתר לאיסורו לא מקרי איסור השני חל עליו ואיסור חדש יש היתר לאיסורו כמו דמבואר בקדושין שם וע"ש בתוס' בד"ה והוא הדין עש"ה ולקמן (דף מ"ד) ד"ה והוא פ"ש. ועוד נוכל לומר ע"פ מה דמתרץ אאמו"ר הגאון נ"י בס' אבי הנחל (ד' ז') דעת המהרי"ט שהק' בקדושין (דף ע"ז) גבי הזר ובא עלי' שהיא חללה דהי אמרינן אין איסור חל ע"א היינו דווקא להיותו ב' משום אלמנה ומשום אחותו אבל אם התרו בו משום אלמנה ולא מחמת אחותו או שהי' שוגג באחותו ומזיד באלמנה פשיטא שהוא חייב דמשום שהיא אחותו מ"מ לא גרע מאלמנה בעלמא והשיג אאמו"ר הגאון נ"י עליו באריכות בס' נ"י סי' א' וזה אחד מן הקושיות מהא דאמרינן (שם) יצא זו שאין אסורו משום ב"ח חמץ ואם איתא לדברי המהרי"ט הלא ישנו לאיסור חמץ ג"כ ע"ש ומתרץ בס' אה"נ דהמהרי"ט לא כתב רק אליבא דר' יוסי דס"ל דאע"ג דאין איסור חע"א מ"מ חל עליו האיסור לקוברו בין ר"ג כמו דאמרינן ביבמות (דף ל"ג) אבל לר"ש בסובר דאין אחע"א ליתא להאוהו דהשני כלל אפילו לקוברו בין ר"ג כמ"ש התוס' שם ע"כ אפשר לומר דלר"ש היינו לוקה אפילו אם התרו בו משום איסור הב' כיון דליתא בעולם כו' ע"ש היטב. וא"כ לא קשה קושיתי הנ"ל דהכא במתניתין דאזלינן אליבא דר"ש ע"כ שפיר אמרינן דליתא לאיסורא כלל אבל גם בירושלמי נוכל לומר דס"ל כשיטת ר"י וע"כ מקרי דאסור משום ב"ח חמץ דשפיר איתא להאיסור חמץ וכמו שביארנו דעת המהרי"ט. וא"כ לא קשיא מה דהקשתי והא אפשר לקיים שניהם באוכל שלא כדה"נ דמצינו לומר כמו שתירצנו דר"ע ס"ל דכ"ש למכות לפי שיטת הירושלמי וא"כ ה"ה באוכל שלא כדה"נ וכמו שהבאתי לעיל דברי המהרש"ל. אך מ"מ לא מצינו לומר כן לדברי המ"ל דהא איהו ס"ל דלר"ש נמי אינו אסור שלא כדה"נ וא"כ קשה חדא מהני תרתי או דיש לפשוט דאינו יוצא באוכל מצה שלא כדה"נ מהא דבירושלמי כמו דהקשה הפעה"מ או דמוכח דלר"ש אסור אף שלא כדה"נ. וזה רבות בשנים אבר תירצתי ע"פ מה שהבאתי לעיל (דף כ"ג) מה דמתרצי האחרונים על הא דפסק הרמב"ם דהאוכל גה"נ של טרפה הו של עולה דחייב שתים והא דהרמב"ם פסק דאין בגידין בנ"ט ותירצו כלם בחדא מחתא דהטעם משום דרחמנא אחשבי' לאכילתו לחייב עליו משום גיד ע"כ מחויב נמי משום נבילה דאין לחלק דלזה מיקרי אכילה ולזה האיסור לא מיקרי אכילה וכמו שביארנו לעיל באריכות א"כ ה"נ דאי נימא דחשיב אכילה לענין מצות מצה א"כ ה"נ דחשיב אכילה לענין א"ח או לענין איסור טבל וע"כ שפיר הקשו התוס' אמאי לא ידחה עשה לל"ת והוא משום דא"א לקיים שניהם אף אם יאכל שלא כדה"נ (והרבה האריכתי בזה כל מה שהקשו על המ"ל אך יען שמלאתי כעת מקצת דברי במפרשים אמרתי לקצר) וא"ת א"כ איך ניחא מה שביארנו לעיל בשיטת רש"י דהא לפי דברי אלה א"א לקיים שניהם דהרי אף אם יאכל שלא כדה"נ נמי יעבור על האיסור טבל וכדומה משום דכיון דאחשבי' לאכילה לענין מצה וא"כ היאך נוכל לומר דהוי מצוה הבאה בעבירה דה"ל לאכול שלא כדה"נ. אך ז"א דכיון דביארנו דלשיטת רש"י יוצא באכילת מצה אף שלא כדה"נ וכן מבואר בת"ח בחולין (דף ק"כ) ומביא ראי' מהא דאמר רבא בלע מצה יצא וא"כ הא דפריך בגמרא על הא דאמר דיוצא בדמאי הא לא חזי לי' ע"כ מוכרחין אנו לומר דלא חזי בין כדה"נ ובין שלא כדה"נ. וע"ז פירש"י חדא דאמרינן לקמן מי שאיסורו משום ב"ח חמץ לבדו אך להאומר קשה הא זהו רק אליבא דר"ש דס"ל דאין אחע"א אבל למ"ד דאיסור חע"א שפיר מיקרי דאסור משום ב"ח חמץ וא"כ מאי פריך הא לא חזי לי'. ואין לומר כמו שפירש"י מי שאיסורו משום ב"ח חמץ לבדו וא"כ ניחא אף למ"ד איסור חע"א דגם זה אינו דהא זהו רק אליבא דרבינא והגמרא פריך ע"ז מידי בלבד כתיב. אך באמת זה ניחא דהיה לי' לרש"י הוכחה דע"כ המקשן סבר דדרשינן דבעינן מי שאיסור משום ב"ח חמץ לבדו כרבינא. דאל"כ מאי פריך דמאי הא לא חזי לי' הא חזי לי' שלא כדה"נ וא"כ המצוה יקיים ועל האיסור דמאי אינו עובר. וא"ת הא אמרינן כיון דאחשבי' לאכילה א"כ אף ממילא אף אגל דמאי מקרי אכילה. דז"א דנהי אנן אימתי נפל האיסור דמאי הוא מעת דאחשבי' לאכילתו וא"כ מקרי נמי אכילה גם אגל חמץ וא"כ הרי איסור חמץ ואיסור דמאי איסור ב"א. וב"א אף ר"ש מודה דחל. אלא וודאי דדרשינן דמי שאיסורו משום ב"ח חמץ לבדו וע"ז פירש"י ב' בטעמים הא דלא חזי לי' דאם אכל כדה"נ אינו יוצא מחמת דבעינן שיהי' איסורו משום ב"ח חמץ ואי אכיל שלא כדה"נ נוכל לומר דלא חזי' לי' הא דדרשינן דבעינן מי שאיסורו משום ב"ח חמץ לבדו א"כ מחמת מצוה הבאה בעבירה פי' כיון דביארנו דרש"י נמי סובר דע"כ מוכרחין אנו לומר דאכל יותר מכזית. וא"כ אף אי לא נימא דבעינן משום ב"ח חמץ לבדו איכא הטעם דמהב"ע. דאין לומר כמו שביארנו לשיטת הר"י דליכא מצוה הב"ע מחמת דאין הצטרפות העבירה להמצוה דעבירה לא בא מחמת המצוה. דז"א דהא הכא העבירה באה מחמת המצוה דהי לא אחשבי' לאכילתו לענין מצוה לא הי' עובר על האיסור דהא אכיל שלא כדה"נ ועיין בס' ע"י סי' יו"ד במה דמבאר אאמו"ר נ"י דלשיטת רש"י אף לר"ש אינו אסור שלא כדה"נ עכ"ה:

דף לו האוכל נבילה ביוה"כ פטור ופרש"י פטור מחטאת דאין איסור יוה"כ חל על איסור נבילה ואם בו ביום נתנבלה ואפ"ה היתה אסורה קודם יוה"כ משום אבר מה"ח והקשו התוס' דהא כי פקע איסור אמ"ה יחול עליו איסור יוה"כ ונבילה בב"א דמודה ר"ש באיסור ב"א. ותירצו דאפי' נתנבלה ביוה"כ לא חייל עלה איסור יוה"כ דאיסור שאינו זבוח הוי בו נמי מעיקרא והכתי לא פקע. ובשבועות (ד' כ"ד) הוסיפו להקשות למ"ד בחולין (ד' ק"ג) בהמה בחייה להו לאברים עומדת וחל איסור יו"כ מחייה ואפי' למ"ד לאברים עומדת כי מתה פקע איסור אבר מה"ח והלו איסור נבילה ויוה"כ בב"א. ותירצו דאיסור יוה"כ לא חייל לא מחיים ולא לאחר מיתה משום עשה שאינה זבוחה כו'. אך הרשב"א הקשה ע"ז דא"כ למ"ד להו לאברים עומדת היכי מצי חייל איסור אבר על עשה שאינה זבוחה (וגם אמרינן כגון שנטרפה עם יציאת רובה דאיסור אמ"ה ואיסור חלב ואיסור טריפה בהדי הדדי קאתי והיכי היילו כולם על איסור עשה בא"ז דאפי' במעי הם קיימא באיסור זה ומהאי טעמא הקשה נמי למ"ד לאברים עומדת איסור אמ"ה האיך משכחת לה דלא קיימא לאברים במעי הם וא"כ האיך חייל על איסור שאינה זבוחה. א"ו דזבחת לא אתיא לאיסור דבל"ה אסורה וקיימא מחיים באיסור אמ"ה ולאחר מיתה באיסור נבלה אלא בא להתיר

את האיסור ופירש לך דבשחיטה שרי ולא בנחירה כו׳ · וא״כ ע״כ מוכרחין אנו לומר דס״ל לרש״י כשיטת הרילב״א דליכא עשה שאינו זבוחה ע״כ פרש״י דלא חל מחמת אבמה״ח :

אך באמת קשיא לנו טובא על שיטת הרילב״א · דאשית הא דהקשה האיך חייל אבמ״ה על עשה שאינה זבוחה הא איסור אבמ״ה הוי איסור מוסיף דאסור ג״כ לבני נח כמו דאמרינן (שם בחולין) דחל איסור אבר על איסור טמאה מחמת דהוה איסור מוסיף דאסור לב״נ · אך את זה מלינו לתרולי דע״כ לא ס״ל אף איסור מוסיף דאל״כ למאי אמרינן שם בהמה בחייה לאברים עומדת ואיסור אבר ואיסור טריפה בהדי הדדי קאתי ומשמע דאי לאו לאברים עומדת לא אתי איסור אבר וחייל על איסור טריפה ואע״ג דהוי איסור מוסיף א״ו דלא סבירא ליה אף א״מ וכן פירשו התוס׳ שם ד״ה א״ס ע״ש · אך מ״מ קשה על הא דהקשו למ״ד לאו לאברים עומדת האיך חייל איסור אבר על עשה שא״ז הא להאי אוקימתא דבהמה בהייה לאו לאברים עומדת ובמיתי איסור אבר ומיחל על איסור טריפה קמיפלגי דר״י סבר דחל אזי הא פרש״י בפירוש דחל מחמת דאסור לב״נ וא״כ לא קשיא ממילא האיך חייל על איסור עשה שא״ז דחל ג״כ מחמת דנאסר לב״נ אע״כ מוכרחין אנו לומר דקושית התוס׳ להאי אוקימתא דר״י ס״ל לאברים עומדת ור״ל ס״ל לאו לאברים עומדת א״כ קשיא לר״ל האיך חייל איסור אבר ע״א שא״ז דבזה לא מצינו לומר דחל מחמת דהוי א״מ דהא ס״ל דלא חל איסור אבר על איסור טריפה וא״כ בודאי לא ס״ל איסור מוסיף · אך עכ״ז נוכל לתרץ דאין מזה ראיה דליכא עשה שא״ז דאפי׳ אי נימא דאיכא איסור שא״ז מ״מ לא קשיא האיך חייל איסור אבר על איסור שא״ז · דז״א דפפיר חל מחמת דאמרינן דהוה א״מ דאסור לב״נ ול״ק דא״כ אמאי ס״ל דלא חל איסור אבר על איסור טריפה דהוי ג״כ א״מ דז״א דמ״ל דהא דס״ל דלא חל איסור אבר על איסור טריפה הוא משום דס״ל כרבנן דדרשי שם לא תאכל הנפש עם הבשר כו׳ כל שבשרו מותר אתה מצוה על אבריו וכל שאין בשרו מותר אין אתה מצוה על אבריו :

אך לכאורה מלינן לדחות זה מהא דהקשו התוס׳ שם ד״ה מ״ס על מ״ד דלאו לאברים עומדת דלא חל איסור אבר על איסור טריפה דכמאן ס״ל דאי כר״א דאמר (שם ד׳ ק״ב) כל שאתה מצוה על דמו אתה מצוה על אבריו א״כ ליחייב נמי הכא טרפה משום אמ״ה ואי כרבנן דאמרי כל שבשרו מותר כו׳ א״כ ל״ל טעמא דלאו לאברים עומדת · ותירצו דדרים כל מין שבשרו מותר וא״כ לא מלינו לתרץ כנ״ל · אך באמת ז״א ותירוצם דחוק וע״ש במהרש״א · וע״כ נלענ״ד דשפיר נוכל לומר דס״ל כרבנן דדרשי כל שבשרו מותר וע״כ לא חייל איסור אבר ע״א טריפה · והא דנ״ל טעמא דלאו לאברים עומדת יבואר ע״פ מה שמבאר הפמ״ג (ה׳ א״ב פי״ז) דס״ל לר״י ור״ל איסור כולל ומכ״ש איסור מוסיף וס״ל נמי כרבנן דדרשי כל שבשרו מותר כו׳ ואין אבר מה״ח נוהג בטמאה ומש״ה אי לאו טעמא משום דבהמה בחייה לאברים עומדת דהו״ל איסור ב״א לא הוי חל אע״ג דאבמ״ה הוי איסור מוסיף ובעלמא ס״ל דאמרינן א״מ אפ״ה הוה ממעטינן מקרא דלא תאכל הנפש עם הבשר כי היכי דממעטינן מינה דאינו נוהג בטמאים אע״ג דהוה איסור מוסיף לגבי טמאים · אמנם השתא דס״ל לר״י דבהמה בחייה לאברים עומדת ואיסור אבר ואיסור טריפה בהדי הדדי קאתי · מסתברא לן למימר דלא ממעטינן מקרא רק בהמה טמאה דלא הוי איסור ב״א אע״ג דהוי א״מ ובעלמא ס״ל א״מ אבל אבמ״ה דטריפה דהוי איסור ב״א דאלים טפי דאפי׳ לר״ש דבעלמא ל״ל אתא״א כלל מ״מ באיסור ב״א מודה כדאיתא ביבמות (ד׳ ל״ג) וה״נ גבי אבמ״ה חייל אטרפה וה״ט דתפסת מועט תפסת כו׳ עכ״ה · וא״כ לפ״ד

אלה ל״ק מה דהקשו התוס׳ שם דשפיר נוכל לומר דאף למ״ד לאו לאברים עומדת דאיכא עשה שא״ז מ״מ חל איסור אבר על איסור שא״ז מחמת דהוי איסור מוסיף והא דלא חל איסור אבר על איסור טריפה הוא מחמת דדרים כרבנן דדרשי כל שבשרו מותר דאין להקשות דא״כ למאי אצטריך לומר דלאו לאברים עומדת אי ס״ל כרבנן וכמו שהקשו התוס׳ וכנ״ל דז״א דאי ה״א דלאברים עומדת א״כ הוי ב״א ואז לא הוי ממעטינן מקרא דלא תאכל דלא ממעטינן רק איסור כולל ומוסיף אבל לא איסור ב״א · אך זאת קשיא לכאורה מה דהקשו התוס׳ (שם) להאי אוקימתא כגון שנטרף עם יציאות רובה דאיסור אבר ואיסור חלב ואיסור טריפה בהדי הדדי קא אתי והיכי חיילי כולהו על איסור שא״ז דאפי׳ במעי אם קיימא באיסור זה ומהאי טעמא תקשה נמי למ״ד לאברים עומדת איסור אמ״ה היכי משכחת לה דלא קיימי לאברים במעי אם וא״כ האיך חייל על איסור שא״ז · ובשלמא מה שהקשו האיך חייל איסור אבר על איסור שא״ז שפיר מלינו לתרץ כנ״ל דחל משום דאיסור אבר הוה א״מ דאסור אף לב״נ והא דצריך שם בחולין לטעמי׳ דאתו כולם בהדי הדדי הוא מפני שדרש כל שבשרו מותר וע״כ נתמעט דלא חל איסור אבר על טמאה אע״ג דהוה איסור מוסיף וע״כ לא חל איסור אבר על איסור טריפה אבל אי אמרינן דאתו כולם בהדי הדדי ע״כ הוי איסור ב״א וע״כ חל אע״ג דדרים כל שבשרו מותר דלא ממעטינן רק איסור מוסיף אבל לא איסור ב״א כמו שביארנו (אע״ג דאלל ב״נ נמי בעי נחירה כמבואר בחולין (ד׳ ל״ג) מ״מ האיסור בלא נחירה הוא מחמת אמה״ח אבל בעשה שא״ז אינו שייך אצלם) אך מ״מ הקושיא האיך חייל איסור חלב על איסור שא״ז שפיר קשיא דהא איסור שא״ז קדמה · ואין לתרץ ע״פ מה שמבאר הרשב״א בחולין (ד׳ פ״ע) דלענין אתע״א לא חשבינן ליה לאיסור גיד דחל משעת יצירתו אלא משעת לידתו דכיון דאפשר שתשחט אמו ויהי׳ להגיד היתר אכילה ע״י ע״כ לא חשבינן ליה לאיסור חל ע״א עד שנולד או עד שילא לאויר העולם בחיי האם וכדאמר ר״י בבלהי פרקין אכל חלב מן החי מן הטריפה חייב שלש ואוקימנא בשנטרפה ביציאת רובה דאיסור חלב ואיסור אבר ואיסור טריפה בהדי הדדי קא אתי ואע״ג דשמעינן לר״י דקודם שנולדה חל עליו איסור חלב דחדשים גרמי לי׳ כדאמרינן לעיל א״ו דטעמא משום דאיסור חלב תלוי ועומד שמא תשחט האם ויהי׳ לו היתר בשחיטה ועד שיולד או עד שילא לאויר העולם לא חשבינן ליה אתע״א וה״נ ל״ש כו׳ ע״ש וא״כ ה״נ הרי איסור שא״ז נמי עדיין אינו מונח עליה עד שנולדה ואז חיילו כולם בב״א · דז״א דבשלמא חלב וגיד שפיר מיקרי דעדיין אינו מונח האיסור עד שילא לאויר העולם משום דיש לזה היתר בשחיטת אמה · אבל באיסור שא״ז לא מיקרי דלא מונח האיסור שא״ז משום דניתרת בשחיטת אמה דהא דניתרת בשחיטת אמה הוא הוי כמו דנשחטה היא בעלמה כמו דאמרינן בחולין (ד׳ ע״ה) דארבע סימנים אכשריה ופי׳ או בושט וקנה שלו או בושט וקנה של אמו · אך באמת ל״ק האיך חייל איסור חלב ע״א שא״ז דכיון דא״א בע״א ע״כ אל כמו דתי׳ התוס׳ בחולין (ד׳ ל) ד״ה אלמא דכיון דא״א לאיסור גיד בענין אחר ע״כ חל ע״ש · עכ״פ נתבאר דלא קשיא קושית הרילב״א וא״כ שפיר נוכל לומר דאיכא עשה שא״ז א״כ חוזר קושית התוס׳ אמאי לא הוי איסור ב״א היכא דנתגדלה בו ביוה״כ :

וע״ב נ״ל לתרץ שיטת רש״י באופן אחר ונקדים מה דאמרינן בחולין (ד׳ קב) ור״י נ״ל קרא דאיסור אמ״ה חל בטמאה תיפוק ליה דאיסורא נוהג בב״נ · ומשני לא נצרכה אלא לר״א והקשו בתוס׳ אי קסבר בהמה בחייה לאברים עומדת הא הוי ליה איסור ב״א · (וע״ש במהרש״א

דמבאר דאע"ג דבב"א נמי איכא למ"ד דפוטר בפ"ד אין לא ניחא לכו למימר דר"א ס"ל כהאי מ"ד דהא כאתא דתלמודא עדיף לי' כ"א כו' · ותמיה לי דעיין בתוס' שם ד"ה וכ"ק דדוקא בבני דאיירי שם כגון שהרה ודלא שותה עש"ה ועי"ש שפיר הקשו התוס' על רש"י בחולין (ד' ק"א) ד"ה באיסור ע"ש · ולשיטת רש"י יכול לומר דס"ל כמו דמבאר הרשב"א שם ביבמות ע"ש ודו"ק) והקשה הגרו"פ (סי' ס"ב) דלפי מ"ש התוס' ביבמות (ד' ל"ג) גבי הבא על אשת אחיו ואחות אשתו דס"ל לר"ש דחייב משום אשת אח דלא הוי איסור ב"א דאיסור אחות אשתו יש היתר לאיסורו במות אשתו משא"כ אשת אחיו אין היתר לאיסורו כו'* וא"כ מאי קושיא דלמא ר"א ס"ל כר"ש ואיסור אמה"ח יש היתר לאיסורו ע"י שחיטה משא"כ טמאה וא"כ לא הוי איסור ב"א ואיסור טומאה קדים · ובאמת לפי מה דמבאר אאמו"ר הגאון נ"י בס' נ"י (סי' א') דהא שכתבו התוס' דשבת אתא חל אשת אח דחמור ולא אחות אשה אע"ג דאחות אשה הוי איסור כולל אעפ"כ אשת אח הוי מוסיף דמיגו דאיתוסיף איסורא לגבי אחים אתוסיף נמי איסורא לגבי דידי' כמו דאמרינן ביבמות (שם) ע"כ אמרינן דשבת אתת לא חל רק אשת אח דהוי איסור חמור משא"כ בשבת ויוה"כ אעפ"י דשבת הוי איסור חמור לגבי יוה"כ כמו שפרש"י בחולין דשבת הוי א"מ שנתוסף מיתת ב"ד מ"מ יוה"כ הוי נמי איסור כולל דאסור באכילה וע"כ שניהם שקולים ובאיזה מהם שבגג חייב חטאת כיון דליכא בזה חמור שידחה הקל דבכל חדא יש מעלה כו' · וא"כ לענייננו אתי שפיר ומתורץ קושית התוס' דהא הכא אזיל אליבא דר"ש ור"ש אף דס"ל ב"א מ"מ היכא דהוי אחד חמור ואחד קל אזי תופס החמור ולא הקל וא"כ לא הוי נבילה ביוה"כ איסור ב"א משום דאיסור נבילה חמור לגבי יוה"כ מכמה טעמים חדא דהא ר"ש ס"ל כ"ש למכות ומבאר מהרש"ל ומהריב"ל (בשבועות) דהאיסור אף שלא כדרך הנאתן וא"כ נבילה אסור לר"ש אף בכ"ש וא"כ אף שלא כדה"נ אבל באיסור יוה"כ אין אסור אף לר"ש רק בכותבות כמו דמבאר המקנה בקדושין (דף ע"ז) ועוד דנבילה חמיר שכן מטמאה כמו דמבארו התוס' דמיקרי נבילה חמור נגד חלב אע"ג דחלב הוא בכרת ונבילה הוא בלאו אך כיון דנבילה מטמאה ע"כ חמור · וא"כ ה"ה ליוה"כ · ועוד דנבילה מיקרי א"מ מחמת דנאסר לגבוה כו' כמו דפי' התוס' (חולין ד' ק"א) ד"ה מאן וא"כ אף דנתנבלה ביוה"כ מ"מ פטור על איסור

יוה"כ אע"ג דשבת אתת מודה ר"ש דזהו דוקא היכא דב' האיסורים שוים אבל לא לגבי חמור נגד הקל דמדחה האיסור חמור להקל כמו שביארנו [ועיין לעיל (ד' כ"ו) מה שהבאתי דברי הש"א דמבאר דיוה"כ הוי א"מ לגבי נבילה ומזה מפיק דר"ש לא ס"ל אף איסור מוסיף ע"ש מה שביארנו ע"ז בארוכות · וראיתי בח"ש דמדייק מזה דר"ש לא ס"ל איסור מוסיף והוא כמו דאמרינן ביבמות (ד' ל"ב) דא"א הוי מוסיף משום דנאסרה על שאר אחין וכתב רש"י (שם) בסוגיא דהוחלפו דהטעם הוא משום דבב"א נאסרה על האחין משום א"א ואשת אח והוי על האחין איסור ב"א ועל הא שנפלה כבר אחותה אף שהיתה אסורה לו משום אחות אשה הוי איסור מוסיף · וא"כ לפי"ז נראה פשוט אי אשתכח א' שהביא ב' שערות ביוה"כ לאחר שנתנבלה הבהמה א"כ הוי לדידיה איסור ב"א וא"כ אזי לגבי כ"ע הוי איסור מוסיף מיגו דאיתוסיף לגבי האי גברא דהוי לדידי' איסור ב"א וכמ"ש · ולפ"ז יש לומר מדפוטר ר"ש סתם ונהי דלא מיירי היכא דהביא הב' שערות ביוה"כ דמסתמא מיירי ברוב ב"א מ"מ כיון דאי אשתכח א' בעולם שהביא ב' שערות ביוה"כ א"כ הוי איסור מוסיף לגבי כ"ע וחייבין כ"ע משום יוה"כ ונבילה ולא הוי לר"ש למסתמא ולומר דפטור כיון דליכא לברורי דלמא איכא אינש שהביא ב' שערות ביוה"כ · אלא וודאי דאף איסור מוסיף לית ליה · ולפי"ז יש לדון במאי דפסק הרמב"ם דאין חייב משום נבילה בבהמה טמאה הא אי אשתכח אינש שהביא ב' שערות אחר שנתנבלה הבהמה טמאה א"כ הוי לדידי' איסור ב"א וא"כ ממילא לגבי כ"ע הוי איסור מוסיף עכ"ל · ולכאורה יכול להביא ראי' לדבריו למה שאומר דאי הביא הב' שערות ביוה"כ לאחר שנתנבלה הוי ב"א דכן משמע מפרש"י (שם) על הא דאמר רב עמרם בשופעת מתוך י"ג כו' ופרש"י דהוי ב"א דתלוין ועומדין לחול עד שיגדלו ובשעה אחת היילי כולם ע"ש · אך באמת צריך להבין דא"כ האיך אמרינן בחולין (ד' ק"א) האוכל גה"נ של נבילה ר"מ מחייב וחכמים פוטרים ומודים חכמים לר"מ באוכל גה"נ של עולה ושור הנסקל ומפרש דכולל לית ליה וכולל בא"ח אית לי' · ולפ"ד הרי גה"נ של נבילה מבהמה דיהיה מוסיף דהרי לא' שהביא הב"ש לאחר שנתנבלה חל עליו איסור נבילה ואיסור גה"נ בב"א וא"כ הוי לכ"ע איסור מוסיף וכן נמי (שם ד' ל') דמפרש דהמתניתין שם מיירי בוולדות קדשים וקסבר וולדות קדשים במעי אמן הם קדושים וקסבר גה"נ נוהג בשליל

ולכאורה קשיא על מה דהקשו התוס' בדבור הקודם (שם) ד"ה אלא דהאיך הוי מליקה איסור ב"א והא מיד כשנמלקה הוי נבילה ואיסור זרות לא חייל עד אחר זריקה בית היתר לכהנים כדאמרינן במכות כו' ותי' דהאיסור נבילה נמי לא חל עד אחר זריקה דנפקא ליה מאיסור מעילה · ועוד תירצו דר"ש לטעמיה דס"ל דלוקה לפני זריקה כו' · וקשה אמאי לא ניחא דהאסור נבילה קדים דהא הקדש יש היתר לאיסורו ע"י שאלה דאי בעי מיתשיל עלה וכן תירצו התוס' בקדושין (ד' נ"ח) ד"ה והוא · והתוס' אזלי התם ביבמות אליבא דר"ש · אך באמת מלינו לתרוצי ובזה נפשט ספקו של המ"ל דנסתפק (בפ"א מה' מעשה הקרבנות) וז"ל כתב הרשב"ם בב"ב (ד' ק"כ) דהשוה דאמרינן יש שאלה בהקדש אם שחט בחוץ ונתחייב כרת והתירו להקדשו אגלאי מלתא למפרע דלאו הקדש הוא ופטור מכרת · ואני מסתפק בשוחט בפנים ואכלו קודם זריקה דלוקה אם מהני שאלה לפוטרו ממלקות דדילמא דוקא שוחט בחוץ דשחיטה באיסור דאוריי' היא מהני שאלה אבל בשוחט בפנים לא כו' ע"ש · ומהכא נשמע דבשחיטה גרידא לא מהני שאלה וע"כ כיון דהכא איירי משנשחטה וא"כ לא מהני שאלה וע"ג מיקרי ב"א דתיכף כשנמלקה באו האיסור זרות ונבילה בב"א · ואע"ג דמבאר שם המ"ל דמדברי התוס' כריתות (ד' י"ג) ד"ה אדעא שכתבו הבהא משנשחטו ונזרקו דמן כהלכתן ליתא בשאלה וא"כ נראה מדבריהם דדוקא היכא דנשחט ונזרק דמן כהלכתן לא מהני שאלה אבל קודם זריקה מהני שאלה כו' ע"ש וא"כ הוזר קושיתי הנ"ל דהא הכא קודם זריקה אך ז"א דעיין בס' א"ס מאאמו"ר הגאון נ"י (ד' י"ז) דתמה על המ"ל דהאיך דקדק מדברי התוס' דדוקא אם נשחט ונזרק דא"כ האיך מקשה הש"ס ליתני ה' חטאות וליקי כגון דאכל כזית פגול דהא והאי מיירי בדאקדשינהו וא"כ קשה דהא לא חשיב מה דמהני בשאלה ומוכרחין אני לומר דלאחר שנשחטו וזרקו דמן כהלכתן לא מהני שאלה והשתא אי אמרינן דבעינן דוקא נשחטו ונזרקו א"כ לא מצי מיירי כגון דאכל כזית פגול דא"כ לא נזרקו דמן כהלכתן וא"כ מהני שאלה א"ו דלאו דוקא נשחט ונזרק אלא אפי' נשחט לחוד נמי לא מהני שאלה וא"כ ניחא הכא כיון דמיירי משנשחטו שוב לא מהני שאלה ולא מיקרי יש היתר לאיסורו ולקמן (ד' מ"ז) נבאר אי"ה בזה בארוכות :

בשביל דאיסור גה"נ ומוקדשין בהדי הדדי קאתי · ולפ"ד הרי אף אי נימא דאיסור גה"נ קדים לאיסור מוקדשין מ"מ כיון שנעשה גדול חל עליו איסור גה"נ ומוקדשין בב"א א"כ הוי לכ"ע איסור מוסיף וכן בכ"מ בש"ס היכא דאמרינן אין איסור חע"א א"כ קשי' דהא הוי א"מ ובא"מ כ"ע מודו לבר מדר"ש · אלא וודאי דכל היכא דהאיסורין חלין על החפץ ע"כ כיון דלא חל האיסור לגבי בני חיובא ע"כ אף לזה שנתגדל נמי לא חל דהאיסור המונח על החפץ מונע מלחול האיסור אחר וע"כ לא מקרי ב"א דאינו מונח על החפצה רק איסור אחד · והא דמפרש רש"י (שם) דהוי ב"א הוא משום דהתם מיירי באיסור גברא וע"כ שייך לומר כיון שנתגדל הוי ב"א ואח"ז מצאתי בנוב"י מ"ת (א"ח סי' קי"א) מתמיה נמי על פרש"י הנ"ל דא"כ הא דבכל הש"ס מדחיק הגמרא לענין איסור חל ע"א ומדחיק באיסור מוסיף וכולל הא משכחת באיסור ב"א בקטן שנתגדל כו' ואומר נמי כיון שעל החתיכה לא חל איסור ע"א לגבי בני חיובא גם לזה שנתגדל כו' אינו מחויב על האיסור שבא בזה אח"ז קודם שנעשה זה בר חיובא כו' ע"ש · וכ"ל דמ"מ על פרש"י ל"ק דשם מיירי באיסור גברא ע"כ אמרינן דחל בבת אחת וכמו שביארתי] · וא"ת דא"כ אמאי הוצרך רש"י לפרש בלשונו דאם בו ביום נתגבלה אפ"ה היתה אסורה קודם יוה"כ משום אמ"ה די"ל משום דרש"י רצה לפרש דלעולם הוא פטור על איסור יוה"כ דאם בעיוה"כ נתגבלה פשיטא דגבילה הוא קדים ואף אם נתגבלה ביוה"כ מ"מ לא מיקרי יוהכ"פ קדים כיון דהי' איסור אמ"ה ומחמת ב"א אין לחייבו על יוה"כ משום דתפוס החמור ומדחה הקל כמו שביארתי ועיין בריטב"א בקדושין (ד' ע"ז) עש"ה :

דף לח אר"ל זאת אומרת חלת תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון ופרש"י דזה הוא דלא כר"ש דאמר בפ"ק דמגילה דלא קרב בנוב וגבעון דהיינו בבמה גדולה אלא פסחים וחובות הקבוע להם זמן אבל חובות שאין להם זמן קבוע לא כו' :

וכתבו התוס' דכן משמע בזבחים (ד' קי"ז) דתניא התם כל הנידר כו' רש"א אף ציבור לא הקריבו אלא חובות הקבוע להם זמן ומשמע דמודה ר"ש לחכמים דלא קרבה מנחה ונזירות בבמה · וקשה דבמגילה (ד' ט') תנן אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסח זה הכלל כל שנידר ונידב קרב בבמה שאין נידר כו' ואמרו בגמרא מני ר"ש היא א"כ לר"ש כו' נזירות נמי קרב לדידיה בבמה כו' ומצאתי אאמו"ר הגאון נ"י בהי' כ"י ובאבי הנחל (ד' ד) דקושית התוס' מקשי בירושלמי (פ"ב דפסחים הל' ד' · ובפ"ק דמגילה) יכול יצא י"ח בחלת תודה ורקיקי נזיר ת"ל שבעת ימים מצות תאכלו מצה הנאכלת כל שבעה ואין חלת תודה ורקיקי נזיר נאכלים כ"ש · ר"י בשם רשב"ל ממה שנאכלין חלת תודה ורקיקי נזיר בכל ערי א"י לא צריך הפסוק להוציאו ממושב ר"א בשם רשב"ל זאת אומרת שנאכלות חלת תודה ורקיקי נזיר בכל גבולי ארץ ישראל לפיכך לא צריך הפסוק להוציאו ממושב (פי' כיון דחלת תודה ורקיקי נזיר הוי דבר הנידר והנידב מקריבין בבמה ואם כן אין צריך הפסוק להוציאו ממושב פירש שאינו יכול להוציאן ממושב פי' מצה דבעינן מצה הנאכלת בכל מושבות כיון שהם נאכלים ג"כ בכל ערי ישראל וע"כ צריך למעוטינהו ממצה הנאכלת כל שבעה יצא לחמי תודה ורקיקי נזיר שאין נאכלים כ"ש) ופריך ניחא חלת תודה ורקיקי נזיר אינו כן ואמר ר"י לית כאן נזירות נזירות חובה הוא (פי' וא"כ לא קרב בבמה) אמר ר' בון ב"כ תיפתר שקבע חטאתו בשילה ועולתו ושלמיו בנו"ג (פי' החטאת שהיא חובה קרבה בשילה ועולתו ושלמיו שהוא

דבר הנידר והנידב קרב בנו"ג ר' חנינא ר' עזרא בעון קומי ר' מנא לא כן א"ר בשם ר' יוסי שלמי חגיגה שבאים בבמה כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה כו' (ע"ש ספי' ע"ז) לא אתי' אלא כר"ש דר"ש אמר דכיון דנזרק עליו א' מן הדמים הותר לשתות יין ולטמא למתים וע"כ לא הוי דבר שבחובה וע"כ א"ש דאף עולות ושלמי נזיר קרבין בבמה דלא הוי דבר שבחובה דהא ר"ש אומר דאפי' אחר מעשה יחידי הותר כמו דמבואר בנזיר (ד' מ"ו) וע"כ הוי עולה ושלמים כדבר הנידר והנידב דכיון דאין מעכבין דאפי' נזרק עליו א' מן הדמים הותר :

אך מ"מ צריך להבין א"כ איך כתב רש"י דלא כר"ש הוא דהא אף לר"ש רקיקי נזיר שהן באין לשלמי נזיר קרבין בבמה כמ"ש דז"א דהכי כוונת רש"י דכיון דבגמרא אמר סתמא רקיקי נזיר נאכלות בנו"ב ולר"ש משכחת אופן דאין נאכלות בנו"ג דהא מה דאמר ר"ש אחר מעשה יחידי הוא הדין אם הקריב שלמים בריש' כמו דמבואר בנזיר (ד' מ"ה) אי דשחט עולה ושלמים כו' וע"ש ג"כ בתוס' ד"ה דתנן וא"כ אם הקריב שלמים בריש' הוי שלמים דבר שבחובה ושוב אינן נאכלים בנוב וגבעון לר"ש וע"כ פירש"י דלא אתיא כר"ש אבל באמת משכחת רקיקי נזיר שנאכלין בנוב וגבעון כמו דמשמע במגילה שם וכגון דשחט החטאת תחילה כמו דתירץ הירושלמי וכמ"ש :

דף מ' רבא מחי לקידרא בחביסי פירש"י קמחא דאבשונא והקשו התוס' מהא דאמרינן לעיל (ד' ל"ט) דאסור כו' עיין ע"ז בחק יעקב הל' פסח סי' תס"ג סעיף ג' מאי דמתרץ היטב פירש"י ע"ש :

דף מא היכא דאמרי חדא מיהא לקי וכתבו התוס' ד"ה היכא פי' הקונטרס בחי ובחמי טברי' חייב משום כ"א נלי אש · וקשה לר"ת א"כ בין לאביי ובין לרבא תיקשה להו ברייתא דלעיל דתניא נא אמרתי לך ולא חי אלמא לא לקי על חי ועוד דאמרינן בב"מ (ד' קט"ו) אפלוגתא דר"ה ור"י בחובל רחיים ורכב דר"י אמר לוקה שתים ור"ה אמר לוקה שלש ומסיק רבא אנא דאמרי אפי' כר"י עד כאן לא אמר ר"י התם אלא דכי נפש הוא חובל לדברים אחרים קאתי אבל הכא כ"א נלי אש למאי אתא ולפי' הקונטרס הא אילטריך לחי ולחמי טבריא כו' :

ונ"ל ליישב דבאמת לא קשיא הא דהקשו דבברייתא קתני דלא לקי על חי דהא ברש"י דלפנינו לא פי' דחייב רק על חמי טבריא ולא על חי · אך מה שהקשו התוס' קושי' השני' אמאי אמרינן התם דכי אם נלי אש למאי אתא הא אילטריך לחי ולחמי טבריא שפיר קשיא אף מחי לפירש"י דפירש דהא דאינו חייב בברייתא על חי משום נלי אש הוא משום דסבר אין לוקין על לאו שבכללות וא"כ משמע הא למ"ד לוקה על לאו שבכללות לקי נמי אחי וא"כ רבא דס"ל דלוהה על לאו שבכללות א"כ היכי קאמר דקרא דכי אם נלי אש למאי אתא הא אילטרך לדידי' לחי · ועוד קשי'. הא אילטרך לחמי טבריא ובפרט דרבא בעצמו ס"ל במתניתין דחייב על חמי טבריא · וזאת הקשו נמי התוס' בב"מ שם ואין לומר כהמהרש"ל דרבא אליבא דרב חסדא קאמר דזה הוא דוחק כמו דמבאר המהרש"א ואין לתרץ נמי כמו דמבאר המהרש"א דהא דאמר רבא חייב לאו לענין מלקות קאמר דהכי ברש"י מפורש בהדי' דלענין מלקות התמר דעיין בפירש"י ד"ה משום נלי אש כו' וסבר לוקין על לאו שבכללות אלמא לענין מלקות קאי :

וע"ב נ"ל דהא דאמר רבא (שם בב"מ) אבל הכא כי אם נלי אש למאי אתא ש"מ ללאו ה"פ דע"כ לאו

דאי

דאל תאכלו קאי נמי על מה דכתיב כ"א צלי אש · והוא כמו דפירש"י שם דאין לך דבר שאינו בכלל נא ומבושל חוץ מצלי דניתי לאסורי לאו עלייהו ואי לאשמועינן מצות צלי קרא אחרינא כתיב צלי אש ומצות כו' וא"כ ע"כ לאו דאל תאכל קאי נמי על מה דכתיב כ"א צלי אש וע"כ לקי · וא"כ תו לא מצינן לדחות דהא איצטריך לענין שבישל בחמי טבריא דהא מ"מ מוכח דע"כ לקי משום דהוי כמו דכתיב אל תאכלו כ"א צלי אש · דאי לא נימא הכי אלא דאל תאכלו לא קאי על צלי אש וא"כ ע"כ הא דכתיב כ"א צלי אש הוא רק לענין עשה א"כ קשי' הא זאת ידעינן מקרא דצלי אש ומצות ובזה יתורץ נמי אי נימא דלקי על חי כמ"ש · אך דזאת קשי' מאי דהקשו התוס' בב"מ (שם) על מה דפירש"י בשמעתין דהכיא ברייתא דקתני נא ובשל אמרתי לך ולא חי אתיא כמ"ד אין לוקין על לאו שבכללות תיקשה מיני' לרבא דאמר לוקין ועוד הא דפירש"י אהא דקאמר חדא מיהת לקי דעל נא אינו לוקה שהיה כו' · אבל במלתא אחריתי דלא שייך אלא כ"א צלי אש כגון חי ומבושל בחמי טברי' לוקה והשתא נראה כסותרין זא"ז דהשתא ברייתא לא אתי' אפילו כאביי כו' ע"ש · ובאמת לא נזכר בפירש"י דלפנינו דחייב על חי רק על חמי טבריא וע"כ נוכל לומר דאתי' כאביי והוא כמו דמבאר המהרש"ל דאף רב חסדא מודה בחי ולא מוקי לריבויא דקרא כ"א על חמי טבריא דמסתבר טפי · והוא משום דאפשר לומר דהא חי נתמעט מקרא דנא ומבושל אמרתי לך ולא חי · והא דפירש"י דס"ל דאין לוקין על לאו שבכללות ומשמע הא לאו הכי לקי אף אחי · וא"כ לא אתי' הברייתא לא כרבא ולא כאביי ללשנא קמא דס"ל לעל חד לקי · נוכל לומר דהכי כוונת רש"י דאי נימא דלקי על כ"א צלי אש האיך ילפינן מזה חי דהא נתמעט מקרא דנא ומבושל · ואין לילף מהא דכתיב כ"א צלי אש דהא נוכל לומר דאתיא להורות דלקי שלש אלא בוודאי ס"ל דאינו לוקה על כ"א צלי אש משום דהוי לאו שבכללות · וא"כ למאי אתא קרא דכי אם צלי אש דאי לענין עשה הא זאת ידעינן מקרא דצלי אש ומצות וכמ"ש לעיל אלא בוודאי דאתי' לרבות דכל דאינו צלי אש כגון חי נמי אסור וכ"ז מוכרח רש"י לפרש כן אי נימא דיליף חי מקרא דכ"א צלי אש דכתיב גבי אל תאכלו נא וכן הוא מדייק רש"י ת"ל ולא תאכלו ממנו נא כ"א צלי אש כו' · אבל באמת ס"ל לרבא ולאביי כהברייתא דחי אסור ולא ילפי מקרא דכ"א צלי אש דכתיב גבי' אל תאכלו דזה אתי' להורות דלרבא לוקה שלש ולאביי ללשנא קמא חד מיהת לקי · אלא ילפי דחי אסור מקרא דצלי אש ומצות וע"כ פירש"י חדא מיהא לקי כגון המבשל בחמי טבריא דלוקה משום כ"א צלי אש ולא פי' נמי דחייב על חי משום דחי לא מצינן לרבות מקרא דאל תאכלו דהרי נתמעט דנא ומבושל אמרתי לך ולא חי והשתא א"ש דברי המהרש"ל דרב חסדא מודה בחי ולא מוקי לרבויא דקרא כ"א על חמי טבריא והקשה ה[illegible]"א מנ"ל לחלק ולפמ"ש אתי שפיר לחלק בין חי לחמי טבריא :

(שייך לעיל דף כ"ט) פרש"י ד"ה וי"א דבמקום שאין קרן אין חומש ואין מעילה וכן איתא בתוס' שם · והקשו כל האחרונים מהא דתנן בכריתות (דף י"ג) אכל אכילה אחת וחייב עליו ארבעה חטאות ואשם א' האוכל חלב והי' נותר כו' ר"מ אומר אף אם היתה שבת והוציאו בפיו וא"כ קשי' מאי הוסיף ר"מ שבת דהא במאי דהוסיף חיסר אשם דכיון דבשבת פטור מן התשלומין והיכא דאין קרן אין חומש ואין אשם · ועיין בצל"ח שר"ל דר"מ לא ס"ל כחזקי' עש"ה וא"כ מתורץ קושיא הנ"ל · אך באמת ז"א דעיין בסנהדרין (דף ע"ג) דפריך מאלו נערות כו' וע"ש בפרש"י וא"כ אי נימא דר"מ ל"ס כחזקי' א"כ קשיא מאי פריך והא בכתובות מוקמינן להא מתניתין דאילו נערות דאתי' כר"מ · אך באמת נ"ל לתרץ לפי מה שהבאתי לעיל (דף כ') קושיות התוי"ט שם בכריתות דאי אמרינן דגורם לממון לאו כממון דמי וא"כ החמץ אינו שוה כלום וע"כ לא מעל וא"כ אמאי אמרינן דיש אוכל אכילה אחת וחייב עליו ד' חטאות ואשם א' טמא שאכל חלב והיה נותר כו' אלמא דחייב אשם מעילה אע"ג דלא שוי' מידי דהא נותר לא שוה מידי ותירצו התוס' דבשמעתין מיירי בקדושת דמים דלא נחת עליו קדוה"ג וכשנאסר בהנאה אינו שו"פ ולא נהנה משל הקדש כלום ומבאר האמו"ר הגאון נ"י כוונת התוס' דהא לכאורה עדיין אינו מיושב דאעפ"י שהוא קדוה"ג אפ"ה כיון דלא שוה מידי דהא נותר הוא מאיסורי הנאה ואמאי מעל אלא וודאי דמועל אעפ"י שלא הזיק להקדש כלום רק כיון שנהנה וכמו דאמרינן בב"ק (דף כ') הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי וכתבו התוס' דדעת שכינה היכא שלא יהנה אדם בלא מעילה והא דאמרינן האוכל חמץ של הקדש במועד לא מעל הטעם הוא משום דכיון דאינו קדוש רק קדושת דמים ואם אינו שוה דמים על מה תחול הקדושה וע"כ לא מעל כו' משא"כ בקדושת הגוף דהקדושה אינו מפני השיווי אלא שקדוש קדוה"ג וע"כ אם אכל נותר מעל אע"ג דהוי איסורי הנאה דהא מ"מ נהנה וא"כ לפי דברי אלה שוב לא קשיא כלל קושיא הנ"ל דמה דפירש רש"י דאם אין קרן אין אשם הוא משום דבשמעתין מיירי בקדושת דמים וע"כ כוונת רש"י דכיון דאין קרן ממילא ליכא לקדושת הקדש וע"כ ממילא לא מעל משא"כ (שם בכריתות) דמיירי בקדוה"ג וע"כ אף אם אין קרן נמי מועל וכמ"ש דברי התוי"ט · שוב אחר כתבי זאת ראיתי בס' נס"מ (סי' כ"ח) דרוצה לחלק ג"כ מסברא דנפשי' כנ"ל ולפלא הוא על שלא הביא דברי התוי"ט דמבואר כמ"ש ובמ"א הארכתי לתרץ קושית הנ"ל ואכ"מ להאריך :

(שייך לד' ל') אמר רבא כו' ופרש"י דפסק רבא דכל איסורין שבתורה במינן במשהו כו' עיין ע"ז בתוס' ד"ה ואמר ועיין על זה לעיל (בדף כ"ט) ד"ה ועל כן מה שביארתי על זה באריכות עיין שם היטיב :

(שייך לד' ל"א) רש"י ד"ה ישראל כו' אינו עובר אם נהנה ממנו עיין ע"ז לעיל (בד' ה') ד"ה ועתה מה שביארתי ע"ז ע"ש :

פרק שלישי

דף מג אמר ר"א אר"י כל האיסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר שהרי אמרה תורה משרת וזעירי אמר אף שאור בל תקטירו כמאן כר"א דדריש כל · ופירש"י דהיתר מצטרף לאיסור גבי שאור היינו חצי כזית קומץ דשאור וח"ז דמצה · ואינן מעורבין אלא כ"א ניכר:

ועיין בתוס' דהקשו טובא לפירש"י · אך כבר תירצו המג"ש והפ"י דלא קשי' כלל עש"ה · ואין מן הצורך להאריך עוד בזה · רק במה דהקשו דלקמן גבי חטאת משמע דאין המל"ת אם לא שיתערב האיסור וההיתר דהא אמר עד שיבלע בבשרה וע"ז מתרץ נמי המג"ש דהא דקאמר יכול אפי' לא בלע אין פירושו שהאיסור הוא בעין אלא ר"ל יכול יפסול בנגיעה בעלמא ואפילו אין נשאר מן האיסור כלום אי נמי ג"כ שיקדש בנגיעה כדאשכחן במזבח ובכ"ש ת"ל בבשרה עד שיבלע ויהי' מן האיסור כהיתר ומכש"כ אם הוא בעין ולא בא אלא למעט נגיעה בעלמא אבל בעין וע"י ע"ז שוין כיון דקאי אאכילה:

ובאמת נ"ל דמדויק כן מדברי רש"י לקמן ד"ה דרבנן דפי' דחטאת מיירי אף דלא איבלע בכולה · ומה לי שנבלע במקצה או לא נבלע כלל כיון דה"ם מצטרף אלא וודאי דלא אתי לאפוקי רק נגיעה וכנ"ל · וג"ל דמוכח בשיטת רש"י דאל"כ מאי פריך ר"א לר"ע הבאת או"ה מצטרפין איסור ואיסור מבעי דלמא או"ה ע"י בלוע הוא דמצטרפין משא"כ באיסור ואיסור דאפילו בעין נמי מצטרפין אלא בוודאי דאו"ה נמי מצטרף ע"י בעין · ועוד הא דהוכרח רש"י לפרש כן הוא כמו דמבואר בפ"י דלשנא דתלמודא משמע לי' הכי מדאמר ר"א משמי' דר"י דכל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר שהרי אמרה תורה משרת וא"כ ע"כ דהאי מצטרף לאיסור דאיירי בה ר"י היינו שאין ההיתר והאיסור מעורבין לגמרי אלא כ"א ניכר כגון פת שריה ביין דהיינו משרת דקרא כדמשמע לקמן בהדיא כו' וא"כ זעירי דמוסיף אדר"י וקאמר אף שאור בל תקטירו היתר מצטרף לאיסור ע"כ היינו נמי בכה"ג שהאיסור וההיתר ניכר כ"א בפ"ע · והוא כפירש"י דאי לפי' התוס' לא דמי' כלל האי היתר מצטרף לאיסור דשאור להמל"ת דנזיר דאיירי בה ר"י וכו' ע"ש · ולכאורה קשי' לי בהקדם מאי דאמרינן לקמן אי הכי לענין חמץ בפסח נמי ומפרשי התוס' דלר"י לא מצי פריך דאיהו לא דריש כל אך הקשו ע"ז והא ביומא (דף ע"ד) דריש ר"י מכל חלב דח"ש אסור מה"ת ותירצו דלא דריש אלא לאיסורא אבל להתחייב מלקות כמו בכשיעור לא וכן גבי חמץ · וא"כ לפי דברי התוס' ע"כ הא דקאמר ר"י דבאיסורי נזיר המל"ת הוא לענין מלקות א"כ קשי' הא דפריך לקמן אמאי לא ניליף בכל האיסורין שבתורה דהמל"ת מנזיר הא כיון דלענין מלקות קאמר א"כ קשי' היאך מצי ניליף הא אין עונשין מה"ד · אלא בוודאי דלענין איסור קאמר דבנזיר המל"ת א"כ הדרה קושית התוס' דלענין איסור הרי בלא"ה ח"ש אסור · ואלא ע"כ מוכרחין אנו לבא כמ"ש המהרש"א דהא דאר"י דח"ש אסור איננו אוסר רק כשהוא בעין משא"כ הכא ח"ש באיסור חמץ ע"י תערובות לא דריש ר"י מכל · אך לפ"ז קשיא לי לשיטת רש"י דהתרה כגון אם היה האיסור בעין · וא"כ עדיין קשי' הא בלא"ה ח"ש אסור ואלא ע"כ מוכרחין אנו לומר לשיטת רש"י דלענין איסור קאמר דח"ש אסור אבל לא לענין מלקות והא דמרבה היתר מצטרף לאיסור הוא לענין מלקות א"כ הדרא הקושי' האיך פריך נילף בכל איסורין שבתורה מנזיר הא אין עונשין מה"ד:

אך באמת נ"ל דלא מצינו לתרץ כדברי המהרש"א דהא דאר"י דח"ש אסור רק כשהוא בעין דהא אמרינן בחולין (דף צ"ט) גבי ההוא פלגא חיותא דתרבא דנפל לדיקולא ובעי מר בר רב אשי לשעורי' בתלתין א"ל אבוה לאו אמינא לך אל תזלזל בשיעורין דרבנן ועוד הא אר"י ח"ש אסור מה"ת וא"כ הרי מוכח דאף ע"י תערובות אסור מה"ת וכן רשמתי בגליון המהרש"א שלי · אך כעת ראיתי במפרשים דר"ל ג"כ כסברת המהרש"א · וכן ר"ל הצל"ח לתרץ בזה דברי הר"מ בפ"ב דטבול יום דהקשה לר"י דמשיק דחטאת ונזיר הוי ב' כתובים ואין מלמדים ומשמע דאי לאו חטאת הוי ילפינן מנזיר וע"כ למלקות קאמר דאי לענין איסור בלא"ה ח"ש אסור · וא"כ כיון דלענין מלקות קאמר קשיא הרי אין מזהירין מה"ד ומתרץ הצל"ח כסברת המהרש"א כמ"ש · ופלא הוא בעיני דעיין בר"מ שם דרולה ג"כ לומר כסברת המהרש"א דע"כ לא אסר לר"י ח"ש אלא בעין אבל לא ע"י תערובות ומהתם ג"כ מהגמרא שהבאתי לעיל דמוכח דאסור אפילו ע"י תערובות · וע"כ נ"ל דמיירי רק לענין איסור והא דהקשו התוס' הא בלא"ה ח"ש אסור כמ"ש דז"א דמצינן לתרץ כמו שתירץ הצל"ח על קושית הכ"מ על הרמב"ם דיליף דהאוכל מן החמץ בפסח כ"ש ה"ז אסור מה"ת והקשה הכ"מ דמאי צריך קרא לרבות כ"ש בחמץ והרי מכל חלב ילפינן בכל איסורין שבתורה · ומתרץ הצל"ח דכל טעמא דר"י דס"ל דח"ש אסור הוא מטעם דחזי לאצטרופי ולפ"ז באיסור התלוי בזמן כגון חמץ בפסח דאי אכיל פחות מכשיעור בסוף יום ז' באופן שאין שוב שהות ביום לאכול עוד כדי להשלימו לא נוכל לילף מכל חלב ולכן יליף הרמב"ם מלא יאכל עכ"ל ולפ"ז מתירץ קושית התוס' דשפיר נוכל לומר דר"י דריש כל גבי חמץ להמל"ת אף לענין איסור ולא קשיא הא זאת ידעינן מכל חלב דח"ש אסור · דז"א דאי מכל חלב איכו אסור רק מטעם דחזי לאיצטרופי וא"כ בסוף יום ז' דלא חזי לאיצטרופי איכו אסור אבל מטעם המל"ת אסור כגון אם אכל ח"ז היתר מקודם ואח"כ אכל בכדי אכ"פ עוד ח"ז חמץ דאסור מטעם דהמל"ת וע"כ נוכל לומר דהא דמרבינן דהמל"ת לענין איסורא קאמר וע"כ שפיר אי לאו דהוי נזיר וחטאת ב' כתובים הוי ילפינן מנזיר ולא קשי' הא אין עונשין מה"ד דלענין איסור קאמר [ואין להקשות על דברי הצל"ח ממה דאיתא בשבועות (דף כ"ב) בעי ר"א נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה כיון דהוית איסורא דאורייתא כי קא משתבע אהיתרא קא משתבע ודעתי' אמשהו כו' וכתבו התוס' אפילו לר"י דס"ל דח"ש אסור מה"ת אתי' בעי' דר"א דמשתמא כר"י ס"ל (ובאמת הרי מפורש בהדי' בחולין דף ל"ח דר"א כר"י ס"ל עש"ה) דקיי"ל כוותי' וה"ט דכיון דליכא אלא איסורא בעלמא לא חשיב מושבע ועומד א"כ כי' ואם כן לפי דברי הצל"ח אמאי לא תירצו התוס' דהאיבעי' קאי בסוף יום ל' לנזירות ובדעתו אמשהו לאכול סמוך לערב שלא יהיה שהות לאכול עוד דאינו אסור מה"ת מטעם נזירות · ד"א מנה הנזירות אף אם עברו ימי

הנזירות

הנזירות מ"מ אסור לשתות יין עד שיזרוק עליו א' מן הדמים כמו דמבואר בנזיר ד' מ"ו · וזה מן הדוחק לאוקמי דעתו לאסור באמצע הזריקה] ומה שהקשיתי כיון דלענין איסור איירי א"כ אמאי פריך נילף בכל האיסורין מנזיר הא תיפוק לי' דאסור מחמת ח"ש ואי לענין מלקות הא אין עונשין מה"ד מבואר לעיל (דף כ"ג) ע"ש :

דף מד עיין בתוס' ד"ה ה"ג מה דפליגי רש"י ותו' עיין ע"ז לעיל (דף י"ז) ד"ה ומה מ"ש גם שביארנו דרש"י לשיטתו אזיל ותוס' לשיטתייהו אזלי עש"ה:

דף מה תוס' ד"ה כאן פי' הקונטרס שלא במקום לישה עובר בפחות מכזית וקשה דהאמר לקמן לא אמרן אלא בעריבה אבל בבית חייב לבער משום דזימנין דמכניף ונפלי אהדדי ולפי' הקונטרס תיפוק לי' דפחות מכזית חייב לבער אף שלא במקום לישה וכ"ל ליישב בפשיטות דע"כ לא ס"ל לרש"י דעובר רק בעריבה ע"י צירוף שיש בה חצי זית הרבה אבל באמת שלא בעריבה ס"ל לרש"י נמי דאינו עובר בפחות מכזית וכמ"ש לעיל (דף ז') ע"ש באריכות :

דף מו ברש"י ד"ה טוה"נ דפי' ועבר עליו אי מחמילה גבי' כו' עיין ע"ז לעיל (דף י"ב) ת"ש ע"ז ועיין ג"כ לעיל (ד' כ"ג אות ל"ב) מ"ש בזה אי ס"ל לרש"י תרי כזית ע"ש מה שהארכתי בזה :

דף מז יש חורש תלם א' וחייבין עליו משום שמונה לאוין חורש בשו"ת וכן מוקדשים כלאים בכרם ובשביעית וי"ט וכהן ונזיר בבית הטומאה · פירש"י ד"ה וכן דעובר על בכור שהוא קדשי מזבח משום לא תעבוד בבכור שורך וכל הקדשים כבכור ועל החמור שהוא קדשי בדק הבית משום לאו דהזיד במעילה כו' :

והקשו התוס' מהא דאמרינן במכות (דף כ"ב) דמידי דאיתא בשאלה לא קתני ופריך והרי הקדש ומשני בבכור ופריך והרי נזיר והשתא מחמור ה"ל לאקשויי לפירש"י כיון דאיירי בחמור דהקדש כו' ומפרשי התוס' דלא חשיב לאו דמעילה משום דלא חשיב אלא הנך לאוין דלקי עליהו אחרישה כ"ש אבל על לאו דמעילה לא לקי אלא עד שיחרוש בש"פ וכלאי הכרם מפרש ר"י חשיב לתרי לאוי משום כלאי זרעים ומשום כלאי הכרם כו' :

והנה לעיל (דף ל') ביארנו ע"פ מה דאמרינן במכות שם דפרכינן וליחשוב נמי שבועה שלא לחרוש בין בחול בין ביו"ט כי קתני מלתא דליתא בשאלה מידי דאיתא בשאלה לא קתני ופריך והרי נזיר כו' ומשני ע"כ ההי תנא כולל ל"ל והקשה הגאון בעל ש"א סי' ס' דא"כ האיך אל טומאה דנזירות על טומאה דכהונה ובשלמא אי ס"ל להאי תנא כולל ה"א דחל נזירות ע"י כולל של יין ותגלחת או בכהן הדיוט יש ג"כ מה שהנזיר מוזהר על אביו ועל אמו משא"כ בכהן וע"כ חל ע"י כולל אבל למאי דמשני דהאי תנא כולל ל"ל קשיא · ותי' הגאון הנ"ל ע"פ מהי דאמרינן בנזיר (דף ד') רש"א אינו נזיר עד שיזיר מכולן דכתיב מכל אשר יצא מגפן היין כו' ורבנן אפי' לא נזר אלא מאחד מנהון הוי נזיר דכתיב מיין ומשכר יזיר ור' שמעון הא כתיב מיין ושכר יזיר מבעי לי' לאסור יין מצוה כיין הרשות כו' ואי בעית אימא ר"ש ל"ל אחע"א דתניא רש"א האוכל נבלה ביוה"כ פטור וכתבו התוס' פי' בעלמא כדתניא כו' ואי לאו קרא ה"א ה"ה היכי דנשבע שלא לשתות כוס זה ושוב הזיר בנזיר ושתה לא חייב אנזירות קמ"ל קרא יתירא דמיין ומשכר יזיר דאם נשבע שלא לשתות כוס זה ושוב הזיר בנזיר ועבר ושתה דלוקה תרתי משום שבועתא ומשום נזירות וע"כ כיון דגלי רחמנא דנזירות

חל על שבועה ע"כ מלינו לומר דהאי מתניתין אתי' כר"ש וע"כ חל נזירות אכהונה אף אי לא ס"ל כולל מטעם דגלי קרא דנזירות חל אפילו אי לא נאמר כולל עכ"ל וא"כ כיון דהמתניתין אתי' כר"ש א"כ קשי' הא ר"ש ס"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו כמו שהבאתי שם הגמרא יבמות (דף פ"ג) דאיתא שם המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חברו כו' ר"י ור"ש אומרים אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ופירש הר"ש והרע"ב דטעמא דר"ש מדכתיב כרמך אמרינן ולא כרם אחר וא"כ מתניתין דאיירי בשביעית וא"כ הרי אינו שלו וכדתנן (שם בכלאים) ומעשה בא לפני ר"ע באחד שזרע בשביעית וא"ר"ע אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"ש ובשלמא כלאי זרעים שפיר קתני דבכלאי זרעים לא בעינן שיהי' שלו כמ"ש שם אבל כלאי הכרם אי דרשינן ולא כרם אחר לא מלינו לחשוב במתניתין דאיירי בשביעית לאו דכלאי הכרם וע"כ חסר חד להו וע"כ מוכרח רש"י לומר ולפרש דחשבינן בהדי הנך שמונה לאוין לאו דחמור דהקדש · וכ"ז הוא רק לפי המסקנא דע"כ אתי' מתניתין כר"ש אבל קודם דהסיק כר"ש לא חשבינן לאו דהקדש · וע"כ לא קשיא קושית התוס' אמאי לא פרכינן שם מחמור דהקדש · והוא משום דהא דחשיב רש"י חמור דהקדש הוא לאחר דמסיק שם דהאי תנא כולל ל"ל וא"כ ע"כ אתי' מתניתין כר"ש וא"כ חסר חד לאו הייני לאו דכלאי הכרם וע"כ חשיב רש"י המור דהקדש [ומתורץ נמי קושית התוס' דלא חשיב לאו דמעילה משום דלא חשיב אלא הנך לאוין דלקי אחרישה כל דהו אבל על לאו דמעילה לא לקי עד שיחרוש בש"פ וע"כ לא חשיב לאו דמעילה · דכיון דמוכרחין אנו לומר דהא דפירש"י חמור דהקדש הוא לאחר המסקנא דע"כ אוקמינן כר"ש ולדידי' נקי ג"כ אחרישה ב"ש כמו דמבואר בזה באריכות אאמו"ר הגאון נר"י בס' א"ה ד' א'] ואין להקשות לדברי התוס' האיך מלינו לחשוב כלאי הכרם וכלאי זרעים לשני לאוין · דז"א דהתוס' לשיטתי' אזלי דס"ל דלא כפי' הר"ש והרע"ב דטעמא דר"ש דדרים כרמך ולא כרם אחר אלא פי' ביבמות (דף פ"ג) דמחלקי בין שאר איסורין דאוסר אף בדבר שאינו שלו ובין המסכך גפנו · משום-דדבר התלוי במחשבה ורצון בעינן שיהי' שלו עש"ה ולזה י"ל דזה דווקא לענין איסור אבל לענין ללקות לקי כמו המשתחוה לבהמת חברו דוודאי חייב העובד אף אי נימא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו וע"כ שפיר מלי לחשוב בהדי הנך לאוין לאו דכלאי הכרם וכלאי זרעים אך להר"ש והרע"ב דלא ס"ל חילוק זה וא"כ לא מלי לחשוב כלאי הכרם וזאת ביארנו שם דע"כ ס"ל לרש"י כמו שפי' הר"ש וע"כ לפי המסקנא דמוכרחין לומר דהמתניתין כר"ש שוב לא מלי לחשוב כלאי הכרם וע"כ מוכרחין לומר דחשבינן לאו דהקדש עד כאן כתבתי שם :

אך לפ"ז קשיא לכאורה טובא הא אמרינן (שם בנזיר) ורבנן הא כתיב מכל אשר יצא מגפן היין · אמרי לך רבנן ההוא לימד על אסורי הנאה שמצטרפין זע"ז ור"ש ל"ל צירוף דתניא רש"א כ"ש למכות · וא"כ כיון דע"כ מוכרחין אנו לומר דס"ל להמתניתין כר"ש דקרא דמיין ושכר יזיר אתי' לכוונות דאף דלא אמרינן כולל מ"מ נזירות חל כמו שהבאתי דברי הש"א · וא"כ ע"כ אתי' לן האי קרא דכל אשר יעשה מגפן היין כר"ש דבעינן עד שיזיר מכולן וא"כ מנ"ל דאיסורי נזיר מצטרפין זע"ז והלא ע"כ ס"ל גם בזה כר"ש דכ"ש למכות ולא מצרך קרא לזה דלא נאמר שיעורין רק לענין קרבן · וא"כ איך רוצה ר"ל לאוקמא גם במכות המתניתין דיש חורש כו' כר"ע א"כ יהי' נשמע מזה דר"ע ס"ל כר"ש דכ"ש למכות ור"ע הא ס"ל בפירוש דלא כר"ש כמו דאיתא בשבועות (דף כ"א) דמבעי לן גם אי ר"ע כר"ש ס"ל אי לא ואמרינן שם ת"ש רע"א נזיר שסרה פיהו ביין ויש בה כדי לצרף חייב ואי ס"ד בעלמא כר"ש ס"ל ל"ל

צ"ל לצרף. וא"כ כיון דר"ע לא ס"ל להא דר"ש א"כ האיך רוצה ר"ל לאוקמי המתניתין כר"ע דהא המתניתין ע"כ ס"ל כר"ש וכמו שביארתי · אך באמת זה ניחא ובזה יבואר דר"י ור"ל לשיטתייהו אזלי דהנה איתא (שם במכות) א"ר ינאי בחבורה נימנו וגמרו החופה בכלאים לוקה א"ל ר"י לאו משנתנו היא זו יש חורש תלם א' כו' האי חורש דמחייב משום כלאים היכי משכחת לה לאו דמכסי בהדי דאזלי כו' א"ל ר"ל לר"י אי לאו דקלסך גברא רבא ה"א דמתניתין מני ר"ע דאמר אף המקיים בכלאים לוקה (פירש"י דהוי מוקמינן מתניתין דמחייב חורש בכלאים דלוקה משום מקיים ור"ע היא ומאן דס"ל דמקיים פטור ס"ל נמי מחפה פטור אבל ר' ינאי קלסך והודה לדבריך דמחפה משום זורע ותייב לכ"ע מדקאמר ר"י המחפה בכלאים לוקה ולא קאמר מקיים בכלאים לוקה ש"מ דעדיף לי' מחפה ממקיים דמחפה כזורע חשיב לי' כו' ואי לאו דקלסך ה"א דטעמא דמתניתין משום מקיים דמקיים בכלאים לוקה כר"ע ומתניתין ר"ע הוא כו' ומאן דפוטר במקיים פוטר נמי במחפה עכ"ל רש"י) וצריך להבין האיך לא נשמע לר' יוחנן דליכא לדייה ממתניתין משום דמצינו למימר דמתניתין אתי' כר"ע ולוקה משום מקיים · אך לפי מה שביארנו א"ש דר"י סבר דלא מצי לאוקמי' המתניתין כר"ע משום דאי מוקמינן כר"ע ע"כ מוכרחין אנו לומר דר"ע ס"ל כר"ש דכ"ש למכות ור"ע הא ס"ל בפירוש דלא כר"ש כמו שהבאתי · וה"ת האיך מצי ר"ל לאוקמא המתניתין כר"ע · ז"א דר"ל לשיטתי' אזיל ולדידי' אין אנו מוכרחין לומר דר"ע ס"ל כר"ש דלדידי' ליכא להקשות לתני שבועה שלא לחרום בין בחול בין ביו"ט דילטרך לומר עי"ז דהאי תנא ל"ל כולל דלר"ל מעיקרא דדינא פרכא דאיהו ס"ל שבועות (דף כ"ד) דכי אמרינן כולל בהאיסור הבא מאליו ובהאיסור הבא ע"י עצמו לא אמרינן כולל וא"כ שפיר מצינו לומר אליבא דר"ל דהאי תנא ס"ל כולל ומש"ה חל נזירות אכהונה ושוב אין אנו צריכין לומר דס"ל כר"ש וע"כ שפיר מצי לאוקמא המתניתין כר"ע · אבל ר"י לשיטתו אזיל דס"ל (שם) דכולל הבא ע"י עצמו נמי אמרינן וא"כ שפיר קשיא ולתשוב שבועה שלא לחרום ומוכרחין אנו לתרץ דהאי תנא ל"ל כולל וא"כ ע"כ ס"ל להמתניתין דכ"ש למכות כמו שביארתי וע"כ לא עלה על דעת ר"י להוקמא המתניתין כר"ע דלר"י לשיטתו ע"כ סבר תנא דמתניתין כר"ש דכ"ש למכות ור"ע ס"ל בפירוש דלא כר"ש וכמו שהבאתי לעיל :

אך את זה צריך להבין דהא רבה ס"ל בשבועות (דף כ"ח) דאמרינן כולל הבא ע"י עצמו דאיתא שם אמר רבה שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים (לפי גירסת התוס') דאמרינן מיגו דהייל שבועה על ענבים חייל נמי אתאנים ע"ש אלמא דרבה ס"ל כולל הבא ע"י עצמו וא"כ שפיר קשי' (שם במכות) אמאי לא חשיב שבועה שלא להרום כו' ואין לומר דע"כ לא ס"ל לרבה דאמרינן כולל הבא ע"י עצמו היינו היכא דשני איסורין באין ע"י עצמן כמו דאמר רבה שם גבי שני שבועות דשניהן באין ע"י עצמן אבל התם גבי איסור שבועה על יו"ט דאיסור ממילא ס"ל לרבה נמי דלא חל בכולל וא"כ לפ"ז לא יהי' קשי' אליבא דרבה ליחשב שבועה שלא לחרום כו' דז"א דהיתא (שם דף כ"ד) ואמר רבא למאן דס"ל כולל עי"ע אמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שלא אוכל תאנים וענבים חייל נמי התאנים פשיטא מה"ד איסור הבא מאליו אמרינן איסור הבא עי"ע לא אמרינן קמ"ל ופי' בתוס' דרבא אתי לאשמעינן טפי מר"י דאע"פ שניהם באים עי"ע · אלמא דיותר סברא לומר היכא דשניהם באין עי"ע דלא אמרינן כולל מהיכא דאיסור הבא עי"ע צריך לחול על איסור הבא מאליו וא"כ כיון דאשמעינן רבה דהיכא דשני איסורין באין עי"ע דאמרי'

כולל מכש"כ היכא דאיסור בא עי"ע על איסור הבא מאליו דפשיטא דאמרינן כולל וא"כ לפ"ז נילבה ג"כ הקושי' אליבא דרבה (שם במכות) דליחשב שבועה שלא לחרום בין בחול ובין ביו"ט ומוכרחין אנו לתרץ לדידי' נמי כמו דמשנינן דהאי תנא כולל ל"ל וא"כ מוכח דהאי תנא ס"ל כר"ש דכ"ש למכות כמ"ש לעיל וא"כ ממילא לא מצי רבה לאוקמי המתניתין כר"ע דהא ר"ע לא ס"ל להא דר"ש כמו שהבאתי לעיל ואם כן קשי' לכאורה עובא דהא ע"כ מוקי רבה להמתניתין כר"ע והראי' דרבה ס"ל במו"ק (דף ג') דמחפה פטור ומוקי להמתניתין דקתני המנכש והמחפה בכלאים לוקה כולה כר"ע ולוקה משום מקיים וא"כ מוכח דמחפה פטור ולאו זורע הוא דאל"כ תיקשה מדוע נקט הברייתא מחפה ולא משום מקיים ואליבא דר"ע · ואלא ע"כ מחפה פטור דלאו זורע הוא עש"ה בגמרא ובפירש"י וכן הבאתי לעיל דברי רש"י במכות ד"ה המנכש ע"ש וכן ראיתי להרב בעל טעה"מ (ה"ל במיעה פ"ד) שמתרץ בזה מה שהקשה האיך פריך בשמעתין ואי אמרת הואיל כו' דלמא אינו לוקה אלא מתמת זורע ולא משום חורש וא"כ למה צריך לדחוקי ולוקי במתונתא · ותי' כיון דע"כ ס"ל לרבה דמחפה פטור (וכמו שהבאתי) וע"כ מחפה לאו זורע ואינו מחויב משום זורע אלא משום מקיים ותינח כלאים דמחייב משום מקיים וכר"ע אבל יו"ט מאי איכא למימר וע"כ על יו"ט מחויב רק משום חורש וא"כ שפיר פריך בגמרא אחרישה לא לחייב כו' ע"ש וא"כ הרי חזינן דע"כ לרבה מתוקם המתניתין כר"ע וא"כ קשי' לדידי' דס"ל דאמרינן כולל הבא עי"ע א"כ קשי' אמאי לא חשיב שבועה שלא לחרום ומוכרח לתרץ דע"כ תנא דמתניתין לא ס"ל כולל וא"כ קשי' קושית הש"א האיך הייל טומאה דנזירות על טומאה דכהונה ומוכרחין אנו ע"כ לבא לתירוצו דשאני נזירות דגלי קרא דיין ושכר יזיר דהף דלא ס"ל כולל מ"מ חל נזירות וכמו דס"ל לר"ש בנזיר וא"כ מוכרחין אנו לומר דהמתניתין ס"ל כאידך דר"ש דכ"ש למכות כמו שביארתי לעיל וא"כ האיך מוקי רבה להמתני' כר"ע הא ר"ע לא ס"ל להא דר"ש דכ"ש למכות כמו שהבאתי לעיל הגמרא דשבועות :

ובזה אמרתי ליתן טעם על מאי דגרס רש"י (שם בשבועות) בדברי רבה שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים ודלא כמו דגרסי התוס' (ועיין לעיל ד' ל' מה שביארתי בזה דאזלי לשיטתייהו) והוא משום דלרש"י קשיא אי גרסינן כדעת התוס' א"כ יהיה מוכרח דרבה ס"ל כולל הבא עי"ע וא"כ יהי' קשיא הא ע"כ תנא דמתניתין לית לי' כולל וא"כ ע"כ ס"ל להמתני' כר"ש דכ"ש למכות וא"כ האיך מצי רבה לאוקמי' המתניתין כר"ע הא ר"ע לא ס"ל להא דר"ש וע"כ גרס רש"י דלא כגי' התוס' וא"כ מצינו לומר דרבה ס"ל דלא אמרינן כולל הבא עי"ע וא"כ לא יהיה מוכח דהאי תנא לית לי' כולל דהא לא קשיא לתני שבועה משום דכולל הבא עי"ע לא אמרינן וע"כ שפיר מצי רבה לאוקמי המתניתין כר"ע כמו דניחא לי' לר"ל לאוקמי כר"ע וכמ"ש לעיל · אך מ"מ צריך להבין האיך ניחא לדעת התוס' . ע"כ נ"ל ליישב ובזה יבואר דרש"י ותוס' לשיטתייהו אזלי דלכאורה מצינן לתרולי דהתוס' מתרצי אליבא דרבה כתי' הראשון דמשני בגמרא דכי קתני מלתא דליתא בשאלה מלתא דאיתא בשאלה לא קתני וע"כ לא תני שבועה משום דאיתא בשאלה ולא קשי' והרי נזיר כו' דמצינן לתרולי דס"ל להמתניתין דתגלחת מעכבת וכר"א דס"ל בנזיר (דף מ"ו) דכ"ז דלא גילח אינו מותר לשתות ביין ולטמא למתים וע"ש בתוס' (בדף י"ד) בד"ה ולוקה בסוס"ד ע"ש · וא"כ מצינן למימר דאיירי דכבר הביא קרבנותיו ושחט וא"כ שוב ליתא בשאלה משום דאי יבאל ס"ל חולין שנשחטו בעזרה וכמו דמבאר הגאון בעל ש"א בר"ה (דף כ"ח) דהא דיש שאלה הוא רק למ"ד חולין

בעזרה ל"ד אבל למ"ד חולין בעזרה דאורייתא ליתא בשאלה (ועיין בס' ע"י מאאמו"ר הגאון נר"י (סי' י"ז) וא"כ בזה אזלי התוס' ורש"י לשיטתי' והוא ע"פ מה שביארתי לעיל (דף כ"ב) דלהתוס' ס"ל ע"כ דר"ע ס"ל דחושב"ע דאורייתא וע"כ מלינן לתרולי כנ"ל וע"כ שפיר מלי לגרוס דהכה כוכר כולל הכא עי"ע · ורש"י דס"ל ע"כ דר"ע ס"ל דחושב"ע לאו דאורייתא כמו שביארתי לעיל וא"כ לא מלינן לתרולי כנ"ל וא"כ ע"כ מוכרחין אנו לתרץ דהאי תנא כולל לית לי' וע"כ אינו גורס רש"י כהתוס' משום דלפי גירסת התוס' יהיה קשי' לשיטת רש"י כאיך מלי רבה לאוקמא המתניתין כר"ע :

אך באמת ז"א משום דלא מלינו לומר דהמתניתין אתי' כר"ע ולא קשי' מנזיר משום דאיירי בשהביא קרבנותיו וכר"א דתגלחת מעכבא מלשתות ביין ולטמא למתים דז"א דכיון דאתי' המתניתין כר"ע תו לא מלינן למימר דסבירא לי' כר' אליעזר דהא ר"ע ס"ל בפירוש דלא כר"א בנזיר (ד' כ"ח ע"ב) וא"כ עדיין הקושי' קיימת האיך ס"ל להתוס' דרבה ס"ל כולל הכא עי"ע וכמ"ש ע"כ כ"ל לייסב עוד באופ"א דרש"י ותוס' לשטתייהו אזלי · דהנה שפיר מלינו לתרץ אף אליבא דר"ע זה השי' דכי קתני מלתא דליתא בשאלה אבל מידי דאיתא בשאלה לא קתני ולא קשי' מנזיר דאיירי דכבר הביא קרבנותיו ונשחט החטאת וליתא בשאלה וכמו דאמרינן בנזיר (דף כ"ח) רע"א אפילו נשחטה החטאת אינו יכול להפר ומפרש בגמרא הטעם משום הפסד קדשים ע"ש · וא"כ כיון דר"ע חושש לספסד קדשים וס"ל דמפני זה לא מלי למיפר ה"ה דמלינן למימר דס"ל נמי גבי שאלה דלא מהני שאלה היכא דנשחט הקרבן מפני הפסד קדשים · וא"ת א"כ לריך להבין מפני. מה הולרך הג' לתרץ דהאי תנא כולל לית לי' ודלא כהלכתא אמאי לא משני כמו שתירלנו. ואף דקושית הג' הוא רק לר"י כמו שביארתי לעיל דר"י מוקי להמתניתין דלא כר"ע · אך מ"מ הא טעמא דאין מביאין קדשים לבית הפסול סבירא לכ"ע וכמו דאמרינן בכמה מקומות בש"ס ורק ר"ש לא סבר להטעם דאין מביאין קדשים לבית הפסול (בזבחים דף ע"ו) ולא הודו לו חכמים כמו דאיתא במס' נידה (ד' ע') וא"כ אמאי לא מתרץ הג' כמו שתירלנו · ואין לומר הא רבנן דר"ע ע"כ לא סברי להטעם דהפסד קדשים והראיה מדס"ל (שם בנזיר) דמלי להפר אף אם נשחטה החטאת דז"א דהתם שאני ולאו משום דלא ס"ל הטעם דהפסד קדשים אלא דס"ל נמי דלריך לחוש להפסד קדשים והא דס"ל דמלי להפר ה"ע משום דס"ל דכיון דההפרה ביין עד שנזרק וא"כ מלי הבעל לומר א"א באשה מנוולת ואפילו הוא רק זמן מועט מ"מ יכול להפר מטעם הנ"ל וכמו דס"ל לר"ע בעלמו דלזמן מרובה מלי להפר וכדתנן שם בד"א בתגלחת טהרה אבל בתגלחת טומאה מלי להפר משום דיכול לומר א"א באשה מנוולת ואע"ג דר"ע חושש להפסד קדשים · וא"כ מלי נאמר דה"ה דס"ל לרבנן הטעם דהפסד קדשים אך ע"ז פליגא אדר"ע וס"ל דכי היכי דאמרינן גבי זמן מרובה דמלי הבעל לטעון א"א באשה מנוולת ומאי איכפת לי אם הקרבן נפסל וה"ה דמלי הבעל לטעון גבי זמן מועט אבל הטעם דהפסד קדשים ס"ל נמי לרבנן וא"כ אמאי לא משני כמו דמשנינן · ואין להקשות דהאיך מלי נימא בשהביא קרבנותיו וא"כ ליתא בשאלה מחמת הפסד קדשים הא הכא ע"כ מיירי בנטמא קודם זריקה דאי לאחר זריקה הרי מותר לשתות ביין ולטמא למתים מדתנן שם בנזיר דאפילו נזרק א' מן הדמים שוב מותר לשתות יין ולטמא למתים וא"כ כיון דנטמא הרי סותר הנזירות כמו דאמרינן בנזיר (ד' מ"ז) והיכא דסותר הנזירות ולריך למנות נזירות אחרת שוב ממילא נפסל הקרבן · אך באמת ז"א דזה נמי מלינן לתרולי דאיירי בניטמא בא' מן הי"ב טומאות שאין סותרין הנזירות ואינו מגלח וכמו דתנן בנזיר (ד' כ"ד) (וברמב"ם פ"ז מהל' נזירות הלכה י') וא"ת הא אלו הדברים הם רק מדרבנן ואין לוקין ובמתניתין

קתני

ואגב אציג מה שאמרתי בזה במק"א לדחות דברי בעל מהגה לוי שרולה לתרץ דברי התוס' בגיטין (דף ל"ג) שהקשו למ"ד התראת ספק ל"ש התראה האיך תנן היה שותה יין כל היום כו' אמרו לו אל תשתה אל תשתה חייב ע"כ או"א הא הוי התראת ספק דשמא ישאל על נזירותו והקשה מרן המהרש"א אמאי לא הקשו התוס' מפ"א דחייב ותי' דשגירת לישנא דמתניתין נקט · והמ"ל הנ"ל תי' דמפ"א לא מלי להקשות משום דהוי מלינו לומר דהמתניתין אתי' כר' אליעזר דס"ל דתגלחת מעכבא מלשתות ביין ולטמא למתים ומיירי שהביא קרבנותיו ונשחטו אלא שלא גילח וע"כ שפיר מתרינן לי' תמ"ל אם לא ישאל ילקה על נזירותו שמתה יין ואם ישאל ילקה על חולין בעזרה דהא ע"י שאלה עוקר הנזירות מעיקרא א"כ הקרבנות שהביא הוי חולין בעזרה אבל מבני פעמים דלוקה שפיר הקשו בתוס' הא הוי התראת ספק דשמא הוי חולין בעזרה ליכא רק מלקות אחת דליכא התראה וודאי רק על מלקות אחת והאיך מבכחת דלוקה ב' פעמים למ"ד התראת ספק לש"ה · ונאמת כמה תשובות בדבר חדא דמאן ס"ל דהתראת ספק לש"ה הוא ר"ל ור"ל הא ס"ל בנזיר (דף כ"ח) דחושב"ע לאו דאורייתא וא"כ ליכא מלקות לדידי' על חוב"ע וא"כ עדיין קשי' לדידי' האיך מבכחת אפי' מלקות אחת ועוד אפי' למ"ד דאורייתא נמי ליכא מלקות על חוב"ע משום שאינו אלא לאו הבא מכלל עשה · ועיין בס' פ"י לעיל (דף כ"ד) ועיין בגל"ח שם שהביא רחי' לזה ממשנה מפורשת בחולין (דף ע"ח) חולין בפנים כו' והבני שופט את השלבעים פירש"י משום אותו ואת בנו אבל משום חושב"ע אזהרה דילי' כו' וא"כ מוכח בהדי' דליכא מלקות שברי על הראשון פטור ע"ש ועיין נמי במ"ל ה' יסודי התורה דמבאר באריכות דליכא מלקות על חולין בעזרה ועוד הא כיון דמוקי ר"ל להמתניתן (שם במכות) כר"ע וא"כ האיך מלי נימא דר"ל יתרץ דהמתניתן איירי בשהביא קרבנותיו וכר"א דתגלחת מעכבא מלשתות יין הא ר"ע לא ס"ל להא דר"א בנזיר (דף כ"ח) · אך יען דהוכה עלינו להעמיד כוונה נכונה בדברי התוס' שכל דבריהם שקועים במשקל הלדק ע"כ כ"ל דהתוס' הוכרחו להקשות מב' פעמים ונחזור לבון המתניתן נזיר שהיה שותה יין כל היום כו' אמרו לו א"ת א"ת חייב על"א וע"כ מפ"א לאו קושי' משום דמלינו לומר דעסקינן דכבר הביא קרבנותיו ושחט החטאת ור"ל דמוקי להמתניתן כר"ע ע"כ לדידי' לא מהני שאלה דר"ע לטעמי' דס"ל דלא מהני הפרה שלא להביא קדשים לבית הפסול ה"ה דלא מהני שאלה מטעם זה (כמו שביארתי בפנים) וע"כ הוי התראת וודאי ושפיר מתויב מלקות אבל מהא דשתה ב"פ דאמרינן דחייב ע"כ או"א שפיר קשיא משום דהא דתנן אמרו לו א"ת א"ת ל"ד ב' פעמים דה"ה אף מאה פעמים דהיינו מתחילת היום עד סוף היום וכדתנן במתניתין כל היום וא"כ אף אי אמרינן דהמתניתן איירי דכבר הביא קרבנותיו ונשחט החטאת וא"כ לא מהני שאלה כמו שביארנו מ"מ קשיא · דהנה אמרינן בזבחים (דף כ"ו) מנין לדם שנפסל בשקיעת החמה שנאמר ביום הקריבו את זבחו כו' ומפרשי התוס' דהא דקתני בשקיעת החמה היינו תחילת שקיעת החמה קודם לה"כ כדאמרינן בפסחים (דף נ"ז) דמשקיעת החמה עד לה"כ ד' מילין וחשיב יום לענין שמותרין ביום ומפסוק מיותר ממעט לה הכא מביום הקריבו את זבחו ובכל דוכתא חשיב לי' יום עד לה"כ כדאמר הע"פ שאין ראי' לדבר זכר לדבר שנאמר ואנחנו עושים במלאכה חלים מחזיקים ברמחים מעלות השחר

עד

קתני מלקות דזה ליתא דעיין ברמב"ם (פ"ז מהל' נזירות ה' ע"ו) דכתב דבין בטומאה בהנזיר מגלח ובין בטומאה שאין הנזיר מגלח לוקה ע"ש:

ע"ב נ"ל ליישב דהגמרא לא מצי לתרץ כתירוצי הנ"ל וקודם שקדמה אחת דרבא נמי ס"ל בשבועות (דף כ"ח) דאמרינן כולל הבא עי"ע וא"כ לרבא נמי קשי' ליתני נמי שבועה שלא לתרום כו' · וקודם נמי מה דהקשו התוס' בכריתות (דף י"ג) על הא דתנן התם יש אוכל אכילה א' וחייב עליו ד' חטאות כו' והקשו התוס' אמאי לא חשיב נמי שבועה כגון שנשבע שלא יהכלנה ואכלה · ותירצו דמידי דאיתא בשאלה לא קתני ומוקדשין דתנא התם אע"ג דהוי בשאלה מ"מ השתא בשחטו ונזרק דמן ההלכתן לא מהני שאלה · והקשה הט"א על דברי התוס' מהא דשבועות (דף כ"ד) דמשני מידי דאיתא בשאלה לא קתני ופרכינן והרי הקדש ומשני בבכור דקדוש מרחם וא"כ קשי' הא קתני שם נותר ונותר כבר נשחט ונזרק דמו כדאמרינן בנדרים (דף י"ב) והא נותר דלאחר זריקת דמן הוא ואפ"ה אמרינן דמידי דאיתא בשאלה לא קתני ותירצו האחרונים ביישוב טעם דהתם בשבועות משום דליתא דרבא דס"ל שם כולל הבא עי"ע ולרבא ליכא לשנויי הא דלא קתני שבועה משום דמידי דאיתא בשאלה לא קתני דהא קשי' ליתני כגון שאכלו כולו ולא שייר כלום דהא רבא ס"ל (שם) דאם אכלו כולו אינו נשאל עליו · ומוכרחין אנו לתרץ כיון דעיקר הדבר ישנו בשאלה אע"ג דכעת אינו בשאלה נמי לא קתני · וע"כ פריך שפיר מהקדש אע"ג דמיירי בנותר ונותר ליתא בשאלה דהא נזרק הדם אעפ"כ כיון דעיקר הדבר ישנו בשאלה לא ליתני · אבל התוס' תירצו (שם בכריתות) אליבא דהלכתא דמהני שאלה אף דאכלה כולי' כדאיתמר (שם בשבועות) משום דבמזיד עדיין מחוסר מלקות ובשוגג מחוסר קרבן וע"כ שפיר משני דלא חשיב שבועה משום דאיתא בשאלה משא"כ הקדש דלא חשיב איתא בשאלה כיון דלאחר זריקת דמים הוא דשיב לא מהני שאלה וע"כ חשיב מוקדשין · וא"כ הכא לעניננו דמשני מידי דאיתא בשאלה ל"ק וע"כ לא חשיב שבועה · מ"מ קשיא אליבא דרבא ליתני כגון שנשבע שלא לתרום בעיו"ע ופ"א ביו"ע · וא"כ אף תרם ביו"ע שוב לא מהני שאלה אח"כ דהא דמיא כמו דאכלה כולי' וע"כ צריכין אנו לתרץ דכיון דעיקר הדבר ישנו בשאלה נמי לא קתני וע"כ שפיר פריך בגמרא והרי נזיר דאע"ג דמשכחת אופן נזירות דליתא בשאלה כמו שביארתי מ"מ מוכרחין אנו לומר דאע"ג דכעת אינו בשאלה אך כיון דעיקר הדבר הי' בשאלה לא קתני וכמו שביארתי א"כ לא ליתני נזירות כיון דעיקר נזירות ישנו בשאלה וע"כ לא משני בגמרא כמו שתירצתי דהגמרא רצה לתרץ אליבא דמאן דס"ל כולל הבא עי"ע ואף נרבא יהיה מתורץ · אבל אנן דהוינן אליבא דרבה שפיר י"ל כמו שתירצנו וס"ל נרבה כאתימר דאפילו אכלי' כולי' נשאל עליו משום דעדיין מחוסר מלקות וא"כ אין אנו מוכרחין לומר דלא קחשיב אף מידי דהי' בשאלה אלא אמרינן דלא קתני רק מה דכעת הינו בשאלה וע"כ לא קחשיב שבועה משום שעדיין איתא בשאלה ולא קשי' מנזיר דמצינן נזירות דליתא כעת בשאלה דהיינו בשהביא קרבנותיו ונשחט החטאת ואליבא דר"ע דחושש שלא יביא קדשים לבית הפסול דלא מהני הפרה וה"ה שאלה · המגה כ"ז מצינו לומר לשיטת התוס' אבל רש"י לשיטתו לא מצי לתרץ הכי כנ"ל משום דרש"י השיב בהדי הנך שמוגה לאווין לאו דהקדש וא"כ יהי' הקושיא במקומה עומדת הא קתני חמור דהקדש דישנו בשאלה וע"כ מוכרח רש"י לגרוס איפכא מהתוס' כדי דנוכל לומר דרבה לא ס"ל כולל הבא עי"ע וא"כ אליבא דרבה לא קשי' ליתני כגון שנשבע שלא לתרום · משום דכולל הבא עי"ע לא אמרינן · וע"כ אין אנו צריכין לומר דהא דחל נזירות הכהונה משום דגלי קרא אלא משום דכולל הבא מאליו הוא וע"כ ס"ל להגא דמתניתין דחל · ואין להקשות הא נזירות נמי בא עי"ע · דז"א דאימתי אמרינן דגבי איסור הבא עי"ע לא אמרינן כולל היינו היכא דהאיסור בא עי"ע כגון שבועה אבל בנזירות לא אמרינן רק דהוא

עד לה"כ והומר וכי' לנו הלילה למשמר והיום למלאכה והשתא לא הוי כמו שקיעת החמה דמה' תענית (דף י"ב) כל תענית שלא שקעה עליו החמה לא שמי' תענית דקבלה בידינו בלאת הכוכבים · וכפ' מי שהי' טמא (דף צ"ג) נמי משמע דנפסל הדם בשקיעת החמה בקודם לה"כ ד' מילין כו' וא"כ הכי הקשו התוס' כאיך תנן בנזיר שהיה שותה כל היום ואמרו לו א"ת א"ת דחייב עכאו"א (פי' אפי' אמרו לו מאה פעמים דהיינו כל היום) הא הוי התראת ספק שמא ישאל על נזירותו ואפי' תימא דמיירי בהביא קרבנותיו ונשחט החטאת דלא מהני שאלה משום דלא נהביא קדשים לבית הפסול וכמו שביארתי מ"מ קשיא הא קתני כל היום וכל היכא דקתני כל היום הוא עד לה"כ וא"כ קשי' היכי מיירי אי שחקין הכבר זרק דמו אמאי קתני דחייב הא ר"ע ס"ל (שם בנזיר) כיון דנזרק הדם מותר לשתות ביין והלא כר"א ע"ש ואי מיירי בלא נזרק הדם והיכא דבתה קודם זריקת הדם מחויב מלקות כדמסקינן בנזיר (דף מ"ו) וכ"פ הרמב"ם דז"א דא"כ ממילא נפסל הקרבן משום דנפסל הדם וכן פסק הרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות (פ"ד ה' ה') וא"כ צריך נמי מהני שאלה אף לר"ע דחושש שלא להביא קרבן לבית הפסול משום דהא בלא זה נמי נפסל הקרבן · וע"כ צריך התוס' להקשות מהא דנזיר הי' שותה כל היום וא"ל א"ת א"ת דחייב עכאו"א אבל מנזיר התם דמלינו דנוקה אם שתה יין לא מצי התוס' להקשות הא הוי ה"ס שמא ישאל על נזירותו משום דמלינו לומר דמשכחת דמחויב מלקות בנשחט הקרבן ושתה קודם זריקת הדם ושוב ליתא בשאלה משום שלא להביא קדשים לבית הפסול כמו שביארתי · ועיד נ"ל ליישב בפשיטות דמשום הא' לאו קושי' משום דמלינו לומר דאיירי בנזיר שעבר על נזירותו דאין נזקקין להתיר לו בשאלה עד שינהג איסור כימים שנהג בהן היתר וכדאיתא בנדרים (דף כ') וא"כ לא מצי לשאול וע"כ מחויב מלקות והא דהיבני דהיתק הוא גומר כן דלא משכחת נזיר דמחויב מלקות רק ע"ז האופן · דז"א דמוכרחין ע"כ גומר כן אף לפי המסקנא דהתוס' תירצו דמוקמינן בחזקתי' כמו דלא שאל עד עתה כן לא ישאל עוד והקשה הפמ"ג מ"מ היכי משכחת מלקות הא אם נרצה להלקותו אז בוודאי ישאל ותירץ דמשכחת בנזיר שעבר על נזירותו דאין נזקקין להתיר לו בשאלה וא"כ הרי חזינן דאף לפי המסקנא מוכרחין אנו לומר דלא משכחת מלקות רק בזה האופן · אבל מהא דנזיר שהיה שותה יין כל היום ואמרו לו א"ת א"ת (וה"ה אפי' כמה פעמים) דחייב עכאו"א שפיר הקשו התוס' הא הוי ה"ס שמא ישאל על נזירותו ואין לתרץ בהכאי נוהג בנזיר שעבר על נזירותו דז"א דפסקינן בש"ע יו"ד (סי' ר"כ סעיף ח') דהיכא דחזינן דיכא לידי מכשול מזה שלא יתירו לו אזי יתירו לו בשאלה וא"כ לא מלינן לתרץ בנזיר שעבר על נזירותו דשוב ליתא בשאלה דז"א כיון דשותה כ"פ ביום א"כ הרי חזינן דיש מכשול בזה שפיר אמרינן דנזקקין להתיר לו בשאלה וע"כ שפיר הקשו התוס' האיך חייב עכאו"א הרי ה"ס דשמא ישאל וע"ז תירצו דכמו דלא שאל מתחילה היינו אתחיה שני' ושל בליבית דהא בוודאי הי' נזקקין להתיר לו אך הוא לא רצה לשאול וע"כ אמרינן כמו דלא שאל ע"ע כן לא ישאל:

דהוא קבל ע"ע נזירות אבל לאחר שקבל עליו נזירות אינו אסור מחמת נדרו אלא אמרינן שהוא מגלה מה שבתורה אסרה עליו בכל הדברים שבנזיר אסור שכן מחמת ד"ת וכן מבואר מאאמו"ר הגאון נר"י בס' נ"י (סי' יו"ד) גבי הקדש דאמרינן כולל הבא ע"ע משום דהקדש אסור מחמת שבתורה אסרה עליו וגזרה על ההקדש · וכן מבואר הא"מ דהנזיר מקרי לאו שאינו שוה בכל אף דכל א' יכול לקבל ע"ע נזירות מ"מ כשהוסיף במונח עליו מקבל הנזירות הרי אסור מחמת שבתורה אסרה עליו וע"כ הוי לאו שאינו שוה בכל ועיין בס' נ"י (סי' נ') ובאבי הנחל (ד' א') מאאמו"ר נ"י עכ"ה וא"כ כיון דנזיר לא מקרי איסור הבא ע"י ע משום דהאיס' בא ע"י תורה וע"כ שפיר אמרינן כולל והו לא צריכין אנו לומר דהא דחל נזירות מחמת דגלי קרא ושפיר מצי לסבור המתניתין דלא כר"ש בהא דס"ל למכות וע"כ שפיר מוקי רבה להמתניתין כר"ע כמו שביארתי לעיל אליבא דר"ל · אבל התוס' דלא רצו לפרש דחשבינן בהדי הנך לאווין להו דהקדש אזלי לשיטתם דגרסינן בדברי רבה (שם בשבועות) דס"ל כולל הבא ע"ע ומ"מ מוקי שפיר להמתניתין כר"ע ולא קשי' הא ע"כ האי תנא ל"ל כולל וא"כ הא דחל נזירות הכהונה מוכרחין אנו לומר מטעם דגלי קרא וא"כ ע"כ סבירא לי' נמי כר"ש דה"מ למכות כמו שביארתי ור"ע הא לא ס"ל כר"ש · דז"א דמצינו לתרץ כתירוצי הנ"ל הא דלא חשיב שבועה משום דמידי דאיתא בשאלה לא קתני והא דחשיב נזירות משום דמצינו אופן דליתא בשאלה כמ"ש ולא קשי' הא תני חמור דהקדש דהא התוס' לא חשבי להו דהקדש :

ואין להקשות הא ביארנו לעיל בשיטת רש"י דהא דפי' דחשיב חמור דהקדש הוא רק לאחר המסקנא דמסיק דהאי תנא כולל לית לי' וא"כ קשיא קושית הפ"א שהאיך הייל טומאה דנזירות אטומאה דכהונה ומוכרחין אנו להא לתירוצו דהמתניתין אתי' כר"ש דמרבה מקרא דחל נזירות אף אי לא אמרינן כולל וא"כ כיון דאתי' המתניתין כר"ש קשי' האיך קתני לאו דכלאי הכרם הא נקט במתניתין בשביעית וא"כ הרי אינו שלו ור"ש הא ס"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו ש"ו וע"כ מוכרח רש"י לפרש דחשיב חמור דהקדש אבל אי מהדרינן כתירוץ הראשון דמידי דאיתא בשאלה לא קתני ושפיר ס"ל להמתניתין דחל בכולל וא"כ תו אין אנו צריכין להוקמא המתניתין כר"ש וא"כ לפ"ז נוכל לומר דרש"י נמי לא חשיב להו דהקדש · דז"א דכיון דרבה מוקי לה להמתניתין כר"ע וא"כ לא מצי לחשוב להו דכלאי הכרם וכמ"ש לעיל (דף למ"ד) והבאתי המתניתין דכלאים דמעשה בא א' לפני ר"ע שזרע בשביעית וא"ר"ע דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו וא"כ לא מצי לחשוב להו דכלאי הכרם לשיטת רש"י דס"ל כפי' הר"ש דטעמא דר"ע דדרים כרמך ולא כרם אחר וכמ"ש לעיל ואלא ע"כ חשיב חמור דהקדש אליבא דרבה דמוקי כר"ע אף אי לא נאמר כהמסקנא דהאי תנא ל"ל כולל וע"כ לא מצי רש"י לגרום דרבה ס"ל כולל הבא ע"ע דא"כ קשי' ליחשב שבועה בלא לתרוץ דהא לא מצינן לתרץ לדידי' כל מה דשנינן בגמרא דתירוץ דהאי תנא כולל ל"ל לא מצי לתרץ אליבא דרבה כיון דמוקי ליה להמתניתין כר"ע וכמ"ש לעיל וגם אין לתרץ דמידי דאיתא בשאלה לא קתני דא"כ קשי' חמור דהקדש דאיתא בשאלה וקתני · והתוס' אזלי לשיטתייהו דשפיר מצי לחשוב להו דכלאי הכרם אף אי מיירי בשביעית וכמו שביארנו (לעיל שם) וע"כ אף אי מוקמינן כר"ע נמי לא חשיב להו דהקדש וע"כ אף דלא מצינן לתרץ אליבא דרבה דמוקי כר"ע מאי דמשני בגמרא כולל ל"ל מ"מ א"ש דנוכל לתרץ כמו שתירצנו דמידי דאיתא בשאלה לא קתני :

ועוד נוכל לבאר ביתר ביאור קצת דהנה ראיתי בס' ב"א להגאון ר"ז מרגליות ז"ל (ה"א סי' י"ג) דמתרץ קושית התוס' על רש"י המאי לא פריך בגמרא והרי חמור דהקדש משום דכל קושית הגמרא דליחשב נמי שבועה הוא רק אליבא דר"י דס"ל כולל הבא ע"ע (וכמ"ש לעיל) ואליבא דר"י דס"ל דמתפה בכלאים לוקה לכ"ע יש לומר דלכך לא חשיב זורע משום מקלקל וממילא שאין הכרח לומר דאין חילוק מלאכות ביום טוב · והא דלא חשיב לאו דמחמר משום שאינו שלו דהא של מוקדשין הוא ועל מה שאינו שלו אינו מחויב בלאו דמחמר וכדעת הרב בעל ל"מ (בשביתה שם) וע"כ שפיר משני דמלתא דאיתא בשאלה לא קתני ולא מצי להקשות מחמור דהקדש דקתני דז"א דשפיר חשיב חמור דהקדש אע"ג דאיתא בשאלה והוא משום דכיון דאם ישאל יהיה עוקר ההקדש למפרע והוי דידי' למפרע ושוב יחול עליו החיוב דמחמר דכיון דפקע ההקדש ודידי' הוא וע"כ אפשר לומר דמעיקרא הכי מתרינן לי' משום מוקדשין ואם ישאל עליו משום מחמר וכיון שאף אם ישאל עליו יתחייב במלקות לא מקרי איתא בשאלה · והא על גב דבלא"ה מחויב על חרישה דיו"ט מ"מ כיון דאזיל בגמרא אליבא דר"י שפיר מצינו לומר דס"ל דיש חילוק מלאכות ביו"ט וכו' עכ"ל ע"ש [ומה שאומר דמצינן לומר דר"י ס"ל דיש חילוק מלאכות ביו"ט תמוה לי הא מצינו בפירוש דר"י ס"ל דיש ה"מ ביו"ט (בביצה ד' י"ב) דאמר ר"י פוק תני לברא ההבערה וביבול אינה משנה וא"ל משנה ב"ש היא ומפרש רש"י דקסבר יש ה"מ ביו"ט וא"כ מוכח דר"י נמי ס"ל דיש ח"מ דאל"כ לא הוי ההבערה משנה אף לב"ש כקושית הגמרא במכות שם אהבערה לא לחייב] והנה כ"ז אתי' שפיר רק לר"י אבל לרבה דס"ל דמתפה פטור א"כ ע"כ מוקי לי' להמתניתין כר"ע א"כ ע"כ מוכרח לומר דהא דלא חשיב זורע מחמת דאין ח"מ ביו"ט וכן מתרץ רבה בפירוש (שם במכות) הא דלא חשיב זורע מחמת דאין ה"מ ביו"ט ואף דבגמרא איתא רבא אך עיין על הגליון שצ"ל רבה ועוד דרש"י בעצמו ע"כ גורס רבה והראי' דפרכינן במעתין דרבה דס"ל כוהיל והא את הוא דאמרת אין ח"מ ביו"ט ופירש"י במכות (דף כ"א) אלמא דרש"י גרס רבה ועוד אפילו אם נימא כמו דגרסינן לפנינו רבא מ"מ הא פרכינן לרבה במעתין הא את הוא דאמרת אין ח"מ ביו"ט וא"כ מוכח דרבה ס"ל דאין ח"מ ביו"ט וע"כ לא מצינן לתרץ כתירוץ הב"א דאין להקשות מחמור דהקדש יען משום דאם ישאל הוי שלו ושוב יהיה חייב מחמת לאו דמחמר דהא רבה ס"ל דאין ח"מ ביו"ט וא"כ כיון דלקי אחרישה דיו"ט שוב אינו לוקה על לאו דמחמר · וע"כ א"ש מה שביארנו דמש"ה אינו גורס רש"י דרבה ס"ל כולל משום דלא מצי לתרץ כמו שתירצנו דמידי דאיתא בשאלה לא קתני משום דיהיה קשי' מחמור דהקדש דקתני דהא לא מצינו לומר דליתא בשאלה מחמת דאם ישאל יהי' חייב על לאו דמחמר דזאת לא נאמר רק לר"י דס"ל דיש ח"מ אבל לרבה דס"ל דאין ח"מ לא מצינו לומר כן · אך באמת תמי' לי' טובא על הגאון בעל ב"א דר"ל דמעיקרא הכי מתרינן לי' דאם ישאל על ההקדש יהיה לוקה על לאו דמחמר הא איתא בשבת (דף קנ"ד) דאמר ר"י בפירוש דליכא מלקות מחמת קרא דאתה כו' עש"ה וכ"פ הרמב"ם דליכא מלקות ועוד ע"פ ברש"י דמשמע דס"ל דאף לאו ליכא במחמר ע"ש :

אך לאחר הליכות שהארכנו מ"מ לבי מהסס בזה דהא קשי' כיון דקתני בבית הטומאה וא"כ כיון דנטמא הרי סותר הנזירות והקרבן ממילא נפסל ואע"ג שכבר הקשיתי לעיל ותירצתי דמיירי בנטמא בא' מן הטומאות שאין הנזיר מגלח וע"כ אינו סותר ואע"ג דטומאות הללו הם מדרבנן מ"מ לוקה כמו שהבאתי לעיל דהרמב"ם פסק כן · אך מ"מ צריך להבין ע"פ אמת אמאי הוא לוקה הלא הם מדרבנן וכבר תמה ע"ז כמ"ל האיך פסק דלוקה הא בפ"ג

מה'

מה' טומאת מת פסק דכל טומאה שאין הנזיר מגלח עליהן אינן ד"ת וא"כ האיך פסק דלוקה · ובשלמא לדעת הרמב"ם יכול ליישב ע"פ מה שביארתי לעיל (ד' ל"ג) מה דמסתפק המ"ל אם אכל תרומה בטמא רק מדרבנן אם פטור ממיתה אם לא אם נאמר דכיון שאינו רק מדרבנן מקרי אינו ראוי מדאורייתא וביארתי דהרמב"ם ס"ל דמקרי אינו ראוי מדאורייתא וכן הארכתי באחרונים בזה דהרמב"ם ס"ל דמה שאינו ראוי מצד גזירות חכמים מקרי אינו ראוי מדאורייתא ודין התורה נשתנה אחר גזירות חכמים וכמו שפסק הרמב"ם (פ"ז מה' ממרים) דאפי' אמר לו אביו לעבור על דברי סופרים אל ישמע לו וכתב הכ"מ משום דכל מילי דרבנן אסמכינהו אקרא על לאו דלא תסור והרי הוא ככל דיני התורה וכן (בפ"ז מהל' סו"מ) דאם אכל אפי' סעודת מצוה דרבנן אינו נעשה בן סו"מ והביאו הגלות ראיות דהרמב"ם סובר דכל מילי דרבנן הוי כמו דאורייתא · וע"כ שפיר פסק דלוקה בטומאות דרבנן ומתורץ קושית המ"ל · אך כ"ז להרמב"ם אבל התוס' ס"ל בפירוש לעיל (ד' ל"ה) ובזבחים (ד' ס"א) ד"ה קודם דאם לא פסול מה"ת הוא חייב משום מ"ת וכ"כ התוס' בע"ז (ד' ס"א) לענין זונה כו' דלא דמי לסא דפי' הזהב כיון דמעל מה"ת ע"ש וא"כ כיון דהתוס' סברי דלא כדעת הרמב"ם שסובר דכל מילי דרבנן הווי כמו ד"ת · א"כ בוודאי לשיטת התוס' אינו לוקה בטמאה בא' מן הי"ב טומאות שהם רק מדרבנן וא"כ לא מציק לומר כמ"ש לעיל · ואין לומר כיון דמוקמינן כר"ע א"כ מצינו לומר בטמאה ברביעית דם הבא מן המת דס"ל לר"ע שהוא ד"ת מקרא דעל כל נפשות מת לא יבא כדאיתא בנזיר (ד' נ"ב) דז"א דהא ר"ע סובר באמת דנזיר מגלח על רביעית דם וכיון דמגלח אזי סותר הנזירות דהא זאת כללא בידינו דכל שהנזיר מגלח סותר הנזירות וכיון שסותר הנזירות ממילא הקרבן נפסל וא"כ האיך מצינו לומר דליתא בשאלה מטעם שלא לשביא קדשים לבית הפסול דהא בלא זה נמי הקרבן נפסל ממילא כיון דמיירי בבית הטומאה כדקתני במתניתין :

ע"ב נ"ל ליישב עוד בתוס' דמש"ה לא קתני כגון שנשבע שלא לתרום כמו דמשני בגמרא דהאי תנא כולל ל"ל ואין להקשות הא ע"כ תנא דמתניתין סבר ליה דר"ש דכ"ש לתכית והא רבה מוקי לה להמתניתין כר"ע ור"ע הא ס"ל בפירוש דלא כר"ש וכמ"ש לעיל דז"א דשפיר אמרינן דתנא דמתניתין לא סבר לה ליה דר"ש ואין להקשות האיך חל נזירות הכהונה כיון דלא ס"ל כולל דז"א ומוכרחין אנו להור ולמצוא דרך אחרת האיך חייל נזירות אכהונה והלא כמו שביארתי לעיל בשם הגאון בעל ש"א דחל מחמת דגלי קרא וכר"ש · ומקודם נדקדק האיך מצינו לאוקמא המתניתין כר"ע · ממ"נ אי ס"ל לרבה כמו דס"ד מעיקרא בחולין (ד' ק"א) גבי עשה מלאכה ביוה"כ שחל בשבת דר"ע אינו מחייב אלא אחת וא"כ מוכח דר"ע לא ס"ל כולל וא"כ קשיא האיך חייל נזירות אכהונה · ואי ס"ל לרבה כמו דמסיק שם דאפכינן דריה"ג לר"ע דר"ע מחייב שתים וא"כ מוכח דר"ע ס"ל דאמרינן כולל וא"כ קשי' האיך מתרץ דהאי תנא כולל ל"ל הא ע"כ המתניתין אתי' כר"ע ור"ע הא ע"כ ס"ל כולל · ועוד דא"כ נגבה הקושי' אמאי לא חשיב כגון שנשבע שלא לתרום בין בחול בין ביו"ט וליחול ע"י כולל · ע"כ נ"ל דרבה ס"ל כמו דמסיק שם סוף סוף תרווייהו בהדי הדדי קאתו (מדס"ל כן לרבה תלמידי' שם) וא"כ אין אנו צריכין להפך דשפיר ס"ל לריה"ג דמחייב שתים אע"ג דלא ס"ל איסור כולל משום דשתם הוי בב"א ור"ע לא ס"ל אף איסור ב"א וכמו דפי' שם בתוס' ד"ה ור"ע וא"כ מכש"כ דלא ס"ל כולל וע"כ מתורץ הא דלא חשיב שבועה אך את זה קשה האיך חייל נזירות אכהונה ע"כ נ"ל דגם זה לא קשי' · והוא ע"פ מה דמבאר אאמו"ר הגאון נ"י בס' נ"י (ד' א') דנזירות הוי משום שייג וע"כ חל נזירות אכהונה משום דאף הכהן צריך לשייג וכמו דמבאר שם באריכות בס' ע"י (סי' כ"ד) מהא דאיתא בזבחים (ד' ל"ע) דאמר ר"ע ולאחיו באם היה כהן ונזיר לאמו הוא דלא מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה וא"כ האיך ס"ד בחולין (שם) דר"ע לא ס"ל כולל (ובאמת הוא אף להמסקנא לפי שיטת התוס' כמו שהבאתי לעיל) אלא וודאי דאף אי לא אמרינן כולל חל נמי נזירות אכהונה משום דנזירות הוי משום שייג ואף הכהן צריך לשייג זה ע"ש באריכות · וע"כ חל נזירות אכהונה אף אי לא אמרינן כולל · ואין להקשות א"כ אי נימא דרבה ס"ל כמו דמסיק שם דסוף סוף תרווייהו בהדי הדדי קאתו ושוב לא אפכינן כמו דמבואר שם בתוס' וא"כ מוכח דר"ע לא ס"ל אף איסור ב"א וא"כ האיך חל יו"ט על שביעית ובשלמא על הגמרא אין להקשות דהאיך מצי נימא דהאי תנא ל"ל כולל דא"כ האיך חייל יו"ט על שביעית דז"א דכבר תירץ הגאון בעל ש"א דחייל ע"י ב"א וכגון בר"ה של שביעית ע"ש אבל לעניננו לא מצינו לתרוצי הכי דהא ע"כ ר"ע לא ס"ל אף ב"א :

אך ג"ז ליתא דמצינו לתרוצי כמו דמובא בס' טעה"מ בשם הכס ה' וז"ל דבאיסור שביעית נמי גלי לן קרא דחל דאיתא במכילתא הובא פ' משפטים דלהכי סמך הכ' שמירת שבת לאיסור שביעית לומר לך אפי' שבת שבתוך שביעית נמי תשמור והדברים אלו סתומין וכי מפני שנוהג קדושה בשאר ימות השנה מיגרע גרע קדושת שבת להקל בשבת של שביעית יותר משאר שבתות השנה · אבל הדבר ברור דכוונת המכילתא לאשמועינן דאיסור שבת חל על שביעית ולא תימא כיון דבלא"ה מוזהר ועומד על החרישה ועבודת האדמה משום שביעית וע"כ אם חרש וזרע בשבת שבתוך שביעית לא אתי' איסור שבת וחל על שביעית אשמעינן קרא דחל איסור שבת על שביעית · וה"ה יו"ט דמקרי שבת דאין בין יו"ט לשבת אלא אוכ"נ בלבד ואין ספק שחל נמי על איסור שביעית עכ"ל וא"כ ניחא דהא אף למ"ד דל"ל אף איסור ב"א מ"מ חל יו"ט אשביעית מטעם דגלי קרא :

ובזה יכול ליתן עוד טעם למה דלא רצה רש"י לגרוס (גם בשבועות) כמו דגרסי התוס' כמו שהבאתי לעיל יען משום דלשיטת רש"י לא מצי סבר רבה כולל הכא ע"י משום דרש"י לשיטתו אזיל דס"ל שם בחולין דכולל ואיסור ב"א שוין ומאן דל"ל כולל ל"ל נמי ב"א ומכש"כ מאן דל"ל איסור ב"א דל"ל כולל ע"ש · וא"כ לרבא נמי דמסיק שם דתרווייהו בהדדי הדדי קאתו נמי מוכרחין אנו לומר ולהפך דריה"ג ס"ל אינו חייב אלא אחת ור"ע הוא דס"ל דמחייב שתים דאי לא נימא הכי אלא נימא דריה"ג מחייב שתים א"כ ע"כ ס"ל נמי איסור כולל משום דב"א וכולל שוין ומאן דס"ל איסור ב"א ס"ל נמי כולל א"כ קשי' הא ריה"ג לא ס"ל איסור כולל כמו דאמרינן שם וא"כ כיון דמוכרחין אנו להפוך דריה"ג אינו מחייב אלא אחת ור"ע מחייב שתים וה"כ ע"כ סבר ר"ע איסור כולל משום דלשיטת רש"י כולל וב"א שוין וא"כ כיון דר"ע ס"ל לאיסור כולל א"כ קשי' אמאי לא חשיב שבועה שלא לחרום בין בחול בין ביו"ט וליכא לתרוצי דהאי תנא כולל ל"ל דהא רבה מוקי להמתניתין כר"ע ור"ע הא ס"ל כולל וע"כ גרס רש"י (גם בשבועות) בדברי רבה שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וא"כ יכול לומר דרבה ס"ל דלא אמרינן כולל הכא ע"י עצמו · ובזה יכול לומר וליישב הא דלא עלה ע"ד ר"י (גם במכות) דמצינו לומר דמתניתין אתי' כר"ע כמו דה"ל ר"ל דאזלי לשיטתייהו דלר"י מוכח בפירוש דר"ע ס"ל כולל כמו דאיתא שם א"ר יצחק בר גיורא משום ר' יוחנן למאי דאפכינן כו' אלמא דר"י ס"ל דמפכינן א"כ ע"כ דר"ע ס"ל כולל · ועוד אפילו לרבא שם דס"ל דלא אזיל על פלוגתא דר"ע מ"מ הא ע"כ לשיטת רש"י מוכרחין אנו להפך וא"כ מוכח דר"ע ס"ל כולל · ולר"י דס"ל כולל הכא

עי"ע

עי"ע מוכרחין אנו לומר כמו דמשני בגמרא דהאי תנא טולל נ"ל וע"כ לא מצי לאוקמי' למתניתין כר"ע דהא ר"ע ס"ל כולל אבל לר"ל דפליג על ר"י וס"ל דלא אמרינן טולל הכא עי"ע וא"כ לא הוצרך לשנות דהאי תנא כולל נ"ל וע"כ שפיר ס"ל לר"ל דהמתניתין אתיא כר"ע וכמ"ש לשיטת רש"י אליבא דרבה · אבל התוס' שפיר ס"ל דמצינו לומר דרבה ס"ל טולל הכא עי"ע ולא קשי' הא לדידי' מוכרחין אנו נמי לומר דהאי תנא סולל נ"ל וכמ"ש אליבא דר"י וא"כ האיך מוקי רבה להמתניתין כר"ע הא למאי דאפכינן שם בחולין א"כ מוכח דר"ע ע"כ סבירא ליה כולל · דז"א דלשיטת התוס' לפי המסקנא דהכא בוב אין אנו צריכין לאפכיך כמו דמבואר שם בתוס' ד"ה ר"ע וכמ"ש לעיל וא"כ שפיר מצינו לומר דר"ע לא ס"ל כולל:

אך את זה צריכין אנו לבאר מה דקשי' להאורה לדעת הרמב"ם דאיהו גרס נמי (בפ"ד מה' שבועות ה' יו"ד) כדגרסי התוס' וא"כ ס"ל ע"כ דלרבה אמרינן כולל הכא עי"ע ועש"ה בכ"מ · וא"כ קשי' האיך יתרץ הא דמוקי לי' רבה להמתניתין כר"ע והרמב"ם ע"כ סובר דר"ע ס"ל דאמרי' טולל וכשיטת רש"י ז"ל דאפילו לפי המסקנא דאסיק דתרווייהו בהדי הדדי קאתו מ"מ צריכין אנו להפך דהל"כ אלא אמרינן דהרמב"ם כשיטת התוס' דלהמסקנא לא אפכינן וריה"ג הוא דמחייב שתים משום דאיסור ב"א הוא א"כ קשי' אמאי פסק הרמב"ם דחייב שתים הא הלכה כר"ע מחבירו אלא וודאי דאף לפי המסקנא נמי מפכיך · וא"כ ריה"ג הוא דאינו מחייב אלא אחת ור"ע מחייב שתים וע"כ שפיר פסק הרמב"ם דחייב שתים וכר"ע וא"כ מוכח דהרמב"ם ס"ל דר"ע ס"ל דאמרינן טולל מדמחייב שתים וא"כ האיך מצי רבה לאוקמי' המתניתין כר"ע הא עדיין הקושי' במקומה עומדת אמאי לא חשיב שבועה דהא לא מצי לתרץ דהאי תנא נ"ל טולל דהא ר"ע ס"ל כולל · אך ז"א דלהרמב"ם מצינו לתרץ כמו שתירלנו לעיל דמידי דאיתא בשאלה לא קתני · ולא מצינו למפרך מנזיר דקתני משום דמצינו אופן נזירות דליתא בשאלה וכמ"ש ואין להקשות קושיתי דלעיל הא כיון דנטמא א"כ סותר הנזירות וא"כ ממילא נפסל הקרבן דז"א דמצינו לתרולי כה"ל כגון שנטמא בא' מן הטומאות שאין הנזיר מגלח וכיון שאינו מגלח אינו סותר את הנזירות ולא קשי' א"כ האיך מחויב מלקות דזה ליתא דהרמב"ם לשיטתו דפסק דלוקה אף בנטמא בא' מן הטומאות שהם רק מדרבנן והוא כמ"ש לעיל שסובר דכל מילי דרבנן הרי הוא כד"ת מחמת לאו דלא תסור · אך מ"מ לא ניחא לי דמשמע מפי' המשניות להרמב"ם (שם בכלאים) דס"ל דטעמא דר"ש ור"ע דאמרי אין אדם אוסר דבר שא"ש הוא נוטעם דדרשי כרמך ולא כרם אחר וכפי' הר"ש וא"כ אי נימא דהמתניתין כר"ע תו לא מצי לחשוב לאו דכלאי הכרם כמ"ש לעיל לשיטת רש"י ואלא ע"כ מוכרח לחשוב תמור דהקדש וא"כ לא מצינו לתרץ דמידי דאיתא בשאלה ל"ק דהא עדיין מצינו למפרך והרי תמור דהקדש וא"כ חוזר הקושי' האיך מצי רבה לאוקמא המתניתין כר"ע הא לא מצי לשנות דהאי תנא נ"ל טולל דהא ר"ע ס"ל כולל וגם לא מצי לתרץ כתירולי' דמידי דאיתא בשאלה ל"ק ולא קשי' מנזיר דמצינו אופן נזירות דליתא בשאלה דהא קשי' מתמור דהקדש דאיתא בשאלה וקתני:

וע"ב נ"ל לתרץ לדעת הרמב"ם דיתרץ אליבא דרבה כמו דמשני הש"ס בשבועות (דף כ"ה) דכי קתני מידי דחייל אמידי דאית בי' ממשא שבועה דחייל אף אמידי דלית בי' ממשא לא קתני וכן הקשו שם התוס' ד"ה אלא דאמאי לא משני הגמרא כן במכות ע"ש ואין לומר דא"כ יקשה אמאי לא קתני כגון קונם שלא לחרום דע"ז לא שייך האי תירולא משום דנדרים נמי לא חל אלא ע"ד שיש בו ממש וכדתניא בשבועות חומר בשבועות מבנדרים שהשבועות הל' אף על דבר שאין בו ממש משא"כ בנדרים · ה"א דהא הרמב"ם פסק (בפ"ג מה' נדרים הל' יו"ד) דקונם לא חל אלא לבטל את המצוה מדקתני רק קונם שאיני נוטל לולב כו' שאיני מניח תפלין כו' והכי דייקי התוס' בשבועות (דף כ') דקונם לא חל רק לבטל המצוה מדקתני רק קונם שאיני נוטל לולב ע"ש בד"ה הכי וא"כ הכא לענינו לא קשי' לתני קונם שלא לחרום ביו"ע דזה הוא לקיים המצוה ולקיים אינו חל כדס"ל להתוס' · ובזה נוכל עוד ליתן טעם לפלוגתא דרש"י ותוס' בהגירסא בדברי רבה · משום דלשיטת התוס' מצינו לתרץ כמו שתירצתי לדעת הרמב"ם וכמו שהבאתי דברי התוס' דסברי דלא חל הלא לבטל את המצוה · אבל רש"י לשיטתו לא מצי לתרץ הכי דהא רש"י ס"ל (שם דף כ') דחל נמי אף לקיים את המצוה וע"ש בתוס' הנ"ל דפליגי על רש"י וא"כ ליכא לתרולי דכי קתני מלתא דחייל אמידי דאית בי' ממשא משא"כ שבועה דחייל אף אמידי דלית בי' ממשא דהא קשי' ליחשב כגון שאמר בקונם דלא חייל נמי רק אמידי דאית בי' ממשא ואין לתרץ דקונם לא חל רק לבטל את המצוה והכא לקיים הוא דזה ליתא דהא רש"י ס"ל דחל נמי אף לקיים את המצוה · ואין להקשות הא לשיטת התוס' והרמב"ם נמי קשי' דמ"מ לתני קונם שלא לחרום בין בחול בין ביו"ע דהא משמע שם מהתוס' דע"י כולל שפיר חל וא"כ ה"ה לדעת הרמב"ם דע"י טולל חל וא"כ ע"כ מוכרחין אנו לתרץ דהאי תנא כולל נ"ל א"כ חוזר הקושי' כנ"ל דז"א דמצינו לתרץ גם זה דהא הרמב"ם פסק (שם בהל' נדרים הל' י"ב) כרבינא דס"ל בנדרים (דף ע"ו) דקונם חל ע"ד שא"ב ממש מדרבנן וע"ש בכ"מ וכן ס"ל להתוס' שם בד"ה רבינא דכ"ע סברי להא דרבינא · וע"כ מצינו לומר ולתרולי דלא קתני אלא מידי דחייל ע"ד שיש בו ממש ולא קשי' מקונם דקונם חל נמי ע"ד שא"ב ממש עכ"פ מדרבנן והא נמי לא קתני · אך א"כ נפלה לה ההוכחה מ"ש לשיטת רש"י דדוחק הוא לומר דרש"י ס"ל דלא חל אף מדרבנן ע"ד שא"ב"מ ועיד דלבי אומר לי דע"כ ס"ל לרש"י נמי דחל מדרבנן בכדי שלא יקשה קושית הר"ה על רש"י והובא בר"ן פ' שבועות שתים מש"כ · והא דלא משני הגמרא כמו שתירצתי הוא כמו שתירצו התוס' שם בשבועות דעדיפא משני:

וע"ב נ"ל ליישב דעת הרמב"ם באופ"א כמו שאבאר דהנה הרמב"ם פסק (בפ"א מהל' כלאים ה' ג') דמקיים בכלאים אינו לוקה והקשה הכ"מ אע"ג דברים מוע"ק אמרינן דכולה כר"ע ומה טעם קאמר מ"ע דמנכש ומחפה לוקה משום מקיים שר"ע אומר אף המקיים · וא"כ כיון שרבינו פסק דמנכש ומחפה חייב ה"ל למיפסק נמי דמקיים לוקה ותירץ דהסיא ביניית דכולה כר"ע הוא אליבא דרבה אבל לרב יוסף דפליג עליו שם ומוקי הברייתא כפשטא דר"ע הוא דסובר דמקיים לוקה ורבנן פליגי עליו והלכה כרב יוסף אך אחר זה חזר והקשה דהא רבינו פסק בהל' שבת דמנכש הוי תולדה דחורש כרבה וא"כ ע"כ מוקי הברייתא כולה כר"ע כמו דס"ל לרבה (שם במוע"ק) ותירץ דאף לפי המסקנא דכולה כר"ע ורבנן פליגי עליו ונקטינן כוותייהו וא"כ א"כ מספקא לן אי פליגי רבנן עליו הוי ספיקא לקולא ע"ש ולווח עליו הרב בעל שעה"מ ואומר דדברי מרן הכ"מ אפביעי דספרא אין לו מובן דאי רבנן פליגי עלי' דר"ע הדק"ל האיך פסק דמנכש ומחפה דחייב דאי משום זורע ליכא למימר כיון דפסיק כרבה דתולדה דחורש הוא ותירץ שכוונתו לומר דכי פליגי רבנן עלי' דר"ע הייט דווקא במקיים שלא עי"מ אבל במקיים ע"י מעשה רבנן נמי מודו ובהא פליגי דר"ע סבר דכי דרשינן כלאים שדך לא לגמרי אסרה רחמנא כלאים משום מקיים אפילו שלא ע"י מעשה ורבנן נמי דרשי לסו לקרא דכלאים שדך · אך לא כדדרים ר"ע אלא דס"ל דכי אסרה רחמנא כלאים הייט דווקא במעשה דומיא דזריעה

והקשה

וסקשה א"כ דא"כ אמאי הוצרך רבה לאוקמא הם הברייתא כולה כר"ע אמאי לא תשני דרישא רבנן ובהא קא מפלגי דרבנן סברי דדוקא ע"י מעשה כגון מנכש ומחפה דעביד מעשה הסרה דמגלא משום מקיים אבל מקיים בלא ע"מ פרי ור"ע סובר דאפי' במקיים בלא ע"מ נמי אסור ותירץ דע"כ הוצרך הגמרא לאוקמא הברייתא כולה כר"ע דאי רישא רבנן ומשום דס"ל מקיים ע"מ אדתני מנכש ומחפה דחייב כזורע דעביד מעשה בגופי' של זרעים להשמועינן רבותא טפי דאפי' היכא דלא עביד מעשה בגופי' של זרעים אלא שעשאן גדר סביב לה דאפ"ה חייב · אמנה אי מתניתא כולה כר"ע ניחא שפיר דהגא רישא מנכש ומחפה דעביד מעשה בגופיה דחייב משום מקיים דר"ע אומר אף המקיים בלא ע"מ ומכש"כ מנכש דמחייב עכ"ל · היוצא מדבריו אלה דהרמב"ם ס"ל דרבה סובר דבמקיים ע"מ רבנן נמי מודי דלוקה וא"כ מעיקרא דדינא פירכה דשפיר מצי רבה לאוקמי' למתניתין כרבנן ואינו מוכרח לאוקמי' כר"ע וע"כ שפיר מצי סבר רבה דאמרינן כולל כבא עי"ע ולא קשי' דא"כ מוכרח לומר דהאי תנא כולל לית לי' ור"ע הא ע"כ ס"ל כולל כמ"ש דז"א דלשיטת הרמב"ם אין אנו מוכרחין לומר דרבה מוקי למתניתין כר"ע אלא שפיר מוקי למתניתין כרבנן ובמקיים ע"מ וכמ"ש בשם השעה"מ :

אך לכאורה צריך להבין האיך מלינו לומר כדברי השעה"מ דר"ע הוא דמחייב אף בלא ע"מ דהא מאן דסובר דלאו שאב"מ לוקה היינו משום דגמר ממוליא ש"ר ועי"ז כדאמרינן (במכות ד' ד') וא"כ לר"ע דס"ל גם דע"ז קנסא הוי לא מצי גמר ממוליא ש"ר דהא מלינו למפרך מה למוליא ש"ר שכן קנס ולא מלינו לומר ע"ז יוכיח כמו דמשני הש"ס דהא ר"ע ס"ל דע"ז נמי קנסא וכעין זה הקשו התוספות בשבועות (ד' ד') ד"ה ור"ע ובע"ז (ד' ס"ד) ובמכות (ד' ד') ע"ש· אך נ"ל לתרץ ע"פ מה דאיתא בב"מ (ד' ל') חסמו בקול והגיסו בקול ר"י אמר חייב ור"ל אמר אינו לוקה משום דעקימת שפתיו לא הוי מעשה ואינו לוקה על לאו שאב"מ והקשו התוס' שם הא אמרינן במכות (ד' ד') הא דבעינן לאו שיש בו מעשה משום דכולהו לאוין גמרי מלאו דחסימה משום דסמיך לי' ארבעים יכנו לא יוסיף והשתא לר"ל דס"ל דחסמו בקול לית בהו מעשה נימא דלקי ונילף בכולי דלקי על לאו שאב"מ ותירצו דר"ל דס"ל דחסמו לאו שאב"מ הוא ס"ל דממעטינן לאו שאב"מ מדכתיב לעבות ע"ש וא"כ מלינו למימר דס"ל לר"ע דחסמו בקול הוי לאו שאב"מ וילפינן כלהו לאווין שאב"מ מלאו דחסימה דסמיך לי' ארבעים יכנו ואין להקשות הא כתיב לעבות למעט לאו שאב"מ די"ל דלא דריש ר"ע דקרא דלעבות אתי למעט כמו דמוכרחין אנו לומר אליבא דר"י דס"ל דלוקה על לאו שאב"מ דל"צ למעט לאו שאב"מ מדכתיב לעבות* · ובזה נוכל לומר עוד דר"י ור"ל לשיטתייהו. אזלי דהאיך לא ידע ר' יוחנן דמלינו לאוקמא למתניתין כר"ע כמו דא"ל ר"ל אי לאו דקלסך כו' הוי מוקמינן למתניתין כר"ע · ועוד צריך להבין בהקדם מפני מה הזר רש"י מפירושו דהא פי' בע"ז (שם) דמקיים היינו דוקא ע"מ כגון שעשאן גדר סביב לה ובמכות שם פירש"י משום מקיים היינו דשבק לי' ולא עקר להו · והנה ראיתי בס' ב"ע שהקשה לדעת התוס' דחשבי כלאי הכרם לשתי לאוין משום כלאי זרעים וכלאי הכרם כו' וא"כ מאי אמר ר"ל לר"י דמתניתין כר"ע הא אזהרה על מקיים לא מלינו רק בכלאי זרעים כדברי המפרש כהן דנלמד מדכתיב בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים כו' וגם רש"י מפרש כן במס' ע"ז (שם) ובכלאי הכרם ליכא למידרש הכי דהה"כ ליכא לאיתובי מצד מקיים דליכא לאזהרה זו רק על קיום כלאי זרעים כו' ותירץ עפמ"ש התוס' בשבת (ד' ע"ז) בד"ה וצריך דאף דר"י מחייב משום מלאכה שא"צ בעינן צריך לעלים כו' ומעתה י"ל דאף דכל מלאכה שא"צ אסור מדרבנן מ"מ בקצירת דבר שאסור בהנאה דלית בה משום קצירה דהא לא חזי למידי וא"כ מותר למיעקר כלאי הכרם אף ביו"ט דהא כה"כ אסורין בהנאה ואין בתלישתו לא משום קצירה ולא משום

תליסה

ואגב אלי"נ מה שיש לי לדבר עוד בזה הענין אי נימא דילפינן דלאו שאב"מ לוקה מלאו דחסימה ונקדים מה שראיתי בס' מתנה לוי דהקשה על הא דאמרינן ביבמות (דף ל"ג) זר שאכל מליקה ר' חייא מחייב שתים וב"ק אומר אינו חייב אלא אחת · והקשה לר"ח דמחייב שתים משום נבילה ומשום זרות הא ע"כ איירי דאכל בתוך העזרה דאי חוץ לעזרה נפסל ביוצא וכל שלא הותר לכהנים אינו חייב משום זרות וכיון דאיירי שאכל בתוך העזרה א"כ ס"ל לר"ח למימר דחייב שלשה דהא מיד כשאכלו כיון דה"ל נבילה גמורה שפיר נטמא כדין האוכל נבלת עוף טהור שמטמאה בבית הבליעה וחייב עוד אחת על שהייתו בעזרה בטומאה והנית בלע"ג · ונ"ל ליישב דהא זה מיבעי לן בשבועות (דף י"ז) אי בעי שהיה למלקות אי לא ולא נפשטא וא"כ לדעת רש"י שם דפי' דמיבעי לן לענין איסור לא קשיא כלל דמלינו לומר דלא שהה כשיעור ואף לדעת התוס' דפי' בל"ר דלענין מלקות מבעי לן נמי לא קשי' דהא התוס' מבארו שם דלא איל רק למ"ד לאו שאב"מ לוקה אבל למ"ד דאינו לוקה פשיטא דליכא מלקות וא"כ מנ"ל דר"ח סובר דלאו שאב"מ לוקה דיקשה לן אמאי לא תני דמחייב שלשה ועוד דע"כ ס"ל לר"ח דאינו לוקה מדסבירא לי' לר' בשבועות (ד' ד') דלאו שאב"מ אינו לוקה וא"כ היתכן דפליג ר"ח על רבי רבי' וכן כתבו התוס' (שם דף מ"ב) דר"ח לא פליג על רבי רבי' א"כ בוודאי דס"ל דלא לקי וע"כ לא תני דמחייב שלשה · ובזה ניחא הא דאיתא בב"ק (דף ה') דפריך אמאי לא תני ר"ח מפגל ומשני דבקדשים לא קא איירי ואמאי לא משני משום דאיכא מלקות דהמחשב בקדשים לוקה כמו דאמרינן בזבחים (דף כ"ט) וע"כ לא תני מפגל משום דאין אדם לוקה ומשלם · וא"ת דלמא מה"ט לא משני כן משום דלא פסיקא לי' אי ס"ל דאינו לוקה ומשלם דלמא ס"ל כר"מ דלוקה ומשלם דז"א דכיון דאי נימא דס"ל דלאו שאב"מ לוקה וא"כ ע"כ יליף ממוליא ש"ר ומע"ז כמו דאיתא במכות (דף ד') וא"כ הרי מצי למפרך מה למוליא ש"ר ועי"ז שכן קנס ואלא ע"כ מוכרחין אנו לתרוצי כמו דמשני שם דס"ל ע"ז ממונא וא"כ בוודאי דאינו לוקה ומשלם דהא מאן דס"ל דלוקה ומשלם הוא משום דגמר ממוליא ש"ר וכ"ז ניחא אי נימא דע"ז נמי קנסא אבל אי נימא דע"ז ממונא א"כ ליכא למילף ממוליא ש"ר דלוקה ומשלם משום דמלינו למפרך מה למוליא ש"ר שכן קנס אלא יודאי דפשיטא להו לסתמא דר"ח ס"ל לאו שאב"מ אינו לוקה כמ"ש מדס"ל כרבי רבי' דאינו לוקה וא"כ ליכא מלקות בפיגול כמו דאיתא שם בזבחים ע"ש · ואין להקשות הא תנן בגיטין (דף נ"ג) הכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבין ומתניתין אתי' כר"י כמו דאיתא שם בתוס' ד"ה דאורייתא וא"כ קשי' הא ר"י ס"ל לאו שאב"מ לוקה וא"כ איכא מלקות במפגל וא"כ אמאי משלמין והא ע"כ ס"ל לר"י דאין אדם לוקה ומשלם וכדאי' מדס"ל (שם במכות) דע"ז ממונא וא"כ ליכא למילף ממוליא ש"ר דלוקה ומשלם כמ"ש · ואין לומר כיון דס"ל (שם בגיטין) דהזיק שאינו ניכר לא"ש וא"כ מחויב רק משום קנס כדי שלא יהא כ"א מטמא טהרותיו של חברו וא"כ כיון שהוא קנס מלינו לומר דילף ממוליא ש"ר דקנסא מקנסא ילפינן דז"א דהכי כתבו התוס' בכתובות (דף ל"ד ובמכות שם) דלמ"ד דס"ל דע"ז ממונא אף בקנס אין אדם לוקה ומשלם ולא ילפינן ממש"ר ע"ש אלא

יודאי

למד

תליבה וגם א"ל לגופה כי הכוונה בתליבה רק למעט הכלאים כו' וא"כ מתורץ קושי' הנ"ל שהקשתי דאי משום מקיים למה תני במתניתין בכרם דלפי דברי הנ"ל אי לא הוי תני אלא כלאי זרעים במותר באכילה ובהנאה ושייך בהו שם קליה יתלים' דאף דאינן אסורין לעולם עכ"פ אסור מדרבנן ושוב ליכא לחיובי משום דלא עקר להו דהא לא מצי למעקר וכ"ז הוא רק לפי' הערוך דהחיוב הוא אף במקיים בלא ע"י מעשה אבל לרש"י והתוס' דפירשו בע"ז שם דאף לר"ע ליכא לחיובי מלקות במקיים כ"א ע"מ ואי נאמר דמתניתין ר"ע ונצטריך לומר במקיים ע"מ והיוב זה יכול להיות אף ביו"ט א"כ ישאר הקושי' למה הניא מתניתין בכרם אמנם ר"ל לשיטתו אזיל דס"ל לאו שאב"מ לוקה ושפיר מצי לאוקמי' המתניתין כר"ע ומשום מקיים ולא במחפה כ"א משום דמאי דשביק לי' ולא עקר להו וה"נ ליכא לחיובי' רק כשנאסרו הזרעים ולא שייך בהם שום קצירה והוא יכול לתולשם ביו"ט וע"כ הוצרך התנא דמתניתין לומר בכרם אבל ר"י לשיטתו אזיל שסובר דלאו שאב"מ אינו לוקה א"כ לא מצינו מלקות במקיים רק ע"י מעשה וע"כ א"א לומר דמתניתין כר"ע ומשום מקיים. דא"כ קשיא למה תני בכרם עכ"ל · ולכאורה קשה הא ר"ע ע"כ מוכרח לסבור דלאו שאב"מ אינו לוקה וכמו שכתבתי לעיל דברי התוס' דמבארו דע"כ ס"ל לר"ע דאינו לוקה מדס"ל דע"ז קנסא · ועוד דלפי דבריו קשי' מה דמסיים שם דמתרץ קושית הריטב"א שהקשה דלמא ר' ינאי לר"ע קאמר וז"א דאף אם הוא כן עכ"פ משמע מדברי ר' ינאי שאמר המחפה בכלאים לוקה דליכא חיוב לר"ע על הקיום כ"א ע"מ ואו לא מצי למימר דמתניתין ר"ע היא דאי מיירי מתניתין במקיים ע"מ למה תני בכרם כו' ע"ש · ולפי דבריו קשי' דהא לר' ינאי ה"ט כמו דמבאר אליבא דר"ל דהא ר' ינאי ס"ל בזבחים (ד' כ"ט) דלאו שאב"מ לוקה אלא ודאי דלא תני' בזה דהא עכ"פ לר"ע אינו לוקה · ולפי דברי הנ"ל א"ש דר"ל דס"ל דעקימת שפתיו לא הוי מעשה וא"כ שפיר מצי סבר ר"ע דלוקה על לאו שאב"מ אף דס"ל דע"ז קנסא וא"כ לא מצי יליף ממוציא ש"ר ומע"ז אך הוא יליף דלקי מלאו דחסימה וע"כ מצי לאוקמא המתניתין כר"ע ובמקיים שלא ע"מ ושפיר תני בכרם וכמו שביארתי וע"כ מפרש רש"י נמי הכא איפכא ממה שפי' בע"ז שם כמ"ש לעיל דהכא דאזיל אליבא דר"ל וא"כ מוכח דר"ע מחייב אף שלא ע"מ וע"כ פירש"י דמחויב על שלא עקר להו :

ובזה אזלי ר"ל ור"י לשיטתייהו (שם) דר"ל לשיטתו דס"ל דעקימת שפתיו לא הוי מעשה וע"כ יוכל לומר דילפינן לאו שאב"מ מלאו דחסימה וא"כ מצי סבר ר"ע דלאו שאב"מ לקי וע"כ מצי לאוקמי' המתניתין כר"ע ובמקיים שלא ע"מ וע"כ א"ש הא דתני בכרם וכמ"ש · אבל לר"י דס"ל דעקימת שפתיו הוי מעשה וא"כ לא מצי למילף מלאו דחסימה וגם ממוציא ש"ר וע"ז נמי לא מצי למילף דלאו שאב"מ לקי דהא ס"ל לר"ע ע"ז קנסא וא"כ מצי למפרך מה למש"ר וע"ז שכן קנס · וא"כ ע"כ לא מחייב ר"ע כ"א במקיים ע"מ וע"כ לא מצי ר"י לאוקמי' המתניתין כר"ע דהא יהי' קשי' למה תני בכרם כמו שהקשה הרב המחבר הנ"ל · ואע"ג דיש לדחות דאף לר"ל ליכא למילף מלאו דחסימה דמצינו לומר דשאני שם הואיל ומצינו בהו מעשה וכן מתרץ הרב המגיד דעת הרמב"ם שכ' דאם חסמה בקול לוקה ואע"ג דהוי לאו שאב"מ ותירץ דשאני חסימה כיון שישנו במעשה גמור אף חסימה בקול הוי כמעשה · דז"א דהא הכא במקיים נמי מצינו ע"י מעשה גמור כגון שעשה גדר סביב לה וכמו דפירש"י שם בע"ז · וא"כ מצינו לומר דפלוגתייהו אף במקיים שלא ע"מ וא"כ א"ש כמו שתירצתי דלהרמב"ם לא מוכרח רבה לאוקמי המתניתין כר"ע אלא מוקי המתניתין שפיר משום מקיים וכרבנן ובמקיים ע"מ אף רבנן נמי מודו :

ובכ"ז לדעת הרמב"ם אבל לפירש"י ותוס' לא מצינו לפרש הכי דהא רש"י ותוס' פי' בפירוש בע"ז (שם) דר"ע לא מחייב רק ע"מ וא"כ ע"כ רבנן פטרי אף במקיים ע"מ וע"כ מוכרחין אנו לומר דרבה ע"כ מוקי המתניתין כר"ע

משום

וודאי דמוכרחין אנו לחלק ולומר דאימתי לוקה רק היכא דהקרבן נפסל וא"כ מצינו לומר דהא דקתני במתניתן דחייבין היינו בפיגול דהזבח כשר רק שלא עלה לבעלים לשם חובה ובזה יהי' ניחא פירש"י דפי' שם בב"ק מפגל כגון בשחט חטאת לשם שלמים דהזבח כשר ולא עלה לבעלים לשם חובה · דלא מצי להקשות רק ע"ז האופן דהזבח כשר דאל"ה קשי' הא איכא מלקות ואינו לוקה ומשלם ומתורץ קושית הפ"י אמאי מפרשי' איפכא ממה דפי' בגיטין שם [ואפשר לתרץ נמי קושית הפ"י ע"פ מה ששמעתי זה רבות בשנים מאתי הרב הגדול מהו' ישכר בער נ"י על הא דהקשו התוס' בגיטין (דף נ"ג) ד"ה דאורייתא והא מתניתן דכהנים שפגלו אתי' כר' יהודה וקתני שוגגין פטורין (פי' הא ר"י קניס שוגג אטו מזיד) והגה המ"ל דקדק במתניתן הלזו דמאי אריא שפגלו דהזבח נפסל אפי' במחשבה שלא לשמן דהזבח כשר אפ"ה חייבין כיון דקיי"ל שלא עלה לבעלים לשם חובה כו' ואמר אתי הנ"ל לתרץ חדא בידך חברתה והוא לפי מה שכתבו התוס' בב"ק (דף ק') על הא דאמרינן שם מחיצת הכרם שנפרצה כו' והייב באחריות וכתבו התוס' אע"ג דהיזק שאינו ניכר כו' ותירצו דחשוב היזק ניכר כו' דאין טעם דהוי היזק שאינו ניכר וקנסוהו כמו במטמא כו' דהכא ליכא למיחש כיון שבעל הכרם נמי מפסיד כו' וא"כ אי איירי המתניתן בכה"ג במחשבין שלא לשמן ומש"ה מזידין חייבין א"כ הוי קשה קושית התוס' אמאי לא קניס שוגג אטו מזיד כיון שהכהנים אינם מפסידים כלום דהא הקרבן הוא כשר רק שלא עלה לבעלים לשם חובה אבל השתא דאיירי מתניתן שפגלו דהיינו שהזבח נפסל וע"כ שפיר לא גזרינן שוגג אטו מזיד דלמא יעשה במזיד ויאמר שוגג היה כיון שהם נמי מפסידין וכמ"ש וא"כ לפי"ז ממילא לא קשי' קושית הפ"י דאמאי לא מפרש רש"י כמו דפי' (שם בגיטין) דהיינו שפגלו שלא במקומן או נשחט שלא בזמנן · דז"א דשם מוכרח רש"י לפרש שפגלו שלא במקומן דאי חשבו שלא לשמן א"כ הוי הזבח כשר וא"כ הוי קשי' קושית התוס' אמאי לא קניס שוגג אטו מזיד ע"כ פרש"י שהזבח נפסל וא"כ הו לא שייך למקנס שוגג אטו מזיד כיון שהם נמי מפסידין וכמ"ש אבל (שם בב"ק) שפיר פירש מפגל כגון ששחט לשם שלמים דהזבח כשר אלא שלא עלה לבעלים לשם חובה ומחויב הכהן לשלם וכמו שהקשה הנ"ל אמאי לא מפרש רש"י כן בגיטין] וא"כ לפ"ז לא מצינן לשנויי' כנ"ל דהא דלא תני ר"ה מפגל משום דלוקה דהא היכא דהזבח כשר ליכא מלקות · אבל באמת ז"א דהא רש"י פי' בגיטין דשחט שלא לזמנו וא"כ הזבח פסול וא"כ קשי' כנ"ל אלא וודאי דאין נ"מ דבאמת לא מצינו שום חילוק בזה · ובשלמא לר' יוחנן דס"ל דת"מ שוגגין חייבין איכא למימר דמיירי בשלא התרו בהן והא דקתני מזידין ביודעים בשעת זבח שהקרבן נפסל אבל על המלקות לא התרו בהן וכן פירש"י שם מזידין היינו ביודעים שהזבח נפסל · אך לר"ל דס"ל דת"מ שוגגין פטורין קשיא אמאי משלמין הא אינו לוקה ומשלם וליכא למימר דהא מאי ר"ל לסבור כדחזקי' דהזיק שאינו ניכר שמי' הזיק וא"כ לא מוכח דהמתניתן כר' יהודה וכמו דמבאר הפ"י דלהכי חזקי' איתותב דלחזקי' מתניתן דלא כמאן או מתניתן דפרקין או דתרומה ונטמאת ע"ש · דזה דוחק ועוד דהא רבה ס"ל דהזיק שאינו ניכר לא"ש וכמבואר בב"ק (דף נ"ח) בתוס' ד"ה הא וא"כ לדידי' אתי' מתניתן כר' יהודה וא"כ קשי' כנ"ל אמאי מזידין חייבין הא אינו לוקה ומשלם אך את זה מצינו לתרץ דהא רבה ע"כ ס"ל כר"י בכתובות (דף ל"ה) דת"מ שוגגין חייבין וא"כ מצינו לתרץ כמו שתירצנו לר"י · אך זאת עדיין קשיא דהא ס"ל לר' יהודה ע"כ ע"ז ממונא וא"כ מנ"ל דלוקה ומשלם ע"כ צ"ל דלר"ל ס"ל דר"י שפיר ס"ל דלוקה ומשלם ושפיר מצי סבר ע"ז קנסא משום דהא כל מה דמוכרחין אני לומר דס"ל לר"י ע"ז ממונא משום דאל"כ מנ"ל דלאו שאב"מ לוקה אך לר"ל לאו הוכחה היא דשפיר

מצי

משום דהשתא נפל הטעם דיהיב הרב בעל השעה"מ דלהכי מוקי המתניתין כולה כר"ע ולא מוקי רישא כרבנן ולוקה משום דעביד מעשה בגופן של זרעים דא"כ יקשה אמאי צריך לינקט מנכש ומחפה דעביד מעשה בגופן של זרעים לינקט רבותא טפי דאפי' לא עביד מעשה בגופן של זרעים אלא רק עשה גדר סביב לה נמי מחייבי · אבל אי ר"ע שפיר ניחא הא דתני רישא מנכש ומחפה דעביד מעשה בגופן דחייב משום מקיים וקא יהיב טעמא שר"ע אומר אף המקיים שלא עי"מ נמי לוקה ומכש"כ מנכש (וכוונתו כיון דר"ע הוא לא מצי לינקט דעביד מעשה כגון שעשה גדר סביב לה דא"כ נימא דר"ע נמי מצריך מעשה במקיים) אך כ"ז ניחא לשיטת הרמב"ם דסובר דר"ע מחייב אף שלא עי"מ אבל לפי מה שביארתי דלשיטת רש"י והתוס' ס"ל דר"ע נמי אינו מחייב רק במקיים עי"מ ורבנן פטרי במקיים אף עי"מ וא"כ ע"כ רבה סובר דמאן דס"ל דמקיים פטור ס"ל נמי דמחפה פטור מדמוקי כלהו כר"ע ולא מוקי רישא כרבנן ומחייב משום מחפה וכמו שפירש"י (שם במכות) אליבא דר"ל · והא דלא ס"ל להתוס' ורש"י כמו דס"ל להרמב"ם דר"ע מחייב אף שלא עי"מ ויליף דלאו שאב"מ לוקה מלאו דחסימה וכמו שביארתי משום דהתוס' ע"כ לא ס"ל סברת הרב המגיד אלא ס"ל איפכא דהיכא דלא מלינו עי"מ שפיר לוקה אף שלא עי"מ אבל היכא דמלינו גם עי"מ בזה לא ס"ל לר"ע דלוקה · והראי' דהנה התוס' הקשו בתמורה (ד' ג') אמאי לא אמרינן נשבע או מימר יוכיח ותירצו דאין ה"נ אלא תירץ שפיר וא"כ לפ"ז מלינו למימר אליבא דר"ע אף דס"ל דע"ז קנסא מ"מ יליף ממש"ר משום דמ"ל נשבע או מימר יוכיח וא"כ שפיר מלינו למימר דר"ע ס"ל לאו שאב"מ לוקה אך בהמה ז"א וכמו דתירצו התוס' שם בתי' השני דבמת לא דמי ע"ש והיינו ע"כ דכוונתם משום דנשבע או מימר לא משכחת רק שלא עי"מ וא"כ לא מלינו לומר דר"ע מחייב במקיים אף שלא עי"מ משום דאמרינן דנשבע יוכיח דז"א דבנשבע או מימר דלא משכחת רק בשלא עי"מ וע"כ שפיר לקי אבל במקיים כיון דמלינו גם עי"מ ע"כ אינו מחויב במקיים שלא עי"מ וכן ס"ל להרב בעל החינוך מובא במ"ל הל' מלוה ולוה (פ"ד ה' ו') ע"ש דהיכא דלא משכחת רק בלא מעשה בזה שפיר לקי · ודלא כמ"ש הרב המגיד · ורש"י נמי לא מצי סבר כמו דס"ל להרמב"ם וכמ"ש סברת הרב המגיד דכיון דמשכחת גם עי"מ אזי מחויב גם שלא עי"מ · דהנה הכ"מ הקשה שם על פי' הרב המגיד דא"כ אמאי פריך בסנהדרין (ד' כ"ה) מעדי' זוממין על הא דהשמה כו' דהא בעדים לא משכחת רק בלא עי"מ אבל בחסימה משכחת ג"כ עי"מ וע"כ הוי קול נמי מעשה ותירץ דהרמב"ם לשיטתו אזיל דס"ל בפ"ע מה' עדות דעדים יכולים לשלוח עדותן ע"פ כתב ע"ש בכ"מ וא"כ משכחת גם בעדים עי"מ :

אך כ"ז לדעת הרמב"ם אבל לשיטת רש"י לא מלינן לומר הכי דהתוס' ביבמות (ד' ל"א) ד"ה דתני ובכתובות (ד' ך') ד"ה ור"י הביאו פירש"י דפי' בחומש ע"פ בני עדים פרט שלא ישלחו עדותן ע"פ כתב לב"ד וא"כ לא מצי נימא דקול הוי מעשה כיון דמשכחת גבי חסימה מעשה גמור וכמו דפי' הרה"מ משום דיכי' קשי' קושית הכ"מ דא"כ מאי פריך בסנהדרין שם מע"ז ולא מלינן לתרוצי דמשכחת בעדות ג"כ עי"מ דהיינו בשולח עדותו ע"פ כתב דהא רש"י לא ס"ל כדעת הרמב"ם דמהני ע"י כתב · וא"כ כיון שביארנו דלרש"י ותוס' פליגי רבנן אדר"ע אף במקיים עי"מ ומאן דפוטר במקיים פוטר נמי במחפה וא"כ ע"כ מוקי רבה המתניתין דיש חורש כו' כר"ע וע"כ לא רצה רש"י לגרוס בדברי רבה (שם בשבועות) דרבה סובר כולל הבא עי"ע דא"כ קשי' אמאי לא תני נמי שבועה שלא לתרום וכו' וא"כ ע"כ מוכרחין אנו לומר דתנא דמתניתין לית לי' כולל כמו דמשני בגמרא שם וא"כ קשיא דהא רבה מוקי לה ע"כ המתניתין כר"ע וכמ"ש ור"ע הא ס"ל כולל בחולין (ד' ק"א) כמו דפירש"י שם כמ"ש לעיל וע"כ גורס רש"י בדברי רבה שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וא"כ אמר שבועה שלא אוכל תאנים וע"כ מלינו לומר דרבה סובר כר"ל דכולל הבא עי"ע לא אמרינן וא"כ

אינו

מצי סבר ר"י דע"ז קנסא ויליף לאו שאב"מ דלוקה מלאו דחסימה ור"ל לשיטתו אזיל דס"ל (בב"מ שם) דעקימת שפתיו לא הוה מעשה וכן הקשו התוס' נימא דלקי על לאו שאב"מ כו' ע"ש וע"כ שפיר קתני מתניתן מזידין חייבין וס"ל לוקה ומשלם ול"ק דא"כ מנ"ל לר"י לאו שאב"מ דלוקה דהא ממוציא ש"ר וע"ז ליכא למילף דמה להנך שכן קנס דז"א דלר"ל דס"ל דעקימת שפתיו לא הוי מעשה מצי יליף ר"י לאו שאב"מ לוקה מלאו דחסימה ול"ל כמו דתירצו התוס' שם דממעטינן מקרא דלעשות דהא ע"כ השתא נמי מוכרחין לומר דלר"י לית לי' מיעוטא דלעשות דאל"כ האיך ס"ל דלאו שאב"מ לוקה · אך א"כ זאת קשי' הא דאמרינן (שם בכתובות) ולרבה הניחא אי ס"ל כר"י (פי' דח"מ שוגגין חייבין) מתרץ כר' יוחנן אלא אי ס"ל כר"ל (פי' דח"מ שוגגין פטורין) מתניתין במאי מוקמת לה כו' קבי' בתו · וא"כ לפי דברי הנ"ל מאי קושיא הא אי ס"ל לרבה כר"ל דח"מ שוגגין פטורין אם כן קשיא הא דקתני מתניתין דהכניס שפיגלו במקדש מזידין חייבין הא מתניתין אתיא כר' יהודה כמו שביארתי ולר"י איכא מלקות במפגל וא"כ קשיא הא אינו לוקה ומשלם ואלא ע"כ ס"ל לרבה כמ"ש אליבא דר"ל דר"י סבר לוקה ומשלם וא"כ מאי קושיא אי סבר לה כר"ל מתניתין במאי מוקמת לה הא מצי לאוקמי כר"י דס"ל דלוקה ומשלם ולא מלינו דס"ל מת ומשלם וכן הקשו התוס' שם אמאי לא מוקי כר"ע דס"ל דלוקה ומשלם מדס"ל ע"ז קנסא ולא מלינו דס"ל מת ומשלם · וזה רבות בשנים אשר הקשתי ג"כ ע"ז האופן דהנה הקצ"ח הקשה סי' ל"ח על הא דאמרינן בב"מ (ד' ע"ב) שט"ח שכתוב בו את הרבית כו' ר"מ סבר אינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית וחכ"א גובה את הקרן והכא קיי"ל כחכמים ואי נימא דח"מ שוגגין פטורין מלשלם א"כ האיך גובה את הקרן ואפי' אי נימא דאיירי בדלא אתרו בי' כו' ואפילו למאי דאמרינן שם דמלוה הוא בקו"ע לקרוע את שטרו משמע דווקא מלוה אבל עדים מלקא לקי דלאו בידייהו לקרוע את שטרו וכמ"ש הראשונים דעדים פסולים מה"ת וא"כ ה"ה גבי לוה דהוי כמו עדים דאין בידו לקרוע את שטרו כו' ולדידן ניחא דאנן ס"ל דח"מ שוגגין חייבין אבל לר"ל דס"ל דח"מ שוגגין פטורין קשיא אמאי משלם כו' ע"ש (ובאמת יש להקדק בדבריו ובמק"א הארכתי בזה) וא"כ לפי דברי הקצ"ח קשיא טובא הא אליבא דר"ל מוכרחין אנו לומר דס"ל לחכמים דר"מ דלוקה ומשלם וא"כ אמאי אמרינן בכתובות (שם) אי ס"ל כר"ל מתניתין במאי מוקמת לה הא אי ס"ל כר"ל א"כ ע"כ ס"ל דחכמים דר"מ ס"ל דלוקה ומשלם וא"כ נוכל לאוקמי' מתניתין כחכמים דר"מ דס"ל דלוקה ומשלם ולא מלינו דס"ל מת ומשלם וכנ"ל · ותירצתי דסתם חכמים דר"מ הוא ר"י וכמו דאיתא בב"מ בב"ס ולר"י לא מלינו לומר דס"ל דלוקה ומשלם משום דאי ס"ל דלוקה ומשלם מוכרח ע"כ לומר דע"ז קנסא כמו דנתבאר שם במכות וא"כ קשיא מנ"ל דלאו שאב"מ לוקה דהא ממש"ר לא מצי גמר דהא מלינו למפרך מה למוציא ש"ר שכן קנס וגם אין לומר דע"ז יוכיח (כמו דמשני הש"ס שם במכות) דהא ס"ל ע"כ דע"ז נמי קנסא אלא בוודאי דס"ל דע"ז ממונא וא"כ ממילא לא מצי סבר דלוקה ומשלם · אך השתא לפ"ד הנ"ל יקשה עדיין הקושי' אמאי לא מוקי המתניתין כחכמים דר"מ דהיינו ר"י משום דשפיר מצי נימא דר"י סובר דע"ז קנסא וע"כ שפיר ס"ל דלוקה ומשלם

ולא

אלי מיהת נותר דתנא דמתניתין לית לי' כותח וע"כ בפיר תוקי למתניתין כר"ע · אבל התוס' לשיטתייהו אזלי דס"ל כחולין בפ' איפכא מתוקמא כר"י וס"ל דר"ע לית לי' כותח וע"כ בפיר תלי התוס' נגרות בדברי רבה בפ' בכבושות בבושה בלא אוכל תאנים ולח"כ אמר בבושה בלא אוכל תאנים וענבים · וס"ל דלאמרינן כותח הבא ע"ע ולא קפי' הא דלא תני בבושה בלא נתרום משום דרבה תוקי למתניתין כר"ע ור"ע לשיטתי' דלא ס"ל כותח וכמו דתירץ בם בגמרא דהלי תנא ל"ל כותח :

ואגב נבאר על מה דהקשו התוס' (בם) אמאי לא תני נבילה וילקה בם ולמרתי לעיל (ד' כ"ג) נדקדק על דברי התוס' אמאי נטרו מנהקבות עד הא דתני ר"ח ואמאי לא הקשו התוס' על הברייתא גופא וביארתי לעיל בארינות דעיקר הקושי' הוא רק לר"א ע"ב · והשתא נבאר מה שנתחדש לנו נדבר עוד בזה ולתרץ קושית התוס' · ומקודם נבאר מה שכתבתי בפ' ג"ה נהגאון בשג פ"מ (כלל כ"ז) די"ל דהברייתא ס"ל דאין אחש"א אף בכולל ומש"ה לא תני נבילה וא"ת הא"ך תייל בו"ח על גה"נ הא אין אחש"א אף בכולל וים נומר דלמא הברייתא ר"י הוא דס"ל דגה"נ בעינן כזית לו אף לר"ד גה"נ ברי' הוא מ"מ מודה היכא דעל יוה בעל הכף הוא כזית בעינן שיאכל כולו כמו שמבואר בפ' גה"נ וע"כ מיירי דאכל חצי כזית בבר וח"ז חגב דמצטרפין לשיעור כלם לגבי בב"ח וע"כ מכי אכל הלי זית גיד עם חלי זית חגב לוקה דהייני על חלי שיעור וא"כ אם אכל בתוך כא"פ עוד חלי זית גה"נ לבדו וא"ז לוקה נ"כ משום גה"נ משום דמלטרף כדי א"פ ובלא"ה איסורין דהביא בם הוי בנתו בב"א עכ"ל · וקשי' לי מהא דלאמרינן בחולין (ד' קי"ג) המבשל חלב בחלב דלאמרינן התם אחכילה כ"ע ל"פ דלא לקי ואמאי לא הא אם אכל ח"ב חגב עם ח"ב חלב אע"ג דאין אחש"א אעפ"כ ליתא כיון דאין מתהלג רק ח"ב ומבב"ח יש שיעור כלם אגא וודאי כיון דח"ב אסור וע"כ אינו מניח בח"ב דחלב ביתיל ע"ז ח"ב דבו"ח וע"כ אינו מלוקה להיות

בישור בגם · אך טוב מאלתי דהכו"פ הקשה כן (גבי' פ"ז) על הרמב"ם דסובר דבבושה אל על ח"ם א"כ אמאי לא אל אם אכל ח"ם חגב בח"ב חגב · ומבאר אחיו ר' הגאון ז"ל בם' נח"י (סי' יו"ד) דהא לבלורה לא על הרמב"ם גבד קבי' אלא על התוס' נמי קבי' דהא התוס' נמי ס"ל דאיסור בו שיעור בלם אל על ח"ם והוא ממה שהקשו התוס' במכות (ד' מ"ז) ריסק ט' נמלים ואחד חי והקשו בם דהאיך ילטרף אותו בלם לכזית נבילה והנה אין איסור נבילה אל עניו דהכ"נ אמר במעילה (ד' ע"ז) דאין איסור נבילה אל על איסור בהמה טמאה ולבלורה אמאי לא הקשו על הא דט' נמלים דאין עליהם משום לאו דשרץ בכזית משום דאבילה כתיב בהו כח"ב התוס' בם אלא וודאי משום דנט' נמלים ליכא כזית וא"כ לא הוי רק ח"ב וע"כ אם הבלים לכזית אל הלאו דנבילה על ח"ב ול"ק לבו רק מטא דא' חי דהאיך אל עניו הלאו דנבילה הא בלא"כ אסור כו' ומבאר בזה באריכות והקשה מדבריו דהעיקר הוא דאם בבשת הזמנת האיסור הכ' ליתא מהראבון רק ח"ב ביותאי דאל כו' וע"כ אל נמי בבושה כיון דבהתחלת האיסור בל בבושה ליכא רק ח"ב מאיסור נבילה וע"כ אל כו' וע"כ אם אכל חגב בחגב אם בבשת ביטול דהיינו בשת חלות האיסור בו בב"ח היה כזית בל בהמה טמאה ע"כ ג"מ מה שבטל אח"כ ח"ז כיון דלא חל בבשת חלות האיסור ל"ה נמי אח"כ מבא"כ אם לא ביטל מתחילה רק ח"ז חלב וח"ז חלב חל עכ"ל יא"כ לפ"ז בפיר אתי תירוץ הג"ו דמיירי בביטל רק ח"ז גיד וח"ז חגב וע"כ חל איסור בב"ח · אך בלאמת ז"א דלאמור הזר יתקבה ע"ז דא"כ ליבני (בם בחולין) דמיירי בגיטם באכילה אגא דמ"ד לוקה מיירי בביטל מתחילה רק ח"ז חלב וח"ז חגב ומ"ד אינו לוקה מיירי בביטל זתים בלמים וע"כ כיון דבבשת מעבה לא חל לא חל נמי אח"כ וע"כ מבאר דפליגי בזה רב וגוי במעי' (ד' י"ז) דרב אמר ל"ב אגא לענין טומאה אבל לענין אכילה לא מצטרפין דלא אתי איסור דנבילה וחל על איסור דבהמה טמאה אע"ג בלין מן הטמאה רק ח"ז אעפ"כ לא חל כיון דבשת חלות האיסור לא חל לא

ולא קשיא מנין דלאו בחב"מ לוקה דז"א דמצי נליף מלאו דחסימה כמ"ב · אך באמת ז"א ונעתיק ממה שהדפסתי זה רבות בבנים רלוף גם' אבי הגהל לאאמו"ר הגאון נר"ו לישב קושית הגאון רע"א דהקשה על הא דלאמרינן בכתובות בם ולרבה כו' אלא אי סבר לה כר"ל (פי' דח"מ בוגגין פטורין) מתניתין במאי מוקמית לה כו' והקשו התוס' אמאי לא מתרץ דלאתיא כר"ע דס"ל דלוקה ומשלם ולא מלינו דס"ל מת ומשלם עמ"ש והקשה הגאון הנ"ל הא איתא בב"ק (ד' ל"א) אר"ע החובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור אחרים שחבלו בו חייבין הקוצץ נטיעותיו אע"פ שאינו רשאי פטור אחרים שקצצו חייבין והקשו התוס' בם מאי תוב פייך כאן אי פטור ממלקות קאמר ע"כ הקוצץ נטיעותיו אע"פ שאינו רשאי פטור לאו היינו פטור ממלקות דהא חייב משום קוצץ אילנות והוכרתו מאותי לא תכרות כדאיתא במכות (ד' כ"ב) ולריך לדחוק ולומר פטור אע"פ שאין בו לד חיוב שאין חם על גופו אחרים שחבלו בו חייבין ואחרים שקצצו חייבין לריך לאוקמא כר"מ דאמר לוקה ומשלם א"כ בדלא אתרו בו עכ"ל התוס' · וא"כ נר"ל דס"ל דח"מ שוגגין פטורין ע"כ לריך לאוקמא כר"מ דס"ל דלוקה ומשלם וא"כ אמאי לא אוקמי למתניתין בם כר"ע דס"ל לוקה ומשלם ולא מלינו דס"ל מת ומשלם ולא קשיא תי' התוס' דלא מוכח דר"ע ס"ל דלוקה ומשלם דהא אי ס"ל נרבה כר"ל מוכרח לומר דר"ע ס"ל דלוקה ומשלם מהא דב"ק והניח בלע"ג · ותירלתי בהקדמה הביאור מג"ל הא דס"ל לרבה דלר"מ הידוע הוא שחדשה תורה דבקנס אע"ג דמקטל משלם וביארתי דר"מ דס"ל לוקה ומשלם ע"כ ס"ל מת ומשלם ורבנן דס"ל דאינו לוקה ומשלם ל"ל נמי דמת ומשלם · דהנה במכות (דף ג') איתא דר"מ ס"ל דע"ז קנסא וע"כ יליף ממב"ר דלוקה ומשלם ורבנן ס"ל דע"ז ממונא וע"כ לא ילפי ממב"ר דמה למב"ר שכן קנס · והקשו התוס' הא דמלינו בכמה מקומות דס"ל לר"מ דלוקה ומשלם אף לגבי ממון מנ"ל ותירלו דכיון דילפינן ממב"ר לענין עדות וא"כ לא דריש כדי רשעתו דמשום רשעה אחת אתה מחייבו וא"א מחייבו משום שתי רשעיות אלא דריש מכדי רשעתו לענין מיתה ומלקות וא"כ כיון דדריש קרא לענין מיתה ומלקות א"כ ל"ל מיעוט לגבי מלקות וע"כ ס"ל נמי דלוקה ומשלם אף לענין ממון · ורבנן דלא ילפי ממב"ר א"כ את לכו נמי דאין לוקה ומשלם משום מיעוט דכדי רשעתו :

והנה איתא בסנהדרין (ד' ע') הבא הבעל עדים בוגמה והביאה האב עדים והזימום לאותן עידי הבעל · עידי הבעל נהרגין ואין משלמין ממון זוז והביא הבעל עדים והזימום לעידי האב עידי האב נהרגין ומשלמין ממון והקשו התוס' ד"ה עידי דאמאי נהרגין הא מני אמרי לא לחייב עידי הבעל בלאו אלא לחייב הבעל ממון קאתינן כיון בלא התרה בכן דעדים לא בעי התראה ותירלו כיון שיודעין שממילא יהרגו כו' ע"כ הוי עדות שאתה יכול להזימה ע"ש · ואמרי לתרץ קושית התוס' בלוף"א דלאי נימא דלא באו אלא לחייב הבעל ממון א"כ אמאי הוצרכו להזים הגהו ב' עדים הא כחד הגי וא"כ לא יהיו נהרגין דאין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו כולם · אך לאח"ז מלאתי בס' מ"א בתירוץ כן אגא הקשה קושית התוס' ע"ז דזוממי זוממין לא מכחית דאי כחד הלב והביא עדים והזימום לאותן עידי הבעל

לא חל נמי אא"כ אע"ג דליכא אא"כ מבהמה טמאה רק ח"ז וגוי אמר דאפי' לאבילה נמי מצטרפין ס"ל דכיון דליכא אא"כ מטמאה רק חלי ביעור ומנבילה יש ביעור בלס דחל כו' ע"ש שהאריך בזה וא"כ דוחק הוא לאוקמא הברייתא כמו שתירץ הג"וו דא"כ קשי' אליבא דרב דס"ל דלא חל· וא"ת הא מצינו למימר דבישל מתחילה רק ח"ז גיד וח"ז חלב וא"כ אפי' לרב נמי חל משום דבעת התחלת האיסור לא הי' רק ח"ם · דז"א דהא רב ס"ל בחולין (ד' ק"ח) חלי זית בשר וח"ז חלב שבישלן זע"ז דאמר רב לוקה על אבילתו ואינו לוקה על בישולו ואמרינן התם מא"ט אי מצטרפין אבישול נמי ללקי אי לא מצטרפי אאבילה נמי לא ללקי ומשני לעולם לא מצטרפי ובשא מיורה גדולה ע"ש בפירש"י ואם כן אינו עובר על הבישול אא"כ בישל כזית שלם מחלב וא"כ מא"ג לא מצי אתי אליבא דרב דאם בישל מתחלה רק חצי זית וה"ז א"כ אינו חייב אבישול ואי נימא דבישל כזית שלם א"כ לא חל הך הם אא"כ לא היה רק ח"ז כיון דבעת חלות האיסור אינו חל אינו חל נמי אה"כ ע"כ דוחק הוא לומר ולתרץ כן :

ויע"ב נתרץ בתוס"א דהנה לעיל (דף כ"ג) תירצנו דהאי תנא ל"ל כולל וע"כ לא קתני נבילה והא דחל בב"ה הוא משום דבב"ה הוי כולל בא"ח · אך הקשתי ע"ז ממה שכתבו התוס' ביבמות (דף ל"ג) דהאי אמריק דקל על חמור לא חל האיך חל נבילה על חלב דהא קל על חמור הוא דנבילה כלאו וחלב הוא כרת ותירצו דנבילה חמור שכן מטמאה · וא"כ קשיא הא נבילה נמי כולל בא"ח משום דמטמאה · אך אאמו"ר הגאון נ"י הקשה על התוס' מהא דאמרינן בחולין (דף ק"א) דפליגי חכמים על ר"מ באוכל גה"נ של נבילה ומודים באוכל גה"נ של עולה ושור הנסקל משום דנבילה הוי כולל גרידא וע"כ ס"ל דלא חל משא"כ בגה"נ של עולה ושור הנסקל דהוי כולל בא"ח וא"כ לפי דברי התוס' קשיא אמאי פליגי בנבילה הא נבילה נמי כולל בא"ה שכן מטמאה והרבה הארכנו בזה לעיל ע"ש · ובעת נ"ל ליישב ע"פ מה שתירץ עוד אאמו"ר נ"י דלא קשי' משום דהתוס' לא כתבו אלא מחמת דמטמא לא מקרי קל אבל לא דמקרי משום זה איסור חמור שיהי' נקרא חמור על קל ובחולין גם סברי חכמים דבעינן דווקא שיהי' חמור על קל · וא"כ ה"נ לענינינו מש"ה לא חל נבילה אע"ג דמטמאה משום דמחמת שמטמאה לא מקרי חמור אבל בב"ח דאסור בהנאה מקרי שפיר א"ה כמו דאיתא גם בחולין דמחמת איסור הנאה מקרי חמור · ואין להקשות הא נבילה הוי איסור מוסיף דנאסר לגבוה וכן הקשו התוס' (גם בחולין) דז"א דמצינו ליישב דהברייתא ס"ל דגה"נ נמי אסור לגבוה כמו דתירצו התוס' (גם בחולין) ובזה נוכל ליישב ג"כ מה דנעלו התוס' להקשות עד הא דתני ר"ח משום דעל הברייתא גופא שפיר מצינו לתרץ כמו שתירצנו אך אליבא דר"ח הקשו התוס' אמאי לא תני נבילה משום דלר"ח נוכל לומר דנבילה הוי איסור מוסיף משום דזאת דוחק הוא לבעלי התוס' לומר דר"ח יסבור דגה"נ נמי אסור לגבוה דלא כר' דס"ל בחולין (ד' נ') דמחוברין יעלו דגה"נ מותר לגבוה וכן הקשו התוס' בשבועות (דף מ"א) ד"ה כל וכי פליג ר"ח על רבי רבי' וע"כ נעלו מלהקשות עד הא דתני ר"ח משום דהתוס' סברי דלר"ה בוודאי הוי נבילה איסור מוסיף · אך עכ"ז נ"ל ליישב בשבועות דלא קשיא אף לר"ח דהנה השעה"מ הקשה על התוס' דתירצו (גם ביבמות) דמש"ה חל נבילה על חלב מחמת דמטמא אמאי לא אמרו משום דהוי איסור מוסיף דנאסר

הבעל יוכלו למימר דלא באו להרוג אותה אלא לחייב העדים ממון קאתו דבהא ליכא למימר תירוץ הנ"ל דבעו להזים רק חד דהא אין העדים משלמין ממון עד שיזומו כולם ועי"ז אולי הי' התוס' דהא ממילא יודעין דיהרגו דה"ה זה בלא זה עכ"ל · והקשיתי דהא מ"מ לא משכחת זוממי זוממין דהא אי הדר האב והביא עדים והזימום לעידי הבעל לא מצינו לחייבן בזמן הסנהדרין אלא הריגה או ממון דהא ממון ונפשות לחד לא משלם וא"כ הוי עדות שאא"ל וא"כ אמאי עידי האב נהרגין ומשלמין ממון · ובזה קשה לי נמי הא דאמר רבא גם פלוני בא על בתו של פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין ממון (פי' נהרגין לבועל ומשלמין ממון לאב או לא עיין פירש"י) וא"כ קשה הא הוי עדות שאא"ל ואמרי לתרץ הכל בהקדם השיאור במאי דפליגי רב"י ותוס' בכתובות (ד' ל"א) דהרב"י סובר דהכא אפי' ס"ל דממון לזה ונפשות לזה פטור והקשו התוס' האיך נימא דר"א פליג בזה על רבא דס"ל בסנהדרין (ד' י') דממון לזה ונפשות לזה חייב ואמרנו ליישב פרש"י דבוודאי פליגי דהא קשי' אמאי אמרינן גם דמשלם אפילו לגבי ממון לזה ונפשות לזה הא הוי עדות שאא"ל משום שהם צריכין לשלם לחד וזה לא אפשר להייבי' אלא היו יכולין לתרץ משום דהוי בתי הנדות דהא מיד כשאומרים דהבל הזומה מחייב מיתה וא"כ כשאמרי דקרע בירהן בל הגרו מחייב ממון וכיכא דעדות בלהם בתי הנדות דהד לא בעי לאיזך עדות דבעי היובן כן לא שייך לומר ממון ונפשות לחד לא משלמי משום דמחייבין על בתי מעביות וכן מצאתי בס' טעה"מ בהיא נמי ר"ל סברא כזה דהקשה על שיטת הרמב"ם הוגן (ד' י"ד) הכי דתמו"י כשהתחיל לשחוט בשבת הוא מחלל שבת וא"כ לכאורה קשה אמאי פטור בשוחט בשבת משום קלב"מ דהא פסק הרמב"ם רפ"א מה' הלו דאם נתחייב מיתה עדם שנתחייב בממון אינו פטור משום קלב"מ כיון שאינן באין כאחת · וא"כ ה"נ אינן באין כאחת דהא חייב מיתה הוא תיכף משהתחיל בשחיטה וחייב ממון אינו חייב רק עד סוף השחיטה כמו דאמרינן לקמן דבעינן ושבתו כולו באסור ורולה לתרץ דכיון דקיי"ל גבי קנס דבעינן עדות שאתה יכול להזימן (ועיין בפ"ך בח"מ הלכות עדות סי' ל"ג ס"ק ה') ולפ"ז תינח לגבי דידי' שפיר יש לומר דחייב משום דמיתה וממון אינם באין כאחת דמיתה מחויב תיכף משעה שהתחיל לשחוט וממון אינו מחויב אלא עד סוף השחיטה · אבל עכ"פ העדים שמעידים בו אם יוזמו הרי לא נתן הזמה על עדות אחת שאמרו ראינו ביום פלוני ששחט זה הבהמה בגנב וא"כ כשיוזמו אין אנו יכולים לחייבם זולת מיתה וא"כ לגבי ממון הוי עדות שאא"ל · אך הקשה ע"ז ממה דאמרינן גם בכתובות הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור סקילה וא"כ ה"נ תינח לגבי דידי' לגבי עדים מא"ל ותירץ ע"ז דהתם אף בעדים הוי כבתי הנדות דהא כל העדות הוי עדות בפ"ע הגניבה יתחילתה וכן גבי טביחה בשבת ואם הוזמו הוי כאלו העידו עדות נפרדות כו' עכ"ל וא"כ ה"נ לענינינו נוכל לומר דהוי כעדות נפרדות וע"כ שפיר משלמי משום דהוי כבתי מעביות (ועיין תוס' גם) אך זה קשה דהא זוממי זוממין לא משכחת דהא לגבי עדים הנדה אחת היא דהגידו בעצמו הייתם וא"כ כיון דזוממי זוממין לא משכחת הוי עדות שאי אתה יכול להזימן א"כ צריך נהיות פטור אפי' לגבי ממון ונפשות לתרי דהא זוממי זוממין לא משכחין (וכן הקשה השעה"מ ותור מדבריו) אך באמת זה ניחא דהב אפי' לביטתו והוא לביטתו אזלי דפליגי בסנהדרין (ד' ע"ה) דר"א ס"ל דבעינן זוממי זוממין ורבא ס"ל דלא בעינן וא"כ ר"א דס"ל דבעינן זוממי זוממין ע"כ ס"ל דממון לזה ונפשות לזה נמי פטור משום דלא משכחת זוממי זוממין ורבא דס"ל גם דלא בעי זוממי זוממין ע"כ ס"ל דממון לזה ונפשות לזה חייב ואם כן וודאי פליגי

דנאסר לגבוה כמו דס"ל להתוס' בחולין ותירץ דס"ל להתוס' (שם) דלא מקרי איסור מוסיף הא דנאסר לגבוה משום דהתם בהמות לאו לגבי מזבח קיימי · ולכאורה דוחק הוא לומר ולעשות פלוגתא חדשה בין בעלי התוס' דהא שם בחולין כתבו דהוי איסור מוסיף ולעיל ביארנו דהתוס' לא סברי אהדדי אגא מש"ה לא תירצו התוס' כן ביבמות דא"כ יתי' קשי' מחלב בעל מום דאסור נמי לגבוה דהאיך חל נבילה על חלב · ובעת נ"ל לומר דבדברי הנ"ל ניחא דמש"ה ס"ל להתוס' (שם ביבמות) כמו שתירץ השט"מ דשתם בהמות לאו לגבי מזבח קיימי וע"כ לא מקרי איסור מוסיף משום דהא קשי' לר"ח אמאי לא תני גה"נ של נבילה דהא נבילה הוי איסור מוסיף וזה אין סברא לומר דר"ח פליג על דבי רבי' ויסבור דגה"נ נמי אסור לגבוה · אלא וודאי דר"ח סובר דלא מקרי איסור מוסיף משום דשתם בהמות לאו לגבי מזבח קיימי · והתם ביבמות אזלי אליבא דר"ח דמחייב שתים וע"ז פריך בגמרא אי בהקטרה והא אמר ר"י השעיה ללאו יצאתה ופי' התוס' דהקושי' הוא משום דהוי קל על חמור וע"ז הקשו האיך חל נבילה על חלב הא קל על חמור הוא וא"כ אזלי התוס' אליבא דר"ח וע"כ לא תירצו דמש"ה חל דהוי איסור מוסיף יען דנאסר לגבוה משום דר"ח בוודאי סובר דלא הוי מוסיף מחמת הסברא דשתם בהמות לאו לגבי מזבח קיימי והראי' מדלא תני ר"ח ג"כ גה"נ של נבילה וע"כ תירצו אליבא דר"ח דמש"ה חל נבילה על חלב מחמת דמטמאה ועיין לעיל מה שביארנו דזה התירוץ נמי רק לר"ח לשיטתו ע"ש:

ועוד נ"ל דע"כ ס"ל להברייתא דלא כר' אלא כרבנן דגה"נ אסור לגבוה וע"כ לא הוי נבילה איסור מוסיף דהנה קשי' ני לכאורה עוד בזה הענין אמאי לא תני גה"נ דמוקדשין ולא מלינו לתרץ ע"פ התוס' במכות (דף כ"ב) דהקשו על הא דתשני בשבלו בעלי הקדש דא"כ אמאי לא לקי משום הזיד במעילה ותירצו דלא חשיב אלא לאו דאיתנייהו בכהות מש"פ וא"כ לפי"ז ניחא נמי הא דלא תני גה"נ של מוקדשין משום דבעי ש"פ · דז"א דהנה הת"ל מבאר (בפ"א מה' מעילה) דבקדשים יש שני איסורין היינו ב' לאווין א' לאו הכילל והוא שוה בכל המקומות בקדשים לאו דמעילה וא' לאו פרטא והאוכל מבשר עולה בין קודם זריקה או לאחר זריקה וכן מאימורי חטאת וכן מאמורי ק"ק או מאימורי קדשים קלים לאחר זריקה או מבשר ק"ק קודם זריקה ויש באכילתו כזית ובו"פ לוקה בתים א' על הלאו המיוחד שביעורו בכזית ואחת משום לאו בל מעילה שהוא כולל לכל דבר ושיעורו בשוה פרוטה אבל אם אכל אחד מכל אלו וסי' כזית ולא היה בו"פ אינו לוקה כ"א על הלאו המיוחד בכל א' מהם אבל אינו לוקה על הלאו בל מעילה הכולל כיון שאין בו בו"פ כו' וא"כ אמאי לא קחשיב גה"נ דמוקדשין דהא לוקה אף אם אין בו בו"פ ורגיתי לתרץ דמלתא דאיתא בשאלה לא קתני וכמו דמשני הש"ס בשבועות (דף כ"ז):

אך עכ"ז קשיא דהנה התוס' בכריתות (דף י"ג) גבי ים הוכל אכילה אחת כו' הקשו אמאי לא חשיב (שם) המשה כגון נשבע שלא יאכלנה ואכלה · ותירצו דמידי דאיתא בשאלה לא קתני ומוקדשין דתני אע"ג דהוי בשאלה מ"מ השתא שנשחטו ונזרק דמן כהלכתן ליתא בשאלה אבל ליכא למימר בבכור שהרי קאמר בגמרא אקדשי' כו' והבאתי לעיל קושית הגאון בעל ע"א בר"ה (דף כ"ח) ע"ז מגמרא ערוכה בשבועות (דף כ"ד) דמשני התם כי קתני מידי דליתא בשאלה מידי דאיתא בשאלה לא קתני ופריך והרי הקדש ומשני בבכור

ומיושב היטיב פירש"י הא דפי' דר"א ס"ל ממון לזה ונפשות לזה פטור ודלא כרבא וממילא מתורץ מה שהקשתי לעיל על רבא שם בסנהדרין דזוממי זוממין לא משכחת דרבא לשיטתו אזיל דלא בעי זומ"ז · ובזה תירצנו ג"כ אליבא דרב יוסף משום דר"י נמי ס"ל דלא בעי זוממי זוממין כמו שהוכחתי שם באריכות:

אך ע"פ אמת אמרתי נתרץ מה שהקשתי הא לא משכחת הזמה דהא באו עדים והזימו לאותן עדים א"כ בעי לשלומי ממון ונפשות לחד וממון ונפשות לחד לא משתלמי וא"כ הם לא בעו לשלומי לבעל דהא לא משכחת הזמה וא"כ בעל נמי לא בעי לשלומי · ול"ל דלא בעינן גבי עדים הזמה משום דמה דמשלמין העדים מקרי ממון ובממון לא בעינן הזמה (ועיין בב"ק סי' ל"ג) דא"כ לר"מ דס"ל דמה דמשלמין העדים מקרי קנס קשי' דהאיך משכחת דהבעל ישלם קנס הא לא משכחת זומ"ז וע"כ נ"ל לתרץ דמהכא נפקא ליה לרבה דר"מ ס"ל דבקנס מיקטל ומשלם וא"ת לרבנן נמי מוכח מהכא דבקנס מיקטל ומשלם ז"א דהא רבנן ס"ל דע"ז ממוגא וא"כ לא קשי' דשפיר משלמי ממון לזה ונפשות לזה אע"ג דליכא בזומם דבממון לא בעינן עדות כא"ל ואע"ג דמה דמשלם הבעל קנס הוא ובקנס בעינן הזמה מ"מ ניחא דהא שפיר יכול לקיים הזמה לגבי אותן העדים דמחייבי' לבעל אך זאת לא איכפת לן במה דאין אני יכולים לקיים הזמה על אותן העדים דמחייבי לאותן העדים דמחייבי לבעל משום דמה דמשלמין העדים מקרי ממון ובממון לא בעינן הזמה וא"כ ניחא מת"נ אי ס"ל לר"י כר"מ דע"ז קנסא לא קשי' דהא לא משכחת זומ"ז משום דהא ס"ל דע"ז קנסא כר"מ ס"ל נמי כר"מ דבקנס מיקטל ומשלם ואי ס"ל כרבנן נמי לא קשי' דלדידהו לא בעינן זומ"ז משום דס"ל דמה דמשלמין העדים מקרי ממון ובממון לא בעינן הזמה וא"כ תלוי זב"ז דלר"מ דס"ל ע"ז קנסא ע"כ ס"ל דמת ומשלם בקנס משום דיליף ממב"ר כמו דיליף ר"מ לענין מלקות וממון דלוקה ומשלם כמו שביארתי לעיל ולרבנן דס"ל דע"ז ממוגא לא מוכח מידי כמו שביארתי:

ועתה א"ש קושית הגאון הנ"ל דכיון דר"ע ס"ל ע"ז קנסא א"כ מוכח דמת ומשלם בקנס כמו שביארתי לר"מ ואף מ"מ מליני למימר דלא ילפינן ע"ז ממב"ר כמ"ש התוס' בכתובות אף דדוחק הוא לומר כן דא"כ מאי הקשו התוס' התם (במכות) על מה דמלינו דפרכינן נמי גבי קנס הא אין אדם לוקה ומשלם הרי גם רבנן ל"פ עלי' דר"מ אלא בע"ז משום דס"ל דע"ז ממוגא וע"כ לא מצי לילף ממב"ר אבל לגבי קנס אמאי לא ילפי ממב"ר ע"ש מה שתירצו · וכן הקשו התוס' בב"ק (ד' ע"ב) והתם מפרשי יותר דדוחק לומר דרבנן פליגי עלי' דר"מ וסברי ע"ז קנסא היא וכדי רשעתו בע"ז כתיב למימר דאפי' בקנס משום רשעה אחת אתה מחייבו וא"ת מחייבו משום ב' רשעיות אלא דוודאי דאיכא למפרך מה למב"ר שכן קנס והוי ילפינן בכל דוכתא דלוקה ומשלם והוי דרבינן כדי רשעתו לדרשא אחרת כו' ע"ש עכ"פ תירצו התוס' דס"ל דע"ז ממונא דלא כהלכתא ואמאי לא מתרצי דס"ל נמי דע"ז קנסא ומ"מ לא יליף ממב"ר אלא בוודאי דאי נימא דע"ז קנסא הוי ילפינן ממב"ר · אך באמת לאו ראיה מזה דהא לריכין לרבנן אמאי לא תירצו התוס' (שם בב"ק ובמכות) כמ"ש התוס' בכתובות דאף דרבנן דר"מ ס"ל ע"ז קנסא ומ"מ לא ילפי ממב"ר · אלא ע"כ נעתי' דהתוס' הוא משום דהתם הכתיב דר"מ הוא ר' יהודה והיכו ע"כ ס"ל דע"ז ממוגא והראי' דאיתא (שם במכות) דר"י בשר תולי תלי בו מעשה לוקה וגמר ממב"ר ומע"ז במה הנד ופריך מה להנד שהוא בכן קנס ומשני הא לא קשי' ר"י לא ס"ל כר"מ ופי' אלא ס"ל דע"ז ממוגא) וע"כ תירצו התוס' דהפי' אי ס"ל לרבנן דר"מ דע"ז ממוגא נמי ניחא

אך

בבכור · וא"כ קשי' אמאי פריך והרי הקדש והא קחשיב התם נותר וטותר לאחר זריקת דמים הוא וא"כ שוב ליתא במעלה · ותירלו כל האחרונים דהתם משני לרבא דס"ל דחייל בכולל עי"ע · ולרבא ליכא לשנוי' דמש"ה לא קתני שבועה דמידי דאיתא בשאלה לא קתני דהא אכתי קשה דליחשב כגון שאכל ככר ולא שייר כלום דהא רבא אית לי' בשבועות (דף כ"ז) דאי אכלו כולו אין נשאל עליו ואלא ע"כ מוכרחין אנו לתרץ דכיון דעיקר הדבר ישנו בשאלה נמי לא קחשיב וע"כ פריך שפיר מהקדש דאע"ג דמיירי בנותר דשוב לא מהני שאלה דהא נשחט ונזרק דמן כהלכתן אעפ"כ כיון דעיקר ההקדש ישנו בשאלה לא ליחשב וכמו דלא חשיב שבועה היכא דאכלו כולו · אבל התוס' בכריתות תירלו אליבא דהלכתא דבשבועה מהני שאלה אף היכא דאכלו כולו וכדאימר דס"ל (שם) אף אם אכלו כולו נמי נשאל וע"כ לא חשיב משום דמידי דאיתא בשאלה לא קתני משא"כ הקדש אע"ג דעיקר ההקדש ישנו בשאלה אעפ"כ כיון דלאחר שנשחט ונזרק ליתא בשאלה וע"כ קא חשיב מיקדשין :

וקשי' לי דהא מ"מ במח"כ לא הועילו בתירולם דהא שפיר מלינו לתרץ הא דלא תני שבועה דמידי דאיתא בשאלה לא קתני ולא קשי' ליחשב כגון שנשבע שלא לאכול ואכלו כולו דשוב ליתא בשאלה אליבא דרבא דס"ל דאם אכלו כולו אין נשאל עליו · דהא מלינו לתרץ דרבא ס"ל כרב אדא בר אהא (שם) בכריתות דמתני חמש חטאות ומתרץ לה כגון שאכל כזית פיגול · ופריך שם ונתני נמי חטאות ונוקמא כגון שאכל כזית דם ומשני בהדא אכילה קא מיירי בשני אכילות לא קא מיירי ופירשו חכמים דאין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים ע"ב וא"כ נוכל לומר דרבא יסבור כר"א ב"א דתני פיגול ומש"ה לא קתני כגון שנשבע שלא לאכול תאנים ותמרים ואכלו כולו דבהדא אכילה מיירי ואין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים ואלא ע"כ מוכרחין אנו לומר דהקושי' הוא לתני שבועה שלא תאכל הלב ותמרים יעדיין לא אכל התמרים וע"כ שפיר מתרץ דשבועה לא קתני דהא עדיין איתא בשאלה וא"כ קשיא אמאי פריך והרי הקדש דהא הקדש ליתא בשאלה כיון דמיירי בנותר וטותר לאחר זריקת דמים הוא דליתא בשאלה לפי דברי התוס' הנ"ל ואין לומר הא אי נימא דרבא ס"ל כרב אדא דקתני נמי פיגול וא"כ שפיר איתא בשאלה דהא לא נזרק דמן כהלכתן וז"א דהא ע"כ מוכרחין אנו לומר דכיון דנשחטו נמי ליתא בשאלה והא דתני בתוס' נשחטו ונזרקו נאו דווקא וכמו שהביא אאמו"ר הגאון נר"ו בס' אבי העזר דתמה על המ"ל דלא דקדק בדברי התוס' דדוקא אם נשחט ונזרק דא"כ הליך מקשה הש"ס (שם) ונתני ה' חטאות ונוקמא כגון שאכל כזית פיגול וא"כ קשי' דהא ע"כ לא חשיב מה דמהני בשאלה וא"כ מוכרחין אנו נימא דהא דתני הקדש הוא משום דלאחר שנשחטו ונזרקו שוב לא מהני שאלה והשתא אי אמרינן דדוקא אם נשחט ונזרק דמן כהלכתן לא מהני שאלה א"כ אי הוה מיירי בפיגול א"כ לא נזרק דמן כהלכתן וא"כ אזי איתא בשאלה ומ"מ קחשיב וא"כ הדר קושית התוס' אמאי לא קתני שבועה אלא וודאי דל"ד נשחט ונזרק אלא אפילו נשחט נמי לא מהני שאלה · ואין לומר הא מ"מ מלינו לומר דדוקא אם נשחט ונזרק דמן כהלכתן ואז לא מהני שאלה וא"כ לענינינו אי נימא דקתני פיגול ולא נזרק דמן כהלכתן שפיר מקשה והרי הקדש דאיתא בשאלה · ולא קשי' דאי נימא הכי מאי פריך (שם) לתני פיגול הא א"כ קשי' אמאי לא קתני נמי כגון שנשבע שלא לאכול דהא לא מלינו לתרץ דמידי דאיתא בשאלה לא קתני דהרי הקדש דאיתא בשאלה ומ"מ קתני ואין לתרץ דליתא בשאלה משום דלאחר שנשחט ונזרק דמן כהלכתן לא מהני שאלה דהא אי קתני פיגול א"כ לא נזרק דמן כהלכתן וז"א דהא ס"ל דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים וע"כ לא קחשיב שבועה · אך באמת ז"א

אך באמת אפי' אי נימא כדברי התוס' דרולים לומר (שם בכתובות) דאף דס"ל לר"ע ע"ז קנסא ומ"מ לא יליף ממש"ר נמי ניחא דכיון דמלינו דר"ע ס"ל דלוקה ומשלם אף לגבי ממון דהא התם בב"ק ממון הוא וא"כ קשי' קושית התוס' שהקשו במכות דמנ"ל לומר דלוקה ומשלם אף לגבי ממון כו' וע"כ לריכין אנו לתירוץ התוס' דהתם בתירלו דכיון דילפינן ממש"ר לענין עדות ע"כ לא דרים כדי רשעתו דמשום רשעה אחת כו' אע"ג דגבי מלקות וממון כו' וא"כ כיון דס"ל לר"ע דלוקה ומשלם אף לגבי ממונא ע"כ יליף ממש"ר וא"כ מיבת נמי דס"ל דמת ומשלם לענין קנס דהא ילפינן לדידי' ממש"ר · והשתא א"ש הא דלא אוקמא המתניתין דכתובות כר"ע דלדידי' נמי קשי' מתניתין במאי מוקמת לה כמו לר"מ ומתורץ קושית הגאון הנ"ל היטב וע"כ מתירץ נמי מה שהקשתי דהא אי רבה ס"ל כר"ל דח"מ שוגגין פטורין א"כ מוכח דר"י ס"ל לוקה ומשלם כמו שביארנו וא"כ הרי מלי לאוקמא המתניתין כר"י דס"ל לוקה ומשלם ולא מלינו דס"ל מת ומשלם דז"א דאי נימא דר"י ס"ל לוקה ומשלם ע"כ ס"ל נמי דמת ומשלם כמו שביארנו :

ועתה נחזור למה שביארנו דהיכא דהזבח כשר נמי לוקה במפגל וע"כ נראה דר"ה ביוהא"י ס"ל דאינו לוקה בלאו שאב"מ מש"ה לא מחייב ר"ח בזר שאכל מליקה שלשם מה שבשם בטומאה ג"כ דהא למ"ד דלאו שאב"מ אינו לוקה ליכא מלקות בשני' וכמ"ש לעיל דברי התוס' · ואפילו לדברי המ"ל דמבאר בה' ביאת מקדש (פ"ג ה' ג') דמקרי לאו שיש בו מעשה נמי ניחא כמו שאבאר דנ"ל דנבלת מליקה אינו מטמא לזרים וכמו דאמרינן בנידה (דף מ"ב) ובחולין (דף ק"ב) דנבלת עוף טמא אינו מטמא ופרש"י משום דמי שאיסורו משום ב"ת נבילה יצא זו שאין איסורו משום ב"ת נבילה אלא מחמת בל תאכל טמא וע"כ אינו מטמא ועיין בר"ב בטהרות פ"א וז"ל הא דתניא יכול תהא נבלת עוף טמא מטמא בבית הבליעה ת"ל נו"ע לא יאכל לטמאה בה מי שאיסורו משום ב"ת נבילה יצא זו שאין איסור משום ב"ת נבילה אלא משום ב"ת טמא כלומר דלא אתי' איסור נבילה וחייל אאיסור טומאה ומאן דאית לי' אאע"א ידרוש הכי מי שאיסורו משום ב"ת נבילה לחוד יצא זו שאיסור משום ב"ת נבילה וטמא וא"כ ה"נ לענינינו ליכא טומאה מחמת דמוזהר על זרות וא"כ לריכין אנו לומר דמי שאיסורו משום ב"ת נבילה יצא זו שאין איסורו משום ב"ת נבילה אלא משום איסור זרות וא"כ אע"ג דר"ח ס"ל אאע"א נמי אינו מטמא וכמו דפי' הר"ב · אך עכ"ז קשיא כמו שהקשתי לעיל (דף ל"ס) מהא דאמרינן לעיל בם מידי בלבד כתיב · ועוד דהא כתוס' לא ס"ל כר"ב דהתוס' הקשו בזבחים (דף ס"ע) אמאי ס"ל לר"י מלק ונמלאת טריפה דמטמא הא נבילה גמורה בקדשים לא לריכא לטמאות דמ"ב מנבלת עוף טמא ותירלו דבעוף טמא אינו מטמא משום דלא מלינו נבילה דמטמאה עכ"ב וא"כ ס"ל להתוס' אף אם יש עוד איסור נמי מטמאה ודלא כהר"ב וא"כ קשי' לשיטה לדעת התוס' אך באמת לאו קושי' היא כלל דמליקה בוודאי אינה מטמאה וכמו דתנן בזבחים (דף ס"ח) דכל שפסולו בקודש לא מטמאה ופירש"י דכל היכא שבא בהכשר בעזרה לא מטמאה ואף שהקרבן נפסל א"כ מכ"ש הכא שעדיין כשר לכהנים בוודאי אינה מטמאה וע"ש בגמרא היטב ותמה כי ברור הוא דכל שבא בקודש בהכשר דאינה מטמאה וע"כ מדייק רש"י בס ביבמות זר שאכל מליקה פירש"י מליקת הכהנים פי' שבא בהכשר לעזרה וע"כ אינו מטמא :

ז"א דהא מ"מ קשי' לתני שבועה וכגון שלא אכל התמרים עדיין וע"כ מוכרחין אנו לומר דמלתא דאיתא בשאלה לא קתני וע"ז שפיר קשי' ממוקדשין ומוכרחין אנו לומר דכיון שנשחטו ונזרקו ליתא בשאלה · אך אי נימא דקתני פיגול וא"כ לא נזרק דמן הכלכתן וא"כ הדר קושיא ליתני שבועה אלא וודאי דאפילו נשחט ולא נזרק נמי ליתא בשאלה [ולא קשיא כא מצינו לומר דלמאן דתני פיגול דמיירי בבכור דז"א דאי הוה מיירי בבכור לא הוי במעילה דזריקת פיגול אינה מביאה לידי מעילה כדאמרינן במעילה (דף ג') ופלא בעיני מדוע לא תירצו התוס' כן דמש"ה לא מתרץ דמיירי בבכור ועיין היטב בס' אאמו"ר (שם) דמבואר ג"כ זה אך הינו מעורר על התוס' דמש"ה לא מצי לתרץ כן] וא"כ קשי' אמאי פריך והרי הקדש והא לאחר שחיטה שוב לא מהני שאלה :

ע"כ נ"ל דשפיר ניחא וכמו שתירצו האחרונים דהא מ"מ קשי' ליתני כגון שאכלו כולו וגם קשיא דהא אין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים דמצינו לימר כגון שנשבע שלא לאכול חצי זית תמרים וח"ז פיגול וא"כ שוב ליכא יותר משני זיתים ומ"מ חייל עליו השבועה דהרי חל בכולל וחייב ג"כ על השיגול דבקדשים היתר מצטרף לאיסור כדמוכח מפירש"י לעיל (דף מ"ה) דלענין פיגול נמי היתר מצטרף לאיסור כמו דמבואר בפ"י · אך קשי' הא לא משכחת בלהו וקן דהא לא מצי לשבע דיאכל חצי זית פיגול וח"ז היתר חדא דהיתר מצטרף לאיסור וא"כ אף ההיתר מקרי היסור דז"א דמשכחת דנשבע לאכול שלא בכ"א דהיתר מצטרף לאיסור הוא דווקא בכ"א כמו דאמרינן בנזיר (דף ל"ז) היתר מצטרף לאיסור בכ"א איסור ואיסור אף בזה"ז ע ב · ואף לפי דברי התוס' בשבועות (דף כ"ג) השבועה לא חל על חצי שיעור וא"כ עדיין לא משכחת כלהו וקן דז"א דמצינו אופן דמשכחת בכן בשלא כדרך הנאתן כדאיתא בתוס' (שם) בד"ה דמוקי ע"ש · ואין להקשות הא קדשים אסור אף שלא כד"א כמו שכתבתי לעיל (דף כ"ו) דברי הש"א דז"א דהא הכא אזלינן לרבה ורבה ס"ל דווקא כד"א כמו שביארנו לעיל בארוכות :

ועתה נחזור לענינינו דא"כ הא"ך מצינו לומר דמש"ה לא קתני גם"כ דמוקדשין דמלתא דאיתא בשאלה לא קתני הא כיון שנשחט שוב ליתא בשאלה דז"א דמצינו לתרולי דמלתא דעיקרו ישנו בשאלה נמי לא קתני וע"כ מוכרחין אנו לומר דלא קתני אף מלתא דעיקרו ישנו בשאלה אע"ג דכעת אינו בשאלה דאל"כ קשי' אמאי לא קתני נמי שבועה שלא לאכול בשר וגיד דחל ע"י כולל ואין לתרץ דמלתא דאיתא בשאלה לא קתני דהא עכ"ז קשי' לרבא דס"ל דאם אכלו כולו אינו נשאל עליו א"כ אמאי לא קתני כגון הנשבע שלא לאכול בשר וגיד ביו"ט פ"א ואכלו דהוי כמו דאכלו כולו ושוב לא מצי לשאול אלא וודאי דמתרצינן כיון דעיקרו ישנו בשאלה נמי לא קתני וע"כ לא קתשיב נמי מוקדשים כיון דעיקרו ישנו בשאלה · ומכש"כ לדעת המ"ל דס"ל דעד שיזרוק הדם מהני שאלה בוודאי ניחא דהא ע"כ מיירי קודם זריקה דאי לאחר זריקה ליכא לאו פרעא וא"כ ממ"כ ניחא דאי לאחר זריקה שפיר מצינו לומר דכיון דבעי שו"פ לא קתני דהא ליכא רק לאו כללא כמו שכתבתי דברי המ"ל ואי מיירי קודם זריקה דאיכא נמי לאו פרעא דהוא בכזית נמי לא קשי' דהא קודם זריקה מהני שאלה וא"כ מצינו נתרולי דמלתא דאיתא בשאלה לא קתני · אך בלאמת כ"ז ניחא קודם דמסיק דאפיק הבערה אבל כיון דמסקיק דאפיק הבערה וניל עלי הקדש וא"כ חשיב נמי מלתא דאיתא בשאלה וא"כ הדר הקושי' אמאי לא חשיב גם"כ של מוקדשין אלא ע"כ מוכרחין אנו לומר דהאי הנא כולל ל"ל וע"כ לא חשיב מוקדשין אך קשי' הא מוקדשין היסור כולל באיסור היתר ואיסור כולל בא"ח ע"כ ס"ל להברייתא דהל"כ הא"ך

הל בכ"ח על גיד ואין לומר הא דחל בכ"ח מחמת דאסור שלא כד"א דז"א דהא מוקדשין נמי אסור שלא כד"א וכמו שכתבתי לעיל דברי הש"א וא"כ ניחא דמש"ה לא חשיב מוקדשין דאי חשיב מוקדשין לא מצי לחשוב איסור בכ"ח :

אך זאת קשיא להא"רס דהא מ"מ מצי לנקוט גם"כ של מוקדשין וגם קשי' הא"ך חל בכ"ח הא מצינו לומר דחל מחמת דאיתוסף איסור לגבוה דנעשה מופקר יבדל מן המותר ליבדל וכן ראיתי סברא זו בס' עטה"מ [ובמק"א הארכתי בזה] אלא וודאי דס"ל להברייתא דגידין נמי אסור לגבוה וא"כ ליכא מוסיף בכו"ח דהא גידין נמי אסור לגבוה וע"כ מהורך הא דלא תני נבילה וגומר דחל מחמת היסור מוסיף דנאסר לגבוה כמ"ש התוס' בחולין דהא הברייתא סבר ע"כ דגידין נמי אסור לגבוה וא"כ ליכא בנבילה א"מ רק היסור כולל וע"כ מצינו למימר דכולל נ"ל להברי' והא דקתני בכ"ח משום דבכ"ח הוי כולל בא"ח וכמו שביארתי :

ואין להקשות הא לאחר דמשני דאפיק הבער' וניל עלי הקדש א"כ הדר הקושיא אמאי לא חשיב שבועה דהא לא מצינו למימר דמידי דאיתא בשאלה לא קתני דהא חשיב נמי עלי הקדש דאיתא בשאלה · דז"א דבאמת מצינו לתרולי דכי קתני מידי דחייל אמידי דאית ביה משפא שבועה דחיילא אמידי דלית בי' ממשא לא קתני וכן תירץ הגמרא בשבועות (ד' כ"ה) וע"ש בתוס' דמבארו דכן מצי הש"ס לתרץ במכות (ד' כ"ב) עש"ה · ואין לדחות דא"כ ליתני כגון שנדר שלא לאכול בכ"ח וגם"כ דנדר נמי אינו חל אלא ע"ד שיש בו ממש כדתניא בשבועות (שם) הומר בשבועות משבנדרים שהשבועות חלות ע"ד שא"כ ממש כדבר שיש בו ממש משא"כ בנדרים וטעמא דהא מלתא מפרש הר"ן בשבועות פ"ג דכיון דנדרים מיסר חפצא אנפשי' ואי הפצא לית בי' משמא במאי חייל ואין לתרץ ע"פ מה שמבואר הר"ן בשבועות פ"ג הנדר לא חל לקיים מצות ל"ת ואע"פ שהשבועות חל לדעת ריב"ב אף בקיום ל"ת כדאיתא (שם) דהתם היינו טעמא מפני שחדשו חיוב קרבן משא"כ בנדרים וכן הביא בדעת הרז"ה כן ומביא ראיה לזה מהא דאמרינן במכות (שם) ליתני שבועה כו' ואם איתא הנדרים חלים בקיום· מצות ל"ת ליתשב קונם שלא לחרוש ביו"ט כו' דז"א דא"כ קשיא לשיטת התוס' שבועות (ד' כ') דמבואר שם דס"ל דחל נמי אף לקיים וכן ס"ל לכמה פוסקים דחל אף בקיום ל"ת כמבואר בש"ע יו"ד (סי' רע"ו) ע"ש בש"ך אך באמת ז"א והוא כמו דמבואר אאמו"ר הגאון נר"י בס' ע"י (סי' כ"ד) לתרץ קושית הרז"ה שהקשה על הפוסקים שסוברים דנדר חל לקיים הל"ת אמאי לא פריך (שם במכות) ליתני קונם שלא לחרוש דאפשר לומר כיון בכל עיקר הטעם דנדר הל לקיים הל"ת הוא מטעם כולל כיון דחל על ההפך חייל נמי אגברא . וע"כ כיון דקא משני (שם) דהאי תנא כולל לית לי' א"כ לא הל נמי הנדר לקיים הל"ת עש"ה וכן לענינינו כיון שביארנו דהאי ברייתא נ"ל כולל הו לא קשיא ג"כ מנדר משום דאי נ"ל כולל לא חל הנדר לקיים כל"ת וע"כ שפיר מצי אתי' כמו שתירצנו דהא דלא קתני שבועה משום דלא חשיב רק מידי דלא חייל אלא ע"ד שיש בו ממש משא"כ שבועה דחייל אף ע"ד שאב"מ לא קתני :

ועתה נבאר נמי מה דהקשה הצל"ח אמאי לא קתני המגבל כו' ביוה"כ דהי' לוקה שם משום בישול יוה"כ ומשום ביעור יוה"כ ומשום אוכל ביוה"כ ומתרץ דביוה"כ אינו חייב משום אוכל בשר וחלב שהרי היום נעשה בכ"ח ואין היסור בכ"ח הל על יוה"כ . כן לדעת התוס' בחולין (דף ק"א) דהיסיר הנאה לאו היסור מוסיף הוא וגם הרמב"ם בפירוש המשנה בכריתות פ"ג אף דס"ל דאיסור הנאה הוי היסור מוסיף הא כתב דבכ"ח כיון שאינו הל אינו אסור בהנאה וא"כ ג"כ אינו אלא אסור כו' ולפלא הוא בעיני מדוע אינו

מעורר האיך ניחא לשיטת רש"י חולין (שם) דסבירא ליה דאיסור הנאה הוי איסור מוסיף ועיין לעיל (דף כ"ו) מה שביארתי ע"ז · אך מה דמתרץ הגאון בעל הצל"ח דבב"ח לא חל על יוה"כ מאוד תמוהני ע"ז דהא בוודאי חל משום דבב"ח הוי בכזית ויוה"כ הוי רק בככותבת ושפיר דיש איסור בב"ח ובזה הסברא רוצה אאמו"ר הגאון נ"י להמליץ בעד הגו"ב בעל הצל"ח דמספקי' לי' להגוב"י (א"ח סי' ל"ו) אי טומאה הוי איסור מוסיף והקשה הטעה"מ וז"ל אמנם מה אעשה שלא ראה כו' כל דברי ראשונים אשר עמדו בזה והוא רש"י ותוס' בשבועות (דף כ"א) ובפסחים (דף ל"ו) ועוד בכמה מקומות כו' והוא אי איירי דווקא בנתנבלה מעיוה"כ או ביוה"כ והוא לא זכר מכל אלה דבר ואף חצי דבר · ומכל אלה נשמע ממילא שאין איסור טומאה איסור מוסיף דאל"כ קשה הא ע"כ מוכח דלא איירי דווקא בנתנבלה ביוה"כ דאל"כ הוי איסור מוסיף משום טומאה כו' ואולם מלבד כל זה אין הסברא נותנת כלל דזה הוי א"מ כו' · ומתמי' אאמו"ר הגאון נ"י וז"ל דמה דפלפלו רש"י ותו' אי מיירי בנתנבלה ביוה"כ היינו משום דלכאורה בנתנבלה ביוה"כ הוי כ"א יוה"כ ונבילה כמ"ש התוס' וע"כ הרש"י דמיירי בנתנבלה מערב יוה"כ וע"כ לא חל איסור יוה"כ על איסור נבילה ואינו חייב קרבן והתוס' כתבו דמיירי אפי' נתנבלה ביוה"כ משום דאיסור שא"ז קדים [ועיין לעיל דף ל"ו מה שביארתי ע"ז באריכות] וא"כ כל הפלפול אם חל יוה"כ ויהי' חייב קרבן או לא אבל זה לא פלפלו כלל אם איסור נבילה חל דבוודאי חל ואפי' בלא מוסיף דטומאה דהא יוה"כ שיעורו בככותבת ונבילה שיעורו בכזית כו' · אך כיון דמתרץ הצל"ח דבב"ח לא חל על יוה"כ ולא נחית לומר לזו הסברא דבב"ח בוודאי דחל משום דבב"ח הוי בכזית ויוה"כ הוי בככותבת וא"כ הרי קשי' נמי על מה דמבאר בטב"י וכנ"ל · אך זאת צריך להבין מאי דפי' הריטב"א בקדושין (ד' ע"ז) בסו"ד דאם נתנבלה ביוה"כ מעיקרא חייל עליו איסור יוה"כ ולא חייל עליו השתא איסור נבילה ולפיכך חייב משום יוה"כ ופטור משום נבילה ורבנן נמי מודו בנתנבלה ביוה"כ ט' א"כ קשה הא נבילה הוי בכזית ויוה"כ בככותבת וא"כ בוודאי דחל נבילה וכה"ג וע"כ נ"ל דל"ק דמלין לומר דהריטב"א סובר כשיטת הרשב"א (מובא בש"כ יו"ד סי' רל"ח) דעל ח"ש נתי לא חל איסור וע"כ לא חל נמי נבילה על יוה"כ אף דנבילה הוי בכזית משום דמ"מ אסור בח"ש מחמת יוה"כ וע"כ לא חל אבל להתוס' שבועות (דף כ"ג) ושיטת הרמב"ם דעל ח"ש נמי חל כמ"ש לעיל וא"כ בוודאי דחל בב"ח על יוה"כ וא"כ ליכא לתרץ כמו שתירץ הצל"ח דלא חל בב"ח על יוה"כ דהרי איכו אזיל אליבא שיטת התוס' והרמב"ם ולדידהו בוודאי דחל · וע"כ נ"ל לתרץ בפשיטות דמלינן לומר דבריית' בכזית אחד קא מיירי ובשני זיתים לא קא מיירי וכן משני בכריתות (דף י"ד) דפריך אמאי לא תני פיגול ומשני בכזית אחד מיירי בשני זיתים לא קא מיירי עש"ה · [והא דנסתפקו אי טומאה הוי א"מ הרי משמע מהריטב"א דלא הוי א"מ מדמבאר דהיכא דנתנבלה ביוה"כ אף רבנן מודו דלא חל נבילה על יוה"כ ובשלמא לר"ש מליק למימר דהא לא ס"ל א"מ אבל רבנן דס"ל א"מ אמאי ס"ל דאינו חל ועכ"ז נ"ל לומר דאף דלא הוי טומאה א"מ יהי' נשמע לפי' הריטב"א דלא ס"ל לר"ש א"מ ויהי' מתורץ קושיות התוס' בקדושין (שם) והוא דלר"ש בוודאי הוי נבילה א"מ דאף דס"ל לר"ש דה"ש למכות מ"מ גבי איסור יוה"כ. אינו אסור רק דווקא בככותבת משום דבעינן אתובי' מיתבי' דעתו וכן מבאר המקנה (שם דף ע"ז) וא"כ הרי באיסור נבילה לוקה אף בכ"ש ואף שלא כד"א כמו שביארתי לעיל בשם המהר"ב"ל ומהריב"ל ומחמת יוה"כ אינו אסור שלא כד"ה רק אם אכל בככותבת וע"כ נשמע מזה דלא ס"ל לר"ש אף איסור מוסיף ורבנן דס"ל דאינו מחויב אאיסור נבילה רק כד"א וע"כ לא הוי נבילה איסור מוסיף לגבי יוה"כ ועיין לעיל (דף כ"ו) מה שהארכתי בדברי הש"א עיין שם היטב] :

דף מט תוס' ד"ה לשבות פירש"י בסי' הולך לבתים ולקנות שביתה שם ולילך ד' אלפים לדבר הרשות וקשה דא"כ תיקשי למ"ד בפ' בכל מערבין דאין מערבין אלא לדבר מצוה כו' · ונ"ל ליישב בפשיטות שיטת רש"י דהנה המ"מ מביא (בפ"ו מה' עירובין) דעת הרשב"א דהא דאמרינן דאין מערבין אלא לד"מ היינו דווקא במערב בפת אבל במערב ברגליו קנה שביתה אף לדבר הרשות ומבאר הב"י א"ח (סי' תט"ז) שאפילו לכתחילה יכול לערב ברגליו לדבר הרשות ולא אמרו שמערבין אלא לד"מ אלא במערב בפת דליתא מדינא אלא להקל על העשיר וכשאינו לד"מ לא רצו להקל וע"כ נוכל לומר דדעת רש"י כרשב"א וע"כ כיון דהכא איירי במהלך ברגליו וע"כ יוכל לערב אף לדבר הרשות ועיין במג"א (סי' תט"ד) עש"ה וזה פשוט :

מהולל שם ה' אשר הפליא חסדו עמדי לגמור השלשה פרקים · כן יוסיף ה' לעזרני אשר חפצי בידי יצליח להוציא לאור על יתר הפרקים ·

פני משה

חלוקא דרבנן

מה שאמרתי במתני ק"ק וועקשנה בש"ק פ' ויקרא דהאי שתא
לכבוד סיום האלפס ולכבוד התורה ולומדי' :

תנן בחולין (ד' קמ"ב · ובסיום האלפס) לא יטול אדם אם על בנים אפי' לטהר את המצורע ומה אם מצוה קלה שהוא כאיסר אמרה תורה למען ייטב לך כו' ופירש הר"ן דנפקא לן מדכתיב שלח תשלח דמשמע אפי' לדבר מצוה · ובגמרא פריך אלא טעמי' דכתב רחמנא תשלח הא לא"ה ה"א לד"מ לא אמאי עשה ול"ת הוא כלומר דשלוח הקן ואין עשה דטהרת מצורע דוחה ל"ת ועשה ופריך כגון שנעלה ע"מ לשלחה דלאו ליכא עשה הוא דאיכא סד"א ליתי עשה ונדחי עשה ופריך תו ומאי אולמא דהאי מהאי דאיצטריך קרא ופריך סד"א הואיל ואמר מר גדול השלום כו' והאי מצורע כמה דלא מטהר כו' קמ"ל · והנה קשי' לי עשה דידי' ולדחי עשה דשלוח הקן קמ"ל · והנה קשי' לי בזה היאך אמר דה"א דידחה מפני גדול השלום והא התם פריך לר"י ור"י ס"ל במוע"ק (דף ח') דמותר כו' וא"כ ליכא לטעמי' דגה"פ ועוד קשי' אמאי לא פריך תיכף על מה דאמרינן בתחילת הסוגי' ליתי עשה ולדחי עשה מאי אולמא ונטר מלהקשות עד לבסוף ועוד קשיא היכי סד"א דדחי הא אינו בעידנא ואף דכבר הקשו התוס' בפסחים (ד' נ"ט) ותירצו דעשה תמורה לא בעי בעידנא · אך מ"מ קשי' הא קודם דידע דעשה דמצורע עדיף מפני גדול השלום מהפריך מאי אולמא כו' אמאי לא פריך האיך ה"א דידחה הא לא הוי בעידנא עוד קשי' קושית הגאון בעל הפ"א וכמו שנבאר לקמן · ועוד כמה דקדוקים כאשר יתבאר :

ונקדים מה שכתבתי לעיל (ד' כ"ב) מה דהקשה הגאון בעל ש"א (סי' נ"ו) אמאי דאמרינן בחולין (דף פ"ט) גיד הנשה נוהג במוקדשין ופריך בגמרא פשיטא וכי משום דאקדשי' פקע איסור גיד מיני' ושקיל וטרי בי' טובא וכן לקמן (דף פ"ג) אמר ר"א לא נצרכה אלא לגה"נ אליבא דר' יהודא כו' ואלא תיפשוט דספוקי מספקא לי' לר"י דאי פשיטא לי' הכוא דהתירא ניכלי' ודאיסירא נישדי' · והקשה מאי פריך אדרבא ה"ל לאקשוי' לאידך גיסא אמאי נוהג במוקדשין ליתי עשה דאכילת קדשים ולדחי' ל"ת דגה"נ דהא האי תנא ס"ל דיש בגידין בנ"ע כדאמר התם בגמרא וע"כ ה"ל בכלל דואכלו את הבשר כו' ותירץ האמו"ר הגאון נר"ו דאין עשה דישנו בשאלה דוחה ל"ת דאינו בשאלה כמו דאמרינן ביבמות (דף ה') אלא אתי' מראשו דכך תנא דתניא ראשו מה ת"ל לפי שנאמר תער לא יעבור על ראשו שומע אני אף כהן ונזיר ת"ל ראשו איכא למפרך מה לנזיר ומצורע שישנו בשאלה אלמא הא דאיתא בשאלה קיל יותר דעשה דוחה ל"ת ועשה וע"כ עשה דישנו בשאלה אינו דוחה לל"ת דאינו בשאלה ועשה דמוקדשין איתא בשאלה · וכן כתב הט"א בעצמו בר"ה (דף כ"ח) לתרץ בזה קושית התוס' עירובין (דף ק') שהקשו ליתי עשה דמתן ד' ולדחי ל"ת דבל תוסיף וע"כ כתב דמיירי בבכור דהוי מתן א' ובכור ליתא בשאלה דהא קדוש הוא מרחם וא"כ הל"ת אלים דאיט בשאלה ועשה דמתן ד' היא בקדשים דישנו בשאלה וע"כ לא אמרינן ליתי עשה ולדחי' לל"ת וא"כ מתורץ קושית הש"א דע"כ לא אמרינן גבי פסח או במוקדשין שיבא עשה דואכלו וידחה ל"ת דגיד דהא עשה דפסח ומוקדשין ישנו בשאלה משא"כ ל"ת דגה"נ וע"כ לא דחי כו' ועיין מה שהארכתי לעיל :

ובזה יתבאר מה שכ' התוס' בשבועות (דף כ"ד) על הא דאמרינן שם אפי' ע"י כולל לא אמרינן דתיחול שבועה לבטל את המצוה והקשו התוס' מהא דאיתא בירושלמי שבועה שלא אוכל מצה ואכל מצה בליל פסח חייב אלמא שהאיסור כולל חיילא שבועה לבטל את המצוה ותירצו דהכא דווקא לא חיילא שבועה כו' ור"י מפרש דוודאי שב וא"ת כדאיירי הכא לא חיילא דקאמר שבועה שאוכל ולא אכל אבל התם בנשבע שלא לאכול ואכל דהוי בקו"ע וודאי חיילא ולכאורה מאי נ"מ אך נ"ל כוונתם כיון דהשבועה הי' בשב וא"ת הרי דמיא לנדר דלא רמיא אנפשי' ורק איסור חפצא עליו וע"כ כיון דדמיא לנדר ע"כ חל אף על דבר מצוה אך מ"מ דחוק הוא וכמו דמבאר המהרי"ט דג' חלוקות כן דאיסור נדר חל על החפץ ואין לו שום שייכות על האדם הנודר ושבועה איסור גברא דאסר נפשי' מן חפצא אבל אין גופו של אדם נתפס בו והא דקריק לי' איסור גברא היינו דאי הוה חל איסור שבועה על החפץ הוי נאסר בין ע"ע בין לאחרים כהני דאשכחן בנדרים שאדם יכול לאסור את שלו בקונם על אחרים משא"כ בשבועה דאילו אסר נכסיו על אחרים בשבועה לא נאסר להכי אמרינן דלא חייל אלא על גברא דאסר נפשי' מן הפצא כו' · וא"כ ה"ה הכא אף דהוא בשב וא"ת דנשבע שלא לאכול מ"מ כיון דבשבועה זו אינו יכול לאסור על אחרים לא דמיא לנדר · וע"כ נ"ל ליישב ולחלק דע"כ אינו חל בכולל שיאכל נבלות דאפי' את"ל בתל אעפ"כ הא על נבילה איכא ל"ת ועל שבועה איכא ל"ת וא"כ מאי אולמא דהאי ל"ת מהאי וכ"ת הא איכא עשה דוכל היוצא מפיו יעשה וא"כ אמאי לא דחי כל"ת דז"א דהאי עשה דוכל היוצא כו' ישנו בשאלה וע"כ אינו דוחה הל"ת דאינו בשאלה וע"כ כיון דלא דחי מוטב דאמרינן שלא יאכל כיון שהל"ת הוא נגד ל"ת · אבל בהא דירושלמי אמרינן להיפך דשם איכא עשה דאכילת מצה ואיכא עשה דמוצא שפתיך וע"כ מוטב שלא יאכל דהוא בשוא"ת · וכ"ת יבא עשה דמצה דאינו בשאלה וידחה לעשה ול"ת דשבועה דישנו בשאלה וכמו שכתבתי בגמרא דיבמות כנ"ל · דז"א דאמרינן כדעת הרמב"ם

בפ"ז

(בפ"ז מה' נזירות הל' ט"ו) דהא דדחי עשה דמצורע הל"ת דנזיר היינו משום דעשה דקדוש יהי' נסתלק בימי חלוטו ואינו עולה מן המנין וליכא עשה עכ"ה · וא"כ לדעתו אינו מוכח דעשה דאינו בשוה דוחה לל"ת ועשה דישנו בשוה · וא"ת הא מ"מ אף להרמב"ם מוכח דעשה דאינו בשוה דחי לל"ת ועשה דישנו בשוה דאע"ג דס"ל דליכא עשה דקדוש יהי' מ"מ הא איכא עשה דכל היוצא מפיו יעשה וכמ"ש הרשב"א דבנדרים איכא עשה דכל היוצא מפיו יעשה וא"כ ה"ה בנזירות דהא מקשינן בנזיר (דף ג') נזירות לנדרים ואין היקש למחצה וכן איתא ברמב"ם (פ"א מהל' נזירות הל' כ') נדר בנזיר וקיים נדרו הרי זה עשה שלא מ"ע אחת דכל היוצא מפיו יעשה כו' ע"ש · דז"א דכבר הקשה כן אאמו"ר הגאון בס' ע"י (הי' ע"ז) על הרמב"ם ותירץ דכיון שאין זה מפורש בנזיר אלא בזהו כולל כל הנדרים דעשה הוא לקיים הנזירות שקבל עליו וע"כ כיון דעשה דמצורע דוחה לל"ת דנזיר וא"כ מד"ת מותר הנזיר לגלח וכיון שמותר לגלח ממילא ליכא לעשה דכל היוצא מפיו ולא בתורת דיחוי משא"כ עשה דקדוש יהי' בכתובה בנזיר גופי' כו' ע"ש וא"ר כיון דאינו מוכח דדחי כמו שביארנו ע"כ אינו דוחה עשה דמלה לל"ת ועשה דשבועה אף דעשה דמלה אינו בשוה (ואפשר שמזה הוכיח הרמב"ם) משא"כ לענין נבילה לא חל כיון של"ת אינו מדחה לי' א"כ מאי אולמא דהאי ל"ת מהאי ל"ת ואף דאיכא עשה ג"כ מ"מ כיון דהעשה איכא בשוה לא מצי לדחות הל"ת דאינו בשוה · וכ"ת אמאי לא נימא דמהני הל"ת לעשה שיהי' אלים לדחות הל"ת ז"א וכמו דאמרינן בב"מ (דף ל') האי עשה והאי ל"ת ועשה פירש"י האי עשה דהשב תשיבם ואע"ג דל"ת נמי איכא אין ל"ת מועיל לדחות ל"ת אלא עשה הוא דקא דחי ע"ש וא"כ מוכח דלא אמרינן דל"ת מהני לעשה לדחות וע"כ כיון דהעשה ישנו בשוה שוב אינו דוחה ל"ת דאינו בשוה :

ועתה כיון שבארנו כדעת הרמב"ם דלא אמרינן דעשה דאינו בשוה דוחה לל"ת ועשה דישנו בשוה א"ש מה שהקשה הרשב"א בנדרים (ד' ט"ו) דאמרינן דנדר חל לבטל המצוה אמאי לא אתי עשה דסוכה או דלולב וידחה ל"ת דבל יחל ותירץ הרשב"א משום דאיכא עשה דכל היוצא מפיו יעשה וע"כ לא אתי עשה ודחי לל"ת ועשה והקשו כולם על הרשב"א הא אמרינן ביבמות דעשה דאינו בשוה דוחה ל"ת ועשה דישנו בשוה וכמו שהבאתי לעיל וא"כ נגבה הקושיא אמאי לא דחי עשה דסוכה ולולב לל"ת ועשה דנדרים אך כיון שביארנו מהירושלמי כדעת הרמב"ם דלא דחי לל"ת ועשה אף היכא דישנו בשוה וע"כ שפיר מתרץ הרשב"א דלא דחי · וכ"ת הא עכ"ז קשיא מהגמרא דיבמות דמוכח דדחי כמו שביארתי לעיל דז"א דעיין שם בתוס' דמבארו דלא מצינו למילף בעלמא ממצורע דעשה דאינו בשוה דוחה לל"ת ועשה דישנו בשוה דמצינו לדחות דשם לנזיר ומצורע משום דגדול השלום וכדאמרינן בחולין (ד' קמ"א) דאי לאו שלח תשלח ה"א דעשה דמצורע דוחה לעשה דשלוח הקן אע"ג דבכל מקום אין עשה דוחה לעשה אך הכא ה"א דדחי מפני דעשה דמצורע עדיף מפני גדול השלום וא"כ לפי דברי התוס' לא מוכח מהגמרא דעשה דאינו בשוה דוחה לל"ת ועשה דישנו בשוה ורק התם גבי נזיר הוא דאמרינן דדחי משום דעשה דמצורע עדיף דגדול השלום · וכ"ת א"כ קשי' לכאורה על מה שהבאתי תירץ אאמו"ר נ"י דמתרץ קושית הש"א דע"כ לא דחי עשה דמוקדשין לל"ת דגיד משום דעשה דמוקדשין ישנו בשוה והל"ת דגיד אינו בשוה ומביא ראיה ע"ז מגמרא יבמות ואף דבאמת הסברא נותנת לומר כן דעשה דישנו בשוה אינו דוחה הל"ת דאינו בשוה משום דכל מה דידעינן דעשה דוחה ל"ת הוא מכלאים בציצית וע"כ בעינן דומיא דכלאים וע"כ ניחא מה שביארתי לעיל מירושלמי הא דאינו דחי העשה דכל היוצא מפיו להל"ת כנ"ל אך מ"מ מה שמביא אאמו"ר נ"י מגמרא יבמות לכאורה מופרך דמצינו לדחות דהתם הוא דדחי משום דעשה דמצורע עדיף מחמת דגדול השלום אך באמת דברי אאמו"ר הגאון נ"י אמת וצדק דהתוס' מבארו שם דזאת לא נאמר רק למ"ד דמצורע אסור בתה"מ אבל למ"ד דמותר ליכא הטעם דגדול השלום · וא"כ נחזי אנן למאן הקשה הש"א בפסחים אליבא דר' יהודה וא"כ ניחא דר"י ס"ל במ"ק (ד' ח') דמצורע מותר בתה"מ וא"כ ליכא הטעם דגדול השלום · וכן הם בחולין פי' הרמב"ם דהאי דתנא מוקדשין ה"ה עולה במשמע והא דנקט מתניתין מוקדשין היינו אף עולה דכולה כליל אפ"ה אינו מקריב גה"נ על המזבח אלא חולצו לתפוח וכמ"ש הר"מ בפ"ו מהל' מעשה הקרבנות והקשה הרא"ם יוסף דא"כ אמאי פריך בגמרא פשיטא הא וודאי צריך למתני דהא פליגי לקמן רבי ורבנן אי חולצו או לא · וצ"ל הא דקשיא ליה משום דדוחק ליה לאוקמא כמתניתין דלא כרבי דסתם מתניתין רבי ור' ס"ל לקמן מחוברים יעלו וע"כ לא משני בגמרא דהא קמ"ל דחולצו לתפוח דסתם מתניתין ר' היא ומ"ש הרמב"ם אף מוקדשין של עולה אינו מפרש המשנה אלא דינא קאמר גה"נ של עולה חולצו לתפוח וכרבנן דאמרי הכי שם כו' · וא"כ כיון דכל קושית הגמרא דפריך פשיטא הוא רק לרבי וע"כ ניחא דהא ר' נמי ס"ל במ"ק (שם) דמצורע מותר בתה"מ וא"כ ליכא הטעם דגדול השלום וא"כ שפיר מוכח מנזיר ומצורע דדוחה אף ל"ת ועשה היכא דישנו בשוה וא"כ מכש"כ דאינו דוחה עשה דישנו בשוה לל"ת דאינו בשוה · וע"כ א"ש תירץ אאמו"ר הגאון נ"י דלהכי לא דחי עשה דאכילת קדשים לל"ת דגיד דעשה דאכילת קדשים ישנו בשוה ול"ת דגה"נ אינו בשוה וע"כ שפיר פריך בגמ' שם מוקדשין פשיטא :

אך א"כ קשה מאוד כיון דאנן פסקינן דמצורע מותר בתה"מ א"כ ליכא הטעם דגדול השלום וא"כ שפיר נוכל למילף מנזיר ומצורע דדוחה אף עשה ול"ת היכא דישנו בשוה א"כ הדרא קושית הרשב"א על מקומה אמאי לא נימא דאתי עשה דסוכה או לולב וידחה לל"ת דבל יחל ואף דאיכא נמי עשה דכל היוצא מפיו יעשה מ"מ כיון דישנו בשוה ידחה · עוד קשי' מה שהבאתי לעיל קושיות הש"א דע"כ הא דקאמר סלקא דעתך הואיל ואמר מר גדול השלום כו' והאי מצורע כמה דלא מטהר אסור בתה"מ היינו כמ"ד במועט"ק בימי ספורו ק"ו לימי חלוטו דאילו למ"ד התם ימי ספורו ולא ימי חלוטו אין כאן משום גדול השלום דהא כל כמה דלא מטהר בציפרים דע"י זה בא לימי ספורו לא יצא עדיין מימי חלוטו לימי ספורו ומותר בתה"מ וה"נ פירש"י דאתי' כמ"ד ימי ספורו ק"ו לימי חלוטו וא"כ הכתי תקשה למ"ד ימי ספורו ולא ימי חלוטו תבלח לד"מ למה לי הא פשיטא דמאי אולמא דהאי עשה דמצורע מעשה דשלוח הקן כיון דלדידי' לית לי' טעמא דגדול השלום והא ליכא למימר דהאי מ"ד לית ליה הא דרשא דתשלח לד"מ דהא משמע דכ"ע אית להו להאי דרשא דהכי בתחלה משני לא צריכא דעבר ושקלי' לאם דלאו עברי' עשה הוא דאיכא ליתי עשה ולדחי עשה קמ"ל ופריך הניחא למ"ד קיימו ולא קיימו אלא למאן דתני בו"ב כמה דלא בחטי' לא עבריה ללאו ותו לר"י דאמר שלח מעיקרא משמע אפי' עשה נמי ליכא ומהמת זה משני כגון בנטלו ע"מ לשלח ומדפריך ותו לר"י כו' ולא קאמר דר"י לית ליה האי דרשא דתשלח ש"מ דכ"ע אית להו וא"כ הכתי מאי משני הואיל ואמר מר גדול השלום כו' הא למ"ד לימי ספורו ולא ימי חלוטו מאי איכא למימר עכ"ל · ועוד קשיא מ"ש הא דאמרינן בחולין שם דפרכינן מאי אולמא האי עשה מהאי עשה דצריך קרא דשלח תשלח דלא ידחה ומשני משום דס"ד

אמינא

אמינא דידחה משום דעשה דמצורע עדיף מפני גדול השלום וזה קשה פריך לר"י ור"י הא ס"ל דמותר בחש"מ וא"כ ליכא הטעם דגדול השלום וא"כ מאי אולמא האי עשה מהאי עשה דצריך קרא לרבות דלא דחי · עוד קשיא לי (שם בחולין) כיון שאמאי לא הקשה תיכף על הא דאמרינן בתחילת הסוגיא ליתי עשה וידחה לעשה מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ואמאי נטר עד לבסוף · ועוד קשיא היכי סד"א דדחי הא אינו בעידנא אך זאת כבר הקשו התוס' פסחים (ד' נ"ט) ותירצו דבעשה חמורה לא בעי בעידני' · אך מ"מ קשיא קודם דידע דעשה דמצורע עדיף מפני גדול השלום מדפריך מאי אולמא אמאי לא פריך הא אינו בעידנא · ונקדים מה שתמה הגאון בעל ש"א (סי' נ"ג) על הרמב"ם שפוסק בחייבי עשה אם בעלה היבם קנאה משום דמה"ת ראוי' ליבום ורק מדרבנן גזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שני' · ותמה האיך עשה דיבום דוחה לחייבי עשה כלא אין עשה דוחה עשה כו' ע"ש · והנוב"י סוף מה"ק תירץ וז"ל דהא דפשיטא לן בכל הש"ס דאין עשה דוחה עשה אטו יש לנו איזה לימוד ע"ז בשום מקום כו' והוא רק מצד הסברא דהאי עשה והאי עשה ומאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה וכן מפורש בסוגיא בחולין (שם) דסליק אדעתיה דעשה דמצורע ידחה עשה דשלוח הקן והקשה מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה הרי לא אמר הא קיי"ל דאין עשה דוחה עשה דבאמת לא קיי"ל זה בשום מקום משום לימוד רק הקשה מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה כו' · ועשה דוחה ל"ת בעינן קרא דבאמת ל"ת חמור מעשה כו' אבל עשה נגד עשה מה"ת הברירה בידו ואעפ"כ מדרבנן וודאי שאינו דוחה מטעם שב וא"ת עדיף כו' והנה אפילו אי נימא שגם מד"ת דבר זה סברא להיות בשב וא"ת אמנם עכ"פ הוא מטעם מאי אולמא דהאי מהאי וכ"ז הוא מתחילה קודם הקיום אבל אם עבר ועשה העשה דנימא ביושב כאילו לא קיים ולא קיים יבמתו דבר זה הוא תפל בלי מלח דהרי גם איפכא אמרינן מאי אולמא דהאי עשה דכ"ג בבעולה מהאי עשה דיבמה יבא עליה בנימא בלא קיים יבמתו כו' ומתורץ דברי הרמב"ם הנ"ל · ומקשין העולם ע"ד הנוב"י דר"ל דאף מדאורייתא נ"כ הברירה בידו לעשות איזה שירצה דא"כ מאי פריך (שם) מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ונ"ל קרא דתצלח דמאי פירכא דהא אי לאו קרא דתצלח ה"א דרשות בידו לקיים איזה מצוה שירצה או שלוח הקן או טהרת המצורע כיון דשקולות הן וע"ז קמ"ל קרא דתצלח ומאי פריך · אלא וודאי אע"ג דשקולות הן אסור לדחות א"כ ה"נ אסור לקיים מצות יבום בדחית עשה ואין כאן מצוה כלל ואם עבר ובעל לא עשה ולא כלום :

ורציתי לתרץ ע"פ הרמב"ם (פי"ג מהל' שחיטה) שכתב דלא יטול האם על הבנים אף לטהר את המצורע לפי שאין עשה דמצורע דוחה עשה ול"ת דשילוח הקן אבל עשה ול"ת דוחים את העשה ע"ש · וסברתו דע"י הל"ת אלים האי עשה ודוחה לעשה אחריתי וע"כ אף דבשאר ב' עשין ס"ל לנוב"י דמצי לעשות איזה שירצה מ"מ בעשה דשלוח הקן דכתיב ל"ת גבי' האי עשה עדיף משאר עשה ואין הברירה בידו לעשות עשה דמצורע · אך באמת ז"א דהא הנוב"י מבאר ג"כ דברי הריב"א (שם בחולין) שכיון שקיים המצוה אינו לוקה על הלאו שכיון שהלאו כמאן דליתא נשאר רק עשה ועשה ואמרינן מאי אולמא וכו' ולפי דברי הרמב"ם אדרבא הרי הל"ת ועשה דוחין לעשה (ומזה יהא קשיא מה דמבאר שם דהרמב"ם ס"ל כסברת הריב"א) וא"כ קשיא כנ"ל :

ועוד קשיא לי מהא דאמרינן לעיל (ד' ה') דע"א מעיו"ט או אינו אלא ביו"ט כו' ומלינו להבערה שהיא אב מלאכה · ולכאורה צריך להבין דלמא אתי האי עשה דתשביתו ודחי לל"ת דיו"ט וע"כ מוכרחין אנו לומר כמו דאמר רב אשי לקמן דהוי יו"ט עשה ול"ת אך לפי דברי הנוב"י דמבאר דאף בל"ת ועשה כיון דהלאו נדחית מפני עשה כמ"ש הריב"א וע"כ מותר לעשות מדאורייתא איזה שירצה דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה וא"כ אכתי קשה דלמא מיירי ביו"ט ואפ"ה מותר להשבית כיון דיכול לעשות איזה שירצה ואין לתרץ דאימתי אמרינן דהברירה בידו לעשות איזה שירצה הוא רק במצות עשה דמונח עליו לקיים מיד אבל לא במ"ע דתשביתו דאינו עובר במשהה חמץ ע"מ לבערו כמו דמבארו התוס' שם (ד' כ"ה) · דז"א דהא ע"כ מוכרחין אנו לומר דהא דכתבו התוס' דאינו עובר הוא רק על בלאו דב"י אבל על העשה דתשביתו עובר בכל שעה ושעה דאל"כ קשיא כמו שהקשו על התוס' דפריך שם על רבא דהוכיח דלא אמרינן מתוך הא בעינן צורך היום ותירצו דמה שמבער מקרי צורך היום ואי נימא דאינו עובר במשהה ע"מ לבערו א"כ קשיא הא ליכא צורך היום אלא וודאי הא דאינו עובר היא רק על הלאו אבל העשה הוא דעובר · דז"א דעיין בס' ע"י מהאמו"ר הגאון נ"י (סי' ה') דמבאר דאינו עובר אף על העשה וכן מבואר בס' שובת העמקים כלל ה' ע"ש · והא דהוי צורך היום מבאר אאמו"ר בארוכות ובקיצור מדבריו דהא באמת צריך להבין מפני מה נשתנה מכל הח"ל הנ"לע דאסור לעבור על הלאו אף בכוונתו לקיים העשה ומבאר דעשה דתשביתו בלאו שהוא מצוה בפ"ע ולא באה רק לתקן הלאו דהא הוכח השבתה אל מהלאו אף דליכא עדיין לאו דב"י וע"כ כיון שהוא מצוה בפ"ע ע"כ מותר לקיים הלאו כדי לקיים העשה כיון שהוא מצוה עקרית כו' וכ"ז הוא דווקא אם העשה דתשביתו אל מהלאו אבל לדברי ר"ע שמוכיח דהאי קרא דאך ביום הראשון מעיו"ט דאי ביו"ט הרי כתיב כל מלאכה לא תעשו ומלינו להבערה שהיא א"מ וא"כ איך מותר ביו"ט וע"כ מוכיח רבא דוודאי ס"ל לר"ע דלא אמרינן מתוך כו' דאי לאו הכי דלמא מיירי ביו"ט ומתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דשפיר איכא צורך היום שלא לעבור בב"י דהא לפי"ז אין לומר דמותר להשבות ע"מ לבערו דהא כיון דהמצוה אינו אל אלא בערב וא"כ לא קדמה העשה ללאו ואין זה רק כבאר להוין הנל"ע דבוודאי אסור לעבור על הלאו כדי לקיים העשה כו' · וא"כ לפי"ז דאמרינן דא"ע א"כ קשי' כנ"ל :

אך באמת מלינו לדחות וגם קשיא מכאן ע"ד הנוב"י משום דהכא אין סברא לומר דלותה התורה להשבית ביו"ט ומשום דאמרינן מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה דהא עשה דתשביתו יכול לקיים אף מעיו"ט וע"כ יותר מסתבר לומר דאוקמי מעיו"ט וכן תירצו המפרשים ע"מ דהקשו מנ"ל לר' עקיבא להוכיח דביו"ט דלמא מיירי ביו"ט ומלי לשרוף אף ביו"ט מטעם גזה"כ · ותירצו דיותר מסתבר לומר ולאוקמא מעיו"ט מלומר דהוי גזה"כ ולהתיר אף ביו"ט · אך קושיתי הראשונה קשיא · ע"כ נ"ל ליישב בהקדם מה שיש לדקדק (שם בגמרא) אמאי לא הקשו מקודם על מה דמשני ל"ל דעבר ושקלי' כו' מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה · דע"כ נ"ל דהוי הוה פריך מקודם ה"א דלא אמרינן דאלים האי עשה רק אי לאו קרא ה"א דהברירה בידו לעשות איזה שירצה דעשה כנגד עשה הוא · אבל לבסוף דמשני כגון שנטלו ע"מ לשלח וא"כ לא עבר גלאו והעשה הוא דאיכא וא"כ לא מצינו לומר דהברירה בידו לעשות איזה שירצה ולא לשלח · דהא אי לא ישלח הוי עובר נ"כ על הלאו וכמ"ש הפ"מ בס' שוהע"מ (כלל כ') בענין לאו הנל"ע דאם היה בדעתו לקיים העשה הוי לא עבר על הלאו כלל וכמ"ש התוס' דהמשהה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר אך בהם שלא יקיים א"כ העשה הוי הוא כמבטל עשה ול"ת ומביא ראיות ע"ז · וע"כ לא נוכל לומר שהברירה בידו לעשות איזה עשה שירצה · וא"ת א"כ

כהאי ה"נ דלא ישא דהא יעבור על ל"ת ועשה · דה"א דכיון דהוא מטעם דחית עשה לעשה ע"כ אף דעי"ז יעבור על הלאו מ"מ פטור הוא דמאי ה"ל למעבד דהא הוא אנוס באונסא דרבנן וכמו דאמרינן בשבת לענין רדית הפת דאינו מחויב מיתה והטעם כיון דהא הוא רוצה לרדות אך אנן לא שבקינן ליה והרי הוא דומה למ"ש הריב"א (שם) דהא דאמרינן בפ' אלו עוברין (ד' מ"ז) דאמריסה לא לחייב הוא"ל וחזי לכסות דם ציפור והקשה והא יו"ט הוי עשה ול"ת ותירץ דנהי דלא דחי מ"מ אם עבר על אותו לאו אינו לוקה דהא דלא דחי היינו משום עשה אבל הלאו כמאן דליתא דעשה הוא דדחי · אלמא אע"ג דאין אנו מניחין אותו לכסות משום דיום טוב עשה ול"ת וא"כ צריך שילקה על השחיטה ואפ"ה כיון שאם יהרוג ויכסה לא עבר רק על העשה בלבד א"כ אף השתא ליכא מלקות אף דאסור לכסות · אלא וודאי כיון דאנן לא שבקינן ליה פטור הוא על הלאו · ועיין בס' כ"י מאאמו"ר הגאון (סי' ד') עש"ה: וא"כ מוכח דסברת הגמרא היא מטעם עשה דוחה לעשה ע"כ שפיר פריך מאי אולמא כו' וע"ז משני מפני גדול השלום · [אך עיין בקדושין ד' ל"ד בתוס' דמבואר דלא כהשפ"מ וע"ש בס' כ"י מאאמו"ר נר"ו מה דמבאר בזה]:

וראיתי בס' או"ח דמבאר הטעם שכתב הרמב"ם הנ"ל דעשה נדחית מפני הל"ת ועשה הוא מפני שבמקדש כתב דאם עבר ולקח אף לדבר מצוה לוקה והדי שלא תקשה למה הוא לוקה ליתי עשה דמצורע וידחה הלאו דלא אקא והסברת הריב"א דעשה דחי להל"ת לזאת כתב דעשה ול"ת דהה"ק דוחה לעשה דמצורע וכיון דנדחה לגמרי עשה דמצורע ע"כ לקי אף אם לקח לדבר מצוה חבוא דעת הרמב"ם לדחות סברת הריב"א ודלא כדעת הטו"י דמבאר דס"ל להרמב"ם כהריב"א · ולענ"ד נראה דאין ראיה מזה דשפיר מצינן למימר דס"ל כשיטת הריב"א ומ"מ ניחא מאי דפסק דלוקה דמצינו לומר דס"ל להרמב"ם כשיטת הר"י בפסחים (ד' נ"ט) דכעשה דחי עשה לא בעינן בעידנא משא"כ לענין ל"ת בעי בעידנא ובנטילת ציפרים הוא שלא בעידנא כמ"ש התוס' שם וע"כ אינו דוחה הלאו ומש"ה לקי · והריב"א דס"ל (שם) דלא לקי אזיל לשיטתו דפליג על שיטת הר"י (שם בפסחים) ע"ש · ובזה יתורץ קושיות התוס' זבחים (ד' ל"ג) על הא דאמר רבינא לענין מלקות אתמר דהקשו התוס' האיך אמרינן דעשה שיש בו כרת הוא"ל ותמור דוחה לל"ת ועשה והלא גם עשה דמצורע דהמור משום שלום בית ודחי עשה אפ"ה לא דחי ל"ת בהדי עשה כדאמרינן בס בחולין ל"ל בגפל ע"מ לבלה דלאו ליכא כו' ע"ש · וע"פ שיטת הר"י שהבאתי דהאל ל"ת בעינן בעידנא והאל העשה לא בעינן בעידנא וע"כ שפיר מבני דנטל ע"מ לשלח דלאו ליכא הא בלא"ה לא דחי עשה התורה משום דאינו בעידנא · אך יש לדחות דהא התוס' אזלי בס דע"כ בעשה התמור דוחה ג"כ ללאו אף אם אינו בעידנא כמו דמבואר שם (ובזה יתישב קושית התוס' שבת (ד' קל"ב) תוס' בד"ה הלי וסוף הדבור בד"ה וא"ת והא אמר כו' והו"ק) · אולם באמת נ"ל ליישב הב' קושיות שהקשו שם ותיפוק ליה דאינו בעידנא ותירצו דעשה שיש בו כרת דוחה אע"ג דאינו בעידנא ופ"כ הוכרח התוס' לחלק בין עשה שיש בו כרת לעשה שיש בו תומרא אחרינא · ובאמת מצינו להוכיח דלרבינא ס"ל דלא בעי בעידנא · דהנה אמרינן במנחות (ד' מ"כ) אמר רבינא כהנים אילטריכא ליה לאשמועינן סד"א מדאשתרי מליקה גבייכו תשתרי נמי ט"ע קמ"ל והקשו התוס' אע"ג דכלאים נמי אשרינן בלא קרא · ותירץ אאמו"ר הגאון נ"י דשאלמא בבלאים אפ"ל שהוא ע"ד דחיה דעשה דוחה ל"ת וכמ"ש הדו"ל משא"כ במליקה דא"א לומר שהוא ע"ד דחיה דעשה דוחה ל"ת דהאיך ידחה

עשה דקדשים דאיתא בשאלה לל"ת דנבילה דלי...l בשאלה אלא וודאי שהוא בתורת היתר וע"כ ס"א בלא קרא דאישתרי נמי מליקה גבייכו וע"כ שפיר אילטריך קרא דט"ע לא יאכלו משא"כ בכלאים בבגדי כהונה דאפ"ל שהוא ע"ד דחיה עכ"ל · אך עכ"ז קשיא לי להתורה דהאיך מצינו לומר בכלאים שהוא ע"ד דחי' דעשה דחי לל"ת הא בעידנא דלבישה אכתי לא מקיים עשה דלא מקיים רק בעידנא דהקרבה · אלא וודאי דרבינא לא ס"ל להאי כללא דאילטריך בעידנא דקא עבר לאו יקיים העשה וכמו שאבאר לקמן דפליגי בזה האמוראי ומתורץ קושית התוס':

ועתה נחזור למה שביארנו לעיל כיון דאנן פסקינן דמצורע מותר בתה"מ וא"כ שפיר טבל למילף מגזיר דעשה דאינו בשאלה דוחה לל"ת ועשה דישנו בשאלה וכמו שביארנו · וא"כ נישבה קושית הרשב"א אמאי לא נימא דאתי עשה דלולב וסוכה וידחה ל"ת דבל יחל ואין לתרץ דהא גבי נדר איתא ג"כ עשה דכל היוצא מפיו יעשה דהא האי עשה ול"ת איתנייהו בשאלה ועשה דאינו בשאלה דוחה לל"ת ועשה דישנו בשאלה · וכן הקשו על הרמב"ם דפסק בפ"ג מהל' נדרים דנדרים חלין ע"ד מצוה ואם נדר שלא לאכול מצה ליל פסח ואכל דלוקה והקשו אמאי לא אתי עשה ודחי לל"ת ורצו ג"כ לתרץ דגבי נדר איכא עשה ול"ת כנ"ל והקשה ע"ז הט"ל דהא הל"ת ועשה איתנייהו בשאלה וע"כ שפיר ידחה · ולפי מ"ש קשיא יותר הלא להרמב"ם גופא מוכח דעשה דאינו בשאלה דוחה לל"ת ועשה דישנו בשאלה מדפסק דמצורע מותר בתה"מ וא"כ ליכא טעמא דגדול השלום וא"כ שפיר מוכח דדחי כמו שביארנו · אך השעה"מ תירץ ע"פ סברת התוס' עירובין (ד' ק) דאין עשה דוחה ל"ת הבאה ע"י פשיעה וה"נ בא ע"י פשיעתו שנדר וע"כ לא דחי וא"כ מתורץ דברי הרמב"ם · וא"כ לפ"ז יהיה מתורץ ג"כ קושית הרשב"א · אך לפ"ז יהיה מזה קשיא על הרשב"א דלא ס"ל ע"כ סברת התוס' הנ"ל איך יתרץ קושית התוס' בעירובין:

אך באמת צריך להבין דהשעה"מ שדא ביה נרגא ע"ד התוס' מסוגיא דזבחים (דף צ"ז) יקדם להיות כמוהו כו' וליתי עשה ולדחי' לל"ת ותירץ רבא דאין עשה דוחה לל"ת שבמקדש ורב אשי תירץ יקדש עשה הוא כו' עכ"פ מוכח דאף עשה דפשיעה דחי לל"ת ועשה ועי"ש בהל' נדרים מה דמתרץ · ועיין בח"ש סי' ע"ו דמתרץ ג"כ קושית השעה"מ:

אך לפע"ד נ"ל ליישב בהקדם דלהתורה צריך להבין קושית התוס' מה שהקשו דליתי עשה דמתן ד' ולידחי לאו דב"ת הא על מה דאיכא עשה דמתן ד' ליכא לאו דב"ת ועל מה דאיכא לאו דב"ת ליכא עשה דמתן ד' · אך מוכרחין אנו לומר דהכי אזלי קושית התוס' כיון דמונח עליו לעשות עשה דמתן ד' מאי איכפת לי' שאם יעבור עי"ז על ל"ת דב"ת אמאי לא אתי עשה ודחי ל"ת וע"ז תי' התוס' דלא דמי כלל לכלאים בציצית דהכא ע"י פשיעה הוא בא והיה יכול להתקיים בלא דחית הלאו · אך להתורה ג"ז צריך ביאור דהא לפ"ז קשיא הא דאמרינן ביבמות (דף כ"א) דביאה כ"ג באלמנה דת"א פוטרת לרתה ות"א כו' ומ"ד פוטרת אתי עשה והדי את ל"ת וא"כ קשיא אמאי דחי הא בא ע"י פשיעה דהכי יכול לקיים העשה בלי העברת הלאו · דהיינו ע"י הלרה · ואף אי נימא דבדיעבד שפיר אמרינן דנתקיים המצוה משום דהא בלא זה נמי קפי' האיך דחי הא יכול לקיים שניהם וכמ"ש לעיל (דף ל"ה) דה"א דא"כ יהיה קשיא מאי דהשיב ר"י לר"א (שם בעירובין) הכונת עברת על ב"ת כו' ועוד הא דאמרינן בשבת (דף קל"ג) היכא דאיכא אחר ליעבד אחר וא"כ היתכן אם הי' באפשרי מקודם לקיים ע"י אחר שוב אינו רשאי לעשות בעצמו משום דהא ע"י פשיעה דהא יכול לקיים בלא דחית הלאו

וכן במלה בל עבל בר"ל דאתי עשה ודחי לל"ת וע"כ אילטריך הכיקש כדמבואר (לעיל בס) וא"כ אם היה לו מקודם מלה אחרת ובוב אם לא יהיה לו אח"כ רק מלה שאינו יולא רק אם נאמר דאתי עשה ודחי ל"ת דנימא דאינו דוחה כ"ז אין הסברא נותנת לומר כן · וע"כ נ"ל דהיכא דבעת שרולה לעשות המלוה ומוגח ע"ז האיסור מחמת שאינו רשאי משום ל"ת ומינח ע"ז מ"מ לקיים בזה שפיר אמרינן דהל"ת נדחית לגבי העשה דכן הורה לנו התורה דהל"ת נדחית לגבי העשה ובוב ליתא להל"ת וע"כ מוכרח הוא לקיים המ"ע כגון גבי מלה אף אם נדר מקודם שלא לאכול מלה ואח"כ לריך לאכול מלה וא"כ יש בזה הדבר איסור ל"ת וקיום העשה ע"כ אמרינן דהל"ס נדחית לגבי העשה אבל הכא גבי ב"ת נ"ל דנדחית הל"ת לגבי זה הדבר שיקיים העשה. דהא על מה דמונח הל"ת אינו מונח ע"ז העשה · אך רק הוא לא מלי לקיים העשה בלתי אם יעבור הל"ת וא"כ להאורה לריכין אנו ג"כ לומר דידחה מ"ע דמוטל עליו את הל"ת ביעבור עי"ז · וע"ז תירלו התוס' דכיון דבא ע"י פשיעתו וע"כ אין אנו יכולים לומר דריבתה לנו התורה דל"ת נדחית לגבי העשה דהא אם לא פשע כו' נתקיים העשה בלי העברת כלהו וא"כ האיך מלינו לומר דהתירה לנו התורה לעבור על הל"ת לגבי העשה וע"כ מדייקי התוס' בלשונם והיה יכול להתקיים בלא דחית כלאו · ועתה מתורץ קושיתם מהגמרא דזבחים דשם מונח ע"ז הדבר שרולה לקיים העשה איסור ל"ת וזהו כללא בידינו דעשה דוחה לל"ת · וכ"ז נכון וברור לענ"ד:

וא"ב עתה הוזרת הקושית על הרמב"ם וקושית הרשב"א הנ"ל · אלא וודאי דעיקר הטעם גבי נזיר הוא כמ"ש הרמב"ם (פ"ז דנזירות הל' ט"ו) דנזיר שנלטרע כו' הרי אינו קדוש כבן ונתבטל העשה מעליו ולא נשאר אלא ל"ת דתער לא יעבור על ראשו ולפיכך באה העשה של תגלחת המלורע ודחי ללאו · וא"כ לדידי' לא מוכח דדחי ל"ת ועשה אף היכא דאיכא בשאלה · וע"כ שפיר פסק היכא דנדר שלא לאכול מלה ואח"כ אכל דלקי משום דלא מלי למימר אתי עשה ודחי לל"ת דהא גבי נדר איכא ל"ת ועשה · ואף דאיכא בשאלה מ"מ לא דחי · וע"כ שפיר תנן בנדרים דאין עשה דסוכה ולולב דוחין לנדר ומתורץ קושית הרשב"א ובזה יתיישב השגת הראב"ד על הרמב"ם בס פ"ז דנזירות דמלינו לומר דהרמב"ם הוכרח לזה דאל"כ קשיא מתניתין דנדרים:

וביותר ביאור יבואר בהקדם מה דהקשה הטעה"מ בהל' לולב על הא דאמרינן בר"ה (דף כ"ח) א"ר יהודה א"ר בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע לא יצא כו' אמאי לא נימא דאתי עשה ודחי לל"ת וכמו כן הקשה הפ"ם (בס דף ל"ג) ליתי עשה דשופר ולדחי' לל"ת דיו"ט ומשני דיו"ט הוי ל"ת ועשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה וכ"ז גבי יו"ט אבל לא לגבי איסור מעילה והמועל בזדון אינו אלא בלאו כמ"ש הרמב"ם (בפ"א מהל' מעילה הל' ב') דכל המועל בזדון לוקה כו' וא"כ אפילו לכתחילה יתקע בו · ודוחק לומר דר"י ורבא איירי בדאית לי' שופר אחר וע"כ לא יתקע כיון דאפשר באחר דהא בהא אמרו למלתייהו וה"ל לפרושי דבריהם ועוד דלא מלינו בשום פוסק דמחלק בזה כו' ורולה לתרץ עפמ"ש הר"ן דהש"ס היה יכולים לתרץ דמש"ה אין עשה דשופר דוחה לל"ת דיו"ט משום דלא הוי בעידנא אלא דיהות מבני ע"ם וא"כ לפ"ז י"ל דה"נ לא הוי בעידנא דמתחילת תקיעה מועל ואינו מקיים העשה אלא לבסוף דהא לריך שיעור תקיעה כו' עכ"ל · ול"כ דלא דמיא דהתם גבי יו"ט שפיר מתרץ הר"ן משום דלא הוי בעידנא דהאמת מוכרחין אנו לתרץ כן אליבא דמ"ד דיו"ט הוי רק ל"ת כמבואר בשבת (דף כ"ד) וא"כ קשיא אמאי לא דחי עשה דשופר לל"ת דיו"ט אלא וודאי משום דלא הוי בעידנא וכמו שתירץ הר"ן אבל לענין שופר של עולה ושלמים ליכא לתרוצי דמש"ה לא דחי יען דלא הוי בעידני' דהא התוס' מבארים בפסחים (דף נ"ט) דבאמור נגד קל לא בעינן בעידני' ואף בדבריהם ז"ל הוא לענין דחית עשה לעשה · אך מ"מ בוודאי דה"ה בדחית עשה לל"ת אם יש לעשה חומר נגד הל"ת דדוחה אף שאינו בעידנא והראי' דאי נימא לחלק דדוקא עשה החמור נגד עשה הקל לא בעי בעידנא אבל גבי עשה החמורה נגד ל"ת הקל בעי בעידנא א"כ מאי מקשי התוס' בזבחים דף (ל"ג) דהא מלינו לומר דגבי ל"ת אין שום ה"א דידחה דהא בעי בעידנא ורק עשה הד"א דידחה יען דלא בעי בעידנא אלא וודאי דאין לחלק והטעם הוא דנחזי אנן דמנ"ל דבעי בעידנא הוא משום דכל מה שידעינן דחית העשה לל"ת ילפינן מכלאים בלילית וע"כ אמרינן דבעינן דומי' דכלאים · אבל בדחית קל נגד המור אין לריך לילפותא אלא מסברא אית לן למימר דחמור דוחה הקל ממנו וע"כ אין חילק בין בעידני' לבלא בעידנא · וע"כ הכא לענינינו גבי שופר דהעשה חמיר דליתא בשאלה והל"ת דמעילה קל דישנו בשאלה וע"כ לא בעינן בעידנא · וא"ת הא התוס' מבארו בכריתות (דף י"ד) דלאחר שנשחטו ונזרקו דמן בוב ליתא בשאלה וא"כ מלינו לומר דאיירי לאחר זריקה · דז"א חדא דמאי פסקא ועוד הא ע"כ איירי לפני זריקה דאי לאחר זריקה א"כ עלמותיו מותרין כמו הבשר וכמו דאמרינן בזבחים (דף פ"ו) מה התם עלמותיו מותרים ופירש"י שהרי הבשר מותר מכש"כ עלמות וכמו שפירש"י (בס בר"ה) וע"ש בזבחים בתוס' ד"ה אתיא דמיירי קודם זריקה [ובזה יתורץ קושית הכ"ת על רש"י עש"ה] וא"ת הא בהמת מוכח דאף לאחר שנשחטו נמי ליתא בשאלה והא דנקטי התוס' לאחר שנשחטו ונזרקו ל"ד נזרקו · דאל"ה א"כ לפי מה שתירלו התוס' בס דמש"כ לא תני שבועה משום דמלתא דאיתא בשאלה לא קתני א"כ מאי פריך הש"ס בס ונוקמא כגון שאכל כזית פיגול כו' דא"כ כיון שלא נזרק כהלכתו מהני לן שאלה ומידי דאיתא בשאלה לא קתני אלא וודאי דכוונת התוס' אפילו נשחטו כהלכתן לא מהני שאלה:

אך בהאמת ז"א דהנה הטו"א מתרץ קושית התוס' דהקשו בס בעירובין דאמאי לא אתי עשה דמתן ד' ולדחי' ל"ת דב"ת ותירץ משום דהעשה ישנו בשאלה וע"כ אינו דוחה והקשה הוא בעלמו על דבריו הא תינח היכא דהמקדיש בעלמו הקריבו דאפשר בשאלה אבל היכא שמת ובנו מקריבו הרי אינו בשאלה דא"א לו לשאול על הקדש אביו ומתניתן פסיק ותני סתמא ואפילו הקריבו בנו · ותירץ כיון דבס עשה זו איתא בשאלה היכא דהקריבו המקדיש בעלמו ע"כ אפילו הקריבו היורש לא פקע בס שאלה מיני' וגדולה מזו מלינו ביבמות (דף ה') דאמרינן בס דעשה דתגלחת מלורע דוחה לל"ת ועשה דנזיר הואיל ונזיר ישנו בשאלה ופסיק ותני דדוחה לל"ת ועשה דנזיר אפילו בנזירות שמשון דליתא בשאלה כדאמרינן בנזיר (דף י') וע"כ היינו טעמא דבס נזירות חד הוא מכש"כ הכא דהאי קרבן גופא הוי בשאלה עכ"ל · ואף דהאמו"ר הגאון נ"י מדחה זאת משום דבנזיר שמשון ליכא עשה דקדוש יהיה וכמו שכתבתי לעיל דברי הרמב"ם דאם נטמא בלרעת ליכא עשה דקדוש יהיה וא"כ בנזירות שמשון כיון שמותר לטמא למתים ממילא ליכא עשה דקדוש יהיה וגם ליתא לעשה דכל היולא מפיו כמו שכתבתי לעיל דברי האמו"ר נר"י על הרמב"ם · אך עכ"פ ראיתו הראשונה מוכרחת כיון דהעשה הי' בשאלה לא פקע בס שאלה מיני' · וא"כ לענינינו נמי ניחא כיון דל"ת של מעילה היה בשאלה קודם שנשחטה אזי נקרא ישנו בשאלה אף לאחר שחיטה דבס קדשים חד הוא וע"כ כיון דמקרי ישנו בשאלה אזי הוא חמור נגד קל ולא בעי בעידנא עוד נראה

לי דמצינו להוכיח דרבא סבירא ליה בוודאי דלא בעי בעדני' כדמוכח בשבת (דף קל"ב) דרבא משני דמש"ה דחי צרעת לעבודה משום דנברא לא חזי ור"א מתרץ דהיכא אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת כו' היכא דבעידנא דקא עקר ללאו קא מקיים לעשה · וא"כ רבא דלא משני כן מסתמא ס"ל דלא בעינן בעדני' כו' · וכן ראיתי בטוב"י (סי' קמ"א) דמבאר הא דפליגי בזבחים (דף ל"ז) רבא ורב אשי דרבא יליף דעשה לא דחי לל"ת במקדש מקרא דועלם לא תשברו בו ור"א אמר דהוי עשה ול"ת דפליגי בזה דר"א דלא יליף מועלם ל"ת בו משום דלדידי' לא מוכח דנוכל לומר דמש"ה לא דחי יען דאינו בעידנא וכמו שהקשו התוס' פסחים (דף פ"ה) ורבא ס"ל דלא בעי בעדני' · ולפי דברי הנ"ל נוכל לומר דאזלי לשיטתייהו בהא דפליגי בשבת (שם) ולכאורה מצינן למימר דלאו ראיה מהא דועלם ל"ת בו דמצינו לדחות כמו שמבארו התוס' בזבחים (דף ל"ג) דעשה שיש בו כרת דחי ללאו אע"ג דאינו בעידנא והתם בפסח עשה שיש בו כרת הוא · אך באמת ז"א דזה פשוט דכרת הוא רק על השחת הק"פ אבל לא על אכילת הק"פ כדמוכח בכמה מקומות · ולכאורה מצינו להוכיח דרבא ע"כ ס"ל דבעינא בעידנא דאל"כ האיך משני הא דלא דחי עשה דשופר לל"ת דיו"ט דלדידי' לא מצינן לשנויי' כמו דמשני (שם בר"ה) דיו"ט הוי עשה ול"ת דהא לרבא ליכא רק עשה דיו"ט כמו דאיתא בשבת (דף כ"ד) בתוס' ד"ה ולא ע"ש וא"כ ע"כ יתרץ דמש"ה לא דחי יען דאינו בעידנא כמו שהבאתי לעיל דהר"ן מתרץ כן · אך באמת ז"א דעיין בתוס' (שם בפסחים) ד"ה ולא דמבארו דרבא ס"ל בפיר כר"א דיו"ט הוי עשה ול"ת ע"ש וא"כ שפיר משני דמש"ה לא דחי מחמת דיו"ט הוי עשה ול"ת (ובמק"א הארכתי בזה) וא"כ כיון דהוכחנו דרבא ס"ל דלא בעי בעידני' וע"כ לא נוכל לתרץ כמו שתי' הטעה"מ:

ע"ב נ"ל לתרץ ע"פ מה שחקרתי במק"א הא דאמרינן דאין עשה דוחה ל"ת במקדש מה הוא הטעם דאי נימא דל"ת שבמקדש אלים טפי מכל ל"ת שבתורה וא"כ העשה נמי אלים מכל העשין שבתורה וה"ל למדחי' עשה החמור לל"ת החמור כמו דאמרינן דעשה דחי לל"ת הקל · ואי נימא להפך דעשה שבמקדש קיל דישנו בשאלה ואע"ג דכעת נוכל למצא אופן דליתא בשאלה אך בזה אין כפ"מ כמו שביארנו לעיל דכיון דהי' בשאלה א"כ אין בה חומר וע"כ לא דחי · דז"א דא"כ הל"ת שבמקדש נמי קיל דישנו בשאלה · ועוד נחקור מפני מה אמרה תורה דעשה דחי ל"ת הלא ל"ת חמור יותר מעשה לענין עונשין דאיכא מלקות ועוד הא אמרינן ביומא (ד' פ"ו) לענין ד' חלוקי כפרה דל"ת חמור יותר מעשה ולכאורה נוכל לומר דלענין קיום העשה עדיף יותר מקיום הל"ת דקיום העשה הוא בקום ועשה וקיום הל"ת בשב וא"ת וע"כ צריך לקיים יותר העשה מהל"ת · אך באמת ז"א דהא תינח היכא דנפגד העשה מל"ת וע"כ הקיום של העשה עדיף יותר מקיום הל"ת אבל היכא דבעת שיקיים העשה יעבור הל"ת צריכין אנו לומר איפכא דיותר ראוי לעבור על העשה מלעבור על הל"ת דאם יעבור על העשה הוא בשב וא"ת ואם עובר על הל"ת הוא בקו"ע וע"כ מצד הסברא הי' לנו לומר דלא דחי עשה לל"ת והא דאמרינן דדחי הוא מצד גזה"כ בכלאים בציצית וע"כ אמרינן דבעינן דומיא דכלאים בציצית לענין בעידנא · ועוד ס"ל לחד מ"ד בירושלמי בפ"ק דבילה דהא דדחי עשה לל"ת דווקא היכא דכתובה בצידה וע"כ בא הכתוב לרבות דבמקדש אינו דחי דלא נימא דיליף מכלאים בציצית · והשתא נחקור אם הל"ת לאו דעלמא אי דחי אי לא אי נימא דכיון דהל"ת הוא לאו דאיכא אף שלא במקדש א"כ מן הדין הוא דנדחה מפני העשה א"כ אף אם יתרחש במקדש נמי נדחה או לא

ולכאורה יש להביא ראי' דדחי ממה דהקשו התוס' בעירובין (דף ק') דליתי עשה דזריקת דם ולדחי' לאו דב"ת ואי נימא דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש אפי' ל"ת דנוהג בעלמא א"כ מאי קשי' להו להתוס' הא נוכל לתרץ דמש"ה לא דחי דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש · אלא וודאי דווקא ל"ת שאינה רק במקדש הוא דלא דחי · אך מצאתי בשעה"מ הל' נדרים שמביא בשם המהרי"ק בכתב וז"ל ועוד שהרי כתבו התוס' בעירובין ועוד י"ל דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש כו' מיהו יש לדחות דלא דמי דהיינו טעמא דלא דחי ל"ת שבמקדש משום דחמור ולא מידחי מקמי עשה אבל גבי ב"ת לא שייך שום חומרא משום דשייך נמי בעלמא מ"מ יש לומר כיון דהוי במקדש לא דחי עכ"ל:

אך באמת קשי' לי מאוד הא מוכח בפירוש דעשה שבמקדש דוחה ללאו דעלמא דאמרינן בשבת (דף קל"ב) דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט ולא אתי עשה ודחי לל"ת ומייתי לה אביי מדכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט · והשתא מנ"ל דאין עשה דמילה דוחה לל"ת דיו"ט הא שאני התם גבי עולת חול ביו"ט דה"ל עשה שבמקדש ומש"ה אינו דוחה לל"ת דיו"ט משא"כ עשה דמילה הוי עשה דעלמא ושפיר דוחה לל"ת דעלמא אלא וודאי דעשה שבמקדש דוחה לל"ת דעלמא וע"כ קשי' להמהרי"ק והשעה"מ דמספקא להו בזה · אך לחומר הנושא דהא השעה"מ מביא ג"כ דגם הרשב"א בחידושיו כתב תי' זה דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש בשם התוס' בעירובין (שם) וע"כ נ"ל לתרץ דלאו ראי' מהתם דהנה (שם בזבחים) יליף רבא דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש מקרא דועלם ל"ת בו ורב אשי אמר יקדם עשה הוא ואין עשה דוחה לל"ת ועשה ומשמע דר"א אתי לאפלוגי אהא דרבא וכן ראיתי בשעה"מ דמביא דכן כתב הק"א (דף י"ג) לך הקשה דא"כ תקשה לר"א ברייתא דאחד עלם שיש"ת כו' דניתי עשה דאכילת פסח וידחה לל"ת דשבירת עלם אשר ממנו הביא רבא ראי' דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש ולומר דר"א ס"ל דמטעמא דהתם משום דאפשר לקיים שניהם ע"י גומרתא וכמו שהקשו התוס' שהוא דוחק דכל כי האי ה"ל לר"א לאומרו כו' · וא"כ לענינינו שפיר ניחא דהנה התוס' הקשו ג"כ בפסחים (ד' פ"ה) דהא אפשר לקיים שניהם ע"י גומרתא דהשירף בעצמות אין בו משום שבירת עלם וקיי"ל דהיכא דיכול לקיים שניהם לא אתי עשה ודחי לל"ת ותירץ ר"ת להשב"א דלרבא שפירש לעיל דאסור בגומרתא משום הפסד קדשים ע"ש ופי' המהרש"א דדוקא לרבא הוא דקאמרי הכי התוס' דלאביי כיון דאינו בוודאי שפקע מקרי אפשר לקיים שניהם לגבי שבירה גופא (ודלא כמשמע מהתוס' זבחים) וא"ה לאביי לא מצינן לומר דאתי עשה דאכילת פסח ודחי לל"ת דש"ע דהא אפשר לקיים שניהם וא"כ ממילא לא מוכח דאין עשה דוחה ל"ת במקדש · וע"כ אמר אביי הטעם כמו דאמר ר"א משום דהוי עשה ול"ת וא"כ כיון דלאביי לא מוכח דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש וע"כ שפיר יליף אביי הם בשבת דמילה שלא בזמנה דלא דחי מעולת חול ביו"ט ולא קשיא הא מצינו לומר דשאני התם בעולת חול דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש דז"א דלאביי לא מוכח כלל דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש וע"כ ממילא לאו ראי' מהתם דדוקא ל"ת שבמקדש לא דחי אבל לאו דעלמא דחי דאל"כ האיך יליף אביי מילה שלב"ז מעולת חול דאינה קריבה ביו"ט דז"א דלאביי לא מוכח כלל דאינו דוחה אפי' ל"ת שבמקדש גופא ומכש"כ לאו דעלמא וא"כ שפיר מצינו לומר דלאו דעלמא נמי לא דחי · ולכאורה נוכל להוכיח דלאו דעלמא נמי לא דחי מהא שהבאתי לעיל הגמרא דמנחות דרבינא אמר כהנים אילטריכא לי' מדאשתרי מליקה גבייהו כו' והקשו התוס' הלא כלאים אסור בלא קרא ואפשר לתרץ דשבעתא בכלאים אפשר לומר מטעם דאית עשה לל"ת אבל במליקת קדשים לא נוכל לומר

מטעם

מטעם דהוי עשה ול"ת דהא אין עשה דוחה ל"ת במקדש ע"כ דהוא בתורת היתר ולא בתורת דחי' וע"כ שפיר אמר רבינא דס"ד מדאצטריך כו' אך כ"ז ניחא אי נימא דאף לאו דמלאכה נמי לא דחי וע"כ לא נוכל לומר גבי מליקה מטעם עשה דחי ל"ת אבל אי נימא דלאו דמלאכה דחי אף במקדש א"כ שפיר מצינו לומר ג"כ גבי מליקה נמי מטעם עשה דוחה ל"ת משום דלאו דנבילה הוא לאו דמלאכה אך באמת ז"א דמצינו לדחות דלא נוכל לומר מטעם אתי עשה ודחי ל"ת משום דהאי עשה ישנו בשאלה והל"ת אינה בשאלה וכמ"ש לעיל וע"כ לא נוכל לומר מטעם דחית עשה לל"ת אלא ע"כ הוא בתורת היתר · עכ"פ ביארנו דמצינו לומר כמו שהביא הרשב"א בשם התוס' בעירובין שם דלהכי לא דחי עשה דזריקת דם לל"ת דנ"ת משום דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש אע"ג דהוי ל"ת שנוהג אף שלא במקדש וא"כ מן הדין נדחית מפני העשה אך מ"מ אם הוא נוגע בקדשים אינו נדחה וא"כ ה"ה אע"ג דעשה דחי לל"ת מ"מ היכא דהל"ת נוגע במוקדשין לא דחי וע"כ לא אתי עשה דשופר ודוחה לל"ת דמעילה אך מ"מ יש לדחות :

וע"ב אתכן בתוס"ת דהנה הר"ן כתב בנדרים (דף י"ח) שנשבע שיאכל ככר זה וא"כ אסר עליו בקונם אסור לאוכלו כדאמרינן קונם סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל דאסור ובוודאי דכי היכי דנדר חל ע"ד מצוה חייל נמי אשבועה דמצות ושבועות שתיהם איסור גברא וחייל עליו נדרו דהוי איסור חפצא לבטל בשב וא"ת כו' ודעת הרשב"א בתשובותיו דאע"ג דנדרים חלו לבטל את המצוה כמו קונם סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל מ"מ בקונמס הנהו חלים כגון קונם שלא אוכל נבילות וטריפות דאין איסור חע"א · ומביא הא"מ ראי' לדעת הרשב"א מהא דאמרינן בכריתות גבי הא דאוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם א' ומפרש לה בש"ס דמוקדשין חל על איסור חלב מינו דאיתוסף בה איסור הנאה חל נמי על חלב כו' · ותיפוק לי' דמוקדשין הוי איסור הפלאה דהא נדר הוי האומר הקרבן כאימרא ומוקדשין הוי נדר גמור ואיסור חפצא חייל אאיסורין אלא ע"כ מוכח כדעת הרשב"א וכן בכריתות ס"פ ספק אכל מייתי לה מקרא דבמוקדשין אחע"א דכתיב כל חלב לד' לרבות אימורי קדשים למעילה ע"ש ותיפוק לי' דאימורין ה"ל איסור חפצא וחייל על איסורין ואע"ג דבשר ק"ק לאחר זריקה תו לא מקרי דבר הנדור היינו הבשר כיון שיש לנהנים היתר לכהנים או לבעלים אבל אימורין דלגבוה סלקי לעולם הוי דבר הנדור כדמבואר בנדרים פ"ב דהאימורין הוי לי' נדר וא"כ ה"ל איסור חפצא והאמאי בעי דליהוי איסור כולל או מוסיף כו' ע"ש · עכ"פ היוצא מדבריו דמוקדשין נקרא דבר הנדור והוי איסור חפצא ואע"ג דבקדשי קלים לאחר זריקה תו לא מקרי דבר הנדור · אך ע"כ מיירי (בשם בר"ה) בקודם זריקה כמו שפירש"י שם וכמו שכתבתי בגמרא זבחים דלאחר זריקה עצמותיו מותרים וע"כ כיון דמיירי קודם זריקה מקרי דבר הנדור והוי איסור חפצא וע"כ לא שייך לומר דיבא עשה דשופר וידחה לל"ת דמעילה דהא מוקדשין הוי איסור חפצא ואיסור חפצא חל לבטל המצוה משום דעל החפץ לא חל המצוה · וע"כ יהודן נמי מה שהקשה הרשב"א אמאי לא אמרינן בנדרים אתי עשה ודחי ל"ת דז"א דלא שייך לומר דידחה המצוה שהוא על גופו להתיר איסור החפץ דהא החפץ אינו מושבע לקיים · ועוד דהא בנדרים מרבינן בפירוש דחל לבטל המצוה כמו דאמרינן בנדרים (ד' ט"ז) לא יחל דברו דברו הוא דלא יחל אבל מיחל הוא לחפצי שמים ואי נימא דאתי עשה ודחי ל"ת לא משכחת מהי דאמרינן אבל מיחל הוא לחפצי שמים · וע"כ כתב הרמב"ם כיצד חלות נדרים כו' אם אכל או ישב לוקה וא"כ לכאורה קשה הא ביארנו לעיל דהרמב"ם ס"ל כשיטת הריב"א דהלאו

נדחה מפני העשה לענין מלקות וא"כ אמאי אמרינן דלוקה אלא וודאי כיון דגלי רחמנא דנדרים חלים ע"ד מצוה בביטול מצוה לא שייך לומר יבא עשה ודחי ל"ת והטעם הוא משום דנדר הוי איסור חפצא וכמו שביארנו :

ובזה יתישב הרשב"א הובא בשטמ"ק הל' נדרים · האומר לאשה ה"ז גיטך ע"מ שלא תינשא לפלוני ונפלה ליבום לאחיו פלוני צריכה חליצה ולא אמרינן בכה"ג כל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה כיון שאין איסורא מחמת עצמה אלא ד"א גרם לה · וכתב עוד וז"ל והרי זה כנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה דאמרינן ביבמות (ד' ק"ב) כופין אותו שיחלוץ לה והרי זה אינו עולה ליבום ד"ת דקיימא עליו בלאו ועשה ואעפ"כ עולה לחליצה משום דד"א גרם לה לאסור והקשה הוא ז"ל דלמה אינו דוחה שהרי ניתן לשאלה ומבאר השטמ"ק כוונת דבריו דאמתניתין גופא דתנן בפ' ב"ש הנודרת הנאה מיבמה כופין אותו שיחלוץ לה לא קשיא מידי דאמאי אינה מתיבמת דליתי עשה ולידחי ל"ת ועשה הואיל ואיתא בשאלה דאיכא למימר דאינה מתיבמת מדרבנן משום גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שני' דמה"ע אפילו חייבי לאוין גרידא תולדת ולא מתיבמת כדאיתא ביבמות (ד' כ') אכן לדברי הרשב"א ז"ל שכתב דאינו עולה ליבום ד"ת קשיא לי' שפיר עכ"ל השטמ"ק · ולכאורה דברי הרשב"א תמוהין דהא דבעיא חליצה בנודרת הנאה לאו משום דד"א גרם לה לאסור אלא משום דריבה הכ' יבמתו לחייבי עשה ול"ת דבעי חליצה כמו אלמנה מן הנשואין דאיסור מחמת עצמה ולא רמיא ליבום ד"ת ואפ"ה בעי חליצה וכמ"ש איהו בעצמו בשם בעל ה"ג וא"כ האיך כתב דטעמא דנודרת הנאה משום דד"א גרם לה לאסור דהא ליתא דאלמנה מן הנשואין יוכיח משא"כ באומר ע"מ שלא תנשא לפלוני כיון דלא חזי' ליבום כלל ולא תפסי' בה קידושין דקאי עליו באיסור ערוה וע"כ ה"ל כחייבי כריתות · וכן הקשה השטמ"ק בהל' יבום · והנה הפרשת דרכים נסתפק בכה"ג שנפלה לו אלמנה מן הנשואין דמד"ת אינו מיבם דלא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה אי עבר ובא עליה אם חייב כרת כיון דמה"ת אינו עולה ליבום ה"ל א"א שלא במקום מצוה דהא מן הדין אפילו חליצה לא בעי אלא דריבה הכתוב יבמתו ונהי דלחליצה ריבה הכתוב מ"מ ליבום אפשר דבאיסורא קיימא והדבר צריך תלמוד דאפשר כיון דריבה הכ' לחליצה פקע ממנה איסור א"א · והשטמ"ק הצריך בזה לבאר דכל דמדאורייתא לא חזיא ליבום קיימא באיסור א"א בכרת ולא קנה כלל · ומביא ראיות לזה ומיהם הסברא זו דכל שאינו עולה ליבום אהדרה לאיסור דא"א לרשב"א והריטב"א בס"ל כן דהקשו אהא דקאמר בגמרא מסתברא חייבי לאוין תפסי בהו קידושין חייבי כריתות לא תפסי בהו קידושין ופירש"י הלכך חייבי לאוין קרינן בי' לקחת את יבמתו בדיעבד אבל בחייבי כריתות לא תפסי' בהו קידושין ואפילו עבר היכא ונשאה לאו קיחה היא · וכתב הרשב"א דאיכא מרבוותא דמקשי עלה דהא למאי דס"ד השתא דה"ל לא רמיא ליבום ד"ת אם בעלה לא קנה והיכי קרינן בי' לקחת אפילו עבר ונסיב לפיכך פי' כו' גם הריטב"א הוקשה לו כן כו' הרי מבואר דס"ל דכל שאינו עולה ליבום ד"ת קיימא עליו באיסור א"א ולא בעי גט כלל דאין קידושין תופסין בה"כ שאילו הי' בדעתן ספקא מיני' איסור א"א ואם בא עלי' קנאה משום אישות דקידושין תופסין בה"ל א"כ מאי ק"ל הא הע"ג דמדאורייתא לא רמי' ליבום אין בו אלא לאו גרידא ושפיר קרינן בי' לקחת אם עבר ונסיב ביבמה גופא כו' :

ולענ"ד נ"ל לכאורה להביא עוד ראי' לדברי השטמ"ק דהנה הריטב"א והרשב"א והר"ן כולם מבארים בהדא מתניתא על הא דאמרינן בקידושין (ד' י') דכל הבועל דעתו על כו' וא"כ הרי סוף קונה ואילו ביבמות (ד' נ"ה)

אמרינן

אמרינן בסדי' דתתי' קונה ותירלו. דהכא דיבמות מיירי כשהתחיל ופירש · א"נ שאמר בפירוש דדעתו לקנות בתחלת כו' והכא דקדושין מיירי בסתם ודעתו לקנות בסופו ומשו"ה דדוקא באשה דעלמא דתלוי בדעתה אבל ביבמה לא הלכו אחרי דעתה שבפירוש ריבתה התורה שוגג כמזיד כו' ולפיכך אזלינן בתר דינא דקני בתחילת כו' ומביאין ראי' לזה מהא דאמרינן ביבמות (ד' כ') אלא אלמנה מן האירוסין ליתי עשה דיבום וידחה ל"ת דאלמנה ואי ס"ד דיבמה נמי בסופו הוא קונה וא"כ הרי בגמר בעולת עצמו היא ואסורה לו בעשה ואיך אמרינן דליכא אלא ל"ת אלא וודאי דיבם לעולם קונה בתחילת כו' · ולכאורה צריך להבין דבריהם דאפילו אי נימא דהיכא דדעתו לגמור לא קנה בתחילה מ"מ מותר לגמור דהרי לכתחילה לא נוכל לומר דלא יבעול דהא ליכא רק ל"ת וא"כ אתי עשה ודחי לל"ת ואף דלאחר שהתחיל ניתוסף בה עשה מ"מ לא נוכל לומר ולאסור עליו דלא יגמור דהרי אם לא יגמור אזי יעבור על ל"ת ועשה ואם יגמור לא יעבור רק עשה · ודמיא להא שהבאתי לעיל דברי שו"ת שבה"מ דמבאר דמי שעבר על לאו הנל"ע במזיד ורוצה לקיים העשה ויש עשה אחרת נגד עשה זו אי אמרינן מאי אולמא או לא ומסיק דיעבור על העשה דהשתא יקיים העשה הוי כמבטל עשה ול"ת ולא שייך מאי אולמא כו' וא"כ ה"ה בנידון דידן אם לא יגמור אזי יעבור על ל"ת ועשה וע"כ יגמור אף אם יעבור עי"ז על העשה · אלא וודאי אי איכא עשה קודם גמר וא"כ אינו עולה ליבום ד"ת אזי אהדרא לאיסורא דא"א וא"כ אף אם יגמור נמי לא יקיים מלות יבום · והשתא א"ש ת' הא"מ על הרשב"א ז"ל דכיון דלא הותרה לו ביאה זו מה"ת ה"ל כמו שאר חייבי כריתות ואפ"ה חליצה בעי ומשום דה"ל כמו ד"א גרם לה לאסיר דמלד א"א גופא ליכא איסור כיון דאין לה בנים אלא דכי בא עלי' באיסור עשה שלא בדרך היתר ה"ל כמו ח"כ וזה מקרי ד"א גרם לה לאיסור והיינו חיוב העשה שבה · וקרא דממעט דכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה לא מיירי אלא באיסור ערוה וא"כ שפיר מייתי הרשב"א הראי' דכל היכא שד"א גרם לה לאסור בעי חליצה מדנודרת בעי חליצה אע"ג דמה"ת אינו עולה ליבום ואם יבא עלי' הרי היא בכרת וכמ"ש דכל שבא עלי' באיסור ה"ל איסור ערוה ואפ"ה בעי חליצה ואין ה"נ דה"ל להרשב"א להוכיח דין זה מן אלמנה לכ"ג מן הנשואין דבעי חליצה אע"ג דאינו עולה ליבום ואם בא עלי' חייב כרת וכמ"ש אלא משום דבאלמנה לכ"ג איכא למימר דלא בעי חליצה מה"ת אלא מדרבנן משום דגזרינן אטו מן האירוסין אבל מכך דנודרת משמע להרשב"א מהא דכופין אותו לחלוץ דה"ל מדאורייתא כו' כו' · אבל באמת גם הא"מ מודה זאת ומבאר באריכות דלא מוכח מה שהוכיח השעה"מ מהרשב"א והריטב"א דס"ל דכיון שאינו עולה ליבום יש איסור א"א ע"ש · ובאמת גם ראיתי יש לדחות דכיון דעכ"פ דין אם ירצה לקנות בהערא' אזי קונה א"כ אם רוצה לקנות בגמר ביאה אזי אינו רשאי כיון דאפשר לו שלא לעבור על ל"ת ועשה דהא מצי לקיים העשה דיבום קודם שנתהווה העשה דבעולה · ועוד נ"ל להוכיח דלא כהשעה"מ דס"ל דכל שאינו עולה ליבום אהדרי' לאיסורא דא"א דהנה הא"מ ה' דהטעם הא דאמרינן דלר"ע חייבי לאוין לאו בני יבום נינהו אמאי לא אתי עשה ודחי לל"ת ומבאר דהטעם כמ"ש רש"י ביבמות (ד' מ"ט) בהא דאמר אביי הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר נידה משום דהא תפסי' בה קידושין כו' וסוטה נמי תפסי בה קידושין ופירש"י דהא תפסי' בה קידושין דאף לאחר שזנתה לא פקע ממנה קידושין הראשונים והיינו כיון דסוטה בעי גט מה"ת כו' מוכח דלא פקעי קידושין הראשונים ואי נימא דאין קידושין תופסין בסוטה הוי ראוי להיות פקעי קידושין מכי נעשית סוטה וכן כתוב בנ"י שם כפירש"י דהיכא דאין קידושין תופסין אפי' הוי תחילת קידושין בהיתר ואח"כ נעשית חייבי לאוין דלר"ע פקעי קידושין הראשונים כיון דנעשית ח"ל · והנה אף אי נימא דאתי עשה ודחי ל"ת לא דחי אלא ב"ר דהוא עשה וכדאמרינן ביבמות (ד' כ') גזירה ב"ר כו' וע"ש בתוס' ד"ה אטו דכתבו היכא דביאה ראשונה לא הותרה אלא משום דאתי עשה ודחי לל"ת ביאה דמצוה דחי ביאה דלאו מצוה לא דחי · וא"כ לר"ע דסובר דאין קידושין תופסין בח"ל נהי דביאה ראשונה הותרה משום דאתי עשה ודחי לל"ת אבל ביאה שני' לא הותרה בח"ל וכשנעשה ח"ל פקעי קדושי יבום ותו לא מצי חייל קידושי יבום בביאה רק לשעתו דלאח"כ לא מהני ביאה דהוי כאומר היום את אשתי ולמחר אין את אשתי דלא הוי קידושין כלל וכמ"ש הר"ן בנדרים (ד' כ"ט) טעמא דהא מלתא משום דאי לא הוי אשתו לעולם לא קנה בה קנין הגוף וקנין דמים באשה לא כו' ואי אפשר שתהי' אשתו לזמן ידוע בלבד בכל כיוצא בזה אינו קנין הגוף וא"כ בחייבי לאווין דלא קנה ביבמה רק בביאה ראשונה לשעתה ואח"כ פקעי קידושין מחמת חייבי לאוין לר"ע דס"ל דאין קידושין תופסין בח"ל וא"א לקנות אבה לשעה ומש"ה לר"ע ליתא ליבום בח"ל כו' עכ"ל · וא"כ ה"ה לענינינו דאי נימא דהיכא דלא רמיא ליבום אזי אהדרא לאיסור כרת דא"א וא"כ בביאה שני' דליכא מלות יבום אזי יהיה חיוב כרת דא"א א"כ לדידן נמי לא יהי' ח"ל בני יבום דהא אחר ביאה ראשונה פקעי קידושין מחמת שאין קידושין תופסין בח"כ וא"כ לא מצי חייל קידושי יבום בביאה רק לשעתה דלאח"כ פקעי הקדושין וא"כ כמו דלר"ע ס"ל דליתא ליבום דח"ל כמו כן לדידן נמי ח"ל לאו בני יבום נינהו · אלא וודאי דאין סברא לומר דאהדרא לאיסור כרת דא"א אלא איסור לאו וע"כ לדידן דתפסי קידושין בח"ל א"כ לא פקעי הקידושין וע"כ לדידן ח"ל בני יבום נינהו :

וע"ב נתקן הרשב"א בהקדם מה דמבאר אאמו"ר הגאון נר"י בס' נחלת יהושע (סי' כ"ח) דזה הכלל אם האיסור מגרע הזיקה חייב כרת דאמרינן דאהדרא לאיסורא קמא אבל אם אסור ליבמה כגון שהיא אלמנה לכ"ג אע"ג דמדאורייתא אסור ליבמה דאין עשה דוחה לל"ת ועשה אעפ"כ כיון דהאיסור אינו מגרע הזיקה דהא קידושין תופסי' בח"ל וכן לענין זיקה נמי אלא דאסור ליבמה אעפ"כ אם מיבמה פטור מכרת דלא אמרינן אהדרא לאיסורא קמא וכמ"ש התוס' ביבמות (ד' כ"ו) דלא כמו שפי' בקונטרס דכל היכא שאינו יכול ליבם חשוב חליצה פסולה דהא אמרי' בפ"ק (ד' י"א) גבי מחזיר גרושתו או היא או צרתה חולצת ולא חשיבה חליצת גרושה חליצה פסולה וכתבו דלא הוי חליצה פסולה אלא אחות זקוקתו למ"ד יש זיקה או אחות חלוצתו לר"ע ובעלת הגט ובעלת המאמר דכולו קלשה לה זיקה דאחות זקוקתו דמי' לא"א דאין בה זיקה ואחות חלוצתו כאחות גרושתו ובעלת הגט דמי לחלוצה ובעלת המאמר לכנוסה דאין בה זיקה וכן סוטה דרבנן דקרי לה בירושלמי חליצה פסולה גבי הא דהר"ם ביאתה כו' דדמי נמי לסוטה דאורייתא דאין בה זיקה דטומאה כתיב בה כעריות אבל מחזיר גרושתו דאסור לבעל מלות יבמין לא נגרע בהם הזיקה ולהכי חשוב חליצה כשרה כו' ע"ש · וע"כ יש לחלק בין אלמנה לכ"ג לנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה דאלמנה לכ"ג הוא מטעם דאינו דוחה לל"ת ועשה אבל אם עבר ובעל קנה דהא אפילו מלקות נמי אינו מחויב לפי' הריב"א דעשה דחי לל"ת ונשאר רק העשה וא"כ כיון דאי בעל קנה לא מגרע הזיקה וע"כ לא אמרינן דאהדרא לאיסורא קמא ושפיר הוי חליצה כשרה · אבל בנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כיון דהנדר חל בביטול מלוה כמו שהארכתי לעיל דלא

שייך גבי נדר עשה דחי ל"ת וא"כ אם בעל בוודאי לוקה וכמו שפסק הרמב"ם דאם נדר שלא לאכול מצה ושלא לישב בסוכה ואכל או ישב בסוכה לוקה וכמו שביארתי לעיל וע"כ כיון שלוקה א"כ ממילא לא קיים המצוה כלל כמו שהארכתי במק"א וא"כ ה"נ דאינו עולה ליבום דהא אפילו אם עבר ובעל לא קנה וע"כ כתב הרשב"א דלא מקרי אין עולה ליבום כיון דהאיסור בא מחמת ד"א משום דבעינן שיגרע הזיקה וכמו שביארנו וע"כ ה"ה לאחד שאמר ע"מ שלא תנשא לראובן והלכה ונשאת לשמעון אחיו דאע"פ דהוא לא יכול לבעול דהא אם יבא עלי' יעבור על איסור א"א אפ"ה כיון דבא עליו איסור ממק"א ע"כ מקרי עולה ליבום · וטעמא דהא מלתא משום דלא מקרי אינו עולה ליבום רק מחמת איסור ערוה משום דאינו מדחה מצות יבום רק עריות כמו דאיתא בשבועות (ד' ז') וכמ"ש לעיל דמגרע הזיקה אבל לא במה שאינו ערוה והאיסור בא ממק"א :

ועתה נחזור למה שהבאתי לעיל קושי' בשם הש"א דכיון דע"כ הא דקאמר (שם בחולין) דס"ד הואיל ואמר מר גדול השלום כו' והאי מצורע כמה דלא מטהר אסור בתה"מ היינו כמ"ד דאף מוחלט אסור בתה"מ וכן פירש"י דאילו למ"ד התם ימי ספורו בלא ימי חלוטו אין כאן משום גדול השלום דהא כל כמה דלא נטהר בציפרים דע"י בא לידי ספורו לא יצא עדיין מימי חלוטו לימי ספורו ומותר בתה"מ וא"כ אכתי תיקשה למ"ד ימי ספורו ולא ימי חלוטו תשלח לד"מ נ"ל פשיטא דמאי אולמא דהאי עשה דמצורע מעשה דשילוח הקן כיון דלדידיה ליתא להטעם דגדול השלום וביותר דהא דמקשה בגמרא הוא לר' יהודה כו' ומשני דה"א דגדול השלום וא"כ קשיא הא לר"י לא מצינו לתרץ כן דהא ר"י ס"ל במ"ק דמותר בתה"מ וא"כ ליכא להטעם דגדול השלום וא"כ נ"ל קרא דתשלח · וע"ש במה דמתרץ שם הש"א באריכות · וראיתי בס' א"מ דמתרץ כיון דבימי ספורו לכ"ע אסור בתה"מ והרמב"ם כתב (בפ' י"א) מהל' נזירות שאם שייר שתי שערות בתגלחת ראשונה וגילחן בשני' לא עלתה לו אלא תגלחת אחת בלבד והרי היא ראשונה ע"ש וא"כ לפ"ז בתגלחת ראשונה נמי שייך טעמא דגדול השלום דאם לא יגלח ראשונה א"כ בימי סיפורו יהיה אז תגלחת ראשונה ויצטרך עוד לעכב שבעת ימים ובימי סיפורו אסור בתה"מ ולהכי משום גדול השלום מגלח תגלחת ראשונה בכדי שלאחר שבעה יגלח תגלחת שניה ויהיה מותר אח"כ בתה"מ משום דאי לאו ראשונה תהיה שניה במקום ראשונה ויהיה אסור אח"כ שבעה ימים דימי ספורו מתחיל אחר תגלחת ראשונה ותגלחת המצורע מעכב כמ"ש הראב"ד (שם פ' י"א) ומ"ש הרמב"ם שם דתגלחת אינה מעכבת כבר הגיהו בכ"מ דוודאי מעכב ע"ש · אך עכ"ז תירץ זה וגם מה דמתרץ הש"א לא נאמר רק אי נימא דהגלחת מעכבא עש"ה אבל אי נימא כמו דאיתא ברמב"ם (שם) דאין מעכב הדק"ל · ואף דהראב"ד וכן הכ"מ כתבו דטעות הוא וצ"ל דמעכבין אך עיין במל"מ דמביא תשובת ב"י (סי' קי"ג) דמבאר שם דאין כאן ט"ס וס"ל להרמב"ם דהלכה כהמתניתין דסוף נגעים דג' מגלחין ותגלחתן מצוה כנזיר כו' ומדנקט מצוה משמע דליכא עכובא וגם מדקתני בהדי הדדי משמע כהא שבנזיר ס"ל להרמב"ם דליכא עכובא כמ"ש (בפ"ח מהל' נזירות הל' ו') ה"נ במצורע דתגלחתן הוא רק מצוה אבל עכובא ליכא · וע"ש בב"י דמתרץ בזה דברי הכ"מ ומדחה ראיות התיו"ט דמביא דהתוס' ס"ל דמעכבין ומבאר דלאו ראיה הוא כלל ע"ש באריכות · וא"כ בשלמא להגמרא ליכא להקשות דמצינו לומר חדא מגו תרתי או דס"ל דאסור בתה"מ או דס"ל דתגלחתן מעכבא וכנ"ל ואפי' לר"י דס"ל בפירוש דמותר בתה"מ מ"מ נוכל לתרץ לדידיה דסבירא ליה דתגלחה מעכבא ·

ועוד נ"ל דנוכל להביא קצת ראיה דתגלחת מעכבא במצורע לר"י מדס"ל ע"כ דמעכבא בנזיר והראיה דהא ס"ל לר"י דהתראת ספק לש"ה בחולין (ד' פ"ב) וא"כ קשיא קושית התוס' בגיטין (ד' ל"ג) דהאיך משכחת מלקות בנזיר הא הוי ה"ס שמא ישאל כו' וה"ס לש"ה ותירצו דמוקמינן אחזקתיה ע"ש · אך מ"מ קשיא קושית המהרש"א דמ"מ היכי משכחת מלקות דהא אם ירצה להלקותו בוודאי ישאל · ותירצתי במק"א דמשכחת מלקות היכא דהביא חטאתו ונשחטה ונזרק דמה כהלכתן דשוב לא מהני שאלה כמו דאיתא בתוס' כריתות (ד' י"ג) אך א"כ קשי' כיון דנזרקו דמן א"כ שוב מותר לשתות יין ולטמא למתים דז"א דנוכל לומר דס"ל כר"א דס"ל בנזיר (ד' כ"ח) דתגלחת מעכבא מלשתות ביין וא"כ לפ"ז יהיה מוכח דס"ל לר"י דתגלחה מעכבא בנזיר וה"ה דמצינו לומר כן במצורע דמשמע דשוין הן כמו שהבאתי תשוב' הב"י וא"כ כיון דס"ל לר"י דמעכבא שפיר נוכל לתרץ כמו שתי' הא"מ · אבל להרמב"ם דס"ל דלא מעכבא כמו שהבאתי דברי הא' ב"י קשיא כנ"ל ·

אך באמת ז"א דכיון דהרמב"ם פסק קו"ק א"כ הו לא צריכין אנו להאי שינויא דגדול השלום אלא משנינן כמו דמשני מעיקרא שם וצריך האי קרא דתשלח דאל"ה ה"א דהברירה בידו לעשות איזו עשה שירצה וכמ"ש לעיל · וא"ת הא ר"י ור"ל הל' כר"י וא"כ האיך פסק הרמב"ם כר"ל דקו"ק דז"א דהא הרמב"ם מהפך הגירסא במכות (ד' ט"ו) דר"י ס"ל קו"ק ור"ל ס"ל בטל"ב וע"כ שפיר פסק קיימו ולא קיימו כר"י :

אמנם צריכין אנו לבאר מפני מה הוכרחו הרי"ף והרמב"ם להפוך הגירסא (שם במכות) והנה לעיל (ד' ל"ה) הבאתי קושית הח"ל על התוס' בב"מ (ד' ס"א) דכתבו דלהכי מוקי הגמרא לאו דגזל אכובש ש"ש ולא מוקי אגזל גופא משום דגבי גזל ליכא מלקות והקשה הא גבי כובש ש"ש נמי ליכא מלקות דהא הוי לאו שאין בו מעשה והניח בצ"ע ואמרנו דלכאורה נוכל להקשות בתוספת ביאור דהנה התוס' מבארו (שם במכות) דלמ"ד קיימו ולא קיימו מצינו מלקות גבי גזל אע"ג דהוי לאו הנל"ע כגון דהזהירו ב"ד להחזיר ולא קיים אבל לר"י דס"ל בטלו ולא בטלו לא משכחת מלקות גבי גזל ע"ש ועתה נחזי אנן כמאן ס"ל לרבא אי ס"ל כר"י דאמר בטל"ב א"כ שפיר לא משכחת מלקות גבי גזל · אך א"כ קשיא דאי נימא דס"ל לרבא בטל"ב א"כ ע"כ ס"ל דלאו שאין בו מעשה אינו לוקה וכר"י וכמו שמבואר שם וא"כ האיך מוקי לאו דגזל בכובש ש"ש הא כובש ש"ש הוי לאו שאין בו מעשה וא"כ ליכא מלקות · ואי נימא דס"ל כר"ל דקו"ק א"כ ס"ל דה"ס לש"ה דתלו זה בזה כמו במבואר שם במכות בפירש"י [ועיין נמי בחולין (ד' פ"א) בפירש"י] וא"כ שפיר מוכח דלאו שאין בו מעשה לוקה וא"כ שפיר מוקי בכובש ש"ש · אך עכ"ז קשיא הא כיון דס"ל דקו"ק א"כ שוב משכחת מלקות גבי גזל נמי כמו שהבאתי דברי התוס' וא"כ הדר הקושיא אמאי לא מוקי אגזל גופא ולעבור עליו בב' לאוין כיון דאיכא מלקות · ולשיטת הרמב"ם דמהפך הגירסא דר"י ס"ל קו"ק ור"ל ס"ל בטל"ב נמי קשיא דאי ס"ל כר"י א"כ אמאי לא מוקי אגזל גופא דהא משכחת מלקות וכמ"ש דברי התוס' :

אך באמת ז"א ונוכל לתרץ בין לשיטת התוס' ובין לשיטת הרמב"ם בפשיטות דלשיטת התוס' מצינו לומר דהא הגמרא אזלא שם אליבא דרבא ואיהו יסבור כר"י דבלו"ב וע"כ לא משכחת מלקות גבי גזל ומ"מ ס"ל דלאו שאין בו מעשה דלוקה ודייק דטעמא דבא הכ' ליתן עשה אחר ל"ת הא בלא"ה לוקה דלאו שאב"מ לוקה (ועיין במל"מ בה' ביאת מקדש פ"ג הל' כ"ג עש"ה) או דיליף כמו דמבארו התוס' בב"מ (ד' ל"א) בד"ה ר"ל אליבא דר"ל ע"ש וע"כ שפיר מוקמינן קרא דלא תגזול על עושק ש"ש וכן נוכל

לומר

לומר לדעת הרמב"ם דס"ל כר"י דקו"ק ומ"מ לא מלינו מלקות גבי גזל משום דמשמע מהא דפסק בהל' גזלה בתחלה הל' ב' דאינו לוקה רק בנתבטל העשה ושוב לא מצי לקיים אך לא בעי ביטול בידים כמו דס"ל לר"ל ועיין בס' ע"י מהאמו"ר הגאון נ"י (סי' י"ט) בהאריכות בזה · וא"כ לא מלינו מלקות גבי גזל אף אי נימא קו"ק ולאו שאב"מ ס"ל דלוקה כנ"ל עכ"ל שם · אך הנה מצאתי מעט מדברי בנוב"י מ"ת או"ח סי' נ"א אך הוא מסיים דהגמרא קאי אליבא דר"ל ושפיר מתרץ הגמרא דלא תנן קאי אכותב ש"ש ולעבור בב' לאוין דאין לאוקמא אגזל גופא ולעבור בב' לאוין הואיל דבגזל לא שייך מלקות הואיל וגל"ע וגר"ל דס"ל בול"ב א"א לבטל העשה בידים ולכך מוקי אכותב ש"ש דשפיר לקי אף אם אין בו מעשה דר"ל סובר דלאו שאב"מ לוקה אבל לר"י לא מצי לאוקמי אכותב ש"ש ולעבור בב' לאוין דהא ליכא מלקות לר"י בכותב ש"ש הואיל והוא לאו שאב"מ אך יש לאוקמא אגזל גופא הואיל ור"י סובר קול"ק (לפי גירסת הרמב"ם והרי"ף) ושייך מלקות בגזל כמ"ש התוס' כגון אם הב"ד הזהירו להחזיר ולא החזיר · ובזה מתרץ כמה דקדוקים וקושיות שהקשה שם לגי' הרי"ף והרמב"ם דשפיר קאמר הגמרא ואזלי לטעמייהו דגם פלוגתא דלאו שאב"מ שייך לגבי פלוגתא דקול"ק וגם שפיר קא מפרש הגמרא גם טעמא דר"י דאינו סובר כר"ל בול"ב דהואיל ולר"י דסובר דלאו שאב"מ אינו לוקה עליו קשה קושית הגמרא בב"מ לאו בגזל נ"ל ותי' הגמרא דמוקי לה בכותב ש"ש נ"ל לר"י דהא בכותב ש"ש לא לקי דהוי לאו שאב"מ וע"כ נ"ל דמוקי לה אגזל גופא לעבור בב' לאוין וקשה הא גזל הוי נל"ע ואין לוקין עליו וצ"ל דמלינו מלקות בגזל אם לא קיים העשה וכ"ז אי אמרינן קול"ק אבל אי אמרינן בול"ב לא מלינו מלקות בגזל ולכך צריך ר"י לומר קול"ק וא"כ שפיר קאמר הגמרא ואזדי לטעמייהו לפרש גם טעמא דר"י דהואיל וסובר דלאו שאב"מ אינו לוקה לכך סובר קול"ק ולא מצי סבר כר"ל ולפ"ז מוכח כגירסת הרי"ף והרמב"ם דאי כגירסת רש"י ותוס' דר"י ס"ל בול"ב א"כ הקושי' במק"ע לר"י לאו בגזל נ"ל דליכא לאוקמא אכותב ש"ש משום דהוי לאו שאב"מ ואגזל גופא נמי ליכא לאוקמא דהא הוי לאו הנל"ע וליתא בביטול כמו שמוכח בגמרא וא"כ ליכא מלקות כו' ע"ש :

ולענ"ד נ"ל דלא מוכח כמ"ש הנוב"י אלא דלפי גירסת הרי"ף והרמב"ם מוכח איפכא דהנה התוס' בב"מ (ד' נ') הקשו דר"ל אדר"ל דמשמע שם בגמרא דר"ל סובר דלאו שאב"מ אינו לוקה ובמכות שם פליג ר"י ור"ל בשבועה שאוכל ככר היום ועבר היום ולא אכלו דר"י פטר ליה משום לאו שאב"מ ור"ל פוטר משום התראת ספק אבל לאו שאב"מ לוקין עליו וע"ש מה שתי' · ול"נ לתרץ בהקדם מה שמבאר אאמו"ר הגאון נ"י בס' ע"י (סי' ב') דבלאו שאב"מ אפ"ה אם עשה ע"י מעשה מקרי יש בו מעשה ולוקה והביא ע"ז כמה ראיות חזקות · ועתה נחקור אם בלאו שאב"מ היכא דהוי ג"כ לאו הנל"ע ולמ"ד דבלאו הנל"ע אינו לוקה אלא בבול"ב פי' דיבטל העשה בידים כמו דפירש"י (שם במכות) אי מקרי עי"ז שיבטל העשה בידים ללאו שיש בו מעשה · ואין לדחות ולומר דבשלמא התם במה דמבאר האמו"ר נ"י אזי עבר העבירה הלאו ע"י מעשה אבל הכא עבר הלאו בלי מעשה ורק העשה המתקן את הלאו עבר במעשה שביטל בידים וא"כ י"ל דעדיין מקרי לאו שאב"מ · דז"א דע"כ למ"ד בול"ב אזי העבירה הלאו לא נגמר רק עד שביטל העשה ואז עבר על הלאו וא"כ מקרי שפיר דעבר על הלאו שאב"מ ע"י מעשה והראיה דהנה בחי' הריטב"א מבאר דלמאן דתני קול"ק הוי התראת ספק בעת שעובר על הלאו שהרי יכול לומר שעוד יקיים העשה ומאן דתני בול"ב הוי ההתראה התראת וודאי דמתרינן ביה בשעת ביטול העשה שאם יבטל יתחייב מלקות על הלאו למפרע דהשתא הוא דמטא זמן חיובא והא דקשיא ליה לרש"י (שם במכות) דהא בעי התראה בשעת שעובר על הלאו ומדמי להשוא דלא אוכל זו אם אוכל זו דלא מהני התראה בשעת אכילת התנאי · לא דמיא דהתם אין בככר התנאי שום איסור של הלאו אבל בביטול העשה שניתק בל"ת ותלוי בו המלקות של הל"ת הרי הוא חשיב לענין התראה כי עיקרו של הלאו תלה הכ' בעשה למלקות וא"כ הרי מבואר מהריטב"א דלמ"ד בול"ב אזי העשה דלאח"כ הוא חלק הלאו ונתלה בו המלקות של הלאו וא"כ בעת ביטול העשה אם ביטל בידים אזי מקרי דעבר על לאו שא"ב מעשה ע"י מעשה וא"כ שפיר מחויב מלקות משום דגמר הלאו נגמר בעת ביטול העשה · וכן מבאר האמו"ר נ"י בס' ע"י (סי' י"ט) דלגירסת הרמב"ם דגרס דר"י דאמר התראת ספק שמה התראה קסבר דקיימו ולא קיימו תלוי בהתראת ספק אבל בול"ב אינו תלוי בהתראת ספק אך לההורס הוא המוס דאי אמרינן התראת ספק לא שמיה התראה האיך ילקה בבטלו ולא בטלו הא הוי התראת ספק דלמא לא יבטל כמו בקו"ק והאיך יתיישב גי' הרמב"ם דר"י דסבר דקו"ק אית ליה דהתראת ספק ש"ה ור"ל דסובר בול"ב ס"ל דהתראת ספק ל"ש התראה ע"כ מבאר דדעת הרמב"ם היא דר"ל דסובר בול"ב אית ליה דהתראת ספק לא שמיה התראה וע"כ בעינן שתהיה ההתראה בשעה שמבטל ומה שהוכיחו התוס' משמעתא דהכרות בשבועות (ד' כ"ח) דאיתא התם אכלי' לאיסורא והדר אכלי' לתנאי' פלוגתא דר"י ור"ל דר"י סובר דהתראת ספק ש"ה וכתב רש"י דאם התרו בו בשעת אכילת השני' אל תאכל שהרי אתה עובר על השבועה לא לקי מפני שאין מלקות בא על אכילה זו וה"נ לא מהני התראה בשעה שביטל לא קשה מידי להרמב"ם שהרמב"ם כ' בהל' שבועות (פ"ד הל' ה') כמו שביאר הכ"מ שם דבמזיד באיסור אף שהוא שוגג בתנאי חייב וע"כ הוי התראת ספק שאכלי' לאיסורא והדר אכלי' לתנאי' דל"ל שיתרו בו בשעת אכילת התנאי דהאיך מהני התראה בשעת התנאי שאינו שייך לתנאי דהא עובר על האיסור אם הוא במזיד אף שהוא שוגג בשעת התנאי וע"כ לא מהני התראה בשעת אכילת התנאי · משא"כ בבול"ב בעינן שיהא דווקא מזיד בשעה שמבטל העשה וע"כ בעינן דווקא התראה בשעת ביטול העשה · וא"כ לדעת הרמב"ם נמי מוכח דכל המלקות של הלאו תלוי דווקא בביטול העשה ועל כן מלינן שפיר למימר אם עבר העשה בידים אזי מקרי שעבר על לאו שאב"מ ע"י מעשה ויהי' נחשב כאילו עבר על לאו שיש בו מעשה והוא כמו דהביא אאמו"ר הגאון נר"י בס' נ"י נדרים (פ"ג ה' ה') הירושלמי (דשבועות) שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכלו ר"י ור"ל תרווייהו אמרי פטור לא טעמא דהאן טעמא דהאן טעמא דר"י משום שאינו ראוי לקבל ההתראה טעמא דר"ל משום דהוי לאו שאין בו מעשה מאי נפקא בניהון שרפה והשליכה לים אין תימר משום שאינו ראוי לקבל התראה פטור · (פי' דלא מהני ההתראה בשעת העברת התנאי אלא בשעת השבועה) אין תימר משום ל"ת שאין בו מעשה הרי יש בו מעשה (פי' אפילו למ"ד לאו שאב"מ אין לוקין עליו הכא הוא דלקי אם שרפה והשליכה לים · משום דעשה מעשה) וא"כ הרי חזינן כיון דביטל אח"כ על ידי מעשה אזי מקרי לאו שיש בו מעשה · וא"ת א"כ קשיא קושית התוס' בשבועות (דף ד') על הא דאמר התם שבועה שלא אוכל ככר זו כו' והלכה אינו חייב אלא אחת זו היא שבועת ביטוי שחייבין על זדונו מכות כו' אבל אוכל ולא אכל לא לקי וכתבו התוס' בד"ה אבל וא"ת מנ"ל דפליג דלמא מתניתין דהכא איירי בזורק ככר לים דהוי התראת וודאי ולעולם תרווייהו ס"ל דלוקה

על לאו שאין בו מעשה ומזה מפיק אאמו"ר הגאון נר"י (שם) דשיטת התוס' דזה הוי לאו שאין בו מעשה היפך משיטת הירושלמי דס"ל דזה הוי לאו שיש בו מעשה וא"כ האיך מצינו לומר לשיטתינו כהירושלמי דא"כ האיך נתרץ קושית התוס'. דז"א דהכבר ביאר אאמו"ר הגאון נר"י בס' ע"י שם דלדעת הרמב"ם וודאי לא מהני התראה בשעה ששורף או משליך ליה דכיון שהי' מזיד בתחילתו ולא רצה לאכול לקיים שבועתו אע"פ שאח"כ אירע לו אונס נמצא דעבר נמי אשבועתו וע"כ לא מהני התראה בשעה ששורף או משליך ליה כמו דלא מהני בקיימו ול"ק או בשעת התנאי (גבי ב' ככרות) אלא בתחילה בעינן ההתראה וע"כ הוי התראת ספק ולא מהני ההתראה בשעה שמשליך ליה כו' ע"ש וא"כ לפ"ז לא קשי' קושית התוס' שהקשו דלמא מתניתין דהכא איירי בזורק הכר ליה דהוי התראת וודאי דז"א דאי נימא כדעת הרמב"ם אזי הוא מ"מ התראת ספק והוא משום דבעינן ההתראה בעת התחלת החיוב דעיקר תלוי בהתחלת האיסור דאע"פ שנאנס אח"כ חייב וכמו דאמרינן למ"ד קיימו ול"ק דהעברת הלאו לא תלוי בביטול השבועה אך אם יקיים השבועה אזי נתקן הלאו משא"כ למ"ד בטלו ול"ב אזי עלה האיסור נמשך עד שעת הביטול וע"כ בעינן ההתראה בעת ביטול השבועה וע"כ לפ"ז לא עבר הלאו עד שיבטל השבועה וע"כ יש הצטרפות הלאו לשבועה שיהי' פעולת הביטול השבועה ללאו וע"כ שפיר נוכל לומר דמקרי לאו שיש בו מעשה ע"י שביטל השבועה על ידי מעשה. משא"כ למ"ד קיימו ול"ק לא מהני השבועה אם ביטל על ידי מעשה שיחשב עי"ז ללאו שיש בו מעשה כיון דלא שייך ביטול השבועה לפעולת העברת הלאו וע"כ לא לקי בלאו שאין בו מעשה אם הוי לאו הנל"ע אף אם מבטל השבועה ע"י מעשה:

אך לכאורה קשה על דברי מהא דאמרינן במכות שם דתרווייהו אליבא דר"י דתניא ולא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו ע"ב כו' בא הכ' ליתן עשה אחר ל"ת לומר שאין לוקין עליו דברי ר"י ר' יוחנן דייק הכי טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכ' לוקה אלמא התראת ספק שמה התראה. ור"ל דייק הכי טעמא דבא הכ' הא לא בא הכתוב לוקה אלמא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו כו': וא"כ לפי דברי הנ"ל הא נוכל לומר דלא מוכח מה דדייק ר"ל דלמא לולא שבא הכ' ליתן עשה אחר ל"ת בוודאי הוא דלא לקי משום דהוי לאו שאין בו מעשה והא דבא הכ' ליתן עשה אחר ל"ת דלפעמים הוא דלוקה היכא שיבטל העשה ע"מ משום דאז נחשב הלאו שאין בו מעשה כמו דעבר על לאו שיש בו מעשה. אך באמת ז"א דהטעם הא דס"ל לר"ל בול"ב ור' יוחנן קיימו ול"ק משום דר"ל דסובר התראת ספק לא שמה התראה ע"כ א"א לו לומר קיימו ול"ק דא"כ הוי התראת ספק משום דלמא יקיים כמו שהבאתי לעיל דברי הריטב"א אבל כיון דס"ל בטלו ול"ב הוי שפיר התראת וודאי משום דמצינן להתרות לו בשעת ביטול העשה אבל לר"י דס"ל קיימו ול"ק שוב אינו תלוי בקיום העשה וע"כ אינו מחשב ביטול העשה למעשה העברת הלאו דהרי הלאו נגמר מיד ורק אם יקיים אזי יתקן הלאו וא"ת הא ליכא התראה דלמא יקיים העשה ואז ממילא יתוקן הלאו וא"כ אף לדידי' הלאו תלוי בעשה דז"א דכיון דר"י ס"ל דהתראת ספק שמה התראה וא"כ אף ההתראה נגמר בעת העברת הלאו וע"כ לר"י לשיטתו שפיר מצינו להוכיח דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו דטעמא דבא הכתוב ליתן עשה אחר ל"ת הא לא בא הכתוב לוקה אלמא דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו דאין לומר דבא הכתוב ליתן עשה אחר ל"ת דעי"ז יהיה נחשב הלאו ליש בו מעשה כמו שביארנו דזה אינו דאמר בניתק לעשה תלוי בקיימו ול"ק תו לא מיחשב עי"ז ללאו שיש בו מעשה משום דליכא הצטרפות העשה ללאו דהלאו נגמר מיד בעת העברת הלאו משום דלדידי' דס"ל התראת ספק שמה התראה א"כ אף ההתראה נגמר בעת העברת הלאו וע"כ א"ש הוכחת הש"ס דלאו שאב"מ לוקה אך לר"ל דסובר דהתראת ספק ל"ש התראה וכמו דמסיק שם דס"ל כאידך דר"י כו' א"כ ממילא אין כאן ראי' מעשה דנותר שבא אחר ל"ת דלאו שאב"מ לוקה והוא כיון דס"ל כאידך דר"י דהתראת ספק לש"ה א"כ ע"כ מוכח נמי דבטלו ול"ב דאל"כ לא משכחת התראה וע"כ הוי העשה מגופי' של ל"ת כמו שהבאתי דברי הריטב"א וע"כ אם עבר העשה ע"מ אזי מחשב הלאו ליש בו מעשה וכמ"ש. וע"כ לאחר דמסיק דר"ל סובר כאידך דר"י דהתראת ספק לש"ה ובטלו ול"ב א"כ ממילא נדחה ההוכחה מהא דבא הכ' ליתן עשה אחר ל"ת גבי נותר דלאו שאב"מ לוקה דשפיר מצינו לומר דאינו לוקה והא דבא הכ' ליתן עשה היינו אם יבטל העשה ע"מ וע"כ לקי משום דנחשב הלאו ללאו שיב"מ. וע"כ מאי סבר ר"ל דלאו שאב"מ אינו לוקה ומתורץ קושית התוס' שם בב"מ דהקשו דר"ל אדר"ל כמו שהבאתי לעיל משום דלא מוכח כלל דר"ל ס"ל דלאו שאב"מ לוקה ואינו מוכח רק לר"י לשיטתו כמו שביארנו וא"כ לא מצינו לומר כדעת הגוב"י דהכ"מ לענין לאו דגזל:

ואלא ע"כ מוכרחין אנו לומר כמו דמבאר שם הגוב"י בתחילה דתלוי בזה אי אגי שיעור אסור מה"ת והוא ע"פ מה דמקשו לר"י דס"ל דח"ש אסור מה"ת מהא דפליגי ב"ש וב"ה בשיאור אי חמץ בכזית או בככותבת ואמרינן שם דלענין אכילה כ"ע ל"פ דבכזית כ"פ לענין ביעור דב"ש סברי לא ילפינן ביעור מאכילה וב"ה סברי דילפינן. וא"כ קשי' לענין מאי פליגי דאי לענין איסור שהיית חמץ ליכא נפקותא דהא ר"י סבר דח"ש אסור מה"ת ודאין לתרץ כמו שתי' הפ"י דלענין בל יראה לא שייך לומר ח"ש אסור מה"ת דעיין במג"א (סי' תמ"ב) דמשמע דגם לענין ב"י אמרינן דח"ש אסור וכן הוכיח הצל"ח באריכות בדף כ"ט מהגמרא ע"ש ואי לענין מלקות פליגי נמי קשי' הא ליכא מלקות בלאו דב"י דהא כל"ע ובשלמא להרמב"ם לא קשיא דהרמב"ם לשיטתו דפוסק בפ"א מה' נערה דקיימו ולא קיימו וא"כ ממילא מתורץ מהא שהקשו על הרמב"ם דפסק דלוקה על לאו דב"י אע"ג דנל"ע דכיון שהוא פסק דקו"ק וע"כ לוקה אם לא קיים העשה וכגון שב"ד הסירו להשבית והוא לא עשה כן אבל ר"י דס"ל בטלו ולא בטלו קשיא דהא לא משכחת דיבטל העשה דתשביתו כמו שהאריך שם (ועיין לעיל (דף י"ב) מה שהארכתי בזה) אבל אי נימא כהרמב"ם והרי"ף דגרסי דר"י ס"ל דקו"ק ור"ל ס"ל דבול"ב וא"כ שפיר ניחא דאזלי לשיטתייהו דלר"י דס"ל דח"ש אסור וא"כ לדידי' ליכא נפ"מ בהא דפליגי ב"ש וב"ה לענין איסור. אך מ"מ כיון דס"ל קו"ק א"כ מצינו לומר דפליגי לענין מלקות כגון שהזהירו הב"ד להשבית ולא השבית. ולר"ל דס"ל בול"ב א"כ לא מצינו לומר דיהי' הנ"מ לענין מלקות דהא א"א למצוא בטול העשה במ"ע דתשביתו אך לדידי' דס"ל דח"ש מותר מה"ת וא"כ מאי אזיל פלוגתייהו דב"ש וב"ה לענין איסור דב"י ע"כ תמצית דבריו ע"ש באריכות:

והנה זאת ביארנו (דף כ"ג אות כ"ב) דאי אמרינן דח"ש אסור מה"ת מוכרחין אנו לומר דאין שחיטה לעוף מה"ת והוא מהא דאמרינן במנחות (דף מ"ה) רבינא אמר כהנים אינצריך לי' דסד"א הואיל ואשתרי מליקה גבייהו אישתרי נמי ט"ע קמ"ל. ומפרשי התוס' אע"ג דלעיל גבי כלאים אמרינן מצותו בכך כו' ומבאר הדו"ל דלכאורה קשה מאי דקאמר הואיל ואשתרי מליקה תשתרי נמי ט"ע הא אכילת קדשים מ"ע וכל מ"ע דוחה ל"ת וא"כ מצינו לומר דלא אשתרי מליקה כלל לגבייהו אלא דגם להם הוא בלאו

כמו

כמו לכל ישראל אלא דעשה דאכילת קדשים דוחה ל"ת דנבילה ותירץ דוודאי הוא מטעם דאשתרי מליקה לגבייהו ולא מטעם עשה דוחה לל"ת דהא כללא בידינו דכ"מ שיכול לקיים שניהם לא אתי עשה ודחי לל"ת וכאן במליקה יכול לקיים שניהם שיאכלו כהנים רבים עד שיגיע לכאו"א פחות מכזית וח"ש מותר מה"ת ואעפ"כ לא מצינו שהוצרכה התורה לזה אלא אף כהן א' יכול לאכול כמה זיתים וא"כ מוכח דאשתרי מליקה גבייהו וא"כ מתורץ קושית התוס' דבכלאים אצורא בלא קרא דלא אשתרי כלל לגבייהו והא דהתירה בבגדי כהונה כלאים לאו משום דאיפתרי אלא דמגותן בכך וא"א בע"א ועשה דלבישת בג"כ דחי לאו דכלאים אבל מליקה דאפשר לקיים שניהם כנ"ל ואעפ"כ מותר לאכול לכהן כשיעור מכלל דאשתרי מליקה גבייהו לגמרי וה"א דאשתרי נמי נו"ט · אמנם הייט אי אמרינן דח"ש מותר מה"ת אזי אפשר לקיים שניהם אבל אי אמרינן דח"ש אסור מה"ת א"כ גם כאן א"א לקיים שניהם א"כ קשי' על קרא דיחזקאל למה הוצרך להזהיר כהנים על ט"ע ותירץ דמ"ד דס"ל דח"ש אסור מה"ת ס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת א"כ גם כאן אפשר לקיים שניהם דהתוס' הקשו בחולין (דף כ') למ"ד דאין שחיטה לעוף מה"ת א"כ האיך משכחת לדידי' נבלת עוף טהור דמטמאה בגדים בבית הבליעה ותירצו דנהי דלא בעי שחיטה נחירה מיהא בעי בסימנים כו' וא"כ לא הוי מליקה נבילה רק טריפה מגד שנשבר שדרה ומפרקת קודם שהגיע לסימנין דמליקה מן העורף ע"ש וא"כ לבני ר"ח דסברי שם מצות מליקה מחזיר סימנים אחורי העורף וא"כ אפילו טריפה נמי לא הוי וכשרה גמורה היא · אלא דמסקינן שם דאף מחזיר סימנים והברירה ביד כהן אי בעי עביד לה בהכשר גמור בלי שום טרפות ואי בעי טריף לה כגון אם לא החזיר הסימנין וא"כ ל"ל דהיתר מליקה מטעם עשה דוחה ל"ת שהרי יכול לקיים שתיהן דהיינו להחזיר הסימנים ואעפ"כ אשתרי לגבייהו טריפה היכי דלא החזיר הסימנים וא"כ ה"א דאשתרי ט"ע בכ"מ וע"ז שפיר הזהיר יחזקאל דנבלה וטרפה לא יאכלו הכהנים ואגב טריפה נקט נבילה כמ"ש התוס' שם עכ"ל · וא"כ הרי מוכח דאי נימא דח"ש אסור מה"ת אזי מוכח דאין שחיטה לעוף מה"ת · ואין להקשות לדידן דסבירא לן דח"ש אסור מה"ת וס"ל נמי דיש שחיטה לעוף מה"ת א"כ ל"ל קרא דיחזקאל [ועיין לעיל (דף כ"ג אות כ') מה שביארנו שם באריכות] דז"א דנוכל לומר בדרך ה"א פי' דהא דידעיק דיש שחיטה לעוף מה"ת ילפינן בחולין (דף כ"ז) מהיקש מזאת תורת הבהמה כו' מה בהמה בשחיטה אף עוף בשחיטה והיקש איצטריך ג"כ למאי דילפינן בזבחים (דף ס"ט) מה בהמה דבר שמכשירו לאכילה כו' וכן הקשו התוס' ע"ש · וע"כ שפיר איצטריך קרא דכל נבלה וטרפה לא יאכלו הכהנים דאי לאו קרא ה"א דאין למדין מן ההיקש דיש שחיטה לעוף מה"ת אלא אין שחיטה לעוף מה"ת וא"כ שפיר ה"א דאיפתרי ט"ע גבייהו · ואין להקשות הא בלא ההיקש נמי מוכח דיש שחיטה לעוף מה"ת דאל"כ למאי הוצרך רחמנא לרבות להביא חטאת העוף מספק דהא זאת ביארנו לעיל (דף כ"ג אות כ"ג) דאי נימא דאין שחיטה לעוף מה"ת אזי מוכח דשחיטה שא"ר לא שמה שחיטה והראי' מדילפינן בזבחים (דף ק"ז) מקרא דהשוחט עוף בחוץ חייב מלק בחוץ פטור וא"כ ממילא מוכח דיש שחיטה לעוף מה"ת דאלת"ה אין חילוק בין שחיטה למליקה כדאמרינן בחולין (דף כ"ח) גבי מלק בסכין מטמא בגדים בבית הבליעה וא"א אין שחיטה לעוף מה"ת נהי נמי דכי תבר שדרה ומפרקת הוה לי' טריפה תהני לה הכין לטהרה מידי נבילה וא"כ הרי מוכח דיש שחיטה לעוף מה"ת דאל"ה אין חילוק בין שחיטת עוף למליקת עוף בחוץ · ואלא ע"כ צריכין אנו לומר דאי נימא דאין שחיטה לעוף מה"ת דמש"ה פטור במליקת העוף בחוץ משום דכי תבר שדרה ומפרקת ה"ל טריפה והוי שחיטה שא"ר ושחיטה שא"ר לא שמה שחיטה · אך א"כ קשי' למה צריך קרא לרבות חטאת העוף מספק דזאת ביארנו שם (אות כ"ג) בסוה"ד דאי שחיטה שא"ר לא שמה שחיטה אין במליקה איסור חולין בעזרה כמו דפירש"י בכריתות (דף ז') ובזה תירצנו קושית האחרונים על רש"י ע"ב · וא"כ קשי' כיון דאין שחיטה לעוף מה"ת א"כ מוכח דשחיטה שא"ר ל"ש שחיטה וא"כ ממילא ליכא איסור חולין בעזרה במליקה כמ"ש שם וא"כ למה צריך קרא דצריך להביא חטאת העוף מספק וכן הקשה השושה"ע למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת והולין בעזרה ל"ד ואלא ע"כ דיש שחיטה לעוף מה"ת וא"כ הדר הקושי' למה לי קרא דיחזקאל ואלא ע"כ מוכרחין אנו לומר דספקא דאורייתא לקולא וע"כ שפיר נוכל לומר דאין שחיטה לעוף מה"ת דאין להקשות ל"ל קרא לרבות להביא חטאת העוף מספק דז"א דכיון דסד"א לקולא ע"כ ה"א דאינו מחויב להביא מספק וע"כ בא הכתוב להורות דמחויב להביא מספק · אך א"כ כיון דמוכח דסד"א לקולא א"כ קשי' מה שהקשו על הרמב"ם דס"ל דסד"א לקולא מהא דאמרינן בקדושין (דף ע"ג) אמר רבא ד"ת שתוקי כשר דכתיב לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק ממזר יבא ואי ס"ד דאין בספיקות איסור תורה למה איצטריך קרא להתיר ספק ממזר אלא וודאי דסד"א לחומרא דז"א דכבר תירץ המהרי"ט דכי שרי רחמנא ספק ממזר לגמרי שרי רחמנא בתורת וודאי ולא בתורת ספק וכ"מ שיהי' מותר בב"י ובממזרת דאי מחמת ספק לא הוי מותר בב"י ובממזרת דהא הוי תרתי דסתרי וא"כ ניחא דצריך רחמנא להתיר ספק ממזר שיהיה בתורת וודאי אפי' היכא דהוי תרתי דסתרי :

ועתה נחזור הדברים בקיצור דהא קשי' כמו שהקשתי לעיל כיון דהא פסקינן דמצורע מותר בתה"מ וכן לר' יוסה דס"ל דמצורע מותר בתה"מ א"כ ליכא טעמא דנה"ש וא"כ קשי' ל"ל קרא דתגלחת ועוד קשי' קושית הש"א כנ"ל ולא מצינו לתרץ כתירוץ א"מ דהא אנן פסקינן דתגלחת לא מעכבא וכמ"ש אך באמת מתורץ כמ"ש דכיון דהרמב"ם פסק דקו"ק א"כ תו לא צריכין אנו להאי שינויא דנה"ש אלא תשמך כמו דמשני מעיקרא שם וצריך האי קרא דתגלחת דאי לאו הכי ה"א דהברירה בידו לעבות איזה עשה שירצה וכמ"ש לעיל · וא"ת הא ר"י ור"ל הלכה כר"י וא"כ האיך פסק דקו"ק כר"ל דז"א דהא הרמב"ם מהפך הגירסא דר"י ס"ל דקו"ק ור"ל ס"ל דבו"כ וע"כ שפיר פסק דקו"ק כר"י · והא דמוכרחין הרי"ף והרמב"ם להפוך הגירסא הוא כמ"ש דאל"כ קשיא לר"י דס"ל דח"ש אסור מה"ת א"כ במאי פליגי ב"ש וב"ה בבילה אי אתמן בכזית או בכותבת דאי לענין איסור הא ח"ש נמי אסור אע"כ ס"ל דקו"ק וא"כ שפיר פליגי לענין מלקות דמשכחת מלקות כגון שב"ד הזהירוהו להשבית ולא השבית וע"כ פסק נמי דח"ש אסור מה"ת אך א"כ קשי' למה לן קרא דיחזקאל להזהיר לכהנים על נו"ט דהא לא מצינו לומר דה"א דכיון דאשתרי מליקה אשתרי נמי נו"ט דהא מצינו לומר דהא דאשתרי הוא מטעם דחיית עשה לל"ת דהא לסקשות הא אפשר לקיים שניהם שיאכלו כהנים רבים דז"א דהא ח"ש נמי אסור · אלא בוודאי דס"ל אין שחיטה לעוף מה"ת וא"כ לא מצינו לומר מטעם דחיית עשה לל"ת דהא אפשר לקיים שניהם דהיינו להחזיר הסימנים ועכ"ז יוכל לאכול אף בלא החזיר וא"כ מוכח דאיפתרי לגבייהו בתורת היתר ולא בתורת דיחוי [ואין להקשות הא אנן פסקינן דיש שחיטה לעוף דז"א דה"א דאין שחיטה לעוף וההיקש דזאת הבהמה איצטריך להא דילפינן בזבחים וכמ"ש] אך קשי' הא אי נימא דאין שחיטה לעוף מה"ת א"כ מוכח דשחיטה שא"ר ל"ש שחיטה מהא דילפינן בזבחים מקרא דאם מלק בחוץ פטור כמ"ש לעיל וא"כ ממילא ליכא איסור חולין בעזרה במליקה כנ"ל וא"כ ל"ל קרא לרבות דצריך

להביא חטאת העוף מספק ואלא ע"כ כמו שכתבנו דאמרינן ספיקא דאורייתא לקולא וע"כ צריך קרא להודות דמחויב להביא מספק דאי לאו קרא ה"א דאינו צריך להביא אך אי נימא דסד"א לקולא א"כ אמאי צריך קרא לרבות דספק ממזר יבא בקהל ואלא ע"כ מוכרחין לומר דאתי' להתיר ספק ממזר אף היכא דהתרי כדדי וכמ"ש · אך קשיא מה שהקשו על הרמב"ם דפסק דסד"א לקולא מהא דאמרינן בחולין (ד' י"א) דילפינן דאזלינן בתר רובא מסבירת עצם בפסח דרחמנא אמר ועצם לא תשברו בו וניחוש שמא ניקב קרום של מוח אלא דאמרינן זיל בתר רובא ואם איתא דסד"א לקולא א"כ מאי ראי' הוא מהכא לרובא דעלמא הא הכי אף אי לא אזלינן בתר רובא שרי משום דספק ניקבו וסד"א לקולא אלא וודאי דסד"א לחומרא וא"כ האיך מצינו לומר דסד"א לקולא · אך י"ל דכבר תירץ הט"א בהגה"ה בא"מ (דף ד') דהא אמר רב הונא בחולין בהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה · נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה והאי בחזקת איסור עומדת פירש"י ורי"ף (שם) דבחזקת איסור אמ"ה קאי ופי' זה נ"ל עיקר כו' והשתא ניחא הא דהוכיח מסבירת עצם דאזלינן בתר רובא דהל"כ דאע"ג דסד"א שרי מה"ת אפ"ה ניחוש שמא ניקב קרום ש"מ דאי לא אזלינן בתר רובא הוי לי' למיחש מספק לזה משום דבהמה עומדת בחזקת איסור ובמקום דאתחזק איסורא חיישינן לס' מה"ת כו' וא"כ נלמוד מזה דהיכא דאיתחזק איסורא לא אמרינן דסד"א לקולא ואף אי נימא כתירוץ הפר"ח דשאני התם גבי שבירת עצם משום דכי שרי' רחמנא לספיקא היינו היכא דלא יוכל להתברר כגון חתיכה ס' חלב ס' שומן וכיוצא בו שאין בידו לברורי אבל ספק דשמיא בידן לברורי ולבדוק אם יש בו טרפות או לא ספק כי האי לא שרי רחמנא אך מ"מ מוכח מהא דהקשה הרשב"א אמאי התיר רחמנא להביא האשם תלוי מספק ותירץ דהיכא דאתחזק איסורא אף הרמב"ם מודה דאסור וכן תירץ הפ"י הא דצריך קרא להתיר ס' ממזר היינו היכא דאיתחזק איסורא [ועיין לעיל ד' י' ובהגה"ה מה שהארכתי בזה]:

והשתא יתורץ לן בזה מה שיש לנו לדקדק במתניתן מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן כו' דברי ר"א ומפרש בגמרא דהיינו משעת צה"כ וכן פסק הרי"ף והרמב"ם וכן פירש"י דהקורא קודם לכן לא יצא וכמו דהביא הירושלמי הקורא קודם לכן לא יצא וא"כ לכאורה קשי' לא מבעי לשמואל דס"ל בשבת (דף כ"א) דק"ש דרבנן אמאי לא יצא בקורא בבה"ש הא הוה ספק וספקא לקולא וכן מצאתי שהקשה מהרא"פ מירושלמי דהקורא קודם לכן לא יצא על הא דס"ל לשמואל דק"ש דרבנן וא"כ אמאי לא יצא ומה שתירץ דשמואל ס"ל כר' יוסי דאמר בה"ש כהרף עין וא"כ אי קרא קודם לכן דהיינו בבה"ש בוודאי ביממא קרא הוא תמוה דהא אין לו זמן קריאה במשך ואולי בלילה קרא וכן הקשה האמו"ר הגאון נר"י בס' נח"י (סי' ו') ומביא ראי' מהא דכריתות (דף י"ז) דאף לר"י הוי בה"ש ספק ע"ש · אלא אפילו אי נימא דק"ש דאורייתא וכמו שפסק הרי"ף בפ' מי שמתו נמי קשי' דהא כידוע דס"ל דסד"א לקולא · ועוד יש לי לדקדק מה דאמר משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומה דהיינו בשעת צה"כ לתני משעת צה"כ וכן פריך בגמרא · ולתרץ כ"ז נקדים מה דאמרינן בשבת (דף ל"ה) אמר רבה בב"ח אר"י הלכה כר' יהודה לענין שבת והל' כר' יוסי לענין תרומה בשלמא הלכה כר"י לענין שבת לחומרא אבל לענין תרומה מאי היא אילימא לענין טבילה ספיקא הוא אלא לאכילת תרומה דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בה"ש דר' יוסי וכתבו התוס' דאף בתרומה דרבנן מחמיר ר' יוסי דלא אכלי' עד דשלים בה"ש דידי' ולכאורה צריך להבין דהא ר"י ס"ל דתרומה בזה"ז דרבנן דאמרינן ביבמות (דף פ"ב) וסבר ר' יוחנן תרומה בזמה"ז דאורייתא והא תניא שתי קופות אחת של חולין כו' והגה דאמרי כר' יוסי דתניא בס"ע אשר ירשו אבותיך וירשת ירושה ראשונה ושני' יש להם שלישית אין להם כו' ע"ש אלמא דר' יוחנן ס"ל דתרומה בזמה"ז דרבנן וא"כ אמאי צריך להמתין מספק עד דשלים בה"ש דר"י הא לא הוי רק ס' דרבנן ועוד צריך להבין מאי דאמרינן מאימתי קורין כו' משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומה עד סוף האשמורה הראשונה (פי' היינו צה"כ) דברי ר"א אמאי מחמיר ר"א דאינם רשאים לאכול עד צה"כ כמו דאמרינן בגמרא הא ר"א ס"ל בנדה (ד' ג') דעיגול בעיגולין עולה בברייתא דליטרא קציעות והא מאן דאית ליה הכי קסבר תרומה בזמה"ז דרבנן כדמוכח ביבמות (ד' פ"א) וכן מבואר בתוס' שבועות (ד' ע"ז) ד"ה דכולי' דר"א דס"ל דעיגול בעיגולין עולה קסבר דתרומה בזמה"ז דרבנן וא"כ אמאי צריך להמתין עד שתחשך הא הוי רק ס' דרבנן וס' דרבנן לקולא · אך לפי מה שביארתי דהיכא דאתחזק איסורא אזי אף הרי"ף והרמב"ם מודו דסד"א לחומרא וע"כ לא קשי' אמאי לא יצא בקורא קודם לכן · דה"א דכבר ביאר האמו"ר הגאון בספרו שם דבה"ש הוי כמו איקבע וע"כ לא יצא כו' ובס' קרא ס' לא קרא נמי יש חזקה דלא קרא וע"כ מדמי להו בירושלמי כהדדי וכמו שביארתי דבמקום דאיתחזק אמרינן דס' לחומרא וה"ה באיקבע וע"כ הקורא קודם לכן לא יצא וע"כ מבואר במתני' משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומה דר"א וא"כ קשי' כמו שהקשיתי הא ר"א ס"ל דתרומה דרבנן וא"כ אמאי מחמיר אלא וודאי משום דהיכא דאיקבע או איתחזק אף שהוא מדרבנן נמי מחמיר וכמ"ש הש"ך סי' ק"י אות כ' ומביא ראי' לזה מעירובין (דף ל"ה) ע"ש ועיין בכרו"פ שם ובזה מדויק מה דלא תני מתניתן משעת צה"כ כמו דפריך בגמרא דרוצה לאשמועינן דאפי' בתרומה דרבנן נמי מחמיר היכא דהוי איקבע וה"ה באיתחזק דהיינו בס' קרא ס' לא קרא וכמו שהבאתי הירושלמי (וכ"ז אי נימא דר"א קאי אף על רישא אבל אי נימא כמו דמסיק שם (דף ג') דרישא לאו ר"א לאו ראי' היא וע"כ מביא בגמרא מלתא אגב אורחא קמ"ל) וע"כ לא קשי' נמי מה שהקשיתי אליבא דשמואל דס"ל דק"ש דרבנן וא"כ אמאי הקורא קודם לכן לא יצא · דה"א דבבה"ש הוי כמו איקבע וע"כ מחמרינן אפי' בספק דרבנן כמו דאמרינן דהיכא דאיתחזק לא מהני אפי' ספיקא וכמ"ש דברי הש"ך · ועוד יש לי להאריך בהאי דינא אי מחמרינן באיתחזק איסורא אפי' בס' דרבנן ואי"ה במק"א יתבאר באריכות :

3 1761 07286201 4

BM
506
P83S48